Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/utrechtschejaarb03burm

UTRECHTSCHE
JAARBOEKEN
VAN DE
VYFTIENDE EEUW,
VERVATTENDE HET MERKWAARDIGE
IN HET
GESTICHT,
EN VOORNAMENTLYK IN DE STADT
UTRECHT,
Zedert den jare 1470. *en vervolgens voorgevallen.*

T'ZAMEN GESTELT DOOR
Mr. KASPAR BURMAN.
DERDE DEEL.

T' UTRECHT,
By J. H. VONK van LYNDEN, Boekverkoper,
MDCCLIV.

zyner naerſtigſte Leerlingen op de Hooge School te Leyden was geweeſt, en dat hy zyne Godsgeleerde Studien vorder met eenen zonderlingen yver en vlyt hadde volbracht. In de voorlede maand September vereerde die Eerwaerde Heer my met eenen beleefden brief, voegende by den zelven eene verhandeling van de *Leenroerigheit der vier Ambachten van Vlaanderen.* Ik las dezelve met genoegen, en oordeelde dat ze waerdig was het licht te zien; doch dewyl ze te klein was om afzonderlyk gedrukt te worden, heb ik goet gedacht, dezelve, met kennis van den naerſtigen en geleerden Schryver, voor dit derde Deel myner Jaarboeken, in plaatze van eene Voorrede, de Liefhebbers van de Nederlandſche Oudheden en Geſchiedeniſſen van de middel eeuw mede te deelen.

VER-

VERHANDELING
OVER DE
LEENROERIGHEIT
DER
VIER AMBACHTEN
IN
VLAENDEREN;
DOOR
WILLEM TE WATER.

§. I.

De Vier Ambachten (1) *van* Hulſt, Axel, Aſſenede *en* Bouchaute, *zoo beroemd in de Nederlantſche Hiſtorien der Mid-*

(1) *Ambacht* beteekende in de oude Nederlantſche Tael, *Dienſtbaarheit*, *Dienſtplichtigheit*, waar van noch heedendaegſch de *Hantwerken* die iemand *dienſtbaer* en *dienſtplichtig* maeken, *Ambachten* genoemt worden; gelyk men ook wil dat de naam van *Ambaſſadeurs*, of *Dienaers* en *Gezanten* der Vorſten van dit woort zoude afſtammen, en zoo veel zyn als *Ambachtſiadeurs*, met eenen Italiaanſchen uitgang. Hoe dit ook zy, het woort *Ambacht* is vervolgens overgenoomen om te beteekenen, eene *Landſtreek*, of *Rechtsgebiet*, 't welk *dienſtplichtig* was aen eenen Opper Heer, wegens *afhanglykheit*, of *Leenroerigheit*. Waerom de *Ambachten* in het Latyn der middel Euwen genoemt werden *Officia*, dat is *dienſtbaerheeden*, gelyk die noch hedendaegſch by de Franſchen met dien zelven naem *Offices* uitgedrukt worden

Middel-eeuwen, als die omtrent drie hondert Jaeren lang de twist-appel zyn geweest tusschen de Graeven van Vlaenderen ter eenre, en de Graeven van Zeeland ter andere zyde; betekenen, *naer de Beschryvinge van* Sanderus, (a) niet anders dan die geheele Landstreek, welke voormaels onder het Bisdom van Utrecht behoorde, en in 't geheel dertig Dorpen in het gewest van Vlaenderen begrypt: *Zynde begrenst met de* Honte *of* Wester Schelde *ten Noorden, en met den Lande van* Waes *ten Zuiden. Zommige,* (b) *die de* Wester Schelde *houden voor de* Fossa Ottoniana, *of* Gracht van Keizer Otto, *welke die Vorst zoude hebben doen delven, om Zeeland te beeter tegens de invallen der Vlaemingen te verzekeren, schynen het recht der Graeven van Zeeland tot de vier Ambachten hier op te gronden, dat door die Gracht de vier Ambachten van Zeeland zouden zyn afgestooken, daer dezelve voor heen aen vast gehecht zouden zyn geweest, en daer onder behoort hebben. Maer behalven dat andere deeze onderstellinge tegenspreeken,* (c) *en aentoonen, dat de* Otto-Gracht *niet is, of kan geweest zyn* de Honte, *maer dat die is de Vaert* welke van Gent naer Roonhuizen liep, van

(a) *Flandria Illustrata, II. Deel, 4. Boek, bl.* 141.
(b) *Boxhorn en Smallegange, Chronyk van Zeeland.*
(c) *Tegenwoordige staat van Zeeland, bl.* 5, 6.

van daer naer Zuidt-Dorpe, vervolgens dwars door Axel (*daer men derzelver overblyfzelen binnen en buiten de Stadt noch klaerlyk ziet, en onder den naem van* de Gentſche Vaert *erkent*) naer ter Neuſen, daer zy in Honte uitquam, *doet dit weinig tot ons opgmerk, vermits, zoo wel* Zeeland, beweſten Schelde, *als de* vier Ambachten *ter Leen gehouden wordt, en naer welke* Leenroerigheit *wy eigentlyk onderzoek zullen doen.*

§. II.

't Schynt onbetwiſtbaer dat de vier Ambachten *leenroerig zyn geweeſt aen 't* Keizerryk, *in de voorige eeuwen. Want zy leggen in dat gedeelte van Vlaenderen dat met de Landen van* Aelſt, *en* Waes, *genoemt wordt* het Keizerlyk Vlaenderen: *Naem, van welken naulyks eenige andere reeden, met ſchyn van waerheit, kan worden uitgedacht, als om dat zy den Keizer tot Opper-Heer hadden, van wien dezelve te Leen werden gehouden. De Hiſtorien van verſcheide achter een volgende eeuwen beveſtigen dat. Eerſt wierden deeze* vier Ambachten *bezeeten by de* Burg-Graeven van Gent, (a) *wier Burg-Graefſchap zoude zyn opgerecht door* Keizer Otto den I. *in den Jaere* 949. *en daer onder de* vier Am-

(a) *Sanderus, I. Deel, 3. Boek, bl.* 133. *c. v.*

Ambachten *begreepen*, *'t welk zy van den Keizer moeſten verheffen.* *Keizer* Hendrik de IV. *beveſtigde als Leen-heer in den Jaere* 1057. *het recht van* Baudewyn Graeve van Vlaenderen *op verſcheide Landen en Steeden*, (a) *onder anderen op de* vier Ambachten, *mits belovende*, dat hy van den Keizer die zoude te Leen houden. *Hy ſtont dezelve af aen zynen Zoon* Robbert, *toegenaemt* de Fries, *wiens Zoon* Robbert de II. *toegenaemt* van Jeruzalem, *Keizer* Henryk de V. (b) *in den Jaere* 1108. *het Lant van* Aelſt, *en de* vier Ambachten *poogde te ontweldigen, waer toe hy Bontgenootſchap aen gong, en, zoo als men nu ſpreekt*, een Tractaet van Partage *ſloot, met* Floris den II. *Graeve van Holland; doch zy konden hun oogmerk niet bereiken, hoewel men giſt, dat uit kracht van den Vreede, geſlooten tuſſchen Keizer* Henryk *en Graef* Robbert, *op Kers-dag des Jaers* 1108. *zal zyn bedongen geweeſt, dat Graef* Robbert *de* Zeeuwſche Eilanden *beweſten* Schelde, *met het Lant van* Waes (*en dus ook de* vier Ambachten, *als tuſſchen beiden leggende*) *aen* Floris, *Graeve van Holland en Zeeland, als een Achter-leen, zal hebben moeten afſtaen; 't welk te waerſchynelyker is, om dat* Dirk de VII. *Graef van Holland en Zee-*

(a) *Sanderus, I. Deel, 2. Boek, bl.* 40. 11.
(b) *Chronyke van Vlaend. I. Deel, bl.* 119. 128, 129.

Zeeland zich in den Jaere 1191. (a) *genootzaekt vont, om den eedt te koomen afleggen, aen* Baudewyn *Graeve van* Vlaenderen, *welke laeſtgemelde wederom, in het volgende Jaer, zich eenen* Leenman *des Keizerryks erkende te zyn. Het zelve beleeden ook* Jan *en* Baudewyn van Avennes, (*Zoons van de Gravinne van Vlaenderen, in de Hiſtorien bekent met den naem van* Zwarte Margriet) *als zy in hunne* Reclamatie *in den Jaere* 1247. *weder eiſchten de* Zeeuwſche Eilanden, *de* vier Ambachten, *enz.* die, *zeiden zy*, de Graeven van Vlaenderen eertyts van 't Ryk te Leen hielden. *Zy vonden heul by Keizer* Frederyk, (b) die zeer qualyk nam dat de Gravinne Margriet zo lang uitſtelde haere gewoonlyke Manſchap te koomen doen over de Plaetzen die haere Voorzaeten verkreegen hadden van het Keizerryk, *doch wiens gramſchap zy wiſt te ſtillen. Ook verklaerde Koning of Keizer* Willem, *Graef van Holland, wiens Zuſter* Adelheit *met* Jan van Avennes, *boven gemelt, getrouwt was, de genoemde Landen, en daer onder de* vier Ambachten, *vervallen te zyn* aen het Ryk, *om dat* Margreet, *als Gravin van Vlaenderen, in gebreeke was gebleeven*, (c) om die van hem

(a) *Chronyke van Vlaend. I. Deel*, 28. *Cap. bl.* 260,261.
(b) *L. c. I. Deel, bl.* 347.
(c) *L. c. I. Deel*, 34. *Cap. bl.* 350.

hem als Keizer te verheffen, (*'t welk zy echter naderhant erkende ſchuldig te zyn*) *gevende die* ter Leen *uit aen zynen Zwaeger* (a) Jan van Avennes, *Graeve van Henegouwen, in welk* Leen *by ook beveſticht wierdt door Keizer* Ludolf, (b) *by openebrieven van den* vyfden van Oogſtmaent 1281. *waer in te gelyk vernieticht wierdt de gifte gedaen door* Richard, *Graeve van* Kornwal, (*die door eenige Keurvorſten tot Keizer was gekooren*) *aen* Margreet, *van den Lande van* Waes *en der* vier Ambachten. (c) *Die ſtrydige Leengiften baerden wel veel onruſt tuſſchen de Vlamingen en Henegouwers; maer beveſtigen ten krachtigſte de Leenroerigheit der* vier Ambachten *aen het Keizerryk; zonder dat het Verdrag, tuſſchen* Willem den III. *Graeve van Holland en Zeeland, en tuſſchen* Robbert, *Graeve van Vlaenderen, getroffen in den Jaere* 1323. (d) *en waer in onder anderen de eerſte aen den laetſten afſtont zyn recht op de Landen van* Aelſt *en* Waes, *en op de* vier Ambachten, *hier in eenige veranderinge heeft gemaekt of konnen maeken. Want ſchoon de Grae-*

(a) *L. c. bl.* 353, 354.

(b) *Sanderus, II. Deel*, 4. *Boek, bl.* 102. *Chronyk van Vlaand. L. c.* 36. *Cap. bl.* 375.

(c) *Meieri Annales ad annum* 1260. 1280. 1284. *Chronyke van Vlaand. I. Deel*, 36. *Cap. bl.* 381.

(d) *Meierus ad annum* 1310. *Chronyke van Vlaand. I. Deel*, 40. *Cap. bl.* 463.

Graeven van Vlaenderen, zedert dien tydt, zoo geruſt zyn gebleeven in het bezit der vier Ambachten, *dat zelfs* Filips de I. *Hertog van Bourgondien, als Graef van Vlaenderen, dezelve ter Leen uitgaf aen* Jan van Gent, *die ze van hem verhefte den* 16. *van Hooimaand* 1397. *en dat 'er geen twiſt over derzelver beheeringe meer konden vallen; zedert de beide Graefſchappen van Vlaenderen en van Holland, onder de heerſchappye van dezelve Heeren, eerſt uit het Huis van Bourgondien, en naderhant uit dat van Ooſtenryk, zyn geraekt: ontſloeg dit hen echter niet van de Leenroerigheit aen den Keizer en het Roomſche Ryk, zelfs niet, nae dat Keizer* Frederyk *in den Jaere* 1442. (a) *aen hem hadde afgeſtaen al het recht dat hy hadde op Holland, Zeeland, en op het Keizerlyk Vlaenderen, (doch geenzints de hulde) gelyk dan ook* Filips de II. *Hertog van Bourgondien, als Graef van Vlaenderen, in den Jaere* 1443. *aen Keizer* Sigismund, *wegens dezelve hulde heeft gedaen. Dit heeft geduurt tot dat de Aerts-Hertog* Karel, *Graef van Vlaenderen, enz. in den Jaere* 1519. *Keizer gekooren zynde, die ze van zich zelven in die hoedanigheit zoude hebben moeten verheffen, met veel draejens en keerens, en onder teegenſpraek der Ryks-Stan-*

(a) *Cbronyke van Vlaanderen, II. Deel,* 17. *Cap. bl.* 276.

Standen, deeze en andere zyne Landen, van die Leenroerigheit *heeft weeten te ontheffen, ſchoon dezelve onder den naem van den* Bourgondiſchen Kreits, *noch met het Ryk eeniger maete vereenigt bleeven, maer welke vereeniging allengs van minder kracht wierd, en door de Nederlantſche beroerten geheel te niet is geloopen. Althans my is niet voorgekoomen dat Karels Zoon* Filips de II. *eenige Leenverheffinge aen den Keizer wegens deze Landen heeft gedaen. De Algemeene Staeten der Vereenigde Nederlanden, die althans het grootſte gedeelte der* vier Ambachten *bezitten, als het geheele* Ambacht van Hulſt, *en dat van* Axel, *met een voornaem gedeelte van dat van* Bouchaute (*nu het* Ambacht van Ter Neuſe *genaemt*) *en van* Aſſenede, *hebben daer over de onafhankelyke Opperheerſchappye, en erkennen over dezelve geenen Leen-heer; ſchoon het ontwyffelbaer is, dat dezelve, in de voorige Eeuwen, aen het Keizerryk zyn Leenroerig geweeſt, gelyk de verhaelde geſchiedeniſſen uitwyzen; wier geloofwaerdigheit door het getuigeniſſe der beſte Vlaemſche Schryveren wort beveſtigt, gelyk* Sanderus, (a) *die ſtaeft met de woorden van den beroemden Jaerboek-Schryver* Meierus *niet alleen, maer ook uit een met de hant geſchre-*

(a) *L. c. I. Deel, 2. Boek, bladz. 28. II. II. Deel, 4. Boek, bl. 103. 145.*

ſchreven Jaer-boek des Kloofters St. Baefs *te* Gent. (1)

§. III.

Hoe zeker nu ook dit ſtuk zy, ſchynen evenwel de Vlaemſche Schryvers, zich zelven, en anderen deze welgegronde bewyzen, tegen te ſpreeken, als die de vier Ambachten *afhankelyk maeken van, en leenroerig aen den* Biſſchop van Utrecht. *Wy hoorden hier vooren* §. 1. Sanderus *getuigen, dat* dezelve voormaels onder den Biſſchop van Utrecht behoorden. *Dit geeft by meermaelen voor, dan eens ſchryvende* (a) dat de vier Ambachten aen den Biſſchop van Utrecht onderworpen waeren, indien men oude ſchriften van dat Bisdom mag gelooven, *dan eens* (b) dat

(1) Doch niemand ſpreekt van deze Leenroerigheit der vier Ambachten aen het Keizerryk, duidelyker en nadrukkelyker dan *Oliverius Vredius, in Sigill. Comit. Flandriæ, pag.* 3. met deeze woorden: *Balduinus Barbatus, Comes Flandriæ VI. Anno* 988. *obtinuit ab Imperatore Valencenas, & Caſtrum Gandenſe ultra Scaldim. Quatuor item Officia, Waſiam, atque Inſulas aliquot Zeelandicas Flandriæ aſſeruit, omnia perpetuo clientelæ Cæſareæ titulo tenenda. Baudewyn met den Baart, zesde Graef van Vlaanderen, verkreeg in den Jaere* 988. *van den Keizer Otto, Valenchyn, en de Burgt van Gent over de Schelde. Insgelyks beeft hy de vier Ambachten, het Lant van Waes, en eenige Zeeuwſche Eilanden* (beweſten Schelde) *aen Vlaenderen gebecht, welke hy alle onder den altoos durenden tytel van Keizerlyk Leen zoude bezitten.* Die aanmerkelyke plaets ben ik ſchuldig aen den Wel-Ed. Heer *K. Burman.*

(a) *I. Deel,* 1. *Boek, bl.* 2. (b) *L. c. bladz.* 9.

dat de vier Ambachten aen den Biſſchop van Utrecht gehoorzaemden. *Den gront, waer op de Opperheerſchappy van dien Biſſchop ſoude geſteunt hebben, voegt hy 'er aenſtonts by*, vermits de ingezeetenen van deeze Lantſtreek, door Willebrordus Clemens (*eerſte Biſſchop van Utrecht*) omtrent het Jaer 691, tot het Chriſtelyk geloof bekeert waeren: *waen in hy volgt de voetſtappen van den Gentſchen Edelman M. van Vaernewyk*, (a) *die 'er omtrent den Jaere* 1565. *dus van ſchreef*, om dies wille dat Willebrordus in Vlaenderen gepredikt heeft, ſorteeren ook onder 't Bisdom van Utrecht, Geervliet (*hoe deeze plaets by Vlaenderen te paſſe komt, begrype ik niet, alhoewel die oudttydts onder de Zeeuwſche Eilanden wierdt gerekent*) Hulſt, Axele, *en* Aſſenede, *welke drie van* de vier Ambachten *uitmaken. 'T was in de onweetende tyden gronts genoeg, tot ſtaevinge van kerkelyk gezag, zoo een Biſſchop met ſchyn konde voorgeeven, of naer waerheit konde bewyzen, dat iemand zyner voorzaeten de Chriſtelyke Leer voor de eerſtemael in zeker geweſt verbreit hadt: maer gelyk het ons nu beſpotlyk zoude voorkomen, dat men uit die eerſte predikinge eenig wereltlyk gezag zoude willen afleiden, 't zy voor dien prediker, of zyne naezaeten; zouden de Geeſtelyken van dien*

(a) *Hiſtorie van Belgis*, 4. *Boek*, 62. *Cap.*

dien tydt vruchtelooze moeite aengewent hebben om de Vorſten te overreeden, dat zy aen den eerſten Biſſchop en zyne opvolgers zouden hebben afgeſtaen de Oppermacht *der landen, in welke hy de heidenen zoude gekerſtent hebben, als waere dat een gevolg van dien Predikdienſt geweeſt. Men zal dan miſſchien deeze Schryvers alleen van het kerkelyk rechtsgebiet des Utrechtſchen Biſſchops moeten verſtaen, gelyk het onlochenbaer is dat* de vier Ambachten *den Bisdomme van Utrecht zyn onderhorig geweeſt tot den Jaere* 1559, *toen de nieuwe Bisdommen in Nederland zyn opgerecht, want toen zyn dezelve van Utrecht afgeſcheurt en den Bisdomme van Gent ingelyft. Doch deeze Schryvers ſpreeken te onbepaelt, en te ſterk, en zelfs met betrekkinge op de wereltſche heerſchappye, dan dat men hen alleen van kerkelyk gezag zoude verſtaen. Ook doen verſcheide omſtandigheden klaer genoeg zien dat de Biſſchoppen van Utrecht zich niet binnen de paelen van een enkelt kerkelyk gebiet hielden, maer dat ook tot het burgerlyk uitbreiden of poogden uit te breiden. Te Hulſt, het eerſte* der vier Ambachten, *beſtont het oude Stadts Wapen* (a), *tot den Jaere* 1534 *toe, in het beelt van* St. Willebrordus *in Biſſchoplyken gewaede en vercierſel, met het opſchrift:*

(a) *Lansbergen Beſchryving van Hulſt, 6. Hooftſtuk bladz.* 163, 164.

ſchrift: Sigillum Scabinorum oppidi de Hulſt: *dat is*, Zegel van Scheepenen der Steede Hulſt; *'t welk meer dan geeſtlyk opzicht beduit, alhoewel niet blykt dat hy de Schepenen aanſtelde. Ook heeft de Biſſchop van Utrecht in den Jaere* 1516 (a), *den Keizer Maximiliaen, en zynen klein-zoon Karel, naderhant Keizer, toen zy hunne blyde inkomſte in die Stad deeden, door zyne gezanten doen inhaelen. Zoo hy daer door zyn wereltlyk gebiet over die Stadt heeft willen te kennen geeven, zal dat mooglyk gegront zyn op de gewaende gifte van Keizer Otto den III.* (b) *van den Jaere* 984, *waer in hy den* Burgt van Hulſt, *aen de kerke van Utrecht zoude hebben toegevoegt; doch die, gelyk veele andere giftbrieven van de Pauzen, en Biſſchoppen, de onkundige werelt eertyts voor echt opgedrongen, in eene verlichtere eeuwe weinig geloof vind. Ondertuſſchen kan men niet ontkennen dat de Biſſchoppen van Utrecht in* de vier Ambachten *hun gezag, ook in het wereldlyke, wel hebben weten te doen gelden, hebbende hunnen ſtyl in de Jaertellinge daer in gevoert, en doen volgen, zoo in de Kerken, als op de Raedthuizen, in de beſluiten der Overheeden, en in de Pleit-Rolle, en vonniſſen over burgerlyke en*

(a) *L. c. Hooftſt.* 10. *bl.* 228.
(b) *L. c. Hooftſt.* 1. *bladz.* 3. *en Hooftſt.* 12. *bladz.* 340.

en halsſtraffelyke zaeken. De Schryver of Schryvers der Gendtſche *geſchiedeniſſen* (a), *ſpreeken daer over eenigzints twyffelachtig* den 1 dag van deze maent (January 1576) *zeggen zy*, heeft men volgens de ordonnantie des Conings van den 16 Junius van het voorleeden (*gegeeven door deszelfs Landvoogt Don Louis de Requeſens*) het begin van het Jaer begonſt te rekenen van den 1. Januarius zynde zulx geordonneert, om te voorkoomen menigvuldige moeilykheeden, die veroorzaekt wierden door den ouden Franſchen ſtyl, volgens den welken het Jaer maer en begon op den Paeſch-avont nae de wydinge van de vonte. Dit was was in Vlaenderen 't gemein gebruik, uitgenomen *miſſchien in de vier Ambachten*, die eertyts geweeſt zynde onder 't Bisdom van Utrecht, ook *waarſchynlyk* volgden den ſtyl van Utrecht, volgens den welken het Jaer begon met Kersdag, ofte den ſtyl van den Hove van Utrecht, die 't Jaer begonſt met den 1. Januarius, gelyk nu hier wiert geordonneert. —— Carel de IX., Coning van Vrankryk, hadt dusdaenig bevel van in 't Jaer 1563 laeten uitgaen in zyn ryk: *Maer my is uit meenigvuldige gedenkſtukken van den Jaere* 1564 *tot* 1570 (*beruſtende ter Griffie*

(a) *Tom. I. bladz.* 236, 237.

* *

fie van Axel, en Axel-Ambagt) ontegenzeglyk gebleeken, dat men daer den ſtyl van Utrecht *volgde in alle handelingen van Baliu, Burgemeeſter en Schepenen, alzoo, nae de Jaer- en Dag-tekeninge, 'er doorgaans word bygezet* naer Uytrecht, *dat is naer den ſtyl van Utrecht, in onderſcheidinge van den Jaer-ſtyl, dien het Hof en de Raedt van Vlaenderen, mitsgaders alle de ſteeden, en plaetzen van dat Landtſchap,* (*uitgezondert* de vier Ambachten) *gewoon waeren te gebruiken. Dewyl nu de ſchikkinge, en veranderinge van den Jaer-ſtyl, een werk der Oppermachten is, gelyk uit de aengehaelde exempelen blykt, en naderhant by het invoeren van den Gregoriaenſchen ſtyl is gebleeken, en nu noch onlangs in Engelant, en Zweeden is beſpeurt; is het eene gewiſſe preuve van 't vermogen des Biſſchops van Utrecht in* de vier Ambachten, *dat hy zynen ſtyl, boven dien van den Graeve, en den Hove, in dezelven heeft ingedrongen, en doen onderhouden. Zelfs vonden de Biſſchoppen van* Therouane, Kameryk, *en* Utrecht, *zich zoo beveſticht in hun gezag, dat zy in de vyftiende Eeuwe, onderſtonden de ingezeetenen van Vlaenderen over Wereldlyke, en Burgerlyke zaeken, zelfs over kleine ſchulden, voor hunnen rechtbank te daegen, en niet verſchynende met den Kerkban te kwellen, tot dat Keizer Maximiliaen,*

liaen, en zyn zoon Filips van Ooſtenryk, als Graef van Vlaenderen, by plakkaet van den 24. *Auguſtus* 1486, *den Vlaemingen verbood iemand over burgerlyke zaeken elders te recht te betrekken, als voor de gewoone rechtbanken, op de boete van* 60 *ponden Pariſiſch, Vlaemſche munt.*

§. IV.

Hoe groot het gezag der Utrechtſche Biſſchoppen in de vier Ambachten, *ten opzichte van het Wereldlyke, volgens deze aengehaelde bewyzen, ook mag geweeſt zyn; 't is niets, in vergelykinge van de macht die zy zelven zich over die geweſten hebben toegeſchreeven, en door hunne afhangelingen zich hebben doen toeëigenen. Want men wil ons doen geloven, dat zy de onafhanglyke Opper-Heerſchappye over* de vier Ambachten *gehadt zouden hebben, en dat de Graeven van Vlaenderen die van hen, als Leenheeren, ter Leen zouden hebben bezeeten en van hen hebben moeten komen verheffen. Immers zoo luidt het verhael van* Johan Veldenaer (a) *dat* Boudewyn van Hollant (*broeder van Floris den . . . Graeve van Hollant*) den 29. Biſſchop van Utrecht (*in den Jaere ....*) deede beſchryven

(a) *By Boxhorn, Ned. Hiſt. bladz.* 151--157.

ven alle des Geſtigts, en der Kerke Leenmannen van Utrecht, dat zy quaemen, of ſeiden geregten procurateurs, en ontfangen hoer Leen van hem, als ſy ſchuldig waeren te doen. En dit zyn des Stigts Hooge Mannen, die hier nae beſchreeven ſtaen, en mit wat goede zy meede verleent waeren, op dat het ſoude blyven tot eenre eeuwiger gedenkniſſe.

Brabant. Die Hertoge van Brabant, enz.

Vlaenderen. Die Graef van Vlaenderen was die anderde, en houdt van 't Stigt te Leen die vier Ambachten. *Vervolgens telt hy veele andere Graeven en Heeren op, met vermeldinge der Goederen en Plaetzen die zy van den Biſſchop te Leen hielden, en der Ampten en Eertytelen, die zy, als Leenmannen des Biſſchops bekleeden, en droegen, beſluitende die Hiſtorie aldus:* En als die Biſſchop Baldewinus alle ſyne Leenmannen, die hy doe hadt, geroepen hadde om hoer leen te ontfangen, ſoo ontfongen zy al hoer leen, ſonder die Hertoge van Brabant, die verſumede dat hy de Velue nyt te tyde en verſogt, die de Greeve van Geldere voert te leen hielt van deeſen Hertoeg voorſeid, waerom de Biſſchop in de Velue toech mit kracht, en verdreef daer uit den Graeve Geraert van Gelre met alle ſyne hulpers. *Die duidelyke en platte woorden, geeven niet al-*

alleen te kennen dat de vier Ambachten *een Leen-goed waeren, dat de Graef van Vlaenderen van 't Sticht van Utrecht te Leen hield, maer dat hy, als Leenman, die ook van den Biſſchop* Boudewyn *als zynen Leen-heer zoude hebben verheft, zo wel als alle de andere gedagvaerde Leenmannen, van welken niemand, als alleen de Hertog van Brabant, in gebreeke zoude gebleeven zyn om hulde te doen. Hoe is dit verhael over een te brengen met de bewyzen te vooren § 2. vertoont, dat de Graeven van Vlaenderen de* vier Ambachten *ter Leen hielden van den Keizer en het Keizerryk? Indien men deze zwierige Leen-lyſt, door* Veldenaer *opgegeeven, als onecht, valſch en enkel geſmeet om den luiſter en macht der Utrechtſche Biſſchoppen te vertoonen, verwerpt, gelyk wel meer* blafferts *der Utrechtſche Kerke door Oudtheit- en Oordeel-kundige Liefhebbers voor verciert worden gehouden, vervallen alle die fraeje hiſtorien van zelfs. Doch dewyl het volſtaegen zeeker is dat eenigen der Graeven en Heeren, in die lyſt gemelt, met de daedt eenige Leen-goederen van het Sticht van Utrecht hebben bezeeten, moet 'er matiging plaets hebben, zonder de waerheit aen de eene of andere zyde te kort te doen.* Veldenaer, *die dit* Regiſter der Leenen *getrouwlyk heeft naegeſchreeven gelyk hy het vondt, kan gelooft hebben dat de Graef*

van Vlaenderen des Biſſchops Leenman was, en de vier Ambachten *van den zelven heeft komen of laeten verheffen, om dat des Graeven nalatigheit in deezen geene kwade gevolgen heeft naegeſleept, gelyk het verzuim des Hertogs van Brabant heeft gehadt, ſtaende het den heerſchzuchtigen Biſſchop* Boudewyn *zo gereet niet om den Graef van Vlaenderen; wegens deze weigeringe van Manſchap, in zyn verafgeleegen Land aen te vallen, als wel den Hertog van Brabant in de naebuurige, en aen het Sticht paelende Veluwe, den oorlog daer over aen te doen. Maer ondertuſſchen geeft* Veldenaer *zelfs voldingende reedenen aen de hand, om het Leenmanſchap des Graeve van Vlaenderen over de* vier Ambachten, *als verdicht te verwerpen. Want daer de weitze Biſſchop* Boudewyn *aen elk zyner Leenmannen, op 't voetſpoor der Keizeren, zekeren Eer-tytel van eenig Ampt gaf, gelyk by voorbeelt, de Hertog van Brabant was zyn* Droſſaert, *de Graef van Holland zyn* Maerſchalk, *de Graef van Kleve zyn* Overſte *en* Meyſter Kamerlinge, *de Graef van Benthem zyn* Overſte Doerwaerder, *die Graeve van Goer zyn* Meyſter Poertwagter, *enz.; is de Graef van Vlaenderen van die gewaende aenzienlykheit uitgeſloten gebleeven, volgens 't ſlot van* Veldenaers *Verhael in deze woorden:* Deze voorſchreeve Hoog-mannen,

nen, die hieten des Biſſchops Ampt-mannen, ſonder Vlaenderen, en hadde geen ampt: *Ten klaere bewyze dat de Graef van Vlaenderen geen Leen-man des Biſſchops was, die anders niet zoude nagelaeten hebben, tot vermeerderinge van zynen luiſterryken ſtaet, hem den eenen of anderen ydelen eernaem te geeven. 't Kan evenwel waer zyn dat Biſſchop* Boudewyn, *die in 't Kerkelyke over de* vier Ambachten *geſtelt was, en van het Werelds gebiet meer en meer poogde in te palmen, den Graef van Vlaenderen ter Leen-verheffinge heeft doen nodigen, en ten dien einde zich met eenige giften door de Keizers aen de Utrechtſche Kerke gedaen, heeft beholpen, om den zelven te beweegen dat hy de* vier Ambachten *als een Achter-leen van hem zoude houden, maer deze pogingen zyn hem mislukt, zonder dat hy zich deswegens konde wreeken, of beletten dat de* vier Ambachten *een onmiddelyk Ryks-leen bleeven, gelyk dezelve al een reeks van Eeuwen geweeſt waeren.*

§. V.

Ten ſlot moet ik hier noch byvoegen dat de Heer Philips Wielant, *Raedts Hooft-man van Vlaenderen, in het laetſte der vyftiende Eeuwe, in zyn keurig* Tractaet van den Leenrechten nae de Hoven van Vlaenderen,

wel verre van den Graeve van Vlaenderen wegens de vier Ambachten *Leen-plichtig te maeken aen den* Biſſchop van Utrecht, *zelfs alle Leenroerigheit derzelver Ambachten ſchynt te ontkennen, want dus begint hy 't gemelde Tractaet:* Vlaenderen heeft drie deelen; daer af deen licht onder de Croone (*van Vrankryk*) dander onder 't Keizerryk, en 't derde is eigendom. 'T geene dat licht onder de Kroone is geheeten 't Graeffchap van Vlaenderen. --- Dander deel dat licht onder den Keizer metten eigendomme, ende is geheeten 't heerſchap, ende de heerlyckheeden van Vlaenderen, daer af de Graeve hem draegt als Souverain, ende is in poſſeſſie daer te wyſene by arreſte en ſonder reſſort, en van deeze twee deelen maekt geſcheet de riviere van der Schelde: Want al dat licht over de ooſtzyde der zelver rievieren van den Schelde te Brabant waert ſtaende, is geheeten 't Keizeryke: al dat licht over de weſt ſide, is onder de Croone, en van den reſſorte van Vrankeryke: uitgedaen de vier Ambachten, ende 't Lant van Waes, dewelken zyn exempt van allen reſſorten, niet tegenſtaende dat ſi liggen over deſelve weſtzyde, en de Graeve houdt die nog van der Croone, nog van den Keizer, maer Keizerlyk. *Sanderus ſtrekt* dit eigendom, *of* eige Vlaenderen,

ren, 't welk nog aen den Keizer, nog aen den Koning van Vrankryk, nog aen iemant anders in de geheele Waerelt eenigzints onderdanig zoude zyn geweeſt *uit, van de Noort-Zee tot aen de Lye: Maer erkent dat het* Keizerlyk Vlaenderen, *of* de Heerſchappye, *waer in de* vier Ambachten *leggen, aen andere Heeren voortyts zyn onderworpen geweeſt, hoewel hy die verkeerdelyk van den Biſſchop van Utrecht afhanklyk maekt. 't Is wel te gelooven dat men ten Hove, onder de regeeringe van* Filips van Ooſtenryk, *toegenaemt* de Schoonen, *toen de Heer* Wielant *leefde, wilde gelooft hebben dat de* vier Ambachten *onafhanklyk waeren, vermits de Graeven van Vlaenderen toen reets omtrent twee Eeuwen in de geruſte bezittinge derzelver geweeſt waeren, en Keizer* Maximiliaen *zynen Zoon* Filips *niet ſterk tot de Leen-verheffinge zal hebben geperſt, maer dat alles neemt de Leen-plichtigheit des Graeven van Vlaenderen aen het Keizerryk, wegens de* vier Ambachten, *niet weg, die door verſcheide Eeuwen van* Filips *Voorzaeten, met derzelver verheffinge, was erkent.*

Ik heb hier niets by te voegen, dan alleen dat wat betreft de verklaaring van het woord *Ambacht*, van den Lezer verdiend naagezien te worden *Oliver. Vredius, Sigill. Comit. Flandr.*

Flandr. & Inſcript. Diplomat. p. XLIV. welke beweerd dat dit woord zeer oudt is, en in Vlaanderen al gebruikt voor de geboorte van onzen Zaligmaker, en voor de komſt van den Keizer Julius Cæſar in Gallie; 't welk hy noch nader beveſtigt, en aandringt met het gezag van Goropius Becanus, in eene Verhandeling, in welke hy aantoond *Veterem Flandriam eſſe primam Franciam, p.* 537. *en volg.* Ziet ook Matth. IV. de Nobilit. v. p. 931.

Voorts wenſche ik den naerſtigen Onderzoeker van de Geſchiedeniſſen, zo Kerkelyke als Wereldlyke, voortydts in die geweſten, in welke hy zyne ſtandtplaats heeft, voorgevallen, een lang, voorſpoedig en gezont leven, op dat hy zyne goede voornemens mag ter uitvoer brengen, verlangende om van zyne geleerde hant beſchreven te mogen zien, niet alleen de *Kerkelyke Hiſtorie van Axel-Ambacht*, maer ook een Verhaal der *Hervormde Kerk te Gent zedert het Jaar* 1566. *tot* 1734. als mede de *Hiſtorie der Gereformeerde Doorluchtige Schoole te Gent*, van welke ons nauwlyks eenige gedachtenis is naagelaten.

Vaar wel.

UTRECHT,
XXI. November,
MDCCLIII.

UTRECHT-

UTRECHTSCHE JAARBOEKEN,

VAN DE VYFTIENDE EEUW.

1470.

TOt de Regeering dezer Stadt voor het Jaar 1470. zyn verkoren:

Schepenen.

Jacob van Amerongen.
Jan van Hamerſtein.
Gerit Knyff, Borgermeeſter. (1)
Evert van Voerde.
Werner Braem.
Willem van Snellenberch. (2)
Jan van Blochoven.
Jan over die Vecht.

Fre-

(1) Des Donderdags na Cantate, *wort Jacob van Amerongen zyn Stedehouder, ter tyd tee, dat hy weder op ten huyſe komen mach en niet langer.*

(2) Deze is in dit Jaar door den Biſſchop, in plaats van *Jan van Amerongen*, tot Schout aangeſtelt.

Frederick van Drakenborch.
Jonge Gherit Knyff.
Loef van Jutfaes.
Jan van Amerongen, Eerſt zoen.
Henrik van Voerde. (1)

Raden.

Filips van Groenevelt.
Adriaen Jansze van Abcoude.
Elyas van Catwyck.
Willem Zaell.
Simon Claesze.
Maes die Wilde.
Henrick van der A.
Godert Petersze.
Jacob van Vyanen.
Herman Kroick.
Henrick van Loenen.
Peter Jansze.
Jan van Veen, Borgermeeſter.
Hubert van Pallaes.
Jacob van Gheer.
Roelof die Kraen.
Hughe Foyt.
Ghysbert Hoet.
Folkert Jansze die Brouwer.
Florys van Jutfaes.
Jan Korſtgensze.
Jan van Huesden.
Jan Woutman.
Alfar van Rodenborch.

Ou-

(1) In plaats van *Willem van Snellenberch*, is deze op St. Jacobs avond tot Schepen verkoren.

Oudermannen.

Frederick die Voecht, Overſte Ouderman. } Wantſnyders.
Gherit Zoudenbalch.

Thonis Petersze. } Snyders.
Bartout Pauwe.

Jan Butendyck. } Backers.
Gherit Voet.

Henrick Stevensze. } Molenaers.
Beernt Haſert.

Cornelis Aelbertsze. } Linnewevers.
Jan Lourensze.

Jacob Sem. } Brouwers.
Jan die Wyſe.

Cornelis Aelbert Scaden zoen. } Viscopers.
Jan Petersze.

Lubbert Snoick. } Louwers.
Hubert Janſze.

Ghysbert Ponſiaensze. } Wollewevers.
Godert Peter Faeſſen zoen.

Willem van Cleve. } Marsluden.
Arnt van Hove.

Jacob Jansze van Vinkeveen. } Botterluden.
Herman van Oudewater.

Meyns Rotartsze. } Cordewaniers.
Wouter Gheritsze.

Peter Maich. } Oudecordewaniers.
Dyrck Dyrcxze.

Jan Romer. } Corencopers.
Jan Egbertsze.

Jan Reyertsze. } Oudewantſnyders.
Matheus Block.

Willem Thonysze. } Steenbickers.
Jan van Lochorſt.

Jan Knoip. } Grauwerkers.
Wouter die Jonge. }
Willem Godertsze. } Ryemſnyders.
Arnt Ram, Overſte Ouderman. }
Henrick van Lewenberch. } Bylhouwers.
Jan van Loenen. }
Bertelmeus van Nyevelt. } Smeden.
Tyman Ysbrantsze. }
Arnt van Benthem. } Zadelaers.
Hillebrant van Rewyck. }

De daghelykze Brieven van den Raadt wierden bezegeld met een Stads Signet, welke kleinder was dan het groote, gebruikt wordende in Verbinteniſſen en andere wichtige gevallen. Het ſchynt dat 'er misbruik gemaakt is van dit Signet; 't welk ik opmaak, om dat de Raadt des Donderdags na Ponciani beſloten heeft, het zelve te doen leggen op het Schepenhuis in eenen kiſt, van welke de twee Borgermeeſteren ieder eenen ſleutel zouden hebben, en na de verandering van de Regeering, die aanſtaande was, geene bezegeling te doen dan in tegenwoordigheit der beide Borgermeeſteren, of, in afwezentheit van eenen hunner, by eenen van den Rade, welke daar toe geſchikt zoude worden. Dus wierdt 'er gezorgt, dat niets op Stadts naam zoude verrigt worden, dan met kennis van de twee Borgermeeſteren.

Het was de gewoonte, dat des Sondaghs de Aalmoeſen voor de Armen in deze Stadt met een borde in St. Jacobs Kerk wierden verzameld. Op dat dit Godvrugtig werk met goede ordre zoude geſchieden, heeft de Regeering gewild, dat de Kerkmeeſter in der tyd zoude benoemen en aanſtellen vier, of meer, goede Mannen, in het Kerſpel van St. Ja-

St. Jacob wonende, welke vier Mannen eenen uit den haren zouden ſchikken tot het ingaaderen, bewaren en uitdeelen van het geld, welke alle vierendeel jaars verantwoorden zouden den ontfang en uitgaaf aan zyne medgezellen, en eenen der Kerkmeeſteren, indien dezelve 'er by wilde zyn, en alle Jaar rekening doen van de Renten en Inkomſten der vaſte goederen.

Insgelyks heeft de Raadt eendrachtelyk verſtaan, dat geene Erven, Huizen of Hoffteden, gelegen binnen de Stadt, zouden mogen worden beſwaard met eenige jaarlykze erfrenten; dan onder voorwaarde, dat de eigenaars dier beſwaarde Erven of Huizen zullen vermogen, als hen zulks zal goetdunken, die Erfrenten afkopen, elken penning met zeſtien penningen.

Te dezer tyd is 'er al overleg gemaakt om in deze Stadt eene Hooge School op te rechten. Hier van vinde ik gewag gemaakt in het dagelyks Raadtsboek, in welk des Saterdags op St. Geertrude dag dit aangeteekent ſtaat: *Jacob van Amerongen, Werner Braem, van den nywe Raide, Gherit van Rhyn Gheritsze, ende Macharys van Benthem van den ouden Raide, zyn gheſciet wt den Raide out ende nywe, om te beſien ende te ſpreken mitten gheenen, die daer toe dienen, dat men alhyr ene Univerſiteit brengen mochte.*

De Regeerders dezer Stadt hebben te dezer tyd eenen Brief afgezonden aan den Schout en Schepenen te Honswyk, welke ik oordeele niet ondienstig te zyn (1) hier in te voegen.

„ Eer-

(1) De reden, om welke ik dezen Brief niet hebbe willen overſlaen, is, om dat ze dienen kan ter opheldering van eene bedenking over een geval in het Jaar 1750. gebeurt. Onder

„ Eerbaere Goede Vrunden,

„ Die Procuratoers van Sinte Barbaeren Gasthuse alhyr hebben ons te kennen gegeven, dat „ in tyden verleden enen genoempt *Dyrck Baers* „ *Gerritsze*, om Gods willen in den voerscreve „ Gasthuse genomen ende ontfangen, ende hem „ die Aelmissen, gelyck anderen Menschen daer „ inne wezende, minlick mede gedeylt, ende zyn „ gemack na hoeren vermoigen gedaen, ende doen „ doen hebben: ende die zelve *Dyrck* dair na, na „ den wille Godts in den voirscreve Gasthuse ge-

„ stor-

anderen was de vraag, of de goederen, nagelaten door iemant in een onzer Gasthuizen overleden, kwamen aan de naaste Erfgenamen, dan ten voordeel van het Godshuis? Wegens de Huismeesters wierdt beweerd die goederen volgens eene oude gewoonte te vervallen aan het Huis, uit welkers inkomsten de afgestorve zyn levens onderhoud hadde genoten. Aan de andere kant wierdt staande gehouden, dat, dewyl de Stichtings-brieven van dit geval niet melden, de Opzienders van het Gasthuis geen recht noch magt hadden zodanige gewoonte, ten nadeel van het naaste bloed, in te voeren. Omtrent de nalatenschap der Armen, die in hun leven bedeeling hebben genoten, is een goede ordre beraamd; doch by de wetten is niet bepaald ten wiens voordeel de goederen der gestorven in de Gasthuizen vervallen. Het is niet onvoeglyk onderscheit te maken tusschen die geene, welke voor een somme gelds hunnen kost gekocht hadden, en tusschen die geene welke, zonder iets gegeven te hebben, in een Gasthuis waren ingenomen, en dat de goederen der eerste aan de naaste Erfgenamen wierden overhandigt, en der laatste voor het Huis behouden wierden. Immers dat in het laatste geval deze gewoonte niet nieuw, ja zelfs door de Regeerders dezer Stadt goetgekeurt en voorgestaan is, kan uit dezen Brief worden opgemaakt, welke, myns bedunkens, van dit oude gebruik een klaar bewys uitlevert; en dat zulks ook gebruikelyk is geweest, in 't Bartholomeus, Martinus en Katryne Gasthuizen, blykt uit de Brieven door Matthæus uitgegeven, Fundat. Eccles. lib. II. Fund. 9.

„ ſtorven, ende, na gewoenten, eerbaerlike ter
„ eerden gebrocht is met exequien daer toe be-
„ hoerende. Ende want tan, Goede Vrunden,
„ een oude gewoente geweeſt heeft, ende noch is,
„ zoe wie der Aelmiſſen begeert, ende in den voer-
„ ſcreve Gaſthuſe ontfangen wert, ende zyn leven
„ lanck daer inne blyft ende ſterft, gelyck mitten
„ voerſcreve *Dyrck* geſchiet is, dat alle zyne goe-
„ de, ruerende ende onruerende, oick waer die
„ gelegen zyn, na zynre doet in den Gaſthuſe
„ blive, ende tot behoef der Armen, daer inne
„ wezende, te komen plegen, 't welck die Procu-
„ ratoers, tot behoef des voerſcreve Gaſthuis, tot
„ hier toe ruſtelic gebruict ende gehantiert hebben
„ van enen ygeliken alzoe geſtorven: ende die zel-
„ ve *Dyrck* na zynre doet een Acker Lants, gele-
„ gen in Honswyck, after hem gelaten heeft, die
„ van rechts wegen ende gewoente van den voer-
„ ſcreve Gaſthuze, den zelven Gaſthuze, tot be-
„ hoif der armer elendiger Menſchen daer inne
„ toebehoeren. Ende zoe wy vorder verſtaen,
„ enige van den Erfnamen des voerſ. *Dyrck*, als
„ zy zeggen, ende een, geheten *Peter van Hons-*
„ *wyck*, den voirgenoemde Procuratoers, in pre-
„ judicy ende afterdeel der armer ellendiger Men-
„ ſchen, hinder ende crot doen zouden, by alzoe,
„ dat zy tot gebrukinge van den voerſcreve Acker
„ Lants niet gekomen en konnen. 't Welk, is 't
„ alzoe, ons ongeboerlic wezen donct. Ende want
„ wy deze zake, die een werck Godts ende der
„ caritate is, gheerne gevordert ende beholpen za-
„ gen, ende oick ſculdich zyn den Procuratoers
„ hulpe ende byſtant in dezen te doen na onſen
„ vermogen, is onſe eernſtige begeren aen u, hem
„ luden zoe beholplick ende vorderlick tot hoeren

„ rechten te wezen in dit ſtuck, dat zy, des moi-
„ gelic, te vreden zyn moigen, ende ghene rede-
„ nen en hebben weder aen ons clachtich te kee-
„ ren; anders zoude wy, in beſcermeniſſe des
„ rechts der armer ellendiger Menſchen voerſcreve,
„ zulke geboerlike wegen zueken ende proviſy
„ hebben moeten, daer mede zy tot hoeren rech-
„ ten komen mochten, dier wy liever verdragen
„ zyn. God zy met u. Geſcreven op ten tienden
„ dach in Junio Anno MCCCCLXX.

Biſſchop *David van Borgonje*, niet konnende vergeeten den tegenſtand, welke hem in het verkrygen van het Bisdom door de Heeren van *Brederode* was ontmoet, noch met goede ogen aanzien het gezach, welke die Heeren in de Stadt Utrecht voerden, en door welke dikwerf de verderfelyke voornemens van hem, om willekeurig te heerſchen, waren verydelt, hadde lang getracht zynen verborgen haat en wraakluſt ter uitvoer te brengen. Dit voornemen heeft hy des Vrydags en Saturdag na Pinxteren werkſtellig gemaakt, en die Heeren gevangen doen nemen. De eerſte, dien dit ongeluk te beurt viel, was *Reinout van Brederode*, welke, gekomen zynde te Wyk des Vrydags 's morgens voor den eeten, verzocht heeft den Biſſchop te mogen ſpreken. De Biſſchop, onder voorgeven van dien morgen hem niet te konnen afwachten, liet tegen den middag aan den Heer *Reinout* in de Herberge, in welke hy zyn intrek genomen hadde, brengen eene overdekte ſchotel, in welke eene bereide Steur lag, met twee kannen Wyns, op dat hy zich met dezelve zoude konnen vrolyk maken. Zekerlyk zal de Biſſchop de morgen uren beſteet hebben, om met zyne Raden te overleggen, hoe beſt en gevoeglykſt gebruik te ma-

maken van deze gelegentheit, ter verzekering van den Heer *Reinout*, en vervolgens van zynen Broeder *Gysbert*. Na den eeten, wierd *Reinout* gebootſchapt, dat de Biſſchop hem verwachte, waarom hy zich aanſtonts na het Slot Duurſtede, in welke Biſſchop *David* zyn verblyf had, begaf, en in een vertrek van het Hof geleit zynde, wierdt hem, na dat hy eenige tyd aldaar vertoeft hadde, aangezeit niet van daar te mogen vertrekken, zonder oorlof van den Kerkvoogdt. Vragende wat deze bootſchap beduide, wierdt hem een wynig tyds daar naar zyn geweer afgenomen, en hy gebracht op eene Boven-kamer, en des anderen daags in den Toorn opgeſloten.

Biſſchop *David* den Heer *Reinout van Brederode* op deze wyze in zynen magt hebbende, is noch dien zelven Vrydag middagh gereden na Utrecht, en dede by zynen aankomſt de klok luiden, en begaf zich, vergezelſchapt van eenig volk, op de Plaats, zynde geharnaſt onder zynen blauwen fluweelen Tabbert.

De Dom-prooſt *Gysbert van Brederode*, Biſſchops inkomſt vernomen hebbende, niet wetende de oorzaak of reden van het luiden des kloks, en vermoeden krygende, dat de Biſſchop door het Grauw of andere kwalyk wierdt bejegent, kwam, zo ſpoedig hem doenlyk was, met vier hondert gewapende mannen op de Plaats, om den Biſſchop te hulpe te komen. De Domprooſt, ziende den Kerkvoogd, ging ylings na hem toe, en na vriendelyke groete, vroeg wat 'er te doen was? en kreeg aanſtonts van Biſſchop *David*, zynen hand op zyne ſchouderen leggende, het onverwachte antwoord, *het is om u te doen, gaat met my en geeft u gevangen.*

Joris, des Domproost bastard Zoon, wilde den Bisschop te lyf komen, en hadde met weinig moeite zynen Vader konnen verlossen, dewyl hy wel vier maal zo veel volks by zich hadden, dan de Bisschop. Doch de edelmoedige Vader wilde niet dat de Zoon zyne handen aan den gezalfden zoude slaan, en overtuigt van zyn onschuld, belette zulks, en ging goetwillig met den Bisschop naar zynen Hof, in welken hy gevangen gehouden wierdt, zonder den Bisschop te mogen spreeken. De volgende dagh des Saturdaghs, wierdt by het luiden van de klok opentlyk dit navolgende afgekondicht:

„ Myn gnadige Heer van Utrecht, ende die
„ Raide out ende nywe, laten weten ende gebie-
„ den allen den genen, die binnen een halven jaer
„ laetstleden dienres ende broedige huysgesinne
„ des Domproest van Utrecht, ende des Here van
„ Brederode geweest hebben, of noch zyn, dat
„ sy terstont wt onzer Stat, ende voer thien uren
„ wt onzer Stat vryheyden gaan, ende by sonnen-
„ schyn van desen dage wt den Gestichte van
„ Utrecht, ende daer wt blyven op hoeren lyven,
„ tot goetduncken myns gnadigen Heren van
„ Utrecht, ende onser Oversten out ende nyewe,
„ ende zellen ter Tollestege-poerte wtgaen, die
„ men hem terstont opdoen zel.

„ Voirt laten myn gnadige Heer van Utrecht
„ ende die Raide out ende nywe weten, allen on-
„ ser Stat ballingen, dat zy binnen drien dagen
„ naestcomende, of daer en binnen, comen in
„ der heyligen cruys Capelle buten Wittevrouwen
„ poerte, by die Gedeputeerde myns gnadige He-
„ ren van Utrecht, ende onser Stadt, om te trac-
„ tieren tot ruste ende vrede tusschen hem lieden

„ en-

„ ende onſer Stat dienende. Ende daer toe geven
„ myn gnadige Heer, ende die Raide out ende
„ nywe voerſcreve, hem luden een vry, vaſt,
„ zeker geleyde, veylich af ende aen te komen.
„ Oec ſchelden die Raet out ende nywe den zel-
„ ven ballingen hoeren eedt quyt, dien zy gedaen
„ hebben op die voerſcreve manyer eude voer-
„ waarde. Ende hier is wtgeſondert JACOB PROYS,
„ want hy teſer tyt op zyne oervede zal blyven
„ ſtaen."

Den volgenden dagh omtrent den middagh wierdt de Domprooſt met eenen Wagen na Wyk gevoert, en aldaar op een Kamer in het Biſſchops Slot gevangen geleit, zynde Biſſchop *David*, verheugt over deze bekome buit, mede na Wyk gekeert. De Baſtaard Zonen van den Heer van *Brederode*, te weten *Jan*, *Reinout*, *Hendrik*, *Walraven* en *Jan* te Hoof ontboden en gekomen zynde, wierden gevangen gehouden, behalven de jonge *Jan*, welke, om dat zich in den Geeſtelyken ſtaat begeven hadde, vry gelaten wierdt, doch na vyf dagen (1) weder ontſlagen, uitgenomen *Walraven*, die nauw bewaard wierdt. De Biſſchop ordre geſtelt hebbende op hunne verzekering, heeft zich wederom naar Utrecht begeven, zoo om acht te geven op de beweginge, welke de vrienden van de Heeren van *Brederode* zouden willen maken, als wel voornamentlyk om den wederkomſt der ballingen en uitgewekene te bezorgen. Van deeze, welke ten tyde van het beſtier der Heeren van *Brederode* de Stadt hadde moeten verlaten, verwachte hy, niet zonder reden, alle dienſt,

(1) Gouthoeven Chr. blad. 488. verhaalt dat zy maar drie dagen gevangen hebben gezeten.

dienſt, hulp en byſtand, ter verydeling van alle aanſlagen, welke ten zynen nadeel, en ter verlosſing der gevange Heeren zoude konnen in het werk geſteld worden. Ter voldoening van dit oogmerk wierdt des Woensdaghs daar aan volgende van het Raadthuis opentlyk afgeleezen:

„ Die Raide out ende nywe, hebben deſe nabe-
„ ſcreve perſonen, ende hoer kynderen, die ſy
„ op die tyt hadden, hoer Borgerſcap ende ſtemme
„ in horen Gilden weder gegeven, in allen ſchyn
„ als zy waeren eer zy verdreven worden: *Peter*
„ *van Zulen*, *Aernt van der Horſt*, *Jacob van der*
„ *Horſt*, *Beernt Proys Aelbertze*, *Ricout van der*
„ *Horſt*, *Jan van Spyck*, *Jan die Coning*, *Joeſt*
„ *van Bueren*, *Marcelis van Beesde*, *Beernt Grou-*
„ *wert*, *Lubbert die Wael*, *Daniel van Nyewael*,
„ *Jacob Petersze*, *Paulus van den Buten Dircxze*,
„ *Evert van Heeze*, *Zweder van Zulen*, *Jacob*
„ *van der Horſt Aerntsze*, *Godert van der Horſt*,
„ *Pouwels van der Horſt Aerntsze*, *Lodewick die*
„ *Waal*, *Peter Boyen*, (1) *Jan Schinckel*, *Gbe-*
„ *ryt Cutert*, *Ricout van den Velde*, *Willem van*
„ *Lunenborch*, *Peter van Wel*, *Jacob Jacobsze*,
„ *Willem van der Stege*, *Ghysbert van Beesde*,
„ *Henrick Zandersze*, *Symon Dirksze*, *Henrick*
„ *van Neſt*, (2) *Henrick van Abcoude*, *Frederik*
„ *van Hamerſteyn*, *Ghysbert Gysbertsze te Maer-*
„ *ſen*, *Beernt Proys*, *Jan Herbort*, *Jan Dircsze*
„ *Spoermaker*, *Jan Jansze die Backer*, *Gherit*
„ *Jacobsze die Vreſe*, *Dirck Jansze Koekebacker*,
„ *Wou-*

(1) Deze wordt genaamt *Peter Boudyn*, in het tweede Deel dezer Jaarboeken, bladz. 336.

(2) Deze is dezelve, welke op de zo evengemelde plaats *Heynkyn van Neſt* genaamt wordt.

„ *Wouter Willemsze*, *Philips Gielisze*, *Jan die*
„ *Witte*, *Ghysbert Loef Berchmaker.*"

De Gemalinne van den Heer van *Brederode*, welke zich te dezer tyd te Utrecht ophield, vernemende het geen haren Echtgenood was overkomen, vertrok aanſtonts met hare Kinderen naar Vianen, en zorgde door hulp van *Walraven* Heer van *Amerongen*, en *Walraven van Haaften*, voor hare veiligheit.

Biſſchop *David*, zyne Vrienden, en voornamentlyk de Cabeljauws-gezinde, om eenen glimp aan deze eerloze daad te geven, lieten door Holland en het Sticht verſpreiden, dat de Heeren van *Brederode* eenen aanſlag hadden gemaakt, om hem Biſſchop *David* niet alleen gevangen te nemen, maar zelfs Hertog *Karel van Borgonje* uit Holland te verdryven, en dat zy eerſtdaags dat voornemen zouden ter uitvoer hebben gebracht, indien hy Biſſchop, hier van tydig onderricht, hen niet was voorgekomen. Het ontbreekt zelfs aan geene Schryvers (1) welke ons willen wys maken, dat de Heeren van *Breederode* met den Aarts-Biſſchop van Keulen, den Koning van Vrankryk, en *Adolf* van Gelre, een heimelyk Verbond hadden aangegaan tegen *Karel* Hertog van Borgonje, *Johan* Hertog van Cleef, en Biſſchop *David*, en, om dit verdichtzel geloof te doen geven, 'er by voegen, dat eene Cleefze Dienſtmaagd, wonende by eene aanzienlyke Vrouw te Nimwegen, hier van kenniſſe gekregen hebbende, het zelve zoude hebben ondekt aan den Hertog van Cleef, door wien Hertog *Ka-*

(1) Ziet Teſchemakeri Annales Cliviae, p. 309. edit. poſt. en Slichtenhorſt Gelderſe Geſchiedeniſſen, bladz. 263.

Karel en Biſſchop *David* ten eerſten van dit verdicht Verbond zouden zyn verwitticht.

Dus wierdt de goede naam van deze eerſte Edellieden van het Landt, die zich noit aan ontrouw omtrent hunne Landheeren hadden ſchuldich gemaakt, met grove laſtering van verraderye beſwalkt, en zy bereit ten offer van de wraakluſt des Biſſchops: Deeze konde niet vergeten, dat zy zyne onwettige bezitneming van den Utrechtſe Stoel hadden getracht te beletten, en dat zy in het vervolg niet altyt gunſtig waren geweeſt aan zyne begeertens, om willekeurig, met verachting en vertreding van de Rechten en Vryheden zo van het Sticht, als wel inzonderheit van de Stadt Utrecht, te regeeren. Trouwens Biſſchop *David*, wiens voornemen was deeze Heeren van kant te helpen, moeſte iets voorwenden, om zyn gedrag by het gemeen, welk licht gelooft, dat luiden van vermogen, en dewelke in de gemeene 's Landts zaken beſtier gehadt hebben, zich aan verraderye hebben ſchuldig gemaakt, te billyken.

De Biſſchop, niet te vreden met de verzekering dezer aanzienlyke Heeren, heeft vorder overleg gemaakt, om hunne voornaamſte aanhangeren, als de Heeren *Jan* Burg-graaf van Montfoort, *Jacob van Nyevelt*, *Jan van Amerongen*, en meer andere, in zyne magt te krygen. Doch deeze meiden voorzigtich zyn byzyn, en ontweeken de lagen, welke hy hen geleit hadt, uitgenomen *Jan van Amerongen*, welke te dezer tyd Schout te Utrecht was. Deze, ter verrichting zyner eige zaken eenige dagen uit de Stadt geweeſt, en weer gekomen zynde, ging op S. Pieter en Paulus dagh in de Pieters Kerk om den Godsdienſt by te wonen, en ziende den Biſſchop aldaar tegenwoordich, begaf

gaf zich by hem, en wierdt zeer vriendelyk van den zelven bejegent. Na het eindigen van den dienſt vergeſelſchapte hy den Kerk-voogt na het Hof, en zonder eenig argwaan binnen gekomen zynde, zeide de Biſſchop al ſpottende tot hem: *Jan weeſt welkom van den jongen Heer van Gelre*, willende, na allen ſchyn, daar mede te kennen geven, dat hy gedurende zyn afwezen uit de Stadt by *Adolf van Gelre* was geweeſt, en teffens verwyten zyn verſtandhouding met die jonge Vorſt, dien de Biſſchop hield voor zynen vyand, en eenen vriend van de Heeren van *Brederode*. De Schout trachte zich te ontſchuldigen, doch te vergeefs, en wierdt gevangen gehouden, en weggevoert na Wyk.

De Biſſchop liet ondertuſſchen door zyne Bediende en begunſtigers nauwkeurig onderzoek doen na het gedrag der gevange Heeren, in alle plaatſen in welke zy oit verkeerd hadden; doch hadt het ongenoegen, van geen het minſte bewys, ter beſchuldiging van hunne ontrouw, of doods weerdige misdaden, te konnen ondekken. Om echter zyn boos voornemen ter uitvoer te brengen, beſluit hy in zynen Moord-raadt, eerſt *Walraven*, de Baſtard van Brederode, en *Jan van Amerongen* te recht te ſtellen, en hen door onlydelyke pyningen te dwingen tot bekentenis van wangedrag door de Heeren van *Brederode* begaan, en die belydenis naderhant de gevangen Heeren voor te leggen, om hen op die zelve wyze te doen verklaren waar te zyn, het geen noit gebeurt was, en dienvolgende als verraders ter dood te brengen.

Aan *Walraven*, voor des Biſſchops Raadt, welke beſtond uit *Gerrit van Zulen*, *Tyman* de Maarſchalk, en *Philippot*, Kaſtelein van het Kaſteel te

Duur-

Duurſteede, gebracht, wierden verſcheide vraagſtukken voorgehouden, en als hy eiſte, dat bepaaldelyk zouden worden genoemt de gevallen, in welke hy, zyn Vader en Oom zich hadden vergrepen, wierdt hem geantwoord, dat, indien zy niet ſchuldig waren, de Biſſchop hen niet zoude hebben doen gevangen zetten, en ſterk aangedrongen dat hy zoude openbaren de verborge raadspleginge door hen tegen den Biſſchop genomen, met bedreiging, indien hy haare begeerte niet wilde voldoen, van hem, na alvorens ſwaare pyningen te doen ondergaan, een kwade dood te doen ſterven. Waar na hem eenige vraagſtukken wierden voorgeſtelt, van welke deeze de voornaamſte waren: eerſt, of hy den doodſlag aan de afgezonde der Stadt Haarlem, voorgevallen aan de Bildt, (1) niet hadde begaen met wil en toeſtemming van zynen Vader? Ten tweden, of hy geene kennis had van het Verbond, gemaakt door zynen Vader en Oom met *Adolph van Gelre*, tegen Hertog *Karel* en den Biſſchop? Ten derden, of zyn Vader en Oom geenen byſtand en hulp hadden gedaan aan de Gelderſe, in het verbranden van Yſſelſtein? En ten vierden, of hy niet wiſte, dat zyn Vader en Oom voornemens zyn geweeſt, de Regeering der Stadt Utrecht te verzetten? Op de eerſte beſchuldiging antwoorde hy, dat zyn Vader daar van niets geweten hadde, jaa zelfs dat hy om die manſlag eenen geruimen tyd den toorn en gramſchap van zynen Vader hadde moeten ondergaan, en dat die doodſlag reets verzoent was. En verklaarde hy op de vordere vraagſtukken, ten eenemaal onkundig te zyn van de gevallen zo even gemeld. Op dee-

(1) Ziet het II. Deel dezer Utrechtſe Jaarboeken, blad. 347.

deeze, en meer andere ſtukken van minder gewicht, wierdt hy onderhouden, en zoo door dreigementen, als door beloften aangezet, om naer den zin van des Kerkvoogds godlooze Raadtslieden te antwoorden. *Walraven* volſtandig zyne onbewuſtheit betuigende, wierd op de pynbank gebracht, en zoo onmenſchelyk gehandelt, dat ik twyffel, of 'er wel voorbeelden in de geſchiedeniſſen van dergelyke onchriſtelyke en wreede rechtspleging te vinden zyn; want zonder eenig getuigen, of bewys, ſchyn van waarheit hebbende, hem voor te leggen, wierd hy, eenige dagen aan den anderen, zomtyts eens, ook wel twee en driemaal daags, tot byna vyftig reizen toe, op de paleye geleit, tot dat hy, zyne levens krachten by na verloren hebbende, en de afgryzelyke pynen niet langer konnende verdragen, alles het geen hem voorgehouden was, toeſtemde. Deze afgeperſte belydenis brachten die wreede Raden in geſchrift, en wilden hem nootzaken dezelve met zyne hand te ondertekenen; doch, wat moeite zy ook aanwendeden, hy bleef zulks volſtandig weigeren.

Op de zelve wyze wierd *Jan van Amerongen* gehandeld, dien zy mede door herhaalde pynigingen dwongen te beveſtigen alles, het geen zy hem afvroegen.

De Biſſchop, vermeinende nu genoeg te hebben om zyn gedrag goet te maken, en om zyne wraakluſt ter onderbrenging van de Heeren van *Brederode* ter uitvoer te brengen, bezorgde, dat deze belydenis, in ſchrift vervat, wierd verzonden naer Hertog *Karel van Borgonje*, in verwachting, dat hy, dezelve gezien hebbende, bevel zoude geven tot de doodſtraf. Doch, ſchoon Hertog *Karel* aan dezelve geloof gaf, zoo wierd 'er echter niet verder

mede uitgerecht, dan dat hy weigerde eenig gehoor te geven aan de Gemalin van den Heer van *Brederode*, welke, genoemt *Jolante* eene Dochter was van *Willem* Grave van Lalain en *Johanna Crecqy*, Vrouwe van Bingincourt. Deze hadde zich begeven naer het Hof van Hertog *Karel*, en getracht uit te werken, dat haar Gemaal, als zynde een Ridder van de Ordre van het Gulde Vlieſch, uit zyne hechtenis te Wyk wierd overgebracht naer des Hertogs Hof, om volgens de voorrechten van die aanzienlyke Ordre, voor de Ridders van dezelve te recht geſteld en geoordeeld te worden. Doch, ſchoon veele voorname Heeren, en zelfs *Iſabella van Borgonje*, Moeder van den Hertog, haar tot voorſpraken dienden, wilde echter de Hertog haar ter dier tyt niet toelaten eenig verzoek ten voordeel van haaren Gemaal te doen.

Het verveelde den Biſſchop zeer, dat Hertog *Karel* niet aanſtonts, op het leezen van de voorgemelde belydenis, zich bepaalt of geuit hadde omtrent de ſtraf, de Heeren van *Brederode* aan te doen. Waarom hy, volhardende by zyn boos en godloos voornemen, beſluit, ter verdelging dier Heeren, den Heer *Reinout* te doen brengen voor zyne Raden, en na dat door *Jan Dauci* van zynen hals was afgenomen het teken van de Ordre van het Gulde Vlies, (1) wierden hem door dezelve verſcheide, en voornamentlyk de vier vragen, aan *Walraven* voorgeſteld, en teffens de belydenis door *Walraven* en *Jan van Amerongen* op dezelve gedaan, voor-

(1) Zoo verhaalt het Jan van Leiden by Matth. t. 11. Anal. p. 386. de Heer Voet in het leven der Heren van Brederode, bladz. 81. ſchryft, dat Biſſchop David zelfs dit zoude hebben gedaan by zyne gevangen neeming.

voorgehouden, met byvoeging, dat zyne ontkentenis vruchteloos zoude zyn, dewyl *Walraven* en *Amerongen* dezelve met de dood hadden beveſticht, hem vorder verzekerende, dat zy beide door het ſweerd hun leven verloren en betuicht hadden de waarheid te hebben geopenbaard. *Reinout* ontkennende ſchuldig te zyn aan de misdaden, met welke de wreede Raden van den Biſſchop hem betichteden, wierd op de pynbank gebracht, en half dood zynde, van dezelve voor een warm vyer geleid, en wederom krachten bekomen hebbende, op nieuws gepynicht, zonder iets te willen bekennen.

De Biſſchop, wiens wraakzucht noch maat noch paal kende, beſloot hem door herhaalde pynigingen te dwingen tot voldoening van zyne booze begeerte. De Heer van *Bréderode* wierd derhalven wederom ſcherpelyk ondervraagt, en volhardende by zyne gedaane ontkentenis, met de pynbank gedreigt. Hy, zich niet in ſtaat vindende, met het ſwakke en door pynen afgematte lichaam, hunne wreedheit langer te konnen wederſtaan, verzocht dat de Biſſchop by hem wilde komen, met belofte van hem alles te zeggen wat hy wiſte of bedenken konde. De volgende dag wierd hem geboodſchapt, des Biſſchops wil te zyn, dat hy zoude ſchryven het geen hy hem te zeggen hadt; doch, door de uitrekking zyns lichaams onmachtig zynde om de pen op het papier te zetten, drongen des Biſſchops Raden ſterk aan, dat hy hen zoude verklaren, het geen hy den Biſſchop wilde voorhouden. Te vergeefs derhalven des Biſſchops byzyn gevraagt hebbende, ſmeekte hy, dat zy hem niet meer wilden pynigen, met aanbieding van gewillig een of twee jaren in hechtenis te zullen blyven, en te verbeuren alle zyne goederen, welke hy van den

Biſſchop te leen hield, indien in dien tyd iets wezentlyks ten zynen laſte naer waarheit wierd bevonden: Jaa zelfs dat hy voor zyns Heers Mannen wilde verwilkoren, indien hy ſchuldig wierd verklaard aan de misdaden, met welke hy beticht wierd, te zullen verliezen, niet alleen alle zyne Leen-goederen, maar zelfs alle zyne eige bezittingen, en dat zyn lichaam wierde gehouwen in zoo veele ſtukken, als hy leden aan zyn lyf hadt. Doch deeze onbarmhertige Menſchen, geen gehoor willende geven aan deze overbodige aanbieding, belaſten den Scherprechter toeſtel te maken, om hem te doen bekennen, het geen zy hem voorhielden. *Reinout*, geene vordere pynigingen konnende verdragen, wierd derhalven gedwongen hen eenig genoegen te geven. Eenige dagen daar naa betuigde de Heer van *Brederode* aan den Kaſtelein, alles het geen hy beleden hadt, verçiert en gelogen te zyn, ter vermeiding van de zware pynen, met welke hy gedreigt was, met verzoek, dat hy zulks den Biſſchop wilde te kennen geven. Dit verſchafte wederom nieuwe gelegenheit aan de wreede Raden om hunne woede te vervolgen, en hem ſcherpelyk verwytende, dat hy met hen geſpot hadde, dedenze hem wederom ter paleye brengen, met bedreiging, hem in het vervolg op die wyze, al duurde het twee jaren, te zullen behandelen, tot dat hy bekende. Dus wierd hy genootzaakt zyne voorige belydenis te beveſtigen, en verzekert hebbende by dezelve te zullen volharden, wierden de houten, op zyne ſcheenen gewoelt, los gemaakt, en hy vervolgens boven op den groten Tooren geleit met twee zware boeijen aan zyne beenen, met welke hy een maand lang, dag en nacht, gekluiſtert is gebleven.

Na

Na deeze ongehoorde, onmenſchelyke, en tegen alle rechten ſtrydende mishandeling, den Hoogedelen Heer *Reinout van Brederode*, Ridder van de Ordre van het Gulde Vlies, te dier tyd vyf en vyftig jaren oudt, aangedaan, behaagde het de Goddelyke Voorzienigheit, den voortgang van de afſchuwelyke wreedheit van Biſſchop *David*, (welke, in plaats van zich te gedragen, volgens zyn plicht en ampts-bediening, als een Herder en Beſchermer van zyn toevertrouwde Kudde, de Wolf zelfs was, welke zyne Schapen trachte te verſcheuren,) door een onverwacht toeval te ſtuiten, namentlyk door de wonderlyke ontkoming van *Walraven van Brederode* uit zyne gevankenis. (1) Deze, dikwerf vars ſtrooy geeiſcht en verkregen hebbende, hadde met de hardſte halmen los gemaakt het ſlot der boeyen, met welke zyne beenen gekneld waren, en van den muur eenige ſteenen afgebroken hebbende, was hy geklommen, in eene donkere nacht, in welke het weer zeer onſtuimig was, tot aan een dakvenſter, aan't welk hy de ſnoeren van zyne geſcheurde klederen, ſterk gedrayt met ſtroy, vaſt maakte, en zoo langs dezelve afzakte naer beneden. Nauwlyks op den grond ſtaande, kwam een van des Biſſchops Dienaars naer buiten om zyn water te maken, doch hy zich ſtil houdende, had het geluk wegens de duiſternis des nachts niet ontdekt te worden. De Dienaar binnenwaarts gekeert zynde,

(1) Goudhoeven bladz. 489. verhaalt deze ontkoming van *Walraven* gebeurt te zyn voor de gruwzame te recht ſtelling van den Heer *Reinout van Brederode*; doch Jan van Leiden, by Matthaeus tom. 11. Analect. p. 384. verzekert ons, dat *Walraven* drie weken na het pynigen van den Heer van Brederode is uitgebroken, en het laatſte komt my het waarſchynelykſte voor.

de, zwom hy over de gracht, en noch een water moetende doorwaden, vond hy in 't zelve veele Swaanen, welke, geſtoort in hunnen ruſt, zoo veel geruchts in het water maakten, dat eenig volk met licht voorzien zich naer buiten begaf, om te vernemen naar de oorzaak van het buitengewoon gewoel dezer dieren. *Walraven* even met het hoofd zich buiten het water, zonder zich te verroeren, onthoudende, wierd niet gezien, en het volk, vaſtſtellende dat die beeſten onder den anderen hadden gevochten, keerden wederom naer het Slot. *Walraven* door het voorgemelde licht ontdekt hebbende den naaſten weg naer den Dyk, begaf zich op de zelve. Doch hier zich niet veilig achtende, ſprong hy in het water, trachtende de Rivier de Lek over te zwemmen, in welker midden gekomen zynde, konde hy, wegens den ſterken ſtroom en wind, zyn voornemen niet volvoeren, en was genootzaakt te rug te zwemmen, gaande met zyn nat lichaam noch een uur ver in dien winderigen nacht langs den ſlibberigen dyk, tot dat hy door hulp van eenen Veerman, te Hageſtein gebracht wierd, van waar hy, zich voorzien hebbende van drooge klederen, naer Vianen trok.

Ik twyffel niet, of de Lezer zal begeerig zyn, om het geen vervolgens de Heeren van *Brederode* overgekomen is, te weeten; om welke reden, ik den draadt dezer geſchiedenis, alhoewel in de volgende jaren voorgevallen, niet zal afbreeken.

Het is licht te begrypen, dat *Walraven*, in veiligheit zynde, alomme zal verſpreit en bekend gemaakt hebben, zyne belydenis, als mede die van *Jan van Amerongen*, niet dan door zwaare en onlydelyke pynen te zyn afgeperſt, en dat deeze tydinge ook ter ooren van Hertog *Karel* zal zyn gekomen.

men. Deeze riep zyne Raden by den anderea, om te overleggen, wat met den Heer van *Brederode* moeſt gedaan worden, welke eenpaarig van gevoelen waren, dat hy moeſt worden overgebracht tot den Hertog, om van de waarheit der beſchuldigingen, tegens hem ingebracht, te beter overtuicht te worden.

Hertog *Karel* gaf derhalven bevel aan *Johan* Heer van *Bergen*, en *Johan Halewyn*, (1) om te reizen naer Wyk, en hem, nevens *Johan van Amerongen*, te vervoeren naer zyn Hof. Deeze te Wyk gekomen zynde, hebben hem eerſt met eenen zwaren eedt doen zweeren, dat hy hen de waarheit zoude ontdekken, en daar naa, twee dagen achter den anderen, in het byzyn van de Raden des Biſſchops, ſcherpelyk ondervraagt. De derde dag hebben zy hem wederom bezocht, en zo door dreigementen, als door beloften getracht ter bekentenis te brengen, en volhardende by de betuiging zyner onſchuldt, hebben zy den Scherprechter met de bank, en al het gereetſchap tot het pynigen nodig, op de kamer doen komen, en hem laten ontkleeden, en op de pynbank zitten. Doch de Heer van *Brederode*, den eedt aan hen zo onlangs gedaan, heiliglyk willende nakomen, ontkende volſtandig ſchuldig te zyn aan de misdaden, welke hem te laſte wierden geleit. Deze aanhoudende ſtandvastigheit bewoog de voorgemelde Heeren, (welke naer alle waarſchynelykheit, op het verzoek van den Biſſchop de ſcherpe ondervraging, en dreigementen van op de paleye te brengen, hebben gedaan,) met de pyniging niet voort te gaan, maar dien te ſtaa-

(1) Van deze getuigt Ubbo Emmius, Hiſtor. Rer. Friſicar. lib. xxv. p. 398. dat hy geweeſt is *Literas bonas doctus.*

ſtaaken. Vervolgens hebben de voorgenoemde afgezonde hem, nevens *Jan van Amerongen*, van Wyk, in het begin der maand Februarius over Bergen op den Zoom naer Kortryk gebracht, van waar zy, vermits Hertog *Karel* in het veld was tegens den Koning van Vrankryk, op het Slot Rupelmonde zyn vervoert, in 't welk zy omtrent een jaar gevangen zyn gehouden.

In het volgende Jaar 1472. deedt Hertog *Karel* opentlyk indagen alle, welke eenige beſchuldiginge tegens den Heer van *Brederode* wilden inbrengen, om op eenen zekeren bepaalden dag te verſchynen voor zyne Raden en de Ridderen van de Ordre van het Gulde Vlieſch. Op den beſtemden tydt openbaarde zich niemand als aanklager, alleenlyk kwamen 'er eenige Raden van Biſſchop *David*, welke de overlevering van den Heer van *Brederode* eiſchte, om de rechtspleging tegens hem, voor den Biſſchop begonnen, te vervolgen. *Reinout van Brederode*, wel gemoedicht, verſcheen voor die Rechters, vergezelt met den Grave *Engelbrecht van Naſſau*, *Johan*, Heer van *Cricky*, *Simon van Lallain*, Heer van *Montigni*, en andere voorname Edellieden, nevens eenen Voorſpraak, welke laatſte hem mannelyk heeft verdeedicht, en klaar aangetoont de valsheit der beſchuldiginge, met dat gevolg, dat de Hertog nevens de voorgemelde Rechters in de Maand van May, hem vry, zuiver en onſchuldig hebben verklaart van alle de betichtingen hem te laſte geleit; en is de Hertog zoo overtuicht geweeſt van zyne onſchuldt, dat hy hem tot het einde van zyn leven, 't welk in het volgende Jaar 1473. met de eeuwigheit is verwiſſelt, in groote eer, aanzien en achting heeft gehouden. Men verhaald, dat hy te Haarlem onverwacht ziek is geworden door

het

het drinken van kwaden Wyn, en dat alle, welke met hem ter maaltyd hebben aangezeten, zich niet wel bevindende, door eene braking het lichaam hebben gezuivert; doch dat de Heer van *Brederode*, niet konnende overgeven, zich naer Vianen hadt laten vervoeren, en elf dagen daar naa is overleden. Veele hebben uit dit geval een vermoeden opgevat, dat hy door vergift, in den Wyn gemengt, was omgebracht.

Jan van Amerongen bleef noch eenigen tydt gevangen, (1) en is naderhant, onſchuldig verklaard, weer tot Schout te Utrecht aangeſtelt.

Zeker Schryver (2) verhaald ons, dat de vryſpraak van den Heer van *Brederode* den Utrechtſchen Myterdrager zeer verlegen maakte, dewyl door dezelve zyne godlooze en wreede behandeling openbaar wierd, en dat hy, om zyn wangedrag te verſchonen, voorgaf door valſche beſchuldiging van zommige, welke hy voor oprechte en deugtzame menſchen had erkend, te zyn misleit, en dat hy zich bereit toonde, om met den Heer van *Brederode* te verzoenen, en te zullen doen het geen eenige goede Mannen zouden oordeelen nodig en dienſtig te zyn tot herſtelling van de eer van den Heer van *Brederode*, *en*, voegt 'er die Schryver by, *wert toegezecht, dat tot Vianen een Collegie van Canoniken door Biſſchop David zoude opgerecht worden;* doch dat de voltooying van dit werk door den kort daar op volgenden doodt van den gemelden Heer van *Brederode*, was achter gebleven. Ik twyffel niet, we-

(1) Gouthoeven bladz. 490. verhaald, dat hy noch twee Jaren in de gevankenis heeft doorgebracht.

(2) P. Voet, Verhaal der Doorl. Heeren van Brederode, bladz. 83.

wegens de achting welke ik voor dien Schryver heb, aan de waarheit van dit verhaal, doch ik kan niet wel begrypen, dat de Heer *Reinout van Brederode* zich in eene bevrediging met Biſſchop *David* heeft ingelaten, zonder voor af de loslating van zynen Broeder *Gysbert* te bedingen: te meer, dewyl Jan van Leiden (1) ons bericht, dat de gemelde Heer van *Brederode*, na zyne vry-ſpraak, veel moeite heeft aangewend, om te bezorgen het ontſlag van zynen Broeder; jaa zelfs, dat hy Hertog *Karel* gebeden heeft zulks by den Biſſchop uit te werken, met dat gevolg, dat de Borgonjer Hertog zynen Broeder *David* door eenen Brief daar over heeft onderhouden, en verzocht den Domprooſt, als onſchuldig aan de opgeleide euveldaden, uit zyne gevankenis te laten gaan.

Na het overlyden van Heer *Reinout*, hebben de vrienden van de Heeren van *Brederode* ernſtig by den Biſſchop aangehouden op de loslating van den Domprooſt, doch te vergeefs, tot dat hy eindelyk in den Jare 1474. vier Jaren zynde opgeſloten geweeſt, onder harde voorwaarden, beſtaande in den afſtand van zyne Prooſtdye van den Dom, en de jaarlykſche inkomſten van het Teruaanſche Bisdom, (2) op vrye voeten is geſtelt. Hy heeft zyne woonplaats genomen te Breda, in welke Stadt hy in den Jare 1475. (3) of gelyk andere willen, (4) in den Jare 1478. is overleden.

Dit

(1) By Matth. t. II. Analect. p. 397.

(2) Gouthoeven bladz. 490. getuicht, dat hy ook heeft moeten zweeren, nimmermeer in het Geſticht van Utrecht te zullen komen.

(3) Ziet Jan van Leiden by Matth. t. II. Anal. p. 400.

(4) Als de Heer Voet, Daden der Heeren van Brederode, bladz. 80.

Dit is het einde geweeſt van deze twee doorluchtige Broeders, welke, onaangezien hunne hooge geboorte en verdienſten, zo veel ſmaadt en ſmerten, ter voeding der wraakluſt van den Biſſchop, hebben moeten ondergaan; doch wier onſchuld, voor hun afſcheiden van deze wereld, ten vollen aan het licht gekomen is.

Door het gevangen nemen van *Jan van Ameron-gen* was de Stadt ontblood van eenen Schout, waarom de Raadt aan den Biſſchop dezen Brief heeft afgezonden:

„ Eerweerd. Vader in Gode, gnadige lieve Heer,
„ Alzoe uwer Gnaden Scepenrecht alhyr, ver-
„ mits gebreke van den Schoute, teſer tyt ruſt
„ ende ledich leyt, dat ongadelich onder den vol-
„ ke is, ende dair oic meer gebreecks of komen
„ mochte, is daerom onſe oitmoidige bede aen
„ uwen Forſteliken Gnaden, dair ſulke geboerlike
„ proviſie in te doen, dat tes voirſcreve recht niet
„ leegen en blive, mer zynen dagelycxen voert-
„ ganck hebben moige. Soe vele dan, Gnadige
„ lieve Heer, uwen Hoichmoigentheyt in dezen
„ gelieven zal, begeer wy een goetlich beſcreven
„ antwoerde, ons na te rechten, by dezen onſen
„ Bode van uwen Gnaden, die over ons gebieden-
„ de God bewaren wil in zalicheyden. Geſcreven
„ op ten leſten dach van Junio Anno LXX.

Hier op heeft de Biſſchop tot Schout aangeſteld *Willem van Snellenberch.*

De Tooren der Marsluiden, thans den Plompe Tooren genoemt, diende van outs voor een gedeelte ter bewaaring van Stadts gevangen. In dit Jaar des Maandaghs na Laurentii heeft de Raadt verſtaan, dat de nederſte zolder daar toe zoude worden afgezondert, en dat die van den Gilde der Mars-

Marsluiden op den zelven zouden doen maken een Schoorsteen en eenen Haardt, in welke vyer konde gestookt worden, in tyden, in welke de gevangens zulks nodig mochten hebben: en dat de Wakers alle avonden en morgens over den voorschreven zolder zouden gaan in het Waakhuis, 't welk bezyden den Tooren was: Dat voorts de Marsluiden den geheelen Tooren, zoo boven als beneden, tot hun gebruik zouden hebben, en denzelven onderhouden buiten kosten van de Stadt.

In het tweede Deel dezer Jaarboeken (1) heb ik verhaald, dat de uitspraak der geschillen tusschen *Frederik van Egmond*, Heer van Ysselstein, en de Stadt Utrecht, overgelaten was aan den Bisschop *David*, door wien de verzoening op de nabeschreve wys is gemaakt:

„ DAVID VAN BOURGONIEN, by der ge-
„ naden Goits Bisscop t'Utrecht, maken kont al-
„ len luden, alzoe zeker twyst ende schelinge ge-
„ weest heeft tusschen den Edelen, onsen lieven
„ Neve, *Frederik* Zoen van *Egmont*, ende Heer
„ tot Ysselsteyn, aen die ene, ende onse Stadt van
„ *Utrecht* aen die ander zyden, om den brant ende
„ schaden, onsen voirgenoemden lieven Neve van
„ *Egmont*, als synen ondersaten van Ysselsteyn,
„ by den Gelresschen in den jaar van ses ende ses-
„ tich lestleden gedaen, die onse lieve Neve voir-
„ screve seyt, ende meent, hem ende synen on-
„ dersaten principaliken geschiet te wesen om des
„ wille, dat corts daer te voren den van Ysselsteyn
„ scerpelic van onser Stadt wegen voirscreve ver-
„ boden was hem selven wat te mogen bevestigen,
„ als sy gheerne gedaen souden hebben; ende om
„ meer

(1) Bladz. 539.

„ meer andere ſaiken, den ſelven onſen lieven
„ Neve van *Egmont*, Heer van Yſſelſteyn, ſynen
„ Ouderen, Heren tot Yſſelſteyn, ende den ſy-
„ nen, tot deſen daege toe van onſe Stadt van
„ *Utrecht* geſchiet. Ende oick binnen langen jairen
„ geen vrientſcap, noch mynne, geweeſt en is
„ tuſſchen onſer Stadt van *Utrecht* ende die van
„ *Egmont*, dat die lude aldair nyet hebben moigen
„ comen hoeren penning te verteren, als andere
„ goede wtheemſche Heeren. 't Welck ons al on-
„ genuechlic is geweeſt, ende van goeder herten
„ verdroeten heeft, ende dairom gearbeit hebben
„ ſelf in perſoen, ende by onſen Gedeputierden,
„ om hem luden van beyden ſyden van allen de-
„ ſen, ende dair wtgereſen weſen mach, te ver-
„ enygen, ende goede vrienden te maken.

„ Ende want wy dan beyde partyen voirgenoemt
„ dair toe gebrocht hebben mit goeden onderwyſe,
„ dat ſy guetwillichlic, ende wel beraden, alle ſa-
„ ken, die ſy mit malkander hebben wtſtaen tot
„ deſen dage toe, aen ons ſyn gebleven, ende ge-
„ loeft hebben ſtede, vaſt ende onverbroiken te
„ houden, dat wy dair van tuſſchen hemluden
„ ſouden wtſpreken, ſoe iſt, dat wy, die partyen
„ voirſcreve alle int lange wel gehoirt, ende alle
„ dincg wel overwegen, ons wel rypelick dair op
„ hebben beraden, ende, om redenen, ons dair
„ toe porrende, onſe wtſprake dair van tuſſchen
„ hemluden ghedaen hebben, ende doen mit deſen
„ onſen brieve. Als dat onſe lieve neve van *Eg-*
„ *mont* voirſcreve onſer Stadt van *Utrecht*, ende
„ alle hoeren borgeren ende inwoenren, ver-
„ dragen, qwytſchelden ende vergeven ſal volco-
„ melic, heel ende alle, tgheent, dat hem, ſynen
„ onderſaten, ſynen Heer Vader, ofte ſyne voer-

„ ſaten,

„ ſaten, Heren tot Yſſelſteyn, tot deſen daghe
„ toe in enyger manieren ghedaen, off geſchiet
„ mach weſen van onſer Stadt van *Utrecht*, ofte
„ van iement van hoeren wegen, ende in hoeren
„ name, ſoe verre ende in wat manieren hem die
„ voirſcreve ſaken aengaen mogen, als nu ter tyt
„ Here tot Yſſelſteyn; ſonder daerom tot eniger
„ tyt enige wrake te doen, of te laten doen door
„ iemant anders, oft yet dairom die ſelve onſe
„ Stadt van Utrecht, oft hoeren borgeren, oft
„ inwoenres, tot eniger tyt te eyſchen off te
„ moyen enichſins, mit rechte, of anders; maer
„ die ſelve onſe Stadt van Utrecht, ende hoer bor-
„ geren ende inwoenres, alle mynne ende vrient-
„ ſcap bewyſen, ende van den ſynen laten ge-
„ ſchien, als off ſy onderling nye (1) twyſt of
„ gheſceel hadden gehadt onderling mit malckan-
„ der. Des ſoe ſal oick wederomme onſe lieve
„ neve van *Egmont* voirſcreve mit onſer Stadt van
„ *Utrecht* voirſcreve van nu voirtan van allen ſa-
„ ken tot deſen daghe toe geſchiet, volcomelic
„ verſoent ende verenycht weſen, ſonder dair van
„ enighe antichte, oft moyeniſſe te lyden, ende
„ tot allen tyden, alſt hem gelieven ſal, vry, als
„ andere goede wtheemſche Heren, aldair mogen
„ comen, ſynen penning verteren; ſoe dat onſe
„ lieve Neve van *Egmont* voirſcreve, ende onſe
„ Stadt van *Utrecht* voirſcreve, voirtan malkander
„ mynentlic ende vriendelic zullen weſen in alre
„ manieren, of ſy voertyts mitten anderen anders
„ niet en hadden wtſtaen gehadt. Wair mede wy
„ ſeggen die parthyen voirſcreve guede vriende,
„ ende wel verſoent van allen ſaken, tuſſchen den
„ zel-

(1) Dat is, geen.

„ zelven onſen lieven neve van *Egmont* voirſcre-
„ ve, off ſynen Ouderen, aen die ene, ende onſe
„ voirſcreve Stadt van *Utrecht*, aen die ander ſy-
„ den, geſchiet, hoe die genoemt moegen weſen,
„ ſonder iemant den anderen enige beteringe ofte
„ verſtoringe te doen in eniger wys.

„ Ende onder deſe onſe wtſprake ende ſoene,
„ en ſullen die Heren van *Brederode* niet begrepen
„ werden; want die voirſcreve Heren hoer ſaken
„ ende ſchelinge, tuſſchen hem ende onſen voir-
„ ſcreve lieven Neve weſende, aen ons niet ge-
„ kiert, noch gebleven ſyn: Alle dincg ſonder
„ argeliſt. In kenniſſe der waarheit hebben wy
„ onſen ſegel hier aen doen hangen.

„ Ende want ic *Frederic* Soen tot *Egmont*, Heer
„ tot Yſſelſteyn voirſcreve, ende wy Borgermey-
„ ſters, Scepenen, Raet, ende gemene Ouder-
„ mans van den ouden Raede ende van den nywen
„ der Stadt van *Utrecht*, bekennen ende lyen, dat
„ voirſcreve geblyf aldus, als voirſcreven is, aen
„ onſen genadigen Heer van *Utrecht* gedaen te
„ hebben, ende ſyne wtſprake, die ſyne Genaden
„ dair op tuſſchen ons gedaen heeft, hebben ap-
„ probeert, gevolcht ende geloeft hebben volco-
„ melic ende wel malkanderen te onderhouden, ſoe
„ hebben wy des te getuege, te weten ic *Frederic*
„ Soen tot *Egmont* voirſcreve, myn Segel, ende
„ wy Borgermeiſters, Scepenen, Raedt ende ge-
„ mene Oudermans voirſcreve, onſer Stadt Segel
„ hier aen gehangen. Ende deſer Brieve ſyn drie
„ alleens ſprekende van woerde te woerde, dair
„ wy DAVID Biſſcop den enen, onſe voirſcreve
„ lieve Neve van *Egmont* den anderen, ende onſe
„ Stadt van *Utrecht* voirſcreve den derden of heb-
„ ben. Gegeven int Jair ons Heren duſent vier

„ hon-

„ hondert ende seventich, op den seventhyensten „ dach in Julio.

De Baljuw van Zuydholland, indracht gedaan hebbende in de Heerlykheit van Slydrecht, toebehorende den Heer *Gerrit van Lochorst*, heeft de Raadt dezer Stadt, tot voorstand van het recht hares onderzaats, aan die van Dordrecht deze navolgende Brief geschreven:

„ Eerbaere, bizondere goede Vrunden.

„ *Gerrit van Lochorst* (1) ende van der *Merwede*, „ onse

(1) Dat dit Edel Geslacht der *Lochorsten*, van alle oude tyden tot op den huidigen dag zeer aanzienlyk in het Sticht, zich ook verspreid heeft in andere Landen, blykt uit deeze Verzekerings-brief, door den Raadt dezer Stadt in dit Jaar gegeven, ten verzoek van eenen *Jacob van Lochorst*, in welken deze *Gerrit van Lochorst* als getuigen gemeld wordt.

„ Allen Eerweerdigsten, Eerweerdigen Bisscoppen, Hoich-
„ geboeren, Duerluchtigen, Moigenden Forsten, Hertoi-
„ gen, Greven, Edelen, Vermoigende, Vromen Baenre-
„ heeren, Ritteren, Knapen, eersamen, wysen, voer-
„ zichtige Steden, Gherechten, ende voert allen anderen
„ goeden Luden, dien deze onze opene Brief gepresentiert
„ zel werden; Wy Borgermeysteren, Scepenen, ende
„ Raide der Stadt van Utrecht, onsen willigen dyenst ende
„ vruntlike groete, elken na zynen behoeren. Kont ende
„ kenliken zy enen ygeliken, mit kennisse der waerheyt der
„ dingen hyr onder geschreven, dat op ten dach van huden
„ voer ons gekomen is *Jacob van Lochorst*, thoenre des ons
„ Briefs, woenaftich nu ter tyt tot Sleeswyck, gelegen in
„ den Lande van Holsten, zoe hy zeyde, ons te kennen ge-
„ vende, dat hy om zeker zaken willen, hem daer toe por-
„ rende, certificacie ende kennisse van zynre geboerte ende
„ koempste gheerne hebben wouden, ende om in toekomen-
„ den tyden dyer tot zynen eren, profyte ende vordel te
„ gebruken, ofs hem van noide wezen mochte, ons daer-
„ om, als behoerlike gebieders over die onse, requirieren-
„ de ende verzuekende, hem daer inne geboirlike provisy
„ ende remedie te doen, ende te wedervaren laten. Waer-
„ om wy, aenziende ende merkende zulke requisicy ende
„ verzoick redelick ende moigelick wezende, ende zonder-
„ linge

„ onſe onderzaet, heeft ons te kennen gegeven,
„ dat *Adriaen Janſze*, Bailiu van Zuythollant,
„ uwe poerter, zyn heerlicheyt van Slydrecht,
„ buten ſculden, recht, ofte reden, arreſtiert,
„ beſparret, ende hem tonbruyck gemaict, ende
„ zyn peert mit zynen toebehoeren, aldaer ſtaen-
„ de, genomen zoude hebben: ende die zelve uwe
„ poerter onſen onderzaet voergenoemt daer na
„ geſcreven had by hem te komen, om van der
„ arreſtacien, ende anderen voerſcreven, vrunt-
„ lich te tractieren, ende die neder te leegen, by
„ alzoe dat die zake tot dyer tyt toe, dat zy by
„ een

„ linge in zaken der eren, die van der doecht ongeſchey-
„ den is, aendragende, hebben tot requiſicy van den voir-
„ ſcreve *Jacob*, na rechte ende gewoente onſer Stat, voer
„ ons geboert doen komen, eerbaere, geloiflike, ſchilt-
„ boertige Mannen, *Gerrit van Lochorſt* ende van der *Mer-*
„ *wen*, onſen onderzaet, ende *Willem van Lochorſt*, onſe
„ borger, out ende ryck genoich van jaeren ende haven,
„ om getuich der waerheyt te geven van der zaken voerge-
„ ruert. Die, alzoe voer ons comparierende ende verſchy-
„ nende, hebben ons by hoeren eeden, die zy tot onſer
„ vermaninge in forme van rechte, mit opgerichte vingeren
„ volſtaefs eedts lyflick aen den Heyligen deden, ende wy
„ volcomelick van hem ontfingen, tot onſer vrage gheant-
„ woert ende gezeyt, dattes hem wittelich ende kenliken
„ is, dat die voergenoemde *Jacob van Lochorſt* van den
„ rechten Stam ende Maechſcap van *Lochorſt*, van Ridder-
„ ſcap, ende van der Scilde, na der rechter lyny, echte
„ ende rechte geboeren ende gekomen is, daer van zy oick
„ die contrary nye gehoert en hadden, als zy zeyden, zon-
„ der argeliſt. Ende want dit aldus, na rechte ende gewoen-
„ ten van onſer Stadt voer ons gheſchiet ende gehantiert is,
„ daer van wy enen ygeliken, dyent aendragen, of daer de-
„ zen onſen opene Brief getoent werden mach, certificeren
„ mitten zelven onſen Brieve; ſoe hebben wy ten verſoick
„ *Jacobs* voerſcreve, des toerkonde, onſer Stat ſignet, 't
„ welck wy dagelycx gebruken, aen dezen Brief doen hangen.
„ Gegeven int Jaer ons Heren MCCCCLXX. op ten XVIden dach
„ in Aprili.

„ een geweeſt ende getractiert hadden, alzoe rus-
„ ten ende bliven ſtaen zoude, zonder yet nywes
„ daer inne te hantieren. Niet min, hoewel onſe
„ voerſcreve onderzaet, inſterende op het voer-
„ ſcreve arreſteren, ende dat aftervolgende, ende
„ zynen beteykende tyt houdende, daer doch uw
„ voergenoemde poerter niet gecomen is, noch
„ des niet geacht en heeft, heeft die zelve uwe
„ poerter, ſpolierende onſen onderzaet zynre pos-
„ ſeſſi van den voerſcreve zynre heerlicheyt, daer
„ inne enen anderen Schout geſtelt ende geordi-
„ neert, tot groeten afterdeel, hinder, ende ſca-
„ de, ons onderzate, zoe hy dit in al ons aenge-
„ brocht ende te kennen gegeven heeft. Want
„ wy dan, goede vrunden, niet en weten mit uwe
„ Eerberheyden dan minne ende vruntſcap, ende
„ onſe vruntlike compoſity, leſtleden gemaict, (1)
„ tonderhouden, ende onſen voerſcreve onderzaet
„ oick gheerne beholpen ende gevordert zagen tot
„ zynen rechten, is onſe vruntlike begeren aen
„ uwe Eerberheyden, den voerſcreven *Adriaen*,
„ uwen poerter, alzoe goetlich tonderwyſen, dat
„ hy onſen onderzaet, boven recht ende reden,
„ onrechter moeyeniſſe verdrage, ende in zyn
„ heerlicheyt voergenoemt, die hy, ende zyne
„ voirvaerden, menich jair ruſtelich gebruict heb-
„ ben, als hy zeyt, voert ruſtelic bliven late,
„ doende goede vrunden, in dezen, als tanderen
„ tyden in gelyken, of meerderen zaken van ons
„ gheerne gedaen zouden willen hebben uwe Eer-
„ ber-

(1) Dit Verdrag, tuſſchen de Steden Utrecht en Dordrecht in den Jare 1465. gemaakt, 't welk de Raadt onſer Stadt hier bedoelt, kan gelezen worden in het vorige Deel dezer Jaarboeken, bladz. 466.

„ berheyden, die, ons niet ſparende, ende van
„ deſer onſer vruntliker begheerten een goetlich
„ beſcreven antwoorde by brenger des briefs we-
„ der zeyndende, God behueden wil zelich ende
„ geſont. Geſcreven op ten XIIII dach in Julio
„ Anno LXX.

Ik hebbe noch eenen Brief gevonden in dit Jaar door den Raadt dezer Stadt aan de Regeerders der Stadt Dordrecht geſchreven, welken ik geoordeelt hebbe by den voorgaanden te moeten voegen, om dat in den zelven getuigenis gegeven word van de juiſte weerde van eenen Ouden Vrankrykſchen Schild, zo als dezelve te dezer tydt in het Sticht gangbaar was.

„ Eerbaere, biſondere, goede Vrunden.

„ *Jan Grawert*, onſe goede vrunt, heeft ons te
„ kennen gegeven, dat hy in tyden verleden een
„ deel ghereyts gelts geleent heeft *Egbert van Vol-*
„ *lenhoe*, uwen Poerter, die hem daar van betalin-
„ ge doen zoude, na inhout des bezegelder brieve
„ die *Jan* van hem heeft, als wy verſtaen. Want
„ tan, geminde vrunden, zoe *Jan* vorder zeyt,
„ tuſſchen hem ende *Egbert* voerſcreve, differen-
„ cy ende twiſt is op die valoyr van den ouden
„ Franckryckſchen Scilden, als die Eccleſy alhyr
„ neempt ende gheeft, daerom die zelve parthyen
„ voer uwen Eerberhyden in queſtie ten rechte
„ gekomen zyn, ende na vonniſſe uwes Gherechts
„ *Jan Grawert* van noide is kenniſſe te hebbèn van
„ den valoyr voerſcreve, ſoe iſt, dat wy anders
„ niet weten, dan dat die voerſcreve Eccleſy voer
„ elken ouden Franckrykſchen Scilt gheeft ende

„ neempt anderhalven gouden Rynſche Gulden,
„ of hoer weerde, (1) &c.

Door de wanbetaling der Zys-meeſteren en andere Stadts Schuldenaren, was veel nadeel toegebracht aan de Stadt, waarom de Raadt nodig geacht heeft daar in te voorzien, en, ter beeter inmaning van de door hen beloofde Pacht-penningen en invordering van andere Stadts ſchulden, des Woendags na de geboorte van Maria, dit beſluit genomen:

„ Alzoe onſer Stadt Overſte Cameraar in der tyt
„ groet gebreck gehadt heeft, ende noch heeft,
„ om onſer Stadt zyſen, ende ander onſer Stadt
„ goeden ende ſculden in te manen, ende in te
„ winnen, ende dat by gebreke van den Ordinan-
„ cien over menige jaaren (2) daar op gheordi-
„ neert ende gehouden, die onſer Stadt afhendich
„ gemaect zyn, by alzoe dat daer dwalinge ende
„ gebreke inne gevallen zyn; ſoe hebben die Rai-
„ de out ende nywe overdragen, ende willen die
„ zelve Ordinantien ende gewoenten weder aen-
„ nemen ende houden, in manieren hier na be-
„ ſcreven.

„ In den yerſten, zoe wie in dezen toekomende
„ Zyſoen na ſinte Victoers dach naeſtkomende,
„ enige onzer Stadt Jaer-ſyſen coipt, die men by
„ den helen jaer te vercopen pleecht, die zel den
„ Overſten Cameraer in der tyt betalen de eene
„ helfte

(1) Ziet ook het geen ik van de weerde der Schilde hebbe gezecht, II. Deel dezer Jaarboeken, bladz. XXII. en CLXVIII.

(2) Te weten in den Jare 1449. Ziet het II. Deel dezer Jaarboeken, bladz. 154. en het geen ik daar aangetekent heb.

„ helfte binnen eenre maent na ſinte Jacobs dage,
„ mit ponden ofte renthen aen der Stadt, die op
„ ſinte Jacobs dach, of daer voer, binnen den
„ jaere des Cameraers in den zyſoen wezende,
„ verſchenen zyn; ende die andere helfte tot Pai-
„ ſchen, mit ponden ofte renthen, die voer Pai-
„ ſchen binnen den voerſcreven jaer verſchenen
„ zyn. Ende waert zake, dat hy niet en betaelde
„ tot elken termyn voerſcreve, als voerſcreven is,
„ zoe zoude hy betalen mit gelde, ende mit ghe-
„ nen renthen ofte ponden betalen moigen, al
„ waert oick, dat hy in des Cameraers boeck ren-
„ then, of ponden, genoich ſtaende hadde, ende
„ die op zynen ſys niet gezet en waren, zoe en
„ zoude hem die renthen, ofte ponde, daer inne
„ tot gheenre betalinge wezen.

„ Item desgelycx zellen alle die gene, die enige
„ onſer Stat Jaerſyſen copen, te weten, die men
„ tot elken ſyſoen te vercopen pleecht, ende alle
„ die gene die onſer Stat Maentſyſe copen, be-
„ talen binnen thien weken na dien, dat hoeren
„ zyſoenen ommeghekomen zyn, mit ponden of-
„ te renthen, die binnen die tien weken voerſcre-
„ ve, of daer voer, binnen den jaere des Came-
„ raers voerſcreve verſchenen waeren, oft daer
„ en thenden zellen zy mit gelde betalen, ende
„ mit ghene ponden, noch renthen, betalen moi-
„ gen.

„ Item waert zake, dat die voerſcreve Sys-
„ meyſters, of enich van hem, onſen voerſcreven
„ Cameraer niet en betaelden op ten voerſcreve
„ termyne in maniere voerſcreve, als dan zel hem
„ die Cameraer enen weet laten by den tween
„ Overſten Stat Knapen, dat zy hem betalen bin-
„ nen achte dagen daer naiſtvolgende, ende hyr

„ voer hebben die voerſcreve twee Knapen hoer
„ penſy, alze elcx tien pont jaers.

„ Item waert zake, dat die voerſcreve Sys-
„ meyſters dan noch niet en betaalden, zoe zal
„ hem onſe voerſcreve Cameraer doen gebieden
„ mitter clocken, dat zy hem voldoen binnen
„ achte dagen daer naiſtvolgende, of daer en then-
„ den op die Poerte gaen, ende daer op bliven;
„ ende die dan op die Poerte niet en ghinge, zel
„ verboeren des yerſten dages na den voerſcreve
„ achte dagen vyftich ponden, des anderen dages
„ vyftich ponden, ende des derden dages vyftich
„ ponden, ende zyne Borgerſcap, die men hem
„ dan nemen zel mitter clocke; ende van alle die
„ voerſcreve vyftich ponden zel die Cameraer der
„ Stat rekeninge doen.

„ Item waert zake, dat die voerſcreve Sys-
„ meyſters daer en thenden nochtant opdie Poerte
„ niet en gingen, zoe zellen die twee Overſte
„ Knapen voerſcreve die zelve Sysmeyſters aen-
„ taſten, ende op die Poerte lecgen, ende daer
„ zellen die twee Knapen of hebben onder hem
„ beyden van elken man, dien zy oplecgen van
„ zyſen, drie ponden, ende andere onſer Stat ſcul-
„ den van elken man een pont.

„ Item als dan die voerſcreve Sysmeyſters op
„ die Poerte gegaen, of daer op geleyt zyn in
„ maniere voerſcreve, zo moigen zy daer op bli-
„ ven lecgen ſes weken lang, ende en betalen zy
„ dan noch niet binnen die ſes weken, of wt on-
„ ſer Stat, ofte in enighe gheeſtelike plaetzen, of
„ montaden (1) rwmden voer den ſes weken, of
„ bin-

(1) De Geeſtelyke beweerden niet alleen, dat hunne Kerken en Kerkhoven Vry-plaatzen waren voor misdadige, maar zelfs

„ binnen den ſes weeken, zoe zal die voerſcreve
„ onſe Stat Cameraer dan hoer, ende hoeren bor-
„ gen, goet vercopen op hoeren coſt, om daer
„ of betalinge te nemen. Ende die dan van hem
„ luden geen goet en had, dien zal men onſe Stadt
„ verbieden, zonder enich vorder vervolch daer
„ op te doen mit geboden, mitter clocken, of an-
„ ders, ende hy zal ene mile van der Stadt bliven
„ op ewelik wt der Stadt te weſen, ter tyt toe hy
„ onſen Cameraer voldaen heeft van zynen ſchul-
„ den, ende van den coſten daer op gedaen, ende
„ den Rade beteringe gedaen van zyne ongehoer-
„ ſaemheyt.

„ Item waer ymant, die der Stat ſculdich waer
„ van enige anderen goeden, ofte ſculden, dat
„ ghene ſyſen en waeren, ende niet en betaelden
„ binnen hoeren gheſette tyt, zoe zel hem die Ca-
„ meraer ene weet laten te voldoen binnen achte
„ dagen; ende en dede zy des niet, zoe zel men
„ hemluden gebieden mit ter clocken den Came-
„ raer te voldoen binnen achte dagen daer naiſt-
„ komende, of daer en thenden op die Poerte te
„ gaen, ende daer op te bliven; ende en ghingen
„ zy niet op die Poerte, zo zouden zy des yerſten
„ daghes thenden den voerſcreve achte dagen,
„ verboeren vyf pont, des anderen dages vyf
„ pont, ende des derden dach vyf pont; ende en
„ ghingen zy dan nochtant op die Poerte niet, zoe
„ zelmen zy daer op lecgen, ende mit hemluden
„ voert-

zelfs dat de Wereldſche Rechters niet vermochten binnen den omtrek van dezelve, gemeenlyk tot dertig voet-treden in de ronte, iemant doen vatten en vangen, en deze ruimte wierd genoemt *Montade*. Ziet Matth. Manud. ad Jus Canon. lib. 11. p. 177.

„ voertvaeren, gelyck voer geſcreven ſtaet van
„ den Sysmeyſters.
„ Ende deſe voerſcreve Ordinancien, ende alle
„ punten daer inne beſcreven, willen die Raide
„ out ende nywe voerſcreve houden, ende gehou-
„ den hebben zonder enich gebreck daer inne te
„ laten vallen: ende zellen ingaen op dat yerſte
„ zyſoen, dat men vercopen zel na ſinte Victoers
„ dage naiſtcomende, ende zoe voert meer due-
„ ren ende gehouden worden.

Op alre heiligen avond heeft de Stadt aan eenen *Zander Mathysze* beſteed het herſtellen en onderhouden van de Biltſe Steen-ſtraat, en de twee wederzyts Zomer-weegen, op deeze voorwaarden:

„ Wy Borgermeeſteren, Scepenen, Raide en-
„ de gemeyne Oudermans van den ouden Raide
„ ende van den nywen der Stadt van Utrecht,
„ maken kont allen luden, dat wy om nutſcap,
„ profyt ende gemeynen oerbaer onſer Stadt ende
„ des gemeynen Koipmans ende Volcx, die totter
„ zelver onſer Stadt dagelycx rydende zyn, over-
„ draghen hebben ende over eyn gekomen zyn
„ mit *Zander Mathysze* die Straetmaker, dat hy
„ onſer Stat Steenwech, van der Wittevrouwer
„ Poerte van onſe Stat totter Schouten huis toe
„ op die Bilt, mitten Zomer-wegen aen beyden
„ zyden van de voerſcreve Steenweghe, aengeno-
„ men heeft te reformieren ende te volmaken, en-
„ de alzoe gereformiert ende volgemaict te houden
„ zyn leven lang geduerende, in manieren ende
„ voerwerden hyr na beſcreven:
„ In den yerſten zal *Zander Mathysze* voerſcre-
„ ve binnen den yerſten drien jaeren nu naeſtko-
„ men-

„ mende den voerſcreve Steenwech effenen van
„ allen culen, ſpoeren ende dellen die daer in zyn:
„ ende die Zomer-wege aen beyden zyden van den
„ voerſcreve Steenweghe zel hy oick binnen der
„ voerſcreve tyt effenen, ende die huevelen in die
„ dellen brengen: ende thenden den drien jaeren
„ voerſcreve, zel die zelve *Zander* den voerſcreve
„ Steenwech ende Zomer-wege aen beyden zyden
„ van den Steenwege dan voertaen houden in goe-
„ den reken ende effen, zonder enige culen, ſpoe-
„ ren ende dellen, die boven drie vinger breet
„ dyep zyn daer in te wezen; ende dit zal hy al
„ doen op zynen coſt ende arbeyt, gezondert dat
„ onſer Stadt Cameraer, ofte Schutmeyſter, hem
„ den Steen, dien hy daer toe bezygen zal, op
„ onſer Stads coſt, tot vier ſteden op ten voer-
„ ſcreve Steenwech, daer hy den brengen zel,
„ leveren ende doen brengen zel; ende dat Zant,
„ des hem daer toe van noide is, zel hem die voer-
„ ſcreve onſer Stat Cameraer ofte Scutmeyſter
„ oick leveren buten zynen coſt, ende hem wyſen
„ tot tween ſteden, daer hy dat halen mach mit
„ ſchouwen; mer hy zal dat halen op zynen coſt.
„ Ende zoe wes nutſte van dezen voerſcreve
„ Steenwege ende Zomer-wegen yerſt gemaict is,
„ dat zel hy altois maken by raide onſer Stat Ca-
„ meraers ofte Scutmeyſters voerſcreve.

„ Voert en ſel *Zander* voerſcreve binnen den
„ voerſcreve drien jaeren aen anders ghenen werc-
„ ken wercken, ten zy by wille ende conſent des
„ Cameraers ofte Scutmeyſters voerſcreve.

„ Voert waert zake dat wy dat eynde Steen-
„ wechs van der Schouten huys voerſcreve voert
„ ten dreyeboem toe redelick gemaict opleverden,
„ zoe zal *Zander* voerſcreve dat dan mede in rake

„ ende ſtaende houden in manieren voerſcreve.
„ Ende dezen voerſcreve Steenwech ende Zo-
„ merwege aen beyden zyden van den Steenwege,
„ zel die voerſcreve *Zander* jaerlycx houden ende
„ leveren wt der Schouwe, als hyr na beſcreven
„ ſtaet. Te weten, dat men deze voerſcreve
„ weghe jaerlycx driewerf ſchouwen zel, ende
„ die yerſte Schoudach zel weſen des yerſten
„ werckendaichs na ſunte Katherinen dach in den
„ Jaer LXXIII nu naiſtkomende, ende die ander
„ Schoudach zel wezen des yerſten werckenda-
„ ghes na des heyligen Crucis dach inventionis
„ daer naiſtvolgende: ende die derde Schoudach
„ zel wezen des yerſten werkendaichs na ſunte
„ Jacobs dach dan daer naiſtkomende, ende zoe
„ voert jaerlycx duerende des voerſcreve *Zanders*
„ leven lang. Ende deze voerſcreve Schouwe zel
„ jaerlycx geſchien by den Cameraer ofte Schut-
„ meyſter voerſcreve mit tween van onſer Stadt
„ Raide, die men daer toe ſchicken ende ordinie-
„ ren zel. Ende waert zake dat die Cameraer of-
„ te Schutmeyſter mitten tween gheſchicten ende
„ geordinierden van den Raide op ten voerſcreve
„ Schoudagen enige culen, ſpoeren, ofte dellen
„ op ten voerſcreven ſchouwinge vonden, die
„ dyeper waeren dan drie vingerbreet, zoe zel die
„ voerſcreve *Zander* van elken culen, ſpoeren of-
„ te dellen, verboeren ende oplecgen tien ſtuvers
„ onſer Stadt payments, ende nochtans die culen,
„ ſpoeren ofte dellen maken ende effenen in ma-
„ nieren voerſcreve, ende alle dage na der voer-
„ ſcreve ſchouwe verboeren ende oplecgen tien
„ ſtuvers payments voerſcreve, ter tyt toe hy die
„ volmaict zal hebben, ende wt der ſchouwe ge-
„ levert. Desgelycx waert zake, dat die voer-
„ ſcre-

„ ſcreve Cameraer ofte Schutmeyſter mitten ge-
„ ſchicten ende geordinierde voerſcreve, op ten
„ voerſcreve Schoudagen enige onredelike ſpoe-
„ ren ofte ſlage vonden op ten Zomer-wegen voer-
„ ſcreve, als dan zel *Zander* van elken onredeli-
„ ken ſpoer ofte ſlage verboeren ende oplecgen
„ tien ſtuvers payments voerſcreve, ende noch-
„ tans die ſpoer ofte ſlage effenen ende maken in
„ manieren ende by zulken verboeren, als voer-
„ ſcreve ſtaet van den Steenwege. Ende alle de-
„ ze voerſcreve koeren zel men hem wtpanden als
„ onſer Stat goede, en zellen hebben die helfte
„ onſe Stat, ende dander helfte die voergenoemde
„ Cameraer of Scutmeyſter mitten geſcicten en-
„ de geordinierde van den Raide. Oick zel die
„ voerſcreve *Zander* altois bereyt wezen ende
„ werken aen den vocrſcreve Steenwech ende Zo-
„ mer-wegen, als des van noide wezen zal, ende
„ hy vermaent wert van onſer Stadt Cameraer of-
„ te Scutmeyſter by den voerſcreve kuer alle dage
„ na der vermaninge te verboeren.

„ Ende hyr van heb wy van onſer Stadt wegen
„ geloift ende geloven mit dezen onzen brieve den
„ voergenoemden *Zander* weder te geven die voer-
„ ſcreve yerſte drie jaeren naeſtkomende elcx
„ jaers twee hondert pont, onſer Stat payements,
„ die hem der zelver onſer Stadt Cameraer jaerlycx
„ wtreyken ende betalen zal aen gelde, alze vyf-
„ tich pont op ſunte Martyns-dach nu aenſtaende,
„ vyftich pont op ſunte Agneten-dach naiſtko-
„ mende, vyftich pont op ten heyligen Pinxter-
„ dach daer naiſtvolgende, ende vyftich pont op
„ ſunt Jacobs-dach dan daer naiſtkomende, ende
„ zoe voert jaerlycx, die voerſcreve drie jaeren
„ wt duerende. Ende want *Zander* voerſcreve nu

„ op

„ op ſunte Martyns-dach naiſtkomende hebben
„ ende boeren zel vyftich pont te voeren, daer-
„ om zynt voerwerde, dat hy van den leſten ter-
„ myn van den voerſcreve drien jaeren, te weten
„ van den leſten ſunte Martyns-dach niet boeren
„ en ſel, ende thenden den voerſcreve drien jae-
„ ren zel die voerſcreve onzer Stat Cameraer, den
„ voergenoemden *Zander* voer zynen loen ende
„ arbeyt jaerlycx wtreyken ende betalen aen gel-
„ de hondert ende vyf ende twintich pont paye-
„ ments voerſcreve, alze dat ene vierendeel op
„ ten heyligen Kors-dach dan yerſt toekomende,
„ tander vierendeel op ten heyligen Paeſch-dach
„ daer naiſtkomende, tderde vierendeel op ſunte
„ Jans-dach te midſomer daer naiſtvolgende, ende
„ dat leſte vierendeel op ſunte Victoers-dach daer
„ dan naiſtkomende, ende alzoe voert jaerlycx,
„ zoe lange *Zander* leven zel.

„ Voert zynt voertwerde dat *Zander* jaerlycx
„ eene covele van onſer Stat hebben zal, gelyck
„ onſer Stadt leghe Dyenres hebben, ende zoe
„ lange hy in dit voerſcreve werck onſer Stadt
„ Dyenre is, ende daer inne werckt ende buten
„ onſer Stadt muren woenaftich is, en zel hy zy-
„ ne borgerſcap niet verwoenen moegen.

„ Oick zynt voerwerde, waert zake, dat *Zan-*
„ *der* voerſcreve tot eniger tyt deze voerſcreve
„ ordinantien ende voerwerden in enigen hoeren
„ punten verbrake ende niet en hielde, dat wy
„ hem dan ontzetten ende zyns dyenſt verdragen
„ zellen moigen zonder wederzeggen, ende als
„ dan zellen alle voerwerden aen beyden zyden,
„ in dezen brieve begrepen, doet, quyt ende van
„ gheenre weerden wezen. Alle dingen zonder
„ argeliſt.

„ Ende

„ Ende want wy Borgermeyſteren, Scepenen, „ Raide ende gemeyne Oudermans voerſcreve al- „ le punten ende articulen voergeſcreven, den „ voergenoemden *Zander* houden, ende oick van „ hem gehouden hebben willen, zoe hebben wy des „ toerkonde onſer Stadt ſignet, twelck wy dagelycx „ gebruken, aen dezen brief doen hangen. Ge- „ geven int Jaer ons Heeren duſent vier hondert „ ende tſeventich op alre heyligen avont.

De gemelde *Zander Matthysze* heeft ten zelven dagen eenen weder brief, (of zo dezelve genoemt word een *revers-brief*) uitgelevert, by welken hy zich verbind alle deeze voorwaarden te zullen nakomen.

Ook is in dit Jaar eene ordre beraamd voor den Kaſtelein aan de Vaart, omtrent het verwaren der Sluizen (1).

1471.

In den Jare 1471. zyn tot de Regeering dezer Stadt aangeſtelt.

Schepenen.

Beernt Grawert.
Jan Knyff.
Lubbert die Wail.
Eerſt van Amerongen.
Jan die Coning Jans zoen.
Eerſt van Drakenborch.
Alfar Rwſch.

Hen-

(1) Deze is gedrukt en te lezen in het III. Deel van het Utrechtſch Placcaatb. bladz. 22.

Henric van Ghent, Borgermeeſter. (1)
Jan die Coning.
Willem die Vos.
Dirck Bor van Amerongen.
Pouwels van Malſen.

Raiden.

Peter van Zulen.
Dyrck van Wail, Borgermeeſter.
Arnt van der Horſt.
Ghysbert Henricxze.
Jacob Claesze.
Jan Ghisbertsze.
Claes Egbertsze.
Jan Schot.
Henrick van Vyanen.
Claes van Valkendael.
Jan van Amerongen, Jacobsze.
Dirck Rwſch.
Godert Dedel.
Jan Jacob Peters zoens zoen.
Dyrck Block.
Peter Geritsze.
Willem Foyt.
Peter Pot.
Gerit van Ryn Geritsze.
Egbert Rutgersze.
Elyas Ryqwynsze.
Herman Wychmansze.

Jan

(1) In het Raadtsboek ſtaan hier by aangeteekent deze woorden: *In zyn ſtede wort geſtelt Jan Knyf, als oud Borgermeeſter, ter tyd toe hy ſoo ſterck is van live, dat hy op ſhuys, of te rade zel mogen komen.*

Jan van Lanscroen.
Jan Luytgensze.

Oudermannen.

Henrick van Scarpenborch. } Wantſnyders.
Lambert Bevelant. }
Henrick Knoip, Overſte Ouderman. } Snyders.
Jacob Jacobsze. }
Henrick Spyker. } Backers.
Gerit Hugensze. }
Tyman Hackert. } Molenaers.
Jacob Stael, }
Ghysbert Godevaertsze. } Linnewevers.
Ghysbert Bartoutsze. }
Willem Jansze. } Brouwers.
Dyrck Gerbrantsze. }
Henrick Boen. } Viscopers.
Ghysbert die Reyger. }
Henrick van Abcoude. } Louwers.
Ysbrant Jansze. }
Aelbert van Angeren. } Wollewevers.
Willem Willemsze. }
Henrick van Wercoude. } Marsluden.
Arnt Daemsze. }
Macharys van Benthem, Overſte Ouderman. } Botterluden.
Jan van Zyll. }
Dyrck Arntsze. } Cordewaniers.
Joeſt Dyrcxze Uten Weerden. }
Henrick Jacobsze. } Oudecordewaniers.
Henrick Slewen. }
Jan Dyrcxze. } Corencopers.
Jan Willemsze van Endoven. }

Hen-

Henrick Mor. } Oudewantſnyders.
Wilger Jacobsze. }
Meyſter Jacob van der Borch. } Steenbickers.
Jan Wernersze. }
Peter Braem. } Grauwerkers.
Claes Jan Pouwels zoens zoen. }
Jan van Rodenborch. } Ryemſnyders.
Ghysbert Brantsze. }
Rycout Gheritsze. } Bylhouwers.
Jan van Maſch. }
Henric van Nyevelt. } Smeden.
Peter Rwſch. }
Jan Ponciaensze. } Zadelaers.
Jan van der Borch. }

In de Kerk-vergadering te Conſtans in den Jare 1418. gehouden, was 'er een Verdrag (1) tuſſchen Paus Martinus den vyfden en de gantſche Duitſche Natie getroffen, over het beſtier der Kerke, en het aanſtellen der Geeſtelyke Amptenaren. Volgens het voorſchrift by het zelve beraamd, waren in deze Stadt de Kerkelyke Bedieningen, en vooral de Canoniſyen, vergeeven; doch te dezer tydt daar in indracht gedaan wordende, heeft de Raadt, bewerende dat de Stadt mede onder de Duitſche Natie behoorde, zich daar over beklaagt by den Paus met eenen Brief, en, op den zelven geen antwoord bekomende, nader aan den zelven, als mede aan de Kardinalen, geſchreven, en

(1) Deze Overeenkomſt heb ik gevonden in het geſchreve Chartularium van het Capittel van S. Pieter, en die begeerig is de zelve te lezen, kan het nazien by Du Mont Corps Diplom. t. II. part. 2. p. 108. & 111. en by de Schryvers aldaar bygebracht.

en verzocht, dat die geene, welke volgens de bovengemelde Overeenkomſt, naer gewoonte waren benoemt tot Geeſtelyke Bedieningen, niet mochten worden geſtoort in de geruſte waarneeming en het genot der zelven. De eerſte Brief heb ik niet gevonden, maar wel de twee laatſten, welke van dezen inhoudt zyn:

„ Beatiſſime Pater & Clementiſſime Domine.

„ Poſt pedum oſcula beatorum. Pridem in favorem Prelatorum & Collatorum civitatis noſtre „ & Dioceſis Trajectenſis, Sanctitati veſtre ſcripſiſſe meminimus, nos multipliciter admirari, „ quid tam nephandum quorundam pacis emulorum opinionum fomentum preſtare potuiſſet, „ quod iidem Prelati & Collatores, ſemper Apoſtolice ſedi & veſtre Beatitudini, nec non ejusdem predeceſſoribus, & maxime R. Domino „ *Eugenio*, obedientiſſimi, non debuerint & debeant eodem gaudere privilegio in ſuis conferendis beneficiis alternatis menſibus, juxta Concordata dudum inter Eccleſiam Romanam & nationem Germanie concluſa & ſtabilita, quibus gaudent ceteri Collatores ejusdem nationis, cum civitatem noſtram ſub dicta natione comprehendi „ nemo ambigit. Nec eſt nobis ignota obedientia, & fidei conſtantia, Epiſcopi & Prelatorum „ civitatis noſtre, qui tempore diſturbii pro obedientia Apoſtolice ſedis, & ad reſiſtendum quibusdam adherentibus Conſilio Baſileenſi, ſanguinem & bona noſtra una cum iis expoſuimus; „ jam de bono opere lapidamur, filios & concives „ noſtros, quibus de beneficiis civitatis noſtre juxta alternatos menſes a viginti annis proviſum

„ extitit, propter obedientiam eorum & noſtram,
„ vexari in eorum beneficiis & poſſeſſionibus, non
„ ſine animi noſtri amaritudine intelleximus. Que
„ res utique nedum cedit in diminutionem devo-
„ tionis populi noſtri erga Apoſtolicam ſedem, ve-
„ rum etiam in perniciosiſſimum cedit exemplum
„ plurimorum: nec videtur aliqua ratione defendi
„ poſſe, nos propter obedientiam a Concordatis
„ nationis hujusmodi excludi debere, ſub quibus
„ rebelles & neutrales comprehendi dicuntur. Un-
„ de ſperabamus potius pre ceteris ab eadem ſede
„ exaltari, prout Eccleſie equitas ſuadet noſtro
„ judicio. Hinc eſt, quod ad pedes V. B. denuo
„ proſtrati confugimus, eidem V. B. humiliter
„ ſupplicantes, quatenus obedientia noſtra & fidei
„ ſinceritas noſtros non impediat Collatores, quo
„ minus ſub dictis Concordatis comprehendantur,
„ prout ceteri rebelles & neutrales, ut tandem
„ nos, filii & concives noſtri pacificati, in obe-
„ dientia & devotione Apoſtolice ſedis, & veſtre
„ B. perſeverantes, de gratia & conſolatione V.
„ B. gaudeamus. Alioquin, Beatiſſime Pater, ta-
„ lem & tantam inter concives & ſubditos noſtros
„ premiſſorum occaſione, formidamus oriri diſſen-
„ ſionem & turbationem, quam avelli in noſtra
„ non conſiſtet poteſtate. Sanctitas Veſtra nobis,
„ & civitati noſtre, in hac parte benigne conſu-
„ lens, & pie compatiens, dignetur indempnitati
„ noſtre Civitatis & patrie providere viis & reme-
„ diis opportunis, ne de Eccleſia noſtra eveniat,
„ quod, heu! de Leodienſi oculis noſtris conſpexi-
„ mus eveniſſe. Avertat hoc Omnipotens Deus,
„ qui V. B. conſervet incolumen pro felici ſtatu
„ Eccleſie ſue ſancte. Ex Trajecto XVII Martii
„ Anno LXXI.

De

De Brief aan de Kardinalen geſchreven, is van dezen inhoudt:

„ Reverendiſſimis in Chriſto Patribus, &
„ Dominis, Dominis Sacroſancte Eccleſie
„ Romane Cardinalibus, collegium eorum
„ repreſentantibus, Dominis noſtris me-
„ tuendiſſimis.

„ Premiſſa humillima recommendatione cum
„ prona voluntate fideliter obſequendi, Reveren-
„ diſſimi Patres & Domini, jam altera vice ſcrip-
„ ſimus Domino noſtro Sanctiſſimo, devote ro-
„ gantes, ut Collatores beneficiorum civitatis pro-
„ prie & Dioceſis Trajectenſis, ab quibusdam Cu-
„ rialibus certis retro temporibus in ſuis collatio-
„ nibus juxta Concordata Principum libere pro al-
„ ternatis menſibus faciendis indebite pergravatos,
„ non ſineret amplius impediri, quominus hujus-
„ modi alternatis menſibus libere uterentur, more
„ aliorum Collatorum & Principum Alamanie, qui
„ non pari merito cum neutrales eo tunc extitunt,
„ nec Apoſtolice ſedi obedientes, quo noſtri Col-
„ latores memorati ſemper obedientiſſimi merue-
„ runt commendari; cumque res alias hujusmodi
„ poſſet pernicioſa cenſeri exemplo inobedien-
„ tium, ſeu neutrales, & ſic, quaſi inobedientes
„ debeant obedientiſſimis preferri. Veſtras igitur
„ R. P. cum qua poſſumus inſtancia, ſupplices
„ oramus, velint hujusmodi noſtras preces ſub alis
„ ſue clementie ſuſcipere commendatas, atque
„ Dominum noſtrum Sanctiſſimum attentum infor-
„ matumque noſtri contemplatione reddere, ut
„ quavis ſublata difficultate, Concordatis antedic-
„ tis Collatores de cetero utantur & gaudeant.

„ Reverendiſſimi Patres, quos Omnipotens felices
„ conſervet ad regimen Eccleſie ſue Sancte. Tra-
„ jecti XVIII Menſis Martii Anno LXXI.

„ Humillimi Burgimagiſtri, Conſules, Pro-
„ conſules, & tota civitas Trajectenſis.

Ik moet ook niet overſlaan hier in te voegen een Verklaring door den Raadt te dezer tydt gedaan, omtrent eene oude gewoonte binnen deze Stadt gebruikelyk, volgens welke geene Geeſtelyke, zonder onderſcheit van Order of Regel, naer welke zy zich verbonden hadden hun leven door te brengen, eenige Goederen, uit hoofde van erfenis, zelfs niet van hunne Ouders, mochten verkrygen en zich eigen maken. Zy doch, der wereld afgeſtorven zynde, moeſten zich ontdoen van alle zorg en laſt, welke het beſtier der tydelyke goederen onvermydelyk na zich ſleept, en zouden door de beheering der wereldſche goederen te veel worden afgetrokken van het betrachten der geeſtelyke zaken, met welke alleen zy zich moeſten bezig houden. Deze gewoonte diende ook zeer aan het belang der wereldſche Regeerders, die veele redenen hadden om goet te keuren een oud herkomen, volgens welke de bezitting der tydelyke goederen bleef in de macht der Wereldſche. Geen wonder derhalven, dat de Raadt dezer Stadt deeze navolgende Verklaring gewillig heeft uitgelevert:

„ Wy Borgermeyſteren, Scepenen ende Raiden
„ der Stadt van Utrecht, doen kont allen den ghe-
„ nen, die dezen onſen opene Brief zellen zien,
„ of hoeren lezen, of daer hy gepreſentiert ofte
„ getoent zel werden, dat op ten dach van huden

„ voer

„ voer ons gekomen is *Ghysbert Schout*, zecgende
„ ende ons te kennen gevende, dat hy mit enigen
„ gheeſteliken gheoerden ende profeſſiden perſo-
„ nen in den recht te doen zoude moiten hebben,
„ ruerende zeker erfniſſe ende beſterfniſſe, hem
„ aengeerft ende aenbeſtorven, ende them, in be-
„ ſchermeniſſe van zynen rechte, van noide we-
„ zen zoude die hantieringe ende coſtumen van
„ onſer Stat te weten, ende daer van ghecertifi-
„ ciert te wezen, ons verzoekende ende oitmoi-
„ delich biddende hem hier van certificacy ende
„ getuich te geven. Waerom wy, merkende en-
„ de aendenckende die verzoekinge ende bede
„ Godtlich ende eerlich zynde, certificeren enen
„ ygeliken voerſcreve mit dezen onſen Brieve,
„ dattet onſer Stadt oude gewoenten ende coſtu-
„ men geweeſt hebben, ende noch zyn, binnen
„ onſer Stat ende Stat vryheyde, dat gheene
„ gheeſtelike, gheoerden ende profeſſide perſo-
„ nen, mannen ofte Vrouwen, enige erfniſſe,
„ ruerende ofte onruerende, hem van hoeren ou-
„ deren, vrunden ofte magen aengekomen, ende
„ noch aenkomende, te boeren ofte tontfangen
„ plegen. Welke gewoenten ende coſtumen al-
„ hyr binnen onſer Stat ende Stat vryheyde altois
„ geplogen ende gehantiert zyn geweeſt, ende
„ noch dagelycx gehantiert werden, zonder arge-
„ liſt. Des toerkonde heb wy, ter begheerten
„ van den voerſcreve *Ghysbert*, onſer Stat Signet,
„ twelck wy dagelycx gebruken, aen dezen Brief
„ doen hangen. Gegeven int Jaer ons Heren du-
„ ſent vier hondert een ende tſeventich op ten
„ xxſten dach in April.

De Biſſchop moet zich te dezer tydt in de Stadt

veel gezag, immers meerder dan de voorige Bisschoppen, aangematicht hebben; dewyl hy zich bemoeit heeft met het vergeven van het Boden-ampt der Schutters. Want ik vinde, dat de Raadt des Vrydaghs na Odolfi besloten heeft, door de Overstens van den ouden en nieuwen Raadt, en de twee Homans der Schutten, tot Bode te doen aanstellen den genen, welken den Bisschop tot die bediening zoude benoemen, zoo nochtans dat indien de voorgestelde door den Kerkvoogd onbekwaam wierd bevonden tot het bekleeden en waarnemen van dat ampt, de voorgemelde Overstens en Homans de macht zouden hebben om hem af te zetten, en eenen anderen in zyne plaats te verkiezen.

Het vonnis, volgens welke *Frederik Utenham*, in den Jare 1466. zyn leven lang gedurende verboden was binnen Utrecht te komen, om redenen, welke ik in het vorige Deel op dat Jaar hebbe opgegeven, schynt te dezer tydt opgeheven te zyn; dewyl ik in des Cameraars Rekening vind, dat een Stadts Bode uit bevel der Oversten is geschikt naer den voornoemden *Frederik Utenham*, hem verzoekende terbegeerte des Bisschops, binnen d eze Stadt op de Vergadering der Staten te komen, en zyn Zegel mede te brengen.

Te dezer tydt is 'er by de drie Leden van Staat besloten de rivier de Vecht vaarbaarder te maken, en, ter bereiking van dat oogmerk, dezelve te diepen, en op zommige plaatzen te verbreeden. Om de kosten goet te maken, wierdt 'er een Mergen-geld uitgeschreven, by 't welk ieder Mergen Lands wierd beswaart met twee stuivers, zoo nochtans, dat niet alle Landen in het Neder-sticht gelegen, maar alleen die geene, welke gewoon waren jaarlyks iets op te brengen tot het onderhoudt

van

van de Sluis in de Vecht, genaamt de *Hinderdam*, deze ſchatting wierd opgeleit. Van dat Mergengeld had de Stadt haar deel, doch dewyl die ſchatting zo ſpoedig niet konde opgebracht worden, om met het geld daar van komende, het werk te beginnen, heeft de Raadt overdragen eenige Lyfrenten te verkopen, en verſtaan, dat de penningen, welke in het vervolg van het Mergen-geld zouden inkomen, beſteed moeſten worden tot afloſſing der erfrenten, ten laſte van de Stadt zynde, voor zo verre dezelve zoude konnen ſtrekken. En, vermits ik vinde, dat de Landen van Hageſtein in het Jaar 1466. verzet en beleend, (1) noch in dit Jaar voor twaalf hondert Rhynſche guldens, uitmakende zes duizent Stadts ponden, wederom aan de Stadt zyn gebracht, twyffel ik niet, of tot deze afloſſing zal het ingekome Mergen-geld zyn gebruikt. Uit des Cameraars Rekening over dit Jaar blykt, dat de Stadt ten haren laſte Lyf-renten heeft opgenomen ter ſomme van drie en vyftig duizent negen hondert zeven en tachtig ponden, elf ſtuivers en zes duiten, van welke ſomme zy jaarlyks zes duizent acht hondert twee en tachtig ponden moeſt betalen aan renten.

De Stadt Utrecht hadde aangenomen de Vecht ten haren koſte te verdiepen tot aan den Dorpe van Maarſſen. Om dit werk wel uit te voeren, wierd de Rivier droog gemaakt door het leggen van drie dammen, als een te Maarſſen, een te Zuilen, en een by het Klooſter der Sartroyſen, gelegen buiten de Weerdt, by de thans genoemde Roode brug. De arbeit is zoo ſpoedig voortgezet, dat in het begin van de Maand Auguſtus deze verdieping voltooit

(1) Ziet het tweede Deel dezer Jaarboeken, bladz. 470.

tooit is geweeſt. Doch, vermits men bevond, dat de Revier in de Lauwenrecht zeer eng en nauw was, is 'er goetgevonden dezelve ruimer te maken. De overdracht des Raadts, aanwyzende het recht, 't welk de Stadt daar toe hadde, luit woordelyk aldus:

Des Woensdachs na onſer Vrouwen dach aſſumptio.

Alzoe nu tiegenwoerdelich die Vecht van Maerſen tot aen Louwenrecht ghedyept is, ende men die zelve Vecht ofte Louwenrecht oick mede dyepen zel, ende die zelve Vecht aldaer te nauwe ende te enge is, ende noi (1) *is wyder te maken. Ende want dan Jan van Hamerſteyn getoent heeft enen Stat-brief, ſprekende van woerde te woerde aldus:* „ Wy Borghermeyſteren, „ Scepenen, Rait ende ghemeyn Oudermans van „ den ouden Raide, ende van den nywe der Stadt „ van Utrecht, doen kont ende kenlic allen luden, „ dat wy, mit goede voerzien ende wel beraden, „ quytgeſchouden hebben, ende quytſchelden mit „ dezen tegenwoerdige brieve, tot behoef *Jans* „ *van Hamerſtein*, ende zyne erfnamen ende naco- „ melinghen, alzulck recht ende toeſeegen, als „ wy ons vermaten te hebben aen dyen aenval van „ den erve, dat ghelegen is allanges by der ouder „ Vecht, ende voert alomme by der Vecht ten „ hoghen lande toe, in *Johans* Gerechte voerſcre- „ ve, dat hy van der Domproeſt t'Utrecht te leen „ hout, ende daer hy ons den leſten penning mit- „ ten yerſten vol ende al of betaelt heeft; mit zul- „ ken voerwerden, dat onſer Stat dyepe ende we- „ teringe alzoe wyt bliven zellen, als zy nu zyn. „ Ende waer oick dat zake, dat wy, of onſe na-

„ co-

(1) Dat is nodig.

„ comelingen, hyr namaels tot eniger tyt die Vecht
„ van den Weerde totten Moelenwerve totten
„ Hoghenlande wyden wouden, zoe zoude wy
„ nemen aen die weſtzyde van der Vecht alſulck
„ erve, als wy daer leggende hebben in dezer tyt:
„ Ende waert dat ons dan dochte, dat dyep te enge
„ wezen, zoe mochten wy nemen van *Jans* lande
„ voerſeyt alzoe vele, als den Raide out ende ny-
„ we beſcheydeliken dochte, zonder archeyt. In
„ oorkonde dezes briefs bezegelt mit onſer Stadt
„ zegele. Gegeven int Jaer duſent drie hondert
„ negen en tſeventich, op ſinte Agnete avont.
Ende want die zelve brief int laeſte innehout, of men die Vecht in toekomende tyden wyden zoude, dat men dat nemen zoude van den erven, die die Stadt op die tyt lecgen had aen die weſtſyde, ende dochte den Raide out ende nywe dan, dat die Vecht niet wyt genoich en waer, als dan zoude men die wyde nemen aen dander zyde in Louwenrecht, gelyck die brief voerſcreve dat vorder innehout: Zoe zyn die Raide out ende nywe overdragen, dat men die Vecht aldaer nu wyden zal, ende die wyde aen beyden zyden van der Vecht nemen zell, daert den Deputaten van der Vecht mitten Overſten out ende nywe goetduncken zal, ende daer zal een ygelick mede te vreden wezen.

Ook is te dezer tydt de Oude Gracht zoo binnen de Stadt als buiten tot in het Gerecht van de Tolleſteeg, verdiept.

Zoo tot de verdieping als tot de verbreeding van de Vecht buiten de Weerdpoort, heeft de Raadt bevolen, dat de inwooners buiten de Weerd en in de Lauwenrecht, als mede die buiten St. Katryne Poort hun verblyf hadden, man mans gelyk, van der Stadts Cingel af tot den boom by de Roode-

brug leggende, zouden arbeiden; zoo nochtans dat het afdammen, en het uithoozen van het water door de Stadt zoude worden bekosticht. Waar uit ik moet besluiten, dat aan de Stadts Cingel mede een dam zal hebben gelegen. Het verdiepen van de Oude Gracht binnen de Stadt, moest door de Borgers en Inwooners verricht worden. Doch dewyl die alle niet even bekwaam waren tot dat werk, is de Raadt van dit besluit afgegaan, en heeft beter geoordeelt beide deze werken aan te besteden, ten koste der gener, welke daar aan moesten arbeiden of gelden, en verstaan, dat die geene, welke onwillig waren hun aandeel op te brengen, daar voor zouden worden uitgepand; en ik vind dat de dagloonen zyn bepaald op eenen Stoter, en dat het graven by de roede is aangenomen, zommige roeden voor twee en een halve, doch de meeste voor twee Rhynsche Guldens. Op dat 'er bekwame plaats zoude zyn, in welke de gravers en verdiepers de aarde en vuilnis uit de Oude Gracht opgehaald, zouden konnen leggen, wierden alle bewooners der huizen aan beide de zyden der gracht gelast hunne werven, kelders en kluizen ledig te maken, ter berging van de aarde, en bevolen de werven te vestigen en te versterken met palen als anders, ten einde ze niet zouden instorten. De aarde, welke uit de oude en nieuwe Grachten gehaald, en op de werven, of in de kelders en kluizen der huizen geleit was, moest door de bewooners der huizen worden weggebracht, en die geene, welke in hunne eige huizen woonden, waren verplicht zulks op hunne kosten te doen; doch, welke in huur-huizen hun verblyf hadden, vermochten de helft dier onkosten van de huur-penningen af korten.

Om aan de inwooners langs de Gracht goede

ge-

gelegenheit te doen hebben tot het vervoeren van de aarde, wierd door de Regeering de huur der ſchouwen en bokken, met welke de aarde verbracht zoude worden, bepaald, te weten des daags op twee Vlaamſche ſtuivers voor ieder bok, en eenen kromſtert voor ieder ſchouw; en wierden alle, welke eenige bokken of ſchouwen hadden, gelaſt, voor dien geſtelden prys, hunne bokken en ſchouwen te laten gebruiken.

Al dit verdiepen, vergraven en verbreden, zoo van de rivier de Vecht, van de Stadts Cingel af tot den Dorpe van Maarſſen, en van de oude Gracht, als mede het leggen der dammen, en het droog maken en uithalen van het water, niet door pompen of molens, door welker behulp dit werk thans ſpoediger voortgaat; maar door uithoozen, is in dezen zomer geſchiet. Dit doet my beſluiten, dat de arbeiders te dier tydt of kundiger, of ſterker, of ten minſten ieveriger en vlytiger zyn geweeſt, dan hedendaags. De onkoſten van beide deze werken hebben belopen de ſomme van twee en veertig duizent zes hondert vyf en veertig ponden, negentien ſtuivers en negen duiten.

Door het leggen der dammen zyn die van Ooſtveen zeer beſchadigt, hebbende het water, in zynen gewoonen loop geſtremt, derzelver Landen overſtroomt; doch dit werk niet anders dan door het ſtellen van die water-keeringen ter uitvoer konnende gebracht worden, hebben zy in dit Jaar dat ongemak geduldig moeten verdragen.

Het werk volbracht zynde, is by klokluiding dit navolgende van het Raadthuis afgelezen des Saturdags na Victoris:

Die Raide out ende nywe laten weten ende gebieden

enen

enen ygeliken deze nabeſchreve punten te houden onverbreclich by de koeren daer op ſtaende.

In den yerſten, dat nyemant enyghe eerde noch vulnyſſe langes der Vecht, tuſſchen der Stadt ende Maerſen op ten Dyck werpen en ſel, mer men zel plaetzen ordinieren, daer men die eerde ofte vuylnyſſe voeren zel. Ende waert zake, dattet hyr boven ymant dede, die zoude verboeren die ſchouwe, ſchip ofte bock, daer die eerde ofte vulnyſſe inne geladen waer, ende men zel doer die ſchouwe, ſchip oft bock, enen pael ſlaen, ende alzoe laten lecgen, anderen lieden tot enen exempel; ende daer toe zal die broekige verboeren vyf ponden, half totter Stadt behoef, ende dander helfte totter gheens behoef, die den broekigen aenbrochte, ende hyr van zel een ygelick koermeyſter wezen.

Item, dat nyemant ryden en zel mit peerden langs der Vechte, om ſcepen ofte bokken op te halen, ofte neder te voeren, by enen koer van vyf ponden, zoe dicke alſt yemant dede, half totter Stadt behoef, ende half totter gheens behoef die die broekige aenbrochte, ende hyr zel een ygelick koermeyſter of wezen.

Item, dat nyemant enige aſch of vulnyſſe op ander lude werven, noch in die graft werpen en zellen, by enen koer van vyf ponden, zoe dicke alſt ymant dede, half totter Stadt behoef, ende die ander helfte tot des gheens behoef, die die broikigen den Cameraer aenbrochte, ende daer zel een ygelick koermeyſter of wezen, ende die broikigen aenbrengen by zynen eede: ende die Cameraer zel hem dan zyn aendeel van de broiken voerſcreve oplecgen ende betalen, ende den broikigen weder of doen halen op hoeren coſt. Ende die weerdt van den huſe zel voer zyne kinder ende boden gelden ende betalen, ende zynen boden weder of corten aen zynen loen. Ende waer ymant, die ymant zaghe aſſche ofte vulnys op die werven of in die graften werpen, en-

de

de den broikigen niet aen en brochte, als voerſcreven ſtaet, ende ment ter waerheit vonde dat hyt geſien ende niet aengebrocht en hadde, die zoude verboeren die voerſcreve vyf ponden, half totter Stadt behoef, ende half tot behoef des gheens, die hem dan voert aenbrochte by zynen eede.

Item, dat niemant gheene poen, meſſen, noch gheenrehande onreynlicheyt, daer men die Vecht ende graft mede vollen mochte, in enighe ſcepen ofte ſchouwen en laden, zy en hebben plancken ofte horden op ten ſcepen ofte ſchouwen, aen den werve lecgen, by alzoe dat gheen poen, meſſen of onreynlicheit in die Vecht ende graft en vallen, by enen koer van vyf ponden, half totter Stadt behoef en dander helft tottes gheens behoef, die die broikigen aenbrochte, ende hyr van zel een ygelick koermeyſter wezen.

Item, dat die Buer, die tot elker brantrappen hoeren, die eerde op ten trappen, of onder den trappen lecgende, wech laten voeren, ende dat men voert meer op ghenen brantrappen, noch onder trappen, aen die graft, noch op ghene bruggen, noch in enyghen wedden, enich balken of ander hout, noch ſteen, of laſten en lecgen, noch op en trecken mit peerden, of anders, noch enighe aſſche ofte vulnyſſe aldaer en brengen, by enen koer van vyf ponden, zoe dicke ende menichwerve alſt ymant dede, half totter Stadt behoef, ende dander helfte tot des gheens beboef, die die brokigen aenbrochte, ende hyr van zel een ygelick koermeyſter wezen.

Item, dat nyemant enich hout, balken of ander laſten, in die graft en leggen of leegen laten, die den ſtroem beletten moigen, langer dan drie daghe, by 't verboeren van den houte, balken ende andere laſten, totter Stadt behoef; ende hyr van zel een ygelick koermeyſter wezen.

Item, dat die ghene, die hoer werven ingevallen zyn,

hoer

hoer werve laten maken, ende die oude palen in der grafften wt doen trecken binnen vierthyen daghen naeſt komende, of daer en thenden zel die Stadt die werven laten maken, ende die palen wt doen halen, op ter gheenre coſt, dien die werve toebehoeren.

Item, dat nyemant enige verkenen en houden op enyghe werven, noch in gheenre kelren, die ter grafwert wtgaen, by enen koer van vyf ponden van elken verken, die men niemant verdragen en zel; ende hyr van zel een ygelick koermeyſter wezen, ende die koeren half hebben. Ende van allen punten voerſcreve zelmen ene cedule wthangen voer der Scepenen huys, op dattet een ygelick weten mach.

Dewyl 'er dikwyls in deze Stadt verſchil was tuſſchen de Borgers en Inwooners, en de Koſters der vier Kerſpel-kerken over het loon wegens het luiden der klokken over de dooden, heeft de Raadt daar op eenen vaſten voet beraamd, en des Woendaghs na allerheyligen dagh dit beſluit genomen:

Overdroegen Scepenen, Raide en Oudermans, om twiſt ende geſcheel neder te lecgen, die tuſſchen onſen borgeren ende onderſaten, ende den Coſteren van de vier Karspelen binnen onſer Stadt geweeſt hebben, rurende vant luyden over die doden, alze, zoe wie yemant overluyt begheert te hebben ene heele ure lang, ende daer na, als men die dode ter eerden brengt, oick begheert te luden ene goede poyſe, dair zal die Coſter van der Kercken, daert geboert, van hebben vyftien cromſterten. Ende zoe wie voer geluyt wil hebben ene halve ure, ende na oick ene poyſe, die zel den Coſter geven acht ende halve cromſtert; ende zoe wye zyne vrienden ofte maghe overgheluyt wil hebben na der ouder gewoente, die zel des Coſters gemoede daer van hebben. Ende zoe wie ene

re-

redelike poyſe geluyt wil hebben, die zel den Coſter daer van gheven ene quarte wyns.

Des Maandaghs na Conceptionis Mariae is deze ordre op het bewerken van Goud en Zilver beraamd:

Alzoe groet ghebreck geweeſt heeft, ende noch is onder den Goutſmeden van gout en zilver te werken, ende koipmanſcap daer mede te hantieren, daer onſe Stadt mede onteert, ende veraftert waer; om dan te verhueden, dat zulx tanderen tyden niet meer en gheſchiede, zoe zyn die Raide out ende nye overdragen eendrachtlich, ende willen onverbreclick onderhouden die ordinancie van den Goutſmeden, als hyr na beſcreven ſtaet.

In den yerſten en ſel gheen Goutſmit enich gout arger werken, dan dat houden zel achtien kraet, ende beter, of hy wil, byt verboeren van vyf ponden, totter onſe toe weghende, of daer onder, ende daer en boven weghende tien ponden van elken werke, ende daer toe dat werk ontwee te ſlaen.

Item, en zel gheen Goutſmit enich zulver werken, dat argher wezen zel dan goet werck-zulver, ende zel houden elf penningen ende vier greyn, ende alle ghegoten werck elf penningen ende niet argher, by't verboeren van een pont, ende dat werck ontwee te ſlaen, ende die Gezwoeren op dubbelde koeren.

Item, zoe en zel voertmeer gheen Goutſmit, noch niemant anders, der Stadt teyken hebben, noch ſlaen op enigerley werck; mer die Gezwoeren zellen der Stadt teyken hebben van der Stadt weghen van Utrecht, op hoeren eede.

Item, zoe zellen voertmeer alle Goutſmeden, ghezeten binnen onſer Stadt, ofte binnen der Stadt vryheyt, alle werck, dat zy maken of doen maken, van groſſerien, of van metſelryen, of alle werck, dat men teykenen

kenen mach, weghende boven een loet, teykenen mit hoeren teyken, ende alsdan, eer zy dat werck opreyden ende boeren zellen, brengen in handen der Gezwoeren, om die dat te laten bezien, ende te proven ter minſte quetſinghe: ende wes werck dat zoe goet ghevonden wert, dat zellen die Gezwoeren teykenen mitter Stadt teyken, ende van elken teyken zellen zy hebben een witgen; ten waer oftet lepelen waeren, ende tot een half doſſyn, of daer onder zelmen mit een teyken betalen: ende wes die Gezwoeren niet goet ghenoich en vynden, dat zellen zy te ſtucken ſlaen, ende die dat gemaict had, die heeft verboert vyf pond.

Item, zoe en zel gheen Goutſmit enige gordel, ofte ander werck van pertſeringe maken, hy en zel zyns zelfs teyken daer op ſlaen, om te weten, oft zoe goet niet en waer, aen wien men dat verhalen zoude.

Item, zoe en zel gheen Goutſmit enich werck leveren, of van hem doen, ten zy yerſt gheteykent by de Gezwoeren, byt verboeren van tien ponden.

Item, en zel niemant zulver veyl houden, noch veyl dragen, daer men fatſoen aen vercopen wil, ten zy alzoe goet als voerſcreven is, byt verboeren van tien ponden.

Item, en zel geen Goutſmit enigerley werck van koper, of van latoen, vergulden of verzulveren, ten zy Kerck-werck, of heeren geſmyde, byt verboeren van tien ponden, ende dat werck ontwee te ſlaen.

Item, en zel geen Goutſmit ghene valſche ſteen, ofte gheconterfeyte ſteen, in gout zetten, noch oick niemant veyl houden, byt verboeren van tien ponden.

Item, waer enich man, die penninge vergulde, die op gout gemunt ende gheſlegen waeren, die verboerde een jaer zyne neringe ende zyne ambacht, ende eene koer van tien ponden; then waer dat hy daer een gat doer ſloege, alzoe dattet elck kennen mochte.

Item,

Item, en zel niemant goude penninghe zouderen, dan mit goet zouduer, by tien ponden.

Item, en zel gheen Goutſmit zyn werk onredelike vullen mit zouduer of mit koper, of mit latoen, of mit yſer, of mit enighen zaken, dat men proeven mochte dat vals waer; die dat maecte, of dede maken, mit voerrade, die verboerde dat werck, ende dat zoude die Raet nochtant rechten na groetheyt der misdaet.

Item, zellen die Goutſmede moigen nemen ter lakinge van elck marck een half loet van groſſeryen, ende van ander werck elck marck een loet, dat is van outs ghewoentlich.

Item, deze Gezwoeren zellen moigen ommegaen tot allen huſen, tot Marsluden, Wtdraechſteren, daer men zulver veyl hout om fatſoen aen te vercopen, ende biſonderen totten Goutſmeden, om hoer werck te bezien, ende hoer buſſe, daer hoer zulver inne is, in taſten, om te bezien oft zoe goet is als voerſcreven ſtaet, ende daer van den broikigen te corrigeren.

Item, enich Goutſmit, die enich gemaict zulver coipt, zelt enen dach op zyn veynſter houden ſtaende, oft ymant verloeren had, byt verboeren van een pond.

Item, en zel gheen Goutſmit binnen onſer Stadt, noch niemant enich zulver veyl houden, after mitvaſten naeſtkomende, ten zy alzoe goet als voerſcreven is, byt verboeren van vyf ponden, ende dat werck te breken. Ende dit zullen dan die Gezwoeren tot alre tyt moegen verſueken, alſt hem nut ende oerber dunct wezen.

Item, zoe zellen wezen twee Ghezwoeren, ende die zellen dit ambocht doen, of ghedaen hebben mitter hant, die hem des ambochts verſtaen, want dat den ambocht van noide wezen zal.

Item, alle koeren ende brueken zellen gaen ende wezen die ene helft totter Stadt behoif, ende die ander

helfte tot behoif der Ghezwoeren in der tyt.

Item, die Ghezwoeren, die men nu ordineren zel, of die namaels wezen zellen, zellen hoeren eedt doen op ten huſe in tegenwoirdicheyt des Raets van onſer Stadt, alle punten voerſcreve vaſt ende onverbreclich te houden, ende wt te gaen na hoeren vyf ſinnen, zonder yemant des te verdragen, ende die broikige te corrigeren.

In een zeker oud boek, ter Secretarye dezer Stadt beruſtende, behelzende verſcheide waarheits verklaringen, volmachten, &c. hebbe ik gevonden des Raadts bevel, naer 't welk de twee Stadts Deurwaarders zich moeſten richten in het waarneemen van hun ampt, op St. Jacobs dag van dit jaar gegeven. Ik vermeine niet ondienſtig te zyn het zelve hier meede te deelen, om dat het een bericht uitlevert van hunne bedieningen.

In den yerſten zellen dezer Knapen ofte Duerwerders twee zyn, die ene altyt op ten Raithuſe, als Scepenen ende Raide zitten, die ander op ter Oudermannen huis, als die Oudermans zitten, ende als Scepene, Raide ende Oudermans zitten, of dat die Rait out ende nywe zit, zoe zullen zy beyde opt Raithuis wezen, om die lude op ende of te laten, als dat behoert.

Item zellen deze twee Knapen den Overſten gehoerſam wezen ende dyenen in allen der Stadt zaken, die Raide op ten huſe te byden, die Overſte ende andere, als men hem beveelt, by een te laden. Sy zellen der Overſten in der tyt ende zonderlinge des Scepen-borgermeyſters waer nemen ende bereyt wezen te doen, tſelve hem bevolen wert, ende anders wel ende getruwelic doen, al dat hem te doen gebuert na overdrachte. Ende zoe wes dyenſt zy doen in der Stadt zaken binnen der Stadt, ende in der Stadt vryheyt, geſondert dat nabeſcre-

ſcreven is, en zellen zy zonderlinge ghenen loen van hebben, dan hoere jaerlycxe penſy, alze elcx termaent vier pont, maict des jaers twee ende vyftich pont, ende hoer cledere mitten Stadt Clerck.

Item alle bode ofte reyſen, die zy van der Stadt wegen doen buten der Stadt vryheyt in den Gheſtichte van Utrecht aen deze zyde der Yſelen, tzy dat zy mit ymant van den Raide reyſen, ofte allene ghezeynt worden; daer of zel die ghene die dat doet, boven zynen coſt hebben elcx dages een Stat pont voer zynen arbeyt ende loen; mer worden zy ghezeynde, ofte mit ymant van den Raide reysden, buten den Gheſtichte van Utrecht, of aen gheen zyde der Yſelen, daer of zel die ghene die dat doet, hebben voer zynen coſt dagelycx vyf ſtuvers, ende wagenhuer, ſciphuer ende coſt van peerden vry, ende daer toe een Stadt pont als voerſcreven ſtaet.

Item zellen deze Knapen ofte Duerwerders alle bode doen voer den Raide ende Oudermans binnen der Stadt muren, die ene boven, ende die ander beneden, als van outs gewoenlic is geweeſt, ende daer of hebben van elken bode wt te lecgen dyet bot doet doen, van onſen borgeren ende onderſaten een half botgen, ende van den wtheemſchen een heel butgen, op datter bot gheſchiet teegen den rechten zitteldagen, als des Manendages ende des Vrydages; mer tiegen den Woensdach oft anderen dagen dat ghene rechte zitteldage en ſyn, van elken bode een botgen van onſen borgeren ende onderſaten, ende van wtheemſchen twee butkyns; ende die bode zellen zy doen wt zonderlingen bevele der Overſten ende anders niet.

Item alle beſettingen die gheſchien binnen der Stadt vryheyt van s-Raits ofte der Oudermannen wegen, ende der Stadt niet aenendraecht, zellen deze Knapen doen ende daer of hebben van elker bezettinge drie butkyns,

wt te lecgen die ghene die die bezettinge beghiert; mer zy en ſellen ghene bezettinge doen, ten zy hem yerſt zonderlinge van den Overſten bevolen. Item van allen ſlitingen ende wilkoeren enigen parthyen aendragende, die ghefchien by ofte voer den Raide ende Oudermans, of hoeren Busmeyſteren, die op ten gezetten tyden niet voldaen en worden, daer zellen deze Knapen die yerſte wete van laten ende nyemant anders, ende daer of hebben van elken wete binnen mueren een butken, buten mueren in der vryheyt twee butkyns, ende buten der vryheyt een pont, oick wt te lecgen die ghene die deze wete begeren gedaen te hebben.

Item die ghene van onzen borgeren, die zoe verre van 's Raits wegen, ofte der Oudermannen wegen vervolcht zyn mit ſlitingen, wilkoeren of anders, dat men zy daer voer lecgen zel, die zellen die Knapen aentasten ende lecgen, ende daer of hebben van elken dien zy aentaſten een Stat pont, oick wt te lecgen die ghene dyet begheert. Item van den weten ende dyenſte dien zy den Cameraer in der tyt doen, totter Stat behoif, binnen der Stat ende Stat vryheyt, zellen zy hebben des jaers elcx thien pont, ende anders gheen loen; behoulic of zy wt beveel des Cameraers yemant van der Stadt ſchoude aentaſten ende oplecgen, als van der Stat zyſen, dat die ghene van hem, die dat dede van elken oplecgen hebben zel drie pont, ende van ander ſchout een pont, als van outs ghewoenlic is geweeſt, die Cameraer wt te lecgen, ende te ghelden die ghene, die opgeleyt wert, eer hy weder ofgaen zel.

Item, van dat zy op onſer Vrouwen avont te Lichtmiſſen op hoeren coſt den gilden dat cley leveren, ende die terningen in budelkyns, daer zy mede loten ende die lote maken, daer die Oudermans mede loten, om die Overſte Oudermans mede te kyeſen, onder hem beyden t'ſamentlic neghen pont vyfthien ſchillinge. Item van elken

elken nywen borger, tſy dat men hem die borgerſcap gheeft van gracien, of dat hy die coipt om zyn gelt, zellen die voerſcreve twee Dorwerders hebben elck vier oude vleemſche, alſt van outs geweeſt heeft. Item tot elken vier reyſen in den jair, als men Stadt zyſen vercoipt, zellen deze twee Knapen daer by wezen ende dienen, ende daer off hebben als gewoenlic is, dye yerſte ende leſte reyſe elcx twee pont, ende die twee middelſte reyſen elcx een pont, ende des Raits Duerwerder zel den ſys opſetten.

Item van den Vleysbanken tot tween reyſen, telken elcx een pont, ende van den thienden grof ende ſmal, twee pont. Item van den raſoen van den ſyſen elcx jaers elken drie paer hozen, voer elck paer drie pont, te betalen die ghene, die de zyſe copen na der ouder gewoente. Item van allen ampten ofte dyenſten, die men openbaerliken opzet na der ouder gewoenten elcx een pont. Item zoe wanneer men yet van der Stat wegen vercoipt mit openbaeren opzetten, verhuert ofte opzet, daer zellen deze Knapen by wezen, ende hoeren dyenſt doen, ende daer of hebben tot elker reyſen elcx een pont. Item op ſunte Martyns Scuddecorfs avont zellen deze twee dyenres dat broit helpen ontfangen, ende des anderen daghes geven, ende daer of hebben elcx twee pont. Item van den Engelen te leyden op onſer Vrouwen Lichtmiſſen dach, elcx een pont.

Item zellen deze twee Knapen voerſcreve zelve hoeren dyenſt doen, zoe lange als zy leven, ende niemant van hoeren wegen buten zonderlinger beliefniſſe des Raits out ende nywe. Sy en zellen te Raide niet gekoeren moigen werden zoe lange zy den dyenſt voerſcreve hebben: noch oick enige ander dyenſte moigen hebben, buten conſent s-Raits voerſcreve.

Voert zoe zellen deze Knapen voerſcreve hoeren eedt doen, dat zy hoeren dyenſt trouwelike ende wel doen zel-

len, den Rait helen, ende deze ordonnantie houden zonder alle argelist.

Ik hebbe in het voorige Deel dezer Jaarboeken (1) verhaald, dat Hertog *Karel van Borgonje*, by den aanvang zyner regeering, als Graaf van Holland, eiste den eigendom der Veen en Broek-landen, leggende tusschen het Goyland en de Stadt Utrecht, met veel iever beweerende die aan Holland toe te komen. Het schynt my toe, dat in dit Jaar een einde van dit verschil is gemaakt. Hier toe geven my aanleiding de woorden, welke ik in het dagelykseh Raadtsboek des Vrydags na Nativitatis Mariae aangeteikent vinde, luidende aldus:

Overdroegen en beliefde die Raide out ende nywe, dat men die submissie, ruerende van den Venen mit onser Stat groete Zegel mede bezegelen zel in allen manieren, als die by den Staten van den Lande in den generael Capittel belieft ende gheconsentiert is.

Item dat men die submissie, ruerende van de paelschydingen van den Venen, bezegelen zel van der Stadt wegen mitter Stadt groete Zegel, gelyck dat overdragen is by den drien Staten van den Lande.

Hoe, en op wat wyze dit verschil is vereffent, hebbe ik niet konnen nagaan, dewyl ik daar van geenen Brief hebbe gevonden. Waarschynelyk is het, dat door het woord *submissie* niet moet verstaan worden, dat de Staten van het Nederstieht zich zouden onderworpen hebben aan het goedvinden van den Borgonjer Hertog; maar wel, dat zy de zaak hebben overgelaten aan de uitspraak van goede

(1) Ziet het II. Deel dezer Jaarboeken, bladz. 539.

goede Mannen, volgens de gewoonte in deze Eeuw gebruikelyk, en dat volgens die uitſpraak het grondgebied van Holland en van Utrecht door palen zal zyn afgeteikent en kenbaar gemaakt.

Biſſchop *David* heeft op het einde van dit Jaar eenen Brief uitgegeven, by welke hy beveeld, dat men de Broederen en Zuſteren van Penitencie van S. Franciſcus ordre, zal houden en erkennen voor geeſtelyke perſoonen, volgens de voorrechten hen door de Pauſen toegeſtaan. (1)

1472.

In den Jaare 1472. zyn aangeſtelt tot

Schepenen.

Jacob van Amerongen.
Evert van Voerde.
Werner Braem, Borgermeeſter.
Jan van Blochoven.
Jan Over die Vecht. (2)
Willem van Lochorſt.
Frederic die Voicht.
Henric van Lewenberch.
Jan van Veen.
Beernt Proys Aelberts zoen.
Jan Knoip.
Willem Zael.

Raiden.

Gherit Zoudenbalch.

Jon-

(1) Deze brief is te vinden by Matthaeus lib. 1. Fundat. Eccleſ. cap. xv. pag. 256.
(2) Deze is noch in dit Jaar tot Schout aangeſtelt.

Jonge Gerit Knyff, Borgermeester.
Claes Jansze die Wael.
Gherit Voet.
Tyman Deel.
Jan Thomasze.
Henric van der A.
Godert Petersze.
Henric van Voerde.
Herman van Zyl.
Peter Jansze.
Gherit Woutersze.
Jan Romer.
Anſem Zalm.
Jacob Jacobsze van Gheer.
Dyrik Heer, die Glaſemaker.
Dyrick Braem.
Arnt Ram.
Volken Jansze, die Brouwer.
Arnt Willemsze van den Heyligen Lande.
Bartelmeus van Nyevelt.
Adriaen van Wezele.
Tyman Cloyting.
Jacob Jansze van Vinkeveen.

Oudermannen.

Jan Foyt. } Wantſnyders.
Jan van Lewen. }
Arnt Borre. } Snyders.
Bartout Pawe. }
Rycout van Velde. } Backers.
Jan Butendyck. }
Beernt Haſert. } Molenaers.
Arnt Arntsze. }

Cor-

Cornelis Aelbertsze. } Linnewevers.
Jan Arntsze. }

Simon Claesze, Overſte Ouderman. } Brouwers.
Henrick Jacobsze. }

Cornelis Aelberts Stadens zoen. } Viscopers.
Maes die Wilde. }

Filips Beerentsze. } Louwers.
Zander Jansze. }

Ghysbert Ponciaensze. } Wollewevers.
Gheldolf Geritsze. }

Arnt van Hove, Overſte Ouderman. } Marsluden.
Jacob van Vyanen. }

Reyer Willemsze. } Botterluden.
Herman Kroick. }

Jacob Henricsze. } Cordewaniers.
Henric van Loenen. }

Aelbert Lambertsze. } Oudecordewaniers.
Dyrck Dyrcxze. }

Cornelis Foyck. } Corencopers.
Peter Trynde. }

Matheus Block. } Oudewantſnyders.
Jan Joeſtze. }

Willem Thonysze. } Steenbickers.
Heymeric Over die Vecht. }

Gherit Uten Leen. } Grauwerkers.
Hughe Foyt. }

Jan Mont. } Ryemſnyders.
Dyrck van Moutwyck. }

Steven van Zulen, Vuermaker. } Bylhouwers.
Jan Boemhouwer. }

Clais Hughensze. } Smeden.
Jan Korſtghensze. }

Jacob die Beer. } Zadelaers.
Jan Petersze. }

In de Maand Januarius, te weten des Woendaghs na S. Ponciaans dagh, heeft de Raadt de Kalkmeters dit bevel gegeven:

In den yerſten zellen die gezwoere Calcmeters drie wezen van der Stat wegen, ende niet meer. Ende die zellen meten allen calck, die binnen onſer Stat ende Stat vryheyd, boven eenre karn ſamentcoips gelevert werden zel, tſy datten ymant koipt om zelve te bezigen, of voert te vercopen, ende dair of hebben van elken lope, tſy dat zy den meten, of dattet die luden ongemeten ontfangen willen, van elken lope gheleſthe calcx vier doyte, ende van ene tonne ongheleſthe calcx acht doyte, een out botke voer xxiiij. doyte gerekent. Ende dit ſel geven die Vercoper, ende dat zellen die drie Meters gelyck deylen. Ende ymant anders, die hem calkmetens onderwonde, of enichſins den Calckmeter tſyn ontſtale, die zoude verboeren tien ponden, zoe dicke zyt deden, een derdendeel ter Stadt behoif, een derde deel ter Calcmeter behoif, ende t-derde derdendeel tot behoif des gheenre dyet aenbrengen zellen; behoudeliken, dat die Calcvercopers wel vercopen ende leveren zellen moigen buten den gezwoere Meters, tot eenre karre calcx toe, of daer onder, mer dair en boven ſamentscoips.

Item voer dit genot zellen die Calcmeters die Calcmate in goeden reeke houden op hoers zelfs coſte, buten der Stadt coſt, na ouder gewoenten.

Item en gheen Calcmeter, die zelfs zelve calck te vercopen pleecht, en ſel zyns zelfs calck meten, mer van de andere ghezwoeren Meters moeten laten, byt verboeren van zynen dyenſt.

Item en ſellen ghene Calcmeters calck meten daer krupen inne ghebeernt zyn, byt verboeren van hoeren dyenſte.

Item waert dat ymant die calck vercoipt, aen den Calc-

Calcmeteren begheerde calck gemeten te hebben, dat zellen zy doen terſtont zonder weygeren, byt verboeren van hoeren dyenſte, ten waer of zy in ymants werk van meten waeren, of dair voer beſproiken waeren, dat zy dyen voer dyenen zellen.

In dit Jaer is de Nieuwe Gracht verdiept, op dezelve wys, als in het voorige Jaer de Oude Gracht gedaan was.

Zwaare koſten heeft de Stadt moeten dragen, tot het doen uitdiepen en graven van de Vaart, van de Stadt Utrecht tot Vreeswyk, anders genaamt de Vaart. Men moet zich niet verbeelden dat 'er te vooren geene grift geweeſt, en dat te dezer tydt eene gantſche nieuwe Vaart gegraven, maar wel, dat zy verbreet en dieper gemaakt is, (1) dewyl zekerlyk te vooren 'er al eene waterleiding of vliet geweeſt is. Waar zoude doch het water komende uit de Honswyker en Schalkwyker weteringen gebleven zyn, en zyne loozing gehadt hebben? Waar zoude het water uit den Yſſel, als die rivier hoog was, heen gevloeit zyn? In den Laſtbrief, den Kaſtelein van de Vaart voor twee Jaren gegeven, wordt ook gewag gemaakt van Schepen, zoo wel van binnen als van buiten, de Sluis uit ſchuttende.

Ook hebbe ik al lang voor dezen tydt verſcheide Overdrachten des Raadts geboekt gezien, in welke verboden wierdt met peerden de Schepen langs den Rhyndyk voort te trekken. En in dit zelve Jaar heeft de Regeering dezer Stadt den Biſſchop verzocht, dat die genen, *die den Rhyn jaerlyks plegen te*

(1) Ter diepte van twee ellen, volgens Heda p. 294.

te greven, alzulke gelden, als men daer of pleecht te geven, tot de grifte te bate mogen komen. Door welke men moet verſtaan die Lands-luiden of Gerechten, die jaarlyks zeker geld moeſten opbrengen, tot het doen ſchoonmaken van den Vaartſchen Rhyn, en het behoorlyk diep houden van den zelven. Uit dit alles blykt, dat 'er reets te vooren eene vaart of waterleiding geweeſt is; (1) doch dien men ſtellen moet wegens deszelfs nauwheit en ondiepte niet dan met kleine vaartuigen te hebben konnen gebruikt worden; wieshalven ze te dezer tydt alleen wyder en dieper gemaakt is, op dat door dezelve gemakkelyk, ten dienſte des Koophandels, de Scheepen, den Rhyn afkomende, hunne Koop-waren zouden konnen brengen, niet alleen aan deze Stadt, maar zelfs langs de Vecht, welke nu ook verbreet en verdiept was, tot Amſterdam, en van daar wederom opwaarts voeren.

Tot de betaling van het arbeits-volk, en het geen vorder vereiſt wierd ter volvoering van dit groote werk, heeft de Stadt wederom geld opgenomen van haare Borgeren en Onderzaten, en Lyf-renten verkocht, ter beloop van zeven en tachtig duizent negen hondert en zes en twintig ponden, elf ſtuivers en zes duiten. Het loon der arbeiders moet minder geweeſt zyn, dan een ſtoter des daags, welke in het voorige Jaar aan de verdiepers van de Vecht gegeven was; want ik vinde aangeteikent, dat veele der graveren te zamen zyn gerot, en vergaderingen hebben gemaakt, aangevoert en opgehitſt door eenen *Hendrik Smit*, welke weigerden met het werk voort te varen, ten zy hen een ſtoter des daags wierdt toegeleit. Doch de aanleider *Hen-*

(1) Dit bewyſt Matthaeus de Jure Gladii, cap. XIV.

Hendrik Smit in de gevangenis gebracht, en eenige andere der voornaamſte opſtookers voor een Jaar gebannen zynde, is de arbeit hervat, en voorſpoedig ten einde gebracht. Men moet dit begrypen van de gemeene dagloonen, want ik vinde, dat zommige meer hebben genoten, naer mate van de zwaarte van het werk, 't welk zy moeſten verrichten; jaa zelfs, dat 'er waren, die zich verbonden hadden dag en nacht te arbeiden, en welke in vieren twintig uren een Stadts pond verdienden. Uit des Cameraars rekening heb ik uitgetrokken, dat dit gantſche werk, zoo aan arbeitsloon, als hout, karren, krui-wagens, en alles wat 'er toe gediend hadde, de Stadt gekoſt heeft zeſtig duizent vier hondert negen en dertig ponden, twee ſtuivers en elf duiten.

Ook heeft de Raadt dezer Stadt te Jutfaas een brug doen leggen, en vermits dezelve ſtrekte ten dienſt van de eigenaars en bruikers der Landen in het overeinde van Jutfaas gelegen, hebben de gebuuren op zich genomen deszelfs onderhoudt ten eeuwigen dagen, en daar van eenen Brief uitgelevert; (1) in welke geen de minſte melding geſchiet van eenig tol of brug-geld, zoo wegens de overrydende Wagenen, of Beeſten, als de doorvarende Schuiten en Schepen, voor deszelfs in ſtaat houding te genieten, welke in latere tyden, en noch hedendaags gevordert wordt.

Noch heeft de Stadt in dit Jaar doen maken de Ban-klok, en zoo voor dezelve, als voor het hout en yzer-werk, in welke dezelve gehangen is, uitge-

(1) Welke gelezen kan worden by Matthaeus lib. II. Fundat. Eccleſ. pag. 516.

geſchoten zeven en twintig hondert twaalf ponden en vier duiten.

In het voorige Deel dezer Jaarboeken (1) hebben wy gezien, dat Hertog *Karel* onder anderen mede hadde geeiſcht van de Staten van het Sticht voldoening aan zynen baſtaard Broeder *Antoni* van zyn gewaant recht op de nalatenſchap van *Jacob van Gaasbeek*. In dit Jaar heeft de gemelde *Antoni vanBorgonje* eenen kwytſcheldings-brief uitgelevert, by welke hy bekent met zynen Broeder, Biſſchop *David*, en de Staten, overeen gekomen te zyn, en ontfangen te hebben twaalf duizent guldens, met afſtand van alle recht en toezeggen, welke hy aan die nalatenſchap hadde. (2)

Alle de Brieven, inhoudende zoo de Vryheden als Voorrechten, voortyts aan deze Stadt geſchonken en verleend, als mede de Verbanden en Overeenkomſten met Vorſten en Regeerders van andere Landſchappen aangegaan, wierden alle op de Katryne Poort, in eene kamer daar toe geſchikt, bewaart. Waarſchynelyk komt het my voor, dat dezelve in geene behoorlyke en goede ordre zullen geplaatſt zyn, dewyl ik te dezer tydt een Raadtsbeſluit genomen vinde, by welke twee Leeden uit den nieuwen, en twee uit den ouden Raadt, nevens den Geheimſchryver, (3) gelaſt worden alle die papieren nauwkeurig na te zien, en van dezelve eene nette lyſt te maken, op dat de Regeerders dezelve gemakkelyk zouden konnen vinden, om van

(1) Bladz. 536.

(2) De brief is gedrukt by Matth. de Jure Gladii, cap. XXIV. p. 417.

(3) Te weten *Tielmannus van Uſſer*. Deze heeft veel moeite en arbeit gedaan, niet alleen in het doorzien van alle de Brie-

van dezelve een goet en behoorlyk gebruik te maken, wanneer ze dezelve ter ſtaving en beveſtiging van hun goet recht zouden nodig hebben. Mogelyk zullen de geſchillen, die de Stadt te dezer tydt hadde met die van Holland, over het rechts-gebiedt, hier toe aanleiding hebben gegeven. Want *Cornelis van Steenhuizen*, Borger dezer Stadt, door *Jan van Aſſendelft*, Rentmeeſter van Noord-holland, gedagvaard zynde voor de Raaden van Holland, ter voldoening van eene penningſchuld, heeft de Raadt dezer Stadt zich daar over beklaagt aan den Stadhouder en Raden van Holland, en aangetoont, dat geen Utrechtſch Borger, volgens Stadts Voorrechten voor eenig Werelds Rechter wegens ſchulden konde te recht geſtelt worden, dan voor den Raadt dezer Stadt, verzoekende en ernſtig aanhoudende, dat de gemelde Rentmeeſter zoude worden gelaſt van de gedaane dagvaardiging af te zien, en zynen ſchuldenaar alhier voor den Raadt in Rechten te betrekken, met aanbieding van hem een ſpoedig vonnis te doen erlangen. Van meerder aangelegenheit was het verſchil met de Stadt Woerden, in welke eenige Utrechtſche Borgers waren aangehouden, van welk geval ik dezen brief aan de Raden van Holland geſchreven, gevonden heb:

„ Ghe-

rieven, in kiſten op de Katryne Poort leggende, maar in et uitſchryven derzelven, en het maken van Copie boeken, ervattende alle de Prvilegien voortyts aan de Stadt verleend, ls uitdrukkelyk gemeld ſtaat in des Cameraars Rekening ver den Jare 1478. welke hy als Notaris hadde onderteient. Ook heeft hy veel dienſt gedaan in de naderhant verezene geſchillen met den Biſſchop, voor welke hem buitenewoone loon is gegeven.

„ Gheboerige, Vrome, Wyze Heeren, bi-
„ ſondere goede Vrunden.

„ Alzoe wy anderdages onſe lieve ende ghetru-
„ we *Jan van Veen*, onſen mede Scepen, ende
„ *Tylmannum van Uſter*, onſen Secretarium, aen
„ uwen liefden gheſchict ende gedeputiert gehadt
„ hebben, om den zelven uwen liefden te kennen
„ te geven alzulke onrecht ende nyewycheyden,
„ als die Poerteren ende die Stede van Woerden
„ aen onſen borgeren ende onderzaten gehantiert
„ ende gekiert hebben, tiegens ende contrary on-
„ ſen rechten ende previlegien, die wy zonderlin-
„ gen van der Greeflicheyt van Hollant lange tyt
„ gehadt, ende tot heer toe ghebruict hebben:
„ ende by namen een genoempt *Gherit Jacobsze*,
„ poerter tot Woerden; die om des willen, dat
„ hy mitten rechte alhyr voer zyns zelfs ſculde
„ ghetueft ende gearreſtiert was, enige onſer
„ borgere ende onderzaten binnen der Stede van
„ Woerden weder opgehouden, ende boven recht
„ ende redenen ghetueft heeft, ghelyck die voer-
„ ſcreve onſe Gedeputierden uwen liefden dat in
„ eenre ſupplicacy, wt onſen beveel, int lange in
„ ſcripten overgegeven hebben, concluderende
„ ende begerende in derzelver ſupplicacy, in den
„ naem van ons, uwen liefden, den voerſcreve
„ Stede van Woerden, ende *Gherit Jacobsze*, ſcerp-
„ lich te doen bevelen, ende voert allen anderen
„ Officieren ende Dyenren, dyent behoeren of
„ aenrueren mach, dat zy terſtont coſtelois ende
„ ſcadelois onſe ghearreſtierde borgeren ende on-
„ derzaten, in live ende goede vryeden en quyt-
„ ſchelden, ende ons ende onſe borgeren, ende
„ onderzaten, van onſen, ende hoeren, coſten ende

„ ſca-

„ ſcaden, in dezer zake gedaen ende geleden be-
„ hoerlike reſtitucy deden, ende oick dyergeliken
„ tanderen tyden verhuet werden, als dat behoer-
„ de, na den innehoude der voerſcreve ſupplica-
„ cyen, daer toe wy ons refereren van dien.
„ Twelck, lieve Heeren, int wail nemen van u,
„ ons dunct, dat ghy ſculdich zoudt geweeſt heb-
„ ben te doen, by redenen in den zelven ſuppli-
„ cacien int lange verclaert. Niet myn, tot eere
„ ende weerdicheyt van mynen gnedige Heer van
„ Bourgondien, ende ter liefde van u, myn Hee-
„ ren, zyn wy teſer tyt te vreden, dattet appoin-
„ tement ende ordinancy by uwen liefden ghe-
„ raempt, tot execucy geſtelt werde, indien onſe
„ borgeren ende onderzaten alzulke cauty doen
„ moigen, als *Gherit Jacobsze* voerſcreve alhyr
„ gedaen heeft, te weten loftenisſe mit eden zon-
„ der borchtochte, alſt na gelegentheyt behoert,
„ ende die loftenisſe an handen des Deurwerders
„ myns gnedichs Heere voerſcreve, die alhyr daer
„ toe geſonden zel werde, gheſchien mochten;
„ wantet anders onſen borgeren ende onderzaten
„ voerſcreve, die tot Woerden reyſen zouden
„ moeten, om ontſlagen te werden, tot meerre
„ moyenisſe ende coſten komen zoude, behouden-
„ de oick ons in deze zake alzulke expedicy te moi-
„ gen wedervaeren zonder proces, pleytinge of
„ anders, als uwe liefden den voerſcreve onſe Ge-
„ deputierden geloift ende toegezeyt hebben. Be-
„ geeren hyrom zeer vrientlich aen uwen liefden
„ in dit ſtuck u alzoe te bewyzen, als wy betrou-
„ wen, ende oick tanderen tyden in gelyken, of-
„ te meerderen zaken van ons gheerne gedaen
„ zouden willen hebben, uwe liefden, die, ons
„ niet ſparende, God behueden wil zelich ende

„ geſont. Geſcreven op ten XXIIIIſten dach in „ Junio Anno LXXII.

Insgelyks heeft de Regeering kort te vooren gebruik gemaakt van der borgeren Voorrechten tegen *Gerrit Mulart*, Maarſchalk van het Nederſticht, aan wien ze dezen Brief geſchreven heeft:

„ Eerſame, biſondere, goede Vrunt,

„ *Mathys Jan Splintersze*, onſe borger, heeft „ ons te kennen gegeven, dat ghy hem beſproiken „ ofte beclaicht zoudt hebben voer zekere ſculden, „ die hy u van broiken ſculdich wezen zoude; „ 't welck, goede vrunt, indyent zo is, zich niet „ en geboert; want men na onſe rechten ende „ previlegien onſer borgers live noch goede ner„ ghent tuſſchen Noide ende Bodegraven, noch „ daer en binnen ommegaende, dan alhyr, bezet„ ten, beclagen, noch rechtvorderinge daer op „ doen en mach, van ſcaden of van ſculden rue„ rende. Is hyrom onſe vruntlike begeeren aen „ uwen Eerſamheyden, alzulke beclachten ofte „ rechtvorderinge, als ghy op onſen burger van „ dezen gedaen hebben mocht, af te ſtellen, ende „ leegen te laten, ons in onſen rechten ende pre„ vilegien niet hinderlich wezende. Niet myn „ heb gy op hem yet te zeggen, daer van wil wy „ u alhyr goet recht ofte beſcheyt voer onſen Rai„ de doen ende wedervaeren laten, daer ghy des „ begheerende zelt werden; Doende, goede „ vrunt, hyr inne alſt behoert, op dat ons die noit „ niet en dringe, in behoudeniſſe onzer rechten „ ende previlegien, gheboerlike proviſy ende re„ medien daer op te hebben. Soe vele dan u ge„ lieven zal in den zelven te doen, begeeren wy

„ een

„ een goetlich beſcreven antwoerde by brenger
„ des briefs, ons daer na te moigen rechten, van
„ uwen Eerſamheyden, die ons vorder niet ſpae-
„ rende, God behueden wil in zeligen leven. Ge-
„ ſcreven op ten leſten dach in Februario Anno
„ LXXII.

En dat de gemelde Maarſchalk naer den zin der Regeerders zich heeft gedragen, en den zelven *Mathys* heeft aangeklaagt, en gedaghvaard voor den Raadt dezer Stadt, is my gebleken uit des Raadts dagelyks boek, des Vrydaghs na Oculi.

Dezelve Maarſchalk hadde ook eenen Huisman uit Teckòp, genaamt *Gherit die Berger*, die des Saturdaghs zyne booter en kaas op de Markt hadde gebracht en verkocht, in het wederkeeren naer zyne woonplaats, buiten de poort in Stadts vryheit, door zyne dienaren gevangen doen nemen, en laten vervoeren naer Maarſſen. En dewyl dit mede ſtrydig was met Stads Voorrechten, heeft de Raadt aan hem geſchreven, en op de loslating van den gevangene aangedrongen, welke geantwoord heeft, niet geweten te hebben deze daadt in Stadts vryheit voorgevallen te zyn, daar na behoorlyk onderzoek te zullen doen, en zulks waar bevindende, den gevangene te zullen ontſlaan.

In dit Jaar is binnen deze Stadt eene Lakendraperye opgerecht, en heeft de Raadt, ter begunſtiging des zelfs de Wantſys van de Lakenen van buiten inkomende verhoogt, en alle Lakenen, welke alhier zouden worden bereyt, ſysvry verklaard. Voortydts wierd van ieder ſtuk Laken de zeſtigſte penning gegeven, thans wilde de Raadt, dat van ieder elle zoude worden betaald een e oude Vlaamſche ſtuiver, en dat alle Hollandſche gepakte Lakenen

zouden gerekent worden op twee en dertig ellen, en de halve Lakenen op zeſtien ellen, en daar voor den zys verſchuldicht wezen; en dat de Borkelslakenen, de Mantel-lakenen, Roldoeken en Halfdoeken, de twee ellen voor eene zouden verſyzen. Ook zyn 'er twee Mannen aangeſtelt, om de Lakenen alhier gemaakt te waardeeren.

Tot Yker van de Maten en Gewichten is aangeſteld *Claas Jan Stevens zoons zoon*, met laſt om dat ampt naer dit voorſchrift waar te neemen:

In den yerſten, van een ſtucke wichten beſloten van een pont, van achte loet nederwerts, te weten achte loet, vier loet, twee loet, een loet, een half loet, een vierendeel loets, ende twee halve vierendel loets, van elck dezer voerſcreve parcelen ofte ſtucken te bezien, of zy te pas zwaer zyn, zel hy hebben tot elker reyſe een doytgen, vier ende twintich doytgens voer enen Cromſtert gherekent.

Item van die wichte, die int voerſcreve wichte ſluit, ende meer is dan voerſcreven ſtaet, die men alleen beziet ende te pas zwaer is, van elck ſtucke twee doytgens. Item van een ſtucke beſloten wichts van een pont, ende van een half pont, dair men of noch toe en doet, ende van ene halve marck, van elke ſtucke vier doytgens, ende van achte loede nederwerts, te weten van vier loeden, van twee loeden, van een loet, van een half loet, van een vierendel loets, ende van twee halve vierendel loits, van elck ſtucke twee doytgens, zoe dick men des begheert, indien men dair aen gewrocht heeft; mer had hy daer niet aen gewrocht, zoe zel hy hebben van elck ſtuck een doytgen.

Item van vier, of van ſes ponden zel hy hebben van elck ſtuck twee doytgens te bezien; mer wrochte hy aen enich ſtuck van der wichte, zoe zal hy hebben van elck ſtucke,

ſtucke, daer hy aen gewrocht had, vier doytgens.

Item van metalen wichten, die ront zyn, van twee ponden, van een pont, van een half pont, ende van ene halve marck, die die Potghieters dagelycx ghieten, groet ende cleyne tot tween ponden toe, van elck ſtucke ſes doytkens te yken, ende van elck ſtuck te bezien zonder yken twee doytgens, zoe dicke men dat verzoict.

Item van thien ponden tot vyf ende twintich ponden toe, daer men enen rynck inne ghiet, elck ſtuck enen ſtuver van yken; ende iſt zwaer genoeich ende te pas, ende men anders niet en doet, dan ment beziet, van elck ſtuck vier doytgens.

Item van een paer ſchalen te verſnoren ende gelyck te maken, dair die nagel goet aen is, acht doytgens, ende daer men den nagel ende balke aen verſtelt, enen halven cromſtert. Ende waert zake, dat men die ſcalen tſamen vermaicte, zoe zel men dair of geven vyf wytgens.

Item van metalen maten van ene halve take, van een mingelen, van ene pinte, ende van ene halve pinte, van elck ſtuck ſes witgens, ende of zy te cleyn waeren, by alzoe dat men daer enen hoep op zonderen moste, van elck ſtuck ſes witgens.

Item van ene metalen oly-mate van een pont, of van een half pont, of van ene halve marck, of dat men dair yet wat op zondiert, of zy te cleyn waeren, van elck ſtuck enen cromſtert.

Item van ene metalen wichte van ene halve marck, die men wt der marcte brengt, van't ſtuck drie witgens. Item van ene hele oly-kan, die men yerſt maict, vier cromſtert. Item van ene halve oly-kan, die men yerſt yket, drie cromſtert. Item of enige van den zelven oly-maten te cleyn waeren, dat men dair op enen hoip zoude moiten zonderen, van elck ſtuck negen witgens.

Item van houten maten van ene halve take, van een

mingelen, van ene pinte, ende van ene halve pinte, van elck ſtucke ſes doytgens; mer hy zel daer enen brant op zetten. Ende die Tker zel den luden bevelen, dat zy die voerſcreve maten over acht daghen na dien dagh, dat hy die maten gheyct heeft, wederbrengen ende laten zy opt nywe yken; want zy wel een vingerbreet dicke plegen te zwellen, ende dan dair of hebben half gelt.

Item alle maten ende wichten voerſcreve zel die Tker yken om alſulck gelt ende loen, als voerſcreven ſtaet, ende daer zyn teyken opſetten, ende alle jaer een zonderlinge teyken maken, op dat hy weten mach van wat jaer, ende voer wien hy verantwoerden zel, ende dit zel hy doen by zynen eede, ende dair of ter correxy ſtaen tottes Raits goetduncken.

1473.

In den Jare 1473. is de Regeering aldus geſtelt:

Schepenen.

Willem die Vos, Borgermeeſter.
Beernt Grawert.
Jan Knyff.
Peter Rwſch.
Jan van Hamerſteyn.
Lubbert die Wail.
Eerſt van Drakenborch.
Henrick van Ghent.
Dirck Borre van Amerongen.
Henrick Knoip.
Macharys van Benthem.
Hubert Jacobsze.

Raden.

Henrick van Scarpenborch.

Ja-

Jacob Jacobsze, Borgermeester.
Jan van Lantscroen.
Ghysbert Henricxe.
Willem Jansze.
Tyman van Heersel.
Claes Egbertsze.
Florys Ghysbertsze.
Frederik van Voerde.
Tyman van Zyl.
Ghysbert van Hamelenberch.
Dyrck Rwsch.
Jacob Egbertsze.
Jan Krom.
Wilger Jacobsze.
Jan Petersze.
Aelbert Beynop.
Ludolf van Wely.
Egbert Rutgersze.
Florys van Jutfaes.
Henrick van Nyevelt.
Jan die Wit, Tynnegieter.
Dyrck van Wail.
Jan Ludolfsze.

Oudermannen.

Lambert Bevelant. } Wantsnyders.
Ysbrant Woutersze. }
Gheryt Jansze. } Snyders.
Dyrck Mourysze. }
Arnt van der Horst. } Backers.
Gheryt Hughensze. }
Jacob Stael. } Molenaers.
Willem Quynt. }
Ghysbert Bartoutsze. } Linnewevers.
Peter Heymericxze. }

Jacob Claesze. } Brouwers.
Jan die Wyse. }

Henrick Borr. } Viscopers.
Arnt Henricxze. }

Lubbert Snoick, } Louwers.
Ysbrant Jansze, }

Willem Steen. } Wollewevers.
Jan Schot. }

Dyrck Willem Tylmans zoens zoen. } Marsluden,
Henrick van Vyanen. }

Pouwels van Malsen, Overste Ouderman. } Botter-
Jan van Zyll. } luden.

Willem Henricxze. } Cordewaniers.
Mathys Lambertsze. }

Jan van Lent. } Oudecordewaniers.
Henrick Jacobsze. }

Jan Jacob Peters zoens zoen. } Corencopers.
Dyrck Hubertsze. }

Dyrck Block. } Oudewantsnyders.
Werner Jansze. }

Gheryt die Kraen. } Steenbickers.
Clais van Wyck. }

Willem Foyt, Overste Ouderman. } Grauwerkers.
Clais Pouwelsze. }

Ghysbert Brantsze. } Ryemsnyders.
Jan van Houten. }

Jan van Masch. } Bylhouwers.
Gheryt Kryeck. }

Steven van Wede. } Smeden.
Henrick Woutersze. }

Jan Ponsiaensze. } Zadelaers.
Rolof Goes. }

De Koophandel in deze Stadt toenemende, heeft de Raadt in het begin van dit Jaar, des Maandaghs

na

na S. Anthoni, bepaald de gewichten, welke door de Kooplieden zouden worden gebruikt, op deze wyze:

Overdroegen Scepene, Raide ende Oudermans, voer nutſcap ende profyt onſer Stadt, ende onſer ghemeynre borgeren, te houden ende te gebruken alzulke manieren van ghewichten, als hyr na beſcreven ſtaen.

In den yerſten zellen alle gewichten, daer men mede wegen zel, alzoe zwaer wezen als Coelſch gewichte; mer die ghene, die mit cleynoten, juwelen, geſteente, gout ofte zulvere, ommegaen, zullen wegen mit Troys ende Coelſch gewichte, als van outs gewoenliken is geweeſt, te weten, gout ende geſteente mit Troys gewichte, ende zulver ende andere cleynoten ende juwelen mit Colſch gewichte.

Item zel die Stadt altoes lecgen houden deze nabeſcreven wichten van koeper, daer men alle tyt na yken zel.

In den yerſten een ſtucke van hondert ponden.

Item een ſtucke van vyftich ponden.

Item een ſtucke van vyf en twintich ponden.

Item een ſtucke van derthiende halven ponden.

Item noch twee ſtucken geſlotenre ghewichten, dat ene van achte ponden, daer alle die cleyne gewichten inne beſloten zellen wezen.

Item een Troys ghewichte van vyer marcken.

Voert zoe zel die Stadt oick houden lecgen drye paer goeder fynre ſcalen, dat ene paer van twaelf ponden, een paer van tween pont, ende een paer cleynre ſchalen.

Item deze voerſcreve wichten ende ſchalen zellen beſloten lecgen in der Stadt ſloet, ende daer zel die Scepenborgermeyſter den ſloten af hebben.

Item zoe zel men jaerlicxs wt den Raide kyſen twe Weghenmeyſters, die der luden wichten ende ſchalen bezien, ende reformeren zellen na deze voerſcreve wich-

ten ende ſcalen, ende dat zellen die twee Weghemeyſters moighen doen zoe dicke hem dat gelieft.

Item zoe en zel niemant weghen mit wichten van vier pont, of daer onder, zy en zellen kueperen of matalen wezen; mer mit andere wichten, boven vier pont zwaer, zel men wel moighen weghen, indien zy mitter Stadt teyken getykent zyn.

Item en zel niemant wegen mit enighen ghewichte, zy en zyn mitter Stadt teyken gheteykent. Ende dit zell all wezen tuſſchen den coper ende vercoper.

En vermits van alle oude tyden af, het gewicht in deze Stadt gebruikt, geſchikt was naer de zwaarte van het Keulſch gewicht, heeft de Raadt aan de Regeering der Stadt Keulen geſchreven, en verzocht eenige ſtukken van haar gewicht herwaarts over te zenden, zoo als blykt uit dezen Brief:

„ Eerſame, voerſichtige, wyſe, biſondere
„ goede Vrunden.

„ Alzoe wy ende onſe ghemeyne borgeren ende
„ onderzaten, ende andere, die alhyr hoer koip-
„ manſcap plegen te hantieren, van ouden heer-
„ comen zulke wichte, als men binnen uwer Stadt
„ onder den ghemeynen borgeren, onderzaten en-
„ de koipluden dagelycx gebruyct, oick gebruyct
„ gehadt hebben, ende noch gebruken, die wy
„ Colſch gewichte heten; ende die zelve gewich-
„ ten, overmits lancheyt van tyden ende jaren ghe-
„ beſecht, verandert zyn geweeſt, by alzoe, dat
„ die ghemeyne koipman ende andere, by ghe-
„ breck van dyen, gheſchedicht ende behindert
„ wert, ende noch vordere ſcaden ende hinder
„ daer mede lyden mochte, waert zake, dat men

„ daer

„ daer gheen voerſien op en hadde. Want wy
„ dan, eerſame geminden vrunden, harde noide
„ gehengen zouden, dat yemant by gebreke van
„ den wichte voerſcreve, afterdeel hebben ende
„ beſchedicht werden mochte, ende oick ſchul-
„ dich zyn zulcx te verhueden, ende onſe oude
„ heerkomen dencken tachtervolgen, ende vol-
„ comelik te houden, zoe verre in ons is, ſoe iſt,
„ dat wy zeer vruntlich bidden uwe Eerſamhey-
„ den, ons by dezen onſen bode op onſen coſt te
„ zeynden die rechte Colſche gewichte, mit uwer
„ Stadt teyken geteykent, ende certificacien in
„ brieven, daer toe behoerende, daer na wy ons
„ rechten ende regulieren zellen moigen in tyden
„ toekomende; te weten, van lode gemaict een
„ ſtuck van hondert ponden, tander ſtucke van
„ vyftich ponden, tderde ſtucke van vyf ende
„ twintich ponden, tvierde ſtucke van vyfthien
„ ponden, tvyfde ſtucke van thien ponden, tſesde
„ van vyf ponden, tſevende van ene ponde, ende
„ tleſte van een half pont.

„ Eerſame, wyſe, goede vrunden, wilt ons op
„ deſer tyt deſer onſer vruntliker bede, in vorder-
„ ſcap des ghemeynen koipmans, niet weygeren,
„ wy willen tanderen tyden in gelyken, ofte meer-
„ derен zaken, in onzen vermoigen wezende,
„ gheerne weder te willen zyn uwen Eerſamen
„ Wysheyden, die God almachtich behueden moit
„ in zynen heyligen dyenſte. Gegeven op ten
„ xviiiden dach in Februario anno lxxiii.

Omtrent den zelven tydt is ook vaſtgeſtelt, hoe veele ponden van de boter, in houte vaten geleverd wordende, zoude worden afgekort, en verſtaan, dat van ieder geheel vat twee en twintig ponden,

van

van een half vat twaalf ponden, en van een vierendeel vat zes ponden, in afflag zouden komen.

Insgelyks is door den Raadt een keur gemaakt, naer welke zich de Weerdyn van het Tinnewerk, en de Yker van de Bier- en Oly-tonnen zich zoude hebben te regelen;

In den yerſten zoe zel daer een gezwoere Weerdeyn wezen van der Stadt wegen van den tynnenwerke ende niet meer, ende die zel der Stadt teykene daer van hebben die daer toe dienen zellen. Item zoe en zellen die tynneghieters gheen tynnenwerck werken meer dan van tween koeren, te weten dat die ene koer wezen zel fyn, ende die zel geteykent weſen mitten gekroenden hamer, ende mit des Meyſters teyken, om te weten wiet gemaict heeft. Item die ander kuer en ſel niet fyn weſen, ende daer zel int hondert wezen xvj. pont loets, te weten vier ende tachtich pont fyns tyns ende ſeſthien pont loets, maict tſamen hondert pont, ende arger en ſel ment niet werken, ende dat ſel geteykent wezen metter Stadt teykene, om oick te weten wiet gemaict heeft. Item zoe en ſellen die Tynneghieters ghene platelen ſchuttelen, noch zouſieren maken dan fyn. Item en zel nyemant enich tynnenwerck werken van ſtoffieringe, te weten hengels, hals, lit ende voet, of anders enige ſtoffieringe, ten zel alzoe goet wezen als dat werck daert aen gewrocht wert, opt verboeren des wercks. Item en ſel gheen Tynneghieter enich gewrocht werck vercopen, ten zel yerſt geteykent wezen na der koer des wercks, opt verboeren des wercks. Item waert zake, dat ymant anders wrochte dan op deze voerſcreve twee koeren, ende daer meer in dede dan voerſcreven ſtaet, die verboerde dat werck.

Item om die rechte waerheyt hyr of te vernemen, zel die voerſcreve Weerdeyn by zynen eede tot allen tyden,

alſt

alſt te doen is, ende hem dat gelieft, twee ofte drie wercluden by hem nemen, diet hem verſtaen, ende die daer op eeden, dat zy mit hem gaen zullen, ende dat tynnenwerck bezueken ende weerderen, na der ordinancien voerſcreve. Ende ymant, die hy daer toe name, ende dat wederzeyde of weygerde, die verboerde een pont tot behoif des Weerdeyns voerſcreve, ende hy mach daer toe nemen alle tyt nywe wercluden, of die oude houden, of hem dat gelieft, mer tot elker reyſe zy van nywes daer toe eeden, ende hoer eedt zel wezen, dat zy dat tynnewerck te rechte bezueken zullen ende recht weerderen na hoeren vyf ſinnen na dezer ordinancie, dat hem God zoe helpe ende allen zyne heyligen.

Item alle Vrydage zel die Weerdeyn dat Tynnewerck weerderen in manieren voerſcreve ende mede teykenen, ten waer ofte ymant eer te doen had, den zoude hy vorderen zonder weygeren.

Item alle die voerſcreve boete daer zel onſe Stadt die ene helfte of hebben, ende die Weerdeyn mitten wercluden diet hem helpen bezueken die ander helfte, gelyck onder hem te deylen, ende hyr of zel die Weerdeyn der Stadt rekeninge doen, tot alre tyt als mens begheert.

Item zel die Weerdeyn hebben van teykenen van elker vleſſche, kanne ofte ſtander, groet of cleyn, twee penninge. Item van een doſyn candelaers, van een doſyn zoutvate, ende van een doſyn teleuren, van elc doſyn te teykenen twee penninge, ende van een half doſyn enen penning, ende boven een half doſyn twee penninge. Item van een doſyn ſcuttelen, ende een doſyn dobbelieren groet of cleyn, van elcx doſyn van teykengelde, twee penninge, ende vant halve doſyn enen penning, ende boven een half doſyn twee penninge. Item dit zal wezen vant werck dat men hyr binnen maict ende anders niet.

Item zel oick deze Weerdeyn teykenen die mate van allen

allen tynnen kannen, ende daer of hebben van elker kan groet of cleyne hoer rechte mate te geven ende te teykenen vier penningen, ende dat en ſellen die Tynneghieters niet betalen, mer die lude den die kannen hoer zyn; ende zy geteykent willen hebben.

Item deze voerſcreve penninghe zellen wezen die twaelf penninge enen ſchilling, ende twintich ſchillinge een pont alze onſe Stadt van huere lyfrenthen gheeft.

Item die ghene die hem mitten tynnewerke ghenieren en ſellen dit ampt niet moigen hebben.

Yk-ampt van de Bier- en Oly-tonnen.

In den yerſten zoe zel der een gezwoere Yker wezen van der Stadt wegen van den byer-tonnen ende oly-tonnen, ende niet meer, ende die zal der Stadt teykene daer van hebben, die daer toe dyenen, die elcx zonderlinge wezen zellen.

Item zel deze voerſcreve gezwoere teykenen alle byertonnen mitter Stadt brantteyken, ende daer of hebben van elker tonne, heel of half, grof of ſmal, dat vierdel van ene Hollantſche Lewe, ende twee vierendeels tonnen voer ene heel tonne te teykenen, mer die Brouwers zellen den gezwoeren die tonnen zelve doen vullen mit water als die gezwoeren meten ende teykenen zel; ende enich Brouwer die zyns zelfs ongeteykende tonnen wtſeynde mit byer, die verboerde een koer van vyf ponden van elker tonne, groet of cleyne, half ter Stadt behoif ende half totter gezwoeren behoif, daer hy rekeninge van doen zel, als mens begheert.

Item is te wetene, dat een grof vat houden zel thien emmeren, ende elck emmer ſeventhien mingelen.

Item voert waert dat ymant enige oly-tonne gheyket woude hebben, ende der Stadt brant daer op begheerde, die zel die Yker yken mit water of mit oly, zoe men hem

hem dat wyſen zel; mer die den brant begheert zel hem die kannen vullen, ende daer zel die gezwoeren of hebben van elker tonne, die hy alzoe yket, ende den brant daer op ſet, ene halve Lewe, ende dat zel betalen die ghene die dit yke ende brant begheert.

Item te wetene dat deze oly-tonnen houden zellen ten minſten negenthien kannen olys, ende daer en boven, ende wes die meer houden tot enen ponde toe, of daer en boven, dat zel die gezwoeren daer op ritſen, ende elke ſcreve zel twee pont wezen, ende een halve ſcreve een pont, ende niet min, ende daer zel die Yker dat brantteyken teynden aen ſetten, ende dat zoe ſluten dat mens vermeerren noch verminren en mach.

Item zoe wye zyne tonne dus gheyket woude hebben, die zel zy brengen tottes Ykers huys, tot vieren toe of daer onder, ende yſſer meer dan vier, zoe zel die Yker mede gaen then plaetzen daer die tonnen zyn ende yken die daer. Item zoe zel die Stadt den Yker leveren een rechte oly-kan een pont, ende dat brantteyken op hoeren coſt.

Ter voortzetting van de in het voorige Jaar opgerechte Draperye, is mede opentlyk afgelezen, dat ieder, zonder onderſcheit uit welke landen hy oorſpronkelyk was, en kwam, binnen deze Stadt willende touwen zetten, de draperye oeffenen, en wolle lakenen bereiden, alhier zyne woonplaats mochte nemen; jaa zelfs, dat aan hen, indien de Weerdynen op de Draperye geſtelt, goede getuigenis van hunne bekwaamheit en ervarenheit gaven, het borgerrecht zoude gegeven worden.

De Stadt eenig geld nodig hebbende, is wegens de Regeering aan alle Gilden bekent gemaakt, dat die geene, welke vyf en twintig Rhynſche Guldens leende, binnen het Jaar zyne uitgeſchoote penningen

gen wederom ontfangen, en tot den tydt van de afloſſing vry zoude zyn van alle dienſt, welke hy aan de Stadt en zyn Gild ſchuldig was te doen.

Van oude tyden af is de Buurkerk voorzien geweeſt van eene uur-klok, en dewyl het bywerk tot de zelve behoorende zeer oudt en verſleten was, en niet dan met groote koſten konde vernieuwt worden, en ook van weinig nut was, wegens deszelfs nabyheit aan den Doms toorn, is ze afgenomen. Beeter heeft de Stadt haar geld beſteed aan het kopen van het *Keyzerryk*, zynde een groot huis, gelegen aan de Stadts Wage, van welke ze den eigendom bekomen heeft voor een duizent Rhynſche Guldens.

Des Maandaghs na S. Jan, is opentlyk by klokluiding, aan de Gelderſche, welke Hertog *Karel de Stoute* wederſpannig waren, verboden binnen Utrecht te komen, en koopmanſchap aldaar te dryven, en alle borgeren en ingezetenen dezer Stadt aangezeit, hen, noch hunne goederen, niet te herbergen, of eenige ſchuilplaats te geven. Voorts zyn alle Utrechtſche inwooneren boven de twintig en beneden de zeſtig jaren gelaſt, zich, met behoorlyke wapenen voorzien, gereet te houden, om op de eerſte gewoonlyke waarſchouwing te velde te trekken. De gevolgen van de oneenigheden tusſchen den ouden Hertog van Gelre en zynen Zoon waren oorzaak van dit Raadtsbeſluit, waarom ik dezelve kortelyk zal moeten aanroeren. *Adolph van Gelre*, zich aan het Hof van den Hertog *Karel* onthoudende, hadde op het ernſtig aanhouden van den gemelden Hertog toegeſtaan de loslating van zynen Vader *Aarnout*, welke zes jaren op het Kaſteel te Buren van zynen ontaarden en heerzuchtigen Zoon gevangen was gehouden. De oude Hertog

tog wierd te Hesdin gebracht, in welke plaats de Borgonjer Vorst zich onthield. Beide verdedigde zy hun gedrag voor den Hertog, welke veel moeite aanwende om hen te verzoenen; doch *Adolph* verwierp alle billyke voorslagen, en wilde zynen Vader van alle bewind uitsluiten; merkende, dat Hertog *Karel* zulks niet zoude goet keuren, vluchte hy uit het Hof van den Hertog, doch wierd in het overschepen van de Maas by Namen (1) gevat, en gevangen gehouden. De oude Geldersche Vorst, verwachtende dat die geene, welke het met zynen Zoon gehouden hadden, zich nu gewillig aan hem onderwerpen zouden, en hy dus eene geruste bezitting zyner landen genieten, trok naer Gelderland; maar de Steden Nimwegen, Arnhem en Zutphen, nevens de Edellieden en de Steden van die drie kwartieren, zich te zamen verbonden hebbende, om ten dienst van *Adolph* en zyne erven het land te bewaren en te beschermen, wierd hy alleen in de Graaf, te Gelder en te Roermond ingelaten. Hertog *Aarnout*, zoo grooten tegenstand vindende, en geene macht hebbende om zyne wederspannige onderdanen tot gehoorzaamheit te dwingen, wierd te rade in het jaar 1472. het Vorstendom Gelre en het Graafschap Zutphen aan *Karel de Stoute* te verpanden, voor twee en negentig duizent Rhynsche Goudguldens, behoudens de lyftocht zyn leven lang gedurende. (2) Kort daar naa is *Aarnout* over-

(1) Naderhant is hy te Vilvoorden, en van daar naer Kortryk gebracht, in welke plaats hy tot het overlyden van Hertog Karel gevangen gebleven is.

(2) De brieven konnen gelezen worden by Pontanus, lib. IX. Hist. Gelr. p. 542. & seqq. andere Schryvers, als P. Heuter. lib. V. Rer. Burgund. cap. 7. Gouthoeven bladz. 495. en andere, welke aangehaalt worden door den Heer van Alen in de Beschry-

overleden, te weten den drie en twintigſten Februarius van dit Jaar. Hertog *Karel* van deze dood kennis gekregen hebbende, dede te Valenciennes de Ridders van het Goude-vlies by den anderen komen, welke, na verhoor van de verweering van *Adolf*, door een zyner voorſpraken gedaan, eenparig vonniſten, dat de handel tuſſchen de Vorſten *Karel* en *Aarnout*, wegens het Hertogdom Gelre en het Graafſchap Zutphen, wettig, en derhalven *Karel* gerechtigt was, om de gemelde Landen in bezitting te nemen, en dat *Adolf*, om zyn godloos wangedrag tegens zynen Vader, met eene eeuwige gevangenis moeſt geſtraft worden. Naar deze gedane uitſpraak heeft zich Hertog *Karel* naer Gelderland met zyne krygsmacht begeven, en is ook meeſter van 't zelve geworden. Uit dit verhaal blykt, dat het bovengemelde Raadts-beſluit genomen is ter liefde en dienſt van den Borgonjer Hertog. Het ſchynt my toe, dat 'er echter zommige geweeſt zyn, welke geoordeelt hebben, dat de Stadt zich met de Gelderſche zaken niet moeſt bemoeien, en vooral niet de borgeren en onderzaten verplichten, om, indien Hertog *Karel* meerder volk, dan hy mede gebracht hadde, nodig hadde, hem ter hulpe uit te trekken. Want ik vind in het Buurſpraak-boek, des Woendaghs na tranſlationis Martini aangetekend, dat *Peter van Zulen*, *Jacob Borre van Amerongen*, *Gherit van Aemſtel* en *Beernt van Everdingen* de Stadt verboden is, om dat zy veel kwaadts geſproken hadden van den Hertog van Borgonje, van den Biſſchop, en van zommige leden

ſchryving van de Stadt Grave, bladz. 143. verhalen, dat hy voor dat geld die Landen zoude hebben verkocht; doch het tegendeel blykt uit de brieven.

den van den Raadt. Deeze zullen waarſchynelyk beweerd hebben, dat volgens de oude Voorrechten de Utrechtſche borgeren niet gehouden waren hunnen Biſſchop, oorlog voerende, verder te volgen dan in Stadts vryheit, en dat dieshalven hen veel min konde gevergt worden naer Gelderland te trekken, tot byſtand van des Biſſchops Broeder. Doch Biſſchop *David* begreep het anders, dewyl hy te dezer tydt meeſter van den Raadt zynde, welke hy naer zynen zin geſtelt hadt, dit bovengemelde Raadts-beſluit heeft doen nemen, 't welk een ſtaaltje uitlevert van zyn gezag, 't geen hy thans in deze Stadt hadt.

Na dat de Borgonjer Hertog Gelderland in bezit hadt genomen, is hy vergezelſchapt met onzen Utrechtſchen Kerkvoogd getrokken naer Trier, in welke plaats zich de Keizer onthield, met wien hy wilde handelen over zaken van het uiterſte gewicht. Zyn toeleg was om te verkrygen den eer-titel van Koning van Borgonje, en dat de Keizer zoude afzien van het recht, welk hem uit hoofde van het Ryksgezag toekwam, op de vier Nederlandſche Bisdommen, Utrecht, Luyk, Camerik en Doornik, om dezelve aan zyn nieuw Koningryk te hechten: ook verzocht hy tot Stedehouder van het Duitſche Ryk aangeſtelt te worden. (1) De Keizer

(1) Ziet P. Heuterus lib. v. Rer. Burgund. cap. 8. die deze aanmerkelyke woorden gebruikt, *ad Imperium tacite anhelans.* De Schryver van de Annales Noveſienſes apud Martene tom. iv. Collect. vet. Script. p. 611. verhaald, dat hy verzocht heeft Koning van Sicilien en Jeruſalem genoemt, en tot algemeen Stedehouder van het Ryk aangeſtelt te worden, 't welk door den Keizer geweigert zynde, hadde hy des Keizers toeſtemming gevraagt tot het innemen van Lotharingen, en dat de Keizer om hem eenigzins te vrede te ſtellen, hem hadde verleit met het Hertogdom van Gelre.

zer toonde zich gewillig om alle deze verzoeken toe te ſtaan, doch niet eerder dan na dat het huwelyk van zynen Zoon *Maximiliaan*, met *Karels* Erfdochter *Maria*, zoude zyn voltrokken. Doch dit ganſche werk bleef onafgedaan, om redenen, by P. Heuterus, Haraeus en andere Schryvers vermeld.

Gedurende de afwezenheit van den Biſſchop, wierden de Utrechtenaars gekweld van de Hollanders, voornamelyk door het afvorderen van eenen onbehoorlyken Tol van de Schepen door Weeſp en Muyden, (1) van en naer Utrecht varende, tot groot bezwaar van de ingezetenen, zo van het boven als het beneden Sticht, en tot nadeel van des Biſſchops tollen, welke de Stadt Utrecht in huur hadde. De Raadt dezer Stadt heeft goetgevonden den Biſſchop hier van kennis te geven, met verzoek van daar in te willen voorzien, en tot dat einde dezen brief aan hem afgezonden:

„ Eerweerdige Vader in Gode, gnedige lieve
„ Heer.

„ Wy begeren uwen Forſteliken Gnaden oit-
„ moidelich te weten, dat wy, ende uwer Gnaden
„ gemeyn volck wel te vreden, ende zonder eni-
„ gen zonderlingen wederſtaet, ofte moyeniſſe
„ zyn, des God geloift moit wezen. Ende zoe
„ wy dan niet gehoipt en hadden, dat uwe Gnaden
„ aldus lange buten lants gebleven zouden wezen,
„ ende

(1) Te onrecht wierd deze Tol van de Stichtenaars geeiſcht, dewyl de ganſche Rivier de Vecht het Sticht toekwam, 't welk ook alleen gerechtigt was om den Tol te vorderen, volgens den Gift-brief van den Keizer Otto den Grooten, te vinden by Heda, pag. LXXXVI.

„ ende ons oick na der wederkoempſt uwer Gna-
„ de harde zeer verlangt heeft, ende noch ver-
„ langt; ende wy van der gelegentheyt ende ge-
„ ſontheyt uwer Gnaden perſoen, ende geſelſcap,
„ niet waeraftichs gehoert, ofte vernomen en
„ hebben; dan hebben wel hoeren zecgen int ge-
„ meyn, dat aldaer, ende daer omtrent, God be-
„ tert, een fluxus ſanguinis regnieren, ende tvolc
„ gemeynlic daer mede geplaicht zyn zoude; zoe
„ iſt, Gnadige Heer, dat wy, als die ghene, die
„ uwer Gnaden ere, welfaert, ende voerſpoet,
„ wt goeder herten zonderlinge gheerne zien zou-
„ den, nu aen uwen Forſtelike Moigentheyt ſcri-
„ ven, die zelve oitmoidelike ende dyenſtelike
„ biddende, dat int duechdelycſte van ons t'ont-
„ fangen, ende ons by dezen onſen Bode weder
„ over te doen ſcriven die gelegentheyt voerge-
„ ruert, om die herten der gemeynre vrunden van
„ hoeren verlangen te laven, ende te vreden te
„ ſtellen. Dat is van dien.

„ Tis waer, Gnedige Heer, dat na dien uwe
„ Gnaden wtlandich gheweeſt zyn, die Raide ons
„ Gnedichs Heeren van Bourgondien, gheſtelt ter
„ zake zynre lande van Hollant, &c. nywycheyt
„ begonnen, ende zonderlinge bevelinge gedaen
„ hebben, na den innehoude der copien binnen
„ dezen onſen brieve beſloten. Wy hebben oick
„ daer en boven in der waerheyt vorder verſtaen,
„ dat die Tolnaren van Sparendamme, ende van
„ der Goude Sluſe tot Muden ende Weesp lecgen,
„ ende willen tol hebben van den ghenen, die al-
„ hyr mit hoeren ſcepen ende goeden komen, of-
„ te doervarende zyn. Twelck, Gnedige Heer,
„ indien uwe Gnaden daer anders ghene proviſie
„ op en doen, in groeten afterdeel ende prejudicy

„ uwer Gnaden onderzaten, aen deze ende ghene
„ zyde der Yselen redunderen ende komen zoude,
„ ende zonderlinge aen uwer Gnaden tollen bin-
„ nen ende buten Utrecht, die wy nu weder na
„ der ouder gewoenten ingehuert, ende daer voer
„ meer dan van den jaer verleden een hondert zes-
„ tien oude scilden geloift hebben te betalen. Wy
„ hebben, om alre beften willen, van dezer ma-
„ terien mit uwer Gnaden Raiden, alhyr reside-
„ rende, tot meer tyden doen spreken, ende hem
„ luden die zake te kennen gegeven. Ende wy,
„ gnedige Heer, die harde noide lyden zoude, dat
„ uwe Gnaden in enige stucken vercort mochten
„ werden, geven dat zelve oick te kennen uwen
„ Gnaden, om daer inné te voerzien, alst behoe-
„ ren zal.

„ Oick, Gnedige Heer, is die zake tusschen
„ ons aen die ene, ende der Stede van Schoenho-
„ ven aen die ander zyde, ruerende van den mor-
„ gengelde, &c. geverst ende wtgestelt enen
„ maent lang na der wederkoempste uwer Gna-
„ den, die die zelve zake gherecommandiert, en-
„ de in gedechteniſſe hebben willen, alst tyt ende
„ stonde gheven.

„ Gnedige Heer, vermochten wy yet daer in-
„ ne, zullen ons altyt goetwillich ende bereyt
„ vynden uwe Forstelike Moigentheyt, die, over
„ ons gebiedende, God almachtich behueden en-
„ de bewaren wil welfaerende, vrolich ende ge-
„ sont. Geschreven op ten anderen dach in Octo-
„ bri LXXIII.

Ik vinde, dat door de Regeerders van Utrecht noch eenen brief aan den Bisschop is geschreven, by welken zy klagen over den Maarschalk van het

Ne-

Nederquartier, welke de Schouw hadde gevoerd over de Waterſchappye van de Lange-vliet, tot welke hy niet gerechticht was. Dezelve is van dezen inhoudt:

„ Eerweerdige Vader in Gode, Gnedige lie-
„ ve Heer.

„ Uwer Gnaden Schout tUtrecht, als Dyck-
„ greve van den Langenvliet, mit onſen borgeren
„ ende gemeynen lantgenoiten, aldaer treflich ghe-
„ erft ende gegoet, hebben ons, ende den eerbae-
„ ren Prelaten, Dekenen ende Capittelen uwer
„ Gnaden vyf Goidshuſen alhyr, te kennen gege-
„ ven, dat onlancx leden der zelver uwer Gnaden
„ Maerſchalck *Gheryt Mulart* beſchouwet zoude
„ hebben, op ene hoghe boete, alle die erven en-
„ de landen, onder die weteringe van den Langen-
„ vlyet gelegen, gelyck die voerſcreve Prelaten,
„ Dekenen ende Capittelen dat nu int lange ende
„ brede overſcriven uwen Moegentheyden, daer
„ toe wy ons gedragen van dien. Want tan, gne-
„ dige lieve Heer, zulke ſchouwinge tiegendraicht
„ ende contrary is onſen rechten, previlegien en-
„ de ouden heerkomen, die, als wy niet en twyve-
„ len, uwe Forſtelike Gnaden ons, ende den ge-
„ meynen lande ymmers tonderhouden dencken,
„ alſt tot hier toe geplegen ende gehantiert is ge-
„ weeſt. Bidden hyrom oitmoidelike ende dyenſt-
„ like uwe Hoichmoigentheyden, deze zake te
„ doen verſten ende op te ſtellen ter tyt toe, ende
„ alzoe lange, dat uwe Gnaden alhyr komende zul-
„ len werden, om als dan uwen Gnaden zulck on-
„ derwys daer van te zullen doen, daer mede wy
„ hopen u te vreden te ſtellen. Die zelve uwe

„ Gnaden, die altois over ons gebiedende, ende
„ een goetlick beſcreven antwoerde ons by dezen
„ onzen Bode weder over zeyndende, onze Heere
„ God behueden ende bewaeren moit lancklivich,
„ zelich ende geſont. Geſcreven op ten tienden
„ dach in Novembri anno LXXIII,

1474.

In het Jaar 1474. zyn verkoren tot

Schepenen.

Jan van Veen, Borgermeeſter.
Adriaen van Lantscroen.
Adriaen van Ryn.
Evert van Voerde.
Werner Braem.
Beernt Proys Aelbertsze.
Frederic die Voicht.
Jan die Coning.
Jonge Gheryt Knyff.
Willem Zael.
Simon Claisze.
Arnt Ram.

Raden.

Jan Over die Vecht, Borgermeeſter.
Tyman Clueting.
Claes Jansze.
Jan die Coning Jansze.
Hubert Conraitsze.
Ghysbert Claisze.
Henric van der A.

Go-

Godert Petersze.
Henrick van Voerde.
Jacob Jansze.
Jacob Henricxze.
Ghysbert die Kraen.
Godert Dedel.
Peter Trynde.
Matheus Block.
Peter Gherytsze.
Hughe Foyt.
Peter Pot.
Gheryt van Ryn.
Volken Jansze.
Arnt van Hove.
Gheryt Zoudenbalch.
Frederic van Drakenborch.
Jacob Willemsze.

Oudermannen.

Jan Foyt, Wouter Ysbrantsze. } Wantsnyders.
Sweder van Zulen. Frederick van Nes. } Snyders.
Jan Butendyck. Henrick Spyker. } Backers.
Henrick Stevensze. Beernt Hasert. } Molenaers.
Cornelis Aelbertsze. Wouter Arntsze. } Linnewevers.
Jonge Jacob van Amerongen, Overste Ouderman. Tyman Dedel. } Brouwers.
Cornelis Aelberts Scadens zoen. Maes Willemsze. } Viscopers.

Henrick van Abcoude. } Louwers.
Aelbert Willemsze. }

Aelbert van Angeren. } Wollewevers.
Ghysbert Ponciaensze. }

Clais Jansze. } Marsluden.
Jan Egbertsze. }

Clais van Valkendael. } Botterluden.
Arnt Willemsze. }

Gheryt Woutersze. } Cordewaniers.
Henric van Loenen. }

Herman Paſſert. } Oudecordewaniers.
Aelbert Lambertsze. }

Jan Romer. } Corencopers.
Cornelis Foyck. }

Jacob van Gheer. } Oudewantſnyders.
Jan Joeſtze. }

Clais Symonsze. } Steenbickers.
Jan Wernartsze. }

Gheryt wt den Leen. } Grauwerkers.
Wouter die Jonge. }

Jan Mont. } Ryemſnyders.
Adriaen Ghysbertsze. }

Andries die Verwer. } Bylhouwers.
Rycout Gherytsze. }

Tyman Ysbrantsze. } Smeden.
Jan Korſtghensze. }

Jacob die Beer. } Zadelaers.
Warmbout Pyl. }

Biſſchop *David* heeft op den brief, van welke in het voorgaande Jaar melding is gemaakt, geantwoord, en beſt geoordeeld, den Heer van *Waſſenaar*, welke den Tol te Weeſp door zyne bedienens dede invorderen en afeiſchen, te dagvaarden voor den Hogen Raadt, genaamt het Parlament,

te

te Mechelen in het voorige Jaar door *Karel den Stoute* ingeſtelt, (1) en ten dien einde opgeſteld een voorſchrift van eene Volmacht op eenen Voorſpraak en Pleitbezorger aldaar, welke door de Regeerders dezer Stadt is getekent, en door dezelve overgezonden aan de drie Steden van Overyſſel, Deventer, Campen en Zwoll, om gezamentlyk deeze zaak tegens den gemelden Heer van *Waſſenaar*, voor dat hooge Gerichts-hof te vervolgen, zoo als blykt uit dezen brief, aan de Stadt Deventer afgevaerdigt.

„ Eerſame, biſondere goede Vrunden.

„ Achtervolgende 't goent dat anderdages by
„ den Raide ons gnedichs Heere van Utrecht,
„ uwen, ende der ander twyer Steden, als Cam-
„ pen ende Swolle, ende onſen Gedeputierden,
„ alhyr verſproiken ende getractiert is gheweeſt,
„ ruerende die nywycheyt der tollen tot Weeſp;
„ zoe hebben wy gheſchict gehadt aen onſen gne-
„ digen Heer voerſcreven, om die zake te vervol-
„ gen, als dat behoeren zal: ende zyne Gnaden
„ hebben doen ordineren een procuracy, die wy
„ uwen Eerſamheyden nu zeynden, mit onſer Stat
„ zegele bezegelt, om die mede te bezegelen mit-
„ ten anderen tween Steden voergenoemt, dien
„ wy oick in geliker formen ſcriven. Welke pro-
„ curacy onſe gnedige Heer alzoe voer tbeſte by
„ zynre Gnaden hoigen Raide heeft doen ordine-
„ ren, ende zyne Gnaden willen in geliker formen,
„ ende

(1) In de Chronyke van Vlaanderen, II. Deel, 24. Capitt. word de inſtelling op dit Jaar gebracht, in welke plaats de Leden van dit Gerichts-hof worden opgegeven.

„ ende die zelve perſonen oick machtigen in eenre
„ zonderlinge procuracy onder zynen zegel. Is
„ hyrom onſe vruntlike begeeren ende goede mey-
„ ninge aen uwen Eerſamheyden, die procuracy
„ te bezegelen ende voert te ſcicken, alſt behoert,
„ zonder vertreck, ende die ons by dezen onſen
„ bode weder over te zeynden, mitsgaders int
„ claer in ſcrifte geſcreven, hoe vele gelden enen
„ ygeliken van uwen borgeren tot Weeſp van den
„ Tolnaren van der Goude, ende van der Goude-
„ ſluſe affgenomen zyn, ende den tyt, als hem die
„ gelden afgenomen worden, te ſpecificeren, zoe
„ zy alre naiſte konnen ende moigen, om die we-
„ der te eyſſchen, na den innehouden van den
„ Mandamente tot Weeſp gheexecutiert, als u
„ dat wail kenliken is. Eerſame, goede vrunden,
„ wilt in dezen niet tueven, want dien tyt weder
„ tot Mechelen te wezen zeer cort is, te weten
„ op ten veertienden dach van dezer tiegenwoer-
„ dige maent. Ende off wy anders yet vermoch-
„ ten daer inne, en willen ons niet ſpaeren uwe
„ Eerſamheyden, die onſe Heere God behueden
„ wil zelich ende geſont. Geſcreven op ten yer-
„ ſten dach in Januario anno LXXIIII.

Des Woendaghs na Paulus bekeering heeft de Raadt dezer Stadt eene Overdracht gemaakt, nopens het aanbrengen der Huwelykſche-voorwaarden; en des Saturdaghs daar aan volgende, eenen anderen, by welke eene ordre beraamd is op het maken van venſteren, welke op een anders erf lucht ſcheppen. Welke beide gedrukt te leezen zyn in het Utrechtſch Placcaatboek. (1)

Bis-

(1) Het derde Deel, bladz. 310. en 637.

Biſſchop *David* heeft te dezer tydt de rechts-pleging, tot noch toe in het Sticht gebruikelyk, willen veranderen, en het Franſche of Borgonjer recht, in plaatſe van het Frieſche of Saxiſche, invoeren: en na ontfange octroy van den Keizer *Frederik*, opgerecht eenen Raadt van tien perſonen, (1) aan wien van alle vonniſſen, zoo in het boven als in het Neder-ſticht gewezen, hoger beroep konde worden gedaan. Welke Rechts-bank in de Stadt Utrecht hare zitting heeft gehad, en genaamt wierdt het *Recht van de Schive*, naer de gedaante der tafel, aan welke de Rechters zaten. Tot voorzitter in dezen Raadt is verkoren *Ludolf van Veen*, Deken van den Dom, en tot Raden *Jan Milet*, Prooſt van Arnhem, *Dirk uten Mein*, Prooſt van Leyden, *Jan Carwyn*, *Jan van Berchout*, *Jan van Rems*, *Jan Dentelinck*, *Gerrit van Ryn*, Schout der Stadt Utrecht, en *Dirk van Gent*. Alhoewel volgens de inſtelling van dezen Raadt, de vonniſſen te Utrecht gewezen, het appel niet onderhevig waren, zoo gebeurde het echter zomwylen, dat zelfs met toelating van den Biſſchop, (wiens toeleg was Stadts rechten, zoo niet geheel te vernietigen, immers te verkleinen, en met 'er tydt krachteloos te maken, om des te gemakkelyker zyn oogmerk, ter vermeeſtering van de Stadt en ter verkryging van eene onbepaalde heerſchappye, te bereiken,) hoger beroep van dezelve wierd gedaan; en zyn daar over veele klachten voorgevallen, tot dat eindelyk deze Raadt in den Jaare 1477. is afgeſchaft, zoo als wy in het vervolg zullen zien. Ik zal van deze ſtof niet meer mel-

(1) Het Octroy door Keizer Frederik gegeven, als mede de Brief van Biſſchop David, konnen gelezen worden in het Utrechtſch Placaatboek, II. Deel, bladz. 948. en 949.

melden, om dat dezelve zeer nauwkeurig, naer gewoonte, is verhandeld door den Heer Griffier van de Water, (1) welke, nevens de Schryvers by den zelven aangehaalt, verdient gelezen te worden van die geene, welke luſt hebben om rechte kennis te bekomen van het Land-recht in het Sticht gebruikelyk en geoeffent. Alleenlyk zal ik maar byvoegen, dat de inſtelling van dezen Raadt, en hunne rechts-pleging veel haat in deze Stadt, en voornamelyk in de Overyſſelſche Steden tegens den Biſſchop heeft verwekt. (2)

De plaats, op welke de Wolle ter Markt zoude worden gebracht, is door de Regeering geſtelt op de Neude, tuſſchen S. Laurens Gaſthuis, en de Achter-poort van Jan die Bolen, met verbodt van ergens anders de Wolle te koop te ſtellen.

Insgelyks heeft de Raadt deze Ordonnantie op de Draperye gemaakt, en doen afkondigen des Maandaghs na Palmen.

In den yerſten, dat nyemant, die woenaftich is in der Stadt, ofte in der Stads vryheyde, geverwet Engels laken vercopen en ſal, by enen koer van tien ponden, ende een half jaer hoer neringe; wtgenomen alzulke geverwede Engels laken, als zy nu hebben, die moigen zy wel vercopen; mer die zellen die zegelaers van den laken mitter Stat loden zegele bezegelen.

Ende enich man, die witte ende grauwe Engels laken copen wil, tot zyns zelfs, ofte zyn gezynts, dragen, die mach zy wel doen verwen hoe hy wil; mer hy en

(1) In zyne Voorreden voor het Utrechtſch Placaatboek, en in de Voorreden voor het vyfde boek van het Staten Placaatboek.

(2) Ziet hier van Revius Hiſtor. Daventr. lib. II. pag. 124. & 125.

en zelder niemant vercopen geverwet, bi den zelven koer voirſcreve, gelyck dat voertyts overdragen is geweeſt bi den Raide out ende nywe.

Voert zellen alle Wantſniders, die wtheymſch laken willen ſnyden, dair of die elle gelden mach veertien ſtuvers, of daer boven, alle maent reyden, of doen reyden, mit hoeren gelde een half laken van de beſter wolle, ende die zelve wtſniden byt verboeren een half jaer hoer neringe.

Item ſellen alle voirlakenen ende anderde man van onſer beſter wolle, ende alle voirlakenen van Scotſcher ofte Spaanſer wolle, ofte van ander wolle, van gelyken pryſe gemaict, die gheverwet ſyn, op die Raempte gebroicht werden, om aldaer ghewerdeert te werden, byt verboeren van vyf ponden van elken halven laken.

Item ſoe en ſellen die Verwers ghene Engelſche laken niemant, van buten noch van binnen onſer Stat verwen, ſy en hebbent dat onſen Wardeyns yerſt te kennen gegeven wien die lakenen toebehoeren, byt verboeren van tien ponden van elken halven lakene.

Ende deſe voirſcreve punten ſellen ingaen op ten yerſten dach in May nayſtkomende, daer nae een ygelick hem mach weten te rechten: dat is te verſtaen, dat een ygelic, die op deſe tyt binnen onſer Stat, of vryheyde, ongeverwede Engelſche lakenen heeft, die zelve laken wel zel moigen doen verwen, zonder enige andere lakenen van buten te halen, of te laten comen, binnen der voirſcreve tyt, ende dair aen en ſellen die Verwers niet verboeren.

De Lakenen, binnen deze Stadt gemaakt, wierden gebracht in het huis, onlangs door de Stadt gekocht, genaamt het Keyſerryk, in't welk dezelve des Vrydaghs en des Saturdaghs ten toon geſteld wierden, en die geene, welke by halve ſtukken of

by

by de elle wilden kopen, konden op die dagen zich van dezelve voorzien.

Te dezer tydt is eene plaats afgezondert, op welke de vuilnis zoude worden gebracht, en des Maandaghs na Hemelvaarts-dagh deze afkondiging gedaan:

Die Rait laet weten enen ygelyke, dat die Stat ene greft heeft doen greven, by der houten brugge, dair men overgaet ten Carthuſeren, doer welke greeft een ygelich zine vulniſſe ende onreynlicheit zel moigen doen voeren op ter Stat erve dair thende gelegen. Dairom verbiet die Rait enen ygelicken, dat niemant enige vulniſſe ofte onreynlicheyt ergent anders langes die Vecht, noch langes den Ryn, en brenge, noch op die werve en werpe, dan op die voirſcreve plaetze, ende dair zellen zy die vulniſſe ofte onreynlicheyt op houden, of op doen houden, by enen koer van vyf ponden, wtgeſondert, dat een ygelick zine vulniſſe wel brengen zell moigen int Veen, off op zyn zelfs erve, zonder verboeren.

Eene beſmettelyke ziekte heeft in dit Jaar ſterk in Utrecht gewoedt. Om deszelfs voortgang, zo veel mogelyk was, te ſtuiten, heeft de Raadt des Vrydaghs na Bartholomeus dit navolgende doen aflezen:

Alſoe, die peſtilencie, God betert, nu alhyr binnen onſer Stadt, ende dair omtrent regniert, ende om datter een aenclevende ziekte is, daer man well wat voirrade op doen mach, om een ygelich hem te bet te moigen wachten, als zy beſt kunnen, hyrom hebben die Raide ene ordinancie dair op doen ordinieren, als de hyr na beſcreven ſtaet, welke ordinancie die Rait gebiet te houden by ſulken koeren, als dair op ſtaen.

In

In den yerſten, waert dat van deſer tyt voert binnen der Stat van Utrecht, ende die vryheyt van Utrecht, yemant ſieck worde van der peſtilencien, ende men in dat huis enige neringe, off penwarde, vercofte, ende den ſieken terſtont wt dien huſe niet en brochte, dat men terſtont dat huis toeſluten ſell, ende geenrehande neringe, of penwarde, dair wt vercopen en ſell, ten wair by conſent der Overſten: ende ſtorf die ſieke van zynre ziecheyt, ſoe en ſel men die doere van dien huſe niet moigen opdoen, om enige ware wt dien huſe te vercopen, binnen ſeſs weken na dien, dat die dode begraven waer, byt verboeren vant vercofte goet, ende dair toe vyf en twintich ponden totter Stat behoeff, alſo dicke alſt geſciede, ſonder yemant des te verdraighen.

Item ſoe wie van deſe tyt voert enigerhande water, dair ſieke luden van der peſtilencien mede gereynicht waeren, of ſtroe, dair ſieken op gelegen hadden, of anders, dat van den doeden lichaem gewaſſchen of gedaen word, int water, of op ter ſtraten, goete, ende niet en grove binnen den huis ofte hove, dair die dode ſterft, die ſell verboeren, ſo dicke alſt geſciede, tien ponden totter Stat behoiff.

Item ſoe wie van deſer tyt voert, van buten of van binnen, enigerhande zuvell, melc, boter, kees, of ander ſuvel vercofte, off dede vercopen, op ter marcte, off anderſyns, wt enigen huſe, dair yemant ſieck, of geſtorven waer van der peſtilencien, binnen ſeſs weken, na dien dat die perſoen ſieck worde, off geſtorven waer, ſoude verboeren tvercofte goet, ende dair toe tien ponden totter Stat behoiff.

Item ſoe wie van deſer tyt voert van der voirſcreve ſieckte ſieck worde, ende hy op ter ſtrate gaen woude, offte buten hem verwandelen woude, die ſell moeten dragen enen witten geſchelden ſtock in zyn hant, anderhalff ell lanck, ende enen vinger dick, te dragen

openbaer buten all sine clederen, dat ment merckelike sien mach, byt verboeren van tien ponden totter Stat behoiff.

Item so wat Oudecleercoper, ofte Oudecleercoepster, van deser tyt voert, van buten, of van binnen der Stat van Utrecht, enigerhande cleder ofte goet cofte wt enigen huse, dair yemant van der pestilencien wtgestorven waer, binnen ses weken, na dat die dode begraven waer, soude verboeren dat vercofte goet, ende dair toe vyf ende twintich ponden totter Stat behoiff.

Item so wie van deser tyt voert, Oudecleercoper ofte ander, enigerhande goet ter marcte brochte, dair yemant wtgestorven waer, binnen den voirscreve ses weken, ten wair potten, pannen, yserwerck, metalenwerck, tynnenwerck, sulverwerck, ofte goudewerck, soude verboeren dat vercofte goet, ende daer toe tien ponden totter Stat behoiff.

Item so sel men van deser tyt voert wt elken huse, dair yemant inne gestorven is van der pestilencien, enen Daestoeff, alsoe lanck als hy gewassen is, wthangen, twee voet van den gevel, ses weken lanck duerende, byt verboeren van tien ponden totter Stat behoiff.

Item dat men der sieker lude, off der doeder lude, die van de pestilencyen besmet zyn, hoer cledere, linnewait, ofte anders, niet en sell moigen wasschen, noch dragen, buten den sterfhuse op enigerhande plaetsen, dan binnen den selven sterfhuse te wasschen, byt verboeren van tien ponden totter Stat behoiff.

Item dat van deser tyt voert geen Barbier enich latelbloet, dat zy van den luden laten, en gieten int water, off op ter straten; mer dat zy dat latelbloet onder die eerd greven sellen, byt verboeren van tien ponden totter Stat behoiff.

Ende van dese ordinancien sel men hangen voer elke doer van de vier Kerspel-kercken binnen Utrecht, ende voir

voir der Scepenen huis ene copie, op dat een ygelick hem dair na rechten ſell moigen, dient aengaen mocht.

Ik hebbe op het voorige Jaar verhaald het vruchteloos aflopen van den handel tuſſchen Keizer *Frederik* en Hertog *Karel den Stouten*. De Borgonjer Hertog, gramſteurig over het gedrag des Keizers, door het welk zyne heerzuchtige voornemens, om met 'er tydt meeſter van het Duitſche Ryk te worden, ſchenen verydelt te zyn, heeft zich bedient van eene andere gelegenheit, welke hem ter bereiking van dit groot oogmerk gunſtig ſcheen. De geſchillen tuſſchen de Keulenaars en hunnen Keurvorſt *Robbert van Beyeren*, (1) Broeder van den Paltsgraaf, gaven hem hier toe bekwame aanleiding, welke zo verre gegaan waren, dat de eerſte hunnen Aarts-biſſchop uit zynen ſtoel geſtoten, en tot Landvoogdt aangenomen hadden *Herman*, Broeder van *Lodewyk met den Baard*, Landgraaf van Heſſen. De verdreve Keurvorſt zocht zyn heul by Hertog *Karel*, aan wien hy vermaagſchapt was, welke gewillig aannam hem in zynen zetel te herſtellen, en, eene genoegzame krygsmacht verzameld hebbende, belegerde hy de Stadt Nuys, onder voorwendzel van die afgeweeke Stadt wederom onder de gehoorzaamheit van haren wettigen Heer te brengen; doch de waare reden, welke *Karel* bewoog om deze Stadt te bemachtigen, was, om dat hy in het vervolg door dezelve altydt eenen vryen ingang zoude hebben in Duitsland. Het gevolg van die belegering, als niet tot de Utrechtſche geſchiedeniſſe behorende, ſlaa ik over, alleen maar dit bo-

(1) Dezen twiſt verhaald Wernerus Titianus in Annalib. Noveſienſ. apud Martene tom. IV. Collect. Veter. Scriptor. p. 610.

bovengemelde hebbende moeten aanhalen, om dat ik vinde, dat Biſſchop *David*, ter liefde van zynen Broeder, alle de ingezetenen van het gantſche Sticht verboden heeft de Keulenaars, welke hunnen wettigen Heer weerſpannig waren, eenigen byſtandt te doen, en ten blyke van zyn gezag in de Stadt Utrecht, heeft hy by deszelfs Regeering uitgewerkt, dat Vrydaghs na Egidii deze afkondiging is gedaan:

Alſoe myn gnedige Heer van Utrecht, ter begeerten des hoichgeboerne, duerluchtigen, moigenden Forſten, des Hertoigen van Bourgonien, &c. mit zinen openen brieve van mandamente, verbot ende beveel gedaen heeft op alle ſine onderſaten des lants van Utrecht, aen beyden zyden der Yſelen, dat nyemant van hem luden, alſo lieff als zy zyne Gnaden hebben, ende daer toe byt verboeren van hoeren liven ende goeden, mit den ingeſeten der Stat, ende den anderen onderſaten, ende ingeſetenen des Geſtichts van Collen, rebel ende ongehoirſamich weſende des eerweerdichſten Vader in Goide, des Artzbiſſcops van Colne, ende vyanden myns gnedichs Heren des Hertoigen van Bourgonien, gene gemeynſcap en heb, off hem luden enige adminiſtratie van vitalien, provanden, off ander koipmanſcap, noch oick enigen dienſt, noch beſtandicheits, en doe, heymelick, off int openbaer, gelyc die ſelve brieve van mandamente, dat langer ende claerrer inhouden, begrepen hebben. Soe iſt, dat die Rait wairſchuwet ende verbiet allen onzen borgeren ende onderſaten, van wat ſtate ofte condicien zy zyn moigen, alſe dat niemant van hem luden, byt verboeren van hoeren liven ende goeden, gene gemeynſcap en heb, off enige adminiſtracy van vitalien, provande, of ander koipmanſcap, noch oick enigen dienſt, noch biſtandicheyt en doe, heymelick off int openbaer,

den

den voirſcreve rebellen, ongehoirſamen ende vianden myns gnedichs Heren van Bourgonien, ende myns Heren van Collen voirſcreve, duerende die voirſcreve rebellicheyt. Ende waert zake, dat yemant van onſen borgeren ende onderſaten waeren in die voirſcreve Stat, of andere plaetſen, rebellich ende vyant weſende myns Gnaden Heren voirſcreve, om wat ſake dattet toe quame, dat zy terſtont wederkieren, ende komen binnen veertien dagen naiſtkomende binnen onſe Stat, byt verboeren voirſcreve. Wairt oick ſake, dat yemant van onſen borgeren ende onderſaten hyr inne broikagtich gevonden worde, dat ſoude men an den broikigen corrigieren, als voirſcreven ſtaet, zonder yemant des te verdragen.

Ik heb hier boven bladz. 26. gemeld, dat *Gysbert van Brederode* in dit Jaar uit zyne gevangenis is ontſlagen. Dit is voorgevallen op Maria Hemelvaartsdagh, en heeft hy afſtandt moeten doen van zyne Domprooſtdye, welke waardigheit aan *Simon van der Sluys*, Lyf-arts van den Biſſchop, onder zekere voorwaarden (1) is opgedragen. Vyf dagen daar na heeft *Gysbert van Brederode* een kwytſcheldings-brief uitgeleverd aan de Stadt Utrecht, van twee duizent Rhynſche Guldens, door hem voortydts voor de Stadt opgeſchoten ten behoeven van den Hertog van Cleef, en overgegeven de volmachts-brief, welke hy van den gemelden Hertog hadde ontfangen, om die penningen van de Stadt af te eiſſchen. En dewyl geene Schryvers, welke ons bericht geven van de harde voorwaarden, welke de gemelde Heer van *Brederode* ter

(1) Welke konnen gelezen worden by Matthaeus, t. II. Analect. p. 497.

ter verkryging van zyne vryheit heeft moeten ondergaan, daar van eenige melding maken, zal ik den brief, dien ik daar van op ons Stadthuis gevonden hebbe, hier mededeelen.

„ Instrumentum Quitancie, facte civitati per
„ Dominum Gysbertum de Brederode, de
„ duobus millibus florenorum Renensium.

„ In nomine Domini Amen. Tenore presentis
„ publici instrumenti pateat universis evidenter,
„ & sit manifestum, quod anno a nativitate ejus-
„ dem Domini millesimo quadringentesimo septua-
„ gesimo quarto, indictione septima, die vero
„ Mercurii decima septima mensis Augusti, paulo
„ post horam prandii vel circa, Pontificatus san-
„ ctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Do-
„ mini Sixti, divina providentia Pape quarti anno
„ quarto, coram reverendissimo in Christo Patre
„ & Domino, Domino David, Dei & Apostolice
„ sedis gratia Episcopo Trajectensi, in meique No-
„ tarii publici, ac testium infrascriptorum, ad hoc
„ specialiter vocatorum & rogatorum, presentia
„ personaliter constitutis, venerabili & generoso
„ patre Domino Ghysberto de Brederode, ma-
„ joris & beate Marie Trajectensium Ecclesiarum
„ Prebendato, principaliter pro se ipso, ex una:
„ atque honorabilibus & circumspectis viris Jo-
„ hanne de over de Vecht, Burgemagistro,
„ ac Paulo Malsen, superiore civitatis Traject-
„ tensis, modernis, nomine & ex parte ejusdem
„ civitatis ad hoc specialiter deputatis & destina-
„ tis, ex altera, partibus, expositis ibidem publice
„ atque declarato, qualiter pridem jamque certis
„ pluribus annis retroactis, presertim tempore ul-
„ time

„ time vacationis ſedis cathedralis Trajectenſis,
„ per obitum pie memorie Domini Roedolfi de
„ Diephout, illius ſedis, ſive Eccleſie Trajecten-
„ ſis dum vixit, Preſulis, pro re publica, at-
„ atque communi bono totius patrie Trajectenſis,
„ accedente ad hoc & interveniente unanimi con-
„ ſenſu, aſſenſu pariter & voluntate trium ſtatuum
„ ejusdem patrie, ordinata fuerat impoſitio certe
„ quantitatis pecuniarum ad, & ſuper ſingulis men-
„ ſuris ſive metretis Terrarum antedicte patrie,
„ certis cauſis & rationibus exſolvendarum illuſtri
„ Principi Domino Duci Clivenſi, prout hec & alia
„ latius patere poſſent certis patentibus ſigillatis
„ literis, ipſi Domino Duci inde conceſſis. Et
„ quia hujusmodie pecunie, ſaltem pro majori
„ earum parte, a benevolentibus ſic debite perſo-
„ lute fuerint; licet tamen aliqui debitores earun-
„ dem minus obedientes, ſed potius rebelles in hac
„ re, quo tam illarum pecuniarum partem, eos at-
„ tingentem, hactenus minime ſolvere curarunt,
„ prout nec curant de preſenti. Ex quibus omni-
„ bus ſolutis pecuniis prefatus Dominus Ghys-
„ bertus de Brederode, tunc Prepoſitus & Ar-
„ chidiaconus, poſtquam demum electus in Epiſco-
„ pum ad dictam ſedem Trajectenſem, ingerens
„ ſe ad premiſſa, ut principalis unus dictorum trium
„ Statuum, prout exnunc mihi expreſſe confite-
„ batur, levavit & percepit ſummam, ſive valo-
„ rem, circa duorum millium Florenorum Renen-
„ ſium, & hoc nomine & ex parte prelibati Domi-
„ ni Ducis Clivenſis, vigore ac pretextu certe ſue
„ procurationis, ſive mandati, quam, ſeu quod,
„ inde habuerat ipſe Dominus Ghysbertus ab
„ eodem Domino Duce Clivenſi, vigore preſcripta-
„ rum aliarum literarum, inde, ut prefertur, ema-

„ natarum. De quibus literis omnibus, ſive jam
„ dicte procurationis mandato, idem Dominus
„ GHYSBERTUS DE BREDERODE, pro ſecuritate
„ dicte Civitatis Trajectenſis, ac in illius relevamen, ſaltem per modum quitancie pro dictis
„ duntaxat pecuniis, per eum levatis, ut prefertur,
„ non coactus, ſeductus, neque in aliquo circumventus; ſed ex certa ſua ſcientia, animoque premeditato, & ſpontanea ſua facultate, palam, &
„ publice, promiſit, atque pollicitus fuit, fide ſua
„ media, loco preſtiti juramenti, in manibus mei
„ ſubſcripti Notarii id ſtipulantis & recipientis,
„ vice ac nomine omnium & ſingulorum, quorum
„ intereſt, interit, ſeu intereſſe poterit, quomolibet in futurum, deliberare, tradere, ac realiter
„ conſignare antedicte Civitati Trajectenſi, ſeu illius Deputatis, pretactas literas cum dicta ſua
„ procuratione, ſeu ex illarum originalibus veras
„ copias auctenticas, per modum Vidimus, & hoc
„ infra hinc ad proxime inſtans feſtum S. Remigii,
„ & proinde nihilominus relevare, atque indemnes tenere a premiſſis ſolutis & perceptis pecuniis omnibus eandem civitatem Trajectenſem,
„ atque omnes & ſingulos cives & civitatenſes
„ ejusdem civitatis, cum expreſſa ſua ſubmiſſione
„ deſuper & per eum facta ſponte in prefatum Dominum Epiſcopum Trajectenſem, ejusque jurisdictionem, tanquam in judicem competentem ad
„ hanc cauſam, de, & ſuper, omnibus & ſingulis
„ differentiis, controverſiis, litibus ſive queſtionibus, que inde veroſimiliter in poſterum exoriri
„ poſſent, quovis modo, quavis cauſa & ratione,
„ obligans propterea ac ypothecans prememoratus Dominus GHYSBERTUS DE BREDERODE principaliter & pro ſe ipſo, ſuisque poſteris heredi-

„ bus

„ bus & succeſſoribus, ſe, ac ſingula ſua bona om-
„ nia, quaecumque ubilibet conſiſtentia, renun-
„ ciansque proinde omnibus exceptionibus doli,
„ vis, metus, fraudis, infectum acte, conditionis
„ indebite ob cauſam & ſine cauſa, & ob non jus-
„ tam cauſam, reique ſic non geſte, & non ſic ce-
„ lebrati contractus, aliter fuiſſe dictum vel reci-
„ tatum, quam ſcriptum, & e contra, ceterisque
„ privilegiis, libertatibus, immunitatibus, fran-
„ theſiis jurium Canonici & Civilis, & municipa-
„ lis, ſubſidiis, graciis, indultis, Papalibus, Impe-
„ rialibus & Ducalibus, obtentis & obtinendis, ap-
„ pellationibus, provocationibus, reclamationibus,
„ ac recurſibus ad arbitrium boni viri, & aliis om-
„ nibus cautelis ac cavillationibus, mediantibus
„ quibus ſe contra promiſſa, vel premiſſorum ali-
„ quid, dicere, facere, vel venire poſſet, aut in
„ aliquo tueri per ſe, vel alium ſeu alios, publice
„ vel occulte, directe vel indirecte, quovis queſito
„ colore, & ſpecialiter jurisdicenti generalem re-
„ nunciationem non valere, niſi preceſſerit ſpecia-
„ lis. De, & ſuper, quibus omnibus & ſingulis
„ prenarratis prelibati JOHANNES Burgimagiſter,
„ & PAULUS Major, nomine & ad opus ſepedicte
„ civitatis Trajectenſis, ac illius incolarum & in-
„ habitatorum, ſibi a me eodem ſubſcripto Nota-
„ rio, unum, vel plura, publicum, ſeu publica,
„ ſaltem preſens fieri, atque inde confici, conjun-
„ ctim & diviſim, petierunt inſtrumentum & inſtru-
„ menta. Acta fuerunt hec juxta oppidum de
„ Wyck Trajectenſis dioceſis, in caſtro dicto de
„ Duerſtede, ſub anno, indictione, die, menſe, ho-
„ ra, & Pontificatu, quibus ſupra, preſentibus ibi-
„ dem egregiis & venerabilibus viris Dominis &
„ magiſtro *Ludolpho de Veen*, in Legibus Licentiato,

„ Decano, *Johanne Milite* Aernhemensi, ac *Theodri-*
„ *co Uten Weer*, Decretorum Doctoribus, Majoris,
„ ac *Reynero de Etten*, in utroque jure Licentiato,
„ Sancti Salvatoris, Trajectensium Ecclesiarum,
„ Canonicis prebendatis, una cum pluribus aliis
„ fide dignis personis astantibus, testibus ad pre-
„ missa vocatis specialiter & rogatis.

„ Et ego *Nicolaus de Teselen*, Clericus Camera-
„ censis Diocesis, publicus Apostolica & Imperiali
„ auctoritatibus Notarius, quia premissis omnibus
„ & singulis, que dum sic, ut supra scribitur, fie-
„ rent, dicerentur & agerentur, una cum preno-
„ minatis testibus presens interfui, eaque sic omnia
„ fieri scivi, vidi & audivi, ideo presens publicum
„ instrumentum, manu nostra propria conscriptum,
„ subscripsi, & in hanc publicam formam redegi,
„ ac prius in notam sumpsi & signavi signo & no-
„ mine meis solitis appositis, rogatus & requisitus,
„ in fidem, robur, & testimonium veritatis om-
„ nium & singulorum prenarratorum.

Ik heb in het tweede Deel dezer Jaarboeken, bladz. 115. opgegeven eene Overdracht des Raadts, afkeurende het gedrag van den Schout dezer Stadt, welke zonder eenige kennis des Raadts, naer het voorbeeld van Schouten in andere Steden, goederen door uitheemsche geerft aangeslagen hadt, en hem gelastende, indien iets te eischen hadt, zulks by behoorlyke rechtsvordering te doen. By die gelegenheit heb ik iets aangetekent van het bekende recht van Exue in veele Plaatzen van ons Nederland gebruikelyk, en dat Keizer *Karel de vyfde* in den Jare 1530. het zelve in deze Stadt heeft goetgekeurt. Naderhand heb ik in een oud Registerboek, ter dezer Stadts Secretarie berustende, gevon-

vonden twee waarheits verklaringen, door de Regeerders gegeven aan die van Rotterdam, de eerſte in dit Jaar, en de tweede in het Jaar 1479. waar uit blykt, dat de afvordering van dit recht in oude tyden in deze Stadt nooit geſchiet is. De eerſte in dit Jaar uitgelevert is van dezen inhoudt:

Wy Borgermeeſteren, Scepenen ende Raide der Stadt van Utrecht doen konde allen luden, ende ſonderlinge den eerbaeren Schout, Borgermeeſteren, Scepenen ende Raide der Stede van Rotterdam, onſen lieven geminden vrunden. Wantet godliken, eerliken ende behoirlicken is ghetuych der waerheyt te geven ten tyden als men des verſocht wert, op dat die waerheyt onder tdeckel der beveynſicheyt niet verduyſtert ende neder ghetreden en werde, ende die onnozele daer by zyns rechts ghenieten ende onbeſchedicht moge bliven; ſoe iſt, dat wy Jacob Henrikſe, *onſen borger, daer toe gerequiriert, uwe Eerbaerheyden te kennen geven, die zelve certificerende mit deſen onſen brieve, alze dat alle die ghene, buten onſer Stadt ende Stadt vryheyt woenaftich ofte gezeten moigen wezen, dien enige erfniſſe van voeren magen, binnen onſe Stadt gelegen, aenbeſtorven ende aengheerft waer, die zelve erfniſſe vry aentaſte, ende hoeren orbair daer mede doen, ende die buten onſer Stadt ende Stadt vryheyde voeren ende brengen moigen, alr hem dat belieft, zonder ons, ofte onſer Stadt voerſcreve, daer yet van te geven, of te betalen. Ende want dan die uſancien van onſer Stadt aldus, gelyck voerſcreven ſtaet, is, ende alſoe dagelycx gheuſiert ende gehantiert wert, daer van wy die contrary oick nye behoert ghehadt en hebben, zonder argeliſt, ſoe heb wy ten verzoeken van den voerſcreve* Jacob Henricxſe, *onſen borger, des toerkonde onſer Stadt ſignet, twelck wy dagelycx gebruken, aen dezen brief doen hangen.*

Ge-

Gegeven int jaer ons Heren duſent vier hondert vyf ende tſeventich, op ten feſthienden dach in Auguſto.

Het is waarſchynelyk dat dezen Borger te Rotterdam eene erffeniſſe te beurt gevallen is, en hem gevergt zal zyn het Recht van Exue te betalen, en dat hy om van die uitkeering bevrydt te zyn, deze verklaring verzocht heeft; dewyl het gebruik mede bracht, zulk recht niet te eiſſchen van inwooneren dier Steden, in welke het van vreemde niet gevordert wierdt.

Op het Stryk-ampt van wollen en linnen lakenen heb ik in dit Jaar deze gemaakte Keur gevonden:

In den yerſten zoe zellen twee Strykers in dezen ampte wezen, ende die zellen alle genot gelyck onderlinge deylen dat daer off koempt, ende elck lyflich ten heyligen zweeren in tiegenwoerdicheyt des Raits, mit opgherichten vingeren, alze dat zy malkanderen ghetrouwe rekeninge doen zellen, rechte maten dragen zellen tuſſchen den coper ende den verkoper, na allen hoeren vyf ſinnen, ende dat zy niet meer nemen en zellen voer hoer loen, dan deze ordinancie innehout, dat hem God zoe helpe ende zyne Heyligen.

Item zellen die voerſcreve geſwoeren Strykers, ende nyemant anders, alle hele kerſyen, hele ofte halve wolle lakenen, mit hoeren ſtryklynden meten, die binnen onſer Stadt ofte Stadt vryheyde heel vercoft werden, oick waer zy binnen onſer Stadt gemaict zyn, of daer buten. Ende van elken halven kerſeye, helen laken ofte halve laken voerſcreve, dat zy aldus meten, zellen die Strykers hebben een half out botken. Ende woude ymant enige hele kerſeye, hele ofte halve lakenen, ongemeten ontfangen, daer zoude die voerſcreve Strykers of hebben dat derdendeel van een out botgen, wtgenomen alle ghe-

rechte

recte lakenen, hele of halve lakenen, die in onser Stadt ofte Stadt vryheyt gemaict worden, daer en sel men hem van zyn deel gheen stryckgelt geven. Ende dat stryckgelt zel die vercoper betalen, den die mate zyns goets, dat hy vercoept, te leveren geboert.

Item desgelycx zellen die voerscreve ghezwoeren Strykers mit hoere Stryclynde meten alle lynnen laken, dat binnen onser Stadt, ofte Stadt vryheyt, aen helen stucken vercoft wert, boven dertich ellen houdende aen een stucke, dat gasten van buten toebehoert, ende daer of hebben van den vyftich ellen, of daer onder, een half nut botgen, ende van hondert ellen, of daer onder tot vyftich ellen toe, een heel botgen, ende zoe voert op ende neder, oick die vercopers te betalen.

Item zoe wes onse borger, borgerschen ende ondersaten, van linnen laken onderlinge malcanderen vercopen, om zelve in hoeren husen te bezigen, tsy groet ofte cleyn, daer en sellen zy gheen Stryckgelt of geven, ten waer of zy enich der Strykers gheerden hoeren laken te meten, zoe zoude die Stryker dat laten meten, ende zyn loen daer of hebben, als voerscreven is; mer cofte ymant enich lynnen laken van onsen borgeren, borgerschen of ondersaten, om dat voert te vercopen heel, off ot te snyden by der ellen, dat en sel niemant meten, dan die gezwoere Strykers, ende daer of hebben als voerscreven staet.

Item zoe waer ymant der ghezwoeren Strykers beghoert wert ymant lakenen te meten, tsy heel, half, of aen stucken, dat zal hy doen zonder wederzecgen, ende daer zal hy zynen gesetten loen of hebben, als voerscreven is. Ende waer ymant, die hem teegens deze ordinancie enichts metens onderwonde, hy waer man, ofte wyf, of oick den Strykers voerscreve dat hoer verstake, of enich argelist zochte, dat hoer onbruyck te maken, mit lakenen aen stucken te snyden,

of

of anders, in eniger manieren, die zoude verboeren vyf pont, zoe dicke alſt ymant dede, half ter voirſcreven Strykers behoif, ende half ter Stadt behoif, zonder ymant daer inne verſchoent te werden, behoudeliken den ghenen, dyet den Strykers aenbrengen zullen, den derden penning te voeren of te hebben van dezen koer van vyf ponden voerſcreve.

Zoo de Jaar-tekening van den brief wel uitgedrukt is door Mattheus, (1) zoude *Johan*, Burchgraaf van Montfoort, zich in dit Jaar, als een leenman en onderzaat, verbonden hebben, Biſſchop *David* getrouw te zullen blyven, en niet aan te zullen ſpannen met des Kerkvoogds vyanden. Hoe verre hy zich hier aan gehouden heeft, zal het vervolg leeren.

Te dezer tydt is in de Stadt Utrecht een begin gemaakt met de ſtichting van het Kloofter van St. Hieronymus. (2)

Langen tydt herwaarts zyn tuſſchen den Prooſt en het Capittel van S. Jan verſcheide geſchillen gerezen, welke den twaalfden December door een minnelyk verdrag vereffent zyn. (3)

1475.

In het Jaar 1475. zyn aangeſtelt tot

Schepenen.

Eerſt van Drakenborch, Borgermeeſter.

Ja-

(1) De Jure Gladii, cap. xi. pag. 154.

(2) Ziet Matth. 1. Fundat. Eccleſ. 29. Van den oorſpronk dezer Monniken verdiend nagezien te worden Wolfius tom. 1. Lection. Memorabil. p. 738. & 739.

(3) Het verdrag is te vinden by Matth. 11. de Nobil. cap. 24. p. 444.

Jacob van Amerongen.
Henrick van Nyevelt.
Jan van Hamerſteyn.
Henrick van Zandenborch.
Alfar Rwſch.
Jan van Rynes van Baer.
Jan Taets van Amerongen.
Pouwels van Malſen.
Willem die Voſſe.
Henrick Knoip.
Arnt Willemsze van den Heyligen Lande.

Raden.

Jan Knyff, Borgermeeſter.
Braem van Lichtenberch.
Arnt van der Horſt.
Gheryt Voet.
Jacob Gherytsze.
Jan Ghysbertsze.
Jan die Wit.
Jan Schot.
Vrederick van Voerde.
Alfar van Rodenborch.
Dyrck Rwſch.
Peter Jansze.
Anſem Zalm.
Jan Crom.
Dyrck Block.
Meyſter Jacob van der Borch.
Steven van Beesde.
Ghysbert Hoet.
Harburn van Ryn.
Jan van Maſch.
Aelbert van Ryn.

Jan van der Borch.
Dyrck van Wail.
Jan Luytgentsze.

Oudermannen.

Lambert Bevelant. } Wantſnyders.
Jan van Lewen. }

Bartout Pawe. } Snyders.
Adriaen van Abcoude. }

Jan van Lantscroen. } Backers.
Peter Stroytgen. }

Jacob Stael. } Molenaers.
Willem Quint. }

Jan Arntsze. } Linnewevers.
Rolof Ghysbertsze. }

Willem van Lochorſt, Overſte Ouderman. } Brouwers.
Claes die Ryck. }

Jan Thomasze. } Viscopers.
Arnt Henricxze, Vleyshouwer. }

Ysbrant Jansze. } Louwers.
Steven van Veen. }

Willem Steen. } Wollewevers.
Florys Ghysbertsze. }

Steven van Zulen. } Marsluden.
Arnt van der Maern. }

Jan van Blochoven. } Botterluden.
Jan van Zyll. }

Dyrck Arntsze. } Cordewaniers.
Ghysbert Rutgersze. }

Jan van Lent. } Oudecordewaniers.
Clais van Ghesteren. }

Jan van Anxter. } Corencopers.
Jan Jacob Peters zoens zoen. }

Wil-

Wilger Jacobsze. } Oudewantſnyders.
Evert Ghysbertsze. }

Jan Peter Huberts zoens zoen. } Steenbickers.
Dyrck Heer, Glaſemaker. }

Dyrck Bor van Amerongen, Overſte Ouderman. } Grauwerkers.
Folker van Baern. }

Jan van Rodenborch. } Ryemſnyders.
Dyrck van Montwyck. }

Jan Boemhouwer. } Bylhouwers.
Steven van Zulen, Vuermaker. }

Jan van der Bilt. } Smeden.
Jan die Wit, Tynnegieter. }

Jan Ponciaensze. } Zadelaers.
Jan Petersze. }

Ik heb in het eerſte Deel dezer Jaarboeken aangemerkt, dat een Utrechts Borger, eenen doodſlag begaan hebbende, niet aan het leven wierd geſtraft, maar in de gevangenis gaan, den Raadt om vergiffenis bidden, den doden zoenen, en de Stadt betering doen moeſt. In het dagelyks Raadtsboek van dit Jaar, leeze ik, dat *ter begeerte en ter liefde* van den Biſſchop, aan eenen *Willem Houtappel*, nae enen begaanen manſlag het Borgerſchap is vergund, op dat hy van dit recht der Borgeren gebruik zoude konnen maken, en naer het zelve gevonniſt worden. 't Welk wederom een ſtaaltje uitleverd van het verregaande gezag en vermogen des Biſſchops in deze Stadt, ter verkleining van hare Voorrechten.

Omtrent dezen tydt vind ik de eerſte melding gemaakt van het Beſteedt-ampt der Dienſtbooden, zynde een Vrouws-perſoon, genaamt *Mechtelt Jan Melyſſes* Wyf, tot die bediening benoemd, en van

die aanstelling aan het gemeen, door eene afkondiging van het Raadthuis, kennis gegeven, met verbodt aan alle anderen van het besteden der Dienstbooden te oeffenen.

Aan de Zusteren van het Klooster van S. Agnes is toegestaan eenen gang te maken over de steeg tusschen haare Kerk en Klooster gaande. Dit Klooster was gelegen by S. Nicolaas Kerk, (1) welkers gebouw thans noch in wezen is, en gedeeltelyk gebruikt word tot een Tuchthuis, het andere gedeelte uitmakende het Huis, door den Heer *Everard van de Pol* geschikt en met inkomsten begiftigd, tot een Werkhuis voor schamele menschen. Het was te wenschen, dat van deze stichting, zoo nuttig en heilzaam, om de arme van de straaten en het bedelen af te houden, en een goet onderhoudt te bezorgen, gebruik wierd gemaakt, en de wil des Stichters nagekomen.

Aan de Vogel-kopers, staande op de Ganzemarkt, is verboden tobben of emmeren, met water gevuld, by zich te hebben. Waar uit schynt afgenomen te moeten worden, dat de vogelen levendig te markt zyn gebracht, en in dat water hebben geswommen. Ik giffe dit verboden te zyn, om dat door dezelve te veel plaats wierd beslagen, want kort daar naa is de plaats tot het veilen van den Hennip geschikt van de Beyerbrug op de Ganzemarkt tot de Minrebroederen Kerk toe, met verbodt van op eene andere plaats de Hennip te koopen. Wiensvolgens de eene zyde van de Ganzemarkt tot de Vogelmarkt, en de andere zyde tot de Hennipmarkt is afgezondert.

Des Donderdaghs na Pinxteren is *Gysbert Jansze*

(1) Ziet Matth. 1. Fundat. Eccles. 14.

ze tot Stadts Leydekker aangeſteld, en hem een voorſchrift gegeven, naer 't welk hy dit ampt zoude waarnemen, 't welk, om dat in het zelve gewag gemaakt word van de Gebouwen, welke de Stadt ten haren koſte moeſte onderhouden, ik hier opgeeve:

In den yerſten zel hy alle onſer Stadt werken, te weten, der Stadthuis mitten Wanthuſe, der Scepenen huys, Keyſerryck mitter Waghe, dat oude Vleyſchuys, ende die twee nywe Vleyshuzen, dat huys in den Ramen, ende die twee ſtenen Cameren voer op die graft mit dat Waechuys, ſinte Kathryne poerte, die Weertpoerte mit hoeren toernen, die Wittevrouwen poerte mit dat Capelleken binnen die poerte, die Gilde poerte, die Tollenſteghe twee poerten mitten twien toernen, ende dat Capelleken binnen die poerten, Gildenborch op die Vaert, ende die twee ſpoeyen mit allen hoeren toebehoeren, zoe die daer ghelegen zyn, ſtoppen ende dicht houden op zynen coſt ende arbeyt, ende daer toe zel hy leveren op zynen coſt alle leyen, nagelen ende zoudyer, die daer toe dienen ende behoeren zellen; mer alle alſulcke yſerwerck, loet, tegelen, calck ende zant, als totten voerſcreve werken behoeren ende dienen zell, zel hem onſer Stadt Cameraer in der tyt leveren buten zynen coſt ende ſcade. Ende waert zake, dat enich dack van den voerſcreve huſen, poerten, toernen, capellen, ſpoeyen, ofte andere wercken voerſcreve, inſtorten, dat boven ene halve roede groet waer, dat zoude hy in dachhueren weder maken, ende, alſt dan gemaict waer, voert in goede reke ſtaende houden.

Ende hyr voer heb wy van onſer Stat wegen voer ons, ende onſen nacomelingen, Gysbert Jansze *geloift ende geloven mit deſen onſen brieve, jaerlycx wt te reyken ende te betalen vyf ende twintich pont onſer Stadt*

paye, die hem onſer Stadt Cameraer betalen zel aen gelde, die ene helft op S. Victoris dach naiſtkomende, ende die ander helfte op ten heyligen Paeſchdach daer naiſtvolgende, ende zoe voert jaerlicx, zoe lange hy dezen dienſt voeren ende bedienen zal. Ende daer toe zel hem die zelve onſe Cameraer jaerlycx geven ſtryp ende pleyn tot eenre covele, gelyck men die gewoenliken pleecht te geven anderen onſer Stadt leghe dyenren. Ende waert zake, dat die Gysbert *voerſcreve die voerſcreve onſer Stadt wercken niet dicht ende in goede reke en hielde, ende onſe Cameraer hem dede vermanen by enen van onſen ghezwoeren dyenres, die gebreke te maken ende te vervullen, ende hy dan die ghebreke niet en maicte ofte vervullede binnen acht dagen, na dat hem die wete in manieren voerſcreve gedaen waer, als dan zel onſe Cameraer die gebreken terſtont doen maken ende vervullen op* Ghysberts *coſt, ende dien coſt zel hy hem dan wt doen panden, gelyck onſer Stadt zyſen ende andere goede.*

De Heer van *Waſſenaar*, merkende dat het den Stichtenaars ernſt was geenen tol te Weeſp te betalen, en willende voorkomen de uitſpraak des Raadts te Mechelen, heeft aan die van Utrecht aanbieding laten doen ter vereffening van dit geſchil. De Regeerders der Stadt Utrecht hebben hier van kennis gegeven aan de Overyſſelſche Steden, en aan die van Deventer dezen brief geſchreven, in welke de voorſlagen vermeld worden.

„ Eerſame, biſondere, goede Vrunden.

„ Alzoe vermits tuſſchenſpreken eniger goeder „ vrunden, die gheerne tbeſte zien ende helpen „ raiden zouden, int ſtuck van den onbehoerlike „ toll tot Weſep, zoe vele den Heer *van Waſſe-*

„ *naer*

„ *nair* aendragen mach, in bywezen onſer vrunden
„ daer toe gedeputiert, na vele redenen daer inne
„ gebezicht, verſproiken, ende int laeſte ge-
„ raampt is opt verbeteren van ulieden, alze, in-
„ dien onſe gnedige Heer van Utrecht mit zynen
„ onderſaten in den proces, hangende int Hof van
„ den Parlement tot Mechelen, in der zake van
„ den voerſcreven toll, tiegens den Heer *van*
„ *Waſſenair* benoempt, remitteren ende quytſchel-
„ den willen die koſten op hem gedaen in den
„ voerſcreve proceſſe, ende die ghelden van de
„ voerſcreve onderſaten opgeboert ende ontfan-
„ gen; behoudeliken, dat die gelden, die opge-
„ ſcreven ende niet ontfangen noch betailt en zyn.
„ oick quyt wezen ende onbetailt bliven zellen,
„ zoe verre den Heer *van Waſſenair* dat aengaen
„ mach, als dan wil die zelve Heer *van Waſſenair*
„ te vreden wezen, zonder vordere diligencien in
„ dezen proceſſe te doen, dat die ſentency int
„ voerſcreve Hof van den Parlamente tiegens
„ hem, na den innenhouden der concluſien van
„ onſen ſcrifturen, by den zelven Hove gepro-
„ nuncieert ende wtgeſproiken mogen werden,
„ ende dat op onſen coſt. Want wy dan, gemin-
„ de vrunden, vorder verſtaen zullen van ons gne-
„ dichs Heren goeder meyninge ende raide te we-
„ zen, om langere oncoſt ende moyeniſſe te ver-
„ hueden ende te ſcutten: ende wy buten u, als
„ dat behoert, daer inne anders niet en willen
„ tractieren, ofte ſluten, ſoe geven wy die ghe-
„ legentheyt van dezer zake int beſte te kennen
„ uwen Eerſamheyden, aen den zelven vruntlich
„ begerende alhyr by ons uwe gedeputierde Raits
„ vrunden gemachticht, op enen benoemden cor-
„ ten dach, die u believen zal te ſchikken, om

„ mit malcanderen in dezer zake te tractieren, en-
„ de te ſluten, zoe dat nutſte ende oirbaerlycſte
„ zyn zal, welken dach, ons alzoe beteykent,
„ wy voert over zullen doen verkundigen, ende
„ ſcriven, den Heer *van Waſſenair* voerſcreve,
„ daer hy als dan zyne vrunden oick ordinieren
„ ende vuegen wil, om te doen als voerſcreven
„ ſtaet.

„ Wy ſcriven op deze tyt by onzen Bode in ge-
„ lyken formen van dezen onzen brieve den ande-
„ ren tween Steden, alze Campen ende Swolle,
„ begerende als boven een goetlich beſcreven ant-
„ woerde by den zelven onſen Bode van uwen Eer-
„ ſamheyden, die ons vorder niet ſparende, God
„ behueden wil zelich ende geſont. Geſcreven op
„ ten XXIIIſten dach in Auguſto anno LXXV.

Uit welken brief blykt, dat de Heer van *Waſſenaar* wel heeft willen afzien van zyn ingebeeld recht, mits dat hy koſt en ſchadeloos wierd geſteld; doch dat deze voorſlag ten eenemaal is verworpen, en 'er beſloten is het geding ten uiteinde toe te vervolgen, blykt uit deze twee brieven, by welke den Voorſpraak, *Johan Vincent*, en den Pleitbezorger, *Boudewyn Dugospre*, voor den Borgonjer Raadt gelaſt worden de zaak voort te zetten.

„ Venerabiles & egregii viri, amici predilecti.

„ Transmittimus D. V. appontamentum ulti-
„ mum in cauſa theloneorum in Weeſpe per Cu-
„ riam Parlamenti datum, deprecantes D. V. qua-
„ tenus, omni ſemota occaſione, in cauſa ipſa
„ juxta tenorem ipſius appontamenti ſerioſius,
„ prout de jure poteſtis, procedatur, non atten-

„ dentes

„ dentes quibuscumque ex adverſo propoſitis aut
„ proponendis, cauſam, ſi aliqua dicerentur de
„ concordia inter Dominum *de Waſſenaer* & nos,
„ quoad preterpiam non credatur; ſed eſt verum,
„ quod deſuper habita ſint verba, nihil vero con-
„ cluſum. Quare in hac nemini fidem adhibeatis
„ niſi noſtris literis, ſive nunciis mittendis; ſed
„ via regia, more fidelium Advocati & Procura-
„ toris, ut bene ſcitis, procedatis, donec, &
„ quouſque, aliud vobis per nos fuerit intimatum.
„ Nos non erimus negligenter in hys quae deben-
„ tur in recompenſam, ſed legaliter agemus in
„ agendis, &c. Ex Trajecto ſub ſigneto civita-
„ tis ejusdem, ſeptima Septembris anno LXXV.

De tweede brief aan den Pleitbezorger alleen geſchreven, is van dezen inhoudt:

„ Honorande Magiſter, amice predilecte.

„ Recepimus literas veſtras cum copia litere pa-
„ tentis metuendiſſimi Domini Ducis Burgundie,
„ ut apparuit, nobis per Johannem, Nuncium
„ noſtrum, harum gerulum, preſentatas, ex qui-
„ bus diligentiam veſtram ſatis luculenter intelligi-
„ mus; formidamus tamen vobiſcum, quod dilacio
„ ad tuum petitum dari poſſit. Quod ſi factum
„ fuerit, pacientiam habere tam diu oportebit.
„ Scitis tamen bene, quod narrata multa in ipſa
„ litera veritati minime ſubjacent, & quod me-
„ tuendiſſimus Dominus Dux, ſive ipſius Procura-
„ tor generalis ſuo nomine, & Dominus *de Waſſe-*
„ *naer* non ſint ejusdem conditionis ſive qualitatis;
„ ſed multum diſtant ac differunt. Quare horta-
„ mur & rogamus ſtudioſe D. V. quantum ince-

„ ptam veſtram diligenciam, una cum Magiſtro „ *Johanne Vincentii* Advocato noſtro, in cauſa „ vobis nota, ſerioſius, quo de jure poteſtis, con- „ tinuare & facere velitis, preſtantes, quod Domi- „ nus *de Waſſenaer* ab enqueſta facienda excluda- „ tur, maxime ex eo, quod litera Domini Ducis, „ prout certis amicis videtur, ſalvo nihilominus „ judicio veſtro, in ſua concluſione tantum pro „ Generali Procuratore ſuum facit mandatum. Et- „ ſi, prout alias ſcripſimus, pro parte Domini *de* „ *Waſſenaer* aliquid propoſitum fuerit de concor- „ dia, non ad veritatem, quia non fuit, neque „ erit; ſed coram judice proſequi uſque ad finem „ intendimus. Agite igitur fideliter, ut confidi- „ mus, omni excluſa occaſione, nobis cum pre- „ ſenti Nuncio, quem ſpecialiter ad vos trans- „ mittimus, quid in hac re actum & agendum ſit, „ reſcribite, noſque prelibato Magiſtro *Johanni* „ *Vincentii*, noſtro Advocato, intime recomman- „ date, & vos in Chriſto valete, nobis precipien- „ tes. Ex Trajecto ſub ſignato Civitatis ejusdem „ xx. Septembris anno LXXV.

De Heer *van Waſſenaar* heeft nader aanzoek laten doen aan die van Utrecht, en voorgeſlagen eenen byeenkomſt te Utrecht te houden, om het verſchil in der minne met den anderen te vereffenen. Hier van heeft de Raadt dezer Stadt kennis gegeven aan de Stadt Deventer, zoo als blykt uit dezen brief:

„ Eerſame, beminde, goede vrunden.

„ Wy gebieden ons tot u toe wy vruntlycſte „ konnen ende moigen, ende u wil gelieven te we- „ ten, alzo dat na dyer tyt uwe, ende der anderen

„ twyee

" twyee Stede, Campen ende Swolle, gedeputeer-
" de Raitsvrunden alhyr by den onſen gheweeſt,
" ende onderlinge ſpraicke ende tractaet gehadt
" hebben, ruerende tproces tuſſchen onſen gnedi-
" gen Heer van Utrecht, ende ons allen zynre
" Gnaden onderſaten aen die ene, ende den Heer
" *van Waſſenair*, van den ongeboerliken toll tot
" Weeſpe, op die ander zyde, in den Parlamente
" tot Mechelen hangende, Meyſter *Boudewyn Du-*
" *groſpre*, onſen Procureur in der zelver zake, die
" gelegentheyt van der zake, als die op die tyt ge-
" legen was, geſcreven heeft, zeyndende mede ene
" copie wt ene opene brieve, alſt blyct, van my-
" nen gnedigen Heer van Bourgondien, aen zynen
" brieve gebonden, van welke beſlotene brieve
" ende copie, wy copien voert overzeynden uwen
" Eerſamheyden, om zoe vele wetentheyt, als wy
" verſtaen, oick daer wt te nemen. Ende deſe voer-
" ſcreve brief ende copie, ons van deſen onſen
" Bode gepreſentiert, hebben wy die getoent, en-
" de doen viſitieren, enige vrunden van ons gne-
" dichs Heren Raide van Utrecht, ende by raide
" van dien, terſtont weder over doen ſcriven on-
" ſen Procureur voergenoemt Meyſter *Boudewyn*,
" tgoent alhyr by onſen ende uwen gedeputierden
" in dit ſtuck vercalt ende verſproiken is geweeſt.
Van twelck, als ons niet en twivelt, uwe gede-
putierden volcomen relacy gedaen hebben uwen
Eerſamheyden, daer op die zelve onſe Procureur
ons weder ter antwoerde geſcreven heeft, als
ghy zien moicht in der copien van zynen ande-
ren brieve hyr inne beſloten. Aldus, geminde
vrunden, heb gy die zelve wetentheyt van der
voerſcreve zaken, die wy hebben moigen ver-
werven ende krygen.

" Nu iſt vorder geboert, alze dat die Heer *van*
" *Waſſenair* enen, genoemt Meyſter *Willem van*
" *Berendrecht*, Doctor in de Rechten, zoe wy ver-
" ſtaen, alhyr weder geſeyndt gehadt heeft aen
" den eerſamen Proiſt van Arnhem, mit brieven
" van credencien, om mitten Proiſt te communi-
" ceren van den zelven materien. Welke Meyſter
" *Willem*, in preſencien van den Proiſt voerſcre-
" ve, ende meer anderen van myns gnedichs He-
" ren Raiden van Utrecht, ende onſen Overſten
" in der tyt, weder opgedaen ende geproponeert
" heeft, van wegen, ende in naem des Heren *van*
" *Waſſenair*, gelyck voirtyts van zynre wegen op-
" gedaen ende geproponiert is geweeſt, van twelck
" ghy oick gehele relacy ontfangen hebt van uwen
" voergenoemde Gedeputierden; waerom wy ons
" vorder verhails verdragen van dien. Begerende
" zoe veel meer die voerſcreve Meyſter *Willem*,
" dat men den proceſs in deſer zake verſten ende
" wtſtellen wilde, tot op ten yerſten dach van de
" maent Aprilis naiſtkomende, ende binnen cor-
" ten tyden enen benoemden zekeren dach te ne
" men ende te ordineren alhyr te houden, dair al
" dan die Heer *van Waſſenair* zyne vrunden mede
" ſcicken woude, om die zake neder te lecgen,
" ende mit vruntſcappe te breken. Twelck, ge-
" minde vrunden, wy u als te kennen geven, en-
" de wittighen uwen Eerſamheyden, om dat voer
" den anderen tween Steden, alze Campen ende
" Swolle, te doen verboetſcappen; want wy buten
" u, ende hemluden, anders, noch vorder, en wil
" len doen in dezer zake, dan int affcheyden onſe
" Gedeputierden aen beyde zyden verſproiken en
" de laetſtwerve alhyr geſloten wort; mer dencken
" die zake te vervolgen, ende doen vervolgen, al

" ver

" verſproiken is, ende behoeren zel; ten waer of
" uwen goeden rait andersſyns gedraghen zoude,
" daer van wy opt corſte uwe goetlike beſcreven
" antwoerde begeeren by uwen Boden, om voert
" te laten weten den Heer *van Waſſenair* voerſcre-
" ve, wes onſer alre meyninge in dezen wezen zal.
" Eerſame, geminde vrunden, vermochten wy
" enige zaken u te lieve, daer inne zullen ons al-
" tois bereyt ende goetwillich vynden uwe Eer-
" ſamheyden, die onſe Heer God behueden wil
" wailfaerende, zelich ende geſont. Geſcreven
" op ten XIIden dach in Octobri anno LXXV.

De Paus *Sixtus* heeft eenen brief geſchreven aan *Herman van Ryn*, Deken van S. Pieter, by welke hy hem volmacht geeft, om na behoorlyk onderzoek goet te keuren het verdrag tuſſchen den Prooſt en het Capittel van S. Jan, over zekere geſchillen tuſchen hen verrezen; als mede om den Prooſt te ontheffen van een gedeelte des eedts, door hem aan het Capittel by zyne aanſtelling gedaan. (1)

De Biſſchop *David*, heeft den acht en twintigſten October *Aernt van Brouckhuyſen* en van Weerlenberch verleit met de Heerlykheit van Langerak. (2)

Eer ik tot het volgende Jaar overgaa, zal ik hier opgeven eene verklaring, door de Regeerders deer Stadt gegeven, omtrent de waardye van de Stadts ponden. De gelegenheit, by welke deſelve is gedaan, kan uit den brief zelfs beſt blyken.

„ Ho-

(1) Deze brief is door Matthaeus uitgegeven de Jure Gladii, cap. VIII.

(2) Ziet Matth. d. l. cap. XVI. p. 273.

„ Hoghen ende Moigende, wyſen Heeren, Den
„ Preſident ende Raiden myns gnedichs Heren
„ s Hertoigen van Bourgondien, gecommitteert
„ ter zaken zyner landen van Hollant, Zeelant
„ ende Vrieslant; ende voert allen den ghenen,
„ die dezen brief zellen zien, of hoeren lezen: en-
„ de enen ygeliken van hem biſonderen, onſen
„ lieven Heren ende biſonderen goeden vrunden,
„ doen wy verſtaen BORGERMEYSTEREN, SCEPE-
„ NEN ende RAIDEN der Stadt van UTRECHT, dat
„ op ten dach van huden, hyr onder verclaert,
„ voer ons gekomen is in zynen properen perſoen
„ *Jacob van Voern Gherytsze*, onſe borger, ons
„ aldaer thoenende enen openen brief, bezegelt
„ mit zegele wthangende des ghenen, die in den
„ zelven brieve benoempt ſtaet, als wy dat nau-
„ ſte bekennen konden, gantz ende gave, on-
„ gheraſiert ende ongecanceliert, ſprekende van
„ woerde te woerde, als hyr na beſcreven ſtaet:
Wy JAN VAN ARKEL, Heer tot Heukelom, doen kont ende bekennen mit deſen openen brieve, dat wy in tiegenwoerdicheyt onſer manne van lene, hyr na beſcreven, verleyt ende beleent hebben, verlyen ende belenen mit dezen onzen brieve, Jacob Schout Gherytsze van Voern, *ſes mergen lants gelegen in Vuylcop, in Heren* Jans *gerechte* van Schoenouwen, *tuſſchen der Heren lant van den Doem, dat* Willem van Nyevelt *in erfpacht heeft, aen die overſte zyde, ende den lande, datter Heeren van ſunte Peters t'Utrecht toebehoert, aen die neerſte zyde, te halden van ons ende onſen nacomelingen, hy ende zyne nacomelingen, tot enen goeden onverſterfliken leen, te verheergewaden, alſt mit recht verſchynt, mit twalef pont penningen, ſulcx payment als dan in der Stadt van Utrecht geneg ende geve wezen zell. Daer dit gheſchiede waren over ende aen*

onſe

onſe mannen van leen, als Harden Claisze, *ende* Henrick van Steenhuys, *ende meer goede luden. Behelteliek ons, ende een ygelyck, zyns rechts. Gegeven int jair ons Heren* MCCCC *een ende tſeſtich, tien daghe in der maent Junio.* „ Ende doen wy dezen brief „ gezien, gelezen ende wel verſtaen hadden, al„ daer gaf ons die voerſcreve *Jacob*, onſe borger, „ terſtont te kennen, dattet hem van noide waer, „ om zeker zaken willen hem daer toe porrende, „ kenniſſe ende wetentheyt te hebben, zoe wat „ men alhyr binnen onſer Stadt daghelycx, ende „ int ghemeyne, gave ende ontfange voer een pont „ paymente der zelver onſer Stadt, aen ons daer„ om guetlike verzoekende ende begerende, hem „ daer van behoerlike proviſy te doen, ende brie„ ve van certificacien te geven, om die te thoe„ nen, hem daer mede te beſchermen, daer zich „ dat geboeren, ende hem dienen, ende van noi„ den wezen zel, in der beſter formen. Ende wy „ BORGERMEYSTEREN, SCEPENEN ende RAIDEN „ voerſcreve, aenſiende ende merkende die be„ gheerten van den voerſcreve *Jacob*, onſen bor„ ger, redelich ende moigelich te wezen, certifi„ ceren U, myn Heeren, ende anderen voerſcre„ ve ende enen ygeliken biſonderen, dyent aen„ dragen mach, mit dezen onſen brieve, dat men „ teſer tyt alhyr binnen onſer Stadt voerſcreve, „ int gemeyn ende daghelycx voer een onſer Stadt „ ponde gheeft ende ontfangt vier ſtuvers, alzul„ ke ſtuvers, daer men onder den gemeynen volke „ dagelyck mede koipt ende vercoipt, ende gan„ baer zyn. Ende want dit aldus, ende waer, is, „ ende men ſchuldich is ghetuych der waerheyt te „ gheven, als men des verſocht wert, ſoe iſt, dat „ wy, daer op van den voerſcreve *Jacob*, onſen

„ bor-

„ borger verſocht, des toerkonde onſer Stadt ſig-
„ net, twelck wy daghelycx gebruken, aen deſen
„ brief hebben doen hangen. Gegeven int jaer
„ ons Heeren duſent vier hondert vyf ende tſe-
„ ventich op ten negen en twintichſten dach in
„ Novembri.

1476.

De Regeering der Stadt Utrecht is in den Jare 1476. bekleed door de navolgende Perſoonen:

Schepenen.

Willem die Voſſe, Borgermeyſter. In zyn plaetſe
Jan Over die Vecht, ter tyt toe, dat hy weder op zyn ſtede komen ſal.
Adriaen van Lantscroen.
Henrick van Lewenberch.
Jan Over die Vecht.
Jan die Coning.
Jan van Veen.
Jacob Jacobsze.
Arnt van Hove.
Jonge Jacob van Amerongen.
Eerſt van Lichtenberch.
Peter Pot.
Ghysbert die Kraen.

Raden.

Jan Foyt.
Evert die Jonge.
Clais Jansze.
Ghysbert Henricxze.

Si-

Simon Claisze.
Thonys van Amerongen.
Henrick van der A.
Ghysbert Ponciaensze.
Henrick van Voerde.
Herman Kroick.
Joeſt Dyrcxze.
Jacob Henricxze.
Godert Dedel.
Peter Trynde.
Matheus Block.
Gheryt die Kraen.
Jan Knoip.
Arnt Ram.
Gheryt van Ryn Gerytsze, Borgermeyſter.
Eerſt van Amerongen.
Peter Rwſch,
Jan Korſtgensze.
Volken Jansze.
Henrick van Alfen.

Oudermannen.

Frederick die Voicht, Overſte Ouderman. } Wantſnyders.
Isbrant Woutersze. }
Jonge Jan Knyf. } Snyders.
Meweder van Zulen. }
Jan Butendyck. } Backers.
Henrick Spyker. }
Geernt Haſert. } Molenaers.
Peter Stael Evertsze. }
Cornelis Aelbertsze. } Linnewevers.
Peter Henricxze. }
Willem Jansze. } Brouwers.
Jacob Sem. }

Cor-

Cornelis Aelbert Scadens zoen. } Viscopers.
Henrick Borre.

Henrick van Abcoude. } Louwers.
Jan Smail.

Henrick Jansze. } Wollewevers.
Gheldolf Gherytsze.

Tyman Trynde. } Marsluden.
Martyn van Zulen.

Macharys van Benthem. } Botterluden.
Herman van Zyll.

Henrick van Loenen. } Cordewaniers.
Dyrck Dyrcxze.

Henrick Koerntgen. } Oudecordewaniers.
Peter Maich.

Jan Romer. } Corencopers.
Cornelis Foyck.

Jacob van Gheer. } Oudewantſnyders.
Dyrck Gelysze.

Korſtgen Ghysbertsze. } Steenbickers.
Jan Wernarsze.

Gheryt Uten Leen, Overſte Ouderman. } Grauwerkers.
Aelbert Benop.

Elyas van Noerde. } Ryemſnyders.
Clais Folpartsze.

Beernt Grauwert. } Bylhouwers.
Egbert Rutgersze.

Jacob Willemsze. } Smeden.
Bartelmeus van Weede.

Roeloff die Wit. } Zadelaers.
Emont Ghysbertsze.

Biſſchop *David* was thans zo verre meeſter in de Stadt Utrecht, dat hy de Regeering niet alleen naer zynen zin ſtelde, maar zelfs, dat hy verſcheide bekent-

kentmakingen op zynen naam van het Raadthuis liet doen, welke voortyts alleen door den Raadt geſchieden, aan wien alleen toekwam de bezorging van Stadts ruſt en veiligheit. Tot bewys hier van ſtrekt deze afkondiging, des Saturdaghs na Valentini, in het byzyn van Schepenen, Rade en Oudermannen gedaan.

Die Eerweerdige Vader in Goide, hoige ende moigende Forſt, onze gnedige Heer, myn Heer van Utrecht, laet weten enen ygeliken, dat hi, mit goiden ripen raide dair op gehadt, geordiniert heeft, ende verbiet, dat, van dezer tyt voert, niemant, van wat condicien, macht of auctoriteit dat hy zy, Ridderſcap, ofte borger, binnen den lande ofte geſtichte van Utrecht, off anders dair buten woenaftich, hem en onderwynde, by dage off by nachte, heymelick off openbaer, binnen zynre Gnaden Stat van Utrecht, te dragen enige hernaſch, lange meſſen, rutingen, (1) zweerden, bogen, ofte ander weeren, die men lange weeren heet, opt verboeren van den hernaſch, lange meſſen, rutingen, zweerden, bogen, ofte anderen weeren voirgenoemt, ende dair toe opt verboeren van thien ponden der Stat pay van Utrecht by dage, ende by nachte van twintich ponden des ſelven payments. Ende op dat hem nyemant ontſculdigen en ſell moigen dit gebot niet geweten te hebben, ſoe waerſchuwet myn gnedige Heer allen den genen, die herberge houden, ofte vreemde lude in hoeren huſen ontfangen, dat zy hoer gaſten hyr off waerſchuwen. Ende een ygelick huede hem voer misdoen, want myn gnedige Heer voirſcreve dair van executie ſall laten geſchien op die gene, die broikaftich bevonden ſel-

(1) Hier door moet men geene rottingen verſtaan, maar lange deegens. Ziet Kilianus.

ſellen worden, ſonder yemant dair inne te verſchonen, noch te ſpaeren. Ende hyr ſullen wtgeſondert weſen alle huisgeſinde myns gnedigen Heeren voirſcreve, ende zine Amptlude van juſticie ende hoere dienres.

De Biſſchop hadt in den Jare 1474. voor de laatſte vier maanden, in plaatze der Vyven, altoos in voorige tyden door den Raadt aangeſteld, benoemd vier Mannen, te weten *Hendrik van Gent*, *Willem die Voſſe*, *Gerrit van Ryn*, Schout dezer Stadt, en *Eerſt van Drakenborch*, en in het volgende Jaar *Gerrit van Ryn*, Schout, *Gerrit Utenleen*, *Jacob Jacobsze* en *Hendrik van Gent*, ter waarneming van de bediening, eertyts de Vyven aanbetrouwt, aan ieder van welke door de Stadt, ter beloning hunner moeite, toegeleit zyn hondert guldens, en voor de lantaeren, welke zy des nachts nodig hadden, tien ponden. In dit Jaar heeft de Biſſchop eene andere ſchikking gemaakt, als blyken kan uit deze afkondiging, op Aſſchel-woensdagh van het Stadthuis gedaan.

Die eerweerdige in Goide Vader, hoge ende moigende Forſt, onſe gnedige Heer, myn Heer van Utrecht, laet weten enen ygeliken, dat hy, om ruſte ende vrede in zynre Gnaden Stat van Utrecht tonderhouden, ende op dat die goide ende ontſculdige gheeert, gevryet ende beſcermpt, ende die misdadige ende die quade gecorrigiert moigen werden, mit ripen raide dair op gehadt, ghedeputiert ende geordiniert heeft vier goide manne, by namen Henrick van Apcoude, Clais Engbertsze, Henrick van Vianen, *ende* Jan die Witte, *die Tynnegieter, die men noemen zel myns Heeren dienres, dien welken zine Gnaden bevolen hebbe onderſouk ende inquiſicy te ſtellen van allen exceſſen, misdaden ende onbetameliken woirden ofte wercken, die in zynre Gnaden Stat*

Stat ende Stat vriheide van Utrecht geſchiet zyn, ende noch geſchien zullen, die trouwelick aen te brengen ende te kennen te geven zynre Gnaden Scout ende Scepenen van Utrecht, en ſonderlinge by nacht die wege ende ſtraten binnen der Stat ende Stat vriheyt voirſcreve te viſitieren, die misdadigen ende onſedigen, die zy opter daet bevynden, aen te taſten, te corrigieren, ende in die gevangeniſſe op ter Vleishuis te brengen, ende te leveren: die goide, eerbare, ende die hoiſchelike wandelen, te beſcudden ende te beſcermen nae hoeren vermoigen: ende in oneerbare ſteden ende plaatſen te gaen, ende die te viſitieren; ende dair op by bevele van den Scout ende Scepenen voirgenoemt zulke ſorge te dragen, dat die quade wercken ende hantieren, die aldair geſchien mochten, verhuet ende geſchut werden, ondadige voervechters, dair zy die bevynden, te vangen, ende in die gevangeniſſe te brengen, als voirſcreven is, ende dat te kennen geven den Scout ende Scepenen voirſcreve. Waerom myn gnedige Heer den voirſcreve vier perſonen, ende enen ygeliken van hem, verbiet, dat zy, boven dat voer verclaert ſtaet, niemant aen en taſten, noch en vangen, noch en misdoen an live noch an goide, noch niet vorder en doen, noch hem en onderwynden, anders, dan by beveele van den Scout voirſcreve off zinen Stedehouder, off Henricx van Gent, *raide myns gnedichs Heren voirſcreve, off enen van hem in abſencien van den anderen.*

Ende want myn gnedige Heer van Utrecht, om ruſte ende vrede tonderhouden, ende zynre Gnaden Stat ende Stat vryheyde, ende om die gemeyne volke, die voirſcreve vier perſonen geordiniert, ende hem luden beveel gedaen heeft, als voirſcreve ſtaet, ende zyne Gnaden hem dair inne ſtiven ende ſterken willen, ſoe verbiet myn gnedige Heer eernſtelike enen ygeliken, oick wie by zy, opt verhoeren van hoeren liven ende goiden, dat

zy den voirſcreve vier perſonen, noch hoeren dienren ofte hulperen, ruerende van hoeren dienſte ende bevele voirſcreve niet en misdoen, noch en doen misdoen, in woirden noch in werken, heymelick noch openbaer, in eniger wys, gebiedende harde eernſtelike den Scout ende Scepene voirgenoempt, waert zake, dat hem luden, ofte enigen van hem, hyr en boven misdaen worde, dat zy dat aen den misdadigen ſtrengeliken richten, ſonder yemant des te verdragen.

Oick gebiet myn gnedigen Heer enen ygeliken van zine onderſaten, waert zake, dat die voirgenoemde vier perſonen, ofte enich van hem allen, yemande eyſcheden, ofte vermaende, hem luden hulpe ofte byſtant te doen mitter hant om yemant te vangen, off anders hoer beveel te volbrengen, dat zy hem terſtont helpe, ende byſtant doen mitter hant na hoeren vermoigen, ſonder weygeren. Want indien dair yemant gebreclich inne bevonden worde, ſoe beveelt myn gnedige Heer voirſcreve den Scout ende Scepenen den ongehoirſamen ende onwilligen, na gelegentheit der zaken alſoe te corrigieren, dattet anderen exempel zy hem diergeliken te wachten ende te verhueden.

Dat de voorſlagen door den Heer van *Waſſenaar* ter nederlegging van het verſchil over den Tol te Weeſp gedaan, van welke ik op het voorige Jaar gemeld heb, niet aangenomen, of ten minſten, dat de byeenkomſt, zoo die zyn voortgang gehadt heeft, vruchteloos geweeſt zy, blykt uit deze twee brieven, door den Raadt dezer Stadt aan den Biſchop geſchreven:

„ Eerweerdige Vader in Gode, Hoichgebore
„ Forſte, gnedige lieve Heer.

„ Wy ghebieden ons zeer dienſtlike tot uwen
„ Gna-

„ Gnaden, den welken gelieven wil te weten, hoe
„ dat wy wt ſcriften uwer Gnaden, ende onſen
„ Procureur tot Mechelen in den Parlamente,
„ ruerende dat ſtuck van den ongewoenliken tol-
„ len tot Weeſp, verſtaen hebben onder anderen
„ woerden, ende principaliken, dattet van noide
„ zyn zoude, enige van deze zyde aldair te ordi-
„ nieren, om enen Inventarium in der zake te ma-
„ ken, ende die te Hove te doen ſtellen, te ſolli-
„ citeren ende te vervolgen eynde ende expedicy
„ dair van te moigen krygen. Bidden hyrom oit-
„ moidelike uwen Forſtelike Gnaden, achtervol-
„ gende uwe goedertierheyden, ende eernſtige di-
„ ligency, altoes by ons in deſe ende andere za-
„ ken bewezen, ende mitter daet gedaen, beve-
„ linge te doen Meyſter *Jan Carviy*, uwer Gnaden
„ Raidt, die die gelegentheyt ende geſtant van
„ deze zake weet, aldaer tot Mechelen te trecken,
„ om daer inne te doen ende te hantieren, zoe den
„ zelven uwen Gnaden dat alre nutſt ende oer-
„ baerlycſte duncken zal. Ende want tan *Tyl-*
„ *mannus*, onſe Secretarius, in der zelver zake
„ mitten voerſcreve Meyſter *Jan Carviy* vervolcht
„ ende geſollicitiert heeft, wil wy hem geerne me-
„ de deputieren ende zeynden mit Meyſter *Jan*
„ voergenoemt, indien uwen Gnaden dat nutte
„ ende oirbaer dunct te wezen. Bidden oick me-
„ de uwen Gnaden, als voirſcreve ſtaet, aen den
„ yerſten Preſident van den Perlemente tot Mechel-
„ len, ende den gemeynen Heeren van den Per-
„ lemente, te ſcriven om expedicy te moigen ver-
„ werven; aengezien, gnedige Heer, dat uwer
„ Gnaden onderzaten ende borgers dagelycx meer
„ ende meer belaſt ende beſwaert werden van den
„ bewaerres der onbehoirliken tollen voerſcreve.

„ Ende wes uwer Gnaden goeden raidt hyr inne
„ gedragen zell, begeren wy oitmoidelich een
„ goetlich beſcreven antwoerde by dezen onſen
„ Bode van uwen Forſteliken Gnaden, die, altois
„ over ons gebiedende, onſe Heer God behueden
„ wil wailfarende, zelich ende geſont. Geſcreven
„ op ten XIIden dach in Mayo anno LXXVI.

De tweede brief is van dezen inhoudt:

„ Wy begeeren uwen Forſteliken Gnaden oit-
„ moedelike te weten, hoe dat ten zonderlingen
„ vervolgen ende begheeren van *Willem die Voſſe*,
„ onſen Borgermeyſter in der tyt, die eerſame
„ Meyſter *Folpart van Amerongen*, Rait myns gne-
„ dichs Heere Hertoige van Bourgondien, &c.
„ in zynen Parlarmente tot Mechelen, den zelven
„ onſen Borgermeyſter geſcreven gehadt heeft op
„ ten dach van huden, alze dattet nu tyt is om die
„ zake van der onbehoirliken toll tot Weeſp ten
„ eynde te ſolliciteeren, yemant aldair tot Mache-
„ len te ſcicken voer den yerſten rechtdach naiſt-
„ komende; want hy gheene beter tyt en weet,
„ gelyck die zelve Meyſter *Folpart* zoe hy verder
„ ſcryft dat in zynen brieve, dien hy den voer-
„ ſcreven onſen Borgermeyſter gezeynt heeft, om
„ uwen Gnaden voert te hantreycken, ende wy
„ den zelven uwen Gnaden by deſen onſen Bode
„ voert overzeynden, uwen Moigentheyden over-
„ ſcryft ende te kennen gheeft. Bidden hyrom
„ zeer dyenſtelich uwen Forſteliken Gnaden deze
„ zake ter herte te nemen, als uwe Gnaden altois
„ gedaen hebben, en ons niet en twyvelt noch wel
„ doen willen, ende Meyſter *Jan van Carviy*, dien
„ die gelegentheyt van dezer zaken wel kenliken

„ is,

„ is, indyent u alzoe gelieft, aldaer te ſcicken,
„ ende bevelinge te doen die zake te ſollicitieren,
„ ende voert te doen ſcriven aen onſen lieven Heer
„ den yerſten Preſident zonderlingen, ende oick
„ mede dat gemeyn Hof van den Parlamente voer-
„ ſcreve, om expedicy van dezer zake te moigen
„ hebben, gelyck beth weten ende verſtaen, dan
„ wy geſcriven konnen uwe Forſtelike Gnaden,
„ die altois over ons gebiedende, &c. Geſcreve
„ op ten xxviſten dach in Decembri anno LXXVI.

Vorders vinde ik geene melding meer van dit geding, weshalven ik twyffel, of door het Parlament te Mechelen wel uitſpraak geſchiet zy, of heeft konnen gedaan worden, wegens haar kort beſtaan, dewyl dat hoge Gerechtshof, volgens het getuigenis van Gouthoeven (1), na den doodt van Hertog *Karel*, in het begin van het volgende Jaar voorgevallen, vernieticht is.

Het was een voorrecht der Utrechtſche borgeren en ingezetenen, dat hunne perſonen noch goederen tuſſchen de Node en Bodegraven mochten aangeklaagt of bezet worden, dan alleen voor hunnen dagelykſchen rechter, zoo als ik meer dan eens in het eerſte deel dezer Jaarboeken heb gemeld. Des niet tegenſtaande, hebben niet alleen des Biſſchops Maarſchalken, maar ook andere, vooral gedurende de regeering van den tegenwoordigen Biſſchop, in dit voorrecht getracht indracht te doen; doch telkens heeft de Raadt de zaak hunner borgeren en ingezetenen, daar over klachtig vallende, verdeedigt, en die geene, voor wien de aanklachte geſchiede, of rechtsvordering deede, kennis gegeven

(1) Chron. bladz. 498.

ven van dit recht, met ernſtige aanmaning om te willen afzien van de begonne rechtspleging. Tot een voorbeeld hier van kan onder veele andere, welke ik onnodig achte op te geeven, verſtrekken deze brief, welken de Regeerders dezer Stadt hebben geſchreven aan *Willem van Valkendael*, Bailiuw van Woerden.

„ Eerbaere, biſondere, goede vrunt.

„ *Evert die Jonge*, onſe borger, heeft ons te „ kennen gegeven, dat ghy zyn goet, lecgende „ onder uwen bedrive aen den Indyck, aldaer voer „ die welgeboeren ende leenmannen beſproiken, „ ende recht daer op gevordert zoudt hebben, om „ des wille, dat hy een deel van jaeren herwerts „ dat voerſcreve goet tot zynen wille, ende tiegens *Ghysberts*, zyns broeders, oick ons borgers, onwille, ende mit onrecht, gebruickt gehadt zoude hebben. Want dan, geminde vrunt, „ die voerſcreve onſe borger ons bezegelde brieve „ van den gerechte van den Indyck voerſcreve „ getoent heeft, daer mede hy bewyſt ende kenliken maict, dat hem dat zelve goet in den jaer „ XIIIIc. ende XLIX leſtleden des Donredages na „ ſunte Bartelmeus dach Apoſtel, in den Gerechte voerſcreve, na den rechte ende gewoenten „ van den lande, overgegeven is geweeſt, ende „ dat oick zynt dyer tyt herwers tot heer toe rwstelike ende vredelike gebruyct gehadt heeft, zoe „ wy verſtaen, zonder ymants wederzecgen, daer „ hy by hoipt niemant onrecht gedaen te hebben, „ ende harde noide yemande onrecht doen of vercorten zoude wetende. Ende wy dan ſculdich „ zyn onzen borgeren voer te ſtaen in hoeren rech-

„ ten,

„ ten, ende voer onrecht te beſcudden ende be-
„ ſchermen na onſen vermoigen; ſoe iſt, dat wy
„ vruntlich begeren aen uwen Eerbaerheyden,
„ ons borgers voerſcreve goet van den voerſcreve
„ aenſprake tontſlaen ende te vryen, zoe dat doch
„ van rechts wegen, ende na vermogen onſer
„ rechten ende previlegien behoert te geſchien;
„ zonderlingen, dat men onſen borger live noch
„ goede, nergent tuſſchen Noide ende Bodegra-
„ ven, noch daer en binnen ommegaende, dan
„ alhyr, bezetten, beclaigen, noch rechtvorde-
„ ringe daer op doen en mach, van ſcaden of van
„ ſculden ruerende. Nietmyn heb gy op hem yet
„ te zecgen, daer van zal u alhyr goet recht ghe-
„ ſchien ende wedervaeren, gheeſtelyk ofte weer-
„ lick, daer gy des begeerende zult werden. En-
„ de waert zake, dat onſe borger ofte zyn goet
„ hyr en thenden vorder van u belaſt worde, dat
„ wy doch niet en hopen, als dan zoude wy ge-
„ noidicht werden zulke wegen ende manieren
„ van rechten te zueken, daer mede hy, ende
„ zyn goet, van onrecht beſchutt ende beſchermpt
„ mochte werden. Soe vele dan, geminde vrunt,
„ u in dit ſtuck gelieven zal te doen, ende te laten
„ gheſchien, begeren wy een goetlich beſcreven
„ antwoerde by dezen onſen Bode, ons eyntlich
„ na te moigen rechten, van uwen Eerbaerhey-
„ den, die, ons weder niet ſpaerende, God be-
„ hueden wil zelich ende geſont. Geſcreven op
„ ten anderen dach in Julio anno LXXVI.

By dit voorrecht wierden de borgers en ingeze-
tenen gehandhaaft, als zy tydig over de aanklach-
te, tegens hen gedaan, klaagden aan den Raadt,
doch niet zoo zy zich reets hadden ingelaten in een

geding voor eenen anderen Rechter, want in dat geval, wierden zy verſtaan afgezien te hebben van dit recht, en moeſten hunne zaak verblyven aan die Recht-bank, voor welke zy dingplichtig waren. Een bewys hier van levert deze brief uit, aan den Schout en Schepenen te Baarn (1) geſchreven.

" Eerbaere, goede vrunden.

" Wy hebben u anderdages doen ſcriven ter be-
" gheerten ende ten vervolge van Joffer *Nyes*,
" Weduwe *Jan Zeebecx*, ons onderſaetſter, dat
" ghy zulke beſettinge, als *Jacob Wegensze* aen
" hoer mit uwen Gerechte gedaen had voer zeker
" ſchulden, als hy aen hoer meynde ten afteren te
" wezen, afſtellen ende te niete doen zouden, na
" den vermoigen van onſen rechten ende previle-
" gien, gelyck onſen brief, u op die tyt ghezeynt,
" die u noch wel voerſtaen mach, daerom wy ons
" vorder verhail verdragen van dien, dat vorder
" innehout ende begrepen heeft. Want wy dan
" by uwen openen bezegelden brieve, ons ghepre-
" ſentiert ende ghetoent, wel onderwezen ende
" gheinformiert zyn, dat onſe onderſaetſter voer-
" genoemt zich in deze zake onder uwen Gerechte
" ende jurisdictie geſtelt heeft gehadt, ende mit-
" ten voergenoemden *Jacob Wegensze* voer u dinc-
" plichtich geworden is geweeſt voer der tyt, dat
" zy ons zulcx te kennen gegeven gehadt heeft,
" ſoe iſt dat wy dairom op dezer tyt te vreden zyn,
" dat

(1) *Baarn* of *Baaren*, thans een Dorp van het Neder-ſticht, niet verre van de Stadt Amersfoort, heeft oudtyds gehadt Stadts gerechtigheit, als de Heer Matthaeus aantoond lib. III. de Nobilit. cap. 1. p. 820. & ſeqq.

" dat ghy op ten yerſten rechtdach na den heiligen
" dertienden dach naiſtkomende, partyen voer-
" ſcreve aen beyden zyden gehoert, den zelven in
" dezer zake recht doen ende wedervaren laten na
" behoeren, eernſtelich aen u begeerende onſe
" voerſcreve onderſaetſter in hoeren rechten niet
" te vercorten, of te gehengen vercort te werden;
" mer hoer zulck cort onvertoigen recht te doen,
" ende te wedervaeren laten, dat zy gheene rede-
" nen en hebbe ons daer van te vervolgen, ende
" wy oick niet gedrongen en werden hoir vorde-
" ren voerſtant daer inne te doen. God zy met u.
" Geſchreven op ten xvden dach in Decembri an-
" no LXXVI.

Jaa, dat verder ging, wanneer de Heer *Jan van Reneſſe*, zoon van den Ridder *Jan van Reneſſe*, te Rekelinchuiſen, buiten het Sticht, onder het gebiedt van den Keurvorſt van Keulen, in rechten was betrokken, heeft de Raadt dezer Stadt beweerd, dat die Rechtbank niet bevoegt was om over zyne zaak te oordeelen, dewyl hy een Utrechts borger was, die voor geenen anderen, dan voor zynen dagelykſchen Rechter, konde aangeſproken worden. Al te opmerkelyk is deze brief, om dezelve hier niet op te geven. Het opſchrift van dezelve is:

Den Stede van Dorſten ende van Rekelinchuyſen, Stoelheren van den fryen ende heymeliken Gerechte in den veſte aan Relinchuſen.

" Eerbaere, voerſienige, biſondere goede vrunden.

" Wy gebieden ons tot u, zoe wy vruntlycſte
" moigen, zeer vruntlich dankende uwen Eerbaer-
" hey-

" heyden der zonderlinger goeder vruntſcap ende
" vorderſcap ghy die dienre *Jans van Ryneſſe*, Heer
" *Jans* zoene, Ritters, ons borgers, gedaen hebt
" in vorderinge zyner zaken, die hem *Jan van Eyl*
" *Tylmansze* voer den vryen ſtoel in der Eyckrot,
" in der veſte van Rekelinchuſen gelegen, onghe-
" boerlich opgeleyt, ende hem aldair dairom ge-
" ropen, ende doen laden gehadt heeft, dair van
" wy wel geinformiert ende onderwezen zyn,
" merkende daer wt, ende geheel bevolende (1)
" uwer Eerberheyden goede toeneygonge, ende
" hertelyke vruntſcap gy tot ons ende onſen bor-
" geren dragende zyt, ende in dit ſtuck bewezen
" hebt. Ende wt zonderlinger confidentie ende
" gelove van dien, ende die voert tonderhouden,
" zoe begheer wy zeer vruntlike te weten uwen
" Eerberheyden, om die van dezer zake te infor-
" mieren na geboeren, dattet waer is, ende wy u
" van dien certificeren mit dezen onſen brieve,
" alze dat wy van Roemſcher Coningliker macht
" (2) alzoe gepriviligiert ende begifticht zyn, dat
" gheen Forſte, Marcgreve, Hertoige, Greve
" of Edele, of gheen gheeſtelich of weerlike per-
" ſoen, enigen van onſen borgeren, of die binnen
" onſer Stadt muren woenaftich zyn, van zaken,
" die den weerliken rechte aengaen, dan alleen die
" Keyſer of die Coning, buten onſer Stadt muren
" ver-

(1) Dat is bevoelende, verſtaende.

(2) Dit voorrecht hebben de Utrechtſche borgeren verkre-gen in den Jare 1252. door den Roomſchen Koning Willem, en is uitgegeven door Buchel. ad Hedam. p. 210. Matthaeus lib. II. de Nobilit. 32. & IV. cap. 24. en in de vermeerderde Chronyk van Beka by Matth. tom. V. Analect. p. 145. en kan ook gelezen worden in het Utrechtſch Placaatb. III. deel, bladz. 276.

" verboden, noch citieren en ſel moigen ten rech-
" te, zoe verre zy overbodich ende bereyt zyn
" voer onſen gnedigen Heer van Utrecht, onſen
" Heer, of den rechter, den zynen Gnaden binnen
" der Stadt van Utrecht in der tyt geſtelt, ende
" gheordiniert zullen hebben, rechts plegen, ende
" recht geven, ende nemen willen; verbiedende,
" vermits der zelver Coningliker macht, dat tie-
" gens deze voerſcreve ghifte ons niemant en ver-
" mete hinderlich te wezen, noch moyeniſſe daer
" inne en doe, by verboerniſſe der Coningliker
" gracien ende gnaden, ende daer toe by verbuer-
" niſſe van hondert marck goudts, tot behoef der
" Coningliker Camer, gelyck die Coningliker pre-
" vilegium ende gifte dat claerer ende breder inne-
" houden ende begrepen hebben. Ende want tan,
" lieve geminde vrunden, die voergenoemde *Jan*
" *van Rynes*, onſe inwoenende borger, in zynen
" properen perſoen voer ons gekomen is, hem
" preſentierende ende overbodich wezende voer
" onſen gnedigen Heer van Utrecht, of voer den
" Rechter, dien zyne Gnaden alhyr binnen Utrecht
" gheſtelt ende gheordiniert zullen hebben in der
" tyt, te rechte te ſtaen, ende recht nemen ende
" geven wil den voergenoemden *Jan van Eyl*,
" den rechter, den cleger, ende allen den ghenen,
" die der clage mit rechte te doen moigen hebben,
" ende hy van ere ende rechts wegen ſculdich is
" te doen, na gelegentheyt der zaken, daer van
" wy u oick certificieren mit dezen onſen brieve,
" gelyck wy mede van alle tgoent datter voer-
" ſcreve *Hugen van Oeſterwyck*, Frygreve in den
" veſte van Rekelinchuſen, als hy ſcryft, tande-
" ren tyden mit onſen openen wthangende beze-
" gelden brieven, om allen beſten wille, gecerti-
" ficeert

" ficeert gehadt hebben. Ende die zake, daer van
" *Jan van Eyl* voergenoemt onſen voerſcreven
" borger *Jan van Rynes* voer den voerſcreven
" vryen Stoel heeft doen laiden ende beclaighen,
" erfniſſe ende beſterfniſſe alhyr gelegen aentref-
" fende is, die welke, als ons dunct op correxy
" van uwen Eerbaerheyden, in den heymeliken
" vryen Gerechte in dusdaniger manieren niet en
" behoert ghetractiert ende berecht te wezen; mer
" zal ende behoert ghetractiert ende berecht te
" werden ten plaetze ende ſteden, daer die gele-
" gen zyn; ſoe iſt, dat wy zeer vruntlich begeren
" aen uwen Eerbaerheyden, als Stoelheren van
" den voergenoemden vryen Gerechte, die zelve,
" als zonderlinge goede vrunden, aenroepende en-
" de vermanende, in behoudeniſſe ende beſcher-
" minge onſer Coningliker previlegien ende giften
" voergeruert, dattet u believen wil uwe handen
" daer aen te houden, ende zulke voerzien ende
" proviſie dair op te hebben, dat onſe voergenoem-
" de borger *Jan van Rynes* mitten voerſcreven
" heymeliken Gerechte niet vercort noch veron-
" recht en werde, ende wy in onſen Coningliken
" previlegien ende ghiften onghemoeyt bliven en-
" de beruſten moigen, alſt behoert. Dit doende,
" geminde vrunden, zuldy ons zonderlinge vrunt-
" ſcap ende danclike doen, wy willent oick tande-
" ren tyden, daer wy konnen ende moigen, gheer-
" ne wederom verſchulden tiegens uwen Eerber-
" heyden, mitten welken wy anders niet, dan
" onderlinge minne ende vruntſcap te hebben,
" ende te onderhouden dencken, &c. Geſcre-
" ven op den XXIIIſten dach in Auguſto anno
" LXXVI.

Op

Op den vierden October is de Heer *Jan van Zuylen van Natewisch* aangestelt tot Dykgraaf van den Lekkendyk Boven-dams. (1)

1477.

In het Jaar 1477. zyn op den gewoonlyken dagh verkoren tot

Schepenen.

Henrick van Nyevelt.
Jan van Hamersteyn. (2)
Werner Braem.
Willem van Steenre.
Jan van Lantscroen, Borgermeyster.
Beernt Proys Aelbertsze.
Alfar Rwsch.
Jan van Amerongen Eerstze.
Henrich van Ghent.
Henric Knoip.
Dyrck Woutman.
Frederick van Voerde.

Raden.

Rolof van Nyevelt, Borgermeyster.
Jan Knyff.
Peter Scroytgen.
Ghysbert Thomas Rutgersze.

Ja-

(1) De brief van aanstelling door Bisschop *David* gegeven, is te lezen by Matth. de Jure Gladii, cap. xxxii. p. 527.
(2) Deze is des Woensdaghs na Victoris uit den Raadt gezet, vermits hy Havermeester van de Heeren van S. Jan was.

Jacob Gherytsze die Brouwer.
Jan Ghysbertsze.
Ysbrant Jansze.
Beernt van Everdingen.
Loef van Jutfaes.
Alfer van Rodenborch.
Dyrck Rwſch.
Gheryt Woutersze.
Matheus Koevoet.
Jan Spyering.
Wilger Jacobsze.
Jacob van der Borch.
Hector Utenleen.
Ghysbert Hoet.
Jan van Maſch.
Dyrck Zaſſe.
Hendrick van Huesden.
Adriaen van Wezele.
Gheryt Zoudenbalch.
Anſem Zalm.

Oudermannen.

Henrick van Scarpenborch. } Wantſnyders.
Gheryt Petersze. }
Adriaen van Abcoude. } Snyders.
Frederick van Nes. }
Gheryt Voet. } Backers.
Peter wt den Boegart. }
Henrick Stevensze. } Molenaers.
Jacob Stael. }
Ghysbert Bartensze. } Linnewevers.
Rolof Ghysbertsze. }
Willam van Lochorſt, Overſte Ouderman. } Brouwers.
Clais de Rycke. }

Arnt

Arnt Henricxze, Vleyshouwer. } Viscopers.
Ghysbert Claisze.

Simon Claisze, die Louwer. } Louwers.
Jan die Wit Gheerlofsze.

Clais Dyrcxze van den Kyeboem. } Wollewevers.
Jan Egbertsze, die Verwer.

Henrick van Vyanen. } Marsluden.
Jan Egbertsze.

Jacob Jansze van Vinkeveen. } Botterluden.
Jan van Zyll.

Ghysbert Rutgersze. } Cordewaniers.
Willem Henricxze.

Jan van Lent. } Oudecordewaniers.
Henrick Jacobsze.

Florys van Pallais. } Corencopers.
Gheryt Jan Dyrcx zoons zoon.

Werner Jansze. } Oudewantſnyders.
Evert Ghysbertsze.

Jan van Lochorſt. } Steenbickers.
Jacob Gelysze.

Dyrck Borre van Amerongen, Overſte Ouderman. (1) } Grauwerkers.
Wouter die Jonge.

Dyrck van Montwyck. } Ryemſnyders.
Jan van Rodenborch.

Jonge Jan Boemhouwer. } Bylhouwers.
Jan Harbortsze.

Jan die Witte, die Tyneghieter. } Smeden.
Jonge Peter Rwſch.

Jacob die Beer. } Zadelaers.
Jan van Benthem.

In

(1) In het volgende Jaar zyn tot Overſte Oudermans van den Ouden Raadt, in plaats van deze en van *Willem van Losborſt*, aangeſtelt *Floris van Pallaes* en *Gerrit Voet*.

In deze Regeerings beſtelling, door den Biſſchop gedaan, is in de Maand Juny van dit Jaar verandering gekomen, zoo als ik ſtraks melden zal.

De overdracht van den Jare 1454. by welke de Overſten en Cameraars toegeleit was twee mark zilvers, om met dat geld hunne covelen te maken, is des Woendaghs na Lichtmiſſe vernieticht, en verſtaan, dat op Stadts koſten aan hen jaarlyks zoude gegeven worden een tabbaard, om dien te dragen ter eere van de Stadt. Doch is wederom verändert in dit zelve Jaar des Saturdaghs na Martini Translatio, en verſtaan dat ten koſte van de Stadt de Overſten zullen hebben zilvere covels, om dezelve te dragen ter eere van de Stadt, en vooral in de vier voorname Hoogtyden en op alle plechtige dagen.

Door het overlyden van Hertog *Karel van Borgonje*, in het begin van dit Jaar voorgevallen, miſte onze Utrechtſche Kerk-voogd *David* eenen ſterken arm, en wierdt minder gevreeſt dan voorheen. Hy gevoelde hier van ook ſtraks de gevolgen met het verlies van zyn onmatig gezag in de Stadt Utrecht, 't welk hy dikwerf met verachting harer voorrechten hadde misbruikt. Veele der voornaamſte borgeren begonden opentlyk te morren, en de klachten wegens zyne onrechtmatige heerſchzucht wierden niet langer in den bangen boezem geſmoord, maar opentlyk geuit. De Regeerders, beducht voor oproer, vaardigden eenige uit de hunne af naar den Biſſchop, te Wyk te Duurſtede zich onthoudende, welke hem hunnen rechtmatigen vrees te kennen gaven, en eenige voorſlagen deden ter behoudenis van de ruſt en vreede in de Stadt. De Biſſchop nam aan binnen acht dagen te Utrecht te komen, om alsdan zyne mening te openbaren.

Kor-

Korte dagen na deze af-spraak, vernam de Raadt dezer Stadt, dat de Bisschop zyne beloften niet houden zoude, waarom zy nader verzoek tot zyne overkomst deden by dezen brief.

" Eerweerdige Vader in Gode, gnedige lieve
" Heer.

" Alzoe wy en vrydage lest verleden by uwen
" Gnaden gheweest, ende den zelven te kennen
" gegeven gehadt hebben zeker punten, tot ruste
" ende vrede binnen uwer Gnaden Stat tonderhou-
" den dyenende; dair op uwe Gnaden ons duech-
" delike antwoerde gegeven hebben onder anderen,
" dat die zelve uwe Gnaden alhyr zelve in persoen
" komen wouden binnen acht dagen doe naistko-
" mende, om alle ding ten besten te helpen vue-
" gen, tot rust ende vrede dyenende. Want wy
" dan, gnedige lieve Heer, nu verstaen, dat uwe
" Gnaden binnen der voerscreve tyt alhyr niet ko-
" men en souden, des wy doch niet en hopen, en-
" de die zaken van onsen Raide ons nu aengedra-
" gen, ende vorder versproiken, ende onder den
" gemeynen volke alhyr ghespreyt worden; soe
" ist, dat wy zeer vruntlike ende dyenstich bidden
" uwen Forstelike Gnaden, dattet den zelven gelie-
" ven wil alhyr binnen uwer Gnaden Stadt Utrecht
" te komen, opt corste dat ghescbien zel moigen,
" om rust ende vrede alhyr binnen uwer Gnaden
" Stadt voerscreve te onderhouden, wanttet, gne-
" dige lieve Heer, wt goeder herte ende meyninge
" ons alzoe op deze tyt nutste ende van noede we-
" zen dunct. Eerweerdige, gnedige, lieve Heer,
" wilt deze onse dyenstlike bede int duechdelycste
" ontfangen, ende ons op deze tyt niet wey-

" geren, twelck wy altois gheerne weder verſcul-
" den willen tiegens uwen Forſteliken Gnaden, die,
" over ons gebiedende, onſe Heer God behueden
" wil zelich, lanclivich ende geſont. Geſcreven
" tUtrecht, onder tſignet der voerſcreve uwer
" Gnaden Stadt van Utrecht, des wy teſer tyt za-
" mentlike gebruken, op ten XVIIden dach in A-
" prili anno LXXVII.

De Biſſchop vertoefde te komen, het zy hy vertrouwde, dat de Regeering, naar zynen zin geſteld, zyn gezag wel zoude handhaven, het zy hy vreesde, van meer te zullen moeten toegeven, dan hem aangenaam zoude zyn: Weshalven de gemoederen meerder aan het giften kwamen, en veroorzaakten, dat den Raadt den drie en twintichſten April beſloot de oude rechten en herkomens weder aan te nemen, met het aanſtellen der Vyven, welke door den Biſſchop waren afgeſchaft, gevende macht aan de twee Borgermeeſteren en de twee Overſte Oudermannen, om die te benoemen, welke zulks ook aanſtonts verricht hebben. Twee dagen daar naa wierd in plaatze van *Willem die Voſſe* tot oud Schepenborgermeeſter aangeſteld *Jan over die Vecht*, zynde de gemelde *Willem die Voſſe*, nevens *Dirk van Wail*, welke in het Jaar 1475. het Raadſchap hadde bekleed, en andere, verzekert en gevangen genomen. Naar alle waarſchynelykheit zullen deze het meeſt in den haat van het volk zyn geweeſt, wegens hunne te groote aankleving aan des Biſſchops belangens. De Biſſchop heeft aanſtonts op het hooren van deze tyding aan den Raadt met eenen brief zyn ongenoegen hier over te kennen gegeven, begeerende dat dezelve zoude los gelaten en van de gevangenis bevryt worden. Waar op

de

de Raadt, ter goetmaking van haar gedrag, dit antwoord heeft toegezonden:

„ Eerweerdige Vader in Gode, hoichgeboere
„ Forſt, gnedige lieve Heer.

„ Uwer Gnaden brief, ons laetſtwerve gezeynt,
„ inhoudende woe uwe Gnaden verſtaen hebben,
„ dat wy enige onſer borgeren, die altyt van goe-
„ den, eerliken, ende geboirliken wezen ende le-
„ ven gheweeſt zyn, hem oick duegentlike heb-
„ bende in onſen ghemeynen oerber, cortelike
„ gevangen ende in zwaere ghevengniſſe gheſtelt
„ zouden hebben, niet vernemende die zelve uwe
„ Gnaden eenige zaken, overmits welken dat ghe-
„ ſchiet zy, begerende daerom aen ons onſen ge-
„ vangene borgeren quyt te ſchelden van der ghe-
„ vengniſſe, ten minſten op borchtochten, loften,
„ ofte anders des gheboerlich, ende niet te gehen-
„ gen hem te miſſchien, om te bezien, of die ge-
„ breken, die op hem wezen moigen, mitten an-
„ deren yet gehandelt ende vervoeget mochten
„ werden, mit meer andere woerden daer inne
„ begrepen, heb wy oitmoidelike ontfangen ende
„ duechdelike verſtaen; ende begeeren den zelven
„ uwen Forſtliken Gnaden oitmoidelike dair op te
„ weten, dat die zake op die tyt alzoe gelegen
„ was, dat ons om vordere overlaſt, die hemluden
„ gheſcepen was aen te komen, dochte die gevan-
„ geniſſe voer dat alre beſte gedaen te wezen aen
„ hemluden: en is oick ghene ſtrengicheyt, noch
„ quaetheyt ghekiert, ende dencken dat oick, by
„ der hulpe van Gode, alzoe helpen te ſtellen ende
„ te vueghen, dat zulcx niet gheſchien en ſal. En-
„ de hebben, om allen laſten te ſcutten, ende op

„ dat die zake mitten anderen gehandelt ende ver-
„ vueget moighe werde, mitten voirscreve gevan-
„ genen, zonderlinge mit *Willem die Vos*, ende
„ *Dyrck van Wail*, alzoe vruntlike doen spreken,
„ dat zyluden willichlike hem ene wyltyts van heen
„ absentieren, ende stellen willen te bliven tien mi-
„ len van uwer Gnaden Stadt van Utrecht, op
„ zeker loften ende oirveden. Hoichgeboere Forst,
„ gnedige lieve Heer, wy bidden, zoe wy oit-
„ moidelycste konnen ende moigen, uwen Forste-
„ like Gnaden, dese onse antwoerde int duechde-
„ lycste af te nemen ende te kieren, ende uwe
„ vaderlyke goedertierenheyt in deze zake te ge-
„ bruken ende te hantieren, zoe wy des, ende al-
„ les goets, volcomelike toebetrouwen uwen Gna-
„ den, die altois over ons gebiedende, God al-
„ machtich behueden wil lanclivich, zelich ende
„ gesont. Gescreven op ten lesten dach in Aprili
„ anno LXXVII.

Onder de gevangene was eene *Bartholdus then Haghen*, welke, vermits hy een Klerk en een Dienaar van het geestelyke Gerichtshof was, op begeerte van den Bisschop, overgelevert wierdt aan den Officiaal, met byvoeging van de betichtinge ten zynen laste, om den zelven voor den Bisschop te brengen en te recht te stellen.

Te dezer tydt is, ter voorkoming van opschuddingen en oproer, de wacht op alle de poorten en toorens, zoo als in gevaarlyke tyden voorheen gebruikelyk is geweest, wederom opgestelt, en zyn eenige mannen gehuurd, om des nachts binnen de Stadt en Stadts wallen om te gaan, ook is de Schouten in de Voorsteden aangezeit in de vryheit eene nachtwaak op te rechten.

Niet

Niet alleen de Stadt Utrecht, maar ook de Geeſtelykheit ende de Ridderſchap klaagden over verſcheide inbreuken in hunne rechten, waarom zy beſloten gezamentlyk dezelve aan den Biſſchop voor te dragen, en herſtelling te verzoeken. Van Stadts wegen zyn hier toe benoemt, uit den ouden Raadt, *Jacob Jacobsze* en *Jan die Coning*, en uit den nieuwen, *Beernt Proys Aelbertsze* en *Gheryt Zoudenbalch*. Op dat die afgevaerdigde goede kennis zouden hebben van het onrecht, in verſcheide gevallen de borgers en ingezetenen dezer Stadt door de Raden en Amptluiden des Biſſchops aangedaan en dienvolgende vergoeding zouden konnen eisſchen, is des Saturdaghs na Sacramenti deze afleezing van het Raadthuis gedaan:

Die Raide out ende nywe laten weten allen onſen borgeren ende onderſaten, die op deſe tyt binnen lants zyn, die enige beclachten, of wes opzeggens hebben moigen op ons gnedichs Heren Raide van Utrecht, of op zynre Gnaden Officier ende Amptluden, tzy van gelde ofte van goide, die hem onbehoirlike, int vervolch van hoeren ſaken ende rechten, ofte in wat manieren dattet anders toegekomen mach weſen, afgenomen zyn, dat zy dat te kennen geven Gerit Zoudenbalch *ende* Jacob Jacobſe, *van onſen Raide out ende nywe dair toe gheſchict, binnen vier dagen naiſtcomende, ende die op deſe tyt niet inlandich en zyn, binnen vier dagen, na dat zy binnen lants gekomen zyn. Die Stat van Utrecht, ende dat gemeyne lant willen hem byſtant ende hulpe doen na den Lantrechte, gewoenten ende oude heerkomen, om weder te moigen krygen ende verhalen dat gene, dair zy toe gherechticht zyn, alſt dat geboirlike weſen zall. Ende waer ymant die ten afteren ofte beſcedicht waer, ende dat niet te kennen en gave, als*

voirſcreven ſtaet, ende die Rait ter waerheyt bevonde, na der voirſcreve tyt, dien en ſoude men niet voerſtaen als voirſcreven ſtaet, ende dair toe zoude hem die Rait corrigieren nae hoir zelfs goetdunken. Ende hyr van zelmen een cedell off wthangen voir der Scepenhuis, op dattet een ygelick weten mach, dient aendraicht ende noit is te weten.

Door het overlyden van *Henrick van Nyevelt* een Schepens plaats open gevallen zynde, heeft de Raadt niet afgewacht de benoeming des Biſſchops van eenen anderen in zyne plaatſe; maar, weder aannemende de oude gewoontens en herkomens, des Vrydaghs na Pinxſteren, aangeſteld *Peter van Zulen* tot Schepen, en hem ten zelven dage in den eedt genomen.

Hier op is gevolgt een bevel aan de Overſten, om in het generaal Capittel te noemen twee leden van den Raadt tot het doen der Schouw van de Vecht en den Rhyn, om volgens de oude herkomens denzelven met de anderen twee Leden van Staat by te woonen; waar uit af te nemen is, dat zedert de regeering van Biſſchop *David*, de Stadt van denzelven is uitgeſloten geweeſt. Ook is ter zelver tydt verſtaan, den Raadt van hoger beroep, genaamt de *Schive*, door den Biſſchop ingeſteld, te vernietigen.

Voorts is des Vrydaghs na der octave van Sacramentsdagh verandering in de Regeering voorgevallen, welke ik beſt oordeele met de eige woorden van het Raadtsbeſluit te melden, welke deeze zyn: *Hebben die Raide out ende nywe weder aengenomen hoere oude heerkomen van der kyeſinge Scepene, Raide ende Oudermans, die na der ouder gewoenten niet gekoeren en zyn. Ende want* Henric van Ghent, *op*

deze

deze tyt Scepenborgermeyſter, gezet van myne Heer van Utrecht, des zelven myns Heeren Rait geweeſt heeft tot op enen dach voer Lichtmiſſe leſtleden, ende dairom in den Raide niet zitten en mach na ouden gewoenten; ende oick Jan Knyff *Raitborgermeyſter,* Willem van Lochorſt, *ende* Dyrck Borre van Amerongen, *Overſte Oudermans, ghene Overſte wezen en moigen op deze tyt, om des wille, dat zy in den jaer* LXXV. *leſtleden Overſte geweeſt hebben, daerom zyn zy afgeſet. Ende de Brouwers hebben enen anderen Ouderman gecoren voer* Willem van Lochorſt, Tyman Dedel, *ende die Grauwerkers hebben gekoeren voer* Dyrck Borre van Amerongen, Jan van Groenevelt. *Dit gedaen wezende, hebben die gemeyne Oudermans vorder ghekoeren voer enen Rait* Jan Knyf, *wt der Snyder gilde. Ende als die voerſcreve twe Oudermans, ende* Jan Knyf, *Rait, hoere gewoentlike eede gedaen hadden, hebben die gemeyne Raide weder ghekoeren twaelf Scepenen, te weten thien van de Scepenen, die van mynen Heer van Utrecht gezet waeren, ende voer* Henric van Ghent *voerſcreve, ende* Henric Knoep, *die een van den twaelven gezet was, hebben zy gekoeren* Willem van Lochorſt *ende* Dyrck Borre van Amerongen *voerſcreve. Welke twaelf Scepenen nick terſtont hoeren eeden gedaen hebben in tiegenwoerdicheyt van den Raide op ten huſe. Ende die Rait out ende nywe willen voert meer houden ende achtervolgen die kyeſinge van den Overſten int achtede jaer, als dat transfix doer den Gildenbrief geſteken dat innehout ende begrepen heeft.*

Van dit gebeurde is door den Raadt kennis gegeven aan den Biſſchop, met verklaaring zulks geſchiet te zyn volgens de oude voorrechten en gewoontens, welke hy by zyne inhuldiging gezworen

hadt te zullen onderhouden en nakomen. (1) Om hem daar van te zekerder te overtuigen, wierdt hem toegezonden een affchrift van den brief, welke hy by zyne eerfte inkomft in de Stadt bezegeld, en welkers inhoudt hy met geftaafden eede hadde bevefticht. Waar door hem niet onduidelyk wierdt verweeten zyne meineedigheit, of ten minften zyne onoplettenheit en vergetelheit in het nakomen zyner gedaane beloften. En dewyl de aangeftelde Schepenen, alvorens hun ampt te konnen bedienen, in handen van eenen gemachtigden des Bisfchops op het Biffchops Hof den eedt moeften afleggen, en 'er thans geen Schout, die gewoon was uit naam des Kerkvoogds dien eedt af te nemen, zich in deze Stadt bevond, hield de Raadt ernftig by den Biffchop aan, te willen bezorgen, dat deze plegtigheit naar gewoonte wierdt verricht. Van dit alles blykt uit dezen brief door den Raadt aan den Biffchop gefchreven:

„ Eerweerdige Vader in Gode, hoichgeboe-
„ re Forft, gnedige lieve Heer.

„ Alzoe uwe Forftelike Gnade ons alle onfe
„ brieven, die tghemeyn rueren, privilegien,
„ rechten, wilkoeren ende koeren, die wy heb-
„ ben, of verkregen hebben, van Keyferen, van
„ Roemfche Coningen, ende van Biffcoppen tU-
„ recht, uwer Gnaden Voervaderen, zoe wy zi
„ geweeft hebben, ende alle onfe oude heerko-
„ men, die wy by uwer Gnaden Voervaderen,
„ ende by onfer ouder tyden haer toe gebracht
„ hebben, gheconfirmiert, vaft ende ftade geloift
„ heb-

(1) Ziet het II. Deel dezer Jaarboeken, bladz. 326.

„ hebben te houden, zonder enige wederwoerde
„ ofte werken, mit goeden trouwe, gelyck dat
„ claerliken blyct, in uwer Gnaden bezegelden
„ brieve, ons daer van gegeven, na den innehou-
„ den der copie, in dezen onſen beſlotene brief
„ gheleyt. Welke onſe rechten ende oude heer-
„ komen, &c. ene wyletyts herwerts niet onder-
„ houden en zyn, noch hoeren voirtgang gehadt
„ en hebben moigen, als kenliken ende openbaer
„ is; ſoe iſt, gnedige lieve Heer, dat wy, om
„ aller beſten wille, ende zonderlinge om ruſt ende
„ vrede alhyr onder den gemeynen volke te moi-
„ gen onderhouden, die voerſcreve onſe rechten,
„ oude heerkomen, &c. weder aengenomen ende
„ aengetaſt hebben dyer weder te gebruken, als
„ wy voer deſer tydt geplogen hebben te doen,
„ ende, wt macht ende vermoigen van dien, on-
„ ſen Rait, Scepenen ende Overſten gekoeren
„ ende gheordiniert. Ende want tan die zelve
„ Scepenen uwer Gnaden ghenen eedt gedaen en
„ hebben na behoeren, ende wy alhyr nyemant en
„ weten, dien zyluden van uwer Gnaden wegen
„ hoeren geboirlike eede doen moigen, daerom dat
„ Scepenen recht nederleyt, ende niet en mach
„ gehouden werden, waer by wy ende dat gemey-
„ ne volck, beyde gheeſtelich ende weerlich, al-
„ zoe wel die van buten als van binnen dezer uwer
„ Gnaden Stat, zeer behindert, beſchedicht ende
„ veraftert zullen werden, indyen uwe Gnaden
„ zulcx niet en verhueden. Bidden hyrom, zoe
„ wy oitmoidelycſte ende dyenſtelycſte konnen
„ ende moigen, uwen Forſteliken Gnaden, dattet
„ den zelven believen wil die voerſcreve Scepenen
„ alhyr te doen eden, ende recht te laten ghe-
„ ſchien, na onſen rechten ende oude heerkomen

„ voer-

„ voerſcreve; int welk ons, ende den gemeynen
„ volke, zeer danclike, dyenſtlike ende oerberli-
„ ke doen zullen uwen Gnaden. Soe vele dan de-
„ zen onſer oitmoedige ende dyenſtliker bede ghe-
„ ſchien zel moigen, begeeren wy een goetlich
„ beſcreven antwoerde, ons na te moigen rech-
„ ten, by dezen onſen Bode, van den zelven uwen
„ Forſteliken Gnaden, die, altois over ons gebie-
„ dende, God almachtich behueden ende bewae-
„ ren moet lanclivich, zelich ende geſont. Ge-
„ ſcreven op ten xiden dach in Junio anno LXXVII.

Twee dagen daar naa is ingekomen het antwoord van Biſſchop *David* op dezen brief, doch niet voldoenende aan des Raadts begeerte, en zyn twee Leden uit den ouden en twee uit den nieuwen Raadt gelaſt na te zien en op te zoeken de oude rechten aangaande het eeden der Schepenen, en heeft de Raadt, alvorens van dezelve gebruik te maken, noch eenen tweden brief aan den Biſſchop geſchreven, van dezen opmerkelyken inhoudt:

„ Eerweerdige, &c.

„ Alzoe wy uwer Forſteliker Gnaden anderda-
„ ghes hebben doen ſcriven, hoe dat die zelve ons
„ alle onſe brieven, dye tghemeyn rueren, previ-
„ legien, rechten, wilkoeren ende koeren, die
„ wy hebben, of verkregen hebben, van Keyſe-
„ ren, van Roemſche Coningen ende van Biſſcop-
„ pen tUtrecht, uwer Gnaden Voervaderen, zoe
„ wie zy gheweeſt hebben, ende alle onſe oude
„ heerkomen, die wy by uwer Gnader Voirvade-
„ ren, ende by onſer Ouder tyden heer toe gebracht
„ hebben; geconfirmiert, vaſt ende ſtade geloift

„ heb-

„ hebben te houden, zonder enige wederwoerde
„ of werken, mit goeden trouwen, gelyc dat
„ claerliken blyct in uwer Gnaden bezegelden brie-
„ ve, ons daer van gegeven, na den innehouden
„ van der copien, die wy op die tyt in onsen be-
„ slotene brieve overzeynden uwe Moigentheyden.
„ den. Welke onse oude heerkomen, ende rech-
„ ten, &c. ene wyltyts herwerts niet ondergehouden noch achtervolcht en zyn, noch hoeren voertgancg niet gehadt en hebben moigen, als dat kenliken ende openbaer is. Soe wy dan, gnedige lieve Heer, om alles besten wille, ende zonderlinge om rust ende vrede alhyr onder den gemeynen volke te onderhouden, die voerscreve onse rechten ende oude heerkomen weder aengenomen ende aengetast hadde, dyer te gebruken, als wy voer dyer tyt geplogen hadden te doen, ende, wt crafte van dien, onsen Rait, Scepenen ende Oversten gekoeren ende gheordiniert. Ende want die zelve Scepenen uwer Gnaden ghenen eedt gedaen en hadden, noch oick tot hier toe niet gedaen en hebben, daer by dat Scepenrecht alhyr op die tyt nederlach, ende noch nederleyt, in afterdeel ende scaden uwer Gnaden onderzaten, gheestelich ende weerlich, ende oick anderen, alzoe wel die buten, als die binnen uwer Gnaden Stadt woenaftich ende zich onthoudende zyn; biddende daerom in den zelven onsen brieve, zoe wy oitmoidelycste konden ende mochten uwen Forsteliken Gnaden, dattet denzelven believen wilde, die voerscreve Scepenen alhyr te doen eeden ende recht te laten ghescchien, na onsen rechten ende ouden heerkomen voerscreven, gelyck den voergenoemde onsen brieve, daer toe wy ons referieren, van

„ dien

„ dien dat vorder innehout ende verclaert. Op
„ welken onsen brief uwen Forstelike Gnaden ge-
„ lieft zich gheweerdicht hebben ons weder te
„ doen scriven, dat onse Oversten ende Scepenen
„ te voeren alhyr, niet in verminringe onser rech-
„ ten, previlegien, ofte anders; mer by onsen
„ gemeynen believen ende consent, gestelt wae-
„ ren, &c. gelyck die voirscreve uwer Gnaden
„ brief, dien wy goetlich ontfangen, ende in goe-
„ de maten verstaen hebben, dat mit meer andere
„ woerden innehout ende begrepen heeft. Waer
„ op wy uwen Gnaden dyenstliken begeeren te
„ weten, ende, int wailnemen van uwen Gnaden,
„ ende zonder storing van dien, dat wy niet en we-
„ ten, noch ons kenliken is, enigen consent ofte
„ believinge na onsen rechten ende gewoenten
„ daer toe gedaan te hebben; mer hebben dat moe-
„ ten gehengen ende lyden, als uwe Gnaden beth
„ weten, dan wy gescriven konnen. Doch, gne-
„ dige Heer, dat overgestelt, want wy niet en
„ begeeren, dan alle tgoent te doen uwen Forste-
„ liken Gnaden, dat goede ondersaten hoeren rech-
„ ten Lantsheer schuldich zyn te doen, meer ende
„ niet myn, ende oick onse rechten ende oude
„ heerkomen, gelyck die ons van uwen Gnaden
„ geconfirmiert zyn, als voerscreve staet, gheerne
„ onderhouden ende achtervolgen zouden, om
„ rust ende vrede onder den ghemeynen volke al-
„ hyr te moigen staende houden; soe ist, dat wy
„ noch anderwerve, zoe wy alre oitmoidelycste
„ ende dyenstlycste konnen ende moigen, bidden
„ uwe Forstelike Moigentheyden, dattet den zel-
„ ven gheweerdigen ende believen wil die voer-
„ screve Scepenen alhyr te doen eeden, ende recht
„ te laten ghescbien na onsen rechten ende oude

„ heer-

„ heerkomen; want, gnedige lieve Heer, indien
„ dat alzoe niet gheschien en soude moigen, des
„ wy doch van uwen Goedertierenheyden ende
„ Gnaden niet vermoiden, als dan zullen wy zon-
„ der twyvel gemoidicht ende bedwongen werden
„ zulken rait ende voirsien dair op te hebben, by
„ alzoe, dat die Scepenen gheeedt, ende recht
„ gehouden moigen werden, als dat na onsen rech-
„ ten, previlegien ende oude heerkomen dan ge-
„ boeren zal; twelck ons als dan niet verkieren,
„ noch onvruntlich afnemen en willen, die voer-
„ screve uwen Forsteliken Gnaden, die altois over
„ ons gebiedende, ende, zoe vele wy deser onser
„ oitmoidiger bede genieten zullen moigen, een
„ goetlich beschreven antwoerde by dezen onzen
„ Bode wederzeyndende, God almachtich behue-
„ den ende bewaeren moit lanclivich, zelich ende
„ gesont. Geschreven op ten xxiisten dach in Ju-
„ lio anno LXXVII.

In dezen brief geven zy klaar te kennen, noit toestemming te hebben gegeven tot het aanstellen van de Regeering door den Bisschop, maar zulks niet te hebben konnen beletten, en diensvolgens te hebben moeten verdragen en gehengen.

Den tweeden dagh daer aan volgende heeft de Raadt besloten gebruik te maken van het voorrecht door Bisschop *Jan van Virneborch* verleend, (1) en de Schepenen te doen eeden door den Schepenbor-

(1) Volgens dit voorrecht, gegeven des Saturdaghs na S. Margrieten dagh 1366. te lezen by Matthaeus de Jure Gladii cxix. p. 462. en in het Utrechtsch Placaatboek, III. Deel, bladz. 202. was een Schepenborgermeester gerechticht, om, als een Bisschop binnen eenen maand geen Schout aanstelde, het Schout-ampt te verwaren.

borgermeester *Jan van Lantscroon;* doch ik twyffel, of dit wel ter uitvoer is gebracht, om dat kort daar naa, te weten den dertigsten July, het verdrag met den Bisschop gesloten, is goetgekeurt; op welken zelven dagh *Jan van Renesse*, Heer *Jans* zoon, door den Bisschop tot Schout zynde benoemd, naa dat hy alvorens in tegenwoordigheit van den gantschen Raadt zynen eedt hadde gedaen, de Schepenen, in het byzyn van de Prelaten der vyf Godshuizen, op het Bisschops Hof den eedt heeft afgenomen.

Des Maandaghs na Petri & Pauli heeft de Raadt by klok-luiding doen verbieden alle Utrechtsche borgers en inwooners te Wyk te komen op des Bisschops rechtdagh, onder bedreiging van zware straf, en met toezegging, dat, indien iemand van hen door het niet verschynen eenig nadeel wierdt toegebracht, of een vonnis tot zynen laste en schade kreeg, de Stadt hun hooft-heer wezen zoude. (1)

De ontzegging van de Stadt in den Jare 1473. gedaan aan *Peter van Zulen*, *Jacob Bor van Amerongen*, *Gheryt van Amstel*, en *Beernt van Everdingen*, is des Saturdaghs na translationis Martini opgeheven, en hen vergund weder in de Stadt te komen, en zyn zy gesteld in dien zelven staat, in welken zy waren voor dat zy verdreven waren.

De Overysselsche Steden, *Deventer*, *Campen* en *Swol*, nevens de Stadt *Groningen*, spaarden geene moeite noch kosten, om door hunne tusschen-spraak den Bisschop met de Staaten te vereenigen. Derzelver afgezondene hebben zich eenigen tydt in deze Stadt opgehouden ter onderzoek der bezwaaren en re-

(1) Dit verbodt is naderhant dikwils, als de Stadt het oneens was met den Bisschop, herhaald.

redenen van misnoegen, en is hen, gedurende hun verblyf alhier, de eerwyn geſchonken, zo dat de eene dagh de Geeſtelykheit, en de andere dagh de Stadt hen dezelve vereerde.

De Regeerders der Stadt Utrecht, het zy dat zy vertrouwden op de goede mening der afgevaardigde van de vier voornoemde Steden, het zy dat zy enige kennis gekregen hadden van het geen de voorgemelde afgezondene den Biſſchop tot verzoening met de Staten beſloten hadden voor te ſtellen, hebben eenparig belieft des Saturdaghs na tranſlationis Martini de raming by hen opgeſtelt, en hebben alle de gilden dezelve ook eendrachtig goetgekeurt; en ten bewys, dat het ernſt was de geſchonde voorrechten wederom in het vervolg te genieten, en den Biſſchop te nootzaken hen die geruſtelyk te laten gebruiken, hebben zy korte dagen daar naa, te weten des Donderdaghs naa Margarete, *Geryt van Zoudenbalch* en *Jan de Coning* gezonden, om met de twee andere Leden van Staat, eene nauwe verbintenis aan te gaan, tegen allen en eenen iegelyk, die hen hinderlyk zoude mogen zyn.

De Biſſchop, merkende het vaſte voornemen der Staaten, en zich buiten ſtaat ziende om met geweld hen te wederſtaan, dewyl hy miſte de hulp en onderſtand van zynen Broeder Hertog *Karel den Stouten*, ſchikte zich naar de omſtandigheit des tydts, in welke hy zich bevond, en ſloot een verdrag met de Staaten; 't welk, ſchoon in ons Placaatboek gedrukt (1), ik geoordeelt hebbe hier in te voegen, zo als ik het op ons Stadhuis gevonden hebbe; te meer, om dat de daar op gevolgde verklaring des Bis-

(1) Utrechts Placaatboek, II. Deel, bladz. 950.

Biſſchops, ſtrekkende tot nadere uitlegging, aldaar niet te vinden is. (1)

„ DAVID VAN BOURGONDIEN, bi der gnaden „ Goits Biſſcop tUtrecht, allen den genen, die „ deſen brief zellen zien of horen leſen, ſalut. „ Alzoe zekere twiſten ende geſcillen cortelick op- „ geſtaen ende verreſen ſyn tuſſchen ons op die „ ene, Prelaten, Dekenen ende Capittelen onſer „ vyf Goidshuſen, onſe Ridderſcap, Stat ende „ Steden aen deſe zyde der Yſelen ons Geſtichts „ van Utrecht, ruerende die onderhoudeniſſe, en- „ de volcominge der privilegien, rechten ende ſta- „ tuten, gewoenten ende ouden heercomen onſs „ Geſtichts voirſcreve, op die ander zyden; ſoe „ iſt dat wy by middel ende tuſſchenſpreeken der „ eerbaeren *Bruyn Arntzen*, ende *Johan Borre* van „ Deventer, *Lubbert Peterſe*, *Goeſen Clinckenberch*, „ van Campen, *Evert Vreeſe*, *Lubbert Thaſen van* „ *Langenholt*, van Zwolle, *Jacob Groeves*, ende „ Meiſter *Henrick Sloeter*, van Groningen, onſer „ Steden van Overyſelen voirgenoemt Raitsvrun- „ den, alſe gedeputeerden van onſen Steden voir- „ ſcreven, die hem dairom tot meer tyden geerne „ gevoecht, onledich gemaict, hoeren groten coſt „ ende arbeyt niet geſpaert en hebben, op allen „ geſceelen ende twiſten, ende ſonderlinge op ten „ punten hyr navolgende, mit onſen Prelaten, De- „ kenen, Capittelen, Ridderſcap, Stat ende Ste- „ den aan deſe zyde der Yſelen voirgenoemt, en- „ de allen anderen, die zich dair inne gemenget, „ ende deſs te ſcaffen gehat moigen hebben, niet „ wt-

(1) Matthaeus ad Chron. Egmund. p. 256. heeft het uitgegeven.

„ wtgeſceiden, overgecomen ende gededingt zyn,
„ in manieren hyr na beſcreven.

„ In den yerſten ſoe zullen wy een ygeliken van
„ onſe onderſaten, hy zy geeſtelick ofte weerlick,
„ te Lantrecht na den Lantbrieff ſtellen, dair hy
„ van rechts wegen, privilegien, ofte gewoenten,
„ te recht behoert, ende voert den Lantbrieff hou-
„ den ende nagaan in alle punten ende articulen,
„ ſoe wy die beloeft ende geconfirmiert hebben:
„ ende oick mede onſe Eccleſie, Ritterſcap, Stat
„ ende Steden onſs gemeynen Geſtichts voirge-
„ noemt, in allen hoeren privilegien, rechten,
„ gewoenten ende ouden heercomen, laten be-
„ ruſten ende bliven. Ende off ymant vercort
„ waer tot deſen dage toe, die ſall dat moigen
„ vervolgen, na wtwiſinge des Lantbrieffs, ofte
„ gewoenten, ofte privilegien sLants, ſoe hem
„ dat beſt genuegen ſell.

„ Item voert ſoe believen wy, dat men in toe-
„ comenden tiden die Watergangen, te weten
„ die Rinen ende Vechte, ſcouwen zell na or-
„ dinancie ende raminge, leſt by onſen drien Sta-
„ ten voirſcreven dair op gemaict, ter tyt toe
„ wy mit den zelven onſen drien Staten dair op
„ zementlick een beter ordineren ende maken
„ zellen.

„ Item voert ſoe believen wy, dat voertaen
„ gheen Walſche tongen (1), in ſaiken onſen Lan-
„ den, Steden, ofte ſingulaer perſonen ons Lants
„ voirſcreve aengaende, raiden en ſellen, ende
„ willen ons dair ſoe geboirlike inne hebben, dat
„ onſen Staten ende gemenen onderſaten van on-
„ ſen

(1) Door dezelve worden verſtaan zyne Borgonjer Raadtslieden.

„ ſen lande voirgenoemt deſs te vreden moigelic
„ weſen zellen.

„ Item voert ſoe gunnen wy ende believen, dat
„ onſe Leenmannen ende Mansmannen, int ver-
„ ſueck van haeren leenen, heergewaden geven
„ ende betalen zellen, gelyck men die by tyden
„ Heren *Fredericx van Blanckenhem*, *Rudolfs van*
„ *Diepholt*, Biſſcoppen tUtrecht, onſe voervade-
„ ren ſaliger gedachten, te verſuecken ende te
„ verheergewaden plach, ende voert na der ouder
„ gewoenten.

„ Item oick mede, alſoe wy in tyden verleden
„ een recht geſtalt hadden binnen onſe Stat van
„ Utrecht, geheten *die Schive*, ſoe hebben wy dat
„ voirſcreve recht van der *Schive* voir ons ende
„ onſe nacomelingen, geheell ende all ten ewigen
„ dagen affgeſtelt.

„ Item ſoe is mede verdedingt, dat wy in toe-
„ comenden tyden onſen Leenmannen, ofte Mans-
„ mannen, niet belaſten en zullen mit onbehoerli-
„ ke dienſten te doen, off te doen doen, buten
„ die palen ons Geſtichts voirſcreve, in ſaken die
„ onſen gemenen lande niet aengaen.

„ Oick mede, alſoe van ouden tyden die toll,
„ die nu ter tyt in onſe Stad tot Wyck geleit iſs,
„ in onſe Stad van Renen te liggen plach, ſoe be-
„ lieven wy, ter eernſteliker begeerten van onſe
„ Staten van onſen landen, ende onſen Steden van
„ Overyszel voirgenoemt, dat die voirſcreve toll
„ wederomme van Wyck tot Renen verleit ſall
„ werden, ende dair bliven, gelyck die van outs
„ dair gelegen heeft.

„ Item voert ſoe verdragen, quytſcelden ende
„ vergeven wy volcomelike, heel ende all, onſe
„ Prelaten, Dekenen, ende Capittelen, Ritter-

„ ſcap,

„ ſcap, Stat ende Steden ons Geſtichts voirge-
„ noemt ſamentlick, ende een yetlick van hem
„ biſonderen, ende allen anderen, die ſich in de-
„ ſen twiſt ende geſcheele gemenget, ende des te
„ ſcaffen gehat moigen hebben, ofte yemant an-
„ ders van hoeren wege ende in hoeren name, ſoe
„ verre, ende in wat manieren hem die voirſcreve
„ ſaken aengaen moigen, tot deſen dage toe, alle
„ tgene dat zy, of ymant van hem, ons, ofte den
„ onſen, gedaen off geſchiet mach weſen, ſonder
„ dairom tot eniger tyt enige wrake te doen, of
„ te laten doen, doer ymant anders, ofte yet
„ dairomme die voirſcreve onſe Eccleſie, Ritter-
„ ſcap, Stat ende Steden, ende hoer medewerc-
„ kers, tot eniger tyt te eyſſchen off te moyen
„ enichſints, mit recht oft anders; mer den ſel-
„ ven alle minne, vrintſcap, ende gunſte bewi-
„ ſen, ende van den onſen laten geſchien zullen,
„ gelyck als een goet gnedich Heer ſinen onder-
„ ſaten ſculdich is the doen, in allen manieren,
„ alſs off deſe geſcheelen ende twiſt niet opgeſtaen
„ ende verreſen en waeren.

„ Ende hyr mede ſellen an beiden zyden verlyc-
„ ket weſen alle crot, letſel ende ongenuechte,
„ die tuſſchen partyen voirſcreven geſchiet mo-
„ gen weſen tot deſen dage toe, ende een ygelike
„ van beiden zyden zall mogen comen, weſen en-
„ de verkeeren in allen manieren, gelyck off deſe
„ geſcheele niet verreſen off opgeſtaen waeren;
„ behoudelike acht perſonen, die in een Plackaet
„ cedule, dair oft by ons gemaict, ende met on-
„ ſen zegell bezegelt, wtgezondert zyn, na inhout
„ der cedule voirſcreve.

„ Ende want wy DAVID VAN BOURGONDIEN,
„ Biſſcop tUtrecht voirſcreve, alle deſe voirſcre-

„ ve punten mit ons ſelfs raide ende vrien wille,
„ ende by raide onſer vrunde, aldus verdedinct
„ ende gedaen hebben, ſoe hebben wy alle ſaiken
„ voirſcreve geloift, ende geloven by onſer For-
„ ſteliker eeren ende trouwen, die vaſte ende ſtede
„ te houden, ende te doen onderhouden, op die
„ peen in den Lantbrieff begrepen, voir ons, onſe
„ nacomelingen Biſſcoppen tUtrecht, onſen on-
„ derſaten, ende allen den genen, die onder ons
„ Geſticht geſeten ende gelegen zyn, alle argliſt
„ ende nywe vonden claerliken wtgeſceiden; ge-
„ bieden dairom allen onſen onderſaten, ende enen
„ ygeliken biſonder, dat ſy deſe onſe dedinge en-
„ de overdracht onder malcanderen houden, vol-
„ brengen ende navolgen in allen haeren punten
„ ende articulen, alſs voirſcreven is, want wy dat
„ alſoe gedaen willen hebben. Deſs tot oirkonde
„ hebben wy DAVID Biſſcop voirſcreve deſen on-
„ ſen brieff mit onſen zegel doen beſegelen.

„ Ende want wy Eccleſie, Ritterſcap, Stat en-
„ de Steden des Geſtichts voirſcreve, dit aldus
„ vrientlike, omme ruſte ende vrede in den lande
„ te houden, overcomen zyn mit onſen gnedigen
„ Heer voirſcreven, ſoe hebben wy Eccleſie voir-
„ ſcreve onſer vyf Goidshuſen zegele, ende wy
„ *Jan* Borchgrave tot Montfoort, Heer tot Pur-
„ mereynde, tot Linſcoten ende tot Hekendorp,
„ &c. *Sweeder van Montfoert*, Heer tot Doden-
„ weerd, *Jan van Ryneſſe* van Rinouwen, *Steven*
„ *van Zulen van Nievelt*, Ritters, *Jan van Rineſſe*,
„ Heer *Jans* ſoen van *Rineſſe* van Rinouwen Rit-
„ ters, ende *Frederik uten Ham*, Knapen, van we-
„ gen der Ritterſcap voirſcreven dair toe gebeden,
„ onſe ſegele: ende wy Stat van *Utrecht* onſer Stat
„ zegell, ende wy Steden *Amersfoert* ende *Renen*

„ onſer

„ onſer Steden zegelen mede aen deſen brieff doen
„ hangen. Welker brieve ſeſſe zyn alleens luden-
„ de van woirden te woirden. Ende waert oick
„ dat deſe brieve mit alle ſegelen niet volbeſegelt
„ en waeren, ende deſs enige ontbraken, deſs niet
„ tegenſtaende ſolden zy nochtans van machten
„ ende weerden weſen, off zy all beſegelt waeren,
„ zonder argeliſt. Gegeven int jair ons Heren
„ duſent vier hondert zeven ende tſeventich op
„ ten achtentwintichſten dach in Julio.

De Placaat-cedulle, van welke in dit verdrag melding gemaakt wordt, was van dezen inhoudt:

„ Wy DAVID VAN BOURGONDIEN, bi der gna-
„ den Goits Biſſcop tUtrecht, maken kont allen
„ luden, dat wy geloift hebben ende geloven mit
„ deſen onſen brieve, onſer Eccleſie, Ritterſcap,
„ onſer Stat van Utrecht, ende onſen Steden A-
„ mersfoirt ende Renen, te doen geſchien ende
„ vervolgen alle punten ende articulen naevolgen-
„ de.

„ In den yerſten zullen wy den Proiſt van Oude-
„ munſter (1) wederomme mit brieve of inſtru-
„ mente, ſoe dat beſte dienen zall, ontſlaen van
„ zynre obligacien, die hy ons gedaen heeft, mit
„ alle dat gene, dat dair aen cleeft.

„ Item voert, zullen wy quytſcelden die oerve-
„ dige borgers van hoer vangeniſſe op een ge-
„ woentlike oervede.

„ Item voert ſullen wy die ſake der kinder van
„ *Nievelt* eynden, alſs geboerlike weſen zall.

„ Item voert ſullen wy den Prieſter wt Drenthe
„ ont-

(1) Deze was *Willem van Montfoort.*

" ontſlaen van der vangeniſſe, ende hem voert te
" recht ſtellen dairt behoert.

" Item voert van onſen hoffgueden zullen wy
" onſe regiſter toenen, alſs wy binnen Utrecht co-
" men, ende voirt dan dair inne doen by onſen
" Staten, als recht ende geboerlike wezen zall.

" Item ſoe ſullen die gelden, die noch nae ſtaen
" onbetaelt van den Maerſcalk wtgezeit bliven
" ſtaen, ter tyt toe die mit recht verwonnen ſel-
" len weſen.

" Item ſoe ſullen wy doen betalen die vier en
" dertich Rynſche gulden van der ſcouwe, gelyck
" datter verſproiken iſs.

" Item ſoe zellen die achte perſonen, te weten
" onſe lieve getruwe Raide, meiſter *Ludolff van*
" *Veen*, Doemdeken, meiſter *Johan Militis*, Proiſt
" tot Arnhem, meiſter *Dirck Uterweer*, Deken tot
" Oudemunſter, meiſter *Melaeſs van Lavennis*, mei-
" ſter *Johan Carvin* ten Doem, meiſter *Anthonis*
" *Potage* tOudemunſter voirſcreve onſer Kercken
" Canonicken, *Grut van Ryn*, Scout onſer Stat
" van Utrecht, ende meiſter *Henrick van Alcmair*,
" wt onſer Stat van Utrecht bliven, om alles bes-
" ten wille, ter tyt toe wy binnen Utrecht ge-
" weeſt zullen hebben tot twee off drie maell, en-
" de hebben overſien die gelegentheit der ſaken:
" ende dunct onſs dan mit onſen drien Staten
" dat oerberlick iſs, dat zy te recht geſtelt zul-
" len werden, off incomen zullen, dat zal alsdan
" by ons, ende onſen drien Staten als voirſcre-
" ven is, geſchien. Alle deſe punten ſonder ar-
" geliſt. Deſs tot oirkonde hebben wy onſen ze-
" gell beneden opt ſpacium sbriefs doen drucken.
" Gegeven op onſen Slote tot Duerſtede int jair
" ons Heren duſent vier hondert ſeven ende

" tſe-

" tſeventich op ten acht en twintichſten dach in " Julio.

Dus wierdt deze hoogmoedige en heerzuchtige Kerk-voogd genootzaakt de Staten genoegen te geven, en te erkennen de veelvuldige afwykinge van het geen hy by zyne inhuldiging en Stoels-bezitneeming by eede hadt belooft na te komen.

Korte daagen na het voltrekken van het bovenſtaande, heeft de Raadt dezer Stadt het belangen der inwooners van de Bilt, een Dorp een klein uurtje van Utrecht gelegen, voorgeſtaan, en getracht hen te herſtellen in het genot hunner oude gewoontens en herkomens. Het was ten platten lande gebruikelyk, dat, wanneer een Maarſchalk het dood-vonnis aan eenen misdadigen zoude doen uitvoeren, alvorens de klokken in zyn kwartier op de Dorpen wierden geluit, en door de Gerechten, onder zyn rechts-gebiedt behoorende, zeker getal van manſchap ter plaatze van de Gerechtsoeffening wierdt gezonden. De ingezetenen van de Bilt waren van alle oude tyden af van dezen laſt bevryt geweeſt, waarſchynelyk, om dat zy gerekend wierden uit te maken het begin van de Voorſtadt van Utrecht, als Heda (1) uitdrukkelyk getuigt. In dit voorrecht, 't welk zy van alle oude tyden af hadden genoten, was door *Tyman Herbort*, Maarſchalk van het Over-kwartier, zedert eenige jaren indracht gedaan: en dewyl nu de Biſchop by het onlangs geſloote verdrag belooft en zich verbonden hadt, alle de oude gewoontens en her-

(1) In Vita Davidis Epiſc. p. 295. Dieshalven wierden zy aangemerkt, als andere Gerechten, in Stadts vryheit gelegen, welke den klokken-ſlag niet verplicht waren te volgen.

herkomen van het Sticht te zullen onderhouden, heeft deze Stadt eenen opmerkelyken brief aan den voorgenoemden Maarschalk geschreven; welke ik, om dat wy daar uit verstendicht worden van dit zonderling voorrecht der inwooners van dat Dorp, geoordeelt heb hier niet te moeten overslaan. Dezelve is van dezen inhoudt:

„ Eersame, bisondere goede vrunt.

„ Die ghemeyne buere van de *Bilt* hebben ons
„ te kennen gegeven, hoe dat zy luden, zoe lan-
„ ge dat die contrarie daer van in menschen ghe-
„ huechnisse niet en is, den Maarschalck van den
„ Oversticht, als hy om enen misdadigen men-
„ schen van den live ter doot te brengen, die cloc-
„ ke na den gewoente van den lande dede slaen,
„ niet gevolcht gehadt en hebben, noch oick niet
„ sculdich en zyn te volgen. Niet min heefttet u
„ belieft gehadt enen corten tyt van jaren herwerts
„ hem luden te bedwingen ende te drucken, dat
„ zy, niet tegenstaende die oude gewoente ende
„ heerkomen voerscreve, den voerscreven clocken-
„ slach, als hy geboert is, hebben moiten volgen.
„ Ende hoewel onse lieve gnedige Heer van Utrecht
„ ons, ende den drien Staten van den lande, nu
„ onlancx leden geloift gehadt heeft, onse oude
„ gewoenten ende heerkomen volcomelick te on-
„ derhouden, als ghy zonder twyvel wel weet,
„ soe heb gy nochtans, ter contrarie van dien, nu
„ die clock doen slaen, ende hemluden alzoe doen
„ gebieden, dat zy u en donredaige naistkomende,
„ om enen misdadigen menschen van den live ter
„ doot doen brengen, ter Horst, of anders, zou-
„ den moiten volgen. tWelck, geminde vrunt,
„ in-

„ indyent zoe is, in als tiegens die oude gewoen-
„ ten ende heerkomen van den lande wezen zou-
„ de, die wy dan na onſen vermoigen dencken
„ tonderhouden ende tachtervolgen. Soe iſt dan,
„ dat wy zeer vruntlich begeeren aen uwen Eer-
„ ſamheyden, die voerſcreve buren van den voer-
„ ſcreve clockenſlage ende geboden te vryen ende
„ te quyten, ende hemluden in hoeren ouden ge-
„ woenten ende heerkomen te laten bliven ende
„ beruſten, geboerlike minne ende vruntſcap on-
„ derhoudende. Soe vele dan dezer onſer vrunt-
„ liker begheerte gheſchien zel moigen, begeeren
„ wy een guetlich beſcreven antwoirde by dezen
„ onſen Bode, van uwen Eerſamheyden, die on-
„ ſe Heere God behueden wil zelich ende geſont.
„ Geſcreven op ten XIIden dach in Auguſto anno
„ LXXVII.

Den achtſten September is de Biſſchop in de Stadt Utrecht gekomen, doch van zyne verrichtinge vinde ik niets aangetekend, alleen leeze ik in het Buurſpraak-boek, dat de Raadt by klok-luiding van zyne overkomſt heeft kennis gegeven aan het volk, en ernſtig het zelve verboden eenige onzedigheit, gedurende zyn verblyf alhier te bedryven, of eenige vergadering of oploop te maken, ook geene onbetamelyke zamenſpraken tot nadeel van iemand te voeren, onder bedreiging van zwaare ſtraf.

Vermits al de turf, welke in deze Stadt wierd verbrand, uit de Veenen door de Vecht Stedewaarts moeſt gebracht worden, is 'er op Stadts koſte een huisje, met harde daken gedekt, gemaakt aan de weſt-zyde van de Vecht, tegen over de Veengracht, buiten de Weerd-poort, ter verblyf van de Zys-meeſters van den Turf, om in het zelve

den

den Zys te ontfangen. Door de ſchikking van deze plaats ter invordering van dit middel, wierdt aan de Veenluiden, den turf voerende, veel gemak toegebracht, en aan de Zys-meeſteren goede gelegenheit verſchaft, om nauwe toezicht te hebben op de turf voerende ſchepen, ten einde dezelve in de Stadt niet zouden komen zonder opgaaf, en onderzoek van de inlading, en voldoening van de belaſting op deze brandende ſtof geſteld.

Het was eene kwade gewoonte, dat niet alleen de toegang tot de gevangenen, welke op bevel van den Raadt waren opgeſloten, open was; maar dat zelfs aan veele, een geheel gezelſchap uitmakende, toegelaten wierdt in de gevangeniſſen met de verzekerde perſonen te eeten, te drinken, en hen te vervrolyken. Dit misbruik, naar alle waarſchynelykheit door de Stok-bewaarders, of Cipiers, om hun voordeel uit die verteeringe te bejagen, ingevoerd, is door den Raadt des Vrydaghs na Marie geboorte afgeſchaft, en verſtaan, dat zulks nimmermeer zoude mogen geſchieden, ten zy de vier Overſtens in der tydt daar toe hunne toeſtemming gaven.

Het Roomſche Opper-Kerkhoofd, *Paulus de tweede*, hadt in het Jaar 1470. het Jubel-jaar, 't welk eerſt om de hondert en naderhant om de vyftig Jaren wierdt gevierd, van vyf en twintig tot vyf en twintig Jaren verkort, en reets een voorſchrift opgeſteld, volgens welke het zelve in het Jaar 1475. zoude worden afgekondicht. Doch dien tydt niet beleeft hebbende, heeft zyn opvolger, *Sixtus de vierde*, het zelve ter uitvoer gebracht. Deze hadde om de Nederlanders, welke te Romen niet geweeſt waren, niet te verſteken van dezen zo genaamden zegen, afgezonden eenen Biſſchop als

Ge-

Gezant, met macht, om uit zynen naam, in alle de Landen onder het gebiedt van wylen *Karel den Stouten* ſtaande, den Aflaat aan te bieden aan alle, welke volgens het voorſchrift der Roomſche Kerk, dezelve zouden verdienen. De Raadt dezer Stadt heeft, op dat hunne borgeren en ingezetenen hier aan deel zouden hebben, den Roomſchen Afgezant met dezen brief verzocht hier in de Stadt te komen.

" Reverendiſſimo in Chriſto Patri & Domi-
" no, Domino LUCE, Epiſcopo Sibeni-
" cenſi, ſancte ſedis Apoſtolice ad Duca-
" tum Bourgondie, ac alia, olim inclite
" memorie Carolo Duci Bourgondie ſub-
" jecta dominia, Nuncio & Oratori,
" cum poteſtate Legati de latere, deſti-
" nato, Domino noſtro colendiſſimo.

" Reverendiſſime Pater & Domine, poſt plurimas recommandationes. Cum jam, ut accepimus, ſanctiſſimus dominus noſter Papa veſtre reverendiſſime paternitati indulgentias anni Jubilaei olim in dominiis inclite memorie Caroli Ducis Burgundie publicatas, ad adjacentia loca prorogandi, extendendi, ponendi & ordinandi, plenam conceſſerit facultatem, rogamus quam maxime & humillime V. R. Paternitas cum hujusmodi indulgentiis, quo in dominiis circumvicinis undique publicata ſunt, civitatem noſtram Trajectenſem honorare hoc tempore velit, & dignetur. Nos enim tales nos iterum exhibebimus, ut gaudebit ſe nobis morem geſſiſſe V. R. Paternitas, quam feliciter valere plurimum optamus. Ex civitate Trajectenſi ſub ſigneto ejusdem, quo utimur, datum, die XIIII Septembris anno LXXVII.

De

De Gezant van den Paus heeft dit verzoek bewilligt, en is by klokluiding eene afkondiging van het Raadthuis gedaan, by welke de gemeente kennis gegeven is van den bepaalden tydt, in welke die aflaat in deze Stadt zoude verdiend worden; en ook vry geleide vergund aan alle, die van buiten gedurende die geſtelde dagen in deze Stadt zouden komen om den zelven te winnen. Deze bekentmaking is des Maandaghs na Victoris op deze wyze gedaan:

Alſoe onſe heilige Vader die Paeus van Romen wt zynre geheelre craft ende goedertierenheit gegont ende bevolen heeft den eerweerdigen in Goide Vader ende Heer, Heren LUCAS, bi der gracien van Goide Biſcop van Sibinicenen, ende Legaet des Stoels van Romen, alſulke aflaet, als men in dat gulde jaer to Romen te verdienen placht, te leggen, dair dat beſt dienen zell, ſoe heeft die voirſcreve Legaet, wt gracien ende ſonderlinge minne, die hy tot onſer Stat heeft, dat ſelve aflaet alhyr gezet ende geordiniert te verdienen in den Doem alhyr, op ſulke ordinancien, als dair op gemaict is, tot ſunte Thomas dach dair naiſtvolgende. Deſs geeft men geleyde allen den genen, die alhyr, om hoir aflaet te verdienen ende te winnen, komen ſellen, nu rechtevoert ingaende ende duerende totten heiligen Kersdach naiſtkomende, ende dien dach all; wtgenomen die ons gnedige Heer van Utrecht ofte onſer Stat viande, off ballinge, off voervluchtige zyn, off die van koeren off van broiken wt onſer Stat zyn.

Jan van Amerongen, welke met de Heeren van *Brederode* door Biſſchop *David* te Wyk gevangen gezet, en naderhant ontſlagen was, zo als ik op het Jaar 1470. hebbe verhaald, is in dit Jaar wederom

in

in zyne voorige weerdigheit, als Schout dezer Stadt, herſteld. Diesvolgende moet *Jan van Reneſſe*, welke in het laatſte van de Maandt Juli de Schepenen in den eedt hadde genomen, niet lang dit ampt beklee d hebben, dewyl des Maandaghs na Kruis-verheffing de gemelde *Jan van Amerongen* in des Raadts dagelyks boek als Schout bekend ſtaat. Deze heeft weinige dagen daar naar eenen misſlag in het toeeigenen van eene geſtolene koey, zonder kennis van den Raadt, begaan, over welken den Raadt hem te recht geſtelt heeft. Het geval is al te opmerkelyk, om het niet met de eige woorden der Raadtsbeſluiten op te geven, dewyl het mede ten voorbeeld ſtrekken kan, dat de Schout, alhoewel van den Biſſchop aangeſteld, Stadts rechten overtreedende, door den Raadt is bekeurt en geſtraft:

Des Saterdages na Mauricii.

Want JAN VAN AMERONGHEN een koe gehaelt heeft, die geſtolen is geweeſt, buten weten ende conſente van den Raide, wt zyns zelfs goetduncken, dairom hebben Scepene, Raide ende Oudermans geſleten, dat hy terſtont op die poerte gaen, ende dair op bliven zell totten dinxdage toe naeſtkomende, ende dan zelmen die broiken, die hy daer aen gebroict heeft, ſliten.

Het vonnis des Dingsdaghs na Matthei geveld, ſtaat aldus geboekt.

Want JAN VAN AMERONGEN by hem zelven, buten conſent ofte bevelinge van den Raide, dyeflich goet binnen onſer Stadt aenghevaert heeft, daerom zel hy komen voor den Raide bloots hoofts, ende bidden den Raide vergifniſſe, ende wilkoeren aen handen des Raits, desghelycs noch tiegens der Stadt rechten, privilegien, gewoenten ende oude heerkomen, nimmermeer, zoe

zoe langhe hy leeft, niet te doen, noch doen doen hy hem zelven, noch niemant anders, mit raide noch mit dade, heymelich noch openbaer, in enigher wyze. Oick zal hy wilkoren aen handen des Raits, om dezer zake wille, ende dairom hy nu gevangen heeft geweeſt, niemant, hy zy wye hy zy, niet te misdoen, noch doen misdoen, in woerden noch in wercken, heymelich noch openbaer, in gheenrewys. Ende waer dat zake, dat hy in enige punten voirſcreve broikaftich bevonden woirde, dat God verhueden moit, dat woude die Rait corrigieren tot hoers zelfs goetduncken. Ende JAN heeft terſtont gebeden ende gewilkoert als voerſcreven ſtaet.

De Broederſchap van S. Sebaſtiaans of Kruis-Gaſthuis (1) heeft te dezer tydt verkregen het recht om haare dooden te begraven in haare Capel en Kerkhof, onder zekere voorwaarden, vervat in dezen Brief:

„ In

(1) In het eerſte Deel dezer Jaarboeken heb ik vergeten de bouwing van dit Gaſthuis te melden, welke voorgevallen is in het Jaar 1408. als blykt uit een bordje in het Gaſthuis in eenen hoek van de Kamer der Regenten hangende, op welke men leeſt: *Int jair ons Heeren MCCCC ende VIII op ſinte Joris dach leyt Meyſter Dirc Ruyſche, op die tyt Canonick tot ſinte Johan, den eerſten ſteen van deze Gaſthuys, bit voer hem en alle de gheen die daer goet toe doen.* Dit moet verſtaan worden van het Gaſthuis, 't welk thans in wezen is. Want dat 'er te voren al een Gaſthuis geſtaan heeft, doch door *Pieter Ruyſch* een nieuw is gebouwt, blykt my uit dezen brief in het Jaar 1412. door het Capittel van S. Jan uitgelevert:

" Wy Deken ende Capittel der Kerken tſunte Johans
" tUtrecht maken kenlic allen luden, dat wy om beden wille
" meyſter *Dirc Ruyſchen* Prieſters, ende onſen mede Cano-
" nics, in enen erfpacht verleent hebben ſinte Sebaſtiaens
" Broederſcap buten Wittevrouwen poerte by Utrecht onſe
" vive hofſteden, alſo alſe die daer buten gheleghen ſyn aen
" die zuytzide van der Stat Steenwech, die meiſter *Dirc*
" voerſeit van ons in erfpacht ontfanghen hadde, ende by
" onſen

„ In nomine Domini, Amen. Noverint uni-
„ verſi preſens publicum inſtrumentum lecturi vel
„ legi

" onſen oerlof ende conſent der Broederſcap voerſchreven
" voert overghegeven heeft tot behoef ende een onderſtant
" der armer menſchen Gods daer op te ontfanghen, die daer
" benachten, duerende tot ewighen daghen. Van welke vyf
" Hofſteden voerſcreven twe Hofſteden gheleghen ſyn op ten
" hoeke van ſinte Johans wech aen den Steenwech voerzeit,
" ſtreckende allenges beſyden den Steenwech oeſtwaerts aen
" onſe Hofſtede, die *Hubert die Wyze* van ons in erf-pacht
" heeft, daer die Broederſcap voerſcreve een Capelle op be-
" gonnen hebben te tymmeren mit enen nyen Gaſthuſe totten
" armen behoef voerſeit, daer die derde Hofſtede van den
" vyve Hofſteden voerſcreve zuytwaerts op naeſt gheleghen
" is aen den zelven ſinte Johans wech, tuſſchen den tween
" Hofſteden voerſcreve ende onſer Hofſtede, die Heer *Wil-*
" *lam Wynnpenninc* Prieſter van ons in erfpacht heeft, daer
" in dat oude Gaſthuys op ſtaet. Voert mit tween Hofſteden
" die daer oeſtweert after aen legghen ende ſtrecken aen ſinte
" Johans brede wech tuſſchen onſer Hofſtede, die *Ghysbert*
" *Spruyt* van ons in erfpacht heeft, aen die zuytzyde, ende
" onſer Hofſtede, die *Symon Mouwer* van ons in erfpacht
" heeft, aen die noertzyde; te gebruken elx jaers om een
" half marck goets fyns zulvers, of die weerde daer voer in
" goeden payment in elker tyt der betalinghe, ende om vyf
" Capoen, te betalen alle jair ons of onſen Cameraer, vry
" ghelt ſonder enigherhande ofcortinghe van onghelde, die
" een helfte van deſen zulver mitten vyf caponen tot ſinte
" Martyns miſſe in den winter nu naeſtcomende, ende die
" ander helfte tot ſinte Peters miſſe in den lenten daer naeſt
" volghende, of binnen eenre maent na elken termyn voer-
" ſcreve onbegrepen. mit dusdanighen voerwaerden, dat
" noch die Broederſchap voerſcreve, noch nacomelingen
" gheen wintmolen, noch olymolen, noch olybancken op
" gheen van deſen voerſcreve vyf Hofſteden voerſcreve ſetten
" en zellen, noch ſtove, noch quade herberghe daer op hou-
" den en ſellen. Ende ghevielt hier namaels, dat die Broe-
" derſcap voerſcreve, ofte hoer nacomelinghe deſen erfpacht
" van deſen voerſeiden hofſteden of renten daer wt vercopen
" wouden, of vercoften, alſo menighewerve alze dat ghe-
" viel, zo ſel men ons den voercoep daer of bieden ende ghe-
" ven voer alſulck ghelt, alſe daert voer bedinghet waer tot
" waerheit. ende daer ſellen wy altoes achte daghe ons beraet

„ legi audituri, quod anno a nativitate ejusdem
„ Domini milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſi-
„ mo

" of hebben, ende niet langher: ende nemen wy den coep dan
" aen, zoe zellen wy voldoen van zulken ghelde, alſe daer
" dien coep om verdinghet waer ſonder arch, ende daer en
" boven zellen wy toe gheven een pont Utrechts payments
" voer wyncoep ende onluſt.

" Voert ſynt voerwaerde, waert dat deſe Broeders voer-
" ſcreve, ofte hoer nacomelinghe, wyntmoelen, of oly-
" moelen, of olybancke op enich van deſen vyf hofſteden
" voerſcreve deden zetten, of ſtove of quade herberghe daer
" op hielden, of ons den voercoep tot allen tyden niet en bo-
" den ende ghaven, in allen manieren alſe voerſcreven is, zo
" vallen zy ende hoer nacomelinghen van deſen erfpacht, en-
" de claerlike van allen recht ende toeſegghen, dat wy hem
" verleent hadden aen deſe vyf hofſteden voerſcreve, ende
" ſo comen die alinghe aen ons ende aen onſer Kerken voer-
" ſcreve, mit allen datter op ghetimmert ende ghepoet ſtaet,
" weder onſen vryen wille daer mede te doen, ſonder yemants
" wederſegghen, mit gheeſteliken recht of mit weerliken
" recht, of mit anders enighen ſaken, alſo ver alſe wy op-
" nemen willen ende anders niet, behoudeliken nochtan alin-
" ghe onſen verſeten pacht.

" Voert ſo gheven wy mit deſen teghenwoerdighen brieve
" der voerſeider Broederſcap onſe conſent, dat ſy moghen
" doen wyen, behoudelike der Moederkercke hoers rechts,
" die twe hofſteden voerſcreve, die gheleghen ſyn op ten
" hoeke van ſinte Johans wech voerſcreve voer aen den Steen-
" wech, daer nu ter tyt die Cappelle mitten nyen Gaſthuyſe
" op beghonnen is te tymmeren, ende gheen hofſtede meer;
" mit voerwaerden, dat die drie ander hofſtede voerſcreve
" belaſt ſellen bliven tot ewighen daghen voer den helen jaer-
" lixſchen pacht voerſcreve: ende dat die Broeders voerſcreve
" binnen deſen eerſten jaer alzo vele daer op tymmeren ende
" poten zellen, daer wy jaerlix onſen pacht zeker aen ſyn,
" ende dat altoes in goede rake te houden: ende wanneer men
" onſen pacht jaerlix tot goeder tyt niet en betaelt alinghe
" mitten vyf caponen voerſcreve, ſo moghen wy dien vollen
" pacht wt die drien hofſteden voerſcreve doen panden tot al-
" len tyden alſt ons ghenoeghet, ſonder yemant weder ſeg-
" ghen. In oerconde des briefs bezeghelt mit onſen Capit-
" tels zeghel. Gegheven int jaer ons Heren duſent vier hon-
" dert ende twalef des anderen daghes na ſinte Laurens dach.

In

„ mo septimo, indictione decima, die vero lune
„ tertia decima mensis Octobris, mane hora nona,
„ Pon-

In een oud Copye-boek, waar in afgeschreven zyn alle de vergunningen en makingen aan dit Gasthuis zedert het Jaar 1408. tot 1480. ingesloten, verleend en aangekomen, vind ik eenen brief, zo in het Latyn als in het Nederduitsch geschreven, door de Cureiten van de Buur-kerk uitgelevert, behelzende een voorschrift, naar 't welk de Godsdienst in de Capel zonde worden geoeffent. Het Nederduitsche vertaalde uit het Latyn zal ik hier mede deelen:

" Allen Kersten menschen die desen brief sellen sien, ende
" den Broederscap ende dienres ende Regierders des Gasthuis
" der heiliger sinte *Sebastiaen*, *Adriaen* en *Juliaan*, Marte-
" laren, buten der muren van Utrecht by den Steenwech
" ghelegen, ende voir ontfanginge ende noeturfte der armen
" Christi een deel gefundeert, getymmert ende begonnen.
" Wy PETER JANS ZOEN ende JOHAN WTEN ELS-
" WEERT, Canoniken ten Doem tUtrecht, ende Priesters,
" op dese tyt Cureyten der Prochi Kerke van de Buer-kerk
" tUtrecht, doen cont ende kenlic, dat wy salichlike mer-
" kende ende andenckende des Apostels woerde, als dat wy
' hier geen blivende stat en hebben, mer die toecomende
' stat zoeken, ende dat wy allegader staen sellen voer den
' rechterstoel Christi, ende ontfangen aldaer als wy in den
' lichaem ghedaen hebben, het sy goet of quaet; ende op
' dat wy die tyt mit werken van ontfermhertigheden ende
' caritaten voer comen moghen, ende op dat wy soe zaeyen
' moegen in der eerden, dat wy dair voir verblidende me-
' nichvoudige vruchten vergaderen moegen in den hemel;
' want die Apostel seit, die spaerlike zaeyt, die sal spaerlic
' bouwen, ende wie zaeyt in der benedictien, die sal mayen
' dat ewige leven: ende want Christus spreect int Euangelie,
' wie enich van den alderminsten van den mynen ontfanget
' in minen name, die ontfangt my selven, ende wat ghy
' doet den alreminsten van den mynen, dat hebdi my gedaen.
' Ende op een ander stede seyt Christus, ic was een gast en-
' de gy en hebt my niet ontfanghen: daerom seit die Apostel
' oic ghebiedende, wilt ymmer niet vergeten herberge te
' houden, oec ist noet dat een Bisscop herberge hebben sal:
' ende anderwaer, weest hospitalich mit malcanderen son-
' der murmurieren; ende want Abraham ende Loth om hoer
' werken van herbergen, so hebben sy weerdich geweest die

„ Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris & Do-
„ mini noſtri Domini *Sixti*, divina providentia Pa-
„ pe

„ Engelen te ontfangen. Dairom ſoe gheven wy voir ons
„ ende onſe nacomelingen, ſoe verre alſt in ons is, ende wy
„ mit recht moghen, u Broederſcap ende Regieres ende dien-
„ res voirſcreve, ende u nacomelingen, volcomen mach,
„ dat ghy ſulke Capelle of Hoſpitael hebben moecht mit alle
„ ſulke rechten ende vriheiden, als andere Hoſpitalen ghe-
„ legen binnen onſer Prochy van Buerkerc hebben, na der
„ manieren ende formen hier na beſcreven. Als dat ghy u
„ Hoſpitael ende Capel voirſcreve voltymmeren ende vol-
„ brenghen, ende daer in die Capel te ontfangen die offer-
„ hande ende alle aelmiſſen en opcominge ter armer behoef,
„ die daer comen ſellen, openbaer, mit een monſtrancie
„ ſitten, die oflaten, die die Capelle of Hoſpitael verleent
„ zyn, of verleent mochten worden, kundigen, ende alle
„ offerhande, aelmiſſen ende opcominge, die in die Capel
„ of Hoſpitael comen, oeck uten vloeck nemen: ende drie
„ outaren ghewyet, ende een clock in dier Capelle, ende
„ daer miſſe in laten doen, alſt in ander Hoſpitalen plach
„ gheſcien, alleen leſende ſonder ſang, ofte noten; alſo,
„ dat die miſſe wt ſellen weſen voir primityt of ternetyt,
„ of eer die homiſſe te Buerkerc begonnen ſal werden, ende
„ dat dat volc van der Homiſſe te Buerkerc niet ghetogen ſal
„ worden; behoudelike die hoechtiden van ſinte Sebaſtiaen,
„ ſinte Adriaen, ſinte Juliaen, ende dat heilige cruys, ende der
„ kermiſſe in der Capelle, op welke daghe ſy wel miſſen ſingen
„ moeten, alſt in der ander Hoſpitalen gewoenlic is te ghe-
„ ſcien: ende dat ghy dat heilighe Sacrament ende oly der zye-
„ len voer die zieken ende gaſten daer weſende houden, alſo
„ verre als dat Sacrament niet openbaer mit eenre monſtran-
„ cie gheſet en wert op dat outair, of ghetoent en werde
„ anders, dan op den heilighen Sacraments dage, ende die
„ octave dair van: ende dat ghy enen Prieſter kieſen ende
„ hebben moecht, die der zieken, in dat Hoſpitael alleen
„ weſende, biechten in verlichtinge der conſciencie hoeren,
„ ende hem van de ghebiechte ſonden abſolveren, ende pe-
„ nitencie voir die ſonde ſetten, dat Sacrament, alſt noet
„ is, of behoeflic, overmits ziecte des lichaems, alleen den
„ zieken geven mach, ende dat ghy die heilichdomme, die
„ daer ſyn, thoenen moecht. Ende tot allen deſen voirgenoem-
„ de punten gheven wy onſen vrien ende volcomen conſent,
„ ende onſe vollen wille, behoudelike onſer Kerken voir-
„ ſcreve

„ pe quarti anno ſeptimo in mei Notarii publici & „ teſtum ſubſcriptorum, ad hoc vocatorum ſpe- „ cia-

„ ſcreve in alle andere dingen hoer recht. Voir welke din- „ gen voirſcreve die Broederſcap ende Regierders des Hoſpi- „ taels ende der Capelle alle jaer gheven, wtreiken ende be- „ talen ſellen ons ende onſen nacomelinghen Cureiten tot „ Buerkerk in der tyt twe oude Vrancrixſche ſcilde, of die „ weerde dair voir, gheliken die kerc van Utrecht voir ſulke „ ſcilde alle jairs nemen ſel, ende hebben hier namels, die „ een helfte tot Paeſchen, ende die ander helfte ſinte Vic- „ toers dach, of binnen viertien dagen na elken termyn voir- „ ſcreve: In kenniſſe ende ghetughe des waerheits alder din- „ gen voirſcreve, ſoe hebben wy Cureiten der Prochy Kerke „ van Buerkerc voirſcreve onſe ſeghelen hier an ghehanghen. „ Ghegeven int jaer ons Heren duſent vier hondert ende twa- „ lef op ſinte Cecilien dach Maechd ende Martelaers.

Deze inſetting is door den Utrechtſchen Biſſchop goetgekeurt op deze wyze:

„ FREDERICUS bi der gracien Goeds Biſſcop tUtrecht, „ maken kenlic allen luden, dat wy alle die punten ende din- „ gen, begrepen ende beſcreven in brieven der eerbere He- „ ren, Heer *Peter Jans zoen*, ende Heren *Jans wten Els- „ weert*, Canoniken der Kerken van Utrecht, ende nu in „ der tyt Cureiten der Prochikerke van de Buerkerk tUtrecht, „ daer onſe tieghenwoerdige brief doer gheſteken is, ende „ ſtichtinge ende goedinge des Gaſthuſes ende der Capellen „ der heiligher Ridders ende Martelaren ſinte Sebaſtiaens, A- „ driaens ende Juliaens, ghelegen buten der Wittevrouwen „ poerte bi den Steenwech, hoere Broederſcap, ende derſelver „ Broederſcappe oetmoidige ende lovelike ordinanci, inſet- „ tinge ende ſolemniteiten aldaer ghemaket ende gehat, ge- „ lyck als in den voirgenoemde brieve begrepen ſtaet, ſoe „ die redelike, oetmoedelike ende wel gheordiniert ende „ ghemaket zyn, believen in den naem ons Heren, ratifi- „ cieren, approbieren ende priſen, by wille ende conſente „ des Domproeſt tUtrecht, lant, erve ende alle andere goe- „ de, die tot der Capellen ende Gaſthuſe ghemaict, ghege- „ ven ende toegevoeget ſyn, ende hier namaels ghemaect, „ gegeven ende toegevoeget werden, voert aen gheeſtelic, „ ende onder beſcerminge andere gheeſtelike goede te weſen „ ende te bliven ten ewighen daghen. Voert aen ſoe ghe-

„ cialiter & rogatorum, presentia, personaliter
„ constituti domini ac honorabiles viri, Magister
„ *Lu-*

„ ven wy alle den ghenen, die hoere sonden berouwen,
„ leet syn, ende ghebiechtet hebben, die die stede voirscre-
„ ve verzuecken, ende die totten werken des Gasthuses den
„ armen ende den Pelgrums aldaer hoere behulpelike hant
„ reyken, van der ontfermhertigheit des almachtighen Go-
„ des ende der heilighen sinte Peters ende sinte Pauwels,
„ synre Apostelen, mit hulpe ende bede des heilighen sinte
„ Martyns, onser Patroens, onser machten des betruwende,
„ viertich daghe aflaets van inghesetter penitencien. In oir-
„ konde der waerheit onder onsen seghel ghegeven in den
„ jaer ons Heren dusent vier hondert ende dertien op ten
„ xiii dach in Februario.

De Capel nevens drie Outaaren in dezelve zyn kort daar naa gewyet, als blykt uit dezen brief:

„ MATHIAS, bi der graci Gods Bisscop van Buduanen,
„ en Vicarius in gheestelikken saken des eerweerdighen in Go-
„ de Heren *Fredericx*, bi der selver gracie Bisscop tot Utrecht,
„ maken kont ende kenlic allen luden, dat wy in den jair
„ ons Heren dusent vier hondert ende dertien des achten-
„ twintichsten dages in der maent van Maye, als des vyfsten
„ Sonnendages na Paesschen, als men singet voer den inganck
„ der Missen in der Kerken den gheestelikken sanck, ghehei-
„ ten in Latine Vocem Jocunditatis, bi der graci ende hulpe
„ des Heilighen Gheestes, ende by toedoen ende consente
„ des Cureites van Buerkerke, geconsecriert ende ghewiet
„ hebben die Capelle der heilighen sinte Sebastiaens, A-
„ driaens ende Juliaens, ghelegen in der Prochi van Buer-
„ kerk voirscreve, ende daer toe twe Altaren, ghelegen in
„ der Capelle voirscreve. Welke eerste Altaer in die eere
„ des almachtigen Godes ende des heiligen cruces, ende dat
„ ander Altaer in die eere der heilighen Joncfrouwen sinte
„ Agneten ende sinte Ponciaens fondeert ende ghesticht syn,
„ der welker Capellen kermisse wy setten mit desen brieve
„ des Sonnendages als men singet in der heiliger Kerken den
„ gheestelikken sanck gheheten in Latine Vocem Jocunditatis
„ voirscreve, ende de kermisse of Altaerwyinghe des eer-
„ sten, als des heilighen Cruces Outaers, setten wy des eer-
„ sten Sonnendages na der hoechtyt des heiligen Crucis ex-
„ altatio: ende die kermisse of Outerwyinge des anderen,
„ als

„ *Ludolphus de Hoern*, utriusque Juris Doctor, &
„ *Johannes Loys* Scholasticus, Canonici Ecclesie
„ san-

„ als sinte Agneten ende sinte Ponciaens Outaers, setten wy
„ te wesen des eersten Sonnendaghes na der octave der hei-
„ lighe Joncfrouwen sinte Agnieten voirscreve, alle jaren
„ ewelike duerende. Item noch so hebben wy gheconse-
„ criert of ghewiet in den selven jare, ende op ten Sonnen-
„ dach voirscreve, in der voirgeruerde Capelle een ander
„ Outaer in die eere der ghebenedider Maghet Marien, der
„ Moeder Godes, ende der heiligher Marien Magdalenen,
„ gheleghen in een Capelle der Capellen voirscreve, des wel-
„ ken Outaers kermisse wy setten mit desen brieve, te we-
„ sen des eersten Sonnendaghes na dēr hoechtyt sinte Marien
„ Magdalenen voirscreve alle jair in den name ons Heren
„ ewelike duerende. Ende wi begheren, dat die Capelle
„ der heiligher sinte Sebastiaens, Adriaens ende Juliaens,
„ ghelegen by der Stat van Utrecht van allen kersten men-
„ schen mit beteemder of bequamer eren versocht ende ghe-
„ eert werde: ende den genen, die hoer sonden berouwen,
„ ende die biechten ende beteren, die totter Capellen ende
„ Outaren voirgenoemt, ende op hoere hoechtyden voir-
„ screve, ende op alle andere hoechtyden hier na beschreven,
„ als Kersavont, Jaersdach, dertiendach, goede Vridach,
„ Paeschen, ons Heren Hemelvaerdach, Pinxteren, beloken
„ Pinxteren, Sacramentsdach, op des heiligen Crucesdach
„ Inventio & exaltacio, sinte Michielsdach, op alle onser
„ liever Vrouwen hoichtyden, sinte Jans dach gheheiten Na-
„ tivitas en decollacio, sinte Peters ende sinte Pauwels dach
„ der heiligher Apostelen, ende in allen anderen Apostelen
„ hoechtyden ende Evangelisten, op alre heilighen hoech-
„ tyt ende op hoechtyt alre zielen, ende tot allen tyden,
„ als in der Capellen ende op ten Outaren voirscreve ker-
„ misse is, ende op elke octave alre hoechtiden voirscreven,
„ die octave hebben: Item op hoechtyden der heiligher sinte
„ Stevens, sinte Laurens, sinte Ponciaens, sinte Pancraes,
„ sinte Joris, sinte Bonifaes Martelaers, sinte Martyn, sinte
„ Nycolaus, sinte Clemens, sinte Gregorius, sinte Servaes,
„ sinte Odolphus, sinte Silvester, sinte Gelys, der heiligher
„ Joncfrouwen Marie Magdalenen, sinte Barbaren, sinte
„ Katherinen, sinte Agathen, sinte Agneten, sinte Marga-
„ rieten hoechtyden, ende alle Sonnendaghe mit horen yn-
„ nighen ghebeden ghenghen, of die in der Missen, Ser-
„ mone, Metten, Vesper, oec in enigen anderen tyden,

„ ſancti Salvatoris Trajectenſis, ac Curati Eccle-
„ ſie Civilis Trajectenſis, ex una: nec non diſcre-
„ tus vir *Ghysbertus* filius *Thome*, Clericus Scabi-
„ norum Trajectenſium, nomine & auctoritate
„ Procuratorum Fraternitatis Domus Hoſpitalis
„ ſancti Sebaſtiani ad ſanctam Crucem nuncupate,
„ prope & extra portam albarum Dominarum civi-
„ tatis predicte ſituate, partibus ex altera. Iidem
„ Domini & Magiſtri *Ludolphus* & *Johannes* Cura-
„ ti, ac *Ghysbertus Thome*, nomine dictorum pre-
„ tacte Fraternitatis Procuratorum, unanimiter
„ conſenſerunt, annuerunt & condicionem inie-
„ runt, prout & quemadmodum in quadam papiri
„ cedula, michi eidem Notario infraſcripto ibidem
„ per eos porrecta, & per me publice & alta voce
„ perlecta, plenius continetur, cujus cedule tenor
„ ſequitur, & eſt talis:" *Wy LUDOLPHUS DE HOIRN, Doctor in beiden Rechten, ende JOHANNES LOYS, Canonick der Kercken tOudemunſter ende Cureiten der Kerken tot Buerkerck tUtrecht, doen kondt allen luyden, dat wy voir ons en-*

de

„ of andere dienſte ons Heren ware, of die des Avendes, als
„ men daer dat clocktgen kleppet, op ſinen knien vyf of
„ drie Pater noſter en Ave Maria leſen mit aenghedachte ſyns
„ harten: ende die totter tymmeringe, lichte, ornamente
„ der Capelle ende der Altaren voirſcreve hoer oetmoedighe
„ behulpelike hant reicten, of die in hore teſtamente, of
„ der buten, gout, ſylver, cledinge, boeken, kelicken,
„ of enighe ander cleynout der Capellen ende Altaren voir-
„ ſcreve, om Godes wil gaven ende beſpraken, of geven
„ ende beſpreken lieten, ſoe dicke, hoeneer, ende tot wat
„ tyden ſy dat mit ynnicheden deden, dien geven wy bi der
„ ontfarmhertichеit Goeds, der heiligher ſinte Martyns Pa-
„ troen der Kerken van Utrecht, onſer machten des betru-
„ wende, viertich daghe aflaets van penitencien, die hem in
„ geſet ſyn. In oirconde der waerheit beſeghelt mit onſen
„ ſeghel, ghegheven in den jare als voerſcreve ſtact.

de onſe nacomelingen Cureiten der Kercke van Buerkerk voirſcreven, om nutſcap ende profyt onſer Curen voirſcreve, geconſenteert, gegunt ende ghegeven hebben, conſenteren, gunnen ende geven vermits deſer cedulen, der Bruederſcap van ſinte Sebaſtiaens Gaſthuys, geheten then heiligen Cruys, buyten Wittevrouwen poert by Utrecht, dat zy hoir zieken ende oick hoir broedighe buysgeſinnen, tzy Mannen ofte Vrouwen, die dair nu zyn, off naemaels comen zellen, als ſy doot ſyn, graven mogen in hoir Capel, ofte op hoir Kerkhoff aldair, ſoe dick dat gebuert ende valt, ſonder den Cureyten ofte Vicecureyten der Kercken voirſcreve yet off the geven; behoudelick ons Cureyten ofte Vicecureyten half den offer, die dair off coempt, na der Curen recht. Voirt wairt ſaicke, datter tot enigen tyden enige van den Bruederen in der tyt des Gaſthuys voirgenoemt aldair in der Capelle, off op hoiren Kerckhoff, hoir graffſtede begheerden ende begraven worden, dair ſullen wy Cureyten off Vicecureyten off hebben van elken Brueder voirſcreve eenen Philippus Burgoenſche Schilt, off payment ſynre weerde, in der tyt der betalinge, ende dat halve offer nae onſer Cureyten recht. Behoudelick dat die Procuratoers van den voirſcreve Bruederſcap den voirgenoemden ſchilt den Cureyten ofte Vicecureyten wtreyken ſullen van des doden Brueders wegen, eer men den doden Brueder begraven ſel, ende die Procuratoers voirſcreve ſullen den ſchilt voirgenoemt weder van des doden Brueders erfnamen ontfangen. „ Super qui-
„ bus omnibus premiſſis & ſingulis prefatus *Ghys-*
„ *bertus Thome*, nomine dictorum Procuratorum
„ dicte Fraternitatis ſibi a me Notario publico in-
„ fraſcripto unum vel plura, publicum ſeu publica,
„ fieri petiit inſtrumentum vel inſtrumenta, nec
„ non illud, vel illa, ab eisdem Dominis Magiſtris
„ *Ludolpho* & *Johanne* Curatis ibidem preſentibus

„ ſigillorum ſuorum appenſionibus petiit in fidem
„ omnium & ſingulorum premiſſorum firmorem
„ communiri. Et nos LUDOLPHUS DE HOIRN,
„ JOHANNES LOYS Curati ſupraſcripti ob preces
„ pretacti *Ghysberti Thome*, nomine dictorum Pro-
„ curatorum porrectas, preſenti publico inſtrumen-
„ to ſigilla noſtra in fidem antedictam duximus, &
„ quilibet nominatim duxit, appendenda. Acta
„ fuerunt hec Trajecti in dicta Eccleſia ſancti Sal-
„ vatoris, ſub anno, indictione, die, menſe, hora
„ & Pontificatu, quibus ſupra, preſentibus ibidem
„ venerabilibus viris Dominis *Theodorico Cant*, &
„ *Gerardo Vonck*, Canonicis prefate Eccleſie ſancti
„ Salvatoris Trajectenſis, teſtibus ad premiſſa vo-
„ catis ſpecialiter & rogatis.

„ WERNARDUS ROIDE, Notarius.

Ter beveiliging van de Stadt, en ter voorkoming van alle gevaarlyke zamenrottinge, heeft de Raadt des Woensdaghs naa Simonis & Jude vernieuwt het beſluit in den Jare 1469. omtrent het waken genomen, en gewild dat de waak naar dat voorſchrift, het welk ik in het voorige Deel dezer Jaarboeken (1) hebbe opgegeven, gehouden zoude worden.

Des Vrydaghs naa S. Katerine is een voorige overdracht, by welke verboden was honden in deze Stadt te houden, beveſtigt, (2) 't welk ik hier melde, om de opmerkelyke uitzondering by dezelve gedaan, te weten: *De Raat verbiet enen ygeliken, dat niemant binnen onſer Stat na veertien dagen naeſt-*

(1) Bladz. 539.
(2) Ziet het II. Deel dezer Jaarboeken, bladz. 229.

naeſtcomende enige honde en houde, hy en houde ſo menich vol loip zouts lecgende in zinen huſe totter Stat behoiff, als hy honde hout, by enen koer van vyff ponden tot elcker reyſe, ſo dicke dat geſchiede. In het Jaar 1480. is het zelve verbodt herhaald, en alleen toegeſtaan die beeſten te hebben aan die geene, die vier mudden wyt of rogge in hunne huizen hadden. Doch in het volgende Jaar als mede in het Jaar 1491. is beſloten alle honden in de Stadt, uitgenomen de Jacht-honden, dood te ſlaan.

In het dagelykſch Raadtsboek leeze ik, dat den achtienden December de Vrouw van *Brederode* aangezeit is zich uit de Stadt Utrecht te begeven voor den avond van den volgenden dagh, en uit dezelve zo lang te blyven, als het den Raadt zal goetdunken, *ruerende van dat zy een opzet heeft doen maken om Vyanen te overvallen.* Door deze Vrouwe moet verſtaan worden *Jolenta*, Weduwe van *Reinout van Brederode*, wiens levens eind ik in het begin van dit Deel hebbe verhaald. *Reinout* hadde by deze zyne Echt-genoote verwekt twee Zoonen en vyf Dochteren, en haar tot Voogdeſſe over deze onmundige Kinderen benoemt. Doch *Walraven van Ameroyen*, en *Reinier van Broekhuizen*, Zonen van *Gerrit*, Heer van Weerdenburch, van Ameroyen en Broekhuizen, en Vrouwe *Walrave van Brederode*, Zuſter van *Reinout*, hebben haar deze voogdye betwiſt, en, de Stadt Vianen bemachtigt hebbende, genootzaakt zich met haar krooſt op het Slot Bateſtein te begeven. Niet lang zyn zy meeſters gebleven van de Stadt, dewyl *Walraven van Haaften* met eenige Manſchap de Weduwe is te hulpe gekomen, en de onwettige bezit-nemers Vianen heeft doen verlaten. Na het ſneuvelen van Hertog *Karel den Stouten*, hadde de Weduwe zich begeven

naar

naar Gent met haare Kinderen, om dezelve aan te bieden in den dienſt van de Landvrouw *Maria van Borgonje*, en hadde gedurende haar afzyn het beſtier van de Stadt en het Land van Vianen opgedragen aan *Sweder van Vianen*. *Walraven* en *Reinier* vermeinende nu bekwame gelegenheit te hebben, om het geen hen te voren mislukt was ter uitvoer te brengen, krygen met hulp van eenige oproerige borgers, en de baſtard Zoonen van *Brederode*, de Stadt Vianen weder in, en wordt *Reinier* door het volk tot Ruwaard aangeſteld. De Weduwe van Gent weder gekomen zynde, nam haar verblyf te Schoonhoven. Terwyl door tuſſchenkomſt van eenige machtige Heeren over het ſluiten van een Verdrag wierdt gehandelt, liet zy zich door den Graaf van *Hoorn* en *Johan van Hemert* bepraaten, dat zy aan die Heeren haaren oudſten Zoon *Walraven* mede gaf, om zich te Vianen te vertoonen, onder plechtige toezegging en op haar Ridderlyk woord, van hem wederom te zullen brengen by zyne Moeder. *Reinier van Broekhuizen* was zeer verblyd dezen Jonkheer zo gemakkelyk in zyne macht te hebben gekregen, en belette den Graaf van *Hoorn* en *Johan van Hemert* hunne gedaane belofte en verbintenis te volbrengen, weigerende den zelven weder te laten vertrekken, en bracht, of liever dwong, den zelven zo verre, dat hy hem als Voogd erkende, en op zekere voorwaarden onder zyne beheering ſtelde. Korte dagen daar naa zond de Weduwe haare twee Dochteren, *Jodoca*, ook *Joeſte* genaamt, en *Johanna*, om te verneemen naar den welſtand van haaren Zoon *Walraven*, welke beide mede te Vianen wierden opgehouden. De Moeder, bedroeft over het gemis haarer Kinderen, begaf zich naar Utrecht, om met haare Vrienden,

welke

welke zy aldaar hadde, raadt te plegen. De gevangene Kinderen, in het vervolg wat meerder vryheit gekregen hebbende, dan in het begin, hadden, met hulpe van eenige, welke hen gunſtig waren, een overleg gemaakt, om hare Moeder wederom in de bezitting van het Slot Bateſtein te doen komen, en daar van aan haar kennis doen geven; doch dewyl eene waakzame hond, welke op het Slot was, hen zeer in den weg was, en in de uitvoering van den beſtemden aanſlag zeer hinderlyk zoude zyn, hadden zy verzocht, dat haare Moeder hen wilde toezenden vergift, waar mede zy den hond zouden vergeven, het geen met eenen bygevoegden brief door de Moeder verricht wierdt. Op den beraamden tydt het volk van de Vrouw van *Brederode* Vianen naderende, waren die van binnen niet gereet, weshalven het zelve onverrichter zake weder moeſte aftrekken. De Heer van *Broekhuizen*, vernemende dat 'er iets tot zyn nadeel gebrouwen wierdt, ontbood eenige Ruiteren in Vianen, en deed nauwkeurig onderzoek doen naar het geene hem eenig kwaad vermoeden veroorzaakte. Eerſt verzette hy de wakers op het Slot, en daar naa deede hy de koffers der Jonkvrouwen opſluiten en doorzien, en vond in een der zelve den zo evengemelden brief van de Vrouw van *Brederode* met het vergift. Vaſt ſtellende dat dit vergift geſchikt was om hem door het zelve het leven te beneemen, gaf hy aanſtonts hier van kennis aan de Regeerders van Utrecht, en aan den Burchgraaf van Montfoort, met vertooning van den brief, voorgevende dat de Vrouw van *Brederode* op deze wyze hem hadde getracht van kant te helpen. De Raadt dezer Stadt dit aanbrengen geloof gevende, gelaſte de Vrouw de Stadt te ruimen, welke aan dat gebodt gehoorzamende, zich

be-

begaf in het Kloofter van Jeruſalem, buiten de Stadt (1), doch niet lang daar naa kwam zy wederom binnen Utrecht.

Het gerucht was door de Stadt Utrecht verſpreid, dat Jonkheer *Gerard*, Heer tot Kuylenborch, ten Weede en tot Lienden, zo niet medeplichtig, ten minſten een begunſtiger was geweeſt, aan den toeleg om het Slot Bateſtein voor de Vrouw van *Brederode* te bemachtigen, en was gemelden Jonkheer bericht dat verſcheide borgeren, jaa zelfs eenige leeden van den Raadt, veele ſmadelyke woorden by die gelegenheit ten zynen en zyner Cuilenborgſche borgeren laſte zich hadden laten ontvallen. Weshalven hy zich by eenen ſcherpen brief aan de Regeerders dezer Stadt over deze laſteringen heeft beklaagt, welke hem tot antwoord dit navolgende hebben toegezonden:

„ Gheboertige, Vrome, Lieve Joncker en-
„ de guede Vrunt.

„ Uwer liefden brief, geſcreven tot Culenborch
„ op ten Manendach na ſunte Thomas dach leſt-
„ leden, inhoudende, dat ghy omtrent vyf weken
„ van huis gheweeſt hebt, ende als ghy thuys ge-
„ komen zydt, u geſacht, ende oick van zommi-
„ gen uwen vrunden wt onſer Stadt geſcreven en-
„ de laten weten is, hoe dat enige wt onſen Rai-
„ de, ende vele van onſen borgeren ſpytelich op
„ u, ende uwen borgeren ſpreken zouden mit
„ dreychliken woerden, ende anders, &c. Ende
„ dat daerom, dat Heer *Jan van Vyanen* van Jaers-
„ velt,

(1) Ziet Jan van Leiden by Matth. tom. II. Analect. p. 419. & ſeqq.

„ velt, *Sweder van Vianen* van Ryſenborch, mit
„ meer hoerer vrunden, by avont en ontyde ge-
„ weeſt hebben by den huſe tot Vyanen, geheten
„ Bateſteyn: ende zoe u van ons luyden hyr toe
„ zeer vreemde heeft ende verdunct, zoe ghy,
„ noch uwe borgeren, mitter voerſcreve zake u
„ mit allen niet en kroeden noch toe ſcaffen en heb-
„ ben, begheer ghy van ons u te ſcriven, of wy
„ op u, ende uwen borgeren, yet toe zecgen heb-
„ ben, daerom dat alzoe ſpytelich ende dreych-
„ like van den onſen op u, ende den uwen, ge-
„ ſproiken zoude werden; ende off wy nyet lyden
„ en mochten dat ghy ons een goet nabuer ende
„ vrundt zydt, dat wy u dat opentlike ſcriven,
„ zoe moige gy u daer nae ſchicken, ende weten
„ te rechten, gelyck dat den zelven uwen brief
„ int lange innehout, ende verclaert, heb wy
„ goetlich ontfangen ende wel verſtaen. Waer op
„ believen wil te weten, dat wy uwen voerſcreve
„ brief ghiſteren, namentlich op ſunte Jans dach
„ Euangeliſte na der heyligen Korsdach, in onſen
„ Raide out ende nywe hebben doen openbaerlike
„ lezen, ende hoeren daerom ghy geſcreven hebt.
„ Ende zoe ghy dan int yerſten in den zelven uwen
„ brieve ſcrift, dat u geſacht is, ende oick van
„ ſommigen uwen vrunden wt onſer Stat geſcre-
„ ven ende laten weten, als voerſcreven ſtaet,
„ vervreempt ons zulcx uwes vermetels ſcrivens
„ harde zeer, ende ons dunct oick, dattet onvoer-
„ zienlich ende ongeboerlich van u geſcreven is;
„ want ghy die ghene, die u zodanige zake van
„ heen geſcreven ende laten weten ghehadt heb-
„ ben, in uwen ſcrifte niet en benoempt, noch te
„ kennen en gheeft, als dat van rechts ende van
„ eren wegen behoeren zoude, ende begeeren dair-

„ om

„ om aen uwen liefden, ons mit dezen onſen Bode
„ over te doen ſcriven, wie u van den onſen, of
„ anders, zulke zaken geſcreven ende te weten la-
„ ten hebben; ende die geweten dencken wy ons
„ daer zoe geboerliken inne te vuegen ende te be-
„ wyzen, dat ghy ghene redenen hebben en ſelt
„ moigen onſer vorder daer van te beclagen; want
„ wy van der voerſcreve materien, voer deſer tyt
„ van uwen aenſcriven, nye geweten, noch ge-
„ hoert en hebben: ende en woude ghy oick ons
„ dan zulke aenbrengers niet noemen, noch te ken-
„ nen geven, als dat doch van rechts ende eren
„ wegen toebehoert te doen, zoe zoudet dan ſchy-
„ nen, oftet enen nyewe gevonde ende verſierde
„ zake waer, draigende meer tot erringe (1) ende
„ onloſt, dan tot vruntſcap ende goede nabuerſcap.
„ Wy en weten oick van der materien van Vya-
„ nen, boven verclaert, niet te ſpreken, mer la-
„ ten die ſtaen ende bliven in hoeren wezen. Dat
„ is van dyer. Soe ghy dan vorder ſcryft van ons
„ begerende te ſcriven, of wy op u, ende uwen
„ borgeren, yet te zecgen hebben, en weten wy
„ op deze tyt anders niet mit u, ende uwen bor-
„ geren, wtſtaende te hebben, dan alle minne
„ vruntſcap ende goede nabuerſcap, die wy oick
„ tot deſen dage toe alzoe onderhouden ende ge-
„ hantiert hebben, ende noch, zoe vele in ons is,
„ gheerne onderhouden willen ende hantieren.
„ Mer, lieve Joncker, int wailnemen van u, want
„ ghy aldus trefliken ende duechliken aen ons be-
„ gerende zydt dat wy u ſcriven willen, of wy niet
„ lyden en moigen, dat ghy ons een goet nabuer
„ ende vrunt zydt, u daer na te moigen ſchicken
„ ende

(1) Dat is verwekking van gramſchap, en vyandſchap.

„ ende vuegen, &c. twelck ons zeer nywelike
„ luyt ende vreemde heeft, ende oick niet en we-
„ ten, wat uwe meyninge ende voernemen daer
„ mede wezen wil; ſoe iſt, dat wy goetlike ende
„ met eernſte aen u begerende zyn, dat ghy ons
„ opentlike ende claer oic mit dezen onſen Bode
„ overſcryft, ende weten laet, of ghy, ende uwe
„ borgeren, op ons, ende onſen borger yet te
„ zecgen moicht hebben, ende of ghy oick niet
„ lyden en zoudt moigen, dat wy uwe goede vrun-
„ den ende nabueren zyn, dair na wy ons oick
„ dencken te ſchicken ende te vueghen. Deze
„ onſe antwoerde wilt int beſte ontfangen, ende
„ keren na behoeren. God almachtich wil uwen
„ liefden behueden in zelicheyden. Geſcreven op
„ ten XXVIIIſten dach in Decembri, anno LXXVII.

Op het einde van dit Jaar, te weten op S. Jans dagh na Kersdagh, is 'er eene ordre beraamd omtrent het ampt der leege Knapen of Dienaars, welke ik in het tweede Deel dezer Jaarboeken, bladz. 71. belooft heb hier te zullen mededeelen.

„Die Raide out ende nywe hebben overdragen, dat die Stadt weder ſes leghe Dyenres (1) *hebben ende houden zel, die hoer penſy hebben zellen van der Stadt na der ouder ghewoenten, ende die zellen dienen op ter ordinancien hyr na beſcreven:*

„In den yerſten alle morgen, als die Scepenborgermeyſter in der tyt opſtaet, ende wt zyne huſe gaen wil, als dan zellen van deſe ſeſs Dyenres altyt twee wezen, die voerſcreven onſen Borgermeyſter dyenen, verknapen ende waernemen zellen, van des morgens tot den middage

(1) In het Jaar 1466. was hun getal vermindert tot vier.

dage toe, dat die Borgermeyſter gaet eten, ende als hy gegeten heeft voert ten avont toe. Mer des Sonnendages ende des Donredages des aftermiddages, zoe mach een van den tween Dyenres oerlof bidden aen den Borgermeyſter, dat hy mach gaen beyden: ende gheeft hem dan die Borgermeyſter oerlof, zoe wat hy dan wint van bieden, of anders, in zynen dyenſt, dat zal die andere Dyenre, die dan by den Borgermeyſter blyft, halve hebben. Ende dit zal aldus ommegaen van weke te weke.

Item alle hoechtyden ende goede daghen, als die nywe Overſten hoer covelen draghen, zoe zellen die andere drie Overſten elck enen van den anderen vier Dyenres by hem hebben, die hem dyenen zellen alle die dage wt, ghelyck die twee den Scepenborgermeyſter dyenen, ende voerſcreven ſtaet: ende als dan zel die ſeſte Dyenre ledich bliven, om den Vive te dyenen, ende andere boetſcappen te doen.

Item zellen die ſes Dyenres altoes, als men die ſyſen vercopen ſel, des voermiddaghes op ten Raithuſe, in tiegenwoerdicheit van den Raide, hoere kovelen op die kiſte brengen ende lecgen, ende bidden dan weder om hoere dyenſten ende kovelen: ende zoe mach die nye Rait hem hoere dyenſte ende kovelen weder geven, of zy willen, of enen anderen daer mede verſien in des gheens ſtede, die hem onbequaem dochte wezen, of zyne dyenſt in maniere voerſcreve niet gedaen en had.

In dit Jaar heeft de Stadt, volgens haare oude gewoonten en rechten, Scheydel-penningen doen ſlaan. (1)

1478.

(1) Het Raadtsbeſluit hier over genomen, is door den Heer Matthaeus lib. 11. de Nobilit. 12. te voorſchyn gebracht.

1478.

In dit Jaar zyn op den gewoonen tydt verkoren tot

Schepenen.

Evert van Voerde.
Jan Over die Vecht.
Goetfcalc van Brakel.
Frederick die Voicht.
Jan van Rynes van Baer, Borgermeeſter.
Henrick van Lewenberch.
Jan van Veen.
Henrick van Voerde.
Eerſt van Lichtenberch.
Loef van Pallais.
Henrick van der A.
Gheryt van Ryn.

Raden.

Jan Tymansze.
Splinter Taets.
Henrick Willemsze.
Clais Jansze.
Villem Clueting.
Henrick Borre.
Thomas Arntsze.
Godert Petersze.
Jan die Coning, Borgermeeſter.
Clais van Valkendail.
Loeſt Dyrcxze.
Dyrck Dyrcksze.
Jan Romer; voer hem Jan van Schadyck.
Peter Trynde.

Matheus Block.
Gheryt die Kraen.
Hughe Foyt.
Arnt Ram.
Harbern van Ryn.
Ghysbert Saſſe.
Tyman Ysbrantsze.
Jan Boll.
Steven van Zulen.
Jacob Jacobsze.

Oudermannen.

Jan Foyt. } Wantſnyders.
Henrick Taets. }
Sweder van Zulen, Overſte Ouderman. } Snyders.
Adriaen van Venſpyck. }
Ghysbert Woutersze. } Backers.
Henrick Spyker. }
Beernt Haſert. } Molenaers.
Peter Stael. }
Cornelis Aelbertsze. } Linnewevers.
Jan Arntsze. }
Willem Jansze. } Brouwers.
Jacob Sem. }
Cornelis Aelbert Scadens zoen. } Viscopers.
Thonys van Amerongen. }
Jan Smail. } Louwers.
Hubert Jansze. }
Ghysbert Ponſiaensze. } Wollewevers.
Gheldolf Gerytsze. }
Arnt van Hove. } Marsluden.
Loyck die Wail. }
Reyer Willemsze. } Botterluden.
Clais van Zyl. }

Ja-

Jacob Henricxze. } Cordewaniers.
Henrick van Loenen. }
Peter Maich. } Oudecordewaniers.
Aelbert Lambertsze. }
Cornelis Foyck, Overſte Ouderman. } Corencopers.
Dyrck Hubertsze die Oude. }
Dyrck Gelysze. } Oudewantſnyders.
Jan Petersze van Lederdam. }
Jan Wernartsze. } Steenbickers.
Heymerick van Over die Vecht. }
Peter Braem. } Grauwerkers.
Clais Jan Pouwels zoens zoen. }
Jan Ludolfsze. } Ryemſnyders.
Gheryt Jansze van Zelmonde. }
Arnt Willemsze van den Heyligen Lande. } Bylhouwers.
Egbert Rutgersze. }
Jan Korſtgensze. } Smeden.
Elyas van Ryet. }
Rolof Goes. } Zadelaers.
Jan Petersze. }

Op den dertienden avond, en dieshalven voor de verzetting van de Regeering, is ter bewaring en beveiliging van de Stadt voor alle vyantlyke aanſlagen van buiten, en opſchuddingen van binnen, dit navolgende opentlyk afgekondicht:

Die Rade out ende nywe, mitten gemeynen Gilden, laten weten ende waerſchuwen enen ygeliken, alſe waer dat zake, dat van dezer tyt voert, by nachte ende onyden, enich opſtal, ofte gerufte, geviele binnen, ofte uten, onſer Stat, dat God verhueden moet, dat als dan die Scepenborgermeiſter in der tyt die banclocke zell doen ſlaen, dair van hy altois die ſloetelen hebben zell:

ende waert zake, dattet opſtal, ofte gerufte, geviele in enige anderen van den drien Kerſpelen, dair die Scepenborgermeiſter niet inne woenaftig en waer, ſoe hebben die Raide geordineert in elken van den Kerſpelen enen man, hyr na benoempt, (1) *die dan de clocken in den kerſpel, daer dat geboeren mochte, zellen doen ſlaen, ſo lange thent men die banclocken ſlaet, ende niet langer. Ende die ſelve geordinierde zellen oick die ſlotelen van den Kerken hebben. Ende oftet hem alſo maicte, dat die Scepenborgermeiſter, noch die geſchicte by die clocken niet gekomen en konnen, zoe zyn geſchict goede mannen, hyr na benoempt,* (2) *die in den kerſpell, dattet geſchiede, een becken ſlaen; ende dan zellen die geordinierde, hyr na volgende, elck in zyn kerſpel oick een becken ſlaen, ter tyt toe dat men die banclocke ſlaet, ende niet langer. Ende als men dan die banclocke ſlaet, zoe en ſelmen anders geen clocken, noch becken, ſlaen. Ende waert zake, dat ymant, hy waer wie hy ware, anders dan die Gedeputierde nagenoemt, enige clocke, off becken, ſloege, dat ſoude men dan terſtont rechten mitten zweerde an hoeren liven. Ende tot wat tyden die clocken, ofte becken, geſlagen zullen worden in maniere voirſcreve, zoe zullen alle die gene, die van den*

(1) Te weten de Schepenborgermeeſter, welke de banklok zoude doen ſlaan, Gerrit Voet zoude het opzicht hebben op S. Nicolaas, Jan van Maſch op S. Geertrude, en Jan van Lantskroon op S. Jacobs Kerk-klok.

(2) Deze waren Adriaen van Weſele, Henrik van Vianen, Gysbert Thomasze, Floris van Pallais, Gerit Soudenbalch, Jan Ponſiaensze, Simon Claisze, Zweder van Zulen, Henrik Paſteybakker, Gerit die Wilde, Steven van Zulen, Willem van Steenre, Jan die Coninck Goyertsze, Beernt Proys Aelbertsze, Cornelis Boyensze, Frederik van Voerd, Frederik van Nes, en Jan over die Vecht. Uit welke lyſt blykt, dat geen gemeene, maar aanzienlyke luyden, welke voortyds Leden van den Raadt geweeſt waren, tot dit werk geſchikt waren.

den Raide out ofte niewe zyn, komen in hoeren hernaſch op die Plaats by onſen Overſten out ende nywe: ende die van den Raide out ofte nywe niet en ſyn, ſellen komen elck by zinen vierendeel by de Homans, dair toe geſchict, na der ouder gewoenten: te weten die int overſte vierendeel wonen, ſellen komen op die Smedebruch, ende int anderde vierendeel op die Rodenburchbrugh, ende int derde vierendeel op die Backerbrugh, ende int nederſte vierendeel op ſint Jacobs brugge, ende een ygelick ſell komen op die brugge, dair hy naiſte woenaftig is.

De overdracht in het Jaar 1469. (1) nopens het wacht houden der Gilden, is veranderd, en verſtaan, dat het oude gebruik, volgens welke zy elf waken uitmaakten, wederom ſtand zoude grypen, en geregeld in dezer voegen:

1. Wantſnyders en Snyders.
2. Backers, Moolenaers, Linnewevers.
3. Brouwers, Viskopers.
4. Louwers, Wollewevers.
5. Marsluden, Botterluden.
6. Cordewaniers oud en nieuwe.
7. Korenkopers.
8. Oudewantſnyders, Steenbikkers.
9. Grauwerkers, Ryemſnyders.
10. Bylhouwers.
11. Smeden en Zadelaers.

De Raadt dezer Stadt heeft verboden op een dezer Stadts Singels kroegen te houden, of drank te vertappen, op de verbeurte van tien duizent ſteenen, alleen, volgens het oude gebruik, toelatende,

(1) Ziet het tweede Deel dezer Jaarboeken, bladz. 539.

tende, dat buiten de poorten in de voor-ſteden openbaare en eerlyke herbergen zouden mogen zyn.

Ook is te dezer tydt de gewoone verbeurte van eenige duizent ſteenen, in eene geldboete geregeld, en verſtaan dat voor ieder duizent ſteenen, in welkers voldoening iemand veroordeeld was, zoude betaalt worden vyf Stadts ponden. (1) En heeft de Raadt eene nieuwe overdracht gemaakt omtrent de Vecht-keuren en de Keurmeeſteren, welke ik hier overſlaa, om dat dezelve in het Utrechtſch Placaatboek te lezen is. (2)

Ook heeft de Raadt gemaakt deze keur op den Afflag van de Zee-viſch.

In den yerſten zelmen alle Zeeviſch van Lichtmiſſe voert op die Viſchbrucge brengen voer dat de clocke acht ſlaet des voermiddags, ende die viſch, die dan op ter brucge niet en ſtaet, dien en ſelmen niet offlaen voer des aftermiddages te twee uren; ende wat viſch yerſt aen die merct koemt, die zelmen yerſt opdragen ende yerſt

(1) Meer dan eens hebbe ik in deze Jaarboeken aangetekent, dat de breuken, en vooral de Vecht-keuren, wierden betaald met eenige duizende ſteenen, met welke de Stadt haare gebouwen en muuren opmaakte. Van alle oude tyden af, heeft de breukſchuldige de keur gehadt, of hy in ſteenen, dan in geld, wilde voldoen. Hy wierdt wel verweezen tot het geven van eenige duizende ſteenen; doch konde zich door geld vrykopen van de dadelyke levering. Ik vinde hier van al een Raadtsbeſluit, genomen in het Jaar 1390. des Woensdaghs na S. Jans dagh decollatio, in dezer voegen: *Overdroech de Raet van der Stat out ende nywe, zo wie datter Stat van dezer tyt voert broikig wart, ende die men op ſteen zet der Stat te gheven, ofte de ſteen verboert na der nywer manieren van den vechtkoeren, die zel voer elc M ſteens de Stat gheven alzo veel ghelts, daer zi hoeren ſteen om verdinghen weder der Stat Tychelaers.* Waar uit men ook kan opmaken, dat de ſteenen waren tichel-ſteenen.

(2) III. Deel, bladz. 256.

yerſt offlaen. Ende dit zel dueren van Lichtmiſſe totten yerſten dach toe van Meerte daer naeſt volgende.

Item van den yerſten dach van Meerte zelmen die Zeeviſch op die Viſchbrucge brengen des morgens voer dat die clocke ſeven ſlaen zel, ende die Viſch die dan op ter brucge niet en ſtaet dien en ſelmen niet vercopen voer des aftermiddages te twee uren. Ende dit zel dueren tot ſunte Gelys dach toe: ende van ſunte Gelys dach weder van achte uren totten yerſten dach van Meerte, ende zoe voert van tyden te tyden, als voerſcreven ſtaet.

Item waert zake, dat hyr enich ghebreck van vorſte, ofte van ys inne waer, alzoe dat die voerſcreve viſch op die voerſcreve uren niet gekomen en konde, dat zel dan ſtaen tot verclaringhe ende goetduncken van den Overſten in der tyt.

Item en ſel gheen Weert van den viſch enighen viſch copen, of mynen tot eniger ander lude behoif, mer willen zy eenigen viſch copen tot ander lude behoif, die zellen zy te voeren, the weten korven of bennen, teykenen ende wtſetten, ende die betalen, na dat die andere korven ofte bennen, die ofgeſlagen werden, gelden zullen.

Item den viſch, die des enen dages gecoft wert, die en zellen zy des anderen daghes niet weder op hoerſtede zetten om te vercopen, ten zy dat die verſche viſch, die van dien dage gekoemen waer, yerſt ofgeſlagen zy.

Item moigen die Cloeſters zelver meynen, of die Viſchcopers van hoeren weghen; mer gheene Weerden.

Item die Vynders, die de Overſte Oudermans in der tyt voertmeer zetten zellen, die en zellen mitter Viſchneringe niet ommegaen.

Item waert zake, dat die Weert van der Viſch, of die Offlager, of die Sysmeyſter in der tyt niet bereyt en waer, ofte hem te zuecken maicte totten voerſcreve uren, ende terſtont niet of en ſloege, die verbuerde vyf pont totter Stadt behoif, zoe dicke hy dat verboerde.

Ende ymant anders, die in de voerſcreve punten broikaftich bevonden worde, die zoude verboeren, zoe dicke dat geſchiede, tot elker reyſe vyf pont, ſonder yemant des te verdragen.

Ten zelven daghe, te weten des Saturdaghs voor Lichtmiſſe, is, op het verzoek van den Borchgraaf van Montfoort, aan de Vrouw van *Brederode* vergund om weder binnen de Stadt te komen, onder beding, van het verſchil met den Heer van *Broekhuizen* en de Stadt Vianen, te zullen verblyven aan de uitſpraak van hare Vrienden en Maagſchap en de Stadt Utrecht. Deze voorwaarden heeft zy nagekomen, en heeft de Heer van *Broekhuizen*, nevens die van Vianen, ook bewilligt in het noemen van zekere Zegs-luiden, die het geſchil beſliſſen zouden. Waar van ik dezen brief heb gevonden:

" Wy REYER, Heer tot Broichuſen, Ritter, " Borgermeyſters, Scepenen, Rade, gemeyn burgers, ingheſetenen ende onderſaten der Stede " ende Lande van VYANEN, ende van AMEYDEN, " doen kondt allen luden. Alzoe zeker twyſten " ende gheſchelen tuſſchen der edelre Vrouwen " YOLENTE VAN LALAINGH, Weduwe tot Brede- " rode, ende ons, gherezen ende opgeſtaen zyn, " twelcke wy geheel, en alle zaken, woe die tot " dezen daghe toe gheſchiet moghen wezen, ver- " bleven zyn, aen den edelen, eerbaeren ende wy- " zen, onſen lieven Heeren Neven ende goeden " Vrunden Heer *Jan*, Borchgrave van Montfoert, " ende Heer van Purmereynde, &c. *Willem van* " *Montfoerdt*, Proeſt van Oudemunſter, Heren *Jan* " *van Drakenborch*, Canonick ten Doem tUtrecht, " *Jan van Rynes*, Here *Jans* zoen, *Eerſt van Dra-* " *kenborch*, *Jan van Lanscroen* ende *Jan die Coninck*, " als

" als magen, vrunden, ende ghedeputierden van
" der goeder Stat Utrecht; bekennen dairom voer
" ons, ende onſe erven, dat wy gheloeft hebben,
" ende gheloven mit dezen onſen brieve, ſoe wes
" die voergenoemde maghen, vrunden ende depu-
" tierden, eendrachteliken geſamender ſtemmen,
" dair van wtſprekende zullen werden, dat wy
" REYNER Heer tot Brouchuſen, Burgermeyſte-
" ren, Scepenen, Rade, gemeyn burgers, inghe-
" zetenen ende onderzaten der Stede ende Lande
" voerſcreve, volkomelic houden ende achtervol-
" gen ſullen, op die pene van twe duſent goude
" Eduaerſche Engelſche Nobelen, die men Realen
" heyt, te verbueren tott gheenre behoiff, daer
" die voergenoemde Arbiters ende Dedinxlwden
" die in oire wtſpraken keren ende expreſs ſpecifi-
" ceren ſullen onder oere ſegelen, ſonder ons, off
" by ymant van onſer weghen dair yet teghen te
" doen, off gedaen te werden mit enyghen rech-
" ten, gheeſteliken of weerliken, hoe ende in wat
" manieren wy, off yemant van onſer weghen dat
" bedencken, off verſien zouden moghen. Alle
" dinck ſonder argeliſt. In kenniſſe der waerheyt
" heb ick REYNER voerſcreve mynen zegell, ende
" wy Borgermeyſters, Scepenen ende Raide voer-
" ſcreve onſer Stede ſegelen, voir ons, ons ghe-
" meyn burgers, ingheſetenen ende onderſaten
" der Steden ende Landen voerſcreven, aen dezen
" brieff gehangen, in den Jaere ons Heren duſent
" vier hondert acht ende tſeventich op ten derden
" dach in Meye.

Op die tydt is ook de Heer van *Broekhuizen*, nevens de Jonkheer van *Brederode* te Utrecht geweeſt, en heeft de Raadt dezer Stadt die Heeren, nevens ande-

anderen, op een avond-maaltydt onthaald, van welke ik in des Cameraars rekening dit aangetekend vinde:

Op S. Joris avont des avonts hadde die Raet ten eten in Keyſerryc die Here van Hoern, den Joncheer van Brederode, den Heer van Montfoirde, Heren Reyer van Broechuſen, mit meer ander goeder Mannen ende Joncfrouwen, ende na de maeltyt danſeden ſy in Lichtenberch mitten Joncfrouwen. Die maeltyt an ſpyſe, ende wyn, ende ypocras, cruyt ende was (1) *in den danſpuele te ſamen* 43 *Ryns gulden, vier en een halve ſtuver, maekt* 216 *ponden, elf ſtuvers zes doytkens.*

De uitſpraak is hier op gevolgt den derden Juny binnen Montfoort, zynde tot het doen van dezelve wegens de Stadt Utrecht gelaſt *Jan de Coning*, Raadt-borgermeeſter van den nieuwen, en *Jan van Lantscroon*, Schepen-borgermeeſter van den ouden Raadt. Deze uitſpraak, myns wetens noch niet gedrukt, was van dezen inhoudt:

" Alſoe zekere twyſten ende geſchelen zynt do-
" de ons lieffs neven ende Heere *Reinolts*, Heer
" tot Brederode, &c. ſaliger gedachten, tot op
" den dach van huyden opgeſtaen, ende gherefen
" zyn tuſſchen der edelre onſer liever Nichte ende
" Vrouwe *Yolente van Lalaingh*, Wedue tot Brede-
" rode, &c. aen deen; ende onſen lieven Neve,
" ende goede Vrunden Heer *Reyer*, Heer tot
" Broichuſen, Ritter, &c. den Baſtarden van
" *Brederode*, Borgermeyſteren, Scepenen, Raide,
" borgeren, ingeſetenen, ende gemeynen onder-
" ſaten

(1) Dat is waſch-kaerſſen.

" saten der Steden ende Landen van *Vyanen* ende
" van der *Ameyden*, aen dander zyden. Welke
" twyſten ende gheſchelen wy JAN Borchgrave
" van Montfoerde, ende Heer van Purmereynde,
" &c. WILLEM VAN MONTFOERDE, Proiſt tot
" Oudemunſter, JAN VAN DRAKENBORCH, Cano-
" nick ten Doem tUtrecht, JAN VAN RYNESS,
" Here Johans ſoen, EERST VAN DRAKENBORCH,
" JAN DIE KOENYNCK, ende JAN VAN LANTS-
" CROEN, als maghen, vrunden ende ghedeputier-
" den van der gueder Stadt van Utrecht, wael
" doerſien, ghemerct ende overlecht hebben te
" komen tot groten achterdeel ons liefs Neve ende
" Jonchere *Walravens*, Heere tot Brederode, ſynre
" Steden ende Landen van Vyanen ende van der
" Ameyden voergenoemt, dair wy ons, om ſon-
" derlinge lieften ende vruntſcappen willen, die
" wy tot onſen lieven Neve ende Jonckhere voer-
" genoemt, ende zynen Landen, dragen, zeer
" onledich inne gemaect hebben, die voerſcreve
" twyſten ende gheſchelen neder te legghen ende
" te verlycken; ſoe dat wy maghen, vrunden en-
" de gedeputierden voergenoemt beide partien al-
" ſoe beſcheyden ende onderwezen hebben, dat
" zyt aen onſen handen, na lude hoers compro-
" miſs, gebleven ende gecompromittiert hebben,
" op die peen van twe duſent goude Engelſchen
" Eduartſche Nobelen, die men Realen heyt, dat
" een derden deel aen des Greven hant van Hol-
" lant, dat ander dardendeel aen handen des ghe-
" nen, die deze onſe wtſprake volqweme ende ach-
" tervolchde, ende dat darde darden deel aen des
" ghenen hant, dair wy Arbiters ende Dedyncx-
" lude dat keren ende ordineren zullen, the ver-
" boeren, op vaſt, ſtede ende onverbreckelyck

" aen

" aen beiden zyden the houden, the volkomen,
" ende achtervolgen, deze onſe tiegenswoerdighe
" wtſprake, mit al dat wy Arbiters ende Dedincx-
" lude voergenoemt daer inne begrepen hebben,
" ende tieghenwoerdelyck wtſpreken, ighelyck
" punt by der voerſcreve penen.

" In den yerſten ſeggen wy Arbiters ende De-
" dingslude voergenoemt, onſe lieve Nichte ende
" Vrouwe van *Brederode*, mit hoeren toeſtende-
" ren, hulperen ende dyenren, ende Heer *Reyer*,
" onſe Neve ende vrunt, die Baſtarde van *Brede-*
" *rode*, mit allen hoeren toeſtenderen, hulperen,
" dieneren, ende vrunden, zy zyn wie zy zyn,
" die zich mit hemluden, voer off nae, in dezer
" onleden enychzyns ghemeyngt, off des mit rade
" off dade toe ſcaffen moighen hebben gehadt, tot
" ewigen dage toe gueder vrunden te zullen wezen.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingslude
" voerſcreve, dat ons lieve Nichte ende Vrouw
" van *Brederode*, tuſſchen dit ende ſunte Severyns
" dach, als men ſcriven zall anno MCCCC ende
" tachtich, in den Steden, Landen, inne, noch
" op, den Sloeten van Vyanen ende van der A-
" meyden, nyet komen, keren, verkieren, noch
" enich regiment in den zelven hebben, noch
" houden, en zall, noch nyemant van hoeren
" weghen.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden
" voerſcreve, dat Heer *Reyners* Ruwaertſcap bly-
" ven zell van weerden, ghelyck by een deell onſs
" Neve ende Jonchere maghen, vrunden ende
" onderſaten verſproken, bezegelt ende belieft is:
" ende en zal ons Neve ende Jonchere voerſcreve
" tuſſchen dit ende ſunte Severyns dach voerſcre-
" ve zich geens regiments in zynen voergenoemde

" Ste-

Steden ende Landen onderwynden, noch kroeden.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingslude voerſcreve, dat die remiſſie, die ons lieve Neve ende Joncker voerſcreve ſynen onderſaten, by raide ende deels zynre maghen ende vrunden gegeven heeft, van weerde wezen ende bliven zall, ende ſtyven ende ſtercken die mit dezer onſer wtſprake, gelyck ons lieve Neve ende Joncker voerſcreve dat in perſoen van ons begheert heeft. Ende voert, dat alle oploep, twyſt ende geſcheel, off ghebreken, die tot enigen zyde, zynt dode Heere *Reynolts*, Heer tot Brederode, ons liefs Neve ende Heere ſaliger gedachten voerſcreve, bis tot deſen daghe, om dezer zake wil gheſchiet moigen wezen, hoe, ende in wat manieren, ende van wyen, dat die geſchiet zyn, ſullen tallen ſyden guetliken, grontlike vergeven, vergheten ende quytgheſchouden wezen, zonder enighe wrake, of aenſprake, nu, off hyr namaels, dair omme te doen, off van yemande ſchicken gedaen te werden, twaer mit recht off anders, hoe men dat zoude moigen verſieren ofte bedincken.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedynxluden voerſcreven, ende ſpreken wt, dat die Ruwaert by den vyff ghedeputierden vrunden, ende die vrunden by hem, al ons liefs Neve ende Jonckere zaken regieren ende hantieren zullen na der yerſten overdrachten; doch zullen ende moigen wy Arbiters ende Dedingsluden voergenoemt die vyff ghedeputierden vrunden in onſer wtſpraken nu terſtont, off tuſſchen die ende Severinum, als men ſcriven zall anno MCCCC tachtentich onbegrepen, veranderſaten, vermeerderen ofte

" ver-

" verminderen, hoe ons dat believen ende goet-
" duncken zall. Ende die voerſcreve perſonen
" zullen alsdan al ons Neven ende Jonckere ren-
" then, gueden ende opkomen, ontfangen, ende
" des jaers eens op ghewoentliken tyden rekenyn-
" ghe doen voer den ghenen, die by ons Arbiters
" ende Dedingslude voerſcreve jaerlyx daer toe
" ghedeputiert ende gheſcict zullen werden, ende
" en zullen oick gheen gelden van ons Neve ende
" Jonckere goeden off opkomen wtgheven boven
" tgeen dat alhyr by ons Arbiters ende Dedings-
" lude voerſcreve geordiniert wordt; ten wair on-
" ſe Neve ende Joncker bewyslyck van groten
" noiden, off tot zynen merckeliken vordel. En-
" de wairt oick zake, dat tenighen tyden bevon-
" den worden by vrunden ende maghen voirſcre-
" ve, dat die Ghedeputierden vorder, dan hyr
" onder verclaert ſtaet, wtgegeven hadden, dat
" onſs Neve ende Joncker voirſcreve dat tallen
" tyden verhalen magh aen all der Ghedeputierden
" gueden, ruerende ende onruerende, wair die
" ghelegen zyn, ende des en zullen zy hem mit
" ghenen rechten tiegen onſen voergenoemden
" Neve ende Jonckere verweren.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden
" voerſcreve, dat die Ruwaert mit den vyf Ghe-
" deputierden, die nu ghekoren zyn, off by ons
" ghekoren off gheordiniert zullen werden, onſe
" Neve ende Jonckere Landen, ende luden, van
" Vyaenen ende van der Ameyden regieren zullen
" tot nutſcap ende profyt ons Neve ende Jonckere
" voerſcreve, als een guet Ruwaert, ende goede
" onderſaten ſculdich zyn te doen, na den reden
" in dezer wtſprake verclaert. Behoudeliken, dat
" die Ruwaert in der tyt zich geenre penningen

" kroe-

" kroeden, noch onderwynden, en ſall tontfan-
" gen, noch op te boeren vorder, dan hem in der
" yerſter bevelynghen van den Ruwaertſcap toe
" ghedeputiert ende bezegelt zyn.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden
' voergenoemt, dat onſs lieve Nichten ende Jonc-
' frouwen *Joeſt* ende *Johanna van Brederode* by
' hoeren Vrouwen Moeder in den koſt wezen zul-
' len, ende die voerſcreve Gedeputierde zullen
' hem beyden jaerlyx voir hoer coſten, clederen
' ende dienren, wtreyken twe hondert Rynſcher
' gulden current.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden
voerſcreven, dat men onſen Neven ende Jonc-
kere van *Brederode* wtſchicken zall, dairt ons Ar-
biters, ende den ghenen, die deze onſe wtſprake
mede bezegelen zullen, goetduncken zall, om
aldair te converſieren, ende hoer renthen te ſpae-
ren: ende daer toe zullen die voerſcreve Ghede-
putierden hem beiden (1) jaerlycx voer koſten;
clederen, ende dyenren tſamen wtreyken ſes
hondert Beyerſe gulden.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden
voirſcreven, dat men onſer liever Nichte ende
Vrouwe van *Brederode* voirgenoemt hoir duar-
die ſall laten volghen mit hoere medegaven, na
lude hoer zegell ende brieve, ende hoir oick van
ſtonden aen overleveren hoir cleynoden, juwe-
len, clederen, ende all, dat hoir van rechts we-
gen toebehoert; ende wair dair yet verdorven;
dat zall zy mit recht mogen verhalen dairt hoir
beliven zall.

" Item

(1) Te weten *Walraven* en *François*, de nagelate Zoonen van den overledene *Reinout van Brederode*.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden
" voerſcreven, dat die Gedeputierden onſen Nich-
" ten, ende Joncfrouwen *Walraven van Brederode*,
" ende hoere Zuſter (1) te Berghen int Cloeſter
" wezende, jaerlycx beſorgen ende wtreyken zul-
" len vyf ende tſeventich Rynſcher gulden current,
" ende die in onſer Nichte ende Vrouwe handen
" van *Brederode* leveren, om hoeren Dochteren
" voergenoemt die voirt te miniſtreren, alſt hoir
" goetduncken zall.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden
" voerſcreven, dat die Ghedeputierden onſer Nich-
" te ende Vrouwe van Brederode betalen zullen al-
" zulcke penninghen, als zy voir hoeren Zoenen,
" onſe Neve ende Jonckere voirgenoemt, na dat
" zy van der Ruwaertſcap is gheſtalt geweeſt, te
" Loenen, off anders wair, bewyslycken wtghe-
" lacht mach hebben.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden
" voerſcreven, dat men die perſonen, die by on-
" ſer Nichte ende Vrouwe van *Brederode* voerge-
" noemt in dit werck beſcadicht zyn, reſtitutie
" doen zall van hoeren bewyslicken ſchaden.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden
" voerſcreve, dat men onſe Nichte ende Vrouwe
" van Brederode voerſcreve enen Inventarium ge-
" ven zall.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden
" voerſcreve, dat die Ghedeputierden oick een In-
" ventarium maken zullen van allen cleynoden,
" huisraet ende anders, op ten huſe ende ſloet van
" Vyanen weſende, ende dat al in bewaringe hou-
" den

(1) Deeze was genaamt *Jola*, volgens Voet Kort Verhaal der Doorluchtige Heeren van Brederode, bladz. 84.

" den tot profyt ons Neve ende Jonckere voer-
" ſcreve; behoudeliken off onſe Neve ende guede
" vrunt Here *Reynier* voerſcreve in den bevelin-
" ghen van den Ruwaertſcap enigen huysraet ghe-
" conſentiert wair te beſigen, dat hy den beſigen
" zall tot redeliker wys, alſt behoert, ende teyn-
' den zynre Ruwaertſcap weder overleveren.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden
' voerſcreven, dat die Ruwaert bynnen den voer-
' ſcreve tyden mit zyne Ghedeputierden, noch
' zy mit hem, gheen oirloge, dair onſs Neve en-
' de zyn landt by beſchadicht mochten wezen,
' aennemen, noch geen beden, ſchattinghen, off
' ander ongelden, wtſtellen en zullen, noch lyf-
' renten vercopen, anders dan by onſe Neve en-
' de Jonckere ende ons Arbiters ende Segsluden,
' voirſcreve.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden voergenoemt, dat onſs lieve Nichte ende Vrou-we van *Brederode* rekeninge doen zall voer die gheen, die wy Arbiters ende Dedingsluden voer-ſcreve dair toe ordinieren ende ſchicken zullen, van den tyden, dat zy geregiert heeft. Ende van ghelikens Heer *Reyner*, onſe Neve ende guede vrunt, van den tyden, dat onſs Nichte ende Vrouw van *Brederode* wt Vyanen geweeſt is, ende Heer *Reyner* zich der voirſcreve regi-ments onderwonden heeft. Dat geſchiet we-zende, ſalmen allen dieneren hoir bewyslyck loen opleggen, ende onſs lieffs Neve ende Here van *Brederoeds*, zaliger gedachten, ſchulden, die kenlick by zynen leven gemaict zyn, oick op-leggen ende betalen.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden voirſcreven, dat men die ghevangen van ſton-

" den aen wt laten, ende in onſer Dedingsluden
" handen leveren zal, mit alzulker haven ende guet,
" als zy hadden doe zy gevangen worden, om
" voirtaen onſen wille dair mede te doen.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden
" voirſcreven, dat men nyemant van beyden zy-
" den, die zich in dit werck enichſyns ghemeyngt
" ende gheſteken mogen hebben, wt den zynen
" houden, verdryven off keeren ſal anders, dan
" die in dezer wtſpraké genoempt ſtaen, mer enen
" iegheliken ruſteliken ende vredeliken in zynre
" woenſtadt, ende den zynen, laten komen ende
" beruſten, ende tlant ghebruken ghelikerwys,
" ende in alre maten, off deze onvede niet ghe-
" ſchiet en wair. Ende wair dat ymant van ſin-
" gulaer perſonen van eniger zyden hyr tieghen
" deden, ende der penen nyet machtich en wair
" the betalen, dat ſal men richten aen hoir lyff en-
" de goet, off wtlendich leggen ende houden mit
" zulker neerſticheit, dat kenlick is, dat men cor-
" rigeren will. Ende indien die zyde, dair die
" ghebreken inne weren, des alſoe, als voerſcre-
" ven is, nyet en dede, dat kenlick ende bewys-
" lick wair, dat die zyde dan zelve in der voer-
" ſcreven penen vervallen zall wezen.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden
" voirſcreven, dat onſe lieve Neve ende guede
" vrunt, Heer *Reyner*, onſe Neve ende Jonckere
" voergenoemt enen behoerliken eedt doen zall,
" zyn ſlot, landen ende luyden, duechdeliken en-
" de eerliken te bewaeren ende te regieren zyn tyt
" van den Ruwaertſcap duerende, ende enen brieff
" geven mit zynen ende der Steden van Vyanen
" ende van der Ameyden zegelen bezegelt, dat
" hy, teynden zynen jaren van den Ruwaertſcap,

" den

" den voirſcreve onſe Neve ende Jonckere voir-
" genoemt, ſloth ende ſtede van Vyanen mit vrunt-
" ſcappen weder overleveren zall, ende hem ach-
" ter den daghe gheens regiments meer onderwyn-
" den by der voerſcreve penen; ten waer by wille
" ende bevele ons Neve ende Jonckere voerſcre-
" ve. Ende oick off Heer *Reyner*, onſs Neve en-
" de guede vrunt, enige brieff wt onſs Neve ende
" Jonckere briefhelic (1) aengetaſt, geruert, off
" in zynre bewaringe genomen had, dat hy die bi
" de voerſcreve penen, ende by zynen eede, on-
" ſen lieve Neve ende Jonckere voerſcreve van
" ſtonden aen weder over leveren zall.

" Item zegghen wy Arbiters ende Dedingsluden
" voirſcreven, dat alle deſe voirſcreve punten,
" ende andere inryſende punten, die hyr van
" geboert zyn, off noch geboeren moigen, ende
" alhyr nyet wtgheſproken en zyn, dair deſe voir-
" ſcreve partien om in twyſt vallen ende komen
" mochten, altyt ſtaen zullen op der voirſcreve
" penen tot onſer verclaringen, ende deſe onſe
" wtſprake nochtant altyt van weetde ende onge-
" qweſt te bliven, ſonder argeliſt.

" In kenniſſe der waerheyt, dat wy Arbiters
" ende Dedingsluden voerſcreven alle deze voir-
" ſcreve punten zamentlick, ende ytlick byſonder,
" vaſt, ſtede, onverbreclick, op des voirſcreve
" penen, van beiden parthien ten ewyghen daghen
" onderhouden ende achtervolcht willen hebben,
" ſoe heb wy, om meerre veſteniſſe wil, gebeden
" den edelen ende vermoghenden Heer *Wolfert*
" *van Borſelen*, Greve van Grampre ende van Bou-
" chem, Heer van der Veer, &c. onſe lieve Ne-

" ve

(1) Dat is Brief-kamer.

" ve ende Heer, ter begheerten van ons Arbiters
" ende Dedingsluden, ende onſe Neve ende Jonc-
" kere van *Brederode* voirgenoemt, want hyt ons
" montliken gebeden heeft, deſe onſe tiegenwoer-
" dige wtſprake mede te ſtyven, ſtercken, ende
" mit zynen zegell te willen confirmeren. tWelck
" wy WOLFERT VAN BORSELEN, Greve van Gram-
" pre, ende van Bouchem, Heer van der Veer,
" &c. voirgenoemt, om bede wille onſer Neve
" van *Brederode*, ende van *Montfoerde*, ende gue-
" den vrunden, geerne gedaen, ende onſen zegell
" hier voer aen gehangen hebben. Ende wy Jo-
" HAN Borchgreve van Montfoerde, ende Heer
" tot Purmereynde, &c. WILLEM VAN MONT-
" FOERDE Proeſt tot Oudemunſter, JAN VAN DRA-
" KENBORCH Canonick then Doem tUtrecht, JAN
" VAN RENESS, Here *Jans* ſoen, EERST VAN DRA-
" KENBORCH, mit der Stadt Utrecht, in den naem
" van hoeren Gedeputierden, als JAN DIE CONING
" ende JAN VAN LANTSCROEN, als Arbiters ende
" Dedingsluden voirgenoemt, oick onſe ſegelen
" ſamentlick ende elck biſonder, aen dezer onſer
" wtſprake gehangen hebben. Gegeven int jair
" ons Heren duſent vier hondert acht ende tſeven-
" tich op ten vyfften dach in Junio.

De Heer van *Broekhuizen*, ſchoon verbonden op te volgen het zeggen van deze gekore Rechters, heeft geweigert zich naar deze uitſpraak te ſchikken, en heeft de goederen van Jonker *Walraven van Brederode* in bezit gehouden tot het Jaar 1480. (1)

Van den Heer *Jan*, Borchgraaf van Montfoort, op

(1) Ziet Jan van Leiden by Matth. tom. II. Analect. p. 418. & ſeqq.

op wiens voorſpraak de Vrouwe van *Brederode* toegeſtaan was weer in de Stadt te komen, wordt verhaald, dat hy na het overlyden van Hertog *Karel den Stouten*, naar Gent was vertrokken, nevens eenige Hollandſche Baander-heeren, welke van de nieuwe Land-vrouw Voorrechten voor Holland poogden te verwerven. Doch dat die Hollandſche Edellieden hem, ſchoon getrouwt met de Dochter van *Hendrik van Naaltwyk*, en bezittende verſcheide heerlyke goederen in Holland, voor geenen Hollandſchen Baanderheer hebben willen erkennen, en aannemen, en diensvolgende buiten hunne raatsneminge hebben gehouden: en dat hy in het vorige Jaar, te weten 1477. te Utrecht is gekomen, en van de borgers tot Hooftman en Capitein is aangenomen. (1) In het begin van dit Deel dezer Jaarboeken hebben wy gezien, dat hy eene nauwe vrientſchap met de Heeren van Brederode onderhouden heeft, en gelukkig ontſnapt is de wreede handen van Biſſchop *David*. Niettegenſtaande de Biſſchop naar zynen zin de Regeering te Utrecht ſtelde, zyn 'er echter noch veele aanzienlyke in deze Stadt geweeſt, welke met den Borchgraaf raadpleegden, en is hy zekerlyk een voornaam werktuig geweeſt, om de Utrechtſche aan te zetten tot tegenſtand tegens de overmatige heerzucht van den Biſſchop, en wel met die uitwerking, dat de Kerkvoogd genootzaakt is geworden het verdrag, hier voren gemeld, aan te gaan.

De ſlapheit in het bekeuren der genen, welke den anderen bevochten, verſchafte veel gelegenheit tot het vermenigvuldigen der vechteryen, door

(1) Ziet Gouth. Chr. bladz. 507. en Buchel. ad Hedam, p. 310.

door welke dikwerf een der vechtelingen van het leven wierdt berooft. Ter beteugeling van dit wangedrag, heeft de Raadt dezer Stadt des Woensdaghs na Paulus bekeering eene overdracht gemaakt op de Vechtkeuren en Keurmeesters der zelve, welke ik hier overslaa, om dat dezelve in ons Placaatboek te lezen is. (1) Alleenlyk merke ik op dezelve aan, dat ten opzicht van de plaats, op welke de schuldigen, de gestelde boeten niet konnende betalen, of genoegzame borgen voor dezelve stellen, openbaar zouden worden gegeesselt, in deze Overdracht bepaalt voor het Schepen-huis op de Plaats, noch in dit Jaar den xv. Junius verandering is gemaakt, en verstaan, dat op de Neude eene paal gezet, en de straf-oeffening zoude worden ter uitvoer gebracht.

Gyshert van Lochorst, (2) hadde van den Roomschen Paus zekere vergunning tegens *Dirk Uterweert*, Deken van Oudmunster, verworven, doch konde dezelve zonder bewilliging van den Bisschop niet ter uitvoer brengen. Waarom de Regeerders dezer Stadt op het verzoek van zynen Vader *Willem*, aan Bisschop *David*, ter verkryging van deszelfs toestemming, dezen brief hebben geschreven:

„ Eerweerdige, &c.

„ *Willem van Lochorst*, onse borger heeft ons te
„ kennen gegeven, hoe dat onse heylige Vader
„ die Pawes van Romen, zynen zoen, genoempt
„ *Ghys-*

(1) Utrechtch Placaatb. III. Deel, bladz. 256.
(2) Dezes broeder *Herman* is naderhant Deken van Oudmunster geworden; ziet Drakenb. Aanhangzel op de Kerkel. Oudh. bladz. 124.

„ *Ghysbert van Lochorſt* zekeren bullen ofte gra-
„ cien, tiegensdragende meyſter *Dyrck Wterweer*,
„ Deken der Kerken van Oudemunſter alhyr, ge-
„ gont ende gegeven heeft, die hy dan na beloip
„ van den rechte gheerne geboerlike ter executien
„ ſtellen zouden, twelck doch, zoe wy verſtaen,
„ om zeker ſtatuten willen, by uwen Gnaden voer
„ tbeſte gheordiniert, buten conſent ofte placet
„ van uwen Moigentheyden, ofte derzelver Offi-
„ ciaels, niet gheſchien en zoude moigen. Ende
, want dan die voirſcreve onſe borger oirloff, of-
, te placet, van den voerſcreve uwer Gnaden Of-
, ficiael van Utrecht verſocht ende begheert, en-
, de die Officiael hem zulcx gheweygert gehadt
, heeft, als hy zeyt, ende wy den voerſcreve on-
, ſen borger in zynen rechten gheerne beholpen
, ende ghevordert zaghen; zoe iſt, dat wy oet-
, moidelick ende dienſtlich bidden uwen Forſteli-
, ken Gnaden, den voergenoemden Officiael zul-
, ke bevelinge te doen, dat hy conſent, ofte pla-
, cet, geve van wegen uwe Gnaden, om die
, voerſcreve bullen na den rechten ter executien
, te moigen ſtellen, zoe des geboerlich zyn zall.
, Ende zoe vele dezer onſer oitmoideliker ende
, dyenſteliker bede gheſchien zel moigen, begeren
, wy een goetlich beſcreven antwoerde by dezen
, onſen Bode van den zelven uwen Forſteliken
, Gnaden, die over ons gebiedende in des wy ver-
, moigen, God almachtich behueden ende bewae-
, ren wil lanclivich, zelich ende geſont. Geſcre-
, ven op ten XXIIIſten dach in Februario anno
, LXXVIII.

Daaghs daar aan heeft de Raadt wederom ge-
ſchreven aan den Biſſchop, den zelven verzoe-

kende, te willen bezorgen, dat de Officiaal, of wel de Geloofs-onderzoeker, zekeren Prieſter over wangedrag te recht ſtelde:

„ Eerweerdige, &c.

„ Wy gebieden ons zeer dyenſtelich tot uwen „ Forſteliken Gnaden, den welken gelieven wil te „ weten, hoe dat onlancxléden tot onſer kenniſſe „ gekomen is, ende wy oick eens deels daer van „ wt doen gaen, ende in der waerheyt bevonden „ hebben, dat een Prieſter, genoemt Meyſter „ *Herman van Dortmunden*, ende plach een Jaco- „ byn, ofte een broeder van der Prediker oerden „ te wezen, die zich alhyr meyſteren in de Medi- „ cine, ende anders, onderwonden gehadt heeft, „ ende noch dagelycx zich zulcx onderwynt, een „ werck gehantiert ende geraiden heeft enen vrou- „ wen perſoen, onſe onderſaetſter wezende, te doen, „ twelc die zelve onſe onderſaetſter overbodich is te „ bewaerheyden mit hoeren live tiegens den zel- „ ven Meyſter *Herman*, dat tiegens God, die na- „ tuer, ende dat heylige Kerſten gelove ons dra- „ gen dunct, ende wy ons ontſien ende ſchamen „ uwen Gnaden over te ſcriven; verduchtende, „ indien zulcx geboirlike niet gecorrigiert en wer- „ de, meer quaets, dat heylige Kerſten gelove „ aendragende, daer wt verriſen zoude moige, „ ende die toorn Gods op ons allen verwect ende „ vallen mochte. Om dat dan te verhueden, ſoe „ iſt dat wy oitmoidelich ende dyenſtelich bidden „ die zelve uwen Gnaden, die zelve aenropende, „ Meyſter *Jan van Oudaen*, als enen onderzoeker „ heretice pravitatis, of der zelver uwer Gnaden „ Officiael, of anders, zoe dat beſt dienen zal,

„ ſcar-

„ ſcarpelike te bevelen ende te gebieden, den voer-
„ ſcreven Meyſter *Herman* in haften te nemen, en-
„ de zynre zeker te wezen. Wy willen als dan
„ terſtont onſe onderſaetſter oick in haften nemen,
„ ende hoir zeker wezen om in dezer zake voirt te
„ procederen ende voert te varen, als dat uwen
„ Gnaden van rechts wegen goetduncken zyn zal
„ gedaen te wezen; wanttet zelve werck alzoe
„ verre in ſprake gekomen is onder den ouden en-
„ de beliefden, ende anders, dattet ongecorrigiert
„ niet en doich bliven te laten lecgen. Gnedige
„ lieve Heer, wy bidden uwe Gnaden, deze onſe
„ goede meyninge ende waerſchuwinge van ons
„ in den beſten tontfangen, en wes denzelven hier
„ van believen zal gedaen te werden, ons by de-
„ zen onſen Bode weder over te doen ſcriven, ons
„ daer na te moigen regulieren, daer inne, ende
„ anders, des wy vermoigen, ons altyt bereyt
„ ende goetwillich zullen vynden uwe Forſtelike
„ Gnaden, die onſe Heer God bewaeren wil lanc-
„ livich, zelich ende geſont. Geſcreven op ten
„ XXIIIIſten dach in Februario anno LXXVIII.

Mogelyk zal de misdaadt, zo lelyk in dezen brief voorgeſteld, beſtaan hebben in het afgaan van zommige gevoelens of gebruiken van de Roomſche Kerk. Want het is bekent uit de Kerkelyke Gechiedeniſſen, dat lang voor den leeftydt van *Luther*, *Calvin* en andere Hervormers, veele Nederlanders, gehoorzaamd hebbende aan het opontbodt, om ten trydt te trekken tegens de Huſſiten in Bohemen, vederkerende de kennis hunner Leer in haar Valerlandt medegebracht, en aan zommige hunner andsgenoten medegedeeld hebben; zo dat zy uitgetrokken zynde om te helpen vervolgen en uit te roe-

roejen de belyders van den zuiveren Godsdienſt, wederkwamen overtuicht van die waarheden, welkers voorſtanders zy haddən beſtreden. Ook verwekte het ongebonde leven der Geeſtelyken in veele eenen afkeer van hunne Leer: Om dit tegen te gaan, en deszelfs voortgang te beletten, waren 'er gcloofs onderzoekers aangeſteld, welke nauwkeurig acht moeſten nemen op alle, welke onder vermoeden lagen anders, dan de Roomſche Kerk, te gevoelen, en bezorgen, dat dezelve als ketters te recht geſteld en geſtraft wierden.

Biſſchop *David* heeft te dezer tydt aan die van Amersfoort toegeſtaan eene Jaarlykſche Markt van Oſſen en ander Hoorn-vee te houden, en, na dat de Amersfoordenaars beloofd en zich verbonden hadden deze gunſtgeeving noit te zullen misbruiken tot nadeel van de Stadt Utrecht, heeft de Utrechtſche Raadt haare toeſtemming daar toe gegeven. Zeer opmerkenswaardig is deze brief, welke de Regeerders van Amersfoort over het houden van deze Markt hebben uitgeleverd:

„ Wy Borgermeiſters, Scepene, ende Raide
„ out ende nywe, ende die gemeente der Stat van
„ AMERSFOERT, doen kont allen den genen die
„ deſen onſen openen brieff zellen zien off horen
„ leſen. Alſoe onſe gnedige Heer van Utrecht
„ ons, tot onſer oitmoidiger begeerten ende ver-
„ ſueck, belieft ende gegunt heeft, jaarlix een
„ vrie jairmarct van oſſen ende van anderen horen
„ vie, ende van geen peerden, out noch jonck,
„ binnen onſer Stat gehouden ende geplogen te
„ werden; want dan die voirſcreve onſe jairmarct,
„ ſo dat bi der Stat van Utrecht, ende onſe Stat,
„ minlick ende vruntlick overcomen, ende des
„ alſo

„ alſo overdragen zyn, die voirgenoemde onſe
„ jairmarct beginnen ende ingaen zal altyt des Ma-
„ nendage na den Sonnendage, als men ſingt in
„ der heiliger Kercken mit beginſell der miſſe Le-
„ tare Jeruſalem, ende waren ende duren zall tot
„ op ten Sonnendag, als men ſingt in der ſelver
„ heiliger Kercken int beginſell van der miſſen Ju-
„ dica dair naiſtvolgende, ende niet langer. Ende
„ dat om deswillen, want na denſelven Sonnen-
„ dage Judica oick jairlicx een vrie jairmarct ge-
„ houden wert binnen der Stat van Utrecht voir-
„ genoemt van peerden ende andere goiden, wel-
„ ke jairmarct in den toecomenden tyden wel be-
„ hindert ende verachtert werden mochte, indien
„ die ſelve onſe jairmarct op horen voirgenoem-
„ den geordinierden tyt niet vaſt onverbreclick
„ gehouden en worde, twelck wy ymmers zeer
„ noide geſchien laten ende gehengen ſouden. Om
„ dat dan nutlick te verhueden ende te keren, ſoe
„ iſt, dat wy voir ons ende onſe nacomelingen,
„ van den ſelven onſer Stat wegen, geloift heb-
„ ben, ende geloven, mit deſen onſen brieve,
„ den voergenoemden onſen jairmarct van oſſen
„ ende ander horen vye, ende van genen peer-
„ den, jonck noch oudt, jairlicx binnen onſe Stat,
„ ende Stat vriheit, binnen der voirſcreven tyt,
„ ende niet langer, the laten gheſchien. Ende
„ wairt ſaick, wy, off onſe nacomelingen, die
„ voirgenoemde jairmarct tot eniger tyt verſtel-
„ den, ende niet en hielden, als voirſcreven ſtaet,
„ ende gehengden dat yemant, oick wie hy wair,
„ in die ſelve onſe jairmarct peerden, jonck off
„ out, cofte, vercofte, ofte om enigerley vey
„ ofte goidt verbutede ofte verpangelde, in eni-
„ gerwys, ſonder dat onſe merkelike correxie aen

„ den

„ den coper, vercoper of pangelair, ten exempell
„ van enen anderen om dat te verhueden, ghe-
„ schiede, als dan bekennen wy voir onſs ende
„ onſe nacomelingen, dat ſulke previlegien, als
„ onſe gnedige Heer van Utrecht ons, ende onſer
„ Stat, van der voirnoemde onſe jairmarct gege-
„ ven ende gegunt heeft, verzuymt, verboert,
„ doit ende te niet the weſen, ende dat wy, ofte
„ onſe nacomelingen, dair en tenden dier previle-
„ gien in enigerwys gebruken off genieten en ſul-
„ len. Ende gheloven oick mede de Stat van
„ Utrecht voirgenoemt, dat wy, ofte onſe naco-
„ melingen, nu, noch na deſen tyt, tot genen
„ dagen, ander previlegien van der voirſcreve
„ marct van Roemſchen Keyſeren, ofte Konin-
„ gen, noch van den Biſſcop van Utrecht in der
„ tyt, impetrieren noch werven en zullen; mer
„ deſe voirſcreve marct houden, ende doen hou-
„ den, zullen als voirſcreven iſs. Ende wairt ſa-
„ ke, wy, ofte onſe nacomelinghe, dair en bo-
„ ven yet impetrierden, ofte verworven, alſs van
„ den voirgenoemden jairmarct tiegens deſe onſe
„ lofte, zo loven ende kennen wy voir onſs, ende
„ onſe nacomelingen, zulcx van geenre weerden;
„ mer off, doit ende te niet the weſen, ſonder ar-
„ geliſt.

„ Ende want wy deſe voirgenoemde punten al
„ vaſt, ſtede, onverbreclick houden ende gehou-
„ den willen hebben, ſo hebben wy des toirkonde
„ onſer Stat zegell an deſen brieff doen hangen.
„ Gegeven int jair ons Heren duſent vier hondert
„ acht en tſeventich, op ten twintichſten dach in
„ Februario.

Hertog *Maximiliaan van Ooſtenryk* en zyne Ge-
ma-

malinne Vrouwe *Maria van Borgonje*, hebben alle de Voorrechten, welke door de voorige Graven en Gravinnen van Holland aan de Ridders van den Duitſche ordre verleend waren, beveſtigt. (1)

De gemelde Hertog met zyne Gemalinne in Holland gekomen zynde, om bezit van de Regeering te nemen, heeft de Utrechtſche Regeering goetgevonden eenige uit den hunne te ſchikken naar Holland, om aan dezelve eene gelukkige regeering toe te wenſchen, en hunne vriendſchap en gunſt te verzoeken; ook om met de Raaden van den Hertog te ſpreeken over het verbeeteren van de Munten. (2) Deze bezending is verricht door *Jan de Coning*, *Florens van Pallaes*, *Jacob Jacobsze*, *Werner Braem*, *Sweder de Voicht* en *Tylmannus Uſler*, Stadts Geheim-ſchryver, in den Haag, in welke plaats zy zes dagen zyn verbleven, doch ik vinde niet dat zy verſlag van hunne verrichtinge hebben gedaan; maar wel dat de Heer *Jan*, Borchgraaf van Montfoort, op zich genomen heeft by het Hof haar voorſpraak te zyn, en Stadts welzyn en voordeel, zo veel hem doenlyk zoude zyn, te bezorgen. Uit verſcheide brieven, welke te dezer tydt door den Raadt dezer Stadt aan hem geſchreven zyn, by welke zy hem verwittigen, dat hy nu met zyne Vrouw en Kinderen wederom veilig en geruſt in de Stadt kon komen, moet ik beſluiten, dat

(1) De brief is te vinden by Matthaeus, tom. x. Analect. p. XLV.

(2) Veele vreemde Munt-penningen, welke hunne gehalte niet hadden, wierden onder 't gemeen gezien. Ook waren 'er valſche Munters, en zyn 'er in dit Jaar binnen deze Stadt zeven Mansperſonen, welke Leg-penningen hadden gemaakt, gegeezelt en met de ſtempel van de penning in hunne wangen gebrantmerkt, en voor eeuwig gebannen.

dat hy zich eenigen tydt buiten de Stadt heeft begeven, uit vreeze, van door kwaadwillige, en, naar alle waarſchynelykheit, yverige aanhangers van den Biſſchop, mishandelt te zullen worden. Ook ſchynt het my toe dat hy het Hof niet zeer gunſtig voor onze Stadt gevonden heeft, dewyl hy deszelfs Regeerders ſterk aanmaant, om goede toezicht te hebben op de verzekering en bewaaring van de Stadt, en het zelve ook zyne Huisvrouw aanbeveeld met betrekking op Montfoort. Het welk van die uitwerking geweeſt is, dat ieder lidt van den ouden en van den nieuwen Raadt gelaſt is, zich van eenen knip-bus in zyn huis te voorzien, ten zynen koſte. Welke knip-buſſen van Deventer ontboden en overgekomen zyn. Ook zyn door de Stadt acht en twintig haak-buſſen ingekocht, om in tydt van noodt van dezelve gebruik te maken ter beſcherming van de Stadt. Het komt my ook waarſchynelyk voor uit de veelvuldige reizen, welke de Overſtens dezer Stadt in dit Jaar naar Montfoort gedaan hebben, om met den Borchgraaf raadt te plegen, dat de Borchgraaf zich uit Utrecht zal gehouden hebben.

De Regeerders van Utrecht hebben te dezer tydt deze verklaring gegeven van de waarde eniger gelden, in deze Stadt gangbaar, gemeenlyk payement genoemt.

„ Wy Borgermeyſteren, Scepenen ende Raiden
„ der Stat van Utrecht doen kont allen den genen,
„ die deſen onſen openen Plakaetbrieff zellen zien,
„ of hoeren leſen, ende zonderlingen den eerſa-
„ men, wyſen, Borgermeeſteren, Scepenen en-
„ de Raiden der Stat van Groningen, onſen biſon-
„ deren goeden vrunden; dat op ten dach van
„ hu-

„ huden voer ons in hoeren eygenen properen
„ perſoenen gekomen zyn *Jan Schot*, ende *Loeff*
„ *Royersze*, onſe inwonende borgers, ons openen-
„ de ende te kennen gevende, hoe dattet hemlu-
„ den, ende anderen onſen borgers, van noide
„ zyn zoude, om die marct van uwer Stat voir-
„ ſcreve te verſuecken, die valuatie ende weerde
„ van den paymente, zoe zy op deze tyt binnen
„ onſer Stat gangaftich zyn, ende onder den ge-
„ meynen volke gelden, daer van certificacy en-
„ de bewys te hebben. Ende wy Borgermeyſte-
„ ren, Scepenen ende Raiden voirſcreve, aen-
„ ſiende ende merckende der begheerten van on-
„ ſen borgeren voirſcreve rechtveerdelich ende
„ behoirlich zynde, zoe hebben wy terſtont mit
„ onſen gezwoeren Wiſſelaers geſproiken van den
„ valuacie van den paymente voirſcreve, die ons
„ daer op ter antwoerde gegeven hebben, als dat
„ zy op ten dach van huden nemen, geven ende
„ ontfangen die paymente in manieren als hyr na
„ beſcreven ſtaen, ende oick onder den gemeynen
„ volke alhyr op ten dach van huden gelden ende
„ gangbaer zyn: te weten,
„ Een Zonnen Nobel LXXVI ſtuvers.
„ Item een Henricus Nobel LXVI ſt.
„ Item een Vleemſche Nobel LXIIII ſt.
„ Item een Lewe XL ſt.
„ Item een Rider XXXIIII ſt.
„ Item ſaluten nye Cronen Ducaten XXXIII ſt.
„ Item die ander Cronen XXXII ſt.
„ Item den Borgoenſchen Gulden XXVII ſt.
„ Item den Wilhelmus Schilt XXVII ſt.
„ Item den Rins Gulden XXVI ſt.
„ Item den Davids Schilt XXI ſt.
„ Item den Pickers Schilt XVIII ſt.

„ Item den Beyers Gulden XVI ſt.
„ Item den Poſtulaet Gulden XV ſt.
„ Item den Arnoldus Gulden XIII ſt.
„ Ende want dit aldus, gelyck voerſcreven ſtaet,
„ voir ons geſchiet ende wair is, daer van wy uwe
„ Eerſamheyden, ende voert enen ygeliken, dient
„ aendragen mach, certificeren mit dezen onſen
„ brieve, ſoe heb wy ter begheerte onſer borgers
„ voirſcreve des toirkonde onſer Stat ſignet,
„ twelck wy dagelicx gebruken, hyr binnen be-
„ neden op doen drucken. Gegeven int jair ons
„ Heren MCCCCLXXVIII. op ten XXVII ſten
„ dach in Marcio.

De Stadthouder en Raden van Holland hebben aan de Regeering van Utrecht eenen brief geſchreven, inhoudende voornamentlyk klachten van *Daniel van Loenreſloot*, Heer van *Papencop*, over indracht in zyne Heerlykheit, wegens de weigering van eene rechtvorderinge tegens eenen borger van deze Stadt voor zyn Gerecht gedaan, op welken brief dit nadrukkelyk antwoordt is gegeven:

„ Edele, vermoigende, vrome, lieve Heeren.

„ Wy hebben uwer liefden brief mit eenre ſup-
„ plicacien daer inne geleyt, ruerende van *Daniel*
„ *van Loenreſloet*, goetlich ontfanghen, geviſiteert,
„ ende wel verſtaen, ons voerder verhals daer van
„ verdragende, zoe wy houden die materie in
„ uwen memorien wel te wezen. Ende begeeren
„ uwen liefden vruntlich daer op te weten, dat wy
„ nae der viſitacy ende openbaringe van de voer-
„ ſcreve ſupplicacien, die ſelve ſupplicacy heb-
„ ben doen preſentieren den Eerſamen, Heeren
„ Vice-

„ Vicedeken ende Capittel der Kerken van Oude-
„ munſter tUtrecht; die welke, na dat fylude die
„ ſupplicacy oick daer geſien ende wel geviſitiert
„ hadden, ons gethoent ende laten lezen hebben,
„ onder anderen brieven tot dezer zake dienende,
„ enen openen bezegelden brieff, bezegelt, alſt
„ ſcheen, mit zegele omhangende des voerſcreve
„ *Daniels van Loenreſloet*, van der datum in den
„ jare ons Heeren duſent vier hondert LXVII leſtle-
„ den op ten XXIII dach in Aprili: dair inne hi
„ voir hem, ende zyne erfnamen, in pacht ont-
„ fangen heeft van den Deken ende Capittel van
„ der voirſcreve Kerken van Oudemunſter die voir-
„ ſcreve heerlicheyt van Papencoip, der voirſcre-
„ ve Kerken mit vollen rechte toebehoerende, als
„ hy zelver lyet ende bekent, voir ene zeker jaer-
„ lixe penſien, tot zekeren terminen, opt verſu-
„ men van alle rechts ende toezeggens, dat hy
„ aen der zelver heerlicheyt hebben mochte, te
„ betalen, gelyck dat, mit meer anderen condi-
„ cien ende voerwerden, die voirſcreve opene
„ brief vorder innehout ende begrepen heeft, daer
„ toe wy ons gedragen ende referieren van dien.
„ Waer by, moigende Heeren, claerliken blyct
„ zyn vryheit ende recht van der voerſcreve heer-
„ licheit van Papenkoip, die oick gelegen is tuſ-
„ ſchen der Noide ende Bodegraven. Ende zoe
„ dan die voerſcreve *Daniel* in zynre vermetelike
„ ſupplicacien voert ſcryft ende te kennen geeft,
„ dat zekere tyt geleden enige inwoenres der lan-
„ den van Hollant recht geſproiken hebben binnen
„ der voerſcreve Heerlicheit op die goeden, toe-
„ behoerende een geheeten *Jan Gheryt Folkensze*,
„ poerter der Stede Oudewater, en is ons, ge-
„ minde Heeren, van zulker zake, als hy die te

" kennen gheeft ende overſcrift, niet kenliken,
" noch wy en weten dair niet van te ſpreken; mer
" tis waer, dat een genoempt *Jan Vrieſensze*,
" woenaftich op die Ruge weyde, in den Geſtich-
" te van Utrecht gelegen, eens ons borgers, ge-
" noempt *Jan Gheryt Folkensze*, na die tyt, dat
" die zelve *Jan Gheryt* onze borgher gheworden
" was, des zelven *Jan Gheryts* goet, in den voer-
" ſcreve Gherechte van Papenkoip gelegen, voir
" zeker ſcade, dien die voerſcreve *Jan Vrieſensze*
" zeyde, by toedoen van onſen voergenoemden
" borger, geleden te hebben, heeft mitten Schout
" ende Bueren in Papenkoip doen bezetten, ende
" recht daer op gevordert. tWelck die voerſcreve
" onze borger vernomen ende tot zynre kenniſſe
" gekomen wezende, heeft hy ons dat te kennen
" gegeven, begerende, nae onſen rechten ende
" previlegien, van ons beſchut ende beſchermpt
" te wezen. Ende want men dan, vermoigende
" Heeren, na onſen rechten ende previlegien, die
" wy van der Greeflicheit van Hollant daer op
" hebben, als zommigen van uwen Edelen Vermo-
" gentheyden wel kenliken is, ende dyer wy zoe
" lange tyt herwerts, dat die contrary in menſchen
" gehuechniſſe niet en is, ruſtelike ende vredelike
" gebruickt gehadt hebben, ende noch gebruken,
" onſer borger live, noch goede, tuſſchen der Noi-
" de ende Bodegraven niet beclagen, noch beſet-
" ten, en zell van ſcaden noch van ſculden; zoe
" heb wy ter goeder tyt den Schout ende Bueren
" in Papencoip voergenoemt mit onſen brieven dair
" daer van geadvertiert, ende doen ſcriven, be-
" gerende, dat zy, na vermoigen des voergeruer-
" de onſer rechten ende previlegien, zulke beſet-
" tinge ende rechtsvorderinge, als op ons voer-

" ſcre-

" ſcreves borgers goeden, in manieren voerſcreve,
" gedaen ende gevordert mochten wezen, afſtel-
" len ende lecgen laten wouden, als zy doch ſcul-
" dich gheweeſt hadden te doen van rechts wegen,
" hemluden, ende den voerſcreve *Jan Vrieſensze*
" mede, preſentierende, hadde die zelve *Jan Vrie-*
" *ſensze* op onſen borger voergenoemt yet te zec-
" gen, daer van zoude men hem alhyr binnen on-
" ſer Stadt goet recht, ofte beſcheyt, voer onſen
" Raide doen ende wedervaren laten, daer hy des
" begeeren woude. Ende, dit aldus ſtaende, is
" die voerſcreve *Jan Vrieſensze* daer na in den jair
" LXXVI leſtleden op ten anderen dach in Marcio,
" mit zynen vryen moetwillen voer onſen Raide,
" ofte Overſten in der tyt, na onſen rechten ende
" gewoenten, in zynen eygene properen perſoen,
" gekomen, ende heeft aldaer zulke rechtvorde-
" ringe, als hy op ons voerſcreve borgers goede,
" in den gerechte van Papenkoip gelegen, voir dier
" tyt begonnen ende gevordert hebben mochte in
" eeniger wys, afgeſtelt ende nedergeleyt, ende
" terſtont mede gemachticht, ende machtich ge-
" maeckt, enen, genoempt *Jan van Dam*, van zynre
" wegen, ende in den naem van hem, den voer-
" genoemde *Jan Gerytſe*, onſen borger, alhyr voer
" alzulke gebreken, als hy op hem hebben moch-
" te, ende daer voir hy des zelven ons borgers
" goede in Papencoip bezet, ende recht daer op
" ghevordert had, mitten rechten te beſpreken,
" ende zyn recht te vorderen ende te vervolgen in
" der beſter formen, van twelck wy oick mit onſen
" opene ende beſloten brieven gheadvertiert ende
" ghewaerſchuwet hebben tot meer tyden die voer-
" ſcreve Schout ende Bueren. Ende, dit all niet
" tiegenſtaende, heeft hem die voerſcreve *Jan*

" *Vriesensze* zulke rechtvorderinge als hy alhyr af-
" gestelt ende nedergeleyt had, ende voerscreven
" staet, daer na weder ghepynt aen te nemen,
" ende voert te vervolgen: ende die voerscreve
" Schout ende Buer hebben daer rechtvorderinge
" opgedaen alzulke, als die is, in vercortinge en-
" de verbrekinge onser rechten ende prevllegien
" voergeruert, dat wy zeer node ghehengen ende
" laten ghescheien zouden; mer dencken dat, in
" behoudenisse van onsen rechten ende previle-
" gien voerscreve, dyer wy binnen hoeren bepa-
" lingen gebruken dagelycx, ende gebruict heb-
" ben, als voerscreven staet, te wederstaen ende
" te vervolgen mit allen manieren ende wegen
" van rechte, zoe des geboerlike zyn zall, hoi-
" pende oick zonder twivel, UE Edele Mogent-
" heyden ons hier inne, ende in diergeliken, niet
" hinderlich, mer behulpelich ende vorderlich we-
" zen zullen.

" Wy hebben oick vorder verstaen, dat die Maer-
" schalck van den Nedergestichte van Utrecht ge-
" vangen zoude hebben in den Gesticht van Utrecht
" enen, genoempt *Jan Jansze*, voer alzulke toe-
" sprake, als hy op hem hebben mach, die oick,
" als uwe Liefden wel weten, onder onser bewyn-
" de niet en is; doch heb wy, ter liefden ende
" weerdicheit van u, hem die voerscreve suppli-
" cacy oick laten zien ende hoeren lezen, hoewel
" hy in geliker formen oick brieven ende supplica-
" cy ontfangen hadde van uwen Liefden, als hy
" ons toende. Hy heeft ons oick daer op ter ant-
" woerde gegeven, dat hy zich in dezer zake zoe
" geboerlich hebben ende wezen wil, dat men gene
" redenen hebben en zel moigen zynre in dit stuck
" te beclaigen.

" Al-

" Aldus, vermoigende lieve Heeren, is deze
" zake in der waerheit hier gecomen ende gehan-
" tiert. Bidden hyr omme, zoe wy vruntlicſte
" konnen ende moegen, uwe Liefden, den voer-
" ſcreven *Daniel van Loenreſloet*, ende die Schout
" ende Bueren van Papenkoip alzo te berichten
" ende te onderwyſen, dat zy ons in onſen rech-
" ten ende previlegien voerſcreve beruſten ende
" bliven laten, alſt van rechts wegen behoert.
" Want indien dat zulcx ons alzoe niet gebueren
" en mochte, des wy doch niet en hopen, als dan
" zouden wy vorder gedrongen werden, in behou-
" deniſſe ende beſcherminge van onſen rechten en-
" de previlegien voerſcreve, zulck voerſien ende
" vervolch daer op te doen, gelyck dat dan ge-
" boerliken zyn zoude. Om dat dan te verhueden,
" ende ons in onſen rechten ende previlegien voer-
" ſcreve te laten beruſten, zoe willen zich in de-
" ſen zoe duechdelich bewyzen uwen Liefden, als
" wy ganslich betrouwen, ende oick tanderen ty-
" den in geliken, ofte meerdere, zaken van ons
" gheerne gedaen zouden willen hebben uwen Ede-
" len Vroemheyden, die, ons niet ſpaerende,
" God almachtich bewaeren wil zelich ende ge-
" ſont. Geſcreven op ten x dach in Aprili anno
" LXXVIII.

Alhoewel de Biſſchop by het verdrag, onlangs met de Staten van het Sticht aangegaan, zich verbonden hadde, te zullen nakomen het geen hy by eede ten tyde zyner inhuldiging belooft hadde, en niets te zullen verrichten 't welk ſtrydig zoude zyn tegen des Lants voorrechten, zo kwamen 'er echter veele klachten over het niet volvoeren van zyne verplichting. Weshalven de Staaten raadzaam

oordeelden den Biſſchop zelfs daar over te onderhouden, en hebben tot dat einde eenige uit den hunnen even voor Paaſchen naar Wyk gezonden, welke de bezwaarniſſen ſchriftelyk hem hebben overhandigt. Doch de Biſſchop, onder voorwendzel van den aanſtaanden hoogtydt, heeft zich verſchoont op dezelve te konnen antwoorden, en toegezeit na de feeſtdagen met hen te zullen handeler. Deze bepaalde tydt verſtreken zynde, heeft de Raadt der Stadt Utrecht by eenen brief hem zulks erinnert, en verzocht eenen dagh te beramen, op welken zy, nevens de andere, hunne gemachtigde zouden afzenden naar Wyk, en heeft de Biſſchop den dagh geſtelt op Dingsdagh den vierden May. De Utrechtſche hebben hier van kennis gegeven aan die van Amersfoort en Rheenen, hen aanmanende eenige uit hunne Regeering op den benoemden dagh naar Wyk te ſchikken, om voor te dragen het geene ter verkorting en nadeel hunner borgeren en inwooneren rechten gepleegt was. Wegens de Geeſtelyken zyn naar den Biſſchop afgevaerdigt *Evert Zoudenbalch*, Prooſt te Maſtricht, en *Jan van Drakenborch*, Canonik in den Dom; wegens de Ridderſchap, *Jan van Renes van Wulven*, en *Eerſt van Drakenborch*, en wegens de Stadt Utrecht *Jan de Conink* en *Floris van Pallaes*. Welke eigentlyk den eiſch der Staten geweeſt is, wordt niet klaar uitgedrukt, wordende in het algemeen maar gemeld, *om mit mynen gnedigen Heer van Utrecht van zekere punten, van zynre Gnaden Raiden ruerende, ende oick van andere punten, den gemeynen lande aengaende, te ſpreken en te tractieren.* Mogelyk zullen de klachten gevallen zyn over het aanhouden in zynen dienſt van de Borgonjer Raadtslieden, van welke hy by het verdrag aangenomen hadt zich te

zul-

zullen ontdoen, (1) of wel over de Maarschalken, welke, zynde de eerste Amptenaren des Bisschops, door hem als Raden wierden gebezigt, en die hun gezag dikwils misbruikten. De Bisschop heeft hen wel ter gehoor toegelaten, doch niets stelligs geantwoord, maar met goede woorden gepaayt. Want dat de Bisschop niet voldaan heeft aan der Staten verzoek, moet ik besluiten uit dezen brief, door den Raadt van Utrecht, zes dagen na de gehoude byeenkomst te Wyk, geschreven aan die van *Amersfoort* en *Rhenen*.

" Eersame, bisondere goede Vrunden.

" Alzoe onse, uwe, ende meer andere Gedeputierden by onsen gnedigen Heer van Utrecht " onlancxleden geweest, ende die materi van zynre " Gnaden Raiden getractiert ende versproiken ge" hadt hebben, ghelyck uwe Gedeputierde vorder " relacy int lange gedaen moigen hebben uwen " Eersamheyden, soe is ons oick van den onsen " volcome relacy daer van gedaen. Ende wy zyn " mit onsen Raide out ende nywe, ende mitten an" deren vrunden, overghekomen ende gesloten, " dat wy die voerscreve Raiden mit rechte, daer " zy na den innenhouden van den Lantbrieve te " rechte behoren, bespreken ende vervolgen wil" len, zoe des om deze zake ten eynde te brengen " geboerlich zyn zall, ende dencken onse gebreke " ende gheschele tiegens hemluden in scrifte te stel" len,

(1) Dat de Bisschop in dit stuk zyn woord niet volkomen nagekomen, en zo niet alle, ten minsten zommige dier vreemde Raadtslieden in zynen dienst gehouden heeft, zal blyken uit het geen van *Dirk Utenweert* en andere verhaald zal worden.

" len, ende te ordinieren, zoe dat nutſte wezen,
" ende in den rechte beſt dyenen zall. Begeren
" hyrom vruntlike aen uwen Eerſamheyden, dyer-
" gelyke mitten yerſten oick voer te nemen, ende
" te doen; want tyerſte onze gebreken ende ghe-
" ſchelen ontworpen ende geconcipieert wezen
" zullen, willen wy alsdan dat over doen ſcriven,
" ende te kennen geven uwen Eerſamheyden, om
" uwe Gedeputierden, geheel in dezer zake ghe-
" informiert, alhyr op enen benoempden dach by
" ons te vuegen ende te ſchicken, op dat wy tſa-
" men overeyndragen ende concordieren zullen
" moigen, deze zake eyndrachteliken ende vrunt-
" like mit recht te vorderen ende te vervolgen,
" zoe dat eerbaerlycſte wezen, ende beſte dyenen
" zal, tot ruſte ende vrede van den gemeynen lan-
" de. Ende vermochten wy vorder enige zaken
" daer inne, willen ons niet ſpaeren uwe Eerſam-
" heyden, die God almachtich behueden ende be-
" waeren will zelich ende geſont. Geſcreven op
" ten xden dach in Meye anno LXXVIII.

Insgelyks is dit op te maken uit de geſchillen, welke dagelyks grooter geworden, en tot eenen openbaren opſtandt uitgeborſten zyn, zo als in het vervolg blyken zal.

Het eenigſte, 't welk ik vinde door den Biſſchop ten verzoeke der Utrechtſche Regeering gedaan te zyn, is het uitgeven van een beveel-ſchrift, by welke alle die geene, welke het Mergengeld in den Jare 1471. tot het graven en verdiepen van de Rivier de Vecht ingewilligt, (waar van ik hier boven bladz. 55. verſlag heb gedaan) noch niet hadden voldaan, gelaſt worden, binnen zekeren bepaalden tydt, onder de gewoone verbeurte van dubbeld geld,

geld, en vier ſchatten panden, hunnen ſchuld in handen der gemachtigden der Stadt Utrecht te betalen. Om dit werk te bevorderen, en wel ter uitvoer te brengen, had de Raadt dezer Stadt den Biſſchop voorgeſlagen, de Schouten ten platten Lande te beveelen op te geven de Mergentalen onder hunne Gerechten leggende, en de namen der geene, welke, ten tyde der uitzetting en op dezen tydt, eigenaars en huurders derzelve geweeſt zyn en thans waren, en voorts de Gemachtigde van de Stadt Utrecht behulpzaam te zyn in het inmanen en invorderen van de onbetaalde Mergen-gelden. Dit bevel, of, zo als het genoemt wierdt, *Mandement* des Biſſchops, is door eenen Pander, in alle de Dorpen en Gerechten, welkers inwooneren verzuimt hadden hun aandeel aan de Stadt Utrecht op te brengen, by het luiden der klokken openbaar afgekondigt.

Met de klachten, welke 'er veeltydts voorvielen over het gedrag der Maarſchalken, ging het zo gemakkelyk niet, dewyl dezelve in het te recht ſtellen van borgeren en ingezetenen, hunnen ouden gang gingen. Waarſchynelyk zal de Biſſchop, wiens groote toeleg was Stadts rechten te verkorten, en haare macht, zo veel doenlyk was, te ſnuiken, om ze te gemakkelyker onder zyne onbepaalde heerszucht te doen buigen, hen, zo niet opentlyk, ten minſten bedektelyk, hier in geſtyft hebben. Doch Stadts Regeerders, nu door het verdrag, 't welk de Kerkvoogd met de Staten hadt aangegaan, deszelfs roofzieke handen ontworſteld, verzettede zich manmoedig tegens alle indracht in haare voorrechten, welke hy en zyne Amptenaren poogden te doen. Ten voorbeeld hier van kan verſtrekken des Raadts overdracht den twintigſten

April

April genomen (1), by welke verſtaan is, by *Frederik Utenham*, Maarſchalk van het Neder-ſticht, aan te dringen, dat hy den gevangen *Gysbert Gheryt Lambertsze*, inwooner dezer Stadt, overlevere in Stadts handen, zullende hy, voor zynen gewoonen Rechter te recht geſteld, en, indien ſchuldig bevonden wierd, naar verdienſten geſtraft worden: Van welk Raadts-beſluit twee dagen daar naa hem by eenen brief kennis gegeven is, met verzoek van ten eerſten binnen de Stadt Utrecht te komen, om met hem over dit geval te ſpreeken. Het is waarſchynelyk, dat de Maarſchalk noch eenigen tydt geaarzeld zal hebben, eer hy aan Stadts begeerte voldaan heeft, doch dat hy echter Stadts wil heeft opgevolgt blykt my uit des Raadts dagelyks boek, waar in aangetekend ſtaat het Raadts-beſluit genomen den negen en twintigſten December dezes Jaars, by welke de overgeleverde, en in Stadts gevangenis gezette *Gysbert Lambertsze*, na het ſtellen van goede borgen, om zich te zullen houden aan het vonnis, 't welk de Raadt tuſſchen hem en den Maarſchalk, zoude uitſpreeken, uit de hechtenis ontſlagen en op vrye voeten geſteld is.

Noch is 'er in dit Jaar een ander verſchil tusſchen de Stadt en den voornoemden Maarſchalk ontſtaan, over het ſtooren van *Jan van Hamerſtein*, borger dezer Stadt, in het bezit van zyn Thiende, gelegen onder Ooſtveen, over 't welk de Raadt aan den Biſſchop dezen brief heeft geſchreven:

" Eerweerdige, &c.

" Wy gebieden ons dyenſteliken tot uwen Gna-

" den,

(1) By Matthaeus lib. II. de Nobilit. cap. 18. kan deze Overdracht gelezen worden.

" den, den welken gelieven wille te weten, dat in
" jaer verleden, als LXXVI *Jan van Hamerſteyn*,
" onſe borger, voir onſen Raide in der tyt wezen-
" de, heeft doen bieden, *Frederick wt den Ham*,
" ende hem aldaer compárerende beſproiken ende
" beclaicht van zekeren ghewelden, die dezelve
" *Frederick* hem in gebrukinge eenre thyenden,
" hem toebehoerende, gelegen in den Oeſtveen,
" gheheten *Gheryts thiende van Veen*, gedaen zou-
" de hebben. Ende die zelve parthyen alzoe dincg-
" plichtich gheworden zynde, heeft die voerge-
" ruerde *Jan van Hamerſteyn*, onze borger, om te
" bewyſen ende te bewaerheyden, dat hy bezitter
" ende gebruker van den voerſcreve thienden was,
" den zelven onſen Raide gepreſentiert ende ghe-
" toont uwer Gnaden opene bezegelde brieve, ge-
" geve in 't jair ons Heren duſent vier hondert vyf
" ende tſeventich op ten XXIII dach in Junio, van
" mandamente, ofte bevele, gedaen *Gheryt Mu-*
" *lart*, op die tyt uwer Gnaden Amptman ende
" Maerſcalc wezende, dat hy den voergenoemden
" *Jan van Hamerſteyn*, onſen borger, indyen dat
" het hem blyćte alzoe te wezen, als dat zelve Man-
" dament innehielt ende begrepen hadde, maintin-
" neren ende bewaren zoude van uwer Gnaden
" wegen, in zyn beſit ende poſſeſſie der voerſcre-
" ve zynre thyenden. Ende die zelve *Gheryt Mu-*
" *lart* Maerſcalc heeft dat zelve Mandament in den
" zelven jair LXXV op ten vierden dach in Julio mit
" behoirliker obediencien ende onderdanicheyt
" ontfangen, doerſien, ende wel verſtaen: ende
" om dat ter behoirliker execucy te ſtellen, *Jan*
" *van Hamerſteyn*, onzen borger voergeruert, prin-
" cipaliken daer inne benoempt, daer op ten vol-
" len gehoert; die hem, alſt blyćt gethoent ende

" laten

" laten zien heeft zyne Leenbrieve, daer dat zel-
" ve Mandament van ſprack, ende vorder getughe
" voer hem beleyt ende ghebrocht, hem tot zynen
" bezitte dyenende. Al twelck de voergenoemde
" *Gheryt Mulart* Maerſcalck wel ende rypelick ghe-
" viſitiert, doergezien ende verſtaen, heeft dat
" voerſcreve uwer Gnaden Mandament ter heelre
" ende volre execucien geſtelt ende laten doen,
" gelyck dat voerſcreve Mandament, ende die
" transfixbrief des voerſcreve Maerſcalcx daer
" doer geſteken, ons nu oick ghepreſentiert ende
" gethoent, zulcx vorder ende claerer innehou-
" den, ende begrepen hebben, daer toe wy ons
" houden ende referieren van dyen. Aenſiende
" dan, gnedige lieve Heer, ende merkende al dat-
" ter voergeſcreven ſtaet, ende oick mede by rai-
" de ende goetduncken der Juriſten, beyde ghee-
" ſtelike ende weerlike, hebben die voerſcreve
" onſe Raide mit rype beraide ende goeder voer-
" ſienicheyt, na onſen rechten ende ouden heer-
" komen, overdragen ende geſloten, als die copie,
" hyr inne beſloten, wtwyſt ende verclaert. (1)
" Soe

(1) Deze copie hebbe ik by dezen brief niet gevonden, maar wel in des Raadts dagelyks boek de Overdracht, den een en twintigſten January dezes Jaars genomen, welkers inhoudt deze is:

Sleten Scepene, Raide ende Oudermans, tuſſchen Jan van Hamerſteyn *ter eenre, ende* Frederick wt den Ham, *ter ander zyde, ruerende van dat* Frederick *voerſcreve den voerſcreve* Janne *gewelt gedaen zoude hebben in ghebrekinge eenre thienden, alsze dat* Frederick *ende* Jan *voerſcreve alle alzulke gelden, als elck van hem beyden van den voerſcreve thienden opgeboert ende ontfangen moigen hebben, tuſſchen dit ende Paiſchen naiſtkomende brengen ende overleveren zellen in handen* Werner Braems, *ende* Beernt Proys Aelbertsze, *van den Raide daer toe gheordiniert: ende* Frederick *voerſcreve, of ymant anders, die enich zeggen ofte recht daer toe meyn te hebben, zel-*

" Soe iſt, gnedige lieve Heer, dat onſe voergenoemde borger *Jan van Hamerſteyn* ons nu weder geclaicht ende te kennen gegeven heeft, alze dat, niet tegenſtaende uwer Gnaden Mandament voergenoemt hem gegont ende gegeven, ende dat hy oick mit rechte wt zynen voerſcreve bezitte noch niet gewonnen en is, ende hem altois gepreſentiert heeft, ende noch preſentiert, enen ygeliken daer van te recht te ſtaen, daer dat van rechts wegen behoert, die voergenoemde *Frederick wt den Ham*, nu op deze tyt uwer Gnaden Amptman ende Maerſcalck, nu zoude hebben doen verbieden, dat niemant den voerſcreve

zellen tuſſchen die ende ſint Jans miſſe te midſomer oick naiſtcomende mit recht ſpreken voer den Leenheer van den zelven thienden, of anders daer zy mit rechte winnen wairen, ende dan dat recht vervolgen ende eynden na behoeren. Ende waert zake, dat Frederick, *of ymant anders voerſcreve binnen der voerſcreve tyt hoer recht niet en begonden, ende dat vervolchlen na behoeren, alsdan zal* Jan van Hamerſteyn *voerſcreve, of zyne erfnamen, gebraick zyns, die voerſcreve gelden, dan in handen der voerſcreve Gedeputierden wezende, vry ende commerlois na hem nemen, ende die in hoeren oerber kieren; ende die Rait wil dan den zelven* Jan, *of zyne erfnamen, int bezit van de voerſcreve thienden ende ghebrukinge der vruchten daer van komende, houden ende beſchermen, ter tyt toe* Frederick, *of ymant anders voerſcreve, hem dat mit recht wtgewonnen zellen hebben.*

Deze Overdracht is des Maandaghs na S. Jacob beveſtigt, en is vervolgens des Maandaghs na Maria Hemelvaard den gemelden Maarſchalk aangezeit, dat hy *Jan van Hamerſteyn* geruſtelyk zoude laten gebruiken zyne thiende, en zo hy hem hier hinder in toebracht, dat de Raadt op Stadts koſten de ſchade, welke *Hamerſteyn* door de ſtooring zoude lyden, zoude verhalen aan zyn perſoon en goederen. Voorzichtig heeft de Raadt niet geoordeelt over het recht van eigendom dezer thiende; maar zulks overgelaten ter beſliſſing van den Leenheer; om reden te zien in het II. Deel dezer Jaarboeken, bladz. 150. en dus alleen maar hunnen borger willen beſchermen tegen geweld, hem in het gebruik zyner thiende aangedaan.

" ſcreve thienden copen noch gebruken en zoude
" anders, dan van enen genoemt *Arnt Pyeck*, en-
" de dat hy den zelven *Arnt Pyeck* in den bezitte
" van den voerſcreve thienden, ende goeden on-
" der zynen ampte gelegen, houden ende ſtarcken
" woude. Twelck, zoe wy verſtaen, die zelve
" Maerſcalck zeyt hem by uwer Gnaden beſlotene
" brieve bevolen zyn zoude alzoe te doen, ende
" te laten gheſchien, des wy doch niet en hopen.
" Want dan, hoichgeboere Forſt, gnedige lieve
" Heer, alle punten voerſcreve alzoe in der waer-
" heyt gheſchien zyn, ende wy daer van uwer
" Gnade bezegelde brieve ghezien, ghehoert ende
" wel verſtaen hebben, als voerſcreven ſtaet, en-
" de zeer noide lyden ende gehengen zouden, dat
" onſe voerſcreve borger in zynen bezitte ende
" rechte ghemoyet ende behindert werden zoude,
" ter tyt toe, ende alzoe lange hy mitten rechte
" daer wt ghewonnen waer, hopende oick zulcx
" van uwer Forſteliker meyninge geheel te wezen;
" zoe iſt, dat wy oitmoideliken ende dyenſtelike
" bidden uwe Gnaden, den voergenoemden *Fre-*
" *derick wt den Ham* Maerſcalck zulck beveel te
" doen, ende anders te ſtellen ende te ordineren,
" dat, achtervolgende tvoerſcreve Mandament,
" onſe voerſcreve borger *Jan van Hamerſteyn* in
" zynen bezitte van den voerſcreve thienden, en-
" de goeden, gehouden ende geſtarct werden, en-
" de dyer ruſteliken ende vredeliken gebruken moi-
" gen, ter tyt toe, ende alzoe lange, dat hy mit
" rechte daer wt gewonnen zell wezen; dat ym-
" mer van rechts wegen alzoe behoert te gheſchien.
" Soe vele dan, gnedige lieve Heer, dezer onſer
" bede gheſchien zell moigen, daer van begeren
" wy een goetlich beſcreven antwoerde by dezen

" onſen

„ onſen Bode van uwen Forſteliken Gnaden, die,
„ over ons gebiedende, God almachtich behueden
„ ende bewaeren wil wailfaerende, zelich ende
„ geſont. Geſcreven op ten xxvſten dach in Ju-
„ lio anno LXXVIII.

Dezelve Maarſchalk heeft zich ook te onrecht beklaagt aan den Biſſchop over zeker rechtsgeding, begonnen voor den Raadt dezer Stadt, zo dat de Biſſchop daar over geſchreven heeft, als blykt uit dit antwoord, hem toegezonden:

„ Eerweerdige, &c.

„ Uwen Gnaden brieff, inhoudende van *Pouwels*
, ende *Ghysbert Gelys* zoens gebroeders, die *Fre-*
, *derick wt den Ham* alhyr voer onſen Raide te
, rechte getoigen zoude hebben van zaken, die
, onder ons, ofte onſer bedrive niet en zyn, heb
, wy dyenſtelike ontfangen, ende in goeder mate
, verſtaen; begerende oitmoidelike uwen Gnaden
, daer op te weten, dat *Frederick wt den Ham* voer-
, ſcreve, die voerſcreve *Pouwels* ende *Ghysbert* al-
, hyr in uwer Gnaden Stadt, die ene Stadt van
, recht is, voer zekere zaken mitten zelven onſen
, Raide, na onſen rechten ende ouden heerkomen,
, heeft doen tueven ende arreſtieren, ende alzoe
, te rechte getoigen, ende hem aldaer beſproiken,
, daer op zy lude hoer antwoerde gegeven hebben:
, ende aenſpraken ende antwoerde byder parthyen
, gehoert ende wel verſtaen, heeft die voerſcreve
, onſe Rait, achtervolgende onſe rechten ende oude
, heerkomen, hoer Raitsvrunden daer toe gede-
, putiert ende geordiniert die zake te vollen wt
, te gaen, ende ons dan weder aen te brengen.
, Ende, dat gedaen, gnedige Heer, willen wy

„ ons dan daer inne zoe vuegen ende hebben, als
„ des van rechts wegen geboirlike zyn zal. Wy
„ en dencken oick in gheenre wys uwer Gnaden
„ broiken te minren noch te verduysteren; mer
„ willen die vorderen ende voertbrengen na allen
„ onsen vermoigen totten vordele ende profyte
„ uwer Forsteliker Gnaden, die, over ons gebie-
„ dende, &c. Geschreven op ten vyften dach in
„ Augusto anno LXXVIII.

Wy zullen op het volgende Jaar zien dezes Maarschalks aanhoudend wangedrag, en op het Jaar 1482. de straf-oeffening hem overgekomen.

Niet alleen met dezen, maar ook met den Maarschalk van het Over-sticht, *Melis wt den Enghe*, heeft de Raadt dezer Stadt verschil gehadt, als gezien kan worden uit dezen brief aan hem geschreven.

„ Eersame, bisondere goede vrunt.

„ *Gheryt Willem Doysze*, onse borger, heeft ons
„ te kennen gegeven, dat een van uwen dyenres,
„ ghenoempt *Thys*, van uwen wegen, ende wt
„ bevele van u, zoe hy zeyde, onlancx leden ge-
„ komen is in zyn huys, gelegen in Scalcwyck,
„ daer hy op die tyt was, ende heeft aldaer hem
„ willen aentasten, ende vangen, voer sculden,
„ die hy u van zekeren broiken sculdich zyn zou-
„ de; ende als hem die zelve onse borger, om zyn
„ lyf te berghen, op zyne camer in den zelven zy-
„ nen huse ontgaen ende ontweken is gheweest,
„ heeft uwe voergenoemde dyenre dat huys willen
„ aensteken ende bernen, ende onsen borger vele
„ dreychliker ende onduechdeliker woerde gege-
„ ven ende gesproiken, by alzoe, dat hy in zyn
„ huys,

„ huys, ende op zyn goet aldaer gelegen, van
„ anxt ende vreze zyns lyfs niet komen en derf.
„ Twelck, geminde vrunt, indient zoe is, zich
„ niet en geboert, ende ons oick boven recht ende
„ reden wezen dunct; want men na onſen rechten
„ ende previlegien onſer borger live noch goede
„ nerghent tuſſchen Noide ende Bodegraven, noch
„ daer en binnen omgaende, dan alhier bezetten,
„ beclagen, noch rechtvorderinge daer op doen
„ en mach van ſcaden off van ſculden ruerende;
„ begeeren hyrom vruntlich aen uwen Eerſamhey-
„ den, zulke dreychlike ende onbehoerlike hante-
„ ringe af te ſtellen, ende den voerſcreven *Thys*,
„ uwen dyenre, daer van alzoe te corrigeren en-
„ de te ſtraffen, als dat van rechts wegen behoert,
„ ende alzoe voert te ſtellen ende te vuegen, dat
„ zulcx van uwen dyenren aen den voernoemden,
„ ende ander onſen borger ende onderzaten, tan-
„ deren tyden niet ghekiert en werde; ende die
„ zelve *Gheryt*, onſe borger, die weghe vry ende
„ veylich, ende zyn goet ruſtelike ende vredelike
„ gebruken moige, als dat van rechts wegen ge-
„ boert te gheſchien, op dat ons van ghene noide
„ en zy zulck voerſien daer op te hebben, als der
„ dan in beſchermeniſſe ende onderhoudinge onſer
„ rechten ende previlegien geboirlike zyn zoude.
„ Doch, op dat ghy ghene redenen en ſult moigen
„ hebben, dusdanige hantieringe af te ſtellen, en-
„ de correxy over den voergenoemde uwen dyenre
„ hyr van te doen, ende te laten gheſchien, heb
„ ghy op den voergenoemden onſen borger yet te
„ zeegen, daer van wil wy u alhyr goet recht,
„ gheeſtelich of weerlich, ofte beſcheyt voer on-
„ ſen Raide doen ende wedervaeren laten, daer
„ ghy des begherende werden zult. Soe vele dan,

„ eerſame goede vrunt, by u in dit ſtuck gedaen
„ zel werden, daer van begeren wy een goetlich
„ beſcreven antwoerde, ons eyntlike na te moigen
„ rechten, by dezen onſen Bode van den zelven
„ uwen Eerſamheyden, die, ons weder niet ſpae-
„ rende, God almachtich behueden ende bewaren
„ wil zelich ende geſont. Geſcreven op ten XXVII
„ ſte dach in Julio anno LXXVIII.

Deze Maarſchalk hadde kort hier naa eenige Huisluiden voor het Gerecht van Schalkwyk gedachvaard, eiſſchende de overgifte van het Koorn, den gemelden *Geryt Willem Doysze* toebehorende, of het geld voor 't welk zy het Koorn van hem gekocht hadden, om aan dezelve te verhalen de boeten, welke hy van den voornoemde *Geryt* vorderde. De Raadt dezer Stadt heeft dieshalven andermaal aan hem, en ook aan het Gerecht van Schalkwyk geſchreven, en hen ernſtig aangemaant deze rechtvordering af te ſtellen, onder bedreiging van alle ſchade, welke haar borger door het vervolg van dat rechtsgeding zoude lyden, op hen te zullen vervolgen.

Uit deze ſtaaltjes blykt, dat de Stadt redenen gehadt heeft om by den Biſſchop over het gedrag der Maarſchalken te klagen; als mede, dat zy onverzettelyk haare borgeren en inwooneren tegens de geweldenaryen van die voorname Amptenaren des Biſſchops heeft voorgeſtaan en beſchermt.

De verdeeldheden in Gelderlandt wegens het voeren der voogdye over *Karel* en *Philippe*, de twee onmundige Kinderen van Hertog *Adolph*, in het voorgaande jaar geſneuveld, veroorzaakten billyke bekommeringen aan het Sticht, voor al na dat *Willem van Egmont* zich meeſter gemaakt hadde

van Arnhem, en zich verzette tegen *Catharina*, de Suſter van den overleden Hertog *Adolph*, welke door de Staten tot Landtvoogdes was benoemt, beweerende dat hem de voogdye moeſte gelaten worden. Het volk van dezen Heer van *Egmont* maakten het platte Landt, vooral in de Veluwe, zeer onveilig, en ontzagen zich niet te roven en te ſtropen tot in het Sticht.

De vyf Godshuizen binnen Utrecht en de Raadt der Stadt, voorziende veel onheil hier uit te zullen ſpruiten voor haar, en voor al voor Amersfoort en Rhenen, geven hier van met eenen brief kennis aan de Steden Deventer, Campen, Swol en Groningen, en ſlaan voor eene zamenkomſt te houden te Harderwyk, om met den anderen middelen te beraamen ter voorkoming van ſchade by gelegenheit der Gelderſche onluſten, en te handelen over andere gewichtige zaken tot welzyn en ruſt van het geheele Sticht dienende. Deze byeenkomſt is te Harderwyk gehouden Dingsdags naa Sacraments-dagh, en zyn van wegen de Geeſtelykheit aldaar verſchenen de Deken van S. Jan, Heer *Jan van Drakenborch*, *Jacob van Driebergen*, *Wynant van Doornic*, en Meeſter *Claas van Noorde*, en wegens de Stadt Utrecht *Jan de Coninc*, *Geryt Zoudenbalch*, en de Geheim-ſchryver *Tylmannus van Ulſer*. Ik vinde wel, dat deze afgezondene drie dagen te Harderwyk hebben vertoeft, doch het verſlag van het geen 'er beſloten is, ſtaat niet aangeteikent. Insgelyks kryge ik bericht uit des Cameraars rekening over dit Jaar, dat kort hier naa, te weten des Dingsdags na Viti, eenige wegens de Geeſtelyken en van de Stadt Utrecht zyn gereiſt naar de Grebbe, en aldaar op Spykerscamp eenen dachvaardt hebben bygewoont,

doch van hunne verrichtingen is my niets gebleken.

De overdracht in het Jaar 1469. genomen, by welke bepaald waren de daghgelden der geene, welke van Stadts wegen uitreisden, is te dezer tydt verandert, en verſtaan, dat alle, welke ter uitvoer van de bevelen des Raadts afgezonden wierden, *eerbaerlyk hunnen koſt en teering zullen doen ter eere van de Stadt*, en by hunne wederkomſt hunne gedaane uitgaaf ſchriftelyk aan den Raadt bekent maken, om door den Cameraar te worden betaald, en dan zouden zy hebben elk eene take wyns, als van oudts gewoonlyk was geweeſt.

Des Woensdaghs na S. Marcus dagh heeft de Raadt bevolen de Kool-maat te bedienen op deze wys:

In den yerſten, zellen vier ghezwoere Coelmeters wezen altois, ende niet meer: ende ymant anders die hem onderwonde, of dede, of den Koelmeteren thoer verſtaken ofte verduyſterden, die zoude verboeren thien pont, zoe dicke dat gheſchiede, half ter Stadt behoiff, ende half ter Meteren behoiff.

Item zoe en zellen die Meters ghene colen veylen, zy en zyn eerſt gheprueft, by enen koer van thien ponden tot onſer Stadt behoiff.

Item zoe zellen deze Meters, na ouden gewoenten, elck mit hoeren Vennoit meten twee ende twee tzamen, ende elck twee, dyet hoer boerte is, zellen hoer ſcip wachten, ende daer en ſellen zy gheen vordel inne doen, om enighe ſcepe dat ene voer dat ander inne te komen: ende alſt binnen der mile is, zoe zel elck zyn ſcip wachten, ende desgelycx zel elck zyn ſtertken wachten. Ende een ſtertken is vyf hoet ſmedecolen ende vyftich tonnen houtkolen, ende wes daer boven is, dat is voer een ſcip gherekent.

Item zoe zellen die Meters hebben van een hoet ſmede-

dekolen te meten een out botgen, ende van elke hondert tonnen houtkolen zeven oude botdragers, ende des dages ene mailtyt: ende van elken veylen zellen zy hebben enen ouden boddrager, ende van elcx gelt te gaderen enen ouden boddrager. (1)

De Raden van Holland hadden aan de Staten van het Sticht eenen opmerkelyken brief geſchreven, welkers inhoudt aanſtonts den Biſſchop is bekent gemaakt, als mede aan de Overyſſelſche Steden: en is 'er, volgens het voorſchrift van de zoene met Holland in het Jaar 1430. gemaakt, ter opgeving van de gebreken en ſchaden de inwooneren van het Sticht aangedaan, ter vergoeding van het gelede nadeel, en ter vereffening van wederzyts geſchillen, eene zamenkomſt op de Putkuip beraamd, en zyn niet alleen de drie Overyſſelſche Steden, maar ook de Stadt Groningen verzocht haare gevolmachtigden naar deze Stadt te zenden, om, voor het houden van die byeenkomſt met malkanderen te beraaden over het geen op die zamenkomſt, tot welwezen van het Sticht, en tot herſtel der gebreeken, zoude dienen te worden voorgeſteld en verhandeld. Beide deze brieven, zo om dat eenig gewag maken van het geen te Harderwyk was afgeſproken, als mede om dat zy een bewys uitleveren van de eensgezintheit der Geeſtelyken met de Steden, om met gemeen overleg des Landts welvaren te bevorderen, achte ik niet ondienſtig hier mede te deelen. De eerſte is geſchreven door de Re-

(1) Hier uit blykt, dat de veiling der koolen, met Schepen aangebracht, door de Meters verricht, en de beloofde koop penningen door hen ingezameld wierden, voor welke moeite hen dit loon toegeleit wierdt.

Regeerders van Utrecht aan de Stadt *Deventer*, zynde 'er een van gelyken inhoudt ook afgezonden aan *Campen* en *Swol;* de tweede is geſchreven door de Prelaten, Dekenen en Capittelen der vyf Godtshuizen, en de Stadt Utrecht, aan de drie voorgenoemde Overyſſelſche Steden, en ook aan *Groningen.*

" Eerſame, biſondere goede Vrunden.

" Die vermoigende vrome Heeren van den Raide mynre gnedigen Heeren ende Vrouwen van " Oeſtenryck, van Bourgondien, &c. geſtelt ter " zaken van Hollant, Zeelant, &c. hebben aen " die drie Staten des Geſtichts van Utrecht hoere " beſlotenen brieve ghezeynt, inhoudende van " woerde te woerde, na luyden der Copie hier inne geleyt. (1) Ende want tan die zake daer " inne int lange ende brede verclaert, onſe gnedige Heer van Utrecht, ende zynre Gnaden gemeynen lande alhyr aendragende is, ſoe ſcriven " die zelve drie Staten nu daer van onſen gnedigen " Heer van Utrecht, als ghy wel verſtaen zullen " wt der copien, die wy u in dezen onſen brieve " oick beſloten mede overzeynden. Ende, als wy " ons duncken laten, zelmen enen dachvaert op " die Putkupe, na den tenoer ende vermoigen der " laetſter zoene, van der zake, in den voerſcreve " brieve begrepen, ende oick van zekere anderen " gebreken, houden willen, achtervolgende die " zelve zoene. Want tan, geminde vrunden, " onſe Gedeputierde Raitsvrunden anderdages by " den uwen op ter laetſter dachvaert, binnen Har-

" der-

(1) Dit afſchrift heb ik niet gevonden. Jammer is het, dat de brieven aan de Stad: Utrecht te dezer tydt niet bewaart zyn.

derwyck gehouden geweeſt, onder anderen punten ons weder overgebracht ende te kennen gegeven hebben van uwer wegen in enen memorial, van den ongelden, die nu nywes in Hollant op die Stichtſche goide ende koipmanſcap ghelecht zyn, om die ofgedaen te moigen werden, &c. ſoe gheven wy deze zake in den beſten te kennen uwer Eerſamheyden, om, indyent nut ende oirber zyn zal, mit onſen gnedigen Heer van Utrecht, op deze tyt aldaer in den lande wezende, daer van te ſpreken, ende te tractieren. Ende zoe vele wy ter liefden ende profyte van uwen Eerſamheyden in dezer, of enige andere, zaken gedaen zullen konnen, wilt ons dat overſcriven ende te weten laten by dezen onſen Bode, of anders, daer toe zellen ons altyt goetwillich ende bereyt vynden uwe Eerſamheyden, die God almachtich behueden ende bewaren wil zelich ende geſont. Wy ſcriven oick in geliker formen den Steden Campen ende Swolle. Geſcreven op ten leſten dach in Meye anno LXXVIII.

" Eerſame, biſondere, goede Vrunden.

" Alſoe uwer Eerſamheyden gedeputierde Raitsvrunden, by den onſen leſtleden binnen der Stadt van Harderwyck ter dachvaert gheſchickt ende ghevuecht gheweeſt hebben, daer ter zelver tyt zekere punten, tot ruſte ende vrede des ghemeynen lants, ende onderlinge minne ende vruntſcap tonderhouden, dyenende, verſproiken, ende in den beſte gheraympt, ende elken in ſcriften overgelevert worden, doch op een goet berait ende goetduncken aen beyden zyden; ende als ons gnedige Heer van Utrecht, die doe al-

" daer in zynre Gnaden lande aen ghene zyde der
" Yſelen reyſende was, alhyr in der zelver zynre
" Gnaden lande weder gekomen zyn zoude, ende
" andere dachvaert binnen Utrecht te houden on-
" derlinge, om alsdan van den zelven punten ende
" anders, wes dan van noide zyn mochte, breyde-
" ende verder te ſpreken ende te hantieren, als der
" geboirlic zyn zoude. Soe iſt, geminde vrunden
" dat wy, achtervolgende datter voerſcreve ſtaet
" vruntlike begerende zyn aen uwen Eerſamhey-
" den, uwe Gedeputierden Raitsvrunden, van der
" punten voirgeruert, ende anders ten vollen ghe-
" informiert, alhyr binnen Utrecht te ſtellen, ende
" te vuegen, op ten neyſten Sonnendach na ſunte
" Johans dach nativitatis naiſtkomende; nament-
" lick op ten xxviiiſten dach van deze teegenwoer-
" diger maent des avonts in die herberge te wezen
" ende des anderen daghes voermiddages te ver-
" gaderen. Wy willen oick alsdan mitten zelven
" uwen Gedeputierden Raitsvrunden zoe vruntli-
" ke ende goetlike doen ſpreken ende tractieren
" ende mit uwen Eerſamheyden raiden, daden en-
" de voertgaen, zoe dat tot ruſte ende vrede der
" ghemeynen lants, onderlinge minne ende vrunt-
" ſcap te onderhouden, beſt wezen ende dienen zall
" Onſe gnedige Heer van Utrecht heeft ene ge-
" meyne dachvaert tuſſchen den Hollanderen ter
" eenre, ende zyner Gnaden onderzaten ter ander
" zyden, van zekeren gebreken der neyſten Dinx-
" dages na ſunte Martyns dach translationis naiſt-
" komende te houden, na den inhouden der zoene
" op die Putkupe, doen ſcriven, dat wy in den bes-
" ten te kennen geven uwen Eerſamheyden, zich
" oick dair na te moigen weten te rechten, of ghy
" oick alsdan wes te doen of te verſpreken moch-
" ter

ten hebben. Vermochten wy oick vorder enige zaken te wille ende te lieven uwen Eerſamheyden, daer inne zullen ons altyt goetwillich en bereyt vinden, &c. Geſcreven onder zegele des Doemdekens van wegens der gemeynre Eccleſien, ende ſignet der Stadt van Utrecht op ten XIX dach in Junio anno LXXVIII.

Insgelyks heeft de Raadt dezer Stadt geſchreen aan *Amersfoort* en *Rhenen*, op dat zy haare gereken tegens de Hollanders zouden voortbrenen.

Alle de voorgemelde Steden, uitgenomen *Groingen*, hebben eenige hunner Raadtsvrunden naar Utrecht gezonden, welke op Stadts koſten in het Keyſerryk ter maaltydt zyn onthaald, wordende n des Cameraars rekening, zo wegens gezode paseyen, gebraden, gebakken, wyn, kruit, toorten, was-kaerſſen en hoff-kaerſſen, als van de ſpys e bereiden en vordere onkoſten, voor dezelve in itgaaf gebracht een en dertig Rhynſche guldens, cht ſtuivers en zes duiten.

Ik twyffel, of de dachvaardt wel op den beſtemen tydt gehouden is, dewyl ik'er niets van gemeld inde; maar wel, dat wederzeits afgezondene des Vrydaghs naa S. Martyns dagh translatio, en och eens des Dingsdaghs na S. Laurens op de Putuip zyn geweeſt, en dat de Utrechtſche veele lachten hebben ingebracht tegens het onbehooryk afvorderen der tollen van de goederen, hunne orgeren toebehorende. Mogelyk zal het uitſtel an deze byeenkomſt veroorzaakt zyn geweeſt door et ſchryven van Hertog *Maximiliaan van Ooſtenyk* aan de Stadt Utrecht, haar beſchuldigende van angedrag, van welken blaam zy zich heeft getracht

tracht te verſchoonen by den Hertog met dezen brief:

„ Hoichgeboere, doerluchtige, vermoigende
„ Forſte, gnedige lieve Heer.

„ Wy gebieden ons oitmoidelike ende dyenſtlike
„ tot uwen Forſteliken Gnaden, den welken ge-
„ lieven wil te weten, dat wy derzelver uwer
„ Gnaden beſlotene brieve, inhoudende na lude
„ der copien hyr inne geleyt, oitmoidelike ende
„ vruntlike ontfangen, geviſitiert, ende wel ver-
„ ſtaen hebben: ende en hebben zulcx, als in den
„ zelven uwer Moigentheyden brieven begrepen
„ ende verclaert ſtaet, ende uwen Gnaden alzoe
„ aengebrocht is geweeſt, niet gedaen, noch ge-
„ docht te doen, ende harde noide doen, of van
„ den onſen geſchien laten zouden: ende en weten
„ oick niet anders dan alle minne, vruntſcap, en-
„ de goede nabuerſcap mit uwen Gnaden, ende
„ der zelver onderzaten, wtſtaende te hebben,
„ die wy oick alzoe na onſen cleynen vermoigen
„ tachtervolgen ende tonderhouden dencken. Bid-
„ dende hyrom oitmoidelike ende dyenſtelike u-
„ wen Forſtelike Gnaden, deze onſe antwoerde
„ int goetlycſte tontfangen, ende ons die ten bes-
„ ten te kieren. Ende zoe vele wy, gnedige Heer,
„ in dit ſtuck, ende anders, onſer excuſatien en-
„ de onſchout, die alzoe in der waerheyt is, ghe-
„ nieten zullen moigen, begeren wy een goetlich
„ goedertieren beſcreven antwoerde by dezen on-
„ ſen Bode van den zelven uwen Gnaden, twelck
„ wy altois, als goede nabueren, gheerne ver-
„ ſculden willen, zoe vele in ons is, tiegen uwen
„ Forſteliken Gnaden, die God almachtig behue-

„ den

„ den ende bewaren wil wailfaerende, zelich ende
„ geſont. Geſcreven op ten xvden dach in Julio
„ anno LXXVIII.

Ook hebben de Regeerders dezer Stadt, om den Hertog te beter van hunne onſchult te overtuigen, verzocht de voorſpraak van Meeſter *Nicolaas de Ruiter*, (1) eerſten Geheim-ſchryver van den Vorſt *Maximiliaan*, en tot dat einde aan hem dezen brief afgezonden:

„ Eerſame, voerſichtige, biſondere, goede
„ Vrunt.

„ Wy gebieden ons zeer vruntlike tot uwen
„ Eerſamheyden, begerende den zelven vruntlike
„ te weten, dat onſe gnedige Heer van Oeſten-
„ ryck ons anderdages heeft doen ſcriven, gelyck
„ uwe Liefden zien moigen in der copie hyr inne
„ beſloten gheleydt; daer op wy zynen Forſteli-
„ ken Gnaden nu weder hebben doen ſcriven na
„ innehout der copien, oick in den zelven onſen
„ brieve beſloten. Ende want dan, geminde vrunt,
„ die zake, in den voerſcreve brieve geruert, on-
„ ſen gnedigen Heer voerſcreve onwaerachtelike
„ aengebracht ende te kennen gegeven zyn, ge-
„ lyck wy dat den zelven zynen Gnaden claer over
„ doen ſcriven, ende wy oick zeer gheerne heb-
„ ben zoude, dat zyne Gnaden onſe onſchout we-
„ der doichdelike verſtaen ende ontfangen woude;
„ want wy anders niet en begeeren mit zynen
„ Gna-

(1) Dezes Mans levens-gevallen heeft de Heer Mieris aangetekent in de Hiſtorie der Nederlandſche Vorſten, VI. Boek, bladz. 424.

„ Gnaden, ende der zelver onderzaten, dan alle
„ minne, vruntſcap en goede nabuerſcap te heb-
„ ben ende tonderhouden, twelck men altois in
„ der waerheyt alzoe bevynden zal; ſo is onſe
„ vruntlike begeeren aen uwen Eerſamheyden, ter
„ liefden ende vruntſcap van ons, ons voer onſen
„ gnedigen Heer van Oeſtenryck, ende anders
„ daert geboert, te ontſchuldigen, ende alzoe te
„ helpen ſtellen ende ordinieren, daer dat behoe-
„ ren zall, dat onſe brieff gepreſentiert, ende onſe
„ onſcout int duechdelycſte ontfangen moigen
„ worden, ende onſe gnedige Heer voerſcreve
„ hem veroitmoidigen wille ons by dezen onſen
„ Bode zynre Gnaden goede meyninge daer van
„ weder over te doen ſcriven: biddende mede die
„ zelve uwe Eerſamheyden ons tanderen tyden in
„ gelyken, of anderen zaken, daer van wy inne,
„ buten onſen ſculden, tiegens onſen gnedigen
„ Heer voerſcreven beſculdicht ofte bedragen
„ mochten werden, te verantwoerden ende te
„ ontſculdigen. Wy willen zulcx wederom ver-
„ dienen alſt behoert. Wilt ons doch by dezen
„ zelven onſen Bode uwe goede advis overſcri-
„ ven, ende ons wederom niet ſpaeren in enige
„ zaken, die wy vermoigen te lieve uwen Eerſam-
„ heyden, die God almachtich behueden ende be-
„ waeren wil zelich ende geſont. Geſcreven op
„ ten XV den dach in Julio anno LXXVIII.

In deze twee brieven ſtaat niet uitgedrukt de daadt door welke de Utrechtſche zich tegens den Hertog zouden hebben vergrepen. Was de brief van den Hertog zo wel, als des Raadts antwoordt, bewaard, wy zouden daar beter bericht van konnen geven. Alleenlyk kan men hier uit opmaken, dat

dat de Vorſt ongenoegen tegens hen had opgevat, en dat diesvolgende de Utrechtſche niet wel ten Hoof ſtonden. Naar alle waarſchynelykheit zullen de Cabeljauws-gezinden, vrienden des Bischops, en vyanden van de Stadt, zo om dat zy voortydts de Heeren van *Brederoode*, en thans de Burchgraaf van Montfoort, hoofden der Hoekſchen, voor hunne Raadtslieden en beſchermers hadden angenomen, en te dezer tydt genoegzaam niets vezentlyks zonder overleg met den laatſten uitvoerden, de Regeerders dezer Stadt by den Vorſt verdacht gemaakt, en, ter bereiking van dat kwaale oogmerk, met laſter en leugen beticht hebben: En zal de Biſſchop mede niet ſtil gezeten, maar ook synen rol hier onder geſpeelt hebben; welke niet met synen vryen wil, maar genoegzaam gedwongen, het verdrag met de Staten hadde aangegaan, en hieshalven niet wel konde vergeeten, dat hy, in syne heerzuchtige voornemens geſtuit, zich op nieuws hadde moeten verbinden, om naar het voorſchrift van 's Landts wetten en voorrechten zyne regeering te ſchikken en te bepaalen, zo als uit het gedrag des Biſſchops in het vervolg blyken zal. Dat Hertog *Maximiliaan* op de ontſchuldiginge der Utrechtſche geantwoord heeft, ſchryft de Raadt dezer Stadt in enen brief aan den Biſſchop, welke ik zo even mededeelen zal, doch deszelfs inhoudt word verzwegen.

Niet tegenſtaande alle deze ſtribbelingen en moeyelykheden, bloeide thans deze Stadt door enen goeden Koophandel, en vergaten deszelfs Regeerders niet denzelven hoe langer hoe meerder te begunſtigen, en op eenen goeden voet te brengen, als mede te bezorgen, dat vreemde Koopieden hunne waren alhier ter markt brachten. Ten

be-

bewys hier van kan verſtrekken het aanſtellen van twee Makelaars op het Zout, en het bevel-ſchrift, naar't welk zy hun ampt waarnemen, en de Zoutneering alhier geoeffent moeſte worden.

Des Raadts Willekeur, genomen des Maandaghs na des heiligen Sacramentsdagh, vinde ik aldus geboekt.

In den yerſten zellen wezen twee gezwoere Makelaers van den Zoute van der Stat wegen, ende niet meer; ende waer ymant die hem van der Makelaerdie van den Zout anders onderwonde, die zoude verboeren, zoe dicke ende menichwerve dat geſchiede, thien pont.

Item en zellen die ghene, die Zout plegen te vercopen, gheen Zout copen tuſſchen hier en der Goude, noch tuſſchen hyr ende Schoenhoven, noch binnen onſer Stadt ofte Statvryheyde, dan tuſſchen de Gaartbrucge, Borchbrucge ende Viſchbrucge, dan by den gezwoeren Makelaers; ende ymant, die dat verbrake, die zoude ene maent lang in den roeden toorn lecgen, ende daer na tyerſte men die clocke lude, bloots hoofts onder die clocke komen, ende brengen thien pont ter beteringe, ende bidden den Raide vergifniſſe zoe dicke dat gheſchiede.

Item en ſellen die Zoutmeeſters gheen Zout meten, dat gecoft zel werden, als voerſcreven ſtaet, zy en ſellen weten van den gezwoeren Makelaers, wat dat Zout gegonden heeft, by den koer voerſcreven.

Item waer enich perſoon, die enige voerwerde maicte mit enigen Koipman anders, dan voirſcreven is, buten den ghezwoeren Makelaeren, off enigen van hem, die zel ene maent in den toorn lecgen, ende thien pont ter clocke brengen, gelyck voerſcreven ſtaet.

Item alle Coiplude, zyn zy van binnen of van buten der Stadt, die Zout in ſcepen te brengen plegen, die zellen eenreley Zout, te weten Bayszout, Zelzout, of

ander

ander Zout, elcx alleen in ene ſcepe, brengen, by enen koer van twaelf ponden: ende hoer Zout zel onder ende boven even goet wezen, by den zelven koer: ende dit zel geproift zyn van den gezwoeren Makelaren, eer zy dat Zout opſlaen, ofte vercopen, zellen; mer die Makelaeren zellen die Coiplude daer voir waernen, eer zy hoer Zout vercopen willen.

Item zoe wie Zout wt ſcepen vercoipt, ende die mate verſte heeft, die zel die mate houden, ten waer dat een ander den loip Zouts enen cromſtert myn geven woude, ven goet by den gezwoeren Makelaers, (1) die zel dan die mate over hebben; mer waert dat die ghene, die de mate yerſt gehadt had, zyn Zout gelyck den anderen ffloge ende geven woude by den gezwoeren Makelaers voerſcreve, zoe zoude hy die mate behouden. Ende mant die hyr tiegens dede, zoude verboeren thien pont, zoe dicke dat gheſchiede.

Item en zellen die gezwoere Makelaers gheen Zout coipen, noch daer aen winnen, noch verliezen, by hoeren eede.

Item zellen die voerſcreve Makelaers, boven hoeren broiken voerſcreve, voer hoeren loen hebben elcx van elken ſcip Zouts, dat binnen onſer Stadt ofte Stadt vryheyde gebrocht, ende vercoft, zal werden in manieren voerſcreve, een out botgen, ende ene ſcup vol Zouts, daer die gezwoere Meters dat zoude mede meten.

Item en ſel niemant enich Zout mit ſcepen binnen onſer Stadt ofte Stadt vryheyden copen, by enen koer van ſen pont buten den gezwoere Makelaers voerſcreve.

Item alle broiken, die verſchynen zellen als voirſcreven is, zellen gaen die ene helfte totter Stadt behoif, ende die ander helfte totter Makelaers behoif, ende die

ſel

(1) Dat is te zeggen, indien de Makelaars verklaarden dat 't Zout even goet was.

ſel men inmanen gelyck men onſer Stadt goeden behoer in te manen.

Item en ſelmen binner onſer Stadt, ofte Stadt vry heyde, geen Zout mit ſcepen vercopen, die gezwoere Makelaers, of ten minſten een van hem beyden, of die ghene, die van hoere wegen dat ampt ofte dyenſt bewaeren zell, en zyn dair by; ende die ghene, die dair dan by zyn, zellen hoeren coſt vry hebben, tzy dattet coip werde ofte niet; ende dezen voerſcreven loen ende coſt zel die vercoper allene gelden ende betalen.

In het Kloofter, of Gaſthuis van S. Katryne, binnen deze Stadt, wierden arme, elendige, met kwaalen en ziektens beſmette menſchen, opgepaſt, gedient en geholpen, waerom de Stadt voortydts eene zonderlinge oplettenheit op deszelfs beſtier gehadt heeft. (1) Wanneer en van wien het zelve geſticht is, wordt niet gemeld, doch in Kerkelyke plechtigheden en tucht, heeft het de Johanniter Heeren tot Jeruſalem, naderhand de ordre der Ridde-

(1) Zo dat oudtydts altydt twee Schepenen aanbevolen was op deszelfs beheering goede acht te nemen, als blykt uit deze oude overdracht des Raadts, genomen des Vrydaghs na S. Peters dagh in het Jaar 1388. *Vant die Raet van der Stat out ende nywe ter waerheyt by horen Rade, die zi daer toe ghezet hadden, dat men jaerlix te zetten plach twe Scepenen, die daer toe te zien plaghen, dat dat Hospitael van zinte Katrinen wel verwaert, ende geregiert wert, maer bi des Biſſchops tiden van Zuden, ze letet de Raet van der Stat, dattet die zelve Biſſcop van Zuden dede verwaren, datter doe gheen ghebrec in en viel, des daer na zynre doet, ende nu in der tyt veel ghebreken ghevallen zyn, ende vallen, daer omme is de Raet out ende nywe overdraghen, dat men voertaen alle jare twee manne van den Rade bevelinghe daer of doen zal, of enygh ghebrec daer inne viele, dat men dien aenſpreken mach. Ende altoes zel daer een aen bliven twe jaren lang.* Deze Biſſchop van Zuden wordt in de Jaren 1316. tot 1333. als Balyer vermeld.

deren van Malta (1) genoemt, voor hare Overheit erkend; zo echter dat de Balyer door de Commandeurs en Conventualen wierdt verkoren, en door den Grootmeester bevesticht. Alhoewel deze Broeders naar de voorschriften van die ordre, ten oorlog moesten optrekken tegens de vyanden van het Christendom, en alle van Adelyke geboorte moesten zyn, zo waren echter deze twee vereischtens lang in onbruik geraakt, lydende de Kloosterlingen, naar het geloof van die tyden, een stil en geestelyk leven, en waren zedert langen tydt veele van borgerlyke en van gemeene af komst voortgesproten, in hunne zamenwooning toegelaten. Te dezer tydt waren 'er tusschen de Broederen oneenigheden ontstaan, over het aanstellen van eenen mede-helper, (Coadjutor) welke zo hoog zyn gerezen, dat de Bisschop, de vyf Godtshuizen, en de Raadt dezer Stadt zich met dezelve hebben bemoeit; en heeft de laatste daar over eenen brief geschreven aan den Duitsch Meester, welken ik oordeele hier niet te moeten overslaan, om dat wy uit denzelven meerder bericht van de gesteltheit van dit Klooster ontfangen, als de Heer Matthaeus (2) ons mede-deeld:

Het opschrift van dezen brief is: *Domino Johanni de Olb, Magistro Alimanie, ordinis Sancti Johannis in Jerusalem.*

„ Reverendissime Pater & Domine.

„ Post plurimas recommandationes. Cum nuper, ut intelleximus, in quadam assamblia, sive

„ con-

(1) Van welke breder onderricht geeft Matthaeus tom. x. nal. p. 453. & seqq.
(2) In zyn Boek, genaamt Fata & Fundat. Eccles. lib. I. 10.

„ congregatione per Priores & Conventuales do-
„ mus veſtre & Camere Trajectenſis ſuper non-
„ nullis defectibus & inquietacionibus, in eadem
„ domo regiminis tui ſubortis & exiſtentibus, ha-
„ bita & celebrata, venerabilis & religioſus Pater
„ & Dominus *Engbertus de Foreeſt*, Commendator
„ ſive Balivus domus antedicte, ſenio confractus,
„ volens, ut dicitur, indempnitati & periculis fu-
„ turis, eidem domo imminentibus, occurrere,
„ ac pacem & tranquillitatem ſibi & fratribus ſuis,
„ quantum in eo fuit, propinare, tres perſonas
„ religioſas Conventuales nominaſſet, ex quibus
„ per dictos Priores & Conventuales unus in Coad-
„ jutorem ſuum ſuper regimen Domus & Conven-
„ tus ejusdem eligi & ordinari deberet, cum pro-
„ teſtatione, quod ſi idem, ſic electus & ordina-
„ tus, ipſum ſuperviveret, Commendator ſive Ba-
„ livus Domus & Conventus predictorum maneret,
„ confirmationemque a V. P. juxta ritum veſtri or-
„ dinis impetrare deberet. Dicti tunc Priores &
„ Conventuales ſic congregati, poſt plurimos tra-
„ ctatus & diſſenſiones, virum & religioſum Do-
„ minum *Johannem Continotum*, Priorem antiquum
„ & honeſtum, in Coadjutorem dicti Domini Com-
„ mendatoris concorditer elegerunt, & ad preces
„ ſuas venerabilem & religioſum Dominum *Thi-*
„ *meum de Everdingen*, Commendatorem Domus
„ V. R. P. in Arnhem ſibi aſſociarunt. Et cum
„ iidem, ſic electus & aſſociatus, regimini dicte
„ domus, de conſilio & aſſenſu Commendatoris
„ principalis, praefuiſſent, prout in preſenciarum
„ preſunt, antedictus Dominus *Johannes Contino-*
„ *tus*, provecte exiſtens etatis, timens, ut dici-
„ tur, propter ipſius ſenectutem & virium natura-
„ lium ſuarum defectum, dictam Domum, ſive

„ Con-

„ Conventum, in ſuo regimine detrimentum &
„ ruinam pati poſſe, omne jus, ſibi vigore electio-
„ nis & ordinationis antedicte quomolibet compe-
„ tens, coram Notario publico & teſtibus in per-
„ ſonam prelibati Domini *Thimei* tranſtulit & re-
„ nunciavit, prout hec, & alia, in quodam in-
„ ſtrumento publico latius continentur & conſcri-
„ pta ſunt. Et quia P. R. Domus veſtra antedicta
„ principalior exiſtit religioſorum ceterorum in
„ noſtra civitate exiſtentium, que priſtinis tempo-
„ ribus per generoſos & militares recluſos regi &
„ poſſideri conſuevit; quod tamen ad tempus ſu-
„ ſpenſum ſive abolitum eſt, quare neſcimus, nunc
„ per plebejos ſimplices & mechanicos, quorum
„ parentes & amici plus obſunt, quam ordini ve-
„ ſtro proſunt, regitur in preſenciarum in dede-
„ cus & vilipendium totius veſtri ordinis; ex quo-
„ rum regimine, niſi per P. V. R. deſuper provi-
„ deatur, ipſum Domum in priſtinum ſtatum re-
„ ſtituendo, timemus majora pericula & diſſenſio-
„ nes in ipſa veſtra Domo provenire poſſe, que
„ revera corde dolenti videre debemus; maxime
„ cum ex antiqua conſuetudine proviſionem & ad-
„ jutentiam ad Hoſpitale ejusdem Domus veſtre
„ tenemur habere, quam continuare, & ſic liben-
„ ter omnia in honorem veſtri ordinis diſpoſita ha-
„ bebimus, quantum poſſumus, & in nobis eſt.
„ Precamur igitur humiliter veſtram R. P. quan-
„ tum dicto Domino *Thimeo de Everdingen*, viro
„ experto & probo, bene digno de veſtra Domo
„ & Camera Trajectenſi, providere, ipſumque in
„ Commendatorem Domus & Camere ejusdem,
„ poſt mortem prefati Domini *Engberti*, facere &
„ conſtituere, ipſamque Domum ad priſtinum ſta-
„ tum pro generoſis, militaribus & aliis honeſtis

„ reducere & reponere velit & dignetur. Quod „ si ad preces noſtras hys diebus factum fuerit, „ obligamus & reſtringimus nos opere & auxilio „ dicte Domui, totique veſtro Ordini, in omnibus „ pro viribus noſtris aſſiſtere, ſuccurrere, & ſub„ venire velle, ubi, & quando, opus fuerit, no„ ſtris etiam expenſis & oneribus; absque enim „ defenſione & aſſiſtentia noſtra, Domus & Con„ ventus predicti ſe graviter illibati & illeſi ſuſten„ tare poſſunt. Quantum autem preces noſtre „ apud V. P. R. exaudite ſint, & quid operari de„ beant, petimus nobis per preſentium exhibito„ rem reſcribi per V. P. R. quam Altiſſimus con„ ſervare dignetur incolumem tempora per longio„ ra. Ex civitate Trajectenſi noſtro ſub ſigneto, „ quo utimur. die XVIII menſis Julii anno LXXVIII.

„ Humiles & devoti Burgimagiſtri, Scabini, „ & totus Conſulatus Civitatis Trajectenſis.

Vermits de Regeering van Utrecht thans niets wezentlyks verrichte zonder kennis van den Burchgraaf van Montfoort, en ook met hem over deze zaak reets hadde geſproken, heeft ze hem verzocht te willen overkomen, om haar vorder met zynen raadt by te ſtaan, en tot dat einde hem dezen brief toegezonden:

" Edele, vrome, biſondere, lieve Heer.

" Onze gnedige Heer van Utrecht heeft, wt " vervolge van enigen wt ſunte Katrinen Cloe" ſter alhyr, zoe wy verſtaen, aen die ghe" meyne Eccleſien van Utrecht doen ſcriven, " ruerende van die onlede ende moyeniſſe in den " zelven Cloeſter voergevallen, ende daer zyne " Rai-

" Raiden, namentlick den Proeſt van Maiſtricht,
" ende Heer *Jan van Drakenborch*, ghevoicht
" ende gheordiniert by die Gedeputierden der
" vyf Goidtshuſen, om te onderzoeken ende te
" vernemen theerkomen, ende die ghehele ge-
" legentheyt van der zelven zaken. Ende heb-
" ben die zelve Gedeputierden opgenomen ende
" gheraympt en Dinxdage naiſtkomende des mor-
" gens tot achte ure in den voerſcreven Cloeſter,
" om mitten Commenduer, ende anders, te ſpre-
" ken ende te doen, gelyck voerſcreven ſtaet,
" daer by wy alsdan oick gheropen ende gheeyſcht
" zyn te komen. Mer, lieve Heer, want wy in
" dezer zake niet gedaen en hebben, noch verder
" te doen en dencken dan by uwen Liefden; ſoe
" iſt, dat wy zeer vruntlike bidden die zelve uwe
" Liefden, en Manendage naiſtkomende des avonts
" alhyr te willen komen, om des Dinxdages voer-
" ſcreven te doen als voerſcreven ſtaet. Des ons
" niet weygerende, want wy ons gantzlich daer
" toe verlaten, ten waer of ons anders by deſen
" onſen Bode deden ſcriven uwe Edele Vroemhey-
" den, die, ons in des wy vermoigen weder niet
" ſparende, God almachtich behueden ende be-
" waeren wil ianclivich, zelich ende geſont. Ge-
" ſcreven op ten XVIII den dach in Julio anno
" LXXVIII.

Veele onkoſten heeft de Stadt in dit Jaar moe-ten doen tot het verdiepen van de Haven, en het maken van een nieuwe Spoye en Sluis-deuren aan de Vaart: en dewyl dit werk niet konde verricht worden zonder het leggen van dammen, en het droog-maken van de plaats geſchikt tot de nieuwe ſpoye of kolk, door het uithoozen van het water,

het welk van beneden door het openen van de Zyl tot aan de Vaart sterk liep, en ook dit werck niet stil konde staan, maar dagh en nacht, om de menigvuldige water-uitborrelende wellen, bearbeit moeste worden, heeft de Raadt dezer Stadt den Bisschop verzocht de Zyl, te voren op haare begeerte geopent, te sluiten, en te vergunnen, dat op de Zondagen en andere heilige dagen daar aan mochte worden gearbeit, als blykt uit deze twee brieven:

" Eerweerdige Vader, &c.

" Wy dancken uwen Forsteliken Gnaden zeer
" dyensteliken, van dattet den zelven belieft ge-
" hadt heeft tot onser bede die Zyl wt den Ryn te
" openen, om alhyr versch water te moigen ko-
" men. Ende zoe dan, gnedige Heer, op deze
" tyt vast vele waters van beneden op, ende an-
" ders, dagelycx koempt, daer by wy in onzen
" werke aen die Vaert belet ende behindert zou-
" den werden, bidden wy oitmoidelike uwen For-
" steliken Gnaden, den voerscreven Zyl terstont
" weder te doen stoppen ende toe sluten, daer aen',
" Gnedige Heer ons teser tyt zonderlinge dancli-
" ker profyt ende oirber doen zullen uwe Gnaden,
" die, altois in des wy vermoigen weder over ons
" gebiedende, God almechtich behueden wil wail-
" saerende, zelich ende gesont. Gescreven op ten
" yersten dach in Augusto anno LXXVIII.

" Eerweerdige, &c.

" Alzoe uwe Gnaden wel verstaen hebben, dat
" wy van noits wegen, ende om gemeynen orber
" ende

" ende profyt van den lande, op deze tyt ene ny-
" we ſluze ofte ſpoye, op die Vaert zullen moiten
" maken ende tymmeren, daer men van waters
" noit alle dagen ende nachten aen werken ende
" arbeyden zel moiten; ſoe iſt, gnedige Heer, dat
" wy oitmoidelike bidden uwe Forſteliken Gnaden,
" om gemeynen oerber van den lande, ende op
" dattet zelve werck ten minſten coſten te beth
' volmaict moige werden, wt zonderlinger gracie
' ende goedertierenheyt, te believen ende conſen-
' tieren, dat wy daer inne moigen doen werken
' ende arbeyden op Sonnendage, ende andere hey-
' lige dage, zoe lange des van noide wezen zal,
' ons daer van uwe goedertieren ende gracioſe ant-
' woerde by dezen onzen Bode wederzeyndende.
' Ghiſteren, gnedige Heer, heb wy van onſen
' gnedigen Heer van Oeſtenryke zynre Gnaden
' antwoerde op onſen brief by onſen Bode ontfan-
' gen, daer van wy copy hyr inne beſloten over-
' zeynden uwen Forſteliken Gnaden, die, altois
' over ons gebiedende, onſe Heer God behueden
' ende bewaeren wil wailfaerende, zelich ende
' geſont. Geſcreven op ten yerſten dach in Au-
' guſto anno LXXVIII.

Uit des Cameraars rekening blykt my, dat de onkoſten tot het voltooyen van dit werk, zo aan hout, ſteen, kalk en andere gereetſchappen, als aan het loon der Timmerlieden, Metzelaars, en allerley Arbeits-volk gegeven, te zamen belopen hebben zeven en twintig duizent zeven hondert acht en tachtig Stadts ponden en acht ſtuivers. Ik vinde niet dat 'er penningen ter betaling van deze ſchuld zyn opgenomen, maar wel dat voor een gedeelte de gelden ingekomen van verkochte Stadts

Ampten daar toe zyn beſteedt. By voorbeeld, aan *Gysbert Thomasze*, Schepen-klerk, is vergunt zyn ampt mede te lyven op zynen Zoon *Jacob*, maar twaalf jaren out zynde, mits aan de Stadt gevende twee hondert en vyftig Rhynſche Guldens, te gebruiken tot het voorgemelde werk aan de Vaart.

Omtrent dezen tydt heeft de Regeering ten verzoeke van *Gheryt van Rhyn* deze verklaring gegeven van dezer Stadts gewoonte, omtrent het verleenen van geleyde.

" Wy Borgermeyſteren, Scepenen ende Raide " der Stadt van Utrecht maken kont ende kenli- " ken allen den ghenen, die dezen onſen openen " brieff zellen zien, of hoeren lezen, of daer hy " gepreſentiert ofte getoent zal werden, mit ken- " niſſen der waerheyt der dingen, hyr onder ver- " claert. Wanttet goetliken, eerliken ende oick " behoirliken is ghetuich der waerheyt te gheven, " zonderlingen als men des verzocht wert, op dat " die waerheyt onder een decſel van bevenſiche- " den (1) niet verduyſtert ofte ondergehouden en " werde; mer openbaer hoeren rechten geboerli- " ken voertgaen hebben ende behouden moige, " ende die onſculdige hoeren onſchout, ende rechts " genieten ende gebruken, ende die misdadige van " hoeren mysdaet, ende quaden werken ende han- " tieringe geſtraft ende gecorrigiert werden moi- " gen na behoeren. Soe iſt, dat wy, van wegen " den eerbaeren *Gheryt van Ryn* daer toe na den " rechte ende gewoenten van onſer Stadt verſocht, " enen ygeliken certificeren mitten zelven onſen " brieve, dattet een out recht ende heerkomen " van

(1) Dat is bevelnſigheden, of veinzerye.

" van deze onſer Stadt alzoe lange, dat die con-
" trary in menſchen ghehuechniſſe op deze tyt niet
" en is, geweeſt heeft, ende noch dagelycks is,
' ende ſcarpeliken alſoe gehouden wert ende ge-
' bruict, ſoe wanneer ymant, hy zy wie hy zy,
' omme alhyr binnen onſe Stadt te moigen komen,
' verkieren ende wezen na den rechten ende ge-
' woenten van der zelver onſer Stadt, mit onſer
' clocken, off andersſyns, geleyde verkondicht
' ende gegeven wordt, dat hy des zelven geleyds
' bynnen onſer Stadt ende Stat vryheyde van allen
' zaken gebruken ende genieten zel moigen vaſte
' ende geſtedich, wtgenomen van ſcade off van
' ſculden, die hy onſen borgeren, ofte onderſa-
' ten, gedaen, ofte ſculdich zyn mochte, daer
' van hy zal moiten te rechte ſtaen, daer des na
' onſer Stadt rechten ende gewoenten geboerliken
' is. Behoudeliken oick mede, dat binnen den
' vryen marcten van der zelver onſer Stadt, na
' der ludingen onſer voerſcreve clocken, bynnen
' die zelve onſe Stadt een ygelyck daer komen,
' wezen ende verkieren mach, oick van ſcaden
' ende van ſculden onſen borgeren ende onderſa-
' ten aengaende; gheſondert die ons gnedichs He-
' ren van Utrecht, ofte onſer Stadt voerſcreve
' vyande, off ballinge, off voervluchtige zyn,
' off die van koren of van broken wt der zelver
' onſer Stadt zyn.

" Ende want dit aldus in der waerheyt is, daer
' van enen ygeliken, gelyck voerſcreven ſtaet,
' certificierende mit dezen onſen brieve, ſoe heb
' wy des toerkonde onſer Stadt ſignet, twelck wy
' dagelycx gebruiken, aen dezen brief gehangen.
' Gegeven int jaer ons Heren MCCCCLXXVIII.
' op ten vyften dach in Auguſto.

Op

Op het voorige jaar hebbe ik verhaald, dat deze Stadts Regeerders de inwooneren van de Bildt hadden voorgeſtaan, en getracht te doen genieten hunne oude gewoonten en heerkomen. *Melis wi den Eng*, opvolger in het Maarſchalk-ampt aan *Tyman Herbert*, vervolgde het begonne rechts-geding tegens hem, zo dat de gemelde Regeerders goetvonden hem te verwittigen van het geen in den voorleden Jaar hier omtrent was voorgevallen, en te verzoeken van deze rechtsvordering af te zien, met dezen brief:

" Eerſame, biſondere goede Vrunt.

" Die gemeyne Buer van der Bilt hebben ons " gheclaicht ende te kennen gegeven, dat ghy " hemluden zoudt hebben doen panden, ende voer " mynen gnadigen Heer van Utrecht doen bieden, " om des willen, dat zy in den jaer verleden, doe " *Tyman Herbort*, uwe Voervaerde, die clocke " hadde doen ſlaen, om over een misdadigen men- " ſchen juſticy te laten gheſchien, den zelven " clockenſlach niet ghevolcht en hadden. Ende op " dat uwe Eerſamheyden weten moigen waerom " die Buer den clockenſlach niet ghevolcht gehadt " en hebben, zoe wil den zelven gelieven te we- " ten, dat die voerſcreve gemeynen Buer op die " tyt ons oick aenbrochten ende te kennen gaven, " hoe dat zy, zoe lange dat die contrarye daer van " in menſchen ghehuechniſſe niet en was, den " Maerſcalck van den Overſtichte in der tyt, als " hy, om enen misdadigen menſchen van den live " ter doet te brengen, die clocke dede ſlaen, niet " gevolgt gehadt en hadden, noch oick niet ſcul- " dich en waeren te volgen; doch haddet den voer- " ſcre-

" ſcreven *Tyman Harbort*, op die tyt Maerſcalck,
" belieft die clock te doen ſlaen om juſticy te laten
" geſchien, als voerſcreve ſtaet, daer mede hy
" hemluden meynde te bedwingen den clocken-
" ſlach te volgen, contrary hoeren ouden gewoen-
" ten ende heerkomen. Ende zoe dan onze gne-
" dige Heer van Utrecht den Staten van den ge-
" meynen lande geloift heeft, als gy wel weet,
" onſe, ende hoer, oude gewoenten ende heerko-
" men volcomelick te onderhouden, hebben die
" voerſcreve gemeyn Buer ons aengeroepen ende
" gebeden hemluden voer te ſtaen, ende behol-
" lich in hoeren ouden rechten ende heerkomen te
" wezen. Zoe heb wy, ter begheerten van hem,
" aen den voerſcreven *Tyman* den Maerſcalck ge-
" ſcreven, vruntlich begerende die voerſcreve
" Buer van den clockenſlage ende gebode te vryen
" ende te quyten, ende hemluden in hoeren ouden
" gewoenten ende heerkomen te laten bliven ende
" beruſten. Daer op ons *Tyman* voergenoemt ter
" zelver tyt ter antwoerde geſcreven gehadt heeft
" onder anderen, dat hy die zake, ons te lieve,
" gheerne wtſtellen woude, thent die incoempſte
" ons gnedichs Heer van Utrecht alhyr. Aldus,
" geminde vrunt, zyn die Buer voerſcreve daer
" op thuys gebleven, ende den clockenſlach niet
" gevolcht. Dachte ons dan ongeboirlike wezen,
" die ſcamele lude ende Buer daer en thenden te
" belaſten; begeeren hyrom zeer vruntliken van
" uwen Eerſamheyden, die voerſcreve Buer in dit
" ſtuck onbelaſt te willen laten bliven, of, ons te
" lieve, die zake op te ſtellen ende te veſten, ter
" tyt toe ghy alhyr gheweeſt, ende mit onſen
" Overſten daer van ten volle gheſproken gehadt
" zult hebben, daer aen ghy ons danclike doen
" zelt,

" zelt, &c. Geſcreven op ten yerſten dach in
" Septembri anno LXXVIII.

Het werk van de uur-klok des Buur-kerks out en verſleten, en daarom in het Jaar 1473. ter vermyding van koſten, dewyl dezelve konde gemiſt worden, ter neder geleit, is in dit Jaar herſteld, en zo gemaakt, dat door het behoorlyk ſlaan, de uren des daaghs en des nachts aan de inwooneren wierden aangekondicht.

Ten verzoeke van *Jacob over die Vecht*, borger dezer Stadt, heeft de Regeering deze verklaring, nopens het erf-recht in Leen-goederen, zo in deze Stadt, als in het Sticht, gebruikelyk; als mede van de vriendſchap en vreede, welke ze met den Koning van Vrankryk en zyne onderdaanen beſtendig onderhield, uitgeleverd:

" Univerſis & ſingulis utriusque ſexus homini-
" bus, Chriſti fidelibus tam preſentibus quam fu-
" turis, ad quos preſentes noſtre litere pervenerint,
" Burgimagiſtri, Scabini & Conſules civitatis Tra-
" jectenſis, ſalutem in Domino obedientiamque &
" ſervitium debitum. Cum dilectus noſter concivis *Jacobus over die Vecht*, certis ex cauſis rationabilibus, ipſum ad hoc moventibus, nobis expoſitis, a nobis humiliter poſtulavit, quatenus de conſuetudine tam civitatis, quam patrie Trajectenſis, ſuper ſucceſſione hereditaria bonorum feodalium teſtimonium dare, literasque ſibi deſuper teſtimoniales concedere dignaremur. Nos igitur, attendentes poſtulationi & requiſitioni hujusmodi, fore juſtas & rationi conſonas, quodque etiam juſtum & pium eſt veritati teſtimonium perhibere, vobis omnibus & ſingulis ſupra-
" dictis

dictis notum facimus ac firmiter atteſtamur, quod de communi uſu, conſuetudine & obſervantia, tam in civitate quam patria Trajectenſi, per tantum tempus, & a tanto tempore, quod ejus initium, ſive contrarium, in memoria hominum non exiſtat, citra & ultra ſemper obſervatum fuit pro jure, & adhuc hodierna die firmiter obſervatur, quod bona omnia feodalia immediate poſt mortem Vaſalli, poſſeſſoris bonorum hujusmodi, ad ſeniorem proximiorem heredem maſculinum, etiam maſculo & femina in equali gradu & etate exiſtentibus, veniant & devolvantur, illeque in bonis feodalibus hujusmodi integraliter ſuccedat, abſque aliqua quacumque refuſione alicujus quote, reliquis eque propinquis heredibus facienda. Certificamus inſuper vos omnes & ſingulos ſupradictos, quod nos, neque civitas noſtra Trajectenſis antedicta, cum ſereniſſimo ac invictiſſimo Chriſtianoque Domino, Domino Rege Franciae, &c. aut ſubditis ſuis, nullam penitus habemus, ac habere exiſtimamus, hoſtilitatem ſive inamicitiam, ſed omnem amicitiam & pacis federa ſervamus; quodque ad civitatem noſtram Trajectenſem omnibus Chriſti fidelibus antedictis liber pateat acceſſus & ſecurus, inimicis tamen reverendi in Chriſto Patris Domini noſtri Epiſcopi Trajectenſis, ac noſtris publice diffidatis, bannitiſque, & profugis ab eadem civitate noſtra Trajectenſi duntaxat ſecluſis & exceptis. In quorum teſtimonium ſigillum noſtre antedicte civitatis preſentibus appendi fecimus. Datum in eadem noſtra civitate Trajectenſi ſub anno a nativitate Domini MCCCCLXXVIII die quarta menſis Novembris.

Het

Het komt my waarſchynelyk voor uit het tweede lidt dezes waarheits getuigenis, als mede om dat dezelve in de Latynſche Taal is opgeſteld, dat *Jacob over de Vecht* dezelve zal gevraagt hebben, om 'er buiten 's Lands, en wel bepaaldelyk in Vrankryk, gebruik van te maken.

In het najaar is de oneenigheit tuſſchen den Biſchop en de Stadt Utrecht grootelyks vermeerdert, over het gedrag van eenen Prieſter, welke eene Capelle hadde opgericht, buiten de Weerd-poort, ten nadeele van de Bezorgers der Kerke van St. Jacob binnen deze Stadt. Deze geſchiedenis, welke groote gevolgen gehadt heeft, van geene Schryvers met eenige omſtandigheden, dan alleen van *Henricus Thaborita* (1) gemeld, kan ik niet zekerder verhaalen, dan met de eige woorden van den Raadt dezer Stadt, vervat in een antwoord op eenen brief, geſchreven door Biſſchop *David van Borgonje*, in dezer voegen:

" Eerweerdige Vader, &c.

" Uwer Gnaden brieff geſcreven op ten vyfſten
" dach van deſer tiegenwoerdiger maent Decem-
" bris, innehoudende ende verclarende, hoe dat
" uwe Gnaden enen tyt lang geleden zeker man-
" date hadde doen geven na allen gerechten ghe-
" boerlike, wt vervolge van Heer *Dyrcx van Hues-*
" *den* Prieſters, die van wegen der Cureyten uwer
" Gnaden Kerken van ſunte Jacob alhyr voer der
" zelver uwer Gnaden Officiail van Utrecht int
" recht

(1) Wiens woorden Matthaeus te voorſchyn brengt, lib. II. Fat. & Fund. Eccleſiar. c. 9. en Hueſſen Kerkel. Hiſtor. II. Deel, bladz. 157.

" recht getoigen, ende van daer voer uwe Gnaden
" mit appellacien gekomen zyn zoude, rucrende
" van ene Capelle ſtaende in den Weerde buten
" Utrecht: ende dat wy daerom tiegens alle rede-
" nen ende rechten, ende zonderlinghe tiegens die
" rechten van uwer Gnaden lande, die wy oick
" beloift hebben, Heer *Dyrck* voerſcreve ende *Jan*
" *van Mekeren*, *Willem Buſers* knecht, van heen
" gebannen zouden hebben, aen ons ſcrivende en-
" de verzuekende, wy dien ban, Heer *Dyrck* en-
" de *Buſers* knecht voerſcreven gedaen, afſtellen,
" om alle onlede ende onghenoichten, die des ghe-
" boeren mochten, vorder te vermyden, &c. zoe
" dat den voerſcreve uwer Gnaden brieff, dien wy
" goitlyke ontfangen, ende in goeder maeten ver-
" ſtaen hebben, vorder innehout ende begrepen
" heeft. Waer op wy oitmoidelike uwen Forſte-
" liken Gnaden begeren te weten, dat wy den
" zelven brieff op ten dach van huden in onſen
" Raide out ende nywe na behoeren gepreſentiert
" ende gebrocht, ende aldaer wel doerzien ende
" gheviſitiert gehadt hebben. Ende op dat wy dan,
" gnedige Heer, uwe Forſtelike Gnaden die gele-
" gentheyt der zaken int rechte waer mede weten
" ende verſtaen moigen, zoe gheven wy den zel-
" ven te kennen, dat de voerſcreve Heer *Dyrck*
" over een deel jaeren harwerts, tiegens ende con-
" trary onſe ouden rechten ende wilkoeren, (1)
" die wy oick tiegens hem ende anderen zynen toe-
" ſtenderen, daer inne broikaftich, mit rechten te
" vervolgen dencken, als dat geboeren zall, (2)
" een

(1) Ziet het eerſte Deel dezer Jaarboeken, bladz. 324.

(2) Aan eenige Leden van den Raadt was reets het onderzoek hier van aanbevolen, zynde den XIII. November dit beſluit

" een deel erven in de Weerde gecoft, off te co-
" pen gepractiſiert gehadt heeft, om die voerſcre-
" ve Capelle daer op te doen tymmeren, buten
" wille ende conſent der ghene, die dat mede be-
" hoert gehad hadden te weten ende te conſente-
" ren. Ende die alzoe getymmert wezende, heeft
" hy een deel van den bueren in den Weerde daer
" toe gheinformiert ende verweĉt, om mit hem
" aen te vallen, ende zyn voergenoemde werck,
" oick tiegens ende contrary der Kerſpelkerken
" van ſunte Jacobs voerſcreve, ende buten wille,
" weten ende conſent der Cureyten van der voer-
" ſcreve Kerken, ende anderen van uwer Gnaden
" Kerken van Utrecht, daer toe gherechticht, nae
" zynen voernemen ende moitwille te vorderen en-
" de te volbrengen: ende heeft daer mede ſchelin-
" ge, ende twydracht, tuſſchen den Cureyten,
" ende gemeynen onderſaten des voerſcreve Kers-
" pele van ſunte Jacobs Kerken, alzoe wel byn-
" nen Utrecht, als buten in den Weerde voerſcre-
" ve gemaiĉt ende gheſpreyt. Ende hoe wel tot
" meer tyden duechdeliken ende vruntlike ver-
" volcht is geweeſt, zulken werk ende hantieringe
" af te ſtellen ende te lecgen laten, om ruſt ende
" vrede onder den onderzaten ende Kerſpelluden
" voerſcreve te moigen wezen ende bliven; ſoe en
" heeft hy nochtant dat niet willen doen; mer
" altois by raide eniger, die wel beth wiſten ende
" weten, zoe ons niet en twyvelt, als een rumoyer-
" maker

ſluit genomen: *Jan over die Vecht, Hendrik van der A, Hendrik van Scerpenborch* en *Theus Koevoet zyn geſchikt in der zake van der nyzwer Capellen in den Weerde, en van den ghenen, die die hebben doen tymmeren, ende van die ghenen, die de erven totter Capelle gecoft ende vercoft hebben tegen der Stat recht.*

" maker ende verwecker des onvreden vermeteli-
" ken in dit ſtuck voertgevaeren, recht off hy, en-
" de die ghene, die hem tot heer toe geraiden heb-
" ben, ende by aventueren voert raden zellen, lie-
" ver verdriet, onvrede ende opſteil tuſſchen uwen
" Gnaden ende ons, ende voert den ghenen, die
" dair mit rechte mede inne te zeegen hebben als
" onderſaten, gehadt had, dan vrede ende een-
" drachticheyt. Ende heeft ten laetſten zelve tot
" zommigen van den voerſcreve bueren in den
" Weerde, die hy meynde, ofte wyſte, van zynre
" opynien in dezer zake te wezen, mit enen Nota-
" rio ende tiegen des morgens vroich, eer die ge-
" meyn buer dat wyſten, gegaen, ende hemluden
" ſubtylike met liſtige woerden daer toe gebracht,
" dat zyluden te vrede geweeſt zyn, ende belieft
" gehadt hebben, dat by hem in dezer zaken ge-
" daen is gheweeſt; ende heeft zich zelven met
" *Ghysbert* zynen broeder doen machtigen deze za-
" ke te vervolgen, nae innehout eens inſtruments
" daer van wezende. Dit aldus gedaen, heeft die
" zelve Heer *Dyrck* een ſupplicacy gemaict of doen
" maken, ende die mitter Gaſthuys (1) ofte Broe-
" derſcaps, aen de voerſcreve Capelle van outs
" we-

(1) Genaamt S. Maartens Gaſthuis, in 't welk reets eene Ka-
pel was, ſtaande onder de Paſtooren van S. Jacob. Biſſchop
David hadt al in het Jaar 1466. vergunt, dat in deze Kapel
op een gewydt Draag-outaar Miſſe gelezen zoude worden,
zo dat eigentlyk geene nieuwe Kapel geſticht wierdt, maar
de toeleg was deze Kapel te vergrooten en 'er eene Kerk van
te maken, onder voorwendzel, dat het de inwooneren van
de Weerd by winter-tydt en kwaad weer te laſtig viel in de
Stadt te gaan, om in S. Jacobs Kerk de Sacramenten te ont-
fangen, want in eene Kapel, eigentlyk maar eene bid-plaats
zynde, wierden dezelve niet bedient. Ziet van Ryn Aante-
keningen op Heuſſens Utrechtſch Bisdom, II. Deel, bladz. 159.

" wezende, zegele bezegelt, buiten wille, weten
" ende conſent van den genen, die dat van rechts
" ende gewoenten weghen mede behoeren te we-
" ten ende te believen. Twelck verhoerende en-
" de vernemende die Kerkmeyſters ende gemeyne
" buer der Kerken van ſunte Jacob voerſcreve,
" om te verhueden ſcade ende hinder der zelver
" Kerken, hebben enige van de bueren in den
" Weerde voerſcreve, te weten *Evert Scade* ende
" *Zegher Claisze*, des voerſcreve Here *Dyrcx* me-
" deplegers, ende toeſtenders, voir onſen Raide,
" na onſen rechten ende ouden heerkomen, doen
" bieden, hem aenſeegende ende beſprekende, dat
" zylude buten wille, weten ende conſent der ge-
" meynre buer, die voerſcreve ſupplicacy bezegelt
" gehadt zouden hebben, daer mede die zelve Ker-
" ke zeer beſchedicht ende behindert zyn zoude.
" Daer op die voerſcreve *Evert* ende *Zegher* ghe-
" rechtelike, in tieghenswoerdicheyt van den voer-
" ſcreven onſen Raide, ter antwoerde gegeven
" hebben, dat zy des niet gedaen en hebben, mer
" dattet die voerſcreve Heer *Dyrck* by hem zelven
" gedaen, ende die voerſcreve ſupplicacy bezegelt
" gehadt had buten hemluden, en dat zy oick daer
" van niet en wiſten. (1) Welke ſupplicacy in
" manieren voerſcreve bezegelt, heeft die zelve
" Heer

(1) Deze verſchoning heeft de Raadt niet voor goet aangenomen, want in des Raadts dagelyks boek vind ik den 1. December dezes Jaars overdragen te zyn: *Dat men Evert Scade terſtont op die poerte brengen zel, ende daer zel hy op bliven ter tyt toe, dat hy die copie van enen brieve, dien hy mede bezegelt heeft, ruerende van der Capelle in den Weerde, over doen leveren ende doen brengen zal in handen der geſchikten van den Raide, ende daeren thenden nochtant niet van der poerte gaen, hy en heb des Raits ſlitinge voldaen, die hem overgeſteten zel werden om zyne ongehoerzamheyt.*

" Heer *Dyrck* gepreſentiert ende overgegeven u-
" wen Forſteliken Gnaden, vervolgende die zelve
" zoe lange, dat die voerſcreve Capelle, zonder
" weten ende conſent der gheenre, die dat van
" rechts wegen ſchuldich geweeſt hadden mede te
" weten ende te believen, ende buten gewoenlike
" tyden, ende boven goede oude gewoenten ende
" heerkomen, van uwer Gnaden Suffragaenen, wt
" zonderlingen ende ſcarpen bevele van uwer
" Gnaden Vicarius, meyſter *Dyrck wt den Weer*,
" (1) geconſacriert ende gewyet is gheweeſt, (2)
" dat ymmers, gnedige Heer, alzoe niet en be-
" hoerde; mer had wel gheboerliker ende manyer-
" liker moigen toegaen ende geſchien, als uwe
" Gnaden dat zelve vele beth dan wy weten ende
" eerkennen konnen. Van welke geveerde ende
" hantieringe, gnedige lieve Heer, vele onluſten,
" twiſten ende vechtliken geſcepen waren te ko-
" men, en had wy by der hulpe van Gode daer
" gheen voerzien op gehadt. Ende als deſe voer-
" ſcreve Capelle aldus geconſacriert ende gewyet
" is geweeſt, zyn die Paſtoeren, ofte Cureyten,
" der Kerken van ſunte Jacob voerſcreve op ſunte
" Martyns dach leſtleden des morgens toe op die
" behoerliker ure gekomen voer die Capelle voer-
" ſcreve, meynende daer inne te gaen, ende Miſſe
" te ſingen, als hem van rechts wegen toebehoer-
" de; mer Heer *Dyrck* voerſcreve mit zynen broe-
" der,

(1) Anders genaamt *Utenweert*, Deken van Oudmunſter, en Vicaris Generaal van den Biſſchop. Ziet het Aanhangzel op de Kerkelyke Oudheden, bladz. 123.

(2) Thaborita verhaald, dat deze Wy-biſſchop op het bevel van Biſſchop *David*, heimelyk in den nacht, deze Kapel gewydt heeft, en dat deze *Dirk van Huesden* een Jongman was en een groot vriend van den Biſſchop.

" der, ende andere zyne medeplegeren ende toe-
" ſtenderen in der zelven Capellen wezende, en
" wouden die Paſtoeren, ofte Cureyten voerſcre-
" ve, daer niet in laten. Doch, als Heer *Dyrck*
" voerſcreve mitten rechten daer toe gebrocht is
" geworden, heeft hy die Capelle ontſloten, ende
" die Paſtoeren, ofte Cureyten, hebben aldaer die
" Miſſe geſongen, ende den gheboirliken dyenſt
" gedaen. Ende nae dat die Paſtoeren ende Cu-
" reyten die Miſſe geſongen, ende den dyenſt ge-
" daen hadden, heeft die zelve Heer *Dyrck*, tiegens
" wille ende danck der Paſtoeren ofte Cureyten,
" oick aldaer Miſſe geſongen, ende gedaen dat hem
" beliefde, daer oick rumoyer onder den volcke
" van gereyſen, ende vechtlike gheſchiet zyn, en-
" de ghezien waeren meer te vallen, en waer dat
" nyet verhuet geweeſt. Ende nae allen dattet
" voerſcreven is, wy anders niet wetende, ende
" hopende die zake mit goetlicheyt ende vruntſcap
" gebleven ende verenicht werden zouden, heeft
" die zelve Heer *Dyrck*, achtervolgende zyne ver-
" metelheyt, ende by raide der gheenre, die voer
" beroert ſtaen, zeker citacie ende inhibitie tiegens
" die Paſtoeren ofte Cureyten voerſcreve, ende
" Kerckmeyſteren der voerſcreve Kerken, ende
" voert tiegens alle die ghene, die zich in deze
" zake mengen, van uwen Gnaden verworven ende
" verkregen, daer mede onſe voergenoemde onder-
" ſaten, ende ander voerſcreve buten dezer uwer
" Gnaden Stadt van Utrecht, bynnen die Stadt
" van Wyck, zonder enige appellacien daer inne
" beruert ofte benoemt, ghecitiert ende geropen
" werden. Twelck, gnedige lieve Heer, int wel-
" nemen v n uwen Gnaden, directelike tiegens en-
" de contrary is, ende draecht, onſen ouden rech-

" ten

" ten ende wilkoeren, over hondert, ende meer ja-
" ren mit rypen beraide, om twydracht, laſten en-
" de bloetſtortinge te vermyden, ende te verhue-
" den, duechdelike ende wel gheordiniert ende ge-
" maict, dyer wy, alzoe wel ten verzueken ende
" begheerten van gheeſteliken perſonen, als onſe
" borgeren ende weerlike onderzaten, gebruyct
" gehadt, ende daer van in enen ruſtelike bezete
" geweeſt hebben, alzoe lange tyt van jaeren har-
" werts, dat die contrary daer van in menſchen
" gehuechniſſe niet en is, ende noch dagelycx ru-
" ſtelike ende vredelike ghebruken, inhoudende in
" effect, waer yemant gheeſtelich ofte weerlich,
" die enige citacien, monitorien, excommunica-
" tien, ofte anderzins enige proceſſen, impetrierde
" tiegens onſen borgeren ende onderzaten, ende
" die alhyr brochte, die zoude thien jaer wt der
" Stadt wezen, zonder van beroip van pleyte. (1)
" Ende zoe dan Heer *Dyrck* voerſcreve die citacie
" ende inhibicie voergeroert, wt raide als boven,
" gheimpetriert ende verworven heeft, na inne-
" houden ende luden uwer Gnaden brieff voerge-
" ruert, ende *Jan van Mekeren* die alhyr geexecu-
" tiert heeft, daer groet rumoyer ende meniger-
" hande ſprake tot onruſte ende onvrede ende ver-
" weckinge des gemeynen volcx, tiegens uwen
" Gnaden dyenende, verreſen ende opgeſteven
" waeren, ſoe heeft ons die noit daer toe gedron-
" gen, dat wy, in beſchermeniſſe ende onderhou-
" dinge onſer rechten ende wilkoeren voerſcreve
" die zelve hebben moiten ter executie ſtellen tie-
" gens die ghene, die ons die gheerne ghebroken
" zouden hebben, ende noch gheerne breken zou-
" den.

(1) Ziet het II. Deel dezer Jaarboeken, bladz. 48.

" den. Mer en hebben tiegens den voerſcreven
" Heer *Dyrck* mitter clocken nae onſen rechten en-
" de gewoenten ghene executie gedaen, dan heb-
" ben hem goetlike doen bidden zich van hem (1)
" te ſtellen om alles beſten willen, op dat ons gheen
" noit en waer zulcx tiegens hem mit rechte te ver-
" volghen, daer zich dan des gheboerlikè geweeſt
" zoude hebben.

" Aldus, gnedige lieve Heer, hopen wy zulcx
" tiegens recht ende redenen, noch tiegens den
" rechte van den lande, niet gedaen te hebben;
" mer hebben dat gheboerlike, ende wt craften on-
" ſer rechten ende oude wilkoeren voerſcreve ge-
" daen ende laten geſchien, om ruſt ende vrede
" onderlinge te moigen onderhouden.

" Ende want tan uwe Forſteliken Gnaden ons
" onſe rechten, previlegien, wilkoeren, koeren
" ende ouden heerkomen geloift hebben te onder-
" houden, ende oick hopen, gnédige Heer, ym-
" mer niet van mynre condicien, dan uwer Gnaden
" onderſaten slants van Drenthe, die, zoe wy ver-
" ſtaen, geliken rechten ende wilkoeren, als voer
" geruert zyn, hebben ende onderhouden, te we-
" zen;

(1) Dat is van hier, te weten uit deze Stadt te gaan. Dieshalven kan men geen geloof geven aan Thaborita, ſchryvende dat de Regenten, door gramſchap ontſtoken, hem met de klok uit de Stadt gezet, balling verklaard, en verboden hebben op doodſtraf ooit weder binnen Utrecht te komen. Deze *Henrik Thaborita* is van geboorte een Vries geweeſt, en Auguſtiner Monnik by Sneek, en heeft geſchreven zo de Kerkelyke als Wereldſche Geſchiedeniſſen van de Geboorte van Chriſtus af tot het Jaar 1501. Van hem konnen nagezien worden Foſſevinus Appar. Sac. t. 1. p. 733. Valer. Andr. Bibl. Belg. Sweert. Athen. Belg. Voſſ. III. de Hiſtor. Latinis. 10. en Fabricius in Bibliotheca Mediae & infimae Latinitatis, tom. III. p. 686.

zen; soe ist, dat wy oitmoideliken ende dyenstliken bidden uwen Forstelike Moigentheyden, deze onse antwoerde ons int goetlicste te kieren ende te verstaen, ende dyer in den besten te vreden te wezen; want wy mit den zelven uwen Gnaden niet en weten dan minne ende vruntscap, ende den zelven al te doen, dat wy schuldich zyn van te doen, mit live ende mit goede, twelck uwen Gnaden alzo in der waerheyt bevynden zullen int eynde. Doch, gnedige Heer, verstaen wy dat uwe Gnaden onser niet te vreden wezen en zouden en blyken laten, alsze dat den lesten tractaet tusschen uwen Gnaden ende der zelver drien Staten gemaict ende gesloten by ons niet gehouden en zoude werden, des wy doch niet en hopen, hyrom, gnedige Heer, zyn wy in enigen punten van den zelven tractaet in gebreke, des wy doch niet en weten, uwe Gnaden willen ons dat over doen scriven, of anders te kennen geven, wy dencken ons daer zoe geboerlike inne te vuegen ende te hebben, dat onser moigelike te vreden wezen zullen uwen Gnaden. Mer, gnedige Heer, int wailnemen van uwen Gnaden, ende by correxy van den zelven, ons dunct dat dit zelve tractaet na uwer Gnaden Kerken van Utrecht, onsen ouden gewoenten ende heerkomen, niet achtervolcht, noch ondergehouden, en wert, zonderlinge mitten Synode ende die wyginge, die na ouden gewoenten ende heerkomen alhyr behoeren gehouden te werden, dat oick den gemeyner volke zeer verdriet, van den zelven uwen Forsteliken Gnaden.

" Aldus, gnedige lieve Heer, waert zake, dat uwen Gnaden van dezen, off anderen enigen zaken, onser noch niet te vreden en waer, wilt ons

" dat by dezen onſen Bode int claer, ende ronde
" weder over doen ſcriven, off anderſint te weten
" laten, wy willen ons altois daer zoe geboerlike inne
" hebben, als goede onderſaten hoeren Heren ſchul-
" dich ende behoeren te doen. Twelck in der
" waerheyt alzoe bevynden zullen uwen Forſteli-
" ken Gnaden, die, over ons gebiedende, onſe
" Heere God behueden wil zelich ende geſont
" Geſcreven op ten xxſten dach in Decembri anno
" LXXVIII.

Het volgende Jaar zal ons leeren, dat de redenen in dezen brief bygebracht, weinig ingang by den Biſſchop hebben gevonden.

1479.

In het Jaar 1479. zyn op den gewoonlyken tydt verkoren tot

Schepenen.

Gheryt Zoudenbalch, Borgermeyſter, in zyn ſtede Floris van Pallaes, tot zyn wederkomſt. (1)
Jan van Hamerſteyn.
Willem van Lochorſt.
Werner Braem.
Florys van Pallais.
Henrick van Ghent.
Rolof van Nyevelt.
Dyrck Bor van Amerongen.

Pe-

(2) In des Raadts boek vind ik aangetekent des Vrydaghs naa Galli: *Die Raide out ende nywe hebben belieft* Gheryt Zoudenbalch *onſen Schepenborgermeyſter in zyne ſtede te zetten* Florys van Pallais, *als hy buten onſe Stadt wezen zal tot zyn wederkomſt.*

Peter van Zulen van Colenberch.
Beernt van Gruenevelt.
Jan van Lichtenberch.
Egbert van Groenenberch.

Raden.

Henrick van Scarpenborch.
Loeff Berchmaker.
Jan van Lantscroen.
Gheryt Voet.
Clais die Ryck.
Jan Ghysbertsze.
Simon Claisze.
Beernt van Everdingen.
Arnt van der Maern.
Jan Reyersze.
Dyrck Rwsch.
Jacob Sloyer.
Jan Woutman.
Matheus Koevoet.
Dyrck Block.
Jacob van der Borch.
Clais Dyrck Tymans zoens zoen.
Ghysbert Hoet.
Volken Jansze.
Dyrck Zas.
Lambert Bol.
Jan Ponciaensze.
Willem van Steenre, Borgermeyster.
Ghysbert van Cleyenberch.

Oudermannen.

Ysbrant Woutersze. } Wantsnyders.
Claes Lambertsze. }

Fre-

Frederick van Nes.
Gheryt van Aemſtel. } Snyders.

Jan Butendyck.
Jan Claisze. } Backers.

Jacob Stael.
Rycout Lubbertsze. } Molenaers.

Rolof Ghysbertsze.
Jacob Reyersze. } Linnewevers.

Hubert Conraitsze.
Symon Dyrcxze. } Brouwers.

Ghysbert Claisze.
Ghysbert Henricxze. } Viscopers.

Ysbrant Jansze.
Jonge Jan Smail. } Louwers.

Jan Egbertsze.
Florys Ghysbertsze. } Wollewevers.

Henrick van Vyanen.
Arnt Rwſch. } Marsluden.

Herman Kroick.
Herman van Zyll. } Botterluden.

Willem Henricxze.
Wouter van Bueren. } Cordewaniers.

Dyrck Dyrcxze.
Henrick Jacobsze. } Oudecordewaniers.

Anſem Zalm.
Jan Crom. } Corencopers.

Wilger Jacobsze.
Jacob Jacobsze van Gheer. } Oudewantſnyders.

Dyrck Heer.
Claes van Wyck. } Steenbickers.

Henrick van Alfen.
Wouter de Jonge. } Grauwerkers.

Jan van Rodenberch.
Adriaen Ghysbertsze van der Heyde. } Ryemſnyders.

Jan

Jan Boemhouwer, Overſte Ouderman. } Bylhouwers.
Jan van Maſch, Overſte Ouderman. }
Jan de Wit. } Smeden.
Jan van der Bilt. }
Adam van Wezele. } Zadelaers.
Jan van Benthem. }

Door de aanhoudende verdeeltheden in Gelderandt, wierd veel hinder aan de Stichtſche, vooral aan die geene, welkers goederen op des Stichts eindpaalen by het Hertogdom gelegen waren, aangedaan; ook wierden zomtydts de reiſigers bekommerd, en van het geene zy by hen hadden ontzet. Het plegen van deze roverye heeft aan de Regeerders dezer Stadt gelegenheit gegeven, om hunne borgeren en inwooneren voor dezelve te waarſchuwen, en in het begin van dit Jaar, des Saturdaghs na den dertienden dagh, aan alle de Gilden te verwittigen, dat niemand zoude trekken of reizen naar Gelderland dan op zyn zelfs geleyde, en dus toezien en zorgen dat zyn perſoon of goederen geen nadeel zoude lyden, dewyl ze dezelve, ongelyk wordende aangedaan, niet beſchermen, noch, gelyk ze anders gewoon en verplicht waren, vergoeding voor hen zouden eiſſchen; en op dien zelven tydt hebben *die Raide out ende nywe gegont ende geconſentiert Zweder van Montfoort ende Jan van Lanscroen, dat zy van des Raits wegen bezetten zellen moigen die Gelreſche mit hoer live ende goede, voir hoere beclachte, die zy voer onſen Raide gedaen hebben, te weten Heer Zweder van Montfoorde op Heer Jan van Hemerden Ritter, ende Jan van Lantscroen op Godert van Scarpenzeel; behoudeliken dat zy niemant bezetten zellen anders, dan elck wt den vierendel, daer hoere gebreken inne gelegen zyn.* Uit welke woorden ik opmake,

make, dat *Sweder van Montfoort* en *Jan van Lantscroon* ſchade zullen geleden hebben in hunne goederen, onder het beſtier van die voornoemde Heeren gelegen, en dat hen dieshalven vergund wordt te bezetten de perſonen en goederen van die Gelderſche, welke onder de beheering van die Amptmannen gezeten waren, om op dezelve het toegebracht nadeel te verhalen.

Op den XIV January heeft de Raadt dezer Stadt wederom geſchreven aan den Maarſchalk *wt den Eng*, en hem verzocht te Utrecht te komen, om in het vriendelyke met hem te ſpreken over de Biltenaars, welke hy niet afliet moeyelyk te vallen omtrent het volgen van den klokkenſlag, waar van ik te vooren melding heb gemaakt, op deze wyze:

" Eerſame, biſondere, goede Vrunt.

„ Wy verſtaen, dat ghy die clocke int lant
„ zoudt hebben doen ſlaen, ende die ghemeyn
„ buer aen die Bilt den clockeſlach volgen zouden
„ moiten, die wy teſer tyt om zonderlinge zaken
„ des liever verdragen hadden, begeeren hyrom
„ zeer vruntlike aen uwen Eerſamheyden die
„ voerſcreve buer ons te lieve op deze tyt thuys te
„ laten, ende alhyr mitten yerſten by ons te ko-
„ men. Wy hopen zonder twivel alzoe vruntlike
„ mit u van der zelver buer wegen te ſpreken, dat
„ hoer wel te vreden wezen zullen uwen Eerſam-
„ heyden, die ons des op deze tyt niet weygeren-
„ de, ende een goet beſcreven antwoerde by de-
„ zen onſen Bode wederzeyndende, God behueden
„ wil zelich ende geſont, ons wederom niet ſpae-
„ rende. Geſcreven op ten XIIII den dach in Ja-
„ nuario LXXIX.

Doch

Doch verre van te voldoen aan des Raadts verlangen, heeft hy zyne rechts-vordering tegens dezelve voortgezet, als mede niet willen afzien van andere onordentelykheden, tegen Utrechtsche borgeren bedreven, zonder eenige acht te geven op de reets gedaane aanmaningen, zo dat de Raadt genootzaakt is geweest hem dezen tweden nadrukkelyken brief toe te zenden:

„ Eersame, goede Vrunt.

„ Alzoe wy tanderen tyden aen u geschreven
, gehadt hebben van enigen onser borger, die ghy
, tiegens onse rechten ende previlegien gevangen,
, ende zyn goet afgenomen, ende andere onrech-
, te moeyenisse gedaen ofte laten doen, gehadt
, hebt, goetlike begerende, dat ghy hem voer af-
, genome gelde wederkierden ende hantreykede,
, ende anders onrechter moyenisse verdroghte,
, ons in onsen rechten ende previlegien niet quet-
, sende: Ende oick onlancx leden vruntlike be-
, geert hebben, in onderhoudinge onser ende des
, gemeynen lants rechten ende ouden heerkomen,
, dat ghy die ghemeyne Buer van der Bilt van zul-
, ken clockenslach, als gy op die tyt om justicie
, te doen, gedaen hadt, thuys laten woudt, ge-
, lyck onse brieve, u daer van gezeynt, daer toe
, wy ons gedragen ende referieren van dien, dat
, vorder innehouden ende begrepen hebben.
, Twelck doch in als u alzoe niet en heeft belieft
, te willen doen in afterdeel ende groeten prejudi-
, cium onser rechten, ende previlegien, ende ou-
, den heerkomen van den lande, die ons myn gne-
, dige Heer van Utrecht geloeft heeft te onder-
, houden, als ghy wel weet. Mer ghy hebt, in

„ ver-

„ verſmadeniſſe van dien, den Schout aen die Bilt
„ voer hem zelven, ende die ghemeyne Buer al-
„ dair doen panden, om des willen, dat zy uwen
„ voerſcreven clockenſlach niet en volchden, en-
„ de voer mynen gnedigen Heer van Utrecht doen
„ bieden, zoe wy verſtaen. Want wy dan onſe
„ rechten, ende previlegien, ende oude heerko-
„ men des gemeynen lants onderhouden, ende doen
„ onderhouden willen na onſer macht ende moi-
„ ghe; ſoe iſt, dat wy nu aen u ſcryven, eernſte-
„ like begerende ende verzuekende, dat ghy al-
„ hyr mitten yerſten koempt, ende onſen borge-
„ ren van hoeren afgenomen gelden, ende ſcaden
„ daer by geleden, behoerlike reſtitucie ende ver-
„ ſtoringe doet; ende die voerſcreven Schout en-
„ de gemeyn Buer van der pandinge ende gebode
„ coſtelois ontſlaet ende quytſchelt, als dat na den
„ ouden heerkomen van den lande geboert te ghe-
„ ſchien, ende ghy zelve wel weet. Ende als
„ ghy dan alhyr gekomen zyn zult, heb ghy dan
„ op onſen borgeren, ende anderen voerſcreve,
„ yet te zeegen, daer inne wil wy u alhyr goet
„ recht ofte beſcheyt, voer onſen Raide doen en-
„ de wedervaeren laten, daer ghy des begeeren-
„ de zult werden, zeker wezende, indien ghy in
„ gebreke vielen in dezen, dat wy dat alsdan
„ tiegens u dencken te vervolgen ende te verha-
„ len, als onſen goeden rait dan daer op geboer-
„ like gedragen zal, in tyden ende wylen daer
„ toe dyenende, begeerende hyr van uwe goet-
„ like beſcreven antwoerde by dezen onſen Bo-
„ de, ons eyntlike na moigen weten te rechten.
„ God wil u behueden zelich ende geſont. Ge-
„ ſcreven op ten ſevenden dach in Februario anno
„ LXXIX.

In

In dit Jaar hebben ook de Buuren van Vechten, zynde een gehucht een klein uurtje van de Stadt Utrecht gelegen, zich beklaagt, dat hen tegen hunne oude heerkomen zedert eenigen tydt door den Maarſchalk gevergt was den klokkenſlag te volgen, het welk gelegenheit gegeven heeft tot dit Raadtsbeſluit des Manendages na Invocavit: *Scepen, Raide ende Oudermans, hebben ter waerheyt ondervonden, dat die Bueren van Vechten van ouder gewoente den clockſlach, als die Maerſcalck de clocke plach te ſlaen om te rechten, nyet gevolcht en hebben langer, dan zynt die tyt harwerts, dat* Gheryt Mulart *Maerſcalck is geweeſt, ende daer inne zelmen mitten Maerſcalck ſpreken, dat hy die zelve Bueren by hoere oude gewoente late.*

Op Vaſtelavont in deze Stadt een Steekſpel zullende gehouden worden, heeft de Raadt op Vrouwe Lichtmiſſe dit beſluit genomen: *Scepene, Raide ende Oudermans hebben belieft, dat onſer Stadt Cameraer geven zel den goeden mannen, die een Steekſpul hebben zullen alhyr in den Vaſtelavont ſes dantze toertzen, vier hof keerſen, drie pont was aen cleyne keerſen, ende achte pont kruyts.*

De verdeeldheden in Holland tuſſchen de Hoekſche en Cabeljauwſche gingen te dezer tydt wederom ſterk in ſwang, van welke, als tot onze Stichtſche geſchiedeniſſen niet behoorende, ik geene melding doen zal, dan alleen voor zo verre onze Utrechtſche met dezelve gemoeit zyn geweeſt. Dieshalven kan ik niet voorby gaan eenig verſlag te doen van het geen te Hoorn voorgevallen is. *Marten Velaar*, Schout van Hoorn, van de Cabeljauwſche zyde, was van zyn ampt ontzet, en hadde

de met veele zyner aanhangeren de Stadt verlaten. (1) Om wederom met de zyne in de Stadt te komen, zag hy uit naar eenen welke machtig was hem hulp en onderſtand te doen, en treed in onderhandeling met den jongen *Jan van Egmond*, aan wien hy, onder toezegging en verband van hem weder in Hoorn te brengen, overdoed en verkoopt zyn Schout ampt. Deze Jonker *Jan van Egmond*, om bezit te konnen nemen van deze waardigheit, maakt een overleg om de Stadt by verraſſing in te nemen. Ter bereiking van dit oogmerk verzameld hy eenig volk, en doet het zelve in Schepen naar Hoorn zeilen, maar door onweer verhindert de Stadt te naderen, wordt de aanſlag kort hier naar te land hervat. Doch die van binnen waren wel op hunne hoede, zo dat deze, zo wel als de voorige, toeleg mislukte. Een gedeelte van het volk, ter inneeming van Hoorn door den Heer van *Egmond* uit de Stadt Buuren (2) afgezonden, was gewapend met een overdekt Schip de Vecht afgezakt, en, na de mislukte tocht wederom in de Stadt Utrecht geharnaſt gekomen zynde, aangehouden en in de gevangenis gebracht, om dat men niet wiſt wat zy voor hadden, en de Stadt zonder verzocht, veel min verkregen, vry geley ingetrokken waren. Die van Hoorn, hier van tyding krygende, zonden aanſtonts, als Gouthoeven getuigt, eenen Borgermeeſter

(1) In de Chronyke van Vlaanderen, II. Deel, 28 Capitt. bladz. 599. word verhaald, dat hy zyne ryke en machtige Vrienden hadt aangezet, om de Stadt te verlaten, op dat de borgerye door armoede zoude genootzaakt worden hen weder in te roepen, en het beſtier van de Stadt wederom in handen te krygen, doch dit is hem mislukt.

(2) Gouthoeven, bladz. 515. ſchryft dat zy te Cuylenborch en Yſelſtein thuis hoorden.

meester naar Utrecht, om uit de gevangene bericht te krygen van den voorgenomen en kwalyk afgelopen aanslag. De Stadhouder en Raden van Holland schreven eenen brief aan de Stadt Utrecht, verzoekende dat de gevangenen mochten worden ondervraagt naar de oorzaak van dezen optocht, en van wien zy hier toe bevel hadden ontfangen, en naar het geen vorder tot deze onderneming betrekking hadt. Jonker *Jan van Egmond* deede zyn beklag by den Bisschop, als mede by de Regeerders dezer Stadt, over deze aanhouding. En de Bisschop, aan wien reets kennis gegeven was van dit voorval, door den Heer *van Egmont*, verzocht de ontslaging te willen uitwerken, hadde insgelyks aan den Raadt dezer Stadt geschreven, ter begunstiging van de begeerte des Heeren *van Egmont*. Alhoewel deze brieven, zo door den Stadthouder en Raden van Holland, als door den Bisschop en Jonkheer *Jan van Egmond*, niet bewaard zyn, zo kan men echter uit de antwoorden, door den Raadt dezer Stadt, welke ik op ons Stadthuis gevonden heb, zo aan den Bisschop, als aan den Heer *van Egmond* toegezonden, de gebeurtenis van dit geval opmaken; en zal ik dieshalven dezelve hier mededeelen. Aan den Bisschop is op deze wyze geantwoord:

„ Eerweerdige, &c.

„ Uwer Gnaden brief, inhoudende, dat die
„ Droste ende Ritmeyster tot Buren den zelven
„ uwen Gnaden hebben doen scriven, woe enen
„ tyt geleden die edele Heer *Johan Joncheer van*
„ *Egmont*, hebbende beveel van mynen gnedigen
„ Heer van Oesterryck eniger zyner Gnaden za-

„ ken te vorderen, zoude hebben doen komen ze-
„ ker gezelſchap van Bueren tot zeker ſtede, daer
„ hy die begheerde; ende die zelve gezellen we-
„ derom komende, zoude wy die alhyr gevangen
„ ende in ſtocken gheleecht hebben, mit meer
„ woerden daer inne begrepen, heb wy goetlike
„ ontfangen ende verſtaen. Soe en weten wy niet,
„ gnedige Heer, dat wy alhyr enige van Bueren
„ van den voergeruerde gezellen gevangen heb-
„ ben; mer is waer, dat anderdages een deel ge-
„ wapender luden in enen verdecten ſcepe die
„ Vecht wtgevaren zyn, van den welken in hoe-
„ ren wederkomen thiene alhyr geharnaſt ende ge-
„ wapent inquamen, die wy getueft ende opge-
„ houden hebben, als wy dat int lange onlancxle-
„ den over deden ſcriven uwen Gnaden; ſoe iſt,
„ gnedige Heer, dat ons corts daer na zeker be-
„ ſlotene brieve van den Stedehouder ende Raiden
„ van Hollant gezeynt ende ghepreſentiert zyn
„ gheweeſt, inhoudende ende verclarende, hoe
„ dat zy in der waerheyt verſtaen hadden, dat wy
„ alhyr gevangen zouden hebben zeker getale van
„ ghezellen, die in meyninge zouden geweeſt heb-
„ ben, om te komen by nachte, of by ontyden,
„ mit crachte van volke van wapenen, om in te
„ nemen die Stede van Hoorne, zonder dat zylu-
„ de dat rechte verſtant of fondament daer of
„ hadden hoe dattet toegegaen zoude hebben, of
„ wie die geleytsman daer of was, of van waer
„ dat zy waeren, ons biddende, ende van wegen
„ myns gnedichs Heeren ende Vrouwen van
„ Oeſtenryck ende van Bourgondien, &c. bege-
„ rende ende verzoekende, dat wy die zelve ge-
„ vangenen examineren ende onderzoeken wou-
„ den, waerom dat zy die voerſcreve Stede in

„ wou-

„ wouden nemen? ende wie zy aldaer gefonden
„ hadde mit cracht van volcke by ontyde? ende
„ tot wiens verfouck, ofte begeren, dat zy dat
„ gedaen zouden hebben? ende van waer dat zy
„ wäeren? ende hemluden over doen fcriven ende
„ fignificeeren tgoent dat wy by hoere confeffie
„ ende beleyinge waerachtich bevynden zouden,
„ op dat zy, als overfte rechters van dien landen,
„ ende tot confirmacie van der voerfcreve Stede
„ van Hoorn, alzulke proviſie daer inne doen
„ mochte, in den name van mynen gnedigen Heer
„ ende Vrouwe voerfcreve, op dat die zelve Ste-
„ de van Hoorn, indyent meer geboerde, daer by
„ niet verdurflich befchedicht noch ontvreempt en
„ worde. Achtervolgende dan, gnedige Heer,
„ die voerfcreve bede, begheerte ende verzoe-
„ kinge, heb wy mitten voerfcreve gezellen ge-
„ boerlike doen fpreken, ende hem doen exami-
„ neren ende onderzoeken van der materien voer-
„ geruert, ende tgoent ondervonden ende beleyt
„ is geweeft op die tyt weder over doen fcriven
„ den Stedehouder ende Raiden voergeruert: en-
„ de dencken ons oick in dezer zake voert zoe ge-
„ boerlike te hebben, dat die voergeruerde Rit-
„ meyfter, noch niemant anders, redenen hebben
„ en fullen ons mit rechte in dit ſtuck te beclagen.
„ Biddende oitmoidelike uwe Forſteliken Gnaden
„ deze onſe antwoerde int beſte te kieren, over
„ ons altois gebiedende in des wy vermoigen te
„ live ende te dancke den zelven uwen Gnaden,
„ die God almachtich behueden ende bewaeren
„ wil lanclivich, zelich ende geſont. Geſcreven
„ op den XXVI ſten dach in Februario anno LXXIX.

Het antwoord aan Jonkheer *Jan van Egmond* is van dezen inhoudt:

" Geboertige, vrome, lieve, Heer, bisonder goede Vrunt.

" Wy hebben uwer liefden brief, inhoudende, dat die zelve kortzleden zich geschict hadden om binnen Hoorne in Westvrieslant te reysen, ende aldaer die possessie te nemen van den Schoutambochte, dat mynen gnedigen Heer van Oestenryck uwen Liefden gegont ende verscreven zoude hebben; ende dat die zelve uwe Liefden, om hoers zelfs persoen te beschermen, ofte van noide geboert hadde, zich starck gemaict, ende deels vrunden mede te reysen gebeden zouden hebben; van den welken zommige wt den hoip alhyr om hoeren penningen te vertieren gekomen zyn, die wy terstont aengegrepen ende gevangen hebben zouden, ende wouden die, ter gonsten ende liefden van die rebelle van Hoorn rechten, (1) &c. goetlike ontfangen, ende in goeder maten verstaen, ons vorder verhails verdragende van dien; want wy niet en twivelen tinhouden van den zelven in uwen verschen memorien noch wel wezen mach. Waer op wy vruntliken begeren te weten uwen Liefden, dat onlancxleden een deel gewapents volcx in enen verdecten scepe die Vecht wtgevaren zyn, waar zy wouden, ende wat zy te zinne hadden te doen, en wisten wy op die tyt niet, ende int wederkomen van hemluden die Vecht op in den zelven verdecten scepe, zyn alhyr in hoeren harnasch gewapent een

" deel

(1) Mogelyk zal de afgezonde Hoornsche Borgermeester by die van Utrecht tot die straf-oeffening hebben aangehouden, ten minsten zal zyn overkomst gelegenheit tot het verspreiden van dit gerucht gegeven hebben.

" deel van den zelven gezelſchap gekomen, die " wy, om wetentheyt te verkrygen van hoeren " reyſe ende voernemen, getueft ende opgehou- " den hebben. Soe hebben wy corts daer nae van " den Stadthouder ende Raiden van den Hove van " Hollant zeker hoer beſlotene brieven ontfangen, " inhoudende ende verclarende, hoe dat zy in der " waerheyt verſtaen hadden, dat wy alhyr gevan- " gen zouden hebben zeker getal van gezellen, die " in meyninge geweeſt zouden hebben om te ko- " men by nacht of by ontyden, om in te nemen " die Stede van Hoorn, zonder dat zylude dat " rechte verſtant ofte fundament dair of hadden, " hoe dattet toegegaen zoude hebben, of wye die " geleytsman dair of was, of van waer dat zy wae- " ren, ons biddende, ende van wegens myns gne- " dichs Heeren en Vrouwen van Oeſtenryck, &c. Begerende en zo vervolgens als in den voorgaande brief aan den Biſſchop, zynde alleenlyk het ſlot een weinig anders opgeſteld, beſtaande uit deze woor- den: " Wy en weten oick mitten zelven uwen " Liefden anders niet dan minne ende vruntſcap, " die wy zoe vele in ons is, zeer gheerne achter- " volgen ende onderhouden willen mit uwen Lief- " den, die, ons in des wy vermoigen niet ſpae- " rende, God almachtich behueden wil zelich en- " de geſont. Geſcreven op ten yerſten dach in " Meerte anno LXXIX.

Wat vorder deze gevangens is overgekomen heb ik uit de dagelykſche Raadts of Buurſpraak-boeken niet konnen naſpeuren, dewyl in dezelve niets daar van aangetekent ſtaat; maar uit eenen brief den eerſten July dezes Jaars door den Raadt dezer Stadt geſchreven aan *Harbern van Oy*, Droſſaart en Rit-

meester tot Bueren, en *Jan van Arkel*, Bastart &c. welke op ons Stadhuis bewaard is, konnen wy zien wat hen wedervaaren is, waarom ik dezelve hier zal byvoegen:

" Eersame, bisondere, goede Vrunden.

" Enige van onsen borgeren hebben ons te ken-
" nen gegeven, dat een, genoempt *Clais Goedertsze*, hoere erven ende goeden, in den landen van
" Bueren gelegen, besproken, ende rechtsvorde-
" ringe totter eygenscap toe daer op voer uwen
" Eersamheyden gedaen zoude hebben, om des
" willen, dat hy tanderen tyden voer zynen broe-
" der, *Dyrck Knoick* in der wanderinge geheten,
" alhyr op die tyt gevangen, vervolcht ende cost
" gedaen gehadt heeft, zynen broeder voerscreve
" van der gevangenisse voerscreve te quyten ende
" te vryen. Soe, goede vrunden, mach u wel ver-
" staen, dat in tyden verleden die zelve *Dyrck*
" *Knoick* mit meer anderen, die alhyr binnen onsen
" Stadt, buten weten ofte consent van onsen Rai-
" de, gewapent mit harnasch, tiegens onse oude
" heerkomen ende goede gewoenten, wt hoers
" zelfs wille ende auctoriteet, gekomen waeren,
" gevangen zyn geweest, ende ene wyle tyts daer-
" om in der gevangnisse gelegen hebben: ende
" want tan ten laetsten die zelve *Dyrck* mit zyne
" medeplegeren, doen zy van hoeren gevangnis-
" sen ontslagen ende ontlast worden, in zegelen
" ende brieven oervede gedaen, ende lyflich ten
" heyligen mit opgerichten vingeren gezwoeren
" heeft mit zynen vryen moitwille, dat hy, zyn
" leven lang geduerende, ons, noch onsen Rai-
" den, dyenren, borgeren noch onderzaten, noch

" den

' den ghenen, die zynre gevangniſſe deelachtich
' zyn moigen, niet misdoen, noch doen misdoen,
' en ſel by hem zelven, noch yemant anders van
' zynre wegen, in woerden noch in werken, hey-
' melich noch openbaer, in gheenre wys: ende
' waert zake, dat hy hyr inne, of in anderen punten, in der zelver oervede oick begrepen, broikaftich bevonden worde, zich zelven alsdan bekent eerlois, trouwelois, ende meynedich, ende van allen goeden rechten tot onſer behoif vervallen te wezen, ende zyn lyf verboert te hebben; biddende voert in den zelven zynen brieve alle Forſten, Hertoigen, Greven, Banreheeren, Ritteren, Knechten, Amptluden, Steden ende allen Gerechten, daer hy alsdan bevonden zel werden, dat aen hem, en aen zyn lyf, te rechten, ende te doen rechten: ende daer en tiegens en ſel, noch en wil, hy zich niet weeren mit ghenen rechten gheeſtelich noch weerlich, noch mit ghenen exceptien, oude ofte nywe vonden, hoe men die noemen ofte verſieren mochte in enigherwys; gelyck deze voerſcreve ende andere punten die voergeruerde zyne oervede brieff claerliken innehout ende begrepen heeft: Ende
" die voerſcreve *Clais* zyn broeder onſer borger
" goede om deze zake wille belaſt ende beſproiken
" gehadt heeft, zoe iſt, eerſame, biſondere goede
" Vrunden, dat wy dit in als in den beſten te ken-
" nen geven, ende daer van advertieren uwe Eer-
" ſamheyden, vruntlike begerende den voerſcre-
" ven *Clais* ende *Dyrck* zynen broeder alzoe te be-
" richten, ofte anderſins u te vervuegen, dat on-
" ſer borger goede coſtelois gevryet ende ontſla-
" gen moigen werden; want indien des niet en
" gheſchiede, zoe zouden wy zulcx tiegens hem-

" luden dan vervolgen moiten, zoe des van rechts
" wegen, ende na innehouden van de voerſcreve
" oervede, geboerlike zyn zoude. Ende zoe vele
" dezer onſer vruntliker begheerte gheſchien zal
" moigen, daet van begeren wy een goetlich be-
" ſcreven antwoerde by dezen onſen Bode van
" uwen Eerſamheyden, die ons weder niet ſpae-
" rende, God behueden wil zelich ende geſont.
" Geſcreven op ten yerſten dach in Julio anno
" LXXIX.

Uit dezen brief, welke ons uitlevert eenen volleedigen inhoudt van een oorvedes brief, van welke ik in het eerſte deel dezer Jaarboeken, bladz. 86. een ontwerp en voorſchrift heb opgegeven, blykt, dat de gevangens naa gedane oorvede ontſlagen zyn.

Frederik wt den Ham, Maarſchalk van het Neder-ſticht, ſtoorde zich weinig aan de herhaalde aanmaningen, hem door de Regeerders dezer Stadt zo dikwerf gedaan, maar voer voort dezelve op allerley wyzen te kwellen, waar door de gemelde Regeerders genootzaakt wierden ſterker middelen te gebruiken, om hem het ſchenden van Stadts voorrechten te beletten. Hy hadde eenige menſchen, naar de Stadt Utrecht rydende om de openbaare Marktdagh by te woonen, omtrent Jutfaas doen gevangen nemen, tegens de rechten en oude heerkomens, volgens welke aan een ieder de vrye aan, en wederkomſt, naar, en van de Stadt, ten tyden van het houden van eenen vryen Markt, was toegelaten: ook hadde hy de Overſten onweerdig behandelt en bejegent. Waarom de Raadt hem gelaſt heeft op de poort, dat is in de gevangenis, te gaan, en daar zo lang te verblyven, tot dat over

zyn

zyn veelvuldig wangedrag zoude zyn geoordeeld. Het gevolg hier van zal ik met de eige woorden van het Raadts-besluit, genomen den vyfden April, uit het dagelyks Raadts-boek opgeven:

Want FREDERICK WT DEN HAM, Maerscalk van den Nederstichtede, na dat onse vrye jaermarct inne geluyt was, enige personen, tot onser vrye jaermarct rydende, of van daer sceydende, omtrent Jutfaes gevangen hebben, ende op den Ham (1) *gebracht, ende FREDERICK die aldaer gezekert heeft: ende oick onsen Oversten in der tyt harde onweerdige woerden gegeven gehadt heeft: daerom hebben die Raide out ende nywe gesloten, alse dat FREDERICK bloots hoofts voer den Raide komen zel, ende bidden den Raide vergifnisse: ende hy zel voer al den revers brief van zyn Maerscalcampt voerscreve bezegelen, zoe hy daer op aengenomen ende ontfangen is voer den drien Staten in den generael Capittel. Voirt zel hy wilkoren, loven, zekeren ende zweren in bricven, dat hy desgelycx noch tegen der Stadt rechten, privilegien, gewoenten ende oude heerkomen, ende zonderling tiegens den Lantbrief* (2) *immermeer zo lange hy leeft, niet te doen, noch doen doen, by hem zelve, noch niemant anders, mit raide noch mit dade, heymelik noch openbaer, in gheenrewys. Oick zel hy wilkoren, loven ende zweren, als voerscreven staet, om dezer zake willen, daerom hy nu gevangen heeft geweest, niemant, hy zy wie hy zy, niet te misdoen in woerden noch in werken, heymelich noch openbaer, by hem zelven, noch by niemant anders in enigerwys. Ende waert zake, dat hy in enige*

(1) Dit oud Adelyk Huis en Slot is thans noch in wezen, gelegen omtrent anderhalf uur van Utrecht, by het Dorp Vleuten.

(2) Ziet Matth. lib. 11. de Nobilit. cap. 47. en ook cap. 18.

ge punten voirſcrive broikaftich bevonden word, dat God verhueden moit, alsdan zal hy tot vermaninge van den nyen Raide in der tyt terſtont komen binnen onſe Stadt, ende daer niet wtſcheyde, hy en hebbe den Raide yerſt gebetert in alzo veel deels, als der Stadt aengaen mach tottes Raits goetduncken. (1) *Ende FREDERICK heeft belooft wt de Stadt niet te ſcheyden, ter tyt hy de voerſcreve brieve bezegelt zal hebben, ende hy heeft ghewilkoert, geloift, gezekert ende gezworen als voirſcreve ſtaet.*

Op het Jaar 1482. zullen wy zien, wat hem, zyne beloften niet nakomende, wedervaaren is.

Te dezer tydt zyn door eenen uitſpraak de verſchillen tuſſchen *Evert van Zoudenbalch*, Ambachtsheer van de Weerd, en de Bueren ter nedergeleit. (2)

In de Maanden April en May zyn 'er verſcheide dachvaarden gehouden met den Biſſchop en de Staten, zo te Seyſt, te Heze, als te Wyck, over verſcheide zaken het welvaren van het gemeene Land rakende, zonder dat dezelve in het byzonder uitgedrukt worden. Naar alle waarſchynelykheit zal 'er gehandeld wezen over de middelen om de ſtroperyen der Gelderſche te beletten, en zullen 'er ook door de Staten klachten zyn ingebracht tegens den Biſſchop en zyne Amptenaren, over het niet nakomen in veele opzichten van het verdrag in den Jare 1477. aangegaan; doch voor al heeft het geding tuſſchen den Biſſchop en de Stadt Utrecht, over

(1) Van dit laatſte is hy ontheft den xxv Auguſtus dezes Jaars.

(2) Ziet de Uitſpraak by Matth. Fundat. Eccleſ. p. 328. welke op de voorige bladzyde opgeeft eenen brief van verhuring der Tollen en het Brug-geld in de Weert.

over het uitzetten van den Prieſter *Dirk van Huesden*, een groot voorwerp van beraading uitgemaakt, zo als ik zo even zal melden. Ik hebbe gevonden verſcheide brieven door de Regeerders der Stadt Utrecht, met kennis van die van *Amersfoort* (1) aan de drie Overyſſelſche Steden afgezonden, ernſtig verzoekende dat zy ſpoedig eenige hunner Raadtsvrienden te Utrecht willen zenden, om als goede Stichts-luiden den anderen met raad en daad by te ſtaan. In deze brieven dringen de Utrechtſche ſterk aan, om zeker verband voor nu en voor altoos af te ſtellen, zonder te noemen welk verband het geweeſt zy. Of de Biſſchop zich wat te ver ingelaten en verbonden heeft om de Heeren van *Egmond* in Gelderland by te ſtaan, en gewild heeft dat de Staten dit zouden goetkeuren, is my onbekent. Het is zeker dat hy die Heeren, zo veel in zyn vermogen was, geerne begunſticht had. Die van *Campen* ſchynen niet zeer bereit zich getoont te hebben, om aan de begeerte van de Stadt Utrecht te voldoen, onvergenoegt zynde over de behandelingen den Domdeken *Ludolph van Veen*, hunnen geboren borger, aangedaan, die onder de acht perſonen was, welke voor eenen tydt uit Utrecht moeſten blyven, en nader te recht geſtelt worden, als hier boven bladz. 184. te leezen is. En dewyl Deventer en Swol de zaak der Camperſche zich aantrokken, hebben de Utrechtſche nodig geoordeelt hunne onſchuld aan te toonen by dezen brief, dienende tot wederſchryvens op het antwoord van die van *Campen*.

" Eer-

(1) Met Amersfoort was te dezer tydt de Stadt Utrecht nauw verbonden, welke volgens het ſchryven van Heda in het voorige Jaar alle des Biſſchops aanhangeren de Stadt hadde doen ruimen.

" Eerſame, biſondere, goede Vrunden.

" Wy hebben uwen brieff ons ter antwoerde ge-
" ſcreven, ruerende van enen verbande, goetlike
" ontfangen, ende in goeder maten verſtaen, ons
" vorder verhails verdragende, niet twyvelende
" die materie van dien in uwen goeden memorien
" noch wel te wezen. Soe, goede vrunden, heb
" wy uwen Eerſamheyden die zake in den beſten
" te kennen gegeven, want die den zelven, ende
" den gemeynen lande, gelyck ons, aengaet.
" Dunct u dan, goede vrunden, dattet nut ende
" oerber weer daer op mit ons te vervolgen, daer
" des geboerlike zyn zoude, ende daer voert inne
" te raiden ende te verzien, zoe dat tot ruſt ende
" vrede, ende gheheelre vruntſcap ende enicheyt
" beſt dyenen zoude, wy zyn bereyt ende preſen-
" tieren ons daer toe. Waert oick zake, dat uwe
" Eerſamheyden mit ons dit ſtuck niet vervolgen
" en wouden, zoe dencken wy nochtant die zake
" int goetlycſte ende vruntlycſte te tractieren, als,
" ende daer, des geboerlike zyn zal. Ende zoe
" uwe Eerſamheyden ons vorder ſcriven, dat ghy
" tanderen tyden uwe gedeputierden Raitsvrunden
" alhyr tot ons overghezeynt hebben, om die ſche-
" linge tuſſchen onſen gnedigen Heer ende ons ver-
" reſen, als ghy ſcryft, te verlykenen, bevynden
" ghy in der waerheyt uwe geboere medeborger
" daer inne niet gevordert is, die nochtant altyt
" overbodich is geweeſt, als hy noch is, zich met
" rechte te verantwoerden van tghene hem opge-
" leyt wert, daer op die Steden Deventer en Swol-
" le mit hoeren, ende ghy mit uwen Deputaten,
" begheert hebben uwen medeborger voerſcreven
" ter antwoerde ende tot rechte geſtelt mochte

" wer-

" werden, des hem ende u tezer tyt niet en heeft
" moigen geſchien van onſer zyde, gelyck dat den
" zelven uwen brieff vorder ende breder innehout
" ende begrepen heeft. Soe iſt, eerſame, biſon-
" dere, goede vrunden, dat ons zulcx uwes aen-
' ſcrivens buten onſen ſculden zeer vervreempt,
' ende niet zonder redenen; want wy niet en we-
' ten, dat enich van uwen borgeren van ons on-
' gevordert of behindert zyn mach, ende harde
' noide gehengen zouden in onſen bedrive enigen
' van uwen borgeren te veronrechten. Had ghy
' oick in uwen brieve ymande benoempt, villich-
' te wy zouden daer vorder op antwoerden na ghe-
' legentheyt der materien; dan wy vermoiden, of
' ghy in uwen verdeſten aenſcriven yet meynen
' mocht Meyſter LUDOLF VAN DEN VENE, die
' een gheeſtelich perſoen ende Prieſter is, ende,
' als ghy wail weet, onder onſen jurisdictien ende
' bewynde niet en is, van wien wy tanderen ty-
' den wel ſprake ende woerde gehoert hebben.
' Mer, geminde vrunden, ghy weet wel, tgoent
' hem opgeleyt wert, is gheſchiet van den drien
' Staten van den lande, ende niet van ons alleen:
' ende dat die zake tiegens hem niet vervolcht en
' is tot hyer toe, wert gelaten om alles beſten wil-
' le, zoe die zyne ere aendraicht zoe wy verſtaen.
' Wy verſtaen oick vorder, dat in verledene ty-
' den, als hy van enigen, die mit hem te doen
' hadden, voer den Heeren van den Capittel van
' den Doem tUtrecht mitten rechte beſproiken is
' geweeſt van den zelven Heeren van den Capit-
' tel, ghedecliniert gehadt heeft, ende die Staten
' van den lande dencken hoeren zaken mitten rech-
' te te vervolgen in tyden en wylen des geboerli-
' ken zyn zal. Hoe dat eynden will en wete wy
" niet.

" niet. Ons ſtaet oick wel voer, dat laeſtwerv
" als uwe ende der ander uwen Steden voerge
" noemde Gedeputierde alhyr by ons waeren, en
" de woerde van dezer materie hadden, wy hen
" preſentierden op onſen coſt Generael Capittel t
" doen lecgen, om hoeren zaken te openen end
" te kennen te geven, ons preſentierende, we
" wy ter liefden van uwen Eerſamheyden in di
" ende andere ſtucken doen mochten, dat wy dae
" bereyt toe waeren, ende noch zyn op onſen coſt
" twelck zy lude niet aen nemen en wouden, me
" zyn van heen gheſcheyden, hoere zake onghe
" opent blivende.

" Aldus, geminde vrunden, moich gy wel mer
" ken; dat wy in dit ſtuck onſculdich zyn, indie
" uwen Eerſamheyden theerkomen, tmiddel end
" teynde van dezer zake te vollen ende ghehie
" overgebracht, ende relacie daer van gedaen i
" geweeſt, als uwe Gedeputierden dat zelve ge
" zien, gehoert ende gehantiert hebben; want w
" altoes bereyt geweeſt hebben, ende noch zyn
" uwen borgeren alle vorderſcap ende vruntſca
" te doen tot hoeren rechten, die in onſen vermoi
" gen zyn: begeerende hyrom vruntlike van der
" zelven uwen Eerſamheyden, deze onſe antwoer
" de int duechdelycſte van ons af te nemen, ach
" tervolgende ende onderhoudende nochtant onze
" onderlinge ende behoerlike vruntſcap, daer inne
" wy in ghenen gebreke vallen en willen.

" Soe vele dan noch in dit ſtuck gheſchien ze
" moigen, daer van begeren wy een goetlich be
" ſcreven antwoerde by dezen onſen Bode van der
" zelven uwen Eerſamheyden, die ons weder niet
" ſpaerende, onſe Heer God behueden wil zelich
" ende geſont. Geſcreven op den x den dach in
" Majo

" Majo anno LXXIX. Wy ſcriven oick in gelyken
" ende vorden den anderen tween Steden *Deventer*
" en *Swolle*.

Die van *Campen* ſchynen het gewaand ongelyk haren borger aangedaan zo hoog opgenomen te hebben, dat zy geweigert hebben te voldoen aan het verzoek; maar Deventer en Swol hebben eenige Raadts-vrunden naar Utrecht gezonden, van welkers aankomſt kennis gegeven is aan de Amersfoortſche, met verzoek van hunne gevolmachtigde herwaarts te ſchikken, in dezer voegen:

" Eerſame, biſondere, goede Vrunden.

" De Gedeputierde Raitsvrunden der Steden
" Deventer ende Swolle zyn giſteren avont alhyr
" gekomen tot onſer begheerten, ruerende van den
" verbande, &c. gelyck wy dat anderdages te
" kennen gegeven ende geſcreven gehadt hebben
" uwen Eerſamheyden. Soe wy dan, geminde
" vrunden, morgen ten negen uren in den Doem
" tUtrecht van der voerſcreve ende andere zaken,
" tot ruſt ende vrede des gemeynen lants dyenende, met de voerſcreve Gedeputierden te ſpreken ende te tractieren dencken, twelck wy oick
" buten uwen Eerſamheyden niet doen, noch daer
" inne voertgaen en willen, is onſe vruntlike begeeren aen den zelven uwen Eerſamheyden,
" uwen gedeputierden Raitsvrunden morgen ten
" negen uren alhyr by onſen ende ander vrunden
" in den Doem te ſchicken ende te vuegen, om in
" de voirſcreve zake te helpen raiden, ende te
" tractieren, ende dye te vuegen, zoe dat nutſte
" wezen, ende tot ruſte ende vrede des gemeynen

" lants beſte dienen zal, &c. Geſcreven op ten " XXIII ſten dach in Majo anno LXXIX.

Deze afgeveerdigde der twee voornoemde Overyſſelſche Steden zyn ook ter gehoor geweeſt by den Biſſchop, met wien zy afgeſproken hebben, dat eenige leden van de Staten in het begin van de Maand Juny te Wyk zouden komen, op welken dagh de Biſſchop en de Staten ieder zouden opgeven hunne beſwaarniſſen over het geen van weerzyden tegens den inhoudt van het laatſte verdrag zoude misdaan zyn, om, was het mogelyk, die gebreken te heelen. De Utrechtſche hebben hunne in ſchrift geſtelde grieven voor den beſtemden dagh aan die van *Amersfoort*, met welke zy thans nauw verknocht waren, vertoont, om 'er by, of af, te doen het geen zy oordeelden te behoren, en hen tot dat einde dezen brief toegezonden:

„ Eerſame, biſondere, goede Vrunden.

" Alzoe anderdages, by tuſſchen ſpreken der " Gedeputierden van Deventer ende van Zwolle, " verſproiken ende geſloten wert tuſſchen onſen " gnedigen Heer van Utrecht ter eenre, ende " zynre Gnaden Staten van den Landen ter ander " zyden, alze dat onſe gnedige Heer zynre Gnaden gebreke, die hy op ten Staten, ende die zelve Staten hoere gebreken, die zy op zyne Gnaden te zecgen moigen hebben, contrary den laetſten tractaet, en Manendage naiſtkomende binnen Wyck, die een den anderen, over ende weder, overleveren zullen; ſoe heb wy een deel " gebreken, die ons duncken tiegens den voerſcreve tractaet lopen, doen colligieren ende be-

" ſcri-

" ſcriven, die wy hyr inne beſloten overſeynden
" uwen Eerſamheyden, tot dien eynde, of den
" zelven yet beliefde daer wat by te doen zetten
" of die te corrigeren, zoe dat nutſte wezen ende
" beſt dienen zal: Begerende vruntlike aen uwen
" Eerſamheyden ons by dezen onſen Bode uwe
" goetduncken ende believen daer van weder te
" doen overſcriven. Ende vermoigen wy yet vor-
" der daer inne, willen wy ongeſpaert zyn van
" uwen Eerſamheyden, die God behueden wil ze-
" lich ende geſont. Geſcreven op ten vyften dach
" in Junio anno LXXIX.

Alhoewel in deze brieven melding gemaakt wordt van verſcheide beſwaarniſſen, zo van den Biſſchop tegens de Staten, als van de Staten tegens den Biſſchop, den gemeinen lande rakende, zo was echter het voornaamſte ſtuk het verſchil tuſſchen den Kerkvoogdt en de Stadt Utrecht, over het ontzeggen van de Stadt aan den Prieſter *Dirk van Huesden*, en eenen *Jan van Mekeren*, van welke ik op het einde van het voorige Jaar verſlag heb gedaan. Deze hadden hunne klachten aan den Biſſchop gedaan, en van den zelven verkregen zekere vermaan-brieven, beveelen en verklaringen, (*monitien*, *mandaten* en *declaratien* naar den rechts-ſtyl genaamt) tegens de Regeerders der Stadt, welke, onder aanbieding van wel te recht te willen ſtaan voor den Officiaal, of eenigen anderen Rechter, door den Biſſchop binnen de Stadt Utrecht te ſtellen, en met vertoog, dat volgens de voorrechten van de Stadt, geen borger of onderdaen, veel min de Regeerders, buiten de Stadt in rechten mochten betrokken worden, verzocht hadden vernietiging van het geen de Biſſchop reets ten hunnen nadeel had-

de uitgegeven. Doch de Biſſchop zulks weigerende, hadden zy zich beroepen op den hogen Rechtbank te Keulen, of op den Afgezant van den Paus in Neder-Duitſchlandt, of op den Paus, of op het Roomſche Hof. Biſſchop *David* zeer oplopende van aart, en verſtoort, dat zy niet gehoorzaamden aan zynen wil, weigerde het hoger beroep toe te ſtaan, en heeft op den eiſch van *Willem Buſer*, Landrechts-vorderaar (Procureur Fiscaal) de Overſten, Schepenen, Raden en Oudermannen van de twee vorige Jaaren in den Ban gedaan, en die geenen, welke in dit Jaar deze Eer-ampten bekleeden, nevens de gantſche Stadt Utrecht, onder een Interdict gebracht. De Raadt dezer Stadt dit onrecht niet konnende verdragen, heeft beſloten dit geding tot het uiterſte toe te vervolgen, en getracht de Geeſtelykheit, de Ridderſchap en de Overyſſelſche Steden te overreden, dat deze zaak raakte de voorrechten en privilegien van hunne Stadt, en dat, indien men den Biſſchop daar mede liet geworden, zy binnen korten het zelve te wachten hadden; en dat het dus hun belang was, om de Stadt *Utrecht* te helpen tegens de openbaare ſchennis van hare rechten; en dat alle de Leden van Staat den anderen altydt moeſten byſtaan tegens alle indrachten, welke de Biſſchop tegens zynen eedt aan het Sticht gedaan, en het verband onlangs aangegaan, wilde te werk ſtellen.

Ik heb lang in twyffel geſtaan, of ik dit geding met byvoeging van de ſtukken en bewyzen, daar toe behorende, voor zo verre ik die gevonden heb, hier zoude opgeeven, uit vreeze van aan zommige lezers, voor al aan die geene, welke de Latynſche Taal niet machtig zyn, te zullen verveelen. Maar dewyl by geene Schryvers een goet bericht

van

van het zelve wordt gevonden, en ik geerne myn verhaal met echte bewyzen beveſtige: als mede om dat my in onze Utrechtſche Geſchiedeniſſen geen voorbeeld voorgekomen is, 't welk een hoger beroep zo omſtandig uitlevert, en de Lezer uit dit geval een recht beſef zal konnen krygen, hoe de beroepen van des Biſſchops vonniſſen tot een hoger Rechtbank zyn verricht, heb ik geoordeelt verplicht te zyn, alles het geen ik betrekkelyk tot dit geding uit oude boeken en ſchriften, op ons Stadhuis beruſtende, verzameld heb, hier te moeten mededeelen.

De Raadt dezer Stadt beſloten hebbende deze zaak te vervolgen, heeft goetgevonden het beroep tegens de uitgegeve vermaan-brieven, beveelen, &c. te doen op het Hof van den Aards-biſſchop van Keulen, en de Overſten out en nieuwe gemagticht aan te nemen tot Raadts-mannen en Pleit-bezorgers die geene, welke zy oordeelen zouden de bekwaamſte te zullen zyn. De namen der geene, welke benoemd zyn ter bevordering van dit hoger beroep, ſtaan uitgedrukt in dit navolgend kennisſchrift.

„ Nos Proconſules, Scabini, Conſules & Com-
„ munes Oudermanni Conſilii antiqui & novi civi-
„ tatis Trajectenſis, univerſis & ſingulis preſen-
„ tes noſtras literas ſeu preſens publicum inſtru-
„ mentum, inſpecturis, facimus manifeſtum, quod
„ nos in domo noſtra Conſilii, ad infra ſcripta fa-
„ ciendum ſpecialiter congregati, omnibus melio-
„ ribus modo, via, jure, ſtilo, cauſa & forma,
„ quibus melius & efficacius potuimus & debui-
„ mus, ac poſſumus & debemus; citra tamen quo-
„ rumcumque noſtrorum Sindicorum revocatio-

„ nem, fecimus, conſtituimus, creavimus ac ſo-
„ lempniter ordinavimus, ac tenore preſentium
„ facimus, conſtituimus, ac creamus noſtros, &
„ dicte civitatis noſtre, Sindicos & Procuratores,
„ actores, factores, negotiorumque noſtrorum
„ geſtores, ac nuncios ſpeciales & generales; ita
„ tamen quod ſpecialitas generalitati non deroget,
„ nec e contra, videlicet honorabiles & diſcreto-
„ viros Dominos & Magiſtros *Johannem Strick* in
„ majori, *Bernardum Roede* in Sancti Salvatoris
„ *Jacobum Amilii de Amſtelredam* in Sancti Petri
„ *Petrum Hermanni de Oudewater*, *Wilhelmum de*
„ *Winſen* in Sancti Johannis, *Martinum de Alen-*
„ *dorp* in Sancte Marie, Eccleſiis Trajectenſibus
„ perpetuos Vicarios: *Aelbertum Schuerzack* Nota-
„ rium, & Nuntium juratum Eccleſie beate Ma-
„ rie predicte, *Thimannum de Molendino*, *Jacobum*
„ *Schout* Presbiteros, *Florentium Tzwynen*, *Zege-*
„ *rum de Haerlem*, *Johannem Rover*, *Bernardum de*
„ *Monaſterio*, *Thimannum de Loenen*, *Fredericum*
„ *Keyſer*, *Johannem Zygeri*, *Reynerum Spal*, *Hen-*
„ *ricum Katgen*, *Johannem Scheel de Arnhem*, *Jo-*
„ *hannem Reyneri de Wamel*, *Ghysbertum de Meer-*
„ *loe*, *Wilhelmum Buer*, *Elyam de Covelſcoten*, *Ni-*
„ *catum Andree de Domborgen*, *Alardum Wuwe*, *Ni-*
„ *colaum Nicolai de Medenblyck*, & *Johannem de*
„ *Scheydemaker*, Clericos civitatis & dyoceſis Tra-
„ jectenſis: nec non *Johannem Goch* juniorem, *Jo-*
„ *hannem de nova Eccleſia*, *Bernardum de Orzoy*
„ *Martinum BAEK*, *Adolphum Zegener*, *Johannem*
„ *Smedeking de Rekelinchuſen*, *Thimannum van de*
„ *Horſt*, & *Adam de Aquisgrano*, in venerabili Cu-
„ ria Colonienſi cauſarum Procuratores, abſente
„ tanquam preſentes, & quemlibet eorum in ſoli-
„ dum. Ita tamen, quod non ſit melior conditio

„ pri-

„ primitus occupantis, neque deterior ſubſequen-
„ tis; ſed quod unus eorum incepit, alter eorun-
„ dem id perſequi valeat mediare & finire cum ef-
„ fectu, ad, noſtrorum, & communium noſtro-
„ rum civium, nominibus & pro nobis, quamcum-
„ que, ſeu quaſcumque, appellationem, ſeu ap-
„ pellationes a nonnullis ſententiis declaratoriis,
„ monitionibus, requiſitionibus, preter & contra
„ juris diſpoſitionem per reverendum in Chriſto Pa-
„ trem & Dominum, Dominum *David* Epiſcopum
„ Trajectenſem, in nos, ut dicitur, latis, aliis-
„ que penis & gravaminibus nobis comminatis &
„ illatis interponendum, illasque quibuscumque,
„ quorum intereſt aut intererit, & ubi notum fuerit,
„ inſinuandum & intimandum, cauſasque earum,
„ nec non quaſcunque cauſas nobis per prefatum
„ Dominum *David* Epiſcopum, ejusque civitatis
„ Trajectenſis Procuratorem Fiſcalem, ſeu quos-
„ cunque alios contra eosdem, ac per nos illis mo-
„ tas & movendas, cum omnibus & ſingulis ſuis
„ emergentibus, incidentibus, dependentibus &
„ connexis, coram quibuscumque judicibus ordi-
„ nariis, extraordinariis, datis ſeu dandis, aut
„ impetratis ſeu impetrandis, quacumque aucto-
„ ritate fungentibus ſeu functuris, proſequendum
„ & pertractandum: nec non pro nobis & dictis
„ civibus noſtris comparendum & agendum, nos-
„ que & jura noſtra defendendum, proponendum,
„ ſupplicandum, proteſtandum, allegandum, ju-
„ dicis auxilium implorandum, in loca, Notarios
„ & Judices conveniendum & concordandum, ſu-
„ ſpectos & ſuſpecta recuſandum, cauſamque ſu-
„ ſpicionis hujusmodi proponendum & probandum,
„ ac literas quaſcunque, gravem vel juſticiam in
„ ſe continentes, impetrandum & obtinendum;

„ impetratisque & obtentis ex adverſo contradi-
„ cendum, libellum ſeu libellos & quaſcumque pe-
„ titiones ſummarias verbo vel in ſcriptis dandum
„ & recipiendum, darique & recipi litem, ſeu li-
„ tes conteſtandum & conteſtari, de calumpnia
„ vitanda & veritate dicenda, cum omnibus &
„ ſingulis capitulis in & ſub calumpnie juramento
„ contentis, jurandum & deliberandum, jurari-
„ que & deliberari ponendum & articulandum, po-
„ nique & articulari videndum & audiendum, con-
„ tra libellum ac poſitiones & articulos partis ad-
„ verſe, verbo vel in ſcriptis, dicendum & exci-
„ piendum, ac replicandum, duplicandum, tri-
„ plicandum, & ſic deinceps multiplicandum; nec
„ non libello ac poſitionibus & articulis reſponderi,
„ ac illos ad probandum admitti, & remiſſionem
„ ad partes dicendum, petendum & obtinendum:
„ teſtes, literas, inſtrumenta, & quecumque alia
„ probationum genera in modum probationis pro-
„ ducendum, productisque ex adverſo contradi-
„ cendum, in teſtes & eorum dicta dicendum &
„ excipiendum, crimina & defectus objiciendum
„ & probandum, declarandum, & declarari con-
„ cludendum & renunciandum, concludique &
„ renunciari, & ad alios quoscunque terminos, de
„ ſtilo vel conſuetudine ſervari ſolitos, procedere,
„ & procedi videndum & audiendum; ſententiam
„ ſeu ſententias, tam interlocutorias quam diffini-
„ tivas, ferri petendum & obtinendum; ab ea,
„ ſeu eis, ſeu alio quocumque gravamine illato vel
„ inferendo provocandum & appellandum, appel-
„ lationem, ſeu appellationes hujusmodi, proſe-
„ quendum, intimandum, inſinuandum & notifi-
„ candum; apoſtolos, expenſa, dampna & inte-
„ reſſe taxari petendum & recipiendum, & ſuper

„ ipſis

„ ipsis expensis jurandum, si necesse fuerit; absolutionem simpliciter, vel ad cauthelam, ac restitutionem in integrum, & quecumque alia juris beneficia, impetrandum & obtinendum, impetratisque & obtentis ex adverso contradicendum; citatorias & alias quascumque literas & earum executionem, impugnandum; cautionem de stando juri & parendo mandatis Ecclesie, & alias quascumque cautiones, interponendum, & interpositas relevandum; unum quoque, vel plures, Sindicum & Procuratorem, aut Sindicos & Procuratores, loco eorum substituendum, eumque vel eos revocandum, & onus Sindicatus & Procurationis hujusmodi in se reassumendum toties quoties opus fuerit, ac eis, vel eorum alteri videbitur expedire; & generaliter omnia alia & singula faciendum, dicendum, exercendum, gerendum & procurandum, que in premissis & citra ea necessaria fuerint, seu etiam quomolibet opportuna, & que nos faceremus, seu facere possimus, si premissis omnibus & singulis presentes & personaliter interessemus, etiam si talia forent, que mandatum exigerent magis speciale, quam presentibus est expressum.

„ Promisimus insuper & tenore presentium promittimus, vice & nomine omnium & singulorum, quorum interest, intererit, aut interesse poterit quomolibet in futurum, nos ratum & gratum perpetuo habituros totum id, & quidquid per dictos nostros Sindicos & Procuratores, aut eorum quemlibet, ac ab eis, vel ab eorum altero, substitutum, aut alterum ipsorum actum, factum, dictum, gestum, procuratumve fuerit in premissis, aut aliquo premissorum, relevantes exnunc eosdem ab omni onere satis-

„ dandi, judicioque ſiſti, & judicatum ſolvi, cum
„ omnibus & ſingulis ſuis clauſulis neceſſariis &
„ oportunis, ſub hypotheca & obligatione omnium
„ bonorum noſtrorum, preſentium ac futurorum,
„ ac qualibet alia juris & facti renunciatione ad
„ hec neceſſaria, pariter & cauthela.

„ In quorum omnium & ſingulorum fidem, &
„ teſtimonium premiſſorum, preſentes literas, ſeu
„ preſens publicum inſtrumentum exinde fieri, &
„ per diſcretum virum *Tylmannum de Uſlaria*, Cle-
„ ricum, Notariumque publicum ſubſcribi & pu-
„ blicari mandavimus, ſigillique civitatis noſtre
„ antedicte appenſione juſſimus & fecimus com-
„ muniri.

" Datum & actum Trajecti in domo noſtra Con-
" ſulatus antedicta, ſub anno a nativitate Domini
" milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo nono,
" indictione duodecima, die vero tertia decima
" menſis Maji, hora octava ante meridiem vel
" quaſi, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris
" & Domini noſtri *Sixti*, divina providentia Pape
" quarti, anno octavo, preſentibus ibidem diſcre-
" tis viris *Anthonio Petri* & *Arnoldo de Werve*, ci-
" vibus Trajectenſibus, teſtibus ad premiſſa voca-
" tis ſpecialiter & rogatis.

Op deze algemeene laſtgeving, alles vervattende het geen in het vervolgen van een geding te ſtade kan komen, is gevolgt eene zonderlinge, op denzelven tydt, ſtrekkende om den Biſſchop aan te melden het hoger beroep, in dezer voegen:

" Univerſis & ſingulis preſentes noſtras literas;
" ſeu hoc preſens publicum inſtrumentum viſuris
" ſeu legi audituris, nos Proconſules, Scabini;

" Con-

" Conſules & communes Oudermanni, antiqui &
" novi Conſilii civitatis Trajectenſis, facimus ma-
" nifeſtum, quod nos in domo noſtra Conſilii, ad
" infraſcripta ſpecialiter congregati, omnibus me-
" lioribus modo, via, jure, ſtilo, forma, quibus
" melius & efficacius potuimus & debuimus, ac
" poſſumus & debemus, fecimus, conſtituimus,
" creavimus & ſolempniter ordinavimus, ac faci-
" mus, conſtituimus, creamus & ſolempniter or-
" dinamus, citra tamen quorumcumque aliorum
" per nos conſtitutorum Sindicorum & Procurato-
" rum revocationem, noſtrum & dicte civitatis
" noſtre Sindicum & Procuratorem, actorem, fa-
" ctorem, negotiorumque noſtrorum infraſcripto-
" rum geſtorem, ac nuncium ſpecialem & genera-
" lem; ita tamen quod ſpecialitas generalitati non
" deroget, nec econtra, videlicet providum virum
" *Nicolaum Andree Domborgen*, Clericum Traje-
" ctenſis Dyoceſis, abſentem tanquam preſentem, ad,
" noſtrorum, & communium noſtrorum civium &
" incolarum, nominibus & pro nobis, quamcum-
" que ſeu quaſcumque appellationem ſeu appella-
" tiones, a nonnullis ſententiis declaratoriis, mo-
" nitionibus & requiſitionibus, per reverendum in
" Chriſto Patrem & Dominum, Dominum *David*,
" Epiſcopum Trajectenſem, contra nos, ut dicitur,
" latis, aliisque penis ſeu gravaminibus nobis com-
" minatis & illatis, aut inferendis, interpoſitas &
" interponendas, prefato domino Epiſcopo, aliis-
" que quibuscumque, quorum intereſt, ſeu intereſſe
" poterit quomolibet in futurum, inſinuandum, in-
" timandum, notificandum, ac ad quorum & cujus-
" libet eorum veram notitiam deducendum, Apo-
" ſtolosque petendum & recipiendum toties, quo-
" ties ubi, & quando, neceſſarium fuerit & oppor-
" tu-

" tunum; unum quoque, vel plures, Sindicum &
" Procuratores, loco ſui ſubſtituendum, ac eum vel
" eos revocandum, & onus Sindicatus & Procura-
" tionis hujusmodi in ſe reaſſumendum toties, quo-
" ties opus fuerit, ac ei viſum fuerit expedire; &
" generaliter omnia & ſingula faciendum, dicen-
" dum, gerendum, exercendum & procurandum,
" que in premiſſis & citra ea neceſſaria fuerint, ſeu
" etiam quomolibet oportuna, & que nos facere-
" mus ſeu facere poſſemus, ſi premiſſis preſentes
" & perſonaliter intereſſemus, etiamſi talia forent,
" que mandatum exigerent magis ſpeciale, quam
" preſentibus eſt expreſſum. Promiſimus inſuper,
" & tenore preſentium promittimus, vice & no-
" mine omnium & ſingulorum, quorum intereſt,
" ſeu intereſſe poterit quomolibet in futurum, nos
" ratum & gratum perpetuo habituros totum id,
" & quidquid per dictum noſtrum Sindicum & Pro-
" curatorem, ac ab eo ſubſtituendum ſeu ſubſti-
" tuendos, ſeu alterum ipſorum, actum, factum,
" dictum, geſtum procuratumve fuerit, ſeu aliquo
" ipſorum, relevantes ex tunc eosdem ab omni
" onere ſatisdandi, judicioque ſiſti & judicatum
" ſolvi, in omnibus & ſingulis ſuis clauſulis neces-
" ſariis & oportunis, ſub ypotheca & obligatione
" omnium bonorum noſtrorum, preſentium & fu-
" turorum.

" In quorum omnium & ſingulorum fidem & te-
" ſtimonium premiſſorum, preſentes literas, ſeu
" preſens publicum inſtrumentum, exinde fieri,
" & per diſcretum virum *Tylmannum de Uſlaria*,
" Clericum, Notarium publicum, ſubſcribi &
" publicari, ſigillique civitatis noſtre antedicte
" juſſimus & fecimus appenſione communiri. Da-
" tum & actum Trajecti in domo noſtra Conſula-
" tus

" tus antedicta, ſub anno a nativitate domini mil-
" leſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo nono; in-
" dictione duodecima, die vero tertia decima men-
" ſis Maji, hora octava ante meridiem vel quaſi,
" &c.

Tot Pleit-bezorger in het Hof van Keulen, heeft de Stadt, op aanraden van die van Amersfoort en andere, verkoren Meeſter *Jan van Goch*, wien zy met dezen brief tot dezen dienſt verzocht hebben:

" Eerbaere, lieve, geminde Vrunt.

" Onſe gnedige Heer van Utrecht heeft ons tie-
" gens onſen rechten ende privilegien bezwaert
" mit zommigen mandaten ende declaratien, daer
" van wy na den rechten, om onſen rechten te be-
" ſchermen, totten Hove van Colne geappelliert
" hebben. Soe wy dan, geminde vrunt, die appel-
" lacie aldaer in den zelven Hove te vervolgen
" denken, ende uwe Eerbaerheyden ons harde zeer
" van der Stadt van Amersfoert, ende anderen, ge-
" recommandiert ende gepreſen werde, is onſe
" vruntlike begeeren, dat ghy onſe zake aenneee-
" men, ende eerbaerlike ende trouwlike bewaeren
" ende vervolgen willen, wy willen u alzoe loenen,
" dat ghy onſer wel te vreden ende content zyn
" zullen: ende indyent u believen zal deze zake
" aen te nemen als voerſcreven is, alsdan wil wy
" terſtont aen u ſchicken ende vuegen mit infor-
" macien ende gelde, zoe dat behoeren zal. Be-
" geeren hyrom des een goetlich beſcreven ant-
" woirde by dezen onſen Bode van den zelven
" uwen Eerbaerheyden, die onſe Heer God behue-
" den wil zelich ende geſont. Geſcreven op ten
" XVII den dach in Meye anno LXXIX.

De

De gevolmachte *Claas Andriesze van Domborch* heeft den Biſſchop het hoger beroep van zyne vermaan-brieven en beveelen, ten behoeven van den uitgezetten Prieſter tegens de Stadt verleend, bekend gemaakt; welke niet alleen geweigert heeft het zelve aan te nemen, onder voorgeven dat de Utrechtſche geene wettige redenen van bezwaar hadden; maar zelfs het ban-vonnis tegens de Regeerders van het vorige Jaar uitgeſproken; weshalven dezelve *Domborch*, uit naam van zyne laſtgevers van deze weigering, als mede van het banvonnis, zich insgelyks op eenen hoger Rechter heeft beroepen met dit ſchrift, lezens waerdig, om dat in het zelve de redenen van bezwaar klaar uitgedrukt worden.

" In nomine Dei, Amen. Anno a nativitate
" ejusdem Domini milleſimo quadringenteſimo ſep-
" tuageſimo nono, indictione duodecima, die vero
" Mercurii viceſima ſexta menſis Maji, hora duo-
" decima meridiei vel quaſi, Pontificatus ſanctiſſi-
" mi in Chriſto Patris & Domini noſtri, Domini
" *Sixti*, divina providentia Pape quarti, anno
" octavo, in mei Notarii publici, ac teſtium in-
" fraſcriptorum, ſpecialiter vocatorum & rogato-
" rum, preſentia perſonaliter conſtitutus providus
" vir *Nicolaus Andree de Domborch*, Clericus Tra-
" jectenſis Dyoceſis, Sindicus & Procurator, Sin-
" dicario & Procuratorio nominibus, Burgimagi-
" ſtrorum, Conſulum & Proconſulum, nec non to-
" tius Conſulatus tam novi & antiqui, ac omnium
" & ſingulorum in infraſcripta appellatione expreſ-
" ſorum & contentorum principalium, prout de ſue
" procurationis & ſindicatus mandatis mihi Nota-
" rio referenti publice conſtabat, atque conſtat,
" do-

" documentum habens, & in ſuis manibus tenens
" quandam papiri cedulam, appellationem, provo-
" cationem, apoſtolorumque petitionem, & alia,
" in ſe continentem, quam ibidem in medium ex-
" hibuit & produxit, eamque mihi *Tylmanno*, No-
" tario infraſcripto legendam tradidit atque dedit,
" cujus tenor ſequitur & eſt talis:

" Animo & intentione appellandi, provocandi,
" apoſtolosque debite petendi & recipiendi, nec
" non cauſam, ſeu cauſas, tam appellationis ultime
" interpoſite, quam preſentis & infraſcripte, pro-
" ſequendi, & ad effectum debitum deducendi.
" Procurator & Sindicus, procuratorio & ſindicia-
" rio nominibus, magnificorum & honeſtorum Bur-
" gimagiſtrorum, Scabinorum, Conſulum, & com-
" munium Oudermannorum Conſilii antiqui & novi
" Civitatis Trajectenſis, & preſertim *Johannis de*
" *Rynes de Baer*, *Johannis de Coning*, *Johannis de*
" *Lantscroen*, *Rodolphi de Nyevelt*, Burgimagiſtro-
" rum; *Cornelii Foyck*, *Zwederi de Zulen*, *Florentii*
" *de Pallais* & *Gerardi Voet*, ſuperiorum Ouderman-
" norum, omniumque & ſingulorum de novo & an-
" tiquo Conſilio civitatis Trajectenſis predicte, di-
" cit & proponit: quod, quamvis cives & inhabi-
" tatores dicte civitatis, & ſignanter Burgimagi-
" ſtri, Scabini, Conſules & Proconſules, aliique
" ſuperius deſignati, fuerint & ſint tam auctoritate
" Romanorum Regali, quam Epiſcopali Trajecten-
" ſi, & maxime ex confirmatione reverendiſſimi
" Domini *Davidis*, Epiſcopi Trajectenſis moderni,
" privilegiati, ut nullus civium ſeu inhabitatorum
" hujusmodi extra locum dicte civitatis per ipſum
" Dominum Epiſcopum, ſeu ejus nomine & aucto-
" ritate, ſuper quacumque re, dummodo in civitate
" Trajectenſi coram Officiali Trajectenſi, ſeu judi-
" ce

" ce per ipſum Dominum Epiſcopum deputato,
" juri ſtare & parere voluerit, trahi, citari, ſeu in
" jus vocari, debuerit aut potuerit, ipſique Burgi-
" magiſtri, Scabini, Conſules & Proconſules, &
" alii ſuperius nominatim deſignati, ſemper ſe ob-
" tulerint, prout ſe offerunt, in cauſis eccleſiaſti-
" cam jurisdictionem concernentibus, coram dicto
" Officiali, ſeu alio judice non ſuſpecto, in civitate
" Trajectenſi per prefatum Dominum Epiſcopum
" Trajectenſem deputato aut deputando, ſe juri
" ſtare velle & parere: Quamvis etiam idem Do-
" minus Epiſcopus hujusmodi privilegium & liber-
" tates in favorem dicte civitatis, ſuorumque ci-
" vium & inhabitatorum, de anno Domini milleſi-
" mo quadringentiſimo quinquageſimo ſexto proxi-
" me preterito, die vero Veneris proxime poſt
" feſtum ſancti Petri ad vincula ejusdem anni, pro-
" prio ſuo ſigillo confirmaverit & approbaverit,
" prout in literis ſuis deſuper confectis, atque ſi-
" gillo ſuo ſigillatis, quas etiam, & in eis contenta
" Procurator & Sindicus antedictus, quibus ſupra
" nominibus, hic pro verificatione preſentis, &
" pridie interpoſite in hac cauſa appellationis, hic
" repetit, atque pro repetitis & pro inſertis haberi
" vult, plenius continetur: & preterea prenomi-
" natos magnificos & ſpectabiles Burgimagiſtros,
" Proconſules, Scabinos, Conſules, & communes
" Oudermannos conſilii antiqui & novi civitatis
" Trajectenſis antedicte, ipſe Dominus Epiſcopus
" ex cauſis legitimis & jure fundatiſſimis noviſſime
" appellantes, ſuper hujusmodi ſua legitima, &
" jure fundata, appellatione, reponere in priſti-
" num ſtatum debuiſſet, ipſosque appellantes in
" ſuis libertatibus & privilegiis per eundem illis
" conceſſis, approbatis & confirmatis, manute-
" nere

" nere & defendere, neque eosdem, non vocatos,
" non citatos saltem legitime, neque convictos seu
" confessos, ymo occasionis eorum, super quibus
" intentio ejusdem Domini Episcopi Trajectensis
" versari seu fundari pretenditur, penitus & om-
" nino ignaros, debuerit seu debuisset condempna-
" re, aut eorum appellationem legitimam, ex cau-
" sis fundatissimis in jure corroboratam, rejicere
" seu refutare; nihilominus tamen idem Dominus
" reverendissimus Episcopus, non consilio, ut spe-
" ratur, proprio, sed calliditate & suasu quorum-
" dam pacis emulorum, & quorum, ut creditur,
" persuasionibus seducitur, decem diebus nondum
" elapsis, Procuratori & Sindico prefatorum Bur-
" gimagistrorum, Proconsulum, Scabinorum, Con-
" sulum & communium Oudermannorum, tunc
" pridem appellanti, & super hujusmodi sua appel-
" latione apostolos petenti, de apostolis respondebat,
" & asserebat, se Burgimagistros, Scabinos,
" Consules & Proconsules, & signanter *Johannem*
" *de Rynes de Baer*, *Johannem de Coning*, *Johannem*
" *de Lantscroen*, *Rodolphum de Nyevelt*, Burgima-
" gistros; *Cornelium Foyck*, *Zwederum de Zulen*,
" *Florentium de Pallais*, & *Gerardum Voet*, superio-
" res Oudermannos, omnesque & singulos de novo
" & veteri Consilio dicte civitatis Trajectensis an-
" ni septuagesimi octavi proxime preteriti minime
" gravasse, & preterea eorum appellationem mi-
" nime admittebat, prout nec admisit; quin ymo
" eosdem in quodam pretenso monitorio contra
" eosdem sub nomine ipsius Domini Episcopi, ut
" dicitur, emisso, & cujus notitiam numquam ha-
" buerunt, cujusque etiam pretensi monitorii exe-
" cutio ad eorum notitiam numquam devenerit, ut
" asseruit, nominatos, sententiam excommunica-

" tionis dictavit incurriſſe & incidiſſe, eosdemque
" ut excommunicatos vitari denuntiavit, & de-
" nuntiari mandavit, aliasque fecit, prout in qua-
" dum papyri cedula, quam ibidem publice legi fe-
" cit, quam etiam, & in ea contenta, Procurator
" & Sindicus quibus ſupra nominibus, hic repetit
" & pro inſertis haberi vult, in quantum tamen pro
" verificatione preſentis appellationis faciant, &
" non alias, plenius continetur, nulliter licet &
" de facto vel ſaltem inique, nullitate omnium per
" eundem reverendiſſimum Dominum *David* Epis-
" copum Trajectenſem in hac cauſa contra preno-
" minatos appellantes, & ſuperius deſignanter no-
" minatos, actitatorum & ipſius reverentia ſemper
" ſalvis. Idcirco Procurator & Sindicus ſupra
" dictus, quibus ſupra nominibus, ſentiens ſe &
" dictos Dominos ſuos per premiſſa multipliciter
" gravatos, ac timens in poſterum plus poſſe gra-
" vari, a premiſſorum apoſtolorum reſponſione,
" pretenſa excommunicationis contra eosdem ſu-
" perius ſingulariter nominatos, ſingularesque per-
" ſonas dicte civitatis, promulgatione, ſeu conti-
" nuationis declaratione, atque ut iidem ſupra no-
" minati tanquam excommunicati vitentur denun-
" tiatione, aliisque pretenſis mandatis, in eadem
" cedula comminatis & expreſſis, nec non quibus-
" cunque pretenſis monitionibus & citationibus,
" contra ſuperius nominatos per ipſum Dominum
" Epiſcopum emiſſis & decretis, omnibusque &
" ſingulis gravaminibus exinde quomolibet colligi-
" libus, illatis ſeu inferendis, aut inferri commi-
" natis, & ab ipſo Domino Epiſcopo, ejusque tri-
" bunali, non recedendo a priori appellatione, ſed
" illam per iſtam, & hanc per illam, conſervando,
" pro ſe & dictis Dominis ſuis, ſibique adherenti-

" bus

" bus & adhesuris, ad reverendissimum Dominum
" Archiepiscopum Colonienſem, ejusque Curiam
" & Officialem Generalem; aut reverendissimum
" Dominum Legatum Apostolicum per sedem Apo-
" stolicam in Alemannia deputatum; aut sanctissi-
" mum Dominum nostrum *Sixtum* Papam moder-
" num, ejusque sanctam sedem Apostolicam, in
" hijs scriptis provocat & appellat, apostolosque
" primo, secundo, tertio, ac instanter, instantius
" & instantissime sibi dari petit & requirit, sub-
" mittens & protestans, ut fuit, & est, moris at-
" que stili.

" Qua quidem appellationis papiri cedula per me
" Notarium referentem ibidem publice alta & in-
" telligibili voce perlecta, idem *Nicolaus* Sindicus
" & Procurator, ac sindiciario & procuratorio no-
" minibus, quibus supra, appellavit, provocavit,
" apostolosque primo, secundo, tertio, ac instan-
" ter, instantius & instantissime sibi dari atque con-
" cedi petiit & postulavit, si quis ibi esset, qui
" illos sibi dare posset aut valeret, aliasque dixit &
" fecit prout & quemadmodum in dicta appellatio-
" nis papiri cedula plenius continetur & habetur.
" Cui quidem *Nicolao* appellanti, provocanti &
" apostolos petenti, nemo quidquam respondit. Su-
" per quibus omnibus & singulis premissis prefatus
" *Nicolaus* Sindicus & Procurator sibi a me Nota-
" rio publico infrascripto unum, vel plura, publi-
" cum seu publica, sibi fieri petiit & confici instru-
" mentum & instrumenta. Acta sunt hec Trajecti
" in Ecclesia Civili parochiali Trajectensi, sub an-
" no, indictione, mense, die, hora & Pontificatu,
" quibus supra, presentibus ibidem honorabilibus
" & discretis viris Domino *Hermanno Gerardi* Pres-
" bytero, Vicario perpetuo in eadem ecclesia,

" *Martino van der Borch*, cive Trajectenſi, & *Jo-*
" *hanne de Bredae*, Clerico Leodicenſis dyoceſis,
" teſtibus ad premiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.
" Et ego TYLMANNUS MONFFELEN DE USLA-
" RIA, Clericus Moguntinenſis dyoceſis, ſacra Im-
" periali auctoritate Notarius publicus, quia pre-
" miſſis omnibus & ſingulis, dum ſic, ut premitti-
" tur, agerentur, & fierent, una cum prenomi-
" natis teſtibus preſens interfui, eaque ſic fieri vidi
" & audivi, idcirco preſens publicum inſtrumen-
" tum, manu alterius fideliter ſcriptum, exinde
" confeci, ſubſcripſi, publicavi, & in hanc for-
" mam publicam redegi, ſignoque & nomine meis
" ſolitis & conſuetis ſignavi, in fidem & teſtimo-
" nium omnium & ſingulorum premiſſorum roga-
" tus & requiſitus.

Het voornaamſte beſwaar der Utrechtſche was, dat de uitgezette Prieſter de rechtsvordering tegens de Regeerders hadt begonnen voor den Biſſchop, te Wyk zyn verblyf en rechtdagh houdende, en dat de Biſſchop, in plaats van hem van de hand te wyzen en te verzenden naar zynen Officiaal, of eenen anderen Rechter door hem te noemen, welke binnen de Stadt Utrecht zynen rechtbank ſpannen moeſt, vonnis hadt geveld. Dit ſtreed ten eenemaal tegens de voorrechten hen voortydts verleend, en welkers onderhouding Biſſchop *David* zelfs belooft hadt; volgens welke geen Utrechts borger of ingezeten buiten de Stadt Utrecht mocht of konde te recht geſteld worden. Om hier van een overtuigend bewys overal, alwaar het van dienſt zoude konnen zyn, en voor al aan het Keulſche Gerechtshof, te vertoonen, hebben de Regeerders dezer Stadt een uittrekzel doen maken van dat voor-

voorrecht, zo als het oudstydts door den Roomschen Koning *Willem* was verleend, en door verscheide Bisschoppen bevesticht, en tot dat einde dit geschrift, een *Vidimus* genaamt, uitgelevert:

" Wy Borgermeysteren, Scepenen ende Raiden
" der Stadt van Utrecht, maken kondt ende ken-
" liken allen den ghenen, die dezen onsen opene
" brieff zellen zien of hoeren lezen, ende daer die
" gepresentiert ende ghetoent zel werden, dat wy
" op ten dach van huden, na goeden onderzoiken
" in onsen archiven, ende ouden authentiken re-
" gisteren ende boiken, gevonden hebben zekere
" brieven van privilegien onser Stadt, van Roem-
" sche Coningen ende Bisscoppen tUtrecht gege-
" ven, ende van den zelven ende anderen hoeren
" navolgeren Bisscoppen tUtrecht, eensdeels hyr
" onder beschreven ende verclaert, ende zonderlin-
" gen van den eerweerdigen Vader in Gode hoich-
" geboere Forst ende Heer, Heren *David van*
" *Bourgondien*, nu Bisscop tUtrecht, onse gnedige
" lieve Heer, mit zynre Gnaden bezegelden brie-
" ven geconfirmiert, ende vast ende stade geloift
" te houden, zonder enige wederwoerde ofte wer-
" ken, sprekende van woerde te woerden aldus:

WILHELMUS Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, universis sacri Romani Imperii fidelibus, presens privilegium inspecturis, gratiam suam & omne bonum. Quotiens regalis excellencia majestatis in subditos & fideles suos manus sue liberalitatis extendit, & eos tanquam bene meritos condigne retributionis muneribus recompensat, totiens eos in constantia fidei pure corroborat, & tam ipsorum, quam aliorum fidelium ad ejus obsequia fortius obligat voluntates. Hinc est, quod

nos fidem puram & dilectionem ſinceram, quam dilecti fideles noſtri cives Trajectenſes erga noſtram Celſitudinem habuerunt hactenus, & adhuc ferventi animo habere noſcuntur, diligentius intuentes, ac volentes ipſos ſpeciali prerogativa gaudere & gratia liberali, eis univerſis & ſingulis preſentibus duximus perpetuo concedendum, ut nullus Princeps, Marchio, Dux, Comes vel nobilis, eccleſiaſtica vel ſecularis perſona, aliquem ipſorum civium, vel in ipſa civitate manentinm, extra muros civitatis ejusdem, niſi Imperator vel Rex, ſuper his que ad judicium ſeculare ſpectant duntaxat, poſſit ad judicium evocare, citare, ſeu etiam coram aliquo convenire, cum parati exiſtant coram Epiſcopo Trajectenſi, eorum Domino, vel judice, qui pro tempore fuit deputatus ab ipſo, in civitate Trajectenſi predicta exhibere cuique juſtitie complementum. Unde preſenti edicto diſtrictius inhibemus, ne quis ipſos contra hanc conceſſionem noſtram impedire audeat, ſeu etiam moleſtare. Quod qui facere preſumpſerit, disgratiam Celſitudinis noſtre ſe noverit incurſurum, & in reatus ſui penam centum marcas auri fisco noſtro componat, Teſtes ſunt hij venerabiles Sambienſis Epiſcopus, Arnoldus Dominus de Weesmael, Henricus de Voorn, Nycholaus dictus Perſyn, Theodericus de Gouda, Philippus de Waſſenaer, Wilhelmus de Brederode, & Hugo de Cralinghen milites, & Theodericus de Teylinge. Datum Trajecti xiiii Kal. Julii indictione decima, anno Domini MCCLII. (1)

" Hyr

(1) Dit is het bekende en dikwils aangehaalde privilegie *de non evocando*, het welk Buchel eerſt gemeen gemaakt heeft ad Hedam p. 210. en in ons Utrechts Placaatboek gedrukt ſtaat, III. Deel, bladz. 276. Ziet ook Matth. lib. II. de Nobilit. 32. & IV. cap. 24.

" Hyr na volcht die confirmacy Biſſcop *Ghyen*
" onſer previlegien met zulker previlegien, als hy
" der zelver onſer Stadt gegeven heeft:

Wy GHYE, bi der gnaden Goedts Biſſcop t Utrecht maken kont ende kenlic allen den ghenen, die dezen brief ſellen zien of hoeren lezen, dat wi omme goeden willen die wi hebben tot onſer Stat van Utrecht, die in payze ende in vrede te zetten, ende om den dienſt die zy ons gedaen hebben, ende noch, of God wil, trouweliken doen zullen, hebben wi ghegheven ende gheven die ſtucken, die hier na beſcreven ſtaen ewelike te dueren.

Int eerſt, dat wi onze Stat van Utrecht houden zellen alzulke brieve, als zi hebben van Keyſeren of van Roemſche Coninghen, ende ten voirſten dien brief die zi hebben van onſen Oem den Coninc Willam, ende betoghen moghen zonder enich wederſegghen.

Voert zo waer, &c. (1)

" Hyr na volcht Biſcop *Ghyen* brief, daer in hy
" bekent dat hy des voerſcreve Coning Willems
" brief voerſcreve gezien heeft.

GUYDO, Dei gratia Epiſcopus Trajectenſis univerſis preſentia viſuris vel audituris, ſalutem in Domino Salvatore. Noverint, quod nos anno Domini MCCC quinto die Dominica ante feſtum beate fraterne Virginis literas excellentiſſimi Principis Domini Wilhelmi Romanorum Regis, non cancellatas, non abolitas, nec in aliqua ſui parte viciatas, ſuo vero ſigillo ſigillatas, vidimus & legimus in hec verba: Wilhelmus Dei gratia Romanorum, &c.

Hoc

(1) Het overige van dien brief, andere voorrechten behelzende, kan gelezen worden by Buchel. ad Hedam. p. 236.

Hoc quidem exemplum sive transcriptum ad preces civium nostrorum Trajectensium nos Guido Episcopus Trajectensis predictus exemplavimus, & sigilli nostri munimine roborari fecimus, anno & die superius annotatis.

" Item dit is Bisscop *Jans* privilegium onser Stad " gegeven.

Wy JOHAN, bi der ghenaden Goeds Bisscop tUtrecht maken cont allen luden, dat wi gheloeft hebben ende gheloven mit goeden trouwen, mit desen tieghenwordighen brieve der Stat van Utrecht, dat wi, noch nyemant van onser weghen, die borgheren van Utrecht, noch die ghenen, die binnen horen Stat woenaftich zyn, ende weerlike persoen zyn, ende in der Stat bescerm zyn, van enighen ghebreke, dat wi an der Stat, of aen horen borgheren hebben mochten, mit ghenen gheestelike rechte daghen noch aenspreken en zullen buten der Stat van Utrecht, zonder archeyt, also verre alse si voer onsen Officiael te rechten staen willen, ten quame mit enen beroepe toe. In orconde des briefs beseghelt mit onsen zeghel. Ghegheven int jaer ons Heren dusent dre hondert twe ende tsestich, des Donredaghes na sinte Lucyen dach. (1)

" Hyr na volcht Bisscop *Zweders* confirmacy van " onser Stadt privilegien ende rechten aldus:

Wy ZWEDER by der genaden Goids Elect &c. (2)

" Dit

(1) Dit privilegie van Bisschop *Jan van Arkel* heeft Matthaeus lib. 11. de Nob. cap. 14. het eerst te voorschyn gebracht.

(2) Dezen brief hebbe ik in het eerste Deel dezer Jaarboeken, bladz. 311. reets opgegeven, waarom ik dezelve hier niet geheel laat volgen.

" Dit nabeſcreven is confirmatio onſer Stadt " rechten, privilegien, &c. gegeven van Biſſcop " *Rodolp.*

Allen den ghenen, die dezen brief zellen zien, &c. (1)

" En hyr volcht nu die confirmacio ons gnedichs " Heeren van Utrecht, Heren *David* voergeruert, " als hy onſer Stadt gegeven heeft in zynre yerſte " ontfangeniſſe.

Allen den ghenen die dezen brief zellen zien off horen lezen, doen wy DAVID VAN BURGONDIEN, by der genaden Goids Biſſcop tUtrecht, te weten ende maken kont, dat wy onſen lieven borgers, ende der Stadt van Utrecht, alle hoir brieven die tgemeen roeren, previlegien, rechten, vryheden, wilcoren ende koren, die zy hebben, off vercregen hebben van Keyſeren, van Roemſchen Coningen, ende van Biſſcoppen tUtrecht onſen voirvaderen, ſo wie zy geweeſt hebben, ende alle hoir oude heercomen, die zy by onſen voirvaderen, ende by hoerre oude tyden hair gebracht hebben tot deſen dage toe, confirmeren, vaſt ende ſtade geloven te houden ſonder enige wederwoirde ofte wercken, mit goeden truwen. In oerconde des briefs bezegelt mit onſen ſegell. Gegeven int jair ons Heren duſent vier hondert zes en vyftich, des Vrydachs na ſinte Peters dach ad vincula, (2)

" Ende want dit tegenwoerdige transſumpt, of- " te vidimus, in allen zynen punten ende woerden " over

(1) Deze brief is insgelyks in het eerſte Deel dezer Jaarboeken, bladz. 444. te leezen.

(2) Matthaeus heeft dezen brief uitgegeven, lib. 11. de Nobilit. cap. 45.

" over al concordiert ende overeendraicht mitten
" principalen brieven ende regiſteren ende boeken
" voerſcreven, daer van wy enen ygeliken, daer
" dit zelve transſumpt ofte vidimus getoent zel
" werden, certificeren mit dezen onſen openen
" brieve; ſoe heb wy des toerkonde onſer Stadt
" ſignet, twelck wy dagelycx gebruken, aen de-
" zen brieff doen hangen. Gegeven int jaer ons
" Heren duſent vier hondert negen ende tſeven-
" tich op ten leſten dach in Mayo.

Zy hebben ook naar Keulen gezonden Meeſter *Gysbert van Meerloo*, Pleitbezorger te Utrecht, om den Geding-bezorger *Jan van Goch* te onderrichten van alles het geen ter bevordering van het dingtaal zoude dienſtig zyn: en kort daar na de Regeerders der Stadt Keulen voor de verleende vrye geleyds-brieven voor hunne borgers en onderdanen bedankt, en teffens hunne zaak aanbevolen met dezen brief:

" Eerſame, voerſichtige, wyze, lieve Hee-
" ren, biſondere goede vrunden.

" Wy gebieden ons zeer vruntlike tot uwen Eer-
" ſamheyden, den welken gelieven wille te we-
" ten, dat wy der zelver uwer Eerſamheyden ghe-
" leytsbrieve voer onſen borgeren ende onderſaten
" ontfangen, ende in goeder mate verſtaen heb-
" ben, ende willen oic zulcx tanderen tyden gheer-
" ne verſchulden nae onſen vermoigen. Oick,
" eerſame lieve Heeren, heb wy zeker zaken al-
" daer te vervolgen, ons, ende onſen gemeyne
" borger, treflike aengaende, als die eerbaer Mey-
" ſter *Adolph Zegener*, of ander brenger des briefs,
" van

" van onſer wegen openen ende te kennen geven-
" de werden zullen uwe eerſame Wysheyden, die
" wy dan bidden zeer vruntlike hem int gheen zy
" te kennen geven ende openen, te geloven, ge-
" lyck ons zelve, ende hem daer inne zoe radich
" ende dadich te wezen, als wy doch gantzlich be-
" trouwen, ende oick tanderen tyden in gelyken
" of meerderen zaken van ons gheerne gedaen zou-
" den willen hebben uwe eerſame Voerſichticheyden,
" die God almachtich behueden ende bewae-
" ren wil zelich ende geſont. Geſcreven op ten
" vyften dach in Junio anno LXXIX.

De Biſſchop eenen rechts-dagh uitgeſchreven hebbende te Wyk, heeft de Raadt dezer Stadt doen afkondigen een verbodt aan alle haare borgeren en onderdanen van op den zelven niet te verſchynen, en daar van kennis gegeven aan de Ridderen en Knapen van het Sticht, met verzoek, zorge te willen dragen, dat de Utrechtſche borgers niet wierden beſchadicht, als mede, dat op den zelven niet wierden toegelaten die geenen, welke de Biſſchop by de laatſte overeenkomſt belooft hadt niet meer als Raatsmannen te zullen gebruiken, als blykt uit dezen merkwaerdigen brief aan de Edelen, te Wyk zynde, geſchreven:

" Eerſame, vrome, biſondere, goede vrunden.

" Wy verſtaen, dat onſe gnedige Heer van
" Utrecht morgen binnen der Stadt van Wyck by
" Duerſtede recht zoude willen houden na der ge-
" woenten van den lande. Soe wy dan, om ze-
" kere treflike noitzaken ons mit redenen daer toe
" porrende, op ten dach van huden mit onſer cloc-
" ken een gebot gedaen hebben onſen borgeren en-
" de

" de onderzaten op ten zelven rechtdach niet te
" komen, hem certificeerende, of zy daer en bo-
" ven vercort, ende vellich (1) van hoeren rech-
" ten gewezen worden, wy zellen daer van hoer-
" lude hoeftheer wezen. Twelck wy in den beſten
" te kennen geven uwen Vroemheyden, vruntlike
" begerende, verſuekende ende vermanende, on-
" ſen gnedigen Heer in dit ſtuck by ulieden alleen,
" buten den ghenen in den laetſten tractaet, ofte
" plackaet, in het jaer LXXVII leſtleden gemaict
" ende bezegelt, genoempt, alzoe te raiden ende
" te onderwyzen, ende u zelve daer inne te heb-
" ben ende te vuegen, dat onſe borger ende on-
" derzaten boven recht ende redenen onbelaſt en-
" de onbeſchedicht bliven moigen, ende wy oick
" ghene redenen en hebben zulcx na den Lant-
" rechte tiegens uwen Vroemheyden, ende anders,
" te vervolgen na behoeren. Behoudelike, dat
" wy begeeren ende bereyt zyn onſen gnedigen
" Heer te doen al tgoent goede onderſaten hoeren
" Lantheer ſculdich zyn van doen, gelyck wy dat
" altois geſcreven ende doen zecgen hebben zynen
" Vorſteliken Gnaden, indien ons wederom we-
" dervaeren ende gheſchien mach na den innehou-
" den ende vermoigen des tractaets voerſcreve.
" Eerſame, vrome, biſondere, goede vrunden,
" doende in dezen zoe ghy meynt nutſte ende oer-
" baerlycſte te wezen, ende tot eren ons gnedichs
" Here van Utrecht, ruſt ende vrede zynre Gna-
" den mitten gemeynen lande, beſt dyenen zal.
" God almachtich wil uwe eerſame Vroemheyden
" behueden zelich ende geſont. Geſcreven op ten
" XIII den dach in Junio anno LXXIX.

De

(1) Dat is vervallen.

De Utrechtſche hadden van des Biſſchops vermaan-brieven, beveelen, &c. ten hunnen laſten uitgelevert, zich tydig beroepen op eenen hogeren Rechter; doch, zo als ik reets verhaald hebbe, hadde de Biſſchop niet alleen geweigert dit beroep te erkennen, maar zelfs over de Regeerders van de twee vorige jaren de Kerkelyke-beſtraffing uitgeſproken. Hier by hadde het den Biſſchop niet gelaten, maar hadt de Overſten en de vordere leden van den Raadt van dit tegenwoordig Jaar 1479. welke het beroep van het vonnis tegens die Regeerders geveldt, aankleefden, en nevens dezelve gezamentlyk tot eenen hogeren Recht-ſtoel zich beriepen, verklaart, zonder dat zy voor zynen Rechtbank gedaagt, veel min gehoort of overwonnen waren, mede vervallen te zyn in den ban, en de Stadt Utrecht geſteld onder het geeſtelyk Interdict, en dit vonnis uitgeſproken te Wyk, insgelyks tegens des Stadts voorrechten, dewyl zy buiten de Stadt Utrecht niet mochten in rechten betrokken, veel min veroordeeld worden; waarom zy genootzaakt zyn geweeſt hier van ook beroep te doen, op deze wyze:

„ In nomine Dei Amen. Anno a nativitate ejus-
„ dem Domini milleſimo quadringenteſimo ſeptua-
„ geſimo nono, indictione duodecima, die vero
„ Martis viceſima ſecunda menſis Junii, hora ter-
„ tiarum vel quaſi, Pontificatus ſanctiſſimi in Chri-
„ ſto Patris & Domini, Domini *Sixti*, divina pro-
„ videntia Pape quarti, anno octavo, in mei No-
„ tarii publici teſtiumque infraſcriptorum, ad hec
„ ſpecialiter vocatorum & rogatorum, preſentia
„ perſonaliter conſtitutus providus vir *Nicolaus de*
„ *Domborch*, Clericus Trajectenſis dyoceſis, Syn-
„ dicus

„ dicus & Procurator, Syndiciario & Procurato-
„ rio nominibus, magnificorum Burgimagiſtrorum,
„ Oudermannorum, Scabinorum, Conſulum &
„ Proconſulum civitatis Trajectenſis, ſeniorum &
„ modernorum, vulgariter oude ende nywe Raide,
„ & ſignanter *Johannis de Lantscroen*, *Rodolfi de*
„ *Nyevelt*, Burgimagiſtrorum, *Florentii de Pallais*,
„ *Gerardi Voet*, ſuperiorum Oudermannorum; nec
„ non *Johannis de Rynes de Baer*, *Johannis die Co-*
„ *ning*, Burgimagiſtrorum, atque *Zwederi de Zulen*
„ & *Cornelii Foyck*, ſuperiorum Oudermannorum,
„ annorum duorum proxime preteritorum, totius-
„ que Conſulatus antiqui & novi eorundem anno-
„ rum; nec noc *Gerardi Zoudenbalch*, *Wilhelmi de*
„ *Steenre*, Burgimagiſtrorum, *Johannis de Maſch*
„ & *Johannis Boembouwer*, ſuperiorum Ouderman-
„ norum, atque omnium Scabinorum ac Conſulum
„ & Proconſulum civitatis Trajectenſis antedicte
„ anni preſentis & currentis, prout de ſuorum pro-
„ curationis & ſindicatus mandatis mihi Notario
„ publice referenti legitimis conſtabat, atque con-
„ ſtat, documentis, habens & tenens in ſuis ma-
„ nibus quandam papiri cedulam, notam, ſeu for-
„ mam, appellationis, provocationis, apoſtolo-
„ rumque petitionis, & alia in ſe continentem,
„ quam eodem animo, ut aſſeruit, appellandi,
„ provocandi, apoſtolosque petendi & recipiendi,
„ in medium exhibuit & produxit, eumque mihi
„ *Tylmanno* Notario infraſcripto perlegendam tra-
„ didit atque dedit, tenorem, qui ſequitur, con-
„ tinentem.

„ Quamvis tam nomine & ex parte honeſtorum,
„ & magnificorum Burgimagiſtrorum, Ouderman-
„ norum, Scabinorum, Conſulum & Proconſulum
„ inclite civitatis Trajectenſis, ſeniorum & moder-

„ no-

„ norum, vulgariter oude ende nywe Raide, &
„ ſignanter *Johannis de Lantscroen*, *Rodolphi de Nye-*
„ *velt*, Burgimagiſtrorum, *Florentii de Pallais*, *Ge-*
„ *rardi Voet*, ſuperiorum Oudermannorum; nec non
„ *Johannis de Rynes de Baer*, *Johannis die Coning*,
„ Burgimagiſtrorum, atque *Zwederi de Zulen*, *Cor-*
„ *nelii Foyck*, ſuperiorum Oudermannorum anno-
„ rum duorum proxime preteritorum, totiusque
„ Conſulatus antiqui & novi dicte civitatis, prima
„ vice a quibusdam pretenſis mandatis, monitio-
„ nibus & penarum ſeu reverſarum comminationi-
„ bus, contra eosdem per reverendiſſimum Domi-
„ num *David*, Epiſcopum Trajectenſem, ad in-
„ ſtantiam, ut pretenditur, Procuratoris ſeu Fis-
„ calis aſſerti, (1) occaſione quorundam *Theodorici*
„ *de Huesden* & *Johannis de Mekeren*, taliter qua-
„ liter, ymmo nulliter & de facto, vel ſaltem ini-
„ que, ut dicitur, emiſſis, & ad ipſorum appel-
„ lantium noticiam nunc deductis; quam nomine
„ & pro parte, magnificorum & honeſtorum *Ge-*
„ *rardi Zoudenbalch*, *Wilhelmi de Steenre*, Burgima-
„ giſtrorum, *Johannis Boemhouwer* & *Johannis de*
„ *Maſch*, ſuperiorum Oudermannorum, atque
„ omnium Scabinorum & Conſulum & Proconſu-
„ lum pro anno Domini preſenti, videlicet mille-
„ ſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo nono, elec-
„ torum & deputatorum, tanquam dictis appellan-
„ tibus ſuperius deſignatis, adherentium, ab eis-
„ dem pretenſis mandatis, monitionibus & pena-
„ rum ſeu cenſurarum comminationibus memora-
„ tis, aliisque gravaminibus exinde quomolibet
„ colligilibus, per ipſum Dominum Epiſcopum
„ con-

(1) Deze Fiſcaal van den Biſſchop was genaamt *Willem Buſer*.

" contra prenominatos appellantes & adherentes,
" seu illis in hoc casu illatis aut inferendis, & ab
" ipso Domino Episcopo, & ipsius pretenso & as-
" serto judicio & tribunali, fuerit & sit, ad reve-
" rendissimum Dominum Archiepiscopum Colo-
" niensem, ejusque Curiam & Officialem, infra
" tempus debitum, ac alias, rite & legitime ap-
" pellatum, apostolique rite petiti & obtenti, ap-
" pellatioque & appellationes desuper interposite
" fuerint & sint eidem Domino Episcopo, prout
" convenientius & tutius fieri potuit, intimate &
" sufficienter insinuate; ipseque Dominus Episco-
" pus, & suus Procurator Fiscalis, fuerint & sint,
" in vim appellationis seu appellationum hujusmodi
" per venerabilem Dominum Officialem Colonien-
" sem, & de ejus mandato, & per nonnullas literas
" citatorias sigillo Officialatus Curie Colonienfis
" super contentis in appellatione & appellationi-
" bus hujusmodi, & gravaminibus ibidem expres-
" satis, ad respondendum dictis appellantibus &
" adherentibus, coram eodem Domino Officiali
" Colonienfi in terminis ibidem statutis, citati &
" ad causam evocati fuerint & sint, in vim citatio-
" nis hujusmodi inter dictos appellantes & adhe-
" rentes ex una, & prefatum reverendissimum Do-
" minum Episcopum, & ipsius Procuratorem Fis-
" calem, ad causam hujusmodi de & super dictis
" gravaminibus in hujusmodi appellationibus ex-
" pressatis, & eorum occasione, ex altera partibus,
" ut premittitur, citatos, & pro modo appellan-
" tes, ad omnium terminorum solitorum in causis
" appellationum, a gravaminibus interpositarum,
" servari solitorum observationem, rite & legitime
" coram prefato Domino Officiali Colonienfe pro-
" cessum, causaque appellationis & appellationum

" hu-

" hujusmodi fuerit & sit rite & legitime coram
" eodem Domino Officiali, tanquam judice ap-
" pellationis & appellationum hujusmodi dictis
" partibus competente, introducta, ipseque Do-
" minus Officialis pronuntiaverit, & per suam sen-
" tentiam declaraverit, prout pronuntiavit & de-
" claravit, in effectu se fuisse & esse hujusmodi
" cause & partium predictarum judicem compe-
" tentem, & preterea, lite & causa appellatio-
" nis seu appellationum hujusmodi pendente, ni-
" hil foret, aut esset contra litispendentiam hu-
" jusmodi per dictum Dominum Episcopum Tra-
" jectensem, contra dictos appellantes & adheren-
" tes in hac causa innovandum, seu attemptandum;
" idem tamen Dominus Trajectensis, nescitur quo
" spiritu aut motivo ductus, seu verius seductus,
" diebus decem nondum elapsis, videlicet vicesima
" prima die mensis Junii anni Domini presentis,
" scilicet millesimi quadringentesimi septuagesimi
" noni, prenominatos *Gerardum Zoudenbalch*, *Wil-*
" *helmum de Steenre*, *Johannem Boemhouwer* & *Jo-*
" *hannem de Masch* superius nominatos, omnesque
" Scabinos, Consules, Proconsules & Ouderman-
" nos civitatis Trajectensis, non monitos, non
" citatos, neque convictos, saltem de quo ipsis
" constare potuit aut constitit, contra privilegia &
" libertates ipsis civibus Trajectensibus, ne extra
" civitatem Trajectensem, maxime ad opidum de
" Wyck Trajectensis dyocesis, in jus vocari seu
" citari possint, per Regem Romanorum, & per
" plures Episcopos Trajectenses, concessa, & per
" prefatum Dominum *David* Episcopum confirma-
" ta, atque suo sigillo proprio sigillata & corrobo-
" rata, absque omni judiciali ordine previo, nulla
" etiam causa legitima aut ratione intercedente,

„ juxta tenorem pretenſarum literarum ſuarum de-
„ ſuper emiſſarum, excommunicationis ſententiam
„ incurriſſe, ſeu incidiſſe declaravit & denuntiavit,
„ & ab omnibus Chriſti fidelibus vitari precepit &
„ mandavit, eosdemque ut excommunicatos de-
„ claratos denuntiari atque teneri voluit, atque
„ mandavit. Nec idem Dominus Trajectenſis
„ Epiſcopus, premiſſis contentus aut ſatiatus; ſed
„ mala peſſimis accumulando, per alias pretenſas
„ certi tenoris literas, civitatem Trajectenſem ec-
„ cleſiaſtico ſuppoſitam interdicto declaravit, alias-
„ que fecit, denuntiavit & fieri mandavit, prout
„ in pretenſis literis declaratoriis pretenſorum ex-
„ communicationis ſue & interdicti premiſſorum,
„ ſigillo ipſius Domini Epiſcopi ſigillatis, quas, &
„ in eis contenta, Procurator, nomine appellan-
„ tium & adherentium omnium ſuperius deſigna-
„ torum, hic repetit, & pro repetitis haberi vult,
„ atque inſertis, in quantum tamen pro verifica-
„ tione preſentis appellationis, & pro dictis ap-
„ pellantibus & adherentibus, & contra Dominum
„ Epiſcopum Trajectenſem ſepe dictum, ejusque
„ Procuratorem Fiſcalem, & quoscumque alios,
„ pro ipſo Domino Epiſcopo & ſuo Procuratore
„ Fiſcali intervenientes ſeu interventuros, faciant,
„ & non aliter, plenius continetur, nulliter licet
„ & de facto, vel ſaltem inique, nullitate omnium
„ per eundem Dominum Epiſcopum in hac cauſa,
„ & cauſis hujusmodi actitatorum, & ejus reve-
„ rentia ſemper ſalvis. Idcirco Procurator & Sin-
„ dicus antedictus, quibus ſupra nominibus, ſen-
„ tiens ſe & dictos Dominos ſuos, tam appellantes
„ quam adherentes, ſupra deſignatos, multipliciter
„ gravatos, ac timens in poſterum plus pregravari
„ poſſe, a premiſſis pretenſis monitionibus, re-

„ qui-

„ quisitionibus & citationibus per dictum Dominum Episcopum in pretensis literis suis supra repetitis mentionatis, & nondum ad notitiam ipsorum Dominorum appellantium & adherentium „ deductis, seu eis juxta formam juris insinuatis, „ aut contra eosdem executis; nec non illarum „ pretensis insinuatione & executione, pretenseque sue excommunicationis contra dictos *Gerardum Zoudenbalch*, *Wilhelmum de Steenre*, *Johannem Boembouwer* & *Johannem de Masch*, nec non „ Scabinos, Consules & Oudermannos de anno „ presenti, & supra proxime mentionato assumptos & deputatos, ut pretenditur, late declaratione & denuntiatione; nec non pretensi interdicti „ contra *Johannem de Rynes de Baer*, *Johannem Coning*, *Johannem de Lantscroen*, *Rodolfum de Nyevelt*, Burgimagistros, *Florentium de Pallais*, „ *Gerardum Voet*, *Zwederum de Zulen* & *Cornelium Foyck*, superiores Oudermannos, omnesque alios „ & singulos Consules & Consiliarios novi & veteris Consilii ejusdem civitatis Trajectensis in annum proximum preterito, videlicet millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo, assumptos & electos, & primo loco pro se & sibi adherentibus appellantes, & in odium eorum in „ civitatem Trajectensem positi & fulminati seu „ lati, suppositione ejusdem pretensi interdicti sine „ assertis promulgatione & declaratione, & ipsius „ denuntiatione, omnibusque & singulis gravaminibus exinde quomolibet colligilibus illatis seu „ inferendis, & a dicto Domino Episcopo, & ejus „ asserto judicio seu tribunali, non recedentes a „ quacumque appellatione, prius per dictos primo „ loco appellantes interposita in hac causa, & per „ dictos adherentes appellationi hujusmodi adhe-

„ rendo approbata & ratificata; ſed illam per iſtam,
„ & hanc per illam quantumcunque appellationem
„ hujusmodi confirmando, ad reverendiſſimum in
„ Chriſto Patrem & Dominum, Dominum Archie-
„ piſcopum Colonienſem, ejusque Curiam & Offi-
„ cialem Generalem, aut reverendiſſimum Domi-
„ num Legatum Apoſtolicum per Alemanniam de-
„ putatum, aut ſanctiſſimum in Chriſto Patrem &
„ Dominum noſtrum Dominum *Sixtum*, divina
„ providentia Papam quartum & modernum, ejus-
„ que ſanctam ſedem Apoſtolicam, in his ſcriptis
„ provocat & appellat, apoſtolosque primo, ſe-
„ cundo, tertio, ac inſtanter, inſtantius & inſtan-
„ tiſſime ſibi dari petit, & requirit ſi quis ſit, qui
„ ſibi eos dare poſſit, ſubmittens ſe & omnes Do-
„ minos ſuos, tam primo loco appellantes & ipſis
„ adherentes predictos, quam eosdem pro modo
„ appellantes, ſibique adherentes & adheſuros,
„ eorumque bona preſentia & futura, mobilia &
„ immobilia, ubilibet conſtituta protectione & tui-
„ tioni dominorum predictorum, & cujuslibet eo-
„ rum; atque proteſtans de reali & effectuali inſi-
„ nuatione, nec non proſecutione appellationis
„ preſentis, & aliarum prius interpoſitarum appel-
„ lationum, loco & tempore oportunis, ac alias
„ faciens, prout fuit & ejus, moris, juris atque ſtili.

„ Qua quidem appellationis papiri cedula per
„ me Notarium referentem ibidem publice alta &
„ intelligibili voce perlecta & recitata, idem *Ni-*
„ *colaus* Sindicus & Procurator, ac ſindiciario &
„ Procuratorio nominibus quibus ſupra, appellavit,
„ provocavit, &c.

„ Acta fuerunt hec Trajecti in Eccleſia paro-
„ chiali Civili Trajectenſi, ſub anno, indictione,
„ menſe, hora & pontificatu quibus ſupra, preſen-

„ tibus

„ tibus ibidem honorabilibus & discretis viris, Do-
„ mino *Hermanno Laurentii*, Presbytero perpetuo
„ beneficiato in eadem Ecclesia, & *Lubberto van*
„ *der Helle* cive Trajectensi, testibus ad premissa
„ vocatis specialiter & rogatis.
„ Et ego *Tilmannus Monffelen de Ustaria*, &c.

Alvorens dit beroep wierdt werkstellig gemaakt waren door de Regeerders der Stadt Keulen geleitsbrieven vergund aan de Utrechtsche borgers en onderzaten, en hadt de Raadt dezer Stadt iemant derwaarts gezonden, om aan haar wegens het geding met den Bisschop goet onderricht te doen, zo als blykt uit dezen brief:

„ Eersame, voersichtige, wyze, lieve Hee-
„ ren, bisondere goede vrunden.

„ Wy gebieden ons zeer vruntlike tot uwen Eer-
„ samheyden, den welken gelieven willen te we-
„ ten, dat wy der zelver uwer Eersamheyden ghe-
„ leytsbrieve voer onsen borgeren ende onderzaten
„ ontfangen, ende in goeder mate verstaen heb-
„ ben, ende willen oic zulcx tanderen tyden gheer-
„ ne verschulden na onsen vermoigen. Oick, eer-
„ same lieve Heeren, heb wy zeker zaken aldaer
„ te vervolgen, ons, ende onsen gemeynen bor-
„ ger, treflike aengaende, als die Meyster *Adolph*
„ *Zegener*, of ander, brenger des briefs van onser
„ wegen openen ende te kennen gevende werden
„ zullen uwe eersame Wysheyden, die wy dan bid-
„ den zeer vruntlike hem int ghoen zy te kennen
„ geven ende openen, te geloven gelyck ons zel-
„ ve, ende hem daer inne zoe radich ende dadich
„ te wezen, als wy doch gantzlich betrouwen, en-

„ de oick tanderen tyden in gelyken ofte meerde-
„ ren zaken van ons gheerne gedaen zouden willen
„ hebben uwe eerſame Voerſichticheyden, die
„ God almachtich bewaeren wil zelich ende ge-
„ ſont. Geſcreven op ten vyften dach in Junio
„ anno LXXIX.

Het Gerichtshof van Keulen hadde haare zitplaats te Buderik, leggende onder het gebied van *Jan* Hertog van Cleef en Grave van der Mark, en hebben de Utrechtſche aan den Officiaal en de vordere leden van die Rechtbank, ter aanbeveeling van haare zaak, en ter verzoek van ſchielyke afdoening, geſchreven, en kort daar naa het zelve gedaan aan den voornoemden Hertog *Jan*, als mede aan den Deken van Xanten, met verzoek van de zaak te willen begunſtigen, en de Rechters aan te manen tot ſpoedige afhandeling.

De eerſte brief is van dezen inhoudt:

" Eerweerdige, eerſame, voerzichtige, wy-
" ze, biſondere, lieve Heeren.

" Wy gebieden ons zeer vruntlike tot uwen
" liefden, den welken wy vruntlike begeren te we-
" ten, dat, ende alzoe onze gnedige Heer van
" Utrecht, wt quaden informacie eniger, liever
" ziende twiſt onvrede ende verdriet, dan vrede
" minne ende vruntſcap tuſſchen zynen Gnaden
" ende zynre Gnaden ſtadt ende onderzaten van
" Utrecht, ons boven recht ende redenen tiegens
" onſe rechten ende previlegien, ende dat meer is,
" zonder ons daer op gheroepen, vermaent, ge-
" citiert, ofte verwonnen te wezen, moitwillent-
" like te banne gedaen, ende doen verkundigen
" heeft, als men zeyt, daer van wy doch te goe-
" der

" der tyt tot uwen Eerweerdicheyden, om in on-
" sen recht beschut, beschcermpt, ende onderhou-
" den te moigen wezen ende bliven, geappelliert
" hebben, hangende alzoe die zake van der appel-
" lacien noch ongeeynt voer den zelven uwen Eer-
" samen liefden. Soe wy dan, lieve Heeren, on-
" sen gnedigen Heer van Utrecht in zynre juris-
" dictien ny hinder, letsel, noch achterdeel gedaen
" en hebben, ende harde noide doen zouden, mer
" hebben die altois gheeerdt ende ghevordert na
" onsen vermoigen, ende daer en boven aldus ge-
" vexiert ende gemoyet werden boven recht ende
" reden, als uwe Eersame wysheyden beth dan wy
" verstaen konnen, ende den zelven genoich ghe-
" bleken ende getoent is; soe ist, dat wy zeer
" vruntlike begeren aen den selven uwen Eerweer-
" dicheyden, Eersamheyden, voersichticheyden
" ende wysheyden, ons in onsen rechten te be-
" scudden, ende te beschermen, ende goede corte
" expedicy van justicien te doen ende wedervae-
" ren laten. Vermochten wy oick wederom u,
" of enich van u allen enige zaken te lieve, daer
" inne zullen ons altois goetwillich ende bereyt
" vynden die voerscreve uwe Eersame wysheyden,
" die God almechtich behueden wil wailsaerende,
" zelich ende gesont. Gescreven op ten sesten
" dach in Julio anno LXXIX.

Aan den Hertog van Cleef is deze brief afgezonden:

" Hoichgeboere, duerluchtige, moigende
" Forste, gnedige lieve Heer.

" Wy gebieden ons zeer vruntlike tot uwen
" Forstliken Gnaden, den welken wy oitmoideli-

" ken begeren te weten, hoe dat by toedoen ende
" raide eniger by onſen gnadigen Heer van Utrecht
" wezende, ende, alſt blyct, liever onminne, on-
" ruſt ende onvrede tuſſchen zynen Gnaden ende
" ons zyende ende hem daer toe verweckende,
" den zelven onſen gnedigen Heer zoe verre mit
" ſlinken onderwyſen ende informacien, tiegens
" onſen rechten ende privilegien dragende, ge-
" bracht ende geraden hebben, dat zyne Gnade
" hoeren ongenaide aen ons gekiert ende op ons
" geleyt gehadt hebben, ende noch dagelycx aen,
" ende op ons, kieren ende lecgen, ende zonder-
" lingen tiegens onſe privilegien en rechten voer-
" ſcreve, mit enen proceſſe in den gheeſteliken
" rechte, hangende voer den Officiael des Hoefs
" van Coelne, op deze tyt in uwer Gnaden Stadt
" Buderick reſiderende. Ende want wy dan, gne-
" dige Heer, mit onſen gnedigen Heer van Utrecht
" anders niet en begeren dan minne ende vrunt-
" ſcap, ende zynen Gnaden mit live ende goede
" te doen alle tgoent wy konnen ende moigen, en
" de goede onderſaten hoeren lantsheer ſchuldich
" zyn van doen, als men dat int eynde in der waer-
" heyt bevynden zal, behoudeliken onſer rechten
" ende previlegien, die zynre Gnaden voervade-
" ren, ende die zelve zyne Gnaden tanderen ty-
" den by raide ende tiegenwoirdicheyden van
" uwen Gnaden ons geloift hebben tonderhouden;
" ſoe iſt, Gnedige lieve Heer, dat wy, achter-
" volgende die oude gonſt, ende zonderlinge vrunt-
" ſcap, die altois tuſſchen uwer Gnaden ouderen,
" ende der zelver uwer Gnaden geweeſt hebben
" ende noch zyn, ende wy oick na onſen vermoi-
" gen na te gaen ende te houden dencken, ende
" dagelycx mit uwer Gnaden onderſaten (daer toe

" wy

" wy ons gedragen) nagaen ende houden, bidden
" oitmoedelike ende dyenſtelike uwe Forſtelike
" Gnaden, aen den Officiael ende Hof van Coelne
" binnen Buderyck reſiderende, te ſcriven ende
" te begeren, ons in onſen rechte beholplike te
" wezen, ende daer van corte expedicy van juſti-
" cie te doen ende te wedervaeren laten, zoe des
" van rechts wegen geboerlike zyn zall, ons daer
" van behoirlike brieve in der beſter formen als wy
" op uwen Gnaden betrouwen, by dezen onzen
" Bode overzeyndende, om die voert te beſtellen
" ende te ordineren aen den voerſcreven Officiael
" ende Hove, zoe dat beſt dienen zall. Hoich-
" geboere, duerluchtige Forſt, gnedige lieve Heer,
" vermochten wy oick wederom enige zaken, daer
" inne en willen ons niet ſparen die zelve uwe For-
" ſteliken Gnaden, die God almechtich behueden
" ende bewaeren wil zelich ende geſont. Geſcre-
" ven op ten XXIIIſten dach in Julio anno LXXIX.

Aan den Deken van Xanten (1) heeft de Raadt dezer Stadt dezen brief geſchreven:

" Eerſame, biſondere, lieve Heer.

" Uwe Eerſamheyden moigen wel weten ende
" verſtaen hebben, dat wy zeker proceſſen tiegens
" onſen gnedigen Heer van Utrecht in den Hove
" van Coelne, op deze tyt binnen Buderick we-
" zende, ongheeyndt hangende hebben, ende zoe
" wy dan mit den zelven onſen gnedigen Heer niet
" en begeren dan minne ende vruntſcap, ende zy-
" nen

(1) Deze is genaamt geweeſt *Arnoldus Heynricus*. Ziet Dumbar, t. 1. Analect.

" nen Gnaden te doen alle tgoent goede onderza-
" ten hoeren rechten lantsheer ſculdich zyn van
" doen, behoudens onſen rechten ende previle-
" gien, die ons zyne Gnaden geloift hebben te
" houden: ende die zelve proces ons, tiegens ende
" contrary onſen rechten ende previlegien, van
" onſen gnedigen Heer voerſcreve, wt raide ende
" inſtigatien eniger, die liever onvrede raiden en-
" de onminne maken zouden tuſſchen onſen gnedi-
" gen Heer ende ons, opgeleyt ende aengedron-
" gen wert, ende wy ons oick zonderlinger goede
" vruntſcap tot u verzien ende verlaten, is onſe
" vruntlike begeren aen uwen Eerſamheyden, den
" Officiael, des Hoefs van Coelne voerſcreve, zoe
" vele des geboerliken is, te onderwyſen mit ſcrifte
" ofte anders, dat hy ons tot onſen rechten be-
" holplike zyn, ende corte expedicy van juſticien
" doen ende wedervaren laten willen na vermoi-
" gen des rechts: ende vermochten wy yet vor-
" der, daer inne en willen ons niet ſparen uwe
" Eerſamheyden, die God almechtich behueden
" wil zelich ende geſont. Geſcreven op ten XXIII
" ſten dach in Julio anno LXXIX.

Ook heeft de Raadt dezer Stadt op den zelven dagh noch eenen brief afgeveerdicht, aan Meeſter *Jan van Dingenden*, Leeraar in de geeſtelyke Rechten, den zelven hunne zaak en de ſpoedige afdoening derzelve aanbevelende, in deze bewoordingen:

" Eerſame, voerſichtige, wyſe, lieve Heer,
" biſonder goede Vrunt.

" Wy dancken u vruntlike uwer goeder gonſte
" ende vruntſcap. Ende zoe dan die zake zeer
" lan-

" lange gehangen heeft, ende noch ongeeyndt is,
" ende wy van den geleerden int gemeyne, ende
" zommigen zeer trefliken uwen goeden vrunden,
" verſtaen, dat die eerbaer Officiael van Coelne
" ons die abſolucie niet weygeren en mach van
" rechts wegen; mer, ſculdich geweeſt had, die
" ons over langen tyden te geven, verdunct ons
" zulcx vertreck, aengezien, dat wy ter eren van
" den Hove, ende zonderlingen ter liefden van u,
" aldaer die zake gheerne laten ende vervolgen
" zoude. Is hyrom onſe vruntlike begeren aen
" uwen Eerſamheyden, alzoe te helpen ſtellen en-
" de vuegen, dat wy die abſolucie mitter revoca-
" cie van den Interdict mitten yerſten verwerven
" ende verkrygen, ende vort expedite juſticie ghe-
" ſchien ende wedervairen moigen; anders zullen
" wy genoidicht werden te appellieren, ende onſe
" zake te vervolgen mit rechte, daer des geboir-
" like zyn zal, des wy voirwaer liever voor by
" gaen zouden. Doende dan, eerſame lieve Heer,
" als wy betrouwen, wy zullen wederom doen,
" als wy tanderen tyden geſcreven, ende doen
" zecgen hebben uwen Eerſamheyden, die ons
" vorder niet ſpaerende onſe Heer God behueden
" wil zelich ende geſont. Geſcreven op ten XXIII
" ſten dach in Julio anno LXXIX.

De Regeerders dezer Stadt hebben na veele aangewende moeite de Utrechtſche Geeſtelykheit, te weten de vyf Gods-huizen, in hun belang overgehaald, in zo verre, dat zy niet alleen weigerden aan het uitgeſproke vonnis te gehoorzamen, en dieshalven niet ſtaakten de oeffening van den openbaren Godsdienſt, maar zelfs verklaarden het gedane hoger beroep van de Stadt aan te kleven, en

is

is hen, ter beneeming van alle bekommering en gegronde vrees, van hier door afbreuk te zullen lyden in de bezitting hunner bedieningen, goederen en inkomſten, dezen ſchadeloos-brief uitgelevert:

„ Wy Borgermeyſteren, Scepenen, Raiden en-
„ de gemeyne Oudermans van den ouden Raide
„ ende van den nywe der Stadt van Utrecht doen
„ kondt allen luden, die dezen brief zellen zien,
„ of hoeren lezen, dat wy geloift hebben ende ge-
„ loven mit dezen onzen brieve, den eerſamen
„ Heeren Prelaten ende Capittelen van den Doem,
„ Oudemunſter, ſunte Peter, ſunte Jans ende ſun-
„ te Marien tUtrecht, ende ſingulaere perſonen
„ van hem ende van den Kerken voerſcreve, ſoe
„ wien dattet aendraicht, of aendragen mach,
„ nu, of in toekomenden tyden, waert zake, dat
„ hoer Kerken goeden, ofte ſingulare perſonen
„ der Kerken, ofte der ſingulare perſonen goeden,
„ enigen laſt, hinder, ſcade, ofte ongeval aen-
„ quaem, ofte coſten deden, het waer van wien
„ dat het waer, hy waer gheeſtelich ofte weerlich,
„ mit rechte, mit vengniſſe, mit veede, mit roef,
„ mit brant, of anders, om des willen, dat zy tot
„ onſer neerſtige vervolge ende verſueke, in der
„ zake, die onſe gnedige Heer van Utrecht, of
„ zynen Fiſcael, tiegens ons hem vermeten te heb-
„ ben, ende dagelycx vervolgen, toekomende van
„ zekere banninge ende wtludinge mit onſer Stadt
„ clocken, die men zeyt wy gedaen zouden heb-
„ ben van Heren *Dyrck van Huesden* ende *Jan van*
„ *Mekeren*, ons, ende onſer appellatien in der zel-
„ ver zake, gunſtelike byſtant ende adheſie gedaen
„ hebben, dat wy hemluden ende ſingulare perſo-
„ nen van den voerſcreve Kerken ende hoer goe-

„ den

„ den daer af op onſen coſt ontheffen, voerſtaen
„ ende daer af doen, den ſchade verrichten, ende
„ die coſten wedergeven zellen tot allen tyden,
„ als wy des verzocht zellen werden. Welke
„ coſten ende ſcaden wy hemluden, ende enen
„ ygeliken van hem toe geloven zellen te groten
„ ende te cleynen mit hoeren ſimpelen woerden
„ zonder eeden, zonder ons des te weren mit eni-
„ gen rechten gheeſtelick ofte weerlick, renun-
„ cierende ende vertyende van allen exceptien en-
„ de nywen vonden, die men hyr tiegens bedenc-
„ ken ofte verſieren mach, ende mits den welken
„ wy ons beſchermen, ofte tiegens dat boven ge-
„ ruert ſtaet, doen zouden moigen.

„ Voert zoe geloven wy den Heeren voerſcre-
„ ve deze voerſcreve zake ende appellatie voer
„ ons, ende den ghenen, die ons geadhereert ende
„ byſtandt gedaen hebben ende doen, ende allen
„ anderen, die dat aencleven mach, te vervolgen
„ op onſen coſt, daer dat van noide en geboirlike
„ wezen zal, alle argeliſt ende nywe vonden wt-
„ geſcheyden.

„ In oerkonde des briefs bezegelt mit onſer Stadt
„ zegele. Gegeven int jaer ons Heren duſent vier
„ hondert negen ende tſeventich op ten derden
„ dach in Auguſto.

Het ontbrak de Utrechtſche aan genen iever, noch zy ſpaarden geene koſten, om dit beroep, ſtrekkende ter bekoming van ontſlag van den Ban, en intrekking van het Interdict, te vervolgen; maar zy ondervonden met eenen loozen en machtigen tegendinger te doen te hebben, welke geenen minderen vlyt aanwende, om zyn geveld vonnis ſtand te doen grypen, en tot zyn voordeel hadt, dat het hoger

hoger beroep geſchiede aan eene geeſtelyke Vierſchaar, wiens tydelyk belang medebracht alle wederſtreving tegens het geeſtelyk gebiedt tegen te gaan. Geen wonder derhalven, dat het handhaven van de macht der Kerkelyken over de wereldſche by dezelve ſwaarder woeg, dan alle de aangehaalde en bygebrachte vryheden en voorrechten, welkers bewaaring de Utrechtſche zo ſterk voorſtonden en beſchermden, en welkers ſchennis en verbreking door den Biſſchop, tegens zyne gedane beloften en geſtaafden eedt, zy vermeinden duidelyk aangetoont te hebben.

Hier voren heb ik verhaalt, dat door tuſſchenſpreken der Steden *Deventer* en *Swol*, de Staten met den Biſſchop over een gekomen waren hunne gemachtigde in het begin van de Maand Juny te Wyk te zenden, om met den anderen te ſpreeken over de wederzytſche beſwaarniſſen. Deze byeenkomſt vruchteloos afgelopen zynde, hebben de afgezonde Raadts-vrunden der gemelde Steden de zaak niet laten vaaren, maar verder aangehouden, en uitgewerkt, dat de Staten en de Biſſchop de wederzytſche grieven den anderen ſchriftelyk zouden toezenden, en op dezelve antwoorden. De Stadt *Utrecht* heeft hier in, even als te vooren, niets gedaan, dan met mede kennis van die van *Amersfoort*, aan welke zy dezen brief heeft geſchreven:

" Eerſame, biſondere goede Vrunden.

" Alzoe anderdages by tuſſchen ſpreken ende " middele der Steden Deventer ende Swolle, om " ruſte ende vrede in den lande te onderhouden, " zoe verre tuſſchen onſen gnedigen Heer van

" Utrecht

" Utrecht ter eenre, ende zynre Gnaden Staten
" van den lande ter andere zyde verſproken ende
" geſloten is geweeſt, dat zyne Gnaden ende die
" Staten op enen dach doe benoempt, hoere ge-
" breken aen beyden zyden in ſcriften bezegelt
" over ende weder over doen geven ende overle-
" veren zouden, twelc, geminde vrunden, by goet-
" duncken ende raide van uwen Eerſamheyden op
" die tyt gheſchiet is. Soe dan, eerſame goede
" vrunden, vorder by den voerſcreve Steden ver-
" ſproiken ende vercalt is geweeſt, dat parthyen
" voergeruert elck op des anderen beclachten en-
" de gebreken op enen anderen dach hoere ant-
" woerde weder overgeven ende doen zouden,
" heb wy op die gebreken ons gnedige Heere voer-
" ſcreve, die wy op die tyt terſtont overzeynde-
" de, ende nu weder mitter antwoerde daer op
" gheraympt hyr inne beſloten overzeynden uwen
" Eerſamheyden, tot dien eynde, dat die zelve die
" voerſcreve gebreke ende raminge van der ant-
" woerde viſitieren ende wel doerſien ſellen moi-
" gen, ende ons daer van by dezen onſen Bode
" uwe goede aviſament ende goeden raidt weder
" overzeynden; want wy daer inne niet voertgaen,
" noch ghene antwoerde te gheven en dencken
" buten rade ende goetduncken van den zelven
" uwen Eerſamheyden, die ons vorder niet ſpae-
" rende God behueden wil zelich ende geſont.
" Geſchreven op ten XXVI dach in Julio anno
" LXXIX.

Gelyke brief van den zelven inhoudt, is ook aan die van *Rhenen* gezonden.

Zo de Biſſchop als de Utrechtſche hebben hunne beſwaarniſſen den anderen toegezonden, en hebben de laatſte het antwoord van den Biſſchop op

op de opgegeve grieven afgewacht, alvorens zy op de zyne hunne aanmerkingen hebben afgezonden, en tot dat einde aan den zelven dezen brief geſchreven:

" Eerweerdige Vader in Gode, hoichgebore " Forſt, gnedige lieve Heer.

" Alzoe anderdages, overmits tuſſchenſpreken " der gedeputierden Raitsvrunden van den tween " Steden van Overyſele, alze *Deventer* ende *Swolle*, " alzulke articulen ende ghebreken als uwe Gna- " den ter eenre, ende wy mit anderen van den Sta- " ten van uwer Gnaden lande ter ander zyde op " malcanderen hadden ende noch hebben, tiegens " ende contrary den tractaet in den jaer LXXVII " leſtleden gemaict, uwen Gnaden ons, ende wy " wederom uwen Gnaden in ſcrift beſloten over- " gezeynt ghehadt hebben, om een ygelich die te " viſiteren, te doerzien ende dan zyne antwoerde " weder daerop te geven. Soe, gnedige Heer, en " is die antwoerde van dezer zyde tot hier toe niet " afterwert geſtelt, noch vertoigen mit enigen " moitwille of opzette tiegens uwen Gnaden; mer " is bliven ſtaen ende verwacht ter eren ende weer- " dicheyt van uwen Forſteliken Gnaden, die wy " daer op verbeyt hebben, ende noch verbeyden; " tot wat tyden die bereyt geweeſt hadden the " antwoerden, wy zouden mede bereyt geweeſt " hebben. Bidden hyrom oitmoidelike uwe For- " ſtelike Gnaden, ons des niet te verkieren, want- " tet zonder opſet ende arch gheſchiet is, ende zyn " altois bereyt, als uwen Gnaden believen zall ant- " woerde op onſe gebreken overgegeven in ſcrifte " beſloten over te leveren, terſtont onſe antwoer-

" de

" de daer by in ſcrifte beſloten weder over te doen
" gheven. Bidden hyrom oitmoidelike uwe For-
" ſtelike Gnaden als boven ons by dezen onſen Bo-
" de, dach ende tyt ſcriftelike te laten weten, als
" uwe Gnaden antwoerde geven willen in manie-
" ren voerſcreve. Wy willen ter zelver tyt onſe
" antwoerde oick alzoe terſtont doen preſentieren
" ende overgeven den zelven uwen Forſteliken
" Gnaden, die over ons gebiedende God almech-
" tich behueden wil in enen langen zeligen leven.
" Geſcreven op ten yerſten dach in Auguſto anno
" LXXIX.

De Utrechtſche geenen voordeeligen uitſpraak by de voorige Rechters verkregen hebbende, hebben haare zaak gebragt voor den Roomſchen Stoel, en op eenen en den zelven dagh, te weten den vierden Auguſtus, uitgelevert deze drie volmachten ter bevordering van hun geding voor het Roomſche Hof.

" Procuratorium in Romana Curia ad impe-
" trandum quascumque literas Apoſtolicas.

" Univerſis & ſingulis preſentes literas, ſive pre-
" ſens publicum inſtrumentum viſuris, nos JOHAN-
" NES DE RYNES DE BAER, JOHANNES DE CONING,
" JOHANNES DE LANTSCROEN, RODOLFUS DE NYE-
" VELT, Burgimagiſtri, ZWEDERUS DE ZULEN,
" CORNELIUS FOYCK, FLORENTIUS DE PALLAIS &
" GERARDUS VOET, ſuperiores Oudermanni, ac
" Scabini, Conſules & communes Oudermanni
" civitatis Trajectenſis, conſilii antiqui & novi
" anno ſeptuageſimo octavo proxime preterito de-
" putati & electi: nec non GERARDUS ZOUDEN-
" BALCH, WILHELMUS DE STEENRE, Burgima-
" giſtri,

" giſtri, JOHANNES BOOMHOUWER & JOHANNES DE
" MASCH, ſuperiores Oudermanni, ceterique Sca-
" bini, Conſules & communes Oudermanni conſilii
" dicte civitatis Trajectenſis anno ſeptuageſimo
" nono preſenti & currenti electi & deputati, fa-
" cimus manifeſtum, quod nos in domo noſtra Con-
" ſulatus ad infraſcripta faciendum ſpecialiter con-
" gregati, omnibus melioribus modo, via, jure,
" ſtilo, cauſa & forma, quibus melius & efficacius
" potuimus & debuimus, ac poſſumus & debemus,
" citra tamen quorumcumque noſtrorum Procura-
" torum & Sindicorum noſtrorum, hactenus per
" nos quomolibet conſtitutorum, revocationem,
" fecimus, conſtituimus, creavimus ac ſolempniter
" ordinavimus, ac facimus, conſtituimus, creamus
" & ſolempniter ordinamus noſtros, & dicte civi-
" tatis noſtre Procuratores & Sindicos, actores,
" factores, negotiorumque noſtrorum infraſcripto-
" rum geſtores, ac nuncios ſpeciales & generales,
" ita tamen quod ſpecialitas generalitati non dero-
" get, nec e contra, videlicet venerabiles & provi-
" dos viros, Dominos & magiſtros *Coronatum de*
" *Planta*, utriuſque juris doctorem, *Livinum de*
" *Buſco*, *Johannem Bottelier*, *Johannem Nillis*, &
" *Ottonem Speck*, in Romana Curia cauſarum Pro-
" curatores, abſentes tanquam preſentes, & quem-
" libet eorum in ſolidum; ita tamen, quod non ſit
" melior conditio primitus occupantis, neque dete-
" rior ſubſequentis; ſed quod unus eorum incepit,
" id alter eorundem proſequi valeat, mediare &
" finire cum effectu ad noſtrorum, & communium
" noſtrorum, nominibus, & pro nobis, quaſcunque
" literas Apoſtolicas, gravem vel juſticiam in ſe
" continentes, cujuscunque tenoris exiſtant, in
" Romana curia, aut extra eam; impetrandum &

" ob-

" obtinendum, impetratisque & obtentis contra
" nos per quascumque personas ecclesiasticas vel
" seculares convenientim & divisim in Audientia
" literarum contradictarum Domini nostri Pape, &
" extra eam, contradicendum: nec non literis hu-
" jusmodi pro nobis impetratis, aut impetrandis,
" contradicentibus in eadem Audientia, aut alibi,
" opponendum & respondendum: nec non ad om-
" nes & singulos actus & terminos de stilo vel con-
" suetudine dicte Romane Curie in talibus fieri &
" observari solitos, procedendum, & procedi vi-
" dendum: unum quoque & plures Procuratorem
" & Sindicum, sive Procuratores & Sindicos, loco
" eorum substituendum, eumque, vel eos, revo-
" candum, & onus procurationis & sindicatus hu-
" jusmodi in se reassumendum totiens, quotiens
" opus fuerit, ac eis, vel eorum alteri, visum fue-
" rit expedire: & generaliter omnia & singula fa-
" ciendum, dicendum, gerendum, exercendum &
" procurandum, que in premissis, & circa ea, ne-
" cessaria fuerint, seu etiam quomolibet oportuna
" & que nos faceremus & facere possemus, si pre-
" missis omnibus & singulis presentes & personali-
" ter interessemus, etiamsi talia forent, que manda-
" tum exigerent magis speciale, quam presentibus
" est expressum.

" Promisimus insuper, & tenore presentium pro-
" mittimus, vice & nomine omnium quorum in-
" teresst, intererit, aut interesse poterit quomolibet
" in futurum, nos ratum & gratum perpetuo habi-
" turos totum id & quidquid per dictos nostros Pro-
" curatores & Sindicos, aut eorum quemlibet, ac
" ab eis vel eorum altero, substitutos, aut alterum
" ipsorum, actum, factum, dictum, procuratumve
" fuerit in premissis, aut aliquo premissorum, rele-

" vantes eosdem exnunc ab omni onere ſatisdandi,
" judicioque ſiſti & judicatum ſolvi, cum omnibus
" & ſingulis ſuis clauſulis neceſſariis & oportunis,
" ſub ypotheca & obligatione omnium bonorum
" noſtrorum preſentium & futurorum, ac qualibet
" alia juris & facti renuntiatione ad hec neceſſaria
" pariter & cauthela.

" In quorum omnium & ſingulorum fidem &
" teſtimonium premiſſorum, preſentes noſtras lite-
" ras, ſeu preſens publicum inſtrumentum exinde
" fieri, & per Notarium publicum infraſcriptum
" ſubſcribi & publicari mandavimus, ſigillique ci-
" vitatis noſtre antedicte appenſione juſſimus & fe-
" cimus communiri. Datum & actum Trajecti in
" domo noſtra Conſulatus antedicta, ſub anno a
" nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo
" ſeptuageſimo nono, indictione duodecima, die
" vero Mercurii quarta menſis Auguſti hora prima-
" rum vel quaſi, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto
" Patris & Domini noſtri Domini *Sixti*, divina pro-
" videntia Pape quarti, anno octavo, preſentibus
" ibidem diſcretis viris *Johanne Taets*, & *Alberto*
" *Voghel* laycis Trajectenſibus, teſtibus ad premiſſa
" vocatis ſpecialiter & rogatis.

" Procuratorium ad agendum & defendendum
" in Romana Curia.

" Univerſis & ſingulis preſentes viſuris, ſeu
" legi audituris, nos JOHANNES DE RYNES,
" &c. facimus manifeſtum atque ad univerſorum
" notitiam deducimus, & deduci volumus per
" preſentes, quod nos in domo noſtra Conſulatus
" ad infraſcripta faciendum ſpecialiter congre-
" gati,

" gati, &c. (1) videlicet venerabiles viros *Anthonium de Eugubio*, *Johannem Gerona*, *Nicolaum de Parma*, *Johannem Savagoti*, *Petrum de Eugubio*, *Tylmannum Brandis*, *Henricum Bockenouwe*, *Gerwinum Mitiben*, in Romana Curia cauſarum Procuratores: nec non *Johannem Heesboem*, Prepoſitum eccleſiæ ſancti Petri Trajectenſis, & *Dominicum de Lovatis*, & *Gregorium de Valletariis*, ſanctiſſimi Domini Pape noſtri Cubicularios & Canonicos Trajectenſes, *Vincentium de Eyll*, Prepoſitum Alderzalenſem Trajectenſis dyoceſis, abſentes tanquam preſentes, & quemlibet eorum in ſolidum; ita tamen quod non ſit melior conditio primitus occupantis, nec deterior ſubſequentis; ſed quod unus eorum inceperit, alter eorundem id proſequi valeat mediare & finire, ad, noſtrorum conſtituentium nominibus & pro nobis, noſtrisque adherentibus & adheſuris, in omnibus & ſingulis cauſa & cauſis, tam eccleſiaſticis quam prophanis, quacumque occaſione nobis conſtituentibus a quibuscunque perſonis, ac illis per nos in Romana Curia motis, ſeu movendis, (ſi, & in quantum, eedem cauſe, & earum quelibet, ad eandem Curiam ſint legitime devolute & ibidem pertractande, & non alias, aliter, nec alio modo) coram quibuscumque judicibus ſive Commiſſariis, etiam ſancte Romane eccleſie Cardinalibus, & ſacri palatii Apoſtolici cauſarum Auditoribus, judicibus ſive Commiſſariis, etiam quacumque auctoritate fungentibus, eccleſiaſticis ſeu ſecularibus, datis vel dandis, impetratis ſeu impetrandis, & coram quolibet in dicta Romana " Cu-

(1) Hier volgen dezelve woorden, welke in de voorgaande volmacht gevonden worden.

" Curia comparendum & agendum, nosque & no-
" ſtra jura in omnibus & per omnia defendendum,
" libellum & libellos, & quascumque petitiones
" ſummarias dandum & recipiendum, darique &
" recipi, litem ſeu lites conteſtandum & conteſtari;
" de calumpnia vitanda & veritate dicenda, cum
" omnibus & ſingulis ſuis clauſulis & capitulis, in
" & ſub calumpnie juramento contentis, jurandum
" & deliberandum, jurarique & deliberari, ponen-
" dum & articulandum, ponique & articulari vi-
" dendum & audiendum: nec non libello, & poſi-
" tionibus & articulis reſponderi, ac illos ad pro-
" bandum admitti, & remiſſionem ad partem de-
" cerni petendum & obtinendum: teſtes, literas,
" ſcripturas, inſtrumenta & quecumque alia pro-
" bationum in modum probationis producendum,
" productisque ex adverſo contradicendum: in
" teſtes & eorum dicta, ac contra libellum & poſi-
" tiones & articulos partis adverſe dicendum, ex-
" cipiendum, replicandum, duplicandum, tripli-
" candum, & ſic deinceps multiplicandum: crimi-
" na & defectus opponendum, objiciendum & pro-
" bandum, declarandum & declarari, concluden-
" dum & renuntiandum, concludique & renun-
" tiari, & ad alios quoſcumque terminos, de ſtilo
" vel conſuetudine ſervari ſolitos procedendum, &
" procedi videndum & audiendum: ſententiam ſeu
" ſententias, tam interlocutorias quam diffinitivas
" ferri petendum & audiendum, & ab ea, ſeu eis,
" & quocumque alio gravamine illato, ſeu inferen-
" do, provocandum & appellandum, appellatio-
" nem ſeu appellationes hujusmodi proſequendum,
" intimandum, inſinuandum & notificandum:
" apoſtolos, dampna, expenſas & intereſſe peten-
" dum & recipiendum, & ſuper ipſis expenſis, ſi

" ne-

" neceſſe fuerit, jurandum, ac judicis officium im-
" plorandum: abſolutionem ſimpliciter vel ad cau-
" thelam & reſtitutionem in integrum, & quecum-
" que alia juris benefieia, impetrandum & obti-
" nendum, impetratis & obtentis ex adverſo con-
" tradicendum: citatorias & alias quascumque li-
" teras & earum executionem impugnandum: cau-
" tionem de ſtando juri, & parendo mandatis Ec-
" cleſie, & alias cautiones quascumque interpo-
" nendum, & interpoſitas relevandum: unum quo-
" que vel plures Sindicum vel Procuratorem, aut
" Sindicos & Procuratores, loco eorum ſubſtituen-
" dum, eumque, vel eos, revocandum, & onus
" Procurationis ſive Sindicatus hujusmodi in ſe re-
" aſſumendum totiens, quotiens opus fuerit, ac
" eis vel eorum alteri placuerit, & viſum fuerit
" expedire: & generaliter omnia alia & ſingula fa-
" ciendum, dicendum, gerendum, exercendum &
" procurandum, que in premiſſis & circa ea neceſ-
" ſaria fuerint, ſive etiam quomolibet oportuna,
" & que nos faceremus, ſeu facere poſſemus, ſi
" omnibus & ſingulis preſentes intereſſemus, &c.

" Procuratorium Generale ad agendum in Ro-
" mana Curia.

" Univerſis & ſingulis, &c. Ad noſtrorum conſti-
" tuentium nominibus & pro nobis cauſam, ſeu cau-
" ſas appellationis, ſeu appellationum quarumcum-
" que dudum pro parte noſtra in quadam cauſa ver-
" tente inter nos ex una, & reverendum in Chriſto
" Patrem & Dominum, Dominum *David* Epiſcopum
" Trajectenſem, & ſeu quendam *Wilhelmum Buſer*,
" dicti Domini Epiſcopi Trajectenſis aſſertum Pro-
" curatorem Fiſcalem, de & ſuper nonnullis pretenſis
" exceſſibus per nos, ut ex adverſo pretenditur, factis

" & commissis, & illorum etiam partibus ex altera
" qualitercunque factarum & interpositarum, cum
" omnibus & singulis suis emergentibus, dependen-
" tibus & connexis, coram quibuscumque sancte
" Romane ecclesie Cardinalibus, aut sacri Palatii
" Apostolici causarum Auditoribus & Judicibus sive
" Commissariis, extraordinariis, ordinariis, dele-
" gatis, subdelegatis, delegandis, subdelegandis,
" ecclesiasticis sive secularibus, datis seu dandis,
" subrogatis vel subrogandis, deputatis vel depu-
" tandis, & eorum quolibet, in Romana Curia pro-
" sequendum & pertractandum: nec non coram
" eisdem comparendum & agendum, nosque &
" jus nostrum in omnibus, &c.

Alvorens dit hooger beroep werkstellig wierdt gemaakt, heeft de Geestelykheit hunne zorg en vleit aangewend, om, was het mogelyk, het geding te vereffenen, en is de Raadt dezer Stadt niet onwillig geweest, om onder redelyke voorwaarden met den Bisschop te verzoenen; doch de Bisschop eisschen gedaan hebbende, welke het verschil eigentlyk niet raakten, heeft de Regeering geoordeelt voor als noch niet verplicht te zyn zich daar op te uitten, maar te moeten aanhouden op antwoord wegens hunne aanbieding den Bisschop gedaan; en, om den Kerkvoogd van deze hunne mening kennis te geven, heeft zy dezen volgenden last-brief gegeven aan *Nicolaas van Domborch*, hebbende tot opschrift:

" *Procuratorium ad insinuandum Domino Trajectensi*
edulam oblationum civitatis Trajectensis &c.

" Universis & singulis &c. facimus manifestum,
" quod nos &c. unanimiter & concorditer feci-
" mus,

" mus, conſtituimus, creavimus & ordinavimus,
" ac tenore preſentium facimus, conſtituimus,
" creamus & ſolempniter ordinamus noſtrum &
" dicte civitatis noſtre Procuratorem, & Sindicum,
" actorem, factorem & negotiorumque noſtrorum
" infraſcriptorum geſtorem, ac nuntium ſpecialem
" & generalem; ita tamen quod ſpecialitas generali-
" tati non deroget; nec e contra, videlicet pro-
" vidum virum *Nicolaum de Domborch*, Clericum
" Trajectenſis dyoceſis, ſolum & in ſolidum, ab-
" ſentem tanquam preſentem, ad, ipſorum conſti-
" tuentium nominibus & pro eis, quandam papiri
" cedulam, certas oblationes, petitiones, prote-
" ſtationes, inſinuationes, ac nonnulla alia in ſe
" continentem, incipientem in ejus themate: *Innoteat veſtre reverendiſſime Paternitati, quod ad noſtram notitiam pervenerit, quanta caritate & benignitate quinque eccleſiarum veſtre civitatis Trajectenſis deputati, & ex preſtantioribus perſonis aſſumpti, ſuas operam & ſollicitudinem impenderint hijs diebus, ut inter eandem veſtram Paternitatem, & nos humiles & ſemper devotos ſubditos, preſentis, ac, prob dolor! imminentis diſſidii materia per honeſta & quedam media tolleretur, &c.* „ Et in ſuo fine concludentem: " *Et quia materia preſentis diſſidii non excedit limites & terminos primi veſtri originalis monitorii, ideo non credimus nos ſuper quibuscumque aliis quarumvis etiam queſtionum materiis extra prefatos limites & terminos, nobis per veſtram Paternitatem propoſitos, ad preſens reſpondere vel tractare debere fore obligatos; nec etiam ſperamus preſentem noſtram oblationem* (1) *propterea poſſe*

(1) In welke ſtukken deze aanbieding beſtaan heeft, is my onbekent, dewyl ik dit ſchrift, welkers begin en einde alleen hier uitgedrukt ſtaat, te vergeefs gezocht en op ons Stadthuis niet gevonden heb.

posse seu debere de jure quovismodo retardari. " Atque
" omnia & singula in eadem cedula contenta reve-
" rendissimo in Christo Patri & Domino Domino
" *David* Episcopo Trajectensi, nomine & ex parte
" dictorum constituentium, debite intimandum, in-
" sinuandum & notificandum; sibique etiam, no-
" mine dictorum constituentium, de & super eadem
" supradicta cedula, ac omnibus in ea contentis,
" a prelibato Domino Episcopo responderi peten-
" dum & obtinendum: unum quoque vel plures
" Procuratorem vel Sindicum, aut Procuratores &
" Sindicos, loco sui substituendum, eumque vel
" eos revocandum, & onus procurationis sive Sin-
" dicatus hujusmodi in se reassumendum totiens
" quotiens opus fuerit, & sibi placuerit, & visum
" fuerit expedire: & generaliter omnia alia & sin-
" gula faciendum, dicendum, gerendum, exercen-
" dum & procurandum, que in premissis necessa-
" ria fuerint, seu etiam quomolibet oportuna, &c.
" Datum & actum Trajecti sub anno a nativitate
" Domini septuagesimo nono, die quarta mensis
" Augusti, &c. presentibus ibidem discretis viris
" *Johanne de Blochoven*, *Anthonio filio Petri*, & *Her-*
" *manno Thoen*, civibus Trajectensibus, testibus
" ad premissa vocatis specialiter & rogatis.

Uit deze tusschen-komst der Geestelykheit moet ik besluiten, dat de afgevaardigde der twee Overysselsche Steden gelaacht hebben in hunne onderneeminge om den Kerkvoogd met de Staaten te vereenigen, en dat Bisschop *David* eenig genoegen gegeven heeft aan de Staten, welkers grootste bezwaar was over het misbruik der Hof-goederen, of zo genaamde Tafel-goederen, welkers inkomen geschikt waren voor het onderhoudt van den Kerk-

voogt,

voogd, en welke hy niet mocht vervreemden of bezwaaren, dan met kennis van de Staten. Dit maak ik op uit een Raadts-besluit des Maandaghs naa Petri ad vincula genomen, by 't welk *Jacob Jacobse* en *Beernt Proeys Aelbertse* uit den Rade out en nieuw geschikt zyn, om met de afgezonderde uit de Geestelykheit en Ridderschap te reizen naar Wyk, ten einde met den Bisschop in het vriendelyke te spreken, en overeen te komen over de *Hofgoederen*. Het komt my voor, dat dit verschil vereffent is, om dat in het vervolg van dit jaar geen melding meer gedaan word van der Staaten onmin met den Bisschop, maar alleen maar van het geding met de Stadt Utrecht, als mede de Stadt Amersfoort. En heeft van dezen tydt af de Geestelykheit, schoon ze het gedaane verbodt des Bisschops niet gehoorzaamde, en de Stad Utrecht in het hoger beroep aankleefde, zich bemoeit om den Bisschop met de Stadt te bevredigen. Door haar tusschenspreken is eene daghvaard te Coten, zynde een Dorp omtrent een uur van Wyk gelegen, beraamd des Dingsdaghs na assumptionis Mariae, zynde uit den nieuwen *Gheryt Zoudenbalch* en *Jan Boomhouwer*, en uit den ouden Raadt *Jan van Renes van Baer* en *Zweder van Zulen* benoemt, om die by te woonen. De Raadt dezer Stadt heeft brieven geschreven, zo aan de Heeren van de Ridderschap, als aan de Steden *Amersfoort*, *Rhenen* en *Wyk*, en haar verzocht eenige uit de hunnen op dien daghvaard te zenden. De brief, welkers opschrift was aan *Geryt van der A, Anthonys van Amstel ende van Mynen, ende voert anderen van der Ritterscap*, luid aldus:

„ Eersame, bisondere, goede Vrunden.

„ Alzoe en Dinxdage naistkomende tot Coten

„ tus-

„ tuſſchen mynen gnedigen Heer van Utrecht ter
„ eenre, ende ons ter ander zyden in preſentien
„ ende bywezen der Gedeputierden van der Ec-
„ cleſien ende der Steden, ende van der Ritterſcap
„ des Geſtichts van Utrecht aen deze zyde der
„ Yſelen, ene dachvaert gehouden zel werden te
„ pryme tyt, ruerende van zulken twiſt ende ge-
„ ſchele, als tuſſchen zyne Gnaden ende ons, her-
„ komende van onſen rechten ende previlegien
„ verrezen ende opgeſtaen zyn. Soe iſt, dat wy
„ vruntlike begeren aen uwen Eerbaerheyden ons
„ te lieve ter voerſcreve plaetze ende tyt te ko-
„ men, ende die zake ten beſten te helpen te ſtie-
„ ren, zoe dat nutſte wezen, ende tot ruſte ende
„ vrede beſt dyenen zall, ons wederom niet ſpae-
„ rende. God zy met u. Geſcreven op ten xv den
„ dach in Auguſto anno LXXIX.

Aan de Stadt *Amersfoort* is deze brief afgezonden:

„ Eerſame, biſondere, goede Vrunden.

„ Die eerbaer Heeren Deken der Kerke van
„ ſunte Maryen, ende Meyſter *Reyner van Ethen*,
„ Canonick tot Oudemunſter alhyr, hebben ons
„ volcomene relaſie gedaen van tgoent anderdages
„ by hemluden, ende uwer Eerſamheyden Gede-
„ putierden, mit onſen gnedigen Heer van Utrecht
„ vercalt ende verſproiken is gheweeſt, ruerende
„ die ghebreken ende gheſchelen tuſſchen zynre
„ Gnaden ter eenre, ende ons ter anderen zyde
„ verrezen ende opgeſtaen, aengaende onſen rech-
„ ten ende previlegien. Ende zoe dan, geminde
„ vrunden, voer tbeſte gheraympt is ene dachvaert
„ daer op gehouden te werden, die men dan in

„ pre-

" preſentien ende bywezen der Ghedeputierden
" van der Eccleſien, der Ridderſcap, ende der
" Steden des Gheſtichts van Utrecht aen deze zy-
" de der Yſelen, en Dinxdage naiſtkomende te
" prime tyt tot Coten houden zall, daer van wy te
" vreden zyn, ſoe is onſe vruntlike begeeren aen
" uwen Eerſamheyden, uwe treflike gedeputierde
" Raitsvrunden ter voerſcreve plaetzen ende uren
" oic te ſchicken ende te ordineren, om in dezer
" zake the helpen raiden ende verſien, zoe dat tot
" onderhoudinge onſer rechten ende previlegien
" nutſte wezen, ende tot ruſte ende vrede beſt die-
" nen zal. Doende dan, eerſame goede vrunden,
" in dien ſtuck, als wy betrouwen, ende oick tan-
" deren tyden in gelyken ofte meerderen zaken van
" ons gheerne gedaen zouden willen hebben uwe
" Eerſamheyden, die onſe Heer God behueden
" wil zelich ende geſont. Geſcreven op ten xv den
" dach in Auguſto anno LXXIX.

Met een weinig andere bewoording, doch in den zelven zin, is geſchreven aan de Steden *Rhenen* en *Wyck*.

Alhoewel op dezen daghvaard de zaken ſchenen ter bevrediging gevordert te zyn, zo heeft echter het gevolg geleerd, dat het den Biſſchop, moedig op het vonnis in het Hof van Keulen ten zynen voordeele uitgeſproken, geene rechte ernſt geweeſt is, om de Stadt Utrecht de bezitting hunner rechten geruſt te laten genieten. Dit blykt uit deze twee brieven, na den gehouden daghvaard, door den Raadt dezer Stadt aan die van *Amersfoort* geſchreven:

" Eer

" Eerſame, biſondere, goede vrunden.

" Alzoe en Dinxdage leſtleden to Coten op ter
" dachvaert by den Gedeputierden van den drien
" Staten int ſluten overgekomen ende gheraympt
" is geweeſt, dat myn gnedige Heer ter eenre,
" ende wy ter ander zyden, elcx twee goede man-
" nen ſchicken ende ordineren zouden, die zulke
" gebreken, als tuſſchen zynre Gnaden ende ons,
" ruerende van enen proces op deze tyt wezende,
" tuſſchen die tyt ende Sonnendage leſtleden eyn-
" den ende nederlecgen zouden. Soe wy dan, ge-
" minde vrunden, achtervolgende die voerſcreve
" rayminge onſe gedeputierden binnen Wyck by
" myns gnedigen Heeren van Utrecht gedeputier-
" den geſchickt gehadt, ende die aldaer om die
" zake te eynden twee dagen gehouden hebben,
" en konnen wy nochtant tot gheenre geboerliker
" wtdracht nochte eynde gekomen. Ende want
" wy dan in dezer zake niet en dencken te doen,
" dan by raide ende goetduncken der dryer Staten
" voerſcreve, is onſe vruntlike begeren aen uwen
" Eerſamheyden, uwe gedeputierde Raitsvrunden
" morgen te prime tyt alhyr by ons te zeynden,
" om in deſe zake te helpen raiden ende verſien,
" zoe dat in onderhoudinge onſer rechten ende
" previlegien nutſte wezen, ende tot ruſte ende
" vrede beſt dienen zal. Eerſame, goede vrunden,
" doende in dezen, als wy betrouwen, ende oick
" tanderen tyden in gelyken ofte meerderen zaken
" van ons geerne gedaen zouden willen hebben die
" zelve uwe Eerſamheyden, die onſe Heer God
" behueden wil zelich ende geſont. Geſcreven op
" ten XXIII ſten dach in Auguſto anno LXXIX.

" Eer-

" Eerſame, biſondere, goede vrunden.

" Niet tegenſtaende dat myn gnedige Heer van
" Utrecht in tiegenwoerdicheyt uwer, ende der
" Staten van den Lande Gedeputierden op ter laet-
" ſter dachvaert tot Coten gehouden, ons heeft
" doen zecgen, dat zyne Gnaden ons onſe previ-
" legien ende rechten dachten te houden, ende die
" niet te verminren, mer te vermeren; zoe heb-
" ben zyne Gnaden van deſer verledenre nacht ze-
" ker brieven tot Zeyſt voer die Kerken weder tie-
" gens ons doen opſlaen, zoe wy verſtaen; mer
" tinhouden van den brieven en is noch tot onſer
" kenniſſe niet gekomen. Twelck wy clagen, en-
" de in den beſten te kennen geven uwen Eerſam-
" heyden zulcx te moigen in gehuechniſſe te heb-
" ben, daer des gheboerlike zyn zall, ons wederom
" niet ſpaerende in des wy vermoigen te lieve den
" zelven uwen Eerſamheyden, die onſe Heer God
" behueden wil zelich ende geſont. Geſcreven op
" ten XXIIII ſten dach in Auguſto anno LXXIX.

Door dit gedrag des Biſſchops, in eenen tydt in welke 'er gewerkt wierdt om partyen te vereenigen, wierden de gemoederen der Utrechtſche zeer verbitterd, weshalven de Raadt oud en nieuw, met gemeene morgenſpraak van alle de Gilden den volgenden dagh, zynde den XXV Auguſtus, overdroegen, (1) dat zy wilde blyven by haare rechten, privilegien, wilkeuren, keuren en oude heerkomen, zonder te gedogen, dat door iemand eenige indracht in dezelve gedaan wierdt; en dat zy de zaak

(1) Matthaeus lib. II. de Nobil. cap. XVI. brengt dit Raadtsbeſluit ten onrecht op het Jaar 1478.

zaak tegens den Biſſchop in een Capittel Generaal zouden vervolgen, en in de zelve hunne grieven tegens den Kerkvoogd brengen, en recht van de Staaten, ter beteugeling van zynen hoogmoed verzoeken: insgelyks beſloten zy, alle de Utrechtſche borgeren, bekwaam om in Stadts regeering te zitten, welke Raden van den Biſſchop, of in eenige bediening of eedt waren, te beveelen den dienſten gedaanen eedt op te ſchryven, en neer te leggen. Van het eerſte hebben zy aan die van Amersfoort met dezen brief kennis gegeven:

" Eerſame, biſondere, goede vrunden.

" Alzoe wy van kenliken noitzaken, ende om " die onderhoudinge van onſen rechten, previle- " gien ende oude heerkomen, op en Saterdach " naiſtkomende Generail Capittel van den Staten " van den lande, tiegens onſen gnedigen Heer van " Utrecht hebben doen lecgen, (1) daer wy dan " onſe zake openen ende te kennen geven dencken, " is onſe vruntlike begeren aen uwen Eerſamhey- " den, der zelver gedeputierde Raitsvrunden ten " voerſcreve dage te ordineren ende te ſchicken, " ende in der zake zoe te helpen raiden ende ordi- " neren, als dat in beſchermeniſſe ende onderhou- " dinge der voerſchreve onſen rechten, previle- " gien, ende ouden heerkomen nutſte wezen, ende " tot ruſte ende vrede beſt dienen zal, ende oick " tanderen tyden in gelyken ofte anderen zaken " van

(1) Deze brief levert een klaar bewys uit van het recht, dat ieder der drie Leden van de Staten hadt, om den Biſſchop, te buiten gaande het voorſchrift van regeering, by zyne inhuldiging bezworen, ter verantwoording te doen daghvaarden voor de Staaten.

" van ons gheerne gedaen zouden willen hebben
" die zelve uwe Eerſamheyden, die onſe Heer
" Godt behueden wil zelich ende geſont. Geſcreven
" op ten ſevenden dach in Septembri anno LXXIX.

Van het tweede hebben zy dit bericht gegeven aan Biſſchop *David*:

" Eerweerdige Vader in Gode, hoichgeboere
" Forſt, gnedige Heer.

" Alzoe by onſen Raide out ende nywe mit ge-
" meyne morgenſpraike van allen Gilden, om ze-
" ker redelike zake hemluden daer toe beroerende,
" eendrachtelike overgekomen ende overdragen is,
" dat op deze tyt niemant bequaem wezende in on-
" ſen Raide te zitten, uwer Gnaden Raide ofte
" dyenre zyn zullen: ende want tan *Jan van Ry-*
" *nes*, Heeren *Jansze van Rynes* Ritters, ende
" *Eerſt van Drakenborch*, onſe borgers, uwer Gna-
" den Raiden waeren, zoe hebben zylude wt be-
" velen van onſen Raide out ende nywe, ende der
" gemeynre gilden, hoeren Raitſcap, in tiegen-
" woerdicheyt van den zelven onſen Raide out en-
" de nywe, nedergeleyt ende wedergezeyt. Ende
" zoe dan tanderen tyden onſe getrouwe dyenre
" *Tylmannus van Uſter*, *Ghysbert Thomasze*, *Dyrck*
" *Wail*, ende *Herman Evertze* uwen Gnaden oick
" eede hebben moeten doen, hebben die zelve onſe
" dyenres, ende een ygelich van hem biſondere
" oick, wt gebode ende bevele van onſen Raide
" out ende nywe, ende der gemeynre gilden voer-
" ſcreve, hoer eede, in preſentien van den zelven
" onſen Raide out ende nywe, opgezeyt ende ne-
" dergeleyt na behoeren. Twelck, gnedige Heer,
" wy in den beſten verkundigen, ende te kennen

" geven uwen Forſteliken Gnaden, die, ons niet
" ſpaerende, onſe Heer God behueden wil zelich
" ende geſont. Geſcreven op ten VII den dach in
" Septembri anno LXXIX.

Het ſchynt, dat de Utrechtſche Regeerders dit werk niet hebben voortgezet, immers ik vind 'er geen gevolg van. Waarſchynelyk is het, dat de Biſſchop hen met beloften gepayt, en eenige hoop gegeven heeft ter genoegdoening, en dat door tusſchenkomſt der andere Leden van de Staaten de afgebroke handel hervat is. Ik vind in ons Raadsboek des Sondaghs na Lamberti aangetekent, dat *de Overſten out ende nywe macht gegeven is te ſchicken by mynen Heer van Utrecht, ruerende van de gebreken tuſſchen zyne Gnaden ende ons wezende, om die gebreken geheel te vereenigen, ende enen gemeynen vrede te maken.* En is ook in de volgende Maand October eene daghvaard beraamd te Amersfoort, van welke ik ſtraks melding zal maken.

Wy hebben hier boven gezien, dat de Raadt dezer Stadt verzocht had de Ridderſchap en de Steden van het Neder-ſticht, eenige uit den hunnen naar Utrecht te laten komen, om hem met goeden raadt te dienen, en behulpzaam te zyn ter wederkryging der geſchonde rechten. Deze hadden hunne gevolmachtigde naar Utrecht gezonden, om te overleggen de middelen ter bevreediging met den Biſſchop; doch de Regeerders der Stadt *Wyk* waaren achtergebleven; weshalven hen noch nader is geſchreven:

" Eerbaer, biſondere, goede vrunden.

" Alzoe wy tanderen tyden hebben doen ſcriven

" aen

" aen uwe Eerbaerheyden, vruntlike begerende
" uwe gedeputierde Raitsvrunden alhyr by onsen
" Overſten out ende nywe op enen benoempden
" dach ende ure te ſchicken ende te ordinieren,
" om zekere treflike zaken, die wy op die tyt niet
" geſcriven en konden, te openen ende te kennen
" te geven, daer wy ter zelver tyt oick die Rid-
" derſcap ende andere Steden des Geſtichts van
" Utrecht aen dezer zyde der Yſelen hadden doen
" ſcriven ende begeren te komen, die gemeynli-
" ken tot onſer begheerten alhyr gekomen zyn,
" ende die Steden hoire geſchicte gezeyndt gehadt
" hebben, daer van wy hemluden vruntlike danc-
" ken. Soe hebben die voerſcreve onſe Overſte
" out ende nywe van onſer wegen, ende in de
" naem van ons, aldaer opgedaen ende te kennen
" gegeven, dat zeker twiſten ende geſchelen tus-
" ſchen onſen gnedigen Heer van Utrecht ter een-
" re, ende ons ter anderen zyden, wt verwecten
" van enigen benyders der vreden, opgeſtaen en-
" de verreſen zyn, dragende tot afterdeel ende
" quetſinge onſer rechten, previlegien, wilkoeren,
" koeren ende oude heerkomen, die ons doch zyne
" Gnaden in zegelen ende brieve geloift hebben te
" onderhouden; by alzoe dat wy, in onderhoudin-
" ge ende beſchermeniſſe onſer rechten ende pre-
" vilegien voerſcreve zulcx tiegens den zelven on-
" ſen gnedigen Heer mitten rechte van den lande
" van noitswegen vervolgen zullen moiten, hoewel
" wy des liever voerby gaen zouden, begerende
" van den voerſcreve Ridderſcap ende Gedeputier-
" den ons in dit ſtuck ten beſten helpen raiden,
" ende beholp ende byſtant te doen tot onſen rech-
" ten, gelyck zy wouden wy by hemluden tande-
" ren tyden doen zouden. Welke Ridderſcap en-

" de Gedeputierden ons zulke duechdelike ant-
" woerde daer op gegeven hebben, dat wy hoer-
" luden des te vreden zyn. Ende want dan, eer-
" baere geminde vrunden, uwe Eerbaerheyden ter
" voerscreve tyt alhyr niet geschict gehadt en heb-
" ben, des ons oick vervreempt, ende niet zonder
" redenen, zoe geven wy dit in den besten te ken-
" nen uwen Eerbaerheyden, aen den zelven bege-
" rende, als wy aen die Ridderscap ende Gedepu-
" tierden voerscreve begheert gehadt hebben. Wy
" weten oick wel, dat die verweckers ende beny-
" ders der vreden voerscreve, binnen uwer Stat
" woenaftich, die ghene zyn, die onsen gnediger
" Heer aldus tiegens ons, onsen rechten ende pre-
" vilegien raiden, ende hem daer tiegens stellen,
" als ghy oick wel verstaen kondt, beduchten daer
" af tusschen u ende ons, ende den gemeynen lan-
" de meer verdriets te komen, dat God verhueder
" moit. Soe vele dan deser onser begheerten ghe-
" schien zel moigen, daer van begeren wy een goet-
" lich bescreven antwoerde by dezen onsen Bode
" van uwen Eerbaerheyden, die onse Heer Godt
" behueden wil zelich ende gesont. Gescreven op
" ten anderen dach in Octobri anno LXXIX.

In het afloopen van deze maand heeft de Raadt dezer Stadt sterk aangedrongen, op de gedane belofte van hun bystând te zullen doen, en hen dezen merkwaardigen brief toegezonden:

" Eerbaere, goede vrunden.

" Uwe liefden hebben tot anderen tyden ons
" toeghezecht ende beloift onsen rechten, previle-
" gien, gewoenten, wilkoeren, koeren ende oude
" heer-

" heerkomen te willen helpen ſtarcken ende te voer-
" ſtaen tiegens die gene, die ons zulke bearbeyden
" te krencken ende te breken, gelyck ghy des,
" ende wy oick die een den anderen ſchuldich zyn
" te doen. Ende alzoe wy dan leſtdages aen uwen
" liefden hadden doen ſcriven, om the weten, wes
" wy uwer beloften ende toezeeghen zouden moi-
" gen genieten tiegens den ghenen, die ons onſe
" rechten, previlegien, wilkoeren, koeren ende
" oude heerkomen breken ende helpen krencken,
" zoe en heb wy daer gheen antwoerde van ghe-
" kregen na tinhouden van onſer begheerten ende
" ſcriften, twelck ons zeer verdunct: ende oick
" dat ghy binnen uwer Stadt zulke luden hebben
" ende onthouden, die onſe rechten, previlegien
" ende oude heerkomen voerſcreve breken, ende
" onſen gnedigen Heer raiden, dat zy gebroiken
" werden, als uwe liefden dat zoe wel kondich is,
" gelyck ons. Waerom wy noch zeer ernſtelike
" begeren aen uwen liefden, zy hem zulker lude
" ontſlaen, ende ons in onſen rechten ende previ-
" legien voerſcreve byſtant doen willen, als ghy
" ſculdich zyt te doen, ofte anders het zel ſchy-
" nen, dat uwe liefden ons in onſen rechten ende
" previlegien voerſcreve mede vercorten, ende den
" inbrekers der zelven toeſtant doen zouden wil-
" len, dat ymmers alzoe niet en behoert, ende wy
" u zulcx niet toe en betrouwen. Ende wes hyr
" inne van u gheſchien zal, daer van begeren wy
" uwe goetlike beſcreven antwoerde by deſen on-
" ſen Bode, ons na te moigen rechten, van uwen
" Eerſamheyden, die onſe Heer God behueden wil
" zelich ende geſont. Geſcreven op ten XXVII ſten
" dach in Octobri anno LXXIX.

De Amersfoordſche droegen zich loffelyker, en begrepen zeer wel, dat, indien het den Biſſchop gelukte de Utrechtſche van hunne voorrechten te berooven, zy niet lang de bezitting hunner rechten zouden genieten, en dat het gemeen belang der Steden vorderde, de zaak der Utrechtſche niet te laten vaaren. Weshalven zy nader by den Biſſchop aangehouden, en geene moeite geſpaart hebben, om hem tot het aangaan van een minnelyk verdrag over te haalen, en, alhoewel de byeenkomſt te Coten vruchteloos was afgeloopen, by den Kerkvoogd uitgewerkt, dat hy toeſtemde in het hervatten van den handel, en in het houden van eenen naderen daghvaard te Amersfoort. De Utrechtſche hebben zich gewillig verklaard om ter beſtemde plaats eenige uit den hunnen te zenden. Doch vermits Biſſchop *David* op nieuws de Geeſtelykheit binnen de Stadt Utrecht hadde doen aanzeggen te gehoorzamen het gedaane verbodt, en na verloop van zes dagen, op verbeurte van haare Kerkelyke bedieningen, te ſtaaken alle openbaare Godsdienſt-oeffeningen, waar door de Utrechtſche van alle geeſtelyk voedzel, als des onwaerdig, zouden zyn beroofft, heeft de Raadt dezer Stadt die van *Amersfoort* verzocht, alvorens den daghvaard te houden, den Biſſchop te overreden tot opſchorting van dit verbodt, zo als blykt uit dezen brief:

" Eerſame, biſondere, goede vrunden.

" Wy dancken uwen Eerſamheyden der goeder
" neerſticheyt ende diligencie ghy gedaen hebt,
" om die twiſte ende gheſchele tuſſchen onſen gne-
" digen Heer van Utrecht ter eenre, ende ons ter
" ander zyde op deze tyt wezende. Soe dan uwe

" Eer-

" Eerſamheyden concluſive, zoe wy verſtaen, ons
" nu in uwen brieve, dien wy goetlike ontfangen
" ende vruntlike verſtaen hebben, ſcriven, dat on-
" ſe gnedige Heer nae duechdelike ende goetliken
" onderwyze uwer Eerſamheyden Raitsvrunden,
" ten eynde te vreden was, twee gevolmach-
" ticht aldaer binnen uwer Stadt te ſchicken ende
" te ordineren, ende wy oick twee te ſchicken en-
" de te ordineren die zake weder aen te vatten,
" zoe die by Meyſter *Robrecht*, Deken tſinte Ma-
" rien tUtrecht, ende Meyſter *Cornelys* vercalt en-
" de daer by gelaten was. Soe, goede vrunden,
" heeft onſe gnedige Heer voerſcreve zynt dyer
" tyt zyne proceſſen gemaict, ende die Eccleſy
" ende Gheeſtelicheyt van Utrecht doen monie-
" ren, dat zy binnen zes dagen, daer noch twee
" dagen onverlopen van zyn, ende morgen als en
" Vrydage die leſte dach van is, den Interdict ge-
" hoerſam wezen zouden, by een peen van priva-
" cien van hoeren beneficien ende anders, zoe die
" pretenſe proceſſen innehouden. Zoude wy dan
" mit zynen Gnade daghe houden, ende hy zyne
" proceſſen ende voergenome wegen evenwel hou-
" den, ende ingaen zoude, dunct ons, op correxy
" van u, ongeboerlich zyn. Begeren hyrom vrunt-
" like aen uwen Eerſamheyden terſtont zyne Gna-
" den te doen onderwyſen, die voerſcreve moni-
" cien, ende voert andere proceſſen, yerſt op te
" ſtellen ende te verſten, wy willen alsdan onſe Ge-
" deputierden gheerne aldaer binnen uwer Stadt
" vuegen ende ordineren, ende ons zoe geboerlike
" hebben, dat uwe Eerſamheyden bevoelen zullen,
" wy anders mit onſen gnedigen Heer niet en be-
" geren dan minne, ende vruntſcap, ende gehelen
" vrede te onderhouden. Soe vele dan hyr inne

" voert beſte gedaen zal werden, daer van begeren
" wy een goetlich beſcreven antwoerde by dezen
" onſen Bode van uwen Eerſamheyden, die onſe
" Heer God behueden wil zelich ende geſont. Ge-
" ſcreven op ten IIIden dach in Octobri anno LXXIX.

Dat de Biſſchop dit billyk voorſtel toegeſtemt, en de uitvoering van het gemelde verbodt uitgeſtelt heeft, leert my deze nadere brief van den Raadt dezer Stad aan *Amersfoort* geſchreven:

" Eerſame, biſondere goede Vrunden.

" Wy hebben den brief van mynen gnedigen
" Heer van Utrecht, uwen Eerſamheyden geſcre-
" ven, ruerende van den dachvaert, &c. ons over-
" geſeynt, goetlike ontfangen, geviſitiert ende wel
" verſtaen, ende zeynden den zelven brief hyr in-
" ne beſloten weder over uwen Eerſamheyden, en-
" de willen en Manendage naiſtkomende te voer-
" middage te IX uren onſe gedeputierde aldaer bin-
" nen uwe Stadt ſchicken, ende ordineren te doen
" ende te laten geſchien, zoe dat anderdages by
" uwen Gedeputierden mit mynen gnedigen Heer
" van Utrecht voerſcreve vercalt ende verſproiken
" is geweeſt. Begeren hyrom vruntlike aen uwen
" Eerſamheyden voer die zelve onſe Gedeputier-
" den tot XXV perſonen toe, of daer onder, een
" vry, vaſt, zeker geleyde ende veylicheyt in der
" beſter formen ende manieren van mynen gnedi-
" gen Heer voerſcreve eenen tyt lang, als uwe
" Eerſamheyden goet duncken zall te verwerven,
" ende ons dat voert over te zeynden, daer na wy
" ons vuegen moigen. Begeren zynen Gnaden
" pick van ons enige veylicheyt voer ymant, wy

" wil-

" willen hem die gheerne geven tyerſte wy des
" verſocht zellen wezen. Eerſame, biſondere goe-
" de vrunden, vermochten wy wederom enige za-
" ke, daer inne en willen ons niet ſpaeren uwe Eer-
" ſamheyden, die God almachtich behueden wil
" zelich ende geſont. Geſcreven op ten IX den
" dach in Octobri anno LXXIX.

Dat dit vry geley toegeſtaan, en insgelyks door den Raadt dezer Stadt aan de Biſſchoppelyke Afgezanten mede tot vyf en twintig perſoonen, of daar onder, diergelyke veiligheit is vergunt, vind ik aangetekent in het Buurſpraak-boek des *Maandaghs na Victoris.*

In deze byeenkomſt is de zaak niet geeindigt, of afgedaan, maar afgeſproken, dat de Biſſchop een verblyf (compromis) zoude doen opſtellen en overgeven, by welke de uitſpraak der geſchillen aan zekere kundige Mannen zoude worden overgelaten. Doch dewyl de Kerkvoogd, eer de Utrechtſche genoegzame tydt gelaten was, om dat opſtel na te zien, en zich over des zelfs inhoudt met die van Amersfoort en andere te beraaden, het gedane verbodt aan de Geeſtelykheit wilde werkſtellig maken, hebben de Utrechtſche zich over dezen handel beklaagt, en nochmaals de Amersfoortſche verzocht, by den Biſſchop nader uitſtel te verwerven, met dezen brief:

" Eerſame, biſondere, goede vrunden.

" Wy verſtaen wt myns gnedichs Heeren brief
" mitten compromiſs nu ons overgezant, dat myn
" gnedige Heer gheene vordere wtſtellinge zyns
" proceſs tiegens der Eccleſien gedaen en heeft,

" twelck ons zeer verwondert, gemerct dat by
" uwen liefden leſt verſproiken was, dat wy zulck
" compromis, als myn gnedige Heer zoude laten
" ontwerpen, by uwer liefden viſitieren, ende na
" goetduncken van uwen liefden, ende den ghe-
" nen die dat aencleefde, dan nagaen, ende daer
" inne doen zouden, als geboerlike zouden wezen.
" Ende wanttan mede deze zaken den drien Staten
" aengaen, zoe dat wy onberaiden van den zelven
" daer alleen niet en konnen inne voertvaeren, ſoe
" hebben wy geraympt en Sonnendage naiſtko-
" mende te prime tyt, onſe Gedeputierden, die
" leſt by uwen liefden waeren tot Amersfoert, al-
" daer te ſchicken, om dat voerſcreve ontwerp
" van den compromis mit uwen liefden oever te
" zien, ende te viſitieren, ende als dan onſe goet-
" duncken u te kennen te geven, om dat dan voert
" den Raitsvrunden myns gnedichs Heere by uwen
" liefden overgebracht te moigen werden in den
" beſten. Tot welken daghe wy begeren, dat ghy
" die voerſcreven Raitsvrunden myns gnedichs
" Heeren verſcryven, ende die voerſcreve opſet-
" tinge aen onſen gnedigen Heer enen tyt lang ver-
" werven willen, om daer binnen in deze zake te
" doen by den ghenen, die dat aengaet als geboer-
" like wezen zall. Onſe Heer God wil uwen lief-
" den behueden zelich ende geſont. Geſcreven op
" ten xv den dach in Octobri anno LXXIX.

Deze nadere byeenkomſt te Amersfoort heeft geen voortgang gehadt, maar is te Utrecht eene vergadering gehouden, welke de Ridderſchap en andere Leden van het Neder-ſticht hebben by gewoond, in welke de Raadt dezer Stadt eenige voorſtellingen gedaan heeft, rakende het proces met den Bis-

Biſſchop, omtrent welke de Ridderſchap hunne gedachten en mening geopenbaart heeft; doch die van Amersfoort zich op dezelve noch niet geuit hebbende, heeft de Raadt met dezen brief aangehouden, ten einde zy hun gevoelen verklaaren zouden:

" Eerſame, biſondere, goede vrunden.

" Alzoe anderdages uwe gedeputierde Raits-
" vrunden alhyr by den Ridderſcap ende anderen
" des Geſtichts van Utrecht aen deze zyde der
" Yſele geweeſt, ende topdoen ende begeren van
" ons, ende die antwoerde van den Ridderſcap
" daer op gegeven, ghehoert ende wel verſtaen
" gehadt hebben, ende wy ten laetſten die eerbaer
" *Willem van Steenre* en *Jan die Coning*, onſe Bor-
" germeyſtren, aldaer aen uwen Eerſamheyden ge-
" ſcict hadden van der zelver begheerten een ant-
" woerde te moigen ontfangen, dien uwe Eerſam-
" heyden doe deden zecgen, alze dat ghy en Ma-
" nendage, als ghyſteren, den Raidt out ende ny-
" we by een doen laden, ende van der materien
" voerſcreve ſpreken ende ſluten, ende ons dan een
" goetlich antwoerde laten weten zouden. Soe,
" eerſame, goede vrunden, ſcriven wy nu tiegen-
" woerdelich aen uwe Eerſamheyden, vruntlike
" begerende u in deze zake alzoe goetlike te bewy-
" zen, als wy doch gantzlike betrouwen, ende oick
" tanderen tyden in gelyke ofte andere zaken van
" ons gheerne gedaen zouden willen hebben uwen
" Eerſamheyden, die, ons by dezen onzen Bode
" een goetlich beſcreven antwoerde weder zeyn-
" dende, God behueden wil zelich ende geſont. Ge-
" ſcreven op ten XXVI ſten in Octobri anno LXXIX.

Ge-

Geduurende dezen handel met Biſſchop *David*, welke telkens wel hoop gaf van de zaak te zullen inſchikken, maar als het op het ſluiten aanging, onder verſcheide voorwendzels te rugge week, kwam 'er tyding uit Rome, dat Paus *Sixtus de vierde* hadde laſt gegeven aan *Thomas Baſinus*, (1) Aarts-biſſchop van Ceſarea, *Hendrik van Swartzenburch*, Biſſchop te Munſter, en *Nicolaas van Adrichem*, (2) Abt van Egmont, als de drie nabuurigſte Prelaten, om het geding van den Biſſchop met de Stadt, en de Geeſtelykheit te onderzoeken, en de twiſten, op goetkeuring van het Pauſſelyke Hof, ter neder te leggen. De eerſte verſchoonde zich, om dat te Utrecht woonende wegens eenzydigheit konde verdacht gehouden worden. De tweede wierdt belet de begeerte van het Roomſche Opperhooft op te volgen, door het voeren van eenen oorlog met de Gelderſchen; weshalven de derde alleen overig bleef, welke op ſterk aanhouden van de Utrechtſche, zich liet bewegen om de zaak by de hand te vatten. En op dat hy, noch zyn klooſter, door het uitvoeren van dezen laſt, eenig nadeel of ſchade zoude lyden, heeft de Raadt dezer Stadt des Saterdages na Katrine dit beſluit genomen: *Die Raide out ende nywe hebben geloift den Abt ende*

(1) Deze, een geboore Fransman, eertydts groote gunſteling van *Karel den zevenden*, Koning van Vrankryk, doch naderhant door zynen opvolger *Lodewyk* van alle zyne eerampten afgezet, en zelfs gebannen, hadt de Stadt Utrecht tot zyne woonplaats verkoren, in welke Stadt hy overleden is in het Jaar 1491. Ziet breder van hem by Heda, in Davide Episcopo, p. 304. en de Aantekeninge van Buchel, als mede Matthaeus Praefat. tom. 11. Analect. vet. aevi.

(2) Deze is geweeſt de drie en dertigſte Abt van het vermaarde Klooſter te Egmont. Ziet Matth. Annal. Egmund. p. 119. & ſeqq. en Goudſche Cronyk, bladz. 146.

ende Convente van Egmont ſcadeloes te houden van tgunt hem, ende zynen Convente, ende ſingulaeren perſonen ende hoeren goeden, aenkomen moigen, om des wille, dat den Abt voerſcreve, ter beghierte van ons, die commiſſie van den Pauwes van Romen, in der zaken tuſſchen onſen gnedigen Heer van Utrecht ende ons, hem gezeyndt ende gepreſentiert, aengenomen heeft.

Deze Egmonder Abt is, na verkrege vry geley voor hem en zyn gevolg tot vyf en twintig perſonen toe, te Utrecht gekomen, en heeft den Biſchop, naa dat de Utrechtſche een gunſtig antwoord op een rechts-verzoek van den Paus verkregen aan hem vertoond hadden, voor hem doen daghvaarden, zo als blykt uit dezen brief, door den Raadt dezer Stadt aan die van Amersfoort geſchreven:

" Eerſame, biſondere, goede vrunden.

" Alzoe uwe Eerſamheyden tanderen tyden wel
" verhoert ende verſtaen moigen hebben, dat wy
" van zulken pretenſen proceſſen, als onſe gnedige
" Heer van Utrecht, ende die Officiael s Hoofs
" van Colen tiegens onſen Raide out ende nywe,
" ende ander ons adhererende, gegeven ende ghe-
" vordert hebben, altois aen onſen heyligen Vader
" den Pawes van Romen geappelliert gehadt heb-
" ben, na den beloip van den rechte. Soe, ge-
" minde vrunden, heb wy nu van den zelven on-
" ſen heyligen Vader den Pawes een reſcript na
" formen van rechten geimpetriert ende verwor-
" ven, ende dat den Abt van Egmont, enen van
" den rechteren ons gegont ende gegeven, doen
" thoenen ende preſentieren, die, deze zake aen-
" nemende ene citatie ende inhibitionem tiegens
" my-

" mynen gnedigen Heer voerſcreve ghedecerniert
" ende gegeven heeft, die welke ghiſteren in preſen-
" cien ende tiegenwoerdicheyt van mynen voerge-
" noemden gnedigen Heer, ende zommiger andere
" daer inne benoempt, gheexequiert is, ende denc-
" ken die oick voert te doen exequeren tiegens die
" ghene daer mede inne benoempt. Twelck, eer-
" ſame goede vrunden, wy in den beſten te ken-
" nen geven uwen Eerſamheyden, aen den zelven
" vruntlike begerende, of u anders wes voerqua-
" me, deze onſe zake tot onſen rechten ten beſten
" te kieren, zoe wy die mit rechte vervolgen wil-
" len, als wy beſt konnen ende moigen. Ende of
" wy enige zaken vermoigen, daer inne en willen
" ons niet ſpaeren uwe Eerſamheyden, die onſe
" Heer God behueden wille zelich ende geſont.
" Geſcreven op ten xxix ſten dach in Novembri
" anno LXXIX.

De Utrechtſche hadden veel vertrouwen op den Egmonder Abt, niet alleen wegens zyne kundigheit in de Kerkelyke en Weereltlyke rechten, maar ook om dat zy wiſten dat hy geen vriend van Biſchop *David* was. Hem was te veel ongelyk aangedaan van *Davids* Broeder *Jan*, baſtard van *Philips van Bourgonje*, welke hem wettig verkoren eenigen tydt uit het bezit zyner Abdye geweerd, en getracht had van die aanzienelyke waardigheit te berooven, (1) dan dat ze van hem verwachten konden te zullen begunſtigen de onrechtmatige behandelingen van Biſſchop *David*. En vermoedende, dat de Biſſchop aan het Hof van den Aarts-hertog *Maxi-*

(1) Ziet Matthaeus *Annal. Egmond.* p. CXIX. & ſeqq.

Maximiliaan zoude trachten uit te werken den Abt van Egmond te verhinderen uitſpraak te doen, en daar toe te brengen, dat hy de zaak ſlepende houden of van de hand wyzen zoude, hebben zy nodig geoordeelt den Geheim-ſchryver van gemelden Aarts-hertog, genaamt *Claas de Ruiter*, in hun belang te krygen, en zynen byſtand te verzoeken, op dat de Abt niet belet wierdt den laſt, door den Paus hem opgeleit, uit te voeren, ten dien einde aan hem dezen brief afzendende:

" Eerſame, lieve, geminde vrunt.

" Alzoe ghy wel verſtaen hebt, dat wy tiegens " onſen gnedigen Heer van Utrecht een proces in " den rechte hangende hebben, ende van zulken " bezwaringen, van zynen Gnaden ons boven recht " ende reden gedaen, tot onſen heyligen Vader " den Paues van Romen ter goeder tyt geappel- " liert, ende een reſcript na den beloip van den " rechte gheworven ende verkregen hebben, daer " inne onder anderen die Abt van Egmont ons in " dezer zake een rechter gezet ende geſtelt is; die " dan wt bevele van onſen heyligen Vader den " Paues voerſcreve die zake aengenomen, ende " citationem ende inhibitionem tiegens onſen gne- " digen Heer voerſcreve, ende andere in den voer- " ſcreve reſcript benoempt, gedecerniert ende ge- " geven gehadt heeft, daer mede onſe gnedige " Heer, ende andere daer toe behoerende geciteert " zyn ten rechte te komen na behoeren. Ende zoe " wy dan, eerſame goede vrunt, beduchtende zyn, " deze zake voer den voerſcreve Abt van Egmont " hangende, dat enige van onſen adverſanten voer- " ſcreve binnen middelen tyden aen mynen gnedi- " gen

" gen Heer van Oeſtenryck &c. of anderſins in
" den Hove aldaer vervolgen, of doen vervolgen
" mochten, om den voerſcreven Abt mit enigen
" manieren te doen informieren, vermanen, of
" anders, deze zake te laten lecgen of te remitte-
" ren, dat ons in onſen rechten tot groeten after-
" deel, ſcaden ende coſten komen zoude, ende wy
" doch niet en begeren, dan onſen gnedigen Heer
" van Utrecht te doen al dat goede onderſaten hoe-
" ren lantsheer ſculdich zyn te doen, behoudens
" ons onſer rechten, previlegien ende oude heer-
" komen, die zyne Gnaden ons doch mit zegelen
" ende brieven geloift gehadt hebben te onderhou-
" den. Soe iſt, dat wy zeer vruntlike begeren aen
" uwen Eerſamheyden, deze, ende andere onſe
" zaken, die tot uwe kenniſſe komen, ten beſten
" helpen vuegen, daer des behoerlike zyn zall, by
" alzoe, dat die Abt voerſcreve deze zake hoeren,
" ende parthyen recht doen moige, des na beloipe
" van den rechte geboerlike zynde: ende van an-
" deren zaken, daer wy van enigen onſs hatende,
" tiegens onſen gnedigen Heer van Oeſtenryck,
" &c. inne bedragen mochten werden, te verant-
" woerden, ende ons, zoe vele des moigelich is,
" daer van adverterende ende waerſchuwende, op
" dat wy ons daer op verantwoerden moigen na be-
" hoeren. Wy willen zulcx altois gheerne weder-
" om verſculden tiegens uwe Eerſamheyden, die
" onſe Heer God behueden wille zelich ende ge-
" ſont. Geſcreven op ten vyften dach in Decem-
" bri anno LXXIX.

Biſſchop *David* zat mede niet ſtil, maar hadt weten uit te werken te Romen, dat de Utrechtſche niet alleen waren gedaghvaard voor de *Auditores Ro-*

Rotae, (1) maar zelfs den Egmonder Abt verboden zich met deze zaak te bemoejen, in welke daghvaarding geene de minſte melding was gemaakt van de bevel-geving des Paus aan den gemelden Abt. Welke rechtsvordering, begonnen naa dat de opperſte Kerk-voogd zyne begeerte al hadt verklaard, de Utrechtſche, als ſtrydig tegens alle rechten, op deze wyze plechtig hebben tegengeſproken:

„ In nomine Dei amen. Anno a nativitate ejus-
„ dem milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo
„ nono, indictione duodecima, die vero menſis
„ Decembris duodecima, hora primarum vel qua-
„ ſi, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris &
„ Domini noſtri Domini *Sixti*, divina providentia
„ Pape quarti anno nono, in mei Notarii publici
„ & teſtium infraſcriptorum, ad hoc ſpecialiter
„ vocatorum & rogatorum, preſentia, perſonali-
„ ter conſtitutus providus vir Magiſter *Johannes*
„ *Zygeri*, in venerabili Curia Trajectenſi cauſarum,
„ ac ſpectabilium & magnificorum Burgimagiſtro-
„ rum, Scabinorum, Oudermannorum, Conſulum,
„ Proconſulum, atque Superiorum & Rectorum
„ tam veteris quam novi Conſilii inclite civitatis
„ Trajectenſis, Procurator & Sindicus, de cujus
„ Procurationis & Sindicatus mandatis mihi No-
„ tario publico referenti legitimis conſtabat, at-
„ que conſtat, documentis, habens, & in ſuis
„ manibus tenens quamdam papiri cedulam, no-
„ tam ſeu formam appellationis, provocationis,
„ apoſtolorumque petitionis, & nonnulla alia in ſe
„ con-

(1) Van dit Gerichts-hof door Paus Johannes de XXII. ingeſtelt, ziet Hofmanni *Lexicon in Rota Porphyretica*.

„ continentem; quam ibidem, ut apparuit, animo
„ & intentione appellandi, provocandi, apostolos-
„ losque petendi & recipiendi, in medium exhi-
„ buit & produxit, eamque mihi *Tylmanno* Nota-
„ rio publico infrascripto ad perlegendum tradidit
„ atque dedit, tenorem, qui sequitur, continen-
„ tem.

Licet magnifici & spectabiles Burgimagistri, Scabini, Oudermanni, Consules, Proconsules, atque Superiores & Rectores, tam veteris quam novi Consilii inclite civitatis Trajectensis, eorumque litis consortes & adherentes, videlicet Prelati, Capitula, Canonici & beneficiati quinque Ecclesiarum, totusque Clerus Trajectensis, tanquam appellantes in actis cause desuper habitis designati, in causa appellationis & appellationum tam ab Officiali Colonienſi, veluti judice appellationis, ad eum a reverendo Patre Episcopo Trajectensi, & multiplicibus gravaminibus per eundem Episcopum dictis appellantibus illatis, quam ab eodem Episcopo de & super quadam relegatione seu exbannitione, in actis hujusmodi latius designata, & ejus occasione ad sedem Apostolicam & Dominum nostrum Sixtum quartum, *contra Procuratorem Fiscalem dicti Domini Episcopi, interposite & interpositarum, ipsi Domini appellantes in impetrando rescriptum Apostolicum super appellatione & appellationibus hujusmodi, nec non etiam in citando, longe ante prevenerint prefatum Procuratorem Fiscalem, & prefatum Dominum Episcopum, causamque & causas appellationis & appellationum hujusmodi reverendo Patri & Domino Domino* Nicolao de Adrichem, *Abbati Egmondensi, una cum nonnullis aliis, suis in ea parte collegis, cum illa clausula*, quantum vos, vel duo, aut unus vestrum &c. *a dicto Domino nostro Papa*

Papa committi procuraverint & obtinuerint, citationemque & inhibitionem contra tam Procuratorem Fiſcalem dicti Domini Epiſcopi, quam ipſum Dominum Epiſcopum, quantum ſua putaret intereſſe, decerni, & contra eundem, nec non contra Procuratorem ſuum Fiſcalem, exequi, & executioni debite demandari fecerint: & preterea prefato Domino Epiſcopo pretextu cujusdem pretenſe commiſſionis ſubreptive & obreptive, ut & de predicto reſcripto Apoſtolico nullam mentionem facientis, reverendo Domino Johanni Franciſco de Paninis, *ſacri Apoſtolici cauſarum Auditori, ut pretenditur, preſentate, de jure non licuerit, licet ſubreptionem predictam damnare non potuerit, aliquam citationem cum inhibitione contra prenominatos appellantes, ſpecifice in actis cauſe ſupradictis deſignatos, impetrare, ſeu verius extorquere, pretenſasque citationem & inhibitionem pretextu ejusdem pretenſe commiſſionis, a prefato Domino Epiſcopo, tanquam parte principali, & qui ſe judicem in omnibus actis in hac cauſa, & inter dictas partes prius habitis, nominavit, & in eisdem actis ſe judicem reputavit & tenuit, ab ipſo Domino* Johanne Franciſco *Auditore extortas & impetratas contra dictos appellantes & litis conſortes, in eisdem actis latius ſpecificatos & nominatos, exequi, aut executioni demandare aut procurare; cum veritas fuerit & ſit, quod ipſe Dominus Epiſcopus tam in impetrando cauſam & cauſas appellationis & appellationum premiſſarum, contra eundem & ab eodem, nec non Officiali Colonienſi in cauſa & cauſis hujusmodi ad ſedem Apoſtolicam & prefatum Dominum noſtrum Papam interpoſitarum, quam in executione, citatione & inhibitione in perſonam ejusdem Domini Epiſcopi facta fuerit & ſit, prout eſt preventus, & ſic de jure exe-*

cutionem pretenſarum citationis & inhibitionis ſub nomine dicti Domini Johannis Franciſci, *pretextu dicte pretenſe ſue commiſſionis de facto conceſſarum, facere, aut pretenſas citationem & inhibitionem veluti preventus, ut premittitur, minime debuerit contra dictos appellantes ſeu litis conſortes exequi, ſeu executioni demandari procurare. Nihilominus tamen idem Dominus Epiſcopus, qui ſe prius veluti judicem in hac cauſa & inter dictos appellantes & litis conſortes ex una, & Procuratorem ſuum Fiscalem, occaſione premiſſorum, tenuit & reputavit, pro modo tanquam pars principalis, licet preventus fuerit & ſit ex cauſis ſupra deſignatis, pretenſas citationem & inhibitionem a dicto Domino Auditore, licet prevento, extortas, contra tam dictos appellantes & litis conſortes, in actis cauſe ſufficienter nominatos & ſpecificatos, quam contra prefatum Dominum Abbatem judicem & Commiſſarium, a dicto Domino Papa & ejus Apoſtolica ſede in cauſa & cauſis appellationis & appellationum hujusmodi, & inter dictas partes auctoritate Apoſtolica ſpecialiter deputatum, ut ad dictorum appellantium & litis conſortium, decem diebus nondum elapſis, venerit notitiam, exequi, ſeu executioni demandari fecit & procuravit, dictos appellantes & litis conſortes citando, eisque & Domino Abbati, judici Apoſtolico, memoratis inhibendo, ac citari & inhiberi procurando, aliasque faciendo & comminando, prout in pretenſis literis citatoriis & inhibitoriis ſub nomine dicti Domini* Johannis Franciſci, *in cauſa & cauſis hujusmodi taliter qualiter emiſſis & decretis, quas & in eis contenta Procurator & Sindicus, procuratorio & ſindiciario nominibus tam Burgimagiſtrorum, Scabinorum, Oudermannorum, Conſulum, Proconſulum, & Superiorum Rectorum tam litis-*

con-

consortium & adherentium predictorum, totiusque Cleri Trajectensis, hic repetit, & pro repetitis atque insertis haberi vult, in quantum tamen pro verificatione presentis appellationis faciant, & non alias, plenius continetur, nulliter licet & de facto, vel saltem inique, nullitate omnium per prefatum Dominum Johannem *Episcopum* de Paninis *Auditorem, & in hac causa assertum judicem & Commissarium, per eundem Dominum Episcopum impetratum seu nominatum, in hac causa actitatorum, ac eorundem & cujuslibet eorum reverentiis semper salvis. Idcirco Procurator & Sindicus antedictus Procuratorio & Sindiciario nominibus quibus supra, sentiens se & dictos Dominos suos, & eorum quemlibet, in premissis gravatos ac timens in posterum exinde plus posse pregravari, a premissis pretensis citatione & inhibitione sub nomine prefati dicti Domini* Johannis Francisci *Auditoris, tanquam asserti Commissarii per dictum Dominum Episcopum nominati, & ad ipsius Domini Episcopi instantiam, ut contenditur, emissis, concessis & decretis, illarumque concessione, decreto & executione, omnibusque & singulis mandatis, penarum comminationibus in eisdem contentis, nec inde gravaminibus exinde quomolibet colligilibus, illatis seu inferendis, aut inferri comminatis, & ab ipso Domino* Johanne Francisco, *ejusdemque auditorio & asserto tribunali & judicio, tam contra prefatum Dominum Episcopum quam quoscumque alios, sua convenientim vel divisim interesse putantes, ad sanctissimum in Christo Patrem & Dominum nostrum Dominum* Sixtum, *divina providentia Papam quartum & modernum, ejusque sanctam sedem Apostolicam, in his scriptis provocat & appellat, apostolosque primo, secundo, tertio, ac instanter, instantius & instantissime sibi dari*

petit & requirit, si quis sit, qui eos sibi dare posset, debeat & velit, submittens se & dictos Dominos suos, tam convenientim quam divisim, eorumdemque & cujuslibet eorum bona ecclesiastica & mundana, presentia & futura, ubilibet consistentia, protectioni, tuitioni & defensioni dicti Domini nostri Pape, & sue Apostolice sedis, atque protestans de absentia dicti Domini Johannis Franciſci *Auditoris, atque presentis appellationis, & in ea contentorum, insinuatione, nec non reali & actuali prosecutione ejusdem, loco & tempore congruis & oportunis, aliasque faciens, prout fuit & est juris, moris atque stili.*

„ Qua quidem papiri cedula per me Notarium „ infraſcriptum alta & intelligibili voce perlecta & „ recitata, idem Magiſter *Johannes Zygeri* Procu- „ rator & Sindicus, ac Procuratorio ac Sindiciario „ nominibus quibus ſupra, appellavit, provocavit, „ apoſtolosque primo, ſecundo, tertio, ac inſtanter, „ inſtantius & inſtantiſſime ſibi dari atque concedi „ petiit & poſtulavit, ſi quis ibidem eſſet, qui ſibi „ illos dare poſſet aut vellet, aliasque dixit, fecit „ & proteſtatus fuit, prout & quemadmodum in „ ſupraſcripta appellationis papiri cedula plenius „ habetur & continetur. Cui quidem Magiſtro *Jo-* „ *hanni* Procuratori & Sindico ſic appellanti & „ apoſtolos petenti nemo quidquam reſpondit. De „ & ſuper quibus omnibus & ſingulis idem Magi- „ ſter *Johannes* Procurator & Sindicus ſibi a me „ Notario publico infraſcripto unum vel plura, „ publicum ſeu publica fieri petiit confici inſtru- „ mentum & inſtrumenta.

„ Acta fuerunt hec Trajecti in domo habitatio- „ nis venerabilis viri Magiſtri *Ludolphi de Hoorn*, „ utriusque Juris Doctoris, Canonici eccleſiæ ſan-

„ cti

„ cti Salvatoris Trajectenſis, ſita infra circuitatem
„ ejusdem eccleſie in aula eſtivali ipſius domus, ſub
„ anno, indictione, menſe, die, hora, & Pontifi-
„ catis, quibus ſupra, preſentibus ibidem diſcretis
„ viris *Wilhelmo* . . . Clerico Trajectenſis dyoce-
„ ſis, & *Alberto de Reno*, cive Trajectenſi, teſtibus
„ ad premiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

By den Raadt dezer Stadt heeft zich de Geeſtelykheit gevoegd, en met een diergelyk geſchrift tot den Paus en den Roomſchen Stoel haar beroep gedaan; welkers begin en ſlot, vermits het dezelve reedenen en middelen vervat, ik hier alleen maar zal opgeven:

„ In nomine Domini Amen. Anno a nativitate
„ ejusdem milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſi-
„ mo nono, indictione duodecima, die vero Lune
„ tertiadecima menſis Decembris, hora primarum
„ vel quaſi, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Pa-
„ tris & Domini noſtri *Sixti* divina providentia Pape
„ quarti, in mei Notarii publici, teſtiumque infra-
„ ſcriptorum & rogatorum preſentia perſonaliter
„ conſtitutus providus vir Magiſter *Ghysbertus de*
„ *Merloe*, in venerabili Curia Trajectenſi cauſarum
„ Scriba ac Procurator, & Sindicus venerabilium
„ Dominorum Prelatorum, Capitulorum, Canoni-
„ corum & Beneficiatorum quinque Eccleſiarum,
„ totiusque Cleri Trajectenſis, de cujus procura-
„ tionis & Sindicatus mandatis apud acta cauſe in-
„ ferius deſignate legitimis conſtabat, atque con-
„ ſtat documentis, habens & in manibus ſuis te-
„ nens quandam papiri cedulam, &c.
„ Acta ſunt hec Trajecti in cimiterio Eccleſie
„ ſancti Salvatoris Trajectenſis ante januam orien-

„ talem ejusdem Eccleſie, ſub anno, indictione,
„ menſe, die, hora, & Pontificatu, quibus ſupra,
„ preſentibus ibidem diſcretis viris *Johanne Spick*
„ Clerico, & *Wernero Werneri* Layco Trajectenſi,
„ teſtibus ad premiſſa vocatis ſpecaliter & rogatis.

Niet tegenſtaande al het woelen des Biſſchops, heeft echter de Egmonder Klooſter-voogd zynen gang gegaan, en een zeker vonnis gewezen, van welke de Raadt dezer Stadt gewag maakt in dezen brief, aan die van Amersfoort geſchreven:

„ Eerſame, biſondere, goede vrunden.

„ Alzoe uwe Eerſamheyden wel gehoert moigen
„ hebben, dat wy van zulken vermetelen proces,
„ als onſe gnedige Heer van Utrecht tiegens ons
„ ende des Geeſtelicheyt van Utrecht gedaen ende
„ gemaict gehadt heeft, aen onſen heyligen Vader
„ den Paus van Romen geappelliert, ende daer op
„ een reſcript na den beloip van den rechten ver-
„ worven ende verkregen hebben; ſoe heeft die
„ Abt van Egmont, van den drien rechteren ons
„ geſet, die zake aangenomen, ende na dat voer
„ hem geboerliken, ende na vermoigen van den
„ rechte in der zelver zake geprocedeert ende ver-
„ volcht is geweeſt, voer recht gewezen, als die
„ copy hyr aen gebonden, die wy mede zeynden
„ uwen Eerſamheyden, claerliken innehout ende
„ begrepen heeft. Twelck wy wt goeder mey-
„ ninge te kennen geven den zelven uwen Eerſam-
„ heyden, vruntlike begerende, dat int goetlycſte
„ van ons te verſtaen, ende deze onſe zake ten
„ beſten te kieren ten ſteden ende plaetzen des ge-
„ boerlike zynde. Ende ons wederom niet ſpae-

„ rende

„ rende in des wy vermoigen te lieve ende te danc-
„ ke uwer Eerſamheyden, die onſe Heer God be-
„ hueden wil zelich ende geſont. Geſcreven op
„ ten xxv ſten dach in Decembri anno LXXIX.

Het gewysde zelfs heb ik niet gevonden, doch het geen wy op het volgende Jaar zullen by brengen zal ons toonen, dat deze uitſpraak maar voorafgewezen (proviſioneel) is geweeſt, en dat de Abt de Utrechtſche van den ban heeft ontſlagen, en van zyne bevinding omtrent de zaak zelfs in het breede bericht heeft gezonden aan den Paus, overlatende de befliſſing van het voornaame geſchil aan het Hof van Romen.

Achter den anderen verhaald hebbende het geen in dit Jaar, rakende het voorgemelde geſchil, tuſſchen den Biſſchop en de Utrechtſche voorgevallen is, moet ik, eer ik van dit Jaar tot het volgende overgaa, noch eenige zaken aanroeren, welke insgelyks in dit Jaar gebeurt zyn.

In de Maand May heeft de Raadt goetgedacht te doen onderzoeken of de nieuwe Min niet zoude konnen worden geleit in dezer Stadts nieuwe Gracht, waar door die Gracht van goet water voorzien, en de doorſpoeling bevordert zoude worden; als mede verſtaan de borchwal te graven en de ſingelmuur te ſchoeijen, en om het geld, tot dit werk nodig, te vinden, eene belaſting op het bier geſtelt. Ik vinde op den XXII May deze twee beſluiten hier omtrent genomen: *Dyrck Borre van Amerongen ende Jan Crom wt den nywen Raide, Jan van Veen ende Jan Luytgerſe wt den ouden Raide zyn geſchict, of men die nywe Minne zoude moigen lyden in die nywe Graft.*

Die Raide out ende nywe hebben overdragen by ge-

meynre morgenſpraike van allen gilden, dat men den borchwal greven, ende die ſinghelmuer ſchoeden zell, ende men zel zetten op elck vat dicke byers van binnen of van buten, dat men openbaerlike binnen onſe Stadt, ende Stadt vryheyde tappen zel, van tonnengelde thien witgen: ende met dien gelde daer van komende zelmen dat voerſchreve werck maken; ende dit zel dueren vier jaer lanck naiſtcomende, ende dit gelt zelmen zonderlingen vercopen, (1) *ende zel hieten grevegelt: ende die Raet oude ende nywe zellen elken gilden enen brief geven in der beſter formen, dattet thenden den vier jaeren voerſcreve off wezen zell: ende die oude Raet heeft den nywen Raide in der tyt macht ende moige gegeven den beſten orber te doen in deze zake.*

Ik heb op het voorige Jaar verhaald het ongenoegen des Raadts tegens den Maarſchalk *uit den Eng*, aan welken, in gebreeke blyvende om des Raadts begeerte te voldoen, noch nader deze brief is geſchreven:

" Eerſame, biſondere, goede vrunt.

" Wy werden hoe langer zoe meer van wegen " *Jacob Gherytze* ons borgers voer onſen Raide ver- " volcht, om hem te helpen tot zyn recht van zul- " ken gebreken, als hy op u te zecgen heeft, zoe " wy dat oick anderdages uwen Eerſamheyden " hebben doen ſcriven. Want wy dan deze zake " niet langer ſtaende houden noch vertrecken en " moigen, laten wy uwe Eerſamheyden weten, " vermanende ende verzuekende en Vrydage naiſt- " komende te negen uren alhyr voer onſen Raide " tie-

(1) Dat is te zeggen, deze belaſting zal worden verpacht.

" tiegens den voergenoemde *Jacob Gherytze* onſen
" borger zelve in perſoen ter antwoerde te komen,
" op dat onſe Rait, parthyen aen beyden zyden
" gehoert, daer inne voertvaeren, ende die zake
" eynden moigen, zoe des van rechts wegen ge-
" boerlike zyn zall. Certificerende mit dezen on-
" ſen brieve uwe Eerſamheyden, indien die in dit
" ſtuck verzuimich ende verbreclich bevonden wor-
" den, dat alsdan onſe Rait, ten vervolge van den
" voergeruerde onſen borger, in dezer zake voert-
" vaeren ende die eynden zal na onſen rechten en-
" de oude heerkomen, niet tiegenſtaende enige
" abſentien ofte contumacien van uwen Eerſam-
" heyden, die ons niet ſpaerende God behueden
" wil zelich ende geſont. Geſcreven op ten xv den
" dach in Junio anno LXXIX.

Dat de Regeerders dezer Stadt zeer oplettende zyn geweeſt, niet alleen in het voorſtaan hunner borgeren, maar zelfs in het beſchermen der ingezetenen in Stadts vryheit woonende, leert ons deze brief, ter zelver tydt aan *Frederik uten Ham*, Maarſchalk van het Nederſticht afgezonden:

" Eerſame, biſondere, goede vrunt.

" *Zegher Dyrcxze*, woenaftich op ten Oert, on-
" ſe onderzaet, heeft ons te kennen gegeven, dat
" ghy hem op ons gnedichs Heeren laetſten recht-
" dach vellich (1) zouden hebben laten wyſen; des
" ons vervreempt, indyent zoe is, zoe wy om ze-
" ker

(1) Dat is, als contumax, of gerechts-verachter veroordeelt. Op andere plaatzen heb ik het woord geſchreven gevonden *bellig*, dat is rebellig, ongehoorzaam.

" ker zaken willen ons mit redenen daer toe por-
" rende, mit onſer clocken verboden hebben on-
" ſen borgeren ende onderſaten op ten voerſcre-
" ven rechtdach niet te komen: ende of zy daer
" en boven vellich gewezen worden, wy zouden
" daer van hoeren hoeftheer wezen, gelyck wy
" dat oick op die zelve tyt Ridderen ende Knapen,
" aldaer op ten rechtdach wezende, deden ſcriven
" ende verkundigen. Begeren hyrom vruntlike
" aen uwe Eerſamheyden, zulke rechtsvorderinge,
" als ghy op ten voerſcreve rechtdach tiegens den
" voergeruerde *Zeger*, onſe onderzaet gedaen en-
" de gevordert moicht hebben, op deze tyt af te
" ſtellen, ende lecgen laten, alſt behoert; op dat
" ons gheen noit en zy, achtervolgende onſe voer-
" ſcreve verbot vorder daer op te verſien. Soe
" vele dan hyr inne geſchien zal moigen, daer van
" begeren wy een guetlich beſcreven antwoerde
" van uwen Eerſamheyden, die God almachtich
" behueden wil zelich ende geſont. Geſcreven op
" ten XVI den dach in Junio anno LXXIX.

De Raadt dezer Stadt heeft te dezer tydt aan den Biſſchop geſchreven ten behoeven van eenen borger, welke in het bezit zyner thienden indracht leedt, en door den gewoonen rechter rechts-weigering gedaan wierdt, op deze wyze:

" Eerwaerdige Vader in Gode, hoichgeboere
" Forſte, gnedige Heer.

" *Willem van der Weyde* onſe borger, heeft ons
" geclaicht ende te kennen gegeven, dat hy enen
" thiende, hem van zyne ouderen aengeerft ende
" aenbeſtorven, alſt claerliken blyct by zekere be-
" zegelde brieven, ons nu ende oick uwer Gnaden
" Rai-

" Raiden, daer toe geordineert ende gheſchict, tan-
" deren tyden getoent, aen den ouden Ryn lecgen-
" de hebben zoude, die *Gheryt van Ryn* hem tonbru-
" ke maict ende onthout boven recht ende reden,
" als hy zeyt. Ende die zelve onſe borger, meynen-
" de zyne thienden mit rechte te beſcudden ende
" te beſchermen, daer op na den rechte van den
" lande voer die Schout ende Bueren aen den ou-
" den Rhyn voerſcreve vervolgende, en hebben
" hem die Schout ende Buer gheen recht dorren
" noch willen doen, zecgende hemluden zulcx van
" uwen Gnaden verboden te wezen, om des wil-
" len, dat *Gheryt van Ryn* voerſcreve zeyt, die
" zelve thienden een heerlich leengoet te wezen.
" Twelck, gnedige Heer, indyent zoe is, ons on-
" behoerlich ende tiegens recht, dat uwen Gnaden
" ſchuldich zyn enen ygeliken te openen, ende te
" wedervaeren laten, zyn dunct. Is hyrom onſe
" dyenſtelike bede aen uwen Gnaden, den voerge-
" ruerden *Gheryt van Ryn* alzoe te onderwyſen, dat
" hy onſe borger zyne voergeruerde thyenden
" ruſtelike ende vredelike gebruken laten, of den
" voerſcreven Schout ende Bueren aen den ouden
" Ryn te bevelen ende te gebieden hem recht te
" doen ende wedervaeren te laten, zoe des na den
" rechte van den lande geboerlike zyn zal. Ende
" zoe vele hyr inne gheſchien zel moigen, begeren
" wy een goetlich beſcreven antwoerde by dezen
" onſen Bode van uwen Forſteliken Gnaden, die
" over ons gebiedende God almachtich behueden
" wil zelich ende geſont. Geſcreven op ten XXII
" ſten dach in Junio anno LXXIX.

De Heeren van het Capittel van den Dom hebben te dezer tydt de Kerk merkelyk verbeetert, en

tot

tot dat werk nodig hebbende eenige Bentemer en andere ſteenen, hebben de Regeerders dezer Stadt aan de Gelderſche van het Quartier van de Veluwe verzocht vry geleyde voor den Schipper, zo te water als te land, welke die ſteenen over de Zuiderzee voeren zoude, en ten dien einde geſchreven aan den Heer *Dirk van der Horſt*, Maarſchalk en Landt-droſt van de Veluwe, en den Heer *Wynant van Arnhem*, Ridder, Heer tot Leembeeck, Drosſaart te Hattem, als mede aan de Steden Harderwyk, Elborch en Nyekerken. Van welke brieven, alle van eenen inhoudt zynde, ik alleen de eerſte aan den Landt-droſt van de Veluwe geſchreven zal mededeelen:

" Eerſame, vrome, lieve Heer, biſonder
" goede vrunt.

" Alzoe die eerbaere Heeren van den Doem
" tUtrecht, ter eren Godts ende ſunte Martyns,
" hoere Kerken dagelycx tymmeren ende verbete-
" ren, ende om die te volmaken nu eens deels of
" hebben moiten breken, ende niet zonder Bente-
" mer ende andere ſteen weder doen maken ende
" voltymmeren en ſullen moigen. Om welke ſte-
" nen, ende andere gereetſcap daer toe dyenende,
" alhyr te brengen, zyluden enen zonderlinge
" dyenre ende Scipper genoempt *Reyner Lap* van
" Weesp tot hier toe gehadt, ende noch hebben.
" Soe dan, eerſame, vrome, lieve Heer, wy zul-
" ken eerliken werk gheerne ghevordert zien zou-
" den, alſt behoert, ende die voergeruerde *Reyer*
" *Lap* een Hollander is, die dan na gelegentheyt
" der tyt den ſtroem van der Zuder zee, ende an-
" ders die weghe te water ende te lande hyr toe
" niet

" niet wel gebruken en mach buten uwen consent
" ende believe; soe ist, dat wy zeer vruntlike be-
" geren aen uwen Liefden, ter eren Godts ende
" des heyligen sunte Martyns, ende ons te lieve,
" hem mit zynen scepe ende stenen, den voersere-
" ve Heren toebehoerende, te willen gonnen en-
" de believen een geleyde daer op te geven, zoe
" dat behoeren zal, ende anders die wege te water
" ende te lande vry ende veylich te moigen gebru-
" ken int inkomen ende weder wt te reysen, zoe
" dicke ende menichwerve hem des in dit stuck van
" noide wezen zell, ons daer van by dezen onsen
" Bode een goetlich beschreven antwoerde weder
" zeyndende. Eersame, vrome, lieve Heer, doen-
" de in dit stuck, als wy vertrouwen, ons weder-
" om niet spaerende in des wy vermoigen te lieve
" uwen Eersamheyden, die God behueden wil ze-
" lich ende gesont. Geschreven op ten anderen dach
" in Julio anno LXXIX.

Insgelyks heeft de Raadt dezer Stadt geschreven aan den Heer *Adam van Linteloe* Ritmeyster, en Borgermeesteren, Scepenen en Raden te Wageningen, verzoekende vrydom van tollen voor een schip van Arnhem afkomende, geladen met leyen ter dekking van de Kerk van Abraham Dole.

" Eersame, bisondere, goede vrunden.

" Die eerbaer Priorinne, ende gemeyn Convent
" van den elf dusent meechden, ghenaemt Braem-
" dolen, (1) binnen onser Stadt hebben hoer Ker-
" ken doen tymmeren, die zy dat mit leyen gheer-
" ne

(1) Van dit Klooster ziet Matth. 1. Fundat. Eccles. 21.

" ne zouden doen decken: ende om die leyen te
" copen, dencken zylude yemant van hoeren Con-
" vente, ofte anders, den Ryn op te zeynden,
" ende die alhyr te brengen. Soe dan, geminde
" vrunden, die zelve Priorinne ende gemeyn Con-
" vent onſe onderſaten, van goeden eerliken ghee-
" ſteliken leven zyn, hoere oerden ende regulen
" ſtrengelike ende duechdelike onderhoudende,
" ende wy hemluden daerom gheerne beholpen
" ende gevordert zien zouden, is onſe vruntlike
" begeren aen uwen Eerſamheyden, zulken ſcip
" mitten ſcipluden, ende ander gereytſcap totten
" ſcepe dyenende ende behoerende, alze zy den
" Ryn van Arnhem nederwaerts geladen brengen-
" de zellen werden, mit omtrent anderhalf hondert
" ryſt leyen ende twee hondert boerden (1) onbe-
" laſt ende vry te laten varen zonder moleſtacy
" van tollen, ofte anders hemluden daer in te doen,
" ofte te laten gheſchien. Dit doende, eerſame
" biſondere goede vrunden, zullen ons uwe Eer-
" ſamheyden zonderlinge danclich ende lieve doen
" op deze tyt, wy willen oick zulcx tanderen ty-
" den gheerne wederom verſchulden tiegens die
" zelve uwe Eerſamheyden, die onſe Heer God
" behueden wil zelich ende geſont. Geſcreven op
" ten vierden dach in Julio anno LXXIX.

Ook hebben de Regeerders dezer Stadt, op het aangeven van het Capittel van S. Marie, welkers thienden in Gelderlant ten onrechte bezwaard wierden, geſchreven dezen brief aan de Heeren *Jan* Heer *tot Hemert*, en *Bertram van Olborgen*, Ridderen, Ridmeeſteren te Bommel:

" Eer-

(1) *Boerden* of *Borden* zyn pakken, in welke het vordere gereetſchap, tot dit werk nodig, zal geſtopt zyn.

" Eerſame, vrome, lieve Heeren, biſondere
" goede vrunden.

" Die eerbaer Heeren Deken ende Capittel der
" Kerken tzunte Marien tUtrecht, hebben ons te
" kennen gegeven, dat uwe liefden tiegens ende
" contrary die oude gewoenten ende heerkomen
" van den lande, van hoeren thienden tot Vaude-
" rick, ende tot anderen plaetzen ghelegen, zeker
" ongelden van verding, of anders, ontfangen heb-
" ben, ende voert ontfangen willen, niet tiegen-
" ſtaende dat zylude, gelyck andere Godshuyſen,
" pontſcattinge gheerne betailt hebben. Twelck,
" indyent zoe is, ons onbehoerlike zyn dunct, zon-
" derlinge aan gheeſteliken perſonen, die van alle
" ongelden gepriviligeert ende exempt zyn. Be-
" geren hyrom vruntlike aen uwen liefde, die
" voerſcreve Heren ende thienden van zulker on-
" geboerliker manieren van verdingen, of anders,
" te ontlaſten, ende ongemoyt te laten bliven, en-
" de hemluden zoe beholplike ende vorderlike in
" gebrukinge der voerſcreve hoeren thienden te
" wezen, als wy betrouwen, ende oick tanderen
" tyden in ghelyken ofte meerderen zaken van ons
" gheerne wederom gedaen zouden willen hebben
" uwen liefden, die onſe Heer God behueden wille
" zelich ende geſont. Geſcreven op ten xxv ſten
" dach in Julio anno LXXIX.

In Holland wierden te dezer tydt jammerlyke roveryen en verwoeſtingen aangerecht, zo door de Gelderſche, als door de binnelandſche en landverdervende oneenigheden der Hoekſche en Cabeljauwſche. De eerſte de Stadt Leerdam vermeeſtert hebbende, deden geſtadige invallen in Holland,

veele ingezetenen verdryvende, en hun goed en have wegslepende. De tweede hadden zich na de dood van den Hertog *Karel* wel vereenigt om de Vlamingers uit de regeering van Holland te weeren, en van haare Land-vrouwe *Maria* het zo zeer befaamde groote privilegie (1) verkregen; doch kort daar naa was de oude haat en vyandschap weder geweldig aan het woeden geraakt. Veele uit het Sticht waren, onder het geleide van den Borchgraaf van Montfoort, met *Wolfert van Borssele*, Stadthouder van Hollandt, getrokken naar den Haag, en hadden de Cabeljauwsche uit die plaats verjaagt. Ook hadden de Hoeksche de Stadt Oudewater ingenomen, en gebruikten veelzints den raadt en bystand van den Heer *Jan*, Borchgraaf van Montfoort. Dit verveelde zeer den Utrechtschen Bisschop, vriend der Cabeljauwsche, en bitteren vyand van den Heer van Montfoort; weshalven hy, onder voorwendzel, dat het Sticht veel nadeel en rampen te verwachten hadt, indien zy zich inwikkelden in deze verschillen, alle de ingezetenen verboden hadt om naar Holland te trekken, en zich met deze inlandsche verdeeltheden te bemoeijen, en de Regeerders der Stadt Utrecht verzocht diergelyk verbodt te doen aan hunne borgeren en onderzaten. Dit verzoek, ten klaarste bewyzende, dat de Bisschop over de borgeren en ingezetenen dezer Stadt niets te zeggen hadt, is met dezen brief beantwoort:

" Eerweerdige Vader in Gode, hoichgeboere
" Forst, gnedige lieve Heer.

" Wy hebben uwer Gnaden brief, ons anderda-
" ges

(1) Ziet Gouthoeven Chron. bladz. 507.

" ges gezeyndt, inhoudende van den parthyen in
" Hollant tiegens malcanderen opreyzende, ende
" dat in behulp der parthyen uwer Gnaden onder-
" zaten gebeden zouden werden mede te reyzen,
" ende te doen dat aldaer doenlike zyn zoude, en-
" de dat uwe Gnade beduchtende waeren, dat eni-
" ge der zelver onderſaten zich daer inne vuegen
" mochte, daer by tgemeyne lant in den parthyen
" ende vorderen laſten komen mochte; waerom
" uwe Forſtelike Gnaden in den lande hebben doen
" verbieden niemant aldaer te reyſen, ende zich
" des te onderwynden, begerende van ons in ge-
" lyken over onſen borgeren ende onderſaten te
" doen ende te laten gheſchien, mit meer woerden
" daer inne begrepen, heb wy dyenſtelike ontfan-
" gen ende wel verſtaen. Soe, gnedige lieve Heer,
" heb wy den zelven brief by onſen Raide gebracht,
" ende aldaer doen lezen ende viſitieren, ende wil-
" len ons daer zoe geboerlike inne vuegen, dat on-
" ſer mogelike in dit ſtuk te vreden zullen zyn uwen
" Gnaden; want wy harde noide enige zaken ver-
" nemen ofte hantieren zouden, daer den gemey-
" nen lande onvrede ofte verdriet van zoude moi-
" gen komen, kent God almachtich, die uwe
" Gnaden behueden ende bewaeren wille lanclivich,
" zelich ende geſont, altois over ons gebiedende.
" Geſcreven op ten XVI den dach in Julio anno
" LXXIX.

De Utrechtſche waren al te zeer verbonden aan den Heer van Montfoort, (1) om zich hier op ſtel-liger

(1) Hy was nevens den Heer van Brederode een der Hoofden van de Hoekſche geweeſt, en hadt de Stadt Utrecht veel dienſt en byſtandt gedaan tegens de mishandelingen van Bis-

liger te verklaren, en hebben daarom den Kerkvoogd met dit algemeen antwoord afgezet. Klaarder hebben zy zich geuit aan den gemelden Borchgraaf, welke hen verzocht hadt te willen zorge dragen, dat geene ruiteren van boven de Hollandsche Steden te hulp kwamen, zo als blykt uit dit hun antwoord:

" Edele, vrome, bisondere lieve Heer.

" Wy hebben uwer Liefden brief, inhoudende " onder anderen, dat wy te water ende te lande " alzoe beschicken willen, dat ghene Ruter van " boven den Hollandse Steden (1) te hulpe en " komen, goetlike ontfangen, ende wel verstaen, " ende willen, lieve Heer, ons daer zoe inne hebben, als des na onsen vermoigen geboirlike zyn " zal. Wy en hebben oick voer deser tyt daer van " niet gehoert, mer vernemen wy van dat stuck " ofte anders, dat denken wy alsdan zonder ver-

" treck

schop *David*. Dit heeft de Raadt, welke thans niets verrichte zonder zyne kennis en raadt, erkent in een besluit dit Jaar des Maandaghs na Assumptionis Mariae genomen, 't welk ik aldus geboekt vind: *Die Raide out ende nywe, hebben den Borchgreve van Montfoert om zyns verdyenst wille, dien hy onse Stadt ende den lande gedaen heeft, gegont ende belieft, dat hy ghenen zys geven en zel van zynen byer ende wyn, die hy zelve inleyt ende ingeleyt heeft, zynt dyer tyt, dat hy yerst inquam om onse privilegien ende rechten te helpen voerder te verwerven, ende hy en zel oick van deze tyt voert gheen zys gheven, als hy binnen is mit zynen huysgesinde van wyn ende byer die hy zelve inleyt.* Deze Borchgraaf is noch in dit Jaar door Hertog *Maximiliaan* gebannen uit alle de landen onder zyn gebied leggende, met verbeurte zyner goederen, zo als Orlers in zyne Beschryving van Leyden, II. Deel, vyfde Hooftstuk, verhaald.

(1) Te weten Delft, Haarlem, Leyden en Amsterdam, welke door de Cabeljauwsche beheert wierden.

" treck te verkundigen, ende te doen ſcriven uwen " Liefden.

" Van onſen gnedigen Heer van Utrecht en we- " ten wy niet zonderlix te ſcriven, dan wy hopen " des beſten, dat die wel totten goeden eynde ge- " bracht zel werden, daer en zel oick niet zonder- " lincx inne geſchien buten weten, wille ende con- " ſent van uwen Liefden; ende off aldaer yet ny- " wes ende treflycx gebuerde, dat willen ons doch " terſtont te weten laten ende doen ſcriven die " zelve uwe Liefden, die ons niet ſpaerende God " almechtich behueden wil zelich ende geſont. " Geſcreven op ten XIX dach in Julio anno LXXIX.

" Item wy verſtaen, dat binnen s Hertoigen- " boſch oick vergaderinge van volke wezen zou- " de, waerom en weten wy niet, uwe Liefden " moigen daer oick na doen vernemen, tſy aen den " Greve van Naſſouwen, off anders daert dienen " zel. Men zeyt oick, dat binnen Woerden een " deel gezellen tot XXV toe mit roede hoeken ge- " komen zyn.

Ik heb hier voren bladz. 123. opgegeven eene waarheits verklaring door de Regeerders dezer Stadt uitgelevert, over het niet vorderen van het recht op de goederen der afgeſtorvenen, welke door vreemde aangeerft wierden. Niet tegenſtaande dat getuich-ſchrift, hebben echter die van Rotterdam in dit Jaar van enen der ingezetenen dezer Stadt afgeeiſcht het tiende deel der goederen hem aanbeſtorven. Weshalven de Raadt genootzaakt is geweeſt eene nadere verklaring te doen, luidende aldus:

" Wy Borgermeyſteren, Scepenen ende Raide

" der Stat van Utrecht maken kont allen luden,
" ende zonderlinge den eerbaer Schout, Borger-
" meysteren, Scepenen ende Raiden der Stede van
" Rotterdam, onsen lieven geminden vrunden,
" dat op ten dach van huden voer ons gekome is
" *Clais Dyrcxze* onse onderzaet, ons te kennen ge-
" vende, dat hem overmits dode van *Clais Symons-*
" *ze* die Backer, binnen uwer Stede gestorven,
" zeker erfnisse ende besterfnisse aengeerft ende
" aenbestorven zyn zouden, ende hy aldaer ko-
" mende, ende zulke zyne erfnisse ende besterf-
" nisse op te boeren ende te ontfangen meynende,
" hem van uwen Eersamheyden geoppose ert ende
" gezeyt, recht ende usantie van uwer Stede te
" wezen, soe wanneer ymant van uwen poerteren,
" ofte inwoeneren storve, ende die erfnamen van
" dien, buten der zelver uwer Stede gezeten en-
" de woenaftich, die erfnisse bueren, ende van
" daen vueren of draegen zouden willen, dat als-
" dan die thiende penninge van der alinger erfnisse
" den Heer, ofte der Stede vervallen zyn ende toe-
" behoeren zoude, zoe verre zulcx of dyergeliken
" ter stede ende plaetze, daer die erfnaemen woen-
" aftich waeren te doen ende te laten gheschien
" recht ende costumelich waer, ons aenroipende
" ende versoekende, daerom dezer onser Stadt
" rechten ende gewoenten van dien te kennen te
" geven uwen Eerbaerheyden, ende die zelve daer
" van te certificieren na behoeren. Waerom wy,
" aenziende die aenroipinge ende versoekinge van
" den voerscreve *Clais Dyrcxze* onsen onderzaet
" rechtveerdich ende geboerlich wezende, certifi-
" cieren uwe Eerbaerheyden voer die rechte waer-
" heyt mit dezen onsen open Plackaetbrieve, alze
" zoe wanneer yemant van onsen borgeren ofte
" on-

" onderzaten, of ymant anders wie hy waer, alhyr
" binnen onſer Stadt ofte Stadsvryheyde van de-
" zen eertrycke verſcheyden is, ende enige erfna-
" men, oick van wat ſteden ofte plaetzen die zyn,
" ofte komen, indien zy rechte erfnamen zyn, en-
" de hoer erfniſſe eyſchen ende ontfangen willen,
" dat zyluden hoer erfniſſe ende beſterfniſſe vryli-
" ken aenveerden, eyſſchen, ontfangen, vueren
" ofte draigen moigen, ende dyer gebruken tot
" hoeren ſchoenſten, daer hem dat belieft, zonder
" den Heer of onſe Stadt daer yet van te geven,
" ofte doen hebben in eniger wys. Begeren hyrom
" vruntlike aen uwen Eerbaerheyden onſen voer-
" genoemden onderzaet zyne erfniſſe ende beſterf-
" niſſe te laten volgen, ende hem daer inne tot
" zynen rechte zoe beholplich ende vorderlich te
" wezen, als wy betrouwen, ende oick tanderen
" tyden in gelyken ofte meerderen zaken van ons
" gheerne gedaen zouden willen hebben uwe Eer-
" baerheyden. Des toerkonde hebben wy onſer
" Stadt ſignet, twelck wy dagelycx gebruken,
" hyr binnen beneden op doen drucken. Gegeven
" int jaar ons Heeren duſent vier hondert negen
" ende tſeventich op ten derthienden dach in Au-
" guſto.

De Maarſchalk *Melis uten Enge*, van wien ik meermaalen gewag gemaakt heb, hadt zekeren Stichts-man, genaamt *Hillebrand van Roſſem*, doen ſtellen in hechtenis, en hem, niet tegenſtaande zyn verzoek van ontſlag onder aanbieding van te ſtellen behoorlyke borchtocht om ten allen tyden te verſchynen op den gewoonlyken rechtdagh, niet willen ontſlaan, en in de gevangenis genootzaakt aan te gaan zeker verdrag. Deze Stichtſche ingezeten

uit de boejen verloſt, heeft over die mishandeling zyn beklag gedaan aan de Staten, welke tegens hem, tot vyfmalen gedaghvaart en niet verſchenen zynde, dit navolgende vonnis hebben uitgeſproken:

" Wy Eccleſie, Ritterſcap, Stadt ende Steden
" des Geſtichts van Utrecht beneden der Yſelen,
" die drie Staten des Geſtichts ende Lands voer-
" ſcreve repreſentierende ende makende, doen
" kondt allen luden, dat voer ons in den generail
" Capittel gecomen is *Hillebrant van Roſſem*, in-
" woenre des lants van Utrecht, ende heeft ons
" clageliken te kennen gegeven, woe dat *Melys*
" *uten Enge*, Mairſcalck des Overſtichts, hem in
" boyen ende venckeniſſe doen ſtaen, ende dair in
" gevenclike gehouden heeft, zonder hem te wil-
" len laten verborgen ten landrechte te ſtaen, ende
" rechts te verwachten, plegen ende ontfangen
" van alle tgoent *Melys* voerſcreve, als Mairſchalck
" ons genedichs Heer van Utrecht, hem opſeggen
" zouden moigen; mer heeft *Hillebrant* voirſcreve
" tot eenre dedinge aen te gaen gedruct, dair hy
" noch in der venckeniſſe was, mit vele ander re-
" den ende beclachten aldaer mede in der generail
" Capittel overgegeven ſcryfteliken ende geleſen,
" als die ſcryften daer van dat vorder inholdende
" zyn, ſoe dat *Hillebrant* voirſcreve in dit ſtuck
" dat Lantrecht niet te baten en heeft moigen ko-
" men, begeerende van ons, dat wy hem na ge-
" woenten ende privilegien slants rechts daer van
" wouden laten wedervaeren. Waer op wy na
" geboerlicheyt eerſt drie, ende dair na dat vierde,
" ende dat vyfſte generail Capittelen over recht,
" om ymmer den voirſcreven Mairſcalck te vol-
" doen, gehouden, ende den Mairſcalck voirge-
" noemt

" noemt om hem te verantwoerden toe geroepen
" hebben; tot den welcken, off tot enigen van alle
" die voirſcreve Capittelen *Melys*, die Mairſcalck
" voirſcreve, niet gecomen en is, ende hebben
" dairom in dat vyffte ende leſte Capittel voirge-
" noemt, eendrachteliken overdragen ende geſle-
" ten, overdragen ende ſlyten voer recht, den
" voirſcreven Mairſchalck vellich te wezen om
" verſmadeniſſe srechts vervolgens ende zaken
" voirgeruert, ende dat hy *Hillebrant* voirſcreve
" ende zyn borgen, die hy geſet heeft, vry, los
" ende quyt van alle loffeniſſen ende venckeniſſe
" ontſlagen, ende zyn wtgeleyde gelden wederge-
" ven zell, ende wyſen hem ende zyn borgen nu
" terſtont vry ende loſs te wezen: ende na wtwy-
" ſinge des Lantsbrief zall *Hillebrant* voirſcreve te
" recht ſtaen ende rechts plegen buten die venck-
" niſſe voirgenoemt van alle tghoent hem die Mair-
" ſcalck voirſcreve, indien die Mairſcalck dat te
" doen believen zal, opzeggen ende aentheyen
" mach ter ſteden ende plaetzen, dair die zelve
" *Hillebrant* na ouden gewoenten, heercomen en-
" de rechten slants van Utrecht voirſcreve van
" rechts wegen te recht hoirt te ſtaen. Ende voirt
" oft gebuerde, dat deſe onſe ſententie ofte ſlytin-
" ge niet gehoude, voldaen ofte naegegaen en
" worde, als voirſcreve ſtaet, zoe zellen wy in
" den voirſcreve zaken voirtvaeren ende proce-
" dieren, ende enen ygeliken recht doen, diet van
" ons begerende is, na wtwyſinge des Lantbriefs
" voirſcrive, als wy van rechts ende gewoenten
" wegen ſculdich zyn te doen.

" Ende want deze ſententie ende ſlytinge by
" onſen weten ende toedoen eendrachteliken aldus
" geſchiet is, ende als boven geruert ſtaet, ſoe

" hebben wy des te oirkonde dezen open Plackaet-
" brieff beneden opt ſpatium doen beſegelen mit
" opgedructen zegele Here *Johans Proys*, Doem-
" deken van wegen der Eccleſie, ende des edele
" ende vrome Here *Johans* Borchgreve van Mont-
" foirt, Heer van Purmereynde ende van der Lin-
" ſchoten &c. Ritters, van wegen der Ritterſcap,
" ende van wegen der Steden mit zegele des Stads
" van Utrecht. Gegeven tUtrecht in den grote
" Capittelhuſe der Kercke then Doem tUtrecht,
" int jaer ons Here duſent vier hondert negen en-
" de tſeventich op ten veertienden dach in de
" maent van Auguſto.

Dat deze ſlytinge ter kennis van den gemelden Maarſchalk is gekomen blykt uit het geene hier onder geſchreven ſtont:

" Executum eſt preſens retroſcriptum manda-
" tum per me *Gerardum Grollis*, publicum Imperiali
" auctoritate Notarium, in forma prout jacet, il-
" lud de verbo ad verbum alta & intelligibili voce
" legendo, in propriam perſonam *Melys uten Enge*
" Marſchalli apprehenſi in domo ſua, cui etiam
" recipienti tradidi veram collationatam copiam
" ejusdem mandati in ſignum vere & realis execu-
" tionis hujusmodi, anno a nativitate Domini
" MCCCC octuageſimo menſis Januarii die viceſima
" quinta hora prima vel quaſi poſt meridiem, pre-
" ſentibus diſcretis & honeſtis viris *Theodorico de*
" *Broichuſen* & *Petro* famulo proprio dicti Mar-
" ſcalci, teſtibus ad premiſſa vocatis ſpecialiter &
" rogatis. Quod proteſtor per hec proprie manus
" mee ſcripta.

Ik zal op het volgende Jaar van des Maarſchalks on-

onwilligheit om aan dit vonnis te voldoen, nader gewag maken.

Onder de voorrechten der Stadt Utrecht was geen der minſten dat de rivier de Vecht van en tot de Stadt Utrecht vry en veilig mocht bevaaren worden. Wy hebben in het begin van dit Deel der Jaarboeken gezien, hoe yverig de Regeerders zich hebben verzet tegens het opſtellen van eenen tol te Weesp op de ſchepen de Vecht op en afvarende tot en van de Stadt Utrecht. Te dezer tydt hadden die van Vreeland een Vrieſch ſchip, 't welk onder andere goederen eene klok, eenen borger te Utrecht toebehorende, medevoerde, aangehaald. De Schipper had hier over zich beklaacht aan den Raadt dezer Stadt, welke aan die van Vreeland dezen brief heeft afgezonden:

" Eerbaere, goede vrunden.

" *Gheryt Gerytsze* een Schipper van Bodelsweert " heeft ons te kennen gegeven, dat ghy zyn ſcip " met zynen goede ende mit eenre clocken *Steven* " *Butendyck* onſen borger toebehoerende, aent lant " gedwongen hebt te komen, ende tſcip alzoe aent " lant komende heeftet uwen Schout zelve getoift " ende gebondet, zonder dat die zelve Scipper ende " onſen borger u, of den ghenen, die dat ſcip mitten " clocken heeft doen tueven, yet ſculdich wezen " mach, zoe wy verſtaen. Twelck iſt alzoe, tiegens onſen rechten ende previlegien draicht, inhoudende in enen punt, dat elck koipman die " Vecht op ende nedervaeren mach tot onſer Stadt, " ende weder van daer, zonder hem enige moyeniſſe ofte onrecht te laten gheſchien: ende oick " dat elck koipman vaaren ende kieren mach tot " onſer Stadt vryliken mit zynen goede, behou-

" dens

" dens zyns goets. Soe wy dan die zelve onſe rech-
" ten ende previlegien van u ongebroiken willen
" hebben, is ons goetlike begeren, van u eernſte-
" like verſuekende, dat ghy den voerſcreven Scip-
" per mit zynen ſcepe ende goede mitter clocken,
" ende andere goede daer in wezende, van den
" tuevinge ende onrechter moyeniſſe coſteloys ont-
" ſlaet ende quytſchelt, ende oick zulcx tanderen
" tyden aen die koiplude alhyr tot onſer Stadt ry-
" ſende, ofte van heen komende, niet en kiert,
" noch en laet gheſchien; want indien des niet en
" gheſchiede, zoude wy in onderhoudinge ende be-
" ſchermeniſſe onſer rechten ende previlegien ge-
" drongen werden dat tiegens u te vervolgen ende
" te verhalen, als des dan geboirlike zyn zoude:
" ende begeren hyr van een beſcreven antwoerde
" by den brenger van dezen brieve, daer nae wy
" ons moigen weten te rechten. God zy met u.
" Geſcreven op ten xv den dach in Octobri anno
" LXXIX.

De Schout dezer Stadt *Jan van Amerongen* verzuimde dikwerf te recht te komen, door welk wangedrag verſcheide zaken niet konden worden afgedaan. De Raadt om dit gebrek te heelen, heeft eene oude overdracht vernieuwt, en des Woensdaghs naa Martini dit beſluit genomen:

Overdroegen Scepene, Raide ende Oudermans, dat zy hoer overdrachten, gemaict in den jare XIIIc. ende thien nae ſinte Peters ende ſinte Pouwels dage, inhoudende, als die Schout des morgens te negen uren, ende avonts te drie uren, niet ten rechte en quaem, dat alsdan die outſte Scepen, die dan ter bancke te rechte quaem, Schout wezen zal, ende daer van hebben dubbelde

belde hogen, in horen volcomenre machten houden ende hebben willen. Ende waert zake, dat enich van den Scepenen, die alzoe ten rechte quaemen, ende die die outſte dan waeren, ende recht hielden, enige laſt, verdriet, hinder, ofte ſcade van yemant, hy waer wie hy waer, lede, ofte daerom coſt doen moſten, daer van zal de Stadt hoer hoeftheer wezen, ende zyluyden daer inne voerſtaen, ende daer van ontheffen ende ontlaſten opter Stadt coſt.

Dit Raadts-beſluit is noch in dit zelve Jaar, des Maandaghs na Eliſabeth, en op S. Nicolaas dagh nader beveſticht. Insgelyks heeft de Raadt goetgevonden des Woensdaghs na S. Andries, den Geheimſchryver van het Gerecht dit navolgende te beveelen:

Scepen, Raide ende Oudermans hebben overdragen ende bevolen Ghysbert Thomaſſe *der Scepene Clerck, dat hy* Jan van Amerongen, *als Schout van onſer Stadt in den Stadt brieven ſcriven zal als gewoenlike is: ende waert zake dat* Ghysbert *voerſcreve hyr van enige moyeniſſe ofte verdriet kreghe, ofte ſcade daer by lede, daer van zal die Stadt zyn hoeftheer wezen, ende hem die moyeniſſe of doen: ende hy zal van den Scepenbrieve Statbrieve maken.*

Vyf dagen daar naa, te weten op S. Nicolaas dagh, verklaard zich de Raadt nader:

Die Raide out ende nywe hebben overdragen ende bevelen Ghysbert Thomaſſe *der Scepen Clerck, dat hy van de lyfrenthebrieven, die by den Scepenborgermeyſter in der tyt van de wtheemſche luden, na innehout der tafelen in onſer Scepenbanck in den Gerechte verlyft werden ofte verlyft zyn, zynt dier tyt herwerts, dat* Jan van Amerongen *die Schout an der Scepenbanck ten rechte niet gekomen noch geweeſt en heeft, Stat brieven maken zel, ende* Jan van Amerongen *voerſcreve*

ſcreve alze een Schout in den zelve brieven ſcriven zel als gewoenlike is. Ende waert zake, dat Gheryt *voerſcreve hyr van enige moyeniſſe ofte verdriet kreghe, ofte ſcade daer by lede, daer van zal die Stadt zyn hoeftheer wezen, ende hem die moyeniſſe ofdoen, ende den ſcade verſtoren.*

De Raadt hadt in dit Jaar veel geld moeten uitgeven om te vervolgen het geding tegens den Biſchop, en om de nodige penningen te vinden eenige lyfrenten verkocht. De Schout, welkers naam gewoonlyk in die lyfrente-brieven geſtelt wierdt, was eenigen tydt niet verſchenen in der Schepenen bank, naar alle waarſchynelykheit op ordre of ten minſte met overleg van den Kerk-voogdt, om de Regeerders in verlegenheit te brengen, en was het mogelyk deze opneming der penningen te beletten, of vruchteloos te maken. Om welken loozen toeleg van den Biſſchop te verydelen, de Raadt deze voorziening heeft gebruikt.

In het voorige Deel dezer Utrechtſche Jaarboeken (1) heb ik verhaald dat in het begin van het Jaar 1465. verſtaan was, dat de Overſten acht jaren moeſten wachten eer zy wederom tot Borgermeeſteren of Overſte Oudermannen mochten verkoren worden. Deze overdracht is des Saturdaghs naa Katrine verandert, en heeft de Raadt beſloten in het vervolg te blyven by den Gilden-brief.

1480.

In het Jaar 1480. zyn tot Stadts Regeerders verkoren:

Sche-

(1) Bladz. 462.

Schepenen.

Eerſt van Drakenborch, Borgermeeſter, by zyn afwezen *Jan die Coninck* in zyn ſtede.
Jan Knyff.
Evert van Voerde.
Godſcalck van Brakel.
Jan die Coning.
Jan van Ryneſſe van Baer.
Henrick van der A.
Henrick van Voerde.
Eerſt van Lichtenberch.
Vrederick van Voerde.
Dyrck van Zulen.
Godſcalck van Winſen.

Raiden.

Jan Foyt.
Zweder van Zulen.
Henrick Willemsze.
Ghysbert Henricxze.
Henrick Jacobze.
Henrick Borre.
Thomas Arntsze.
Ghysbert Ponſiaenze.
Jacob van Over die Vecht.
Jonge Herman Kroick.
Joeſt Dyrcxze.
Dyrck Dyrcxze.
Jan van Schadyck.
Jan die Haze.
Dyrck Eelgysze.
Jacob van der Laer.
Jonge Werner Braem.

Ghe-

Gheryt Mont.
Bartelmeus van Wede.
Jan Boll.
Harbern van Ryn.
Ghysbert Zas.
Beernt Proys Aelbertsze die oude, Borgermeyſter.
Dyrck Willem Huberts zoens zoen.

Oudermannen.

Jan Over die Vecht, Overſte Ouderman. } Wantſnyders.
Gheryt van Groenenberch. }
Jacob Jacobze. } Snyders.
Adriaen van Abcoude. }
Willem Zael. } Backers.
Peter wten Boegart. }
Beernt Haſert. } Molenaers.
Peter Stail. }
Cornelis Aelbertsze. } Linnewevers.
Ghysbert Bartoutze. }
Jacob Zem. } Brouwers.
Willem Clueting. }
Arnt Henricxze. } Viscopers.
Anthonys van Amerongen. }
Clais Engbertsze. } Louwers.
Jan Smail. }
Willem Steen. } Wollewevers.
Gheldolf Gherytsze. }
Steven van Zulen, Overſte Ouderman. } Marsluden.
Henrick Roeck. }
Jacob Jansze. } Botterluden.
Clais van Zyl. }
Jacob Henricxze. } Cordewaniers.
Henrick van Loenen. }

Hen-

Henrick Slewen. } Oudecordewaniers.
Herman Beerntsze. }
Cornelis Foyck. } Corencopers.
Gheryt Jan Dyrcx zoens zoen. }
Bartelmeus van Eck. } Oudewantsnyders.
Jacob Jan Wegensze. }
Gheryt die Kraen. } Steenbickers.
Clais Simonsze. }
Clais Pouwelsze. } Grauwerkers.
Hughe Foyt. }
Ghysbert Brantsze. } Ryemsnyders.
Adriaen van der A. }
Rycout Gherytsze. } Bylhouwers.
Dyrck Dyrcxze van den Anster. }
Arnt die Bruyn. } Smeden.
Tyman Ysbrantsze. }
Arnt van Benthem. } Zadelaers.
Emont Ghysbertsze. }

Ik heb op het voorige Jaar medegedeelt twee brieven door de Regeerders dezer Stadt aan die van Wyk te Duurstede geschreven, zich beklagende, dat zy, tegens hunne belofte van hen te zullen helpen sterken in het behoudt hunner rechten, voortydts gedaan, niet zo wel als de andere Steden, hunne gevolmachtigde hadden geschikt te Utrecht, om gezamentlyk te overleggen en te beraamen bekwame middelen, door welke de Bisschop zoude konnen worden overreed en genootzaakt, af te staan van de krenking der voorrechten van de Stadt Utrecht: als mede om hen aan te porren tot het uit de Stadt zetten van die geene, welke met hunne kwaade raadgevingen den Bisschop verharden. De Wykenaars, onder voorwendzel van niet te kennen die geene, welke den Kerk-voogd verkeer-

de gevoelens inboesemden, hadden aan dit verzoek niet voldaan, waarom noch nader aan hen op deze wyze is geschreven:

" Eerbaere, goede vrunden.

" Alzoe wy tot meer tyden aen uwen Eerbaer-
" heyden geschreven ende begheert gehadt hebben,
" ons eyntlike te schriven, of anders te laten weten,
" of ghy, achtervolgende tgoent ons by uwen ge-
" deputierden in dat cleyn Capittelhuis in den
" Doem alhyr, in presentien ende bywezen van
" den gedeputierden van der Eccleſien, Ridderſcap
" ende andere Steden des Gestichts van Utrecht,
" toegezeyt ende geloift is geweest, ons in onsen
" rechten, previlegien, wilkoeren, koeren ende
" oude heerkomen zouden willen helpen stiven en-
" de starcken tiegens die ghene, die zich bearbeyt
" hebben, ende noch dagelycx bearbeyden, ons
" daer inne te krencken, ende die te breken. En-
" de oick mede, dat ghy die ghene, die onse rech-
" ten, privilegien &c. voerscreve breken, ende
" onsen gnedigen Heer van Utrecht dair toe rai-
" den ende informieren, dat zy ons gebroiken wor-
" den, als ghy zelve wel weet, zich binnen uwer
" Stadt onthoudende, wt der zelver uwer Stadt
" ende bedrive stelleden ende zetteden; van twelck
" wy noch tot heer toe ghene beschеydelike wt-
" dragende antwoerde van u ontfangen noch ver-
" staen en hebben, des ons zeer vervreempt, ende
" niet zonder reden. Soe ist, dat wy noch eens
" voer all vruntlike begeren aen uwen Eerbaerhey-
" den, ons by dezen onsen Bode int claer ende
" ronde over te doen scriven, waer toe wy ons
" verlaten zullen moigen, om ons bystant te doen

" in

" in onſen rechten ende privilegien voerſcreve.
" Ende oick mede wes u believen zal te doen mit-
" ten ghenen binnen uwer Stadt wezende, die ons
" krencken ende quetzen in onſen rechten ende
" privilegien voerſcreve. Ende zoe ghy dan op
" dat ſtuck u voertyts ontſculdicht gehadt hebt,
" zeegende ende overſcrivende, dat wy int gemeyn
" daer van geſcreven hadden, niemant noemende,
" alzoe dat ghy qualike wt onſen ſcriften te recht
" quaemt, of hy voer u behoerde zouden moigen
" vervolgen &c. hoewel, goede vrunden, zulcx
" u belieft gehadt heeft te ſcriven, ons en twivelt
" nochtant niet, ghy en wetet wel beth; doch op
" dat ghy ymmers ghene onſchout voer u nemen
" en dorven, zoe gheven wy u te kennen, dat wy
" onſe ballingen ende voervluchtigen, zich binnen
" uwer Stadt onthoudende, die ghy wel kent, daer
" mede meynen. Want waeren die wt uwer Stadt
" geſtelt ende geſet, ons en twyvelt niet, onſe
" gnedige Heer van Utrecht, zoude ons dan een
" goet gnedich Heer wezen, begerende daerom
" noch als voergeſcreven ſtaet ende begheert is.
" Ende indien dan, eerbare goede vrunden, u be-
" liefde anders te doen, dan wy begheert hebben
" ende noch begeren, ende oick in gelyken ofte
" meerderen zaken by u gheerne doen zouden wil-
" len, als dan zoudt blyken, dat ghy ons in onſe
" rechten ende privilegien voerſcreve mede zou-
" den willen krencken, ende den brekers ende
" krenckers der zelven toeſtant ende beholp doen,
" waer by wy dan oick gedrongen zouden werden
" vorder daer op te verſien na den rechte van den
" lande, zoe dat na gelegentheyt der zaken ge-
" boerlike zyn zoude, twelc wy liever voer by
" gaen, kent God almachtich, die uwe Eerbaer-

" heyden behueden wille zelich ende geſont, ons " een goetlich beſcreven antwoerde weder zeyn- " dende. Geſcreven op ten vierden dach in Ja- " nuario anno LXXX.

Voor de beſtelling van de Regeering heeft de Raadt den Burchgraaf verzocht over te komen met dezen brief:

" Edele, vrome Heer, biſondere goede vrunt.

" Alzoe onſer Vrouwen avont te Lichtmiſſe " vaſte nakende is, ende *Jan van Rynes* noch niet " geheel genezen en is, blivende alzoe in zynen " huſe ende cameren, dunct ons van noide zyn, " vorderen raidt daer op te hebben; bidden hyrom " vruntlike uwe liefden alhyr by ons ende den " vrunden te komen mitten yerſten dat gheſchien " zal moigen, om alle zaken tiegens die voerſcreve " tyt helpen te ſtellen ende vuegen, zoe dat nutſte " wezen ende tot onderlinge vruntſcap, ruſt ende " vrede beſt dienen zel. Die Stadt van Amers- " foert heeft ons tot Heze ter dachvaert doen ſcri- " ven, daer wy onſe vrunden, alze *Gheryt Zouden- " balch* ende *Jan die Coning*, geordineert hebben " op dezen voermiddag te wezen, die zake waer- " om en weten wy niet; die geweten wil wy zy " oick voert verkundigen ende te weten laten uwen " liefden, die ons in des wy vermoigen niet ſpae- " rende, onſe Heer behueden wil zelich ende ge- " ſont. Geſcreven op ten feſten dach in Januario " anno LXXX.

En vyf dagen daar naa noch nader aangedron- gen op zyne overkomſt, op deze wyze:

" Edele,

" Edele, vrome, biſondere, lieve Heer.

" Men zeyt alhyr, dat die hoichgeboere, duer-
" luchtige, moigende Forſt, die Hertoige van
" Oeſterryck, &c. in Hollant komende werden,
" ende alreyde binnen s Hertoigenboſſche zyn zou-
" de, meynende alzoe te Gorinchem, ende voert
" in den lande van Gelre mit volke van wapenen te
" reyſen, (1) ende wat hyr van is weten wy in der
" waerheyt noch niet. Twelck wy in den beſten
" te kennen geven uwen liefden, vruntlike bege-
" rende, of die zelve yet nyewes wiſten, ons ende
" die vrunden aengaende, dat ons by dezen onſen
" Bode ofte anders te ſcriven, of te wittigen, en-
" de alhyr mitten yerſten dat geſchien mach te ko-
" men, ende allen zaken ten beſten helpen ſtellen
" tiegens ſunte Pauwels dach ende onſer Vrouwen
" avont te Lichtmiſſe, die vaſte nakende zyn, ons
" niet ſpaerende in des wy vermoigen te dancke
" ende te wille uwen liefde, die onſe Heer God
" behueden wil zelich ende geſont. Geſcreven op
" ten XI den dach in Januario anno LXXX.

Even voor de verandering van de Regeering is 'er verſtaan wederom drie Cameraars te verkiezen, naar het voorſchrift van den Gilden-brief.

Biſſchop *David* kreunde zich niet aan het geen de Egmonder Abt verricht hadt, en weigerde den ban en het verbodt op te heffen; weshalven de Utrechtſche genootzaakt waren hunne vrienden, wel-

(1) Volgens het verhaal van Gouthoeven, bladz. 519. is Hertog Maximiliaan omtrent Maria Lichtmiſſe in Holland en te Gornichem gekomen, deels om de oneenigheden tuſſchen de Hoekſche en Cabeljauwſche te ſtillen, deels om deſtroperyen der Gelderſche te beletten.

welke zy te Romen hadden, te verzoeken hunne zaak vorder te willen begunſtigen. Met dat oogmerk is deze brief, welkers opſchrift was, *Herman* (1) *ende Ghysbert van Lochorſt gebroeders, int Hof van Romen reſiderende, ende enen ygeliken biſonderen*, geſchreven:

" Eerbaere, lieve, geminde vrunden.

" Wy hebben wel verſtaen, dat ghy u duechdelike en wel bewezen gehadt hebben in onſer zake tiegens onſen gnedigen Heer van Utrecht, daer van wy u vruntlike dancken, begerende goetlike aen u onſe zake tot onſen rechten ten beſten helpen ſtiven mit onſen gedeputierden vrunden aldaer wezende, ende die zelve zake te promovieren ende te recommandieren, daer des geboerlike ende van noide zyn zal, ende ghy beth weten, dan wy geſcriven konnen, ons wederom niet ſpaerende in des wy vermoigen. God almachtich wil u behueden ende bewaeren zelich ende geſont. Geſcreven op ten XII den dach in Januario anno LXXX.

Veele erven waren voortydts door de Stadt aan ingezetenen gegeven om te bebouwen, welkers bezitters des jaars eenige looden zilvers ten erfpacht moeſten opbrengen. Ik vind te dezer tydt de waerde van een loot zilver by een beſluit des Raadts genomen op den dagh van Paulus bekeering bepaald op eenen gouden Beyerſchen gulden, (2) met

(1) Van dezen *Herman van Lochorſt* heb ik voortyds in myne Analecta de Hadriano VI. pag. 255. iets aangetekent.

(2) In de rekening des Cameraars van het volgende Jaar 1481. word een loot zilver geſchat op achtien cromſtarten, makende acht cromſtarten een Stadts pont uit.

met byvoeging, *waer yemant die meynde hyr mede belaſt te wezen, die mach die erven laten lecgen voer pacht totter Stadt behoiff.*

De Regeerders dezer Stadt, moetende het geding tegens den Biſſchop vervolgen, en voorziende dat de geſchillen met den Kerk-voogd niet zouden verminderen, insgelyks bezeffende, dat zy niet veel goets van den Aarts-hertog *Maximiliaan* te wachten hadden, hebben nodig geoordeelt eenen wyzen en verſtandigen Man tot Advocaat van hunne Stadt te verkiezen, met wien zy zich dagelyks over alle voorvallende zaken konden beraden. Tot dat gewichtig ampt hebben zy des daags naa Paulus bekeering benoemt Meeſter *Roquyn van Poelgeeſt*, wien zy tot eene jaarlykſche wedde toegeleit hebben twaalf Rhynſche guldens, en zys vryheit van twaalf vaten biers, en eenen tabbert.

Den vyfden Februarius heeft Biſſchop *David*, in plaatze van *Pieter Mileth*, tot Aarts-diaken aangeſtelt *Steven* Hertog van Beyeren, welke zo te Keulen als hier Kanonik was. (1)

Het Geyn, eertydts Stadts gerechtigheden gehadt hebbende, was door de voorige oorlogen met Holland, en in het byzonder met die van Yſſelſtein, zeer vervallen, en genoegzaam ontbloot van inwooners, en die zich daar noch ophielden, waren zo verarmt, dat ze buiten ſtaat waren om eenen Parochie-Prieſter te onderhouden, en de vervalle Kerk te vermaken. Weshalven ter onderhouding van den openbaaren Godsdienſt, het Capittel van S. Marie te Utrecht toegeſtaan heeft, dat de Abt van het Klooſter van Nazareth in Geyn

(1) De brief van aanſtelling kan gezien worden by Matth. Manud. ad Jus Can. p. LXIX.

de plaats van eenen Parochie-prieſter zoude waarnemen, en het Klooſter de koſten nodig ter herſtelling van de Kerk uitſchieten, onder voorwaarden, dat indien de ingezetenen onder die Kerk hoorende wederom in ſtaat mochten geraken, om eenen eigen Prieſter te onderhouden, zy dan aan het Klooſter de verſchote penningen tot opbouw van de Kerk zouden weder geven. (1)

De Schout *Jan van Amerongen* niet willende naar gewoonte de verkoore Schepenen in den eedt nemen, heeft de Raadt gebruik gemaakt van het voorrecht door Biſſchop *Jan van Vernenborch* verleend, van 't welk ik hier boven bladz. 175 melding gemaakt heb, en bevolen den Schepen-borgermeeſter *Evert van Drakenborch* de Schepenen den eed af te nemen, met toezegging van hem ſchadeloos te zullen houden, indien hy hier van eenige ſchade, hinder of moeyeniſſe in het vervolg moeſt lyden.

Tot ſtuiting en voorkoming van eenen onverwachten overval, is des Woensdaghs na Oculi ter klokke afgekondicht:

Wairt zake, dat by nacht ende ontiden enich opſtal of gerufte geviele binnen of buten onſe Stat, dat Godt verhueden moet, als dan zel die Scepenborgermeyſter in der tyt die banclock doen ſlaen, daer van hy altoes de ſloetelen hebben zell. Ende waert zake dattet opſtal of gerufte geviel in een van de andere Kerſpelen, daer die Scepenborgermeyſter niet inne en woenden, ſoe hebben die Raide gheordiniert in elken van den anderen een man hyr na benoempt, die dan die clocke in den kerſpel daer

(1) De brief van het Capittel van S. Marie kan gelezen worden by Matth. de Jure Gladii, p. 304. voegende hy 'er by, dat de brief noch niet was uitgegeven, vergeten hebbende, dat hy dezelve in zyn boek de Nobilitate, p. 836. drie jaren te voren uitgekomen, reets hadt medegedeelt.

daer dat gevielt, zel doen ſlaen zoe lange thent men die banclocke ſlaet, ende niet langer: ende die zelve gheordinierde zellen oick die ſloetelen van den Kerken hebben. Ende oft hem alzoe maicte, dat die Scepenborgermeyſter noch gedeputierden bi den clocken niet gekomen en konden, zoe zyn geſchict goede mannen nabeſcreve, die in dier kerſpell, dattet geſchiede, een becken ſlaen zellen, ende dan zellen die gheordinierde hyr na volgende elck in zyn kerſpel oick den becken ſlaen ter tyt toe, dat men die banclocke ſlaet ende niet langer. Ende als men die banclocke ſlaet, zoe en zelmen anders gheen clocke noch becken ſlaen. Ende waert zake, dat yemant, wye hy waer, anders dan de gedeputierde voer ende na genoemt, enige clocke ofte becken ſloege, dat zoudemen terſtont mitten ſweerde aen hoeren liven rechten: ende tot wat tyden die clocken ofte bekken geſlagen zullen werden in maniere voerſcreve, zoe zal een ygelyck komen in zyn vierendeel, als gewoenlyk is.

Tot klokkeſlagers waren benoemd van de banklok de Schepen-borgermeeſter, van S. Nicolaas *Gheryt Voet*, van S. Geertrui *Jan van Maſch*, en van S. Jacob *Jan van Lantscroon*; en dan acht en dertig bekkeſlagers, welkers namen in het Buurſpraak-boek uitgedrukt ſtaan. Deze voorzorg zal zekerlyk geſproten zyn uit eene bekommering voor het krygs-volk, 't welk de Aarts-hertog *Maximiliaan* geſchikt hadt om eenen inval in Gelderland te doen. Hier aan ſchryve ik toe de afkondiging des Maandaghs na Palmen gedaan, volgens welke ieder borger en ingezeten onder de zeſtig en boven de twintig jaren oudt, aangezeit is, zich ter uittocht gereedt te maken, en als de klok ſlaat gewapent op de Neude te komen, en den Overſte te volgen.

In den zo even eerſten opgegeven brief aan den Borchgraaf van Montfoort hadt de Raadt onder

anderen bekend gemaakt, dat zy op het verzoek van die van Amersfoort *Gheryt Zoudenbalch* en *Jan die Coning* hadden afgezonden ter daghvaard te Heze, zonder te weten de reden, tot welke die byeenkomst zoude dienen. Uit eenen naderen brief aan hen geschreven schynt my te blyken, dat de Amersfoorders hadden gehandelt met den Bisschop over het treffen van een vergelyk met deze Stadt, en van het geen door hen verricht was, kennis gegeven aan de bovengemelde afgezondenen. De Utrechtsche zeer verlangende om dezen twist neder te leggen, hebben hunne dankbaarheit aan de Amersfoorders voor de aangewende moeite betuicht, en verzocht dat zy die geene, welke met den Bisschop ter bevordering van dat groote werk hadden gesproken, naar Utrecht wilden afvaerdigen, om nader zich te konnen beraden. De brief is van dezen inhoudt:

„ Eersame, bisondere goede Vrunden.

" Alzoe uwe Eersamheyden vaste cost ende arbeyt gedaen hebben tusschen onsen gnedigen Heer van Utrecht ter eenre, ende ons ter ander zyden, zulke gheschelen ende twisten tusschen zynen Gnaden ende ons op deze tyt wezende, te verlyken ende neder te lecgen, daer van doch tot heer toe niet gekomen en is. Soe wy dan, eersame goede vrunden, altois bereyt geweest hebben, ende noch zyn, zynen Gnaden te doen al dat goede onderzaten hoeren lantsheer sculdich zyn van doen, behouden den lantbrief, ende ons onser rechten ende previlegien, die zyne Gnaden beloift hebben te onderhouden zonder verbreken, begeeren wy zeer vruntlike aen uwen

" Eer-

" Eerſamheyden, die drie perſonen, die van uwer
" Eerſamheyden wegen over deze zake gegaen,
" ende daer inne geſproiken hebben mit onſen voer-
" ſcreven gnedigen Heer, ende onſen Gedeputier-
" den, en vrydage naiſtkomende te prime tyt al-
" hyr in den Doem by ons te ſchicken ende te vue-
" gen, om te bezien ende te ondertaſten wes goets
" in deze zake noch te vynden zullen moigen we-
" zen, daer toe men ons geboirlich ende goetwil-
" lich vinden zel. Ende zoe vele dan dezer onſer
" vruntliker begheerte geſchien mach, daer van
" willen ons een goetlich beſcreven antwoerde by
" dezen onſen Bode wederzeynden uwe Eerſam-
" heyden, die ons weder niet ſparende, God be-
" hueden wille zelich ende geſont. Geſcreven op
" ten XIIII den dach in Martio anno LXXX.

Insgelyks hebben op dezen zelven dagh de Regeerders, welke niets wezentlyks beſloten zonder ingenomen raadt van den Borchgraaf van Montfoort, zyn Hoog-Ed. verzocht deze byeenkomſt by te woonen, en ten dien einde aan hem dezen brief afgezonden.

" Edele, vrome, lieve Heer, biſondere goe-
" de vrunt.

" Wy gebieden ons tot uwen liefden, ſoe wy
" hartelycſte moigen, begerende den zelven vrunt-
" like te weten, dat wy alhyr zonderlinge niet en
" weten noch en vernemen dan goet, na den be-
" loip van der tyt. Dan, lieve Heer, zoe wy uwen
" liefden tanderen tyden geſcreven, ende anders
" gewitticht gehadt hebben van der Stadt van A-
" mersfoert, die vaſte coſt ende arbeyt gedaen heb-
" ben

" ben om die twiſten ende gheſchelen, tuſſchen on-
" ſen gnedigen Heer van Utrecht ende ons wezen-
" de, te verlyken, zoe hebben zy corts aen enigen
" onſer Raitsvrunden geſcreven, als uwe liefden
" zien moigen in der copie in dezen onſen brieve
" beſloten geleyt. Mer, lieve Heer, om alles beſten
" wille, heb wy nu weder aen die Stadt van Amers-
" foert geſcreven, vruntlike begerende, dat zy en
" vrydage naiſtcomende die drie perſonen van hoe-
" ren Raitsvrunden, die mit onſen Raitsvrunden
" van dezer materie geſproiken ende getractiert
" gehadt hebben, alhyr in den Doem te prime tyt
" by ons ſchicken ende vuegen willen, om te be-
" zien ende te ondertaſten wes goets in dezer zake
" noch gevonden mochte werden. Ende want wy
" dan, lieve Heer, uwe liefde daer gheerne by
" hebben zouden, buyten die welke wy doch niet
" te ſluten noch te concluderen en dencken, ſoe
" iſt, dat wy vruntlike bidden uwe liefden, zoe
" verre dat doenlike zyn zal, op ten voerſcreven
" tyt alhyr by ons te komen, om in deze en ande-
" ren zaken te helpen raiden ende ordineren, zoe
" dat nutſte wezen, ende tot ruſt ende vrede beſt
" dienen zal. Ende oftet ymmers alzoe gelegen
" waer, dat uwe liefden ter voerſcreve tyt alhyr
" niet gekomen en konde, ons dan by dezen onſen
" Bode over te doen ſcriven, of andersſyns te we-
" ten laten uwe goede advis van deſen, ende voer-
" der of daer yet zeecgbaers zy, ons daer nae in
" den beſten te moigen ſtellen. Edele, vrome,
" biſondere lieve Heer, vermochten wy yet, daer
" inne willen wy ongeſpaert zyn van uwen lief-
" den, die onſe Heer God behueden wille zelich
" ende geſont. Geſcreven op ten XIIII den dach
" in Martio anno LXXX.

De

De Paus van Romen heeft aan de Utrechtſche eenen brief geſchreven, hen bevelende *Dirk van Huesden* en *Jan van Mekeren* weder te doen genieten het vrye gebruik der Stadt Utrecht, met aanmaning om zich met den Biſſchop te bevredigen. De Utrechtſche om hunne bereitwilligheit te toonen aan het goetvinden van het Opperhoofd der Kerke, hebben eenige gevolmacht, om den Biſſchop hier van kennis te geven, en om werkſtellig te maken het geen ter bevordering van de verzoening dienen konde, en is door hen des Maandaghs na Paeſchen tertia Aprilis dit beſluit genomen:

Die Raide out ende nywe hebben gemachticht, niet wederroipende hoere voergemachtichden, Meyſter Jan van Oudaen, *Doctoer in der heyliger Kercken, Meyſter* Robrecht de Lam, *Doctoer in beyden Rechten, Deken ter Kerke van Sunte Marien, Meyſter* Ludolf van Hoorn *te Oudemunſter, ende Meyſter* Elyas van Noerde, *tſunte Marien Kerke Canonicken, Meyſter* Jan Zegerszoen, Ghysbert van Meerloe, Clais van Domborch, *ende andere, die men noch noemen zell in der zake dyenende onſe gnedigen Heer van Utrecht te inſinueren onſe Breve Apoſtolicum, ende dat daer aen cleven zell, ende tot ruſte ende vrede dyenen zell in dezer zake in der beſter formen. Hyr waeren by geroipen als tuge Meyſter* Amelius Dyrcxzoen, *Her* Dyrck van Gheyn, *ende Her* Herman Gherytszoen, *Prieſters Vicarii in der Buerkerken.*

Om den Biſſchop te verwittigen de dadelyke voldoening aan het geen de Paus geeiſcht hadt, heeft de Raadt op den zelven dagh eene volmacht uitgelevert:

" Univerſis & ſingulis preſentes noſtras literas,
" ſive

" ſive preſens publicum inſtrumentum viſuris, ſeu
" legi audituris, nos *Erneſtus de Drakenborch*, *Ber-*
" *nardus Proys* Burgimagiſtri, *Johannes de Over die*
" *Vecht*, *Stephanus de Zulen*, ſuperiores Oudermanni
" preſentis & currentis: nec non *Gerardus Zouden-*
" *balch*, *Wilhelmus de Steenre* Burgimagiſtri, *Jo-*
" *hannes Boemhouwer* & *Johannes de Damaſco* ſupe-
" riores Oudermanni proxime preteriti annorum,
" ceterique Scabini, Conſules, Communes Ouder-
" manni conſilii antiqui & novi civitatis Trajecten-
" ſis, ac Conſilium antiquum & novum ejusdem
" civitatis Trajectenſis facientes & reputantes, ad
" univerſorum notitiam deducimus, & deduci vo-
" lumus per preſentes, quod nos in domo noſtra
" Conſulatus ad infraſcripta peragendum, ut moris
" eſt, ſpecialiter congregati, omnibus melioribus
" modo, via, jure, ſtilo, cauſa & forma, quibus
" melius & efficacius potuimus ac debuimus, ac
" poſſumus & debemus, citra tamen quorumcum-
" que Procuratorum & Sindicorum noſtrorum hac-
" tenus per nos quomolibet conſtitutorum revoca-
" tionem, unanimiter & concorditer fecimus, con-
" ſtituimus, creavimus & ordinavimus, ac tenore
" preſentium facimus, conſtituimus, creamus ac
" ſolempniter ordinamus noſtros, & dicte civitatis
" noſtre Procuratores & Sindicos, auctores, facto-
" res, negotiorumque noſtrorum infra ſcriptorum
" geſtores ac nuncios ſpeciales & generales, ita
" tamen quod ſpecialitas generalitati non deroget,
" nec e contra, videlicet providos & diſcretos vi-
" ros magiſtrum *Ghysbertum de Merloe* in Curia Tra-
" jectenſi cauſarum Notarium juratum, & *Nicolaum*
" *de Domborch*, Clericos Trajectenſis dyoceſis, ab-
" ſentes tanquam preſentes, & quemlibet eorum
" in ſolidum; ita tamen quod non ſit melior con-
" ditio

" ditio primitus occupantis, neque deterior subse-
" quentis; sed quod unus eorum inceperit, alter
" eorundem id prosequi valeat mediare & finire
" cum effectu, ad nostrorum constituentium no-
" minibus, & pro nobis certificandum, & certum
" reddendum & faciendum reverendum in Christo
" Patrem & Dominum nostrum Dominum *David*
" Episcopum Trajectensem, nos constituentes om-
" nibus & singulis in quodam Brevi Apostolico no-
" bis per Sanctissimum in Christo Patrem & Domi-
" num nostrum Dominum *Sixtum*, divina providen-
" tia Papam quartum, misso & directo, contentis,
" ut filios obedientie ejusdem sedis paruisse, & sem-
" per parere velle juxta nostrum posse & nosse:
" nec non quod quidam dominus *Theodoricus de*
" *Huesden* Presbyter, & *Johannes de Mekeren*, in
" eodem Brevi Apostolico nominati, a nobis, ut
" pretenditur, (1) relegati, fuerint & sint per nos,
" in quantum in nobis est obtemperantes mandatis
" Apostolicis, restituti & redintegrati civitati Tra-
" jectensi antedicte, prefato Domino Trajectensi
" insinuandum & intimandum: nosque ad pacem
" & concordiam ac tranquillitatem cum eodem am-
" plectandas paratos & pronos existere offeren-
" dum, ac aliis omnibus & singulis, nobis per di-
" ctum Breve mandatis, integre parere & obedire
" velle,

(1) Want de Utrechtsche Regeerders hebben ontkent, dat *Dirk van Huesden* uit de Stadt gebannen was. In het Raadtsboek vind ik op dezen zelven dagh, te weten den derden April, dit aangetekent: *Die Raide out ende nywe hebben belieft ende geconsentiert zoe verre die van noide is, dat* Dyrck van Huesden *Priester wel binnen onse Stadt komen ende wezen mach, protestierende, dat zy overmits deze believinghe ende consent niet tiegens die vryheit der heyliger Kercke en dencken te doen; ende oick certificierende, dat den zelven Heer* Dyrc *die Stadt niet verboden en is geweest.*

" velle, ſalvis nihilominus noſtris appellationibus,
" proteſtationibus, abſolutionibus, ac aliis actis &
" actitatis in preſenti cauſa, ſeu illius occaſione,
" ubilibet ſeu quomolibet habitis & factis, a quibus,
" vel eorum aliquo, non intendimus reſilire per
" preſentem vel actum in futurum faciendum; ſed
" illis ſemper inheremus, de quo proteſtamur nos
" conſtituentes antedicti: unum quoque vel plures
" Procuratorem & Sindicum, ſeu Procuratores &
" Sindicos, loco ſui ſubſtituendum, eumque vel
" eos revocandum, & onus procurationis & ſindi-
" catus hujusmodi in ſe reaſſumendum totiens quo-
" tiens eis, vel eorum alteri placuerit & viſum fue-
" rit expedire: & generaliter omnia & ſingula fa-
" ciendum, dicendum, gerendum, exercendum
" & procurandum que in premiſſis & circa ea ne-
" ceſſaria fuerint ſeu etiam quomolibet oportuna,
" & que nos conſtituentes faceremus, ſeu facere
" poſſemus, ſi premiſſis omnibus & ſingulis preſen-
" tes & perſonaliter intereſſemus, etiam ſi talia
" eſſent, que mandatum exigerent magis ſpeciale,
" quam preſentibus eſt expreſſum. Promiſimus
" inſuper, & tenore preſentium promittimus, vice
" & nomine omnium & ſingulorum, quorum inte-
" reſt, intererit, aut intereſſe poterit quomolibet
" in futurum, nos gratum, ratum atque firmum
" perpetuo habituros totum id & quidquid per di-
" ctos noſtros Procuratores & Sindicos, aut eorum
" alterum, actum, factum, dictum, geſtum pro-
" curatumve fuerit in premiſſis, aut aliquo premis-
" ſorum, relevantes exnunc eosdem ab omni one-
" re ſatisdandi, judicioque ſiſti & judicatum ſolvi,
" cum omnibus & ſingulis ſuis clauſulis neceſſariis
" & oportunis, ſub ypotheca & obligatione om-
" nium bonorum noſtrorum preſentium & futuro-
" rum,

" rum, ac ſub omni juris & facti renuntiatione ad " hec neceſſaria pariter & cauthela. In quorum " omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium pre- " miſſorum preſentes literas, ſive preſens publicum " inſtrumentum exinde fieri, & per Notarium pu- " blicum infraſcriptum ſubſcribi & publicari man- " davimus, ſigillique civitatis noſtre antedicte jus- " ſimus & fecimus appenſione communiri. Datum " & actum Trajecti in domo noſtro Conſulatus an- " te dicta, ſub anno a nativitate Domini milleſimo " quadringenteſimo octuageſimo, indictione tertia " decima, die vero Lune tertia menſis Aprilis, " Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Do- " mini noſtri, Domini *Sixti*, divina providentia " Pape quarti, anno nono, preſentibus ibidem dis- " cretis viris Dominis *Thimanno de Gheyn* & *Amilio* " *filio Theodorici Tylemanni*, Presbyteris, in Eccleſia " Civili perpetuis Vicariis, teſtibus ad premiſſa " vocatis ſpecialiter & rogatis.

De overkomſt van den Aarts-hertog *Maximiliaan*, wiens voornemen was eenen inval in Gelderland te doen, veroorzaakte geenen ongegronden vrees van overlaſt aan de inwooners van dat gedeelte van het Neder-ſticht, 't welk aan Gelderland grenſt, en vooral aan die van Rhenen. Weshalven de Regeerders van deze Stadt hen hulpe, indien des nodig zoude zyn, hebben toegezeit, en des Dingsdaghs na beloken Paeſſchen den xi April, dit beſluit genomen:

Die Raide out ende nywe hebben overdraghen, dat men die van Renen, ende voert anderen in den Geſlichte van Utrecht gezeten, byſtant doen zall in volke daer te zeynden, of andersſyns, als des van noide wezen zall, off zy laſt kregen van enige ruteren, ofte yemant

anders wie hy waer, die hemluden overvallen ofte laſt zouden willen doen: ende hebben den Overſten macht ende moige gegeven den orber hyr inne te doen, als dat nutſte wezen zall.

Ik vind ook in de rekening van den Cameraar over dit Jaar, dat wegens deze Stadt twee vaaten kruit met zes haak-buſſen naar Rhenen gezonden, en noch in het zelve Jaar weder herwaarts gebracht zyn. De Hollanders hadden wel verſcheide Dorpen in Gelderland geplondert en verbrant, en de Stadt Wageningen ingenomen, maar geene ſchade aan het Sticht gedaan.

De Raadt heeft de vier Overſtens verzocht te benoemen eenige bekwame en ervaren lieden, 't zy geeſtelyke of weereltlyke zonder onderſcheit, insgelyks of zy leden van den Raadt waren, of niet, om met den Biſſchop over het nederleggen der geſchillen te handelen. Welke Overſtens eenen keur gedaan hebbende, is op naam van den gantſchen Raadt deze volmacht uitgegeven, welkers woorden, voor zo verre zy overeen komen met de zo even opgegevene, ik alhier zal overſlaan.

" Univerſis &c. Videlicet venerabiles, egregios
" & religioſos viros Magiſtros *Johannem de Houdaen*, ordinis Predicatorum, ſacre Theologie
" Profeſſorem, *Petrum Buys*, ordinis Canonicorum
" regularium Doctorem, & *Ryquinum Poelwyck*,
" Licentiatum in Decretis, ac *Johannem de Veno*
" armigerum, concivem noſtrum, convenientim,
" abſentes tanquam preſentes, ad, noſtrorum con-
" ſtituentium & nobis adherentium nominibus,
" cum reverendo Patre & Domino, Domino *Da-*
" *vid* Epiſcopo Trajectenſi, ſeu ejus Procuratore
" Fiſcali, vel aliis ſuis Procuratoribus legitimis,
" ad

" ad infrascripta mandato sufficienti suffultis, de &
" super quibusdam litibus, controversiis, aliisque
" questionum materiis, occasione cujusdam pre-
" tense exulationis sive bannitionis de personis quo-
" rundam Domini *Theodorici de Huesden* Presbyteri,
" & *Johannis de Mekeren* concivis nostri, per nos,
" ut pretenditur, exulatorum, inter nos ex una,
" & prefatum Dominum nostrum Trajectensem,
" seu ipsius Procuratorem Fiscalem subortis, &
" super quibus in Romana Curia lis vertitur, cum
" omnibus & singulis suis emergentibus, inciden-
" tibus, dependentibus & connexis, bonam pacem
" & concordiam, ut lites & rixe, ac expensa &
" labores, aliaque incommoda vitentur, humiliter
" & amicabiliter conveniendum, concordandum
" & pacificandum, plenamque pacem cum Pater-
" nitate sua ineundum, amplectandum & observan-
" dum, ac in eventum & quantum opus fuerit,
" arbitros & amicabiles compositores eligendum,
" & in eosdem de alto & basso, ac de jure & facto
" compromittendum, & compromissum faciendum:
" nec non laudum seu sententiam arbitralem in pre-
" senti causa per arbitros hujusmodi promulgan-
" dum; & quecumque conventa, tractata, & pre-
" missorum occasione concordata observandum,
" corporalique juramento ac etiam scriptis respon-
" surum, & aliis pecuniarum poenis firmandum,
" vallandum & corroborandum: ceteraque omnia
" & singula faciendum, dicendum, exercendum &
" procurandum &c. Datum & actum Trajecti &c.
" die vero Lune XXIIII mensis Aprilis, presentibus
" ibidem discretis viris *Anthonio filio Petri*, & *Jo-*
" *hanne de Blochoven*, hostiariis nostris, testibus ad
" premissa vocatis specialiter & rogatis.

Insgelyks zyn door den Raadt ten zelven daghe de vier Overſtens gemachticht, om van den Cameraar zo veel geld te eiſſchen als zy nodig zouden oordeelen te moeten worden beſteed, buiten verplichting om aan iemand te openbaren, waar toe die penningen gebezicht zouden worden. Dit doet my giſſen, dat men door dat veel vermogend middel, eenige baatzuchtige en geldgierige Raadsmannen van den Biſſchop zal getracht hebben in dezer Stadts belang over te haalen.

Noch is 'er te dezer tydt gehandelt over het vereffenen der geſchillen, welke tuſſchen de Staten en den Biſſchop in zwang gingen, klagende de eerſte, dat het verdrag in het Jaar 1477. gemaakt, door den Kerk-voogd niet onderhouden wierdt, en heeft de Stadt zich verklaart ſtiptelyk het zelve te zullen onderhouden.

Het ſchynt dat de Biſſchop zich niet zo handelbaar betoont heeft dan de Utrechtſche, en dat de verſcheide byeenkomſten van de wederzyts afgevaerdigden eenigen tydt vruchteloos zyn afgelopen, want ik vind in het Raads-boek, op S. Peters dagh prima Auguſti dit aangetekent:

Overdroegen die Raide out ende nywe, dat men after deze tyt voert geen dachvaerden meer houden en zel mit mynen Heer van Utrecht, ten zy dat hy t proces of doe. Ende hebben daerom die zelve Raide out ende nywe macht ende moige gegeven onſen Overſten out ende nywe den oerber te doen int vervolch van den zelven proces int hof van Romen, ende de Cameraers zellen hem die ghelden leveren daer toe dyenende.

Zo dat de Raadt beſloten heeft niet langer te draalen; maar het geding te Romen, welkers voortgang gedurende dezen handel ſchynt ſtil geſtaan te hebben, te vervolgen.

Mo-

Mogelyk zal dit beſluit den Biſſchop aangezet hebben om zich nader te verklaren, en zyne eiſſchen over te geven. Immers ik vind gewag gemaakt van eenige der zelve, welke de Raadt ingewilligt heeft, in het Raadsbeſluit, genomen des Manendages na Bartolomei XXVIII Auguſti:

Die Raide out ende nywe hebben ter eren ons gnedichs Heere van Utrecht belieft ende geconſentiert, dat die achte perſonen in enen plackaet bezegelt mit ons gnedichs Heere zegele voerſcreve benoempt, ende noch ſes perſonen, als Jan die Coning *die Goutſmit, mit zyne vennoiten, ende twee of drie vrouwen perſonen, weder binnen onſe Stadt zullen moighen komen op zulke ordinancie ende manieren, als men daer op ramen ende maken zel by den ghenen, die daer by hoeren, daer een ygelick mede te vreden wezen zall, mit voerwerden, waert zake, dat die zake van den proces tuſſchen onſen gnedigen Heer van Utrecht ende onſer Stadt mit onſe adherenten in den Hove van Romen hangende, niet of gedaen ende gededingt en worde, dat als dan deze believinge ende conſent van gheenre weerde, ende niet, wezen en zel.*

De Regeerders hebben, ten blyke van hunne toegevenheit aan den Biſſchop, ten zelven daghe hem eenige aanbiedinge laten doen, en voornamentlyk de verſtoring van de koſten in het pleit gemaakt, en ten dien einde uitgelevert deze volmacht:

„ Univerſis &c. nos *Erneſtus de Drakenborch* &c.
„ providos & diſcretos viros Magiſtrum *Ghysber-*
„ *tum de Meerlo* in Curia Trajectenſi cauſarum No-
„ tarium juratum, & *Nicolaum de Domborch*, Cle-
„ ricum Trajectenſis dyoceſis &c. ad, noſtrorum
„ conſtituentium, nobisque adherentium, nomini-
„ bus, & pro nobis & illis, ad finem, ut omnis

„ concordia & pax ſubſequatur inter reverendiſſi-
„ mum Dominum noſtrum Dominum Trajectenſem Epiſcopum ex una, & nos ac ſuam civitatem
„ Trajectenſem, partibus ex altera, nos Domino
„ noſtro Trajectenſi predicto ad omnem humanitatem, manſuetudinem, ſubjectionem & obe-
„ dientiam offerendum; ac veniam & concordiam
„ cum eodem, ſi neceſſe fuerit ad cauthelam, nec
„ non juris rigorem, cui dictus Dominus noſter
„ innititur, molliri ac temperari: ac oblationes de
„ refundendo expenſas in hujusmodi cauſa oblatas
„ acceptari petendum, illasque de novo faciendum: nec non quoscumque proceſſus contra nos,
„ & nobis adherentes habitos ſeu factos tolli & revocari: abſolutionemque ad cauthelam, quantum
„ indigeamus, impendi: ac conſenſum ipſius Domini noſtri de revocatione & abſolutione, predictis per ſanctiſſimum Dominum noſtrum Papam, ſeu quemcumque alium ad id deputatum,
„ ſive deputandum, faciendis & impendendis, quatenus opus exiſtat, etiam petendum & obtinendum: appellationibusque, ſententiis, proceſſibus, & quibuscumque aliis pro nobis in hujusmodi, cauſa & proceſſu factis, habitis & obtentis, nomine noſtrorum conſtituentium, dummodo premiſſa a prefato Domino noſtro Trajectenſi, ſic, ut premittitur, obtineri queant, & non
„ alias, renuntiandum: proteſtationesque quascumque in premiſſis neceſſarias, & de non reſiliendo ab eisdem ſententiis, appellationibus & proceſſibus in caſu non ſubſecute concordie,
„ quod Deus avertat, faciendum & procurandum: & in eventum nos conſtituentes gratie & determinationi ſanctiſſimi Domini noſtri Pape ſuper premiſſis oblationibus ſubmittendum: & genera-

„ liter

„ liter omnia & ſingula faciendum, dicendum,
„ gerendum, exercendum & procurandum, &c.
„ Datum & factum Trajecti in domo noſtra Con-
„ ſulatus ſub anno a nativitate Domini milleſimo
„ quadringenteſimo octuageſimo, indictione tertia
„ decima, die vero Lune XXVIII menſis Auguſti &c.

Het Roomſche Opper-hoofdt heeft den Biſſchop aangemaant tot den vrede, en voorgeſlagen eene opſchorſing van het geding voor eenige weeken, om dien tuſſchen-tydt te beſteden tot eenen vriendelyken handel, zo dat geduurende dezelve de ban en het verbodt van openbare geeſtelyke Godsdienſtige oeffeningen zouden zyn opgeheven; doch indien onverhoopt geen verdrag tot wederzyts genoegen getroffen wierdt, dat dan ieder zyne ſtukken en bewyzen zoude overzenden naar Romen, om aldaar beſliſt te worden. De Stadt Utrecht heeft daar in bewillicht, blykende uit dezen brief:

„ Univerſis & ſingulis preſentes noſtras literas
„ ſive preſens publicum inſtrumentum viſuris, ſeu
„ legi audituris, Nos *Erneſtus de Drakenborch* &c.
„ ad univerſorum notitiam deducimus, & deduci
„ volumus, & notum facimus per preſentes, quod
„ nos in domo noſtra Conſulatus ad infraſcripta
„ peragendum, ut moris eſt & conſuetudinis, ſpe-
„ cialiter congregati, attendentes, quantum reve-
„ rendiſſimus in Chriſto pater & dominus noſter,
„ Dominus *David de Bourgonia* Epiſcopus Traject-
„ enſis, nos, ac Clerum ipſum Trajectenſem no-
„ bis adherentem, vigore cujusdam Brevis Apoſto-
„ lici, ſue Paternitati per prefatum ſanctiſſimum
„ noſtrum Papam directi, a quibusvis ſententiis,
„ quibus per ſuam Paternitatem innodati exſtitera-

„ mus, ut interim cum majori animi ſinceritate
„ diſſenſiones inter Paternitatem ſuam ex una, &
„ nos, ac Clerum Trajectenſem nobis adherentem
„ predictum, ex altera parte exiſtentes, tractari
„ & componi poſſent, ad cauthelam abſolvit, at-
„ que interdictum & alias cenſuras relaxavit, us-
„ que ad quintum diem menſis Octobris proxime
„ futuri; ita ut poſt illam quintam diem ad ſtatim
„ abſolutio & relaxatio hujusmodi conſumpte es-
„ ſent & terminarentur, atque quod extunc in
„ cauſa diſſenſionum hujusmodi inter nos, nobis-
„ que adherentes predictos, ac ſuam Paternitatem
„ ipſiusque Procuratorem Fiſcalem, iterum proce-
„ dendum eſt, & tempus tunc requireret & poſtu-
„ laret in hac cauſa defenſiones hinc inde ad Ro-
„ manam Curiam mitti: Nos ac nobis adherentes
„ antedicti, hanc cauſam per viam amicabilis com-
„ poſitionis, cui in dies intendimus, juxta tenorem
„ dicti Brevis Apoſtolici terminari cupientes, tem-
„ pus proſecutionis hujusmodi cauſe a dicta die
„ quinta menſis Octobris ad octo dies de poſt im-
„ mediate ſequentes, quantum in nobis eſt, atque
„ preſens negotium nos & nobis adherentes con-
„ cernit, ſub ſpe pacis & concordie, prorogavi-
„ mus & ſuſpendimus, ac prorogamus & ſuſpen-
„ dimus per preſentes; hac tamen adjecta condi-
„ tione, quod ſi infra illud tempus concordia hu-
„ jusmodi, quod Deus avertat, non ſubſequatur,
„ extunc prefatum tempus proſecutionis hujusmo-
„ di cauſe curret prima die poſt ultimam diem
„ ſuſpenſionis, ſcilicet poſt illos octo dies quintam
„ diem menſis Octobris prefati, ſic ut premiſſum
„ eſt, ſequentes, ac ſingula inter nos & nobis ad-
„ herentes prelibatos, ac prefatum Dominum no-
„ ſtrum reverendiſſimum Epiſcopum Trajectenſem

„ ipſi-

„ ipſiusque Procuratorem Fiſcalem, cenſebuntur
„ & erunt in illo ſtatu, in quo fuerant & eſſent,
„ ſi ſuſpenſio hujusmodi facta non fuiſſet. Et ſi
„ quidquam interim per nos aut Procuratores no-
„ ſtros hinc inde, ſeu eorum aliquem, in Curia
„ Romana aut extra eam, qualitercumque actum
„ ſeu factum foret in hac cauſa, illud totum pro
„ infecto habebitur, atque nullius roboris erit vel
„ momenti, prout nos exnunc pro infectis habe-
„ mus & pro caſſatis. In quorum omnium & ſin-
„ gulorum fidem & teſtimonium premiſſorum pre-
„ ſentes noſtras literas exinde fieri & per Nota-
„ rium publicum infraſcriptum ſubſcribi & publi-
„ cari mandavimus, ſigillique civitatis noſtre Tra-
„ jectenſis antedicte appenſione juſſimus & feci-
„ mus communiri. Datum & actum Trajecti in
„ domo noſtra Conſulatus antedicta, ſub anno a
„ nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo
„ octuageſimo indictione tertia decima, die vero
„ Mercurii penultima Auguſti, hora tertiarum vel
„ quaſi, Pontificatus &c. preſentibus ibidem dis-
„ cretis viris *Jacobo de Amerongen*, cive Trajecten-
„ ſi, & *Johanne Gruter de Venrande* Leodicenſis
„ dyoceſis, teſtibus ad premiſſa vocatis ſpecialiter
„ & rogatis. (1)

Op dien zelven dagh zyn vier leden van den nieuwen Raadt, te weten *Eerſt van Drakenborch*, *Jan over die Vecht*, *Jan de Coning*, en *Zweder van Zulen*, en vier uit den ouden Raadt, te weten *Gheryt Zoudenbalch*, *Jan van Maſch*, *Rolof van Nyevelt*, en *Florys van Pallais* benoemt, om met de afgevaerdigdens van den Biſſchop in het Klooſter van Ooſt-

(1) Deze geſtelde tydt is naderhand noch tweemaal verlengt.

Oostbroek den handel te hervatten. Van des Bisschops wegen zyn aldaar verschenen Meester *Ludolph van der Veen*, Meester *Dyrck wt den Weer*, *Roloff van Bevervoirde* Hoofmeyster en *Philips de Clerck*, welke door de Regeerders dezer Stadt vry geleide is toegestaan, en vermits in het voorige Jaar (1) geld was gezet op het lyf van *Philips de Clerck*, is de uitvoer van dat vonnis uitgestelt, en hem vergunt gedurende dien bepaalden tydt alhier te komen.

Zo uit des Raadts besluiten, als uit een plechtige verklaring der genen welke in de Jaaren 1477. en 1478. in der Oversten stoel gezeten hebben, blykt het my, dat de grootste bezwaarnissen door den

(1) Te weten Dingsdaghs na Letare, en staat aldus aangetekent in het Buurspraak-boek: *Alzoe onse gnedige Heer van Utrecht, ende die Rade out ende nywe, in tyden verleden hebben laten weten ende waerschuwen enen ygeliken mitter clocken, waert zake dat ymant, hy waer wie hy waer, die enige zake hantierden ofte wisten, onsen gnedigen Heer, onser Stadt, onsen borgeren ende onderzaten, geestelich ende weerlich, tieghendragende aen hoeren liven ofte goeden, in der tyt niet te kennen en gave, ende ment ter waerheit bevonden, dat woudemen aen den broekigen corrigeren na gelegentheit der zaken. Ende want* Filippot die Clerck *Rentmeister contrary deze voirscreve waerschuwing zonderlinge zaken, daer binnen onser Stadt ende in den gemeynen lande groete twist ende opstal van gecomen zouden hebben, geweten ende gehantiert heeft, zoe dat in der waerheit by zyns zelfs hantscrift ende anders bevonden is, ende des onsen Oversten niet te kennen gegeven heeft, daerom zelmen dit aen den zelven* Filippot *rechten, gelyck men aen een ondadige dat pleecht te rechten. Ende indien ymant hem gevangen leverde, die zel hebben zes hondert Postulaet gulden, ende indien hy zich verweerde, ende doot bleef, drie hondert gulden. Ende indien yemant der ballingen hem gevangen leverde, zel vry mogen inkomen, ende hebben drie hondert gulden.* Naderhant te weten des Maandaghs na Palme XVI April 1481. is dit vonnis opgeheven, en hy weder gestelt in zynen voorigen staat.

den Biſſchop geoppert, zullen hebben beſtaan in eenige bewoordingen van het verband van het Jaar 1477. welker nakoming hy voorgaf te ſtryden tegens zynen eedt en eer, en ten tweede in het bannen van *Jan van Mekeren*, zynde een geeſtelyk perſoon, en diensvolgens niet onderhevig aan het rechts-gebiedt van de Stadt. Ter wegneming van de eerſte, heeft de Raadt verzocht den Biſſchop op te geven die ſtukken, welke hy, behoudens zyn eer en eedt voorgaf niet te konnen nakomen, onder aanbieding van hem, zo veel hun doenlyk was, genoegen te zullen geven. Ter oploſſing van de tweede, hebben de Overſtens van de bovengemelde Jaren plechtelyk onder eeden verklaart, niet geweten te hebben dat *Jan van Mekeren*, ten tyde hy gebannen wierdt, eene geeſtelyke was. Al te opmerkelyk is deze verklaaring, om dezelve hier over te ſlaan:

„ In nomine Domini Amen. Anno a nativitate
„ ejusdem milleſimo quadringenteſimo octuageſi-
„ mo, indictione tertia decima, die vero Martis
„ decima menſis Octobris, hora primarum vel
„ quaſi, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris
„ & Domini noſtri Domini *Sixti*, divina providen-
„ tia Pape quarti, anno decimo, in mei Notarii
„ publici, teſtiumque infraſcriptorum, ad hec ſpe-
„ cialiter vocatorum & rogatorum, preſentia per-
„ ſonaliter conſtituti ſpectabiles & magnifici viri
„ *Johannes de Lantscroen*, *Rodolphus de Nyevelt* Bur-
„ gimagiſtri, *Florentius de Pallais* & *Gerardus Voet*
„ ſuperiores Oudermanni pro ſeptuageſimo ſepti-
„ mo; nec non *Johannes de Rynes de Baer*, *Johan-*
„ *nes de Coning*, Burgimagiſtri, ac *Zwederus de Zu-*
„ *len* & *Cornelius Foyck* ſuperiores Oudermanni ci-
„ vitatis Trajectenſis pro ſeptuageſimo octavo an-
„ nis

" nis proxime preteritis deputati & ordinati, ani-
" mo & intentione, ut asseruerunt, purgandi se
" juxta canonicas sanctiones contra invadentes
" Clericos, sed ut Laycos incedentes, & pro lay-
" cis reputatos, editas & promulgatas; super eo
" quod quendam *Johannem de Mekeren* assertum Cle-
" ricum a civitate Trajectensi relegasse dicantur,
" illisque satisfaciendo, omnibus melioribus modo,
" via, jure, stilo, causa & forma, quibus melius
" & efficacius potuerunt & debuerunt, ac possunt
" & debent, cum ad presens nequeant ad Roma-
" nam Curiam ad infrascripta faciendum personali-
" ter accedere ob maxima viarum discrimina & pe-
" ricula, nec non alia ardua negotia reipublice ci-
" vitatis Trajectensis quibus legitime retrahuntur
" & occupantur, ut asseruerunt, impediti, tactis
" primitus per eos, & eorum quemlibet, scriptu-
" ris sacrosanctis, ad sancta Dei Euangelia jura-
" runt, & quilibet eorum juravit, se, & eorum
" quemlibet, ignorasse eo tempore, quo prefatum
" *Johannem de Mekeren*, ut laycum incedentem,
" & pro layco reputatum, ob certos excessus, quos
" contra statutum civitatis Trajectensis, etiam per
" reverendissimum Dominum, Dominum *David de*
" *Borgondia*, Episcopum Trajectensem modernum,
" & suos predecessores, civitati memorate confir-
" matum ac observatum, promissum & juratum,
" ut asseruerunt, commiserat & perpetraverat,
" juxta formam dicti statuti exularunt seu exban-
" niverunt, eundem *Johannem de Mekeren* fuisse
" Clericum, & adhuc se ignorare ipsum Clericum
" existere; cum, ut premittitur, idem *Johannes*,
" ut notorium est, in civitate Trajectensi, & in
" vicinio, in dies ut laycus incedit, operaque lay-
" calia exercet, offerentes hujusmodi juramentum

" to-

" totiens, quotiens opus fuerit, & ad hoc legitime
" requireretur, ſe canonice coram quocumque ſu-
" periore preſtituros: & nihilominus prefati Bur-
" gimagiſtri & ſuperiores Oudermanni civitatis
" Trajectenſis prefate ex ſuperabundanti, ut eorum
" pateat innocentia, & ad premiſſis canonicis ſan-
" ctionibus, quantum in eis eſt, ſatisfaciendum,
" omnibus melioribus modis, via, jure, ſtilo, cau-
" ſa & forma preſcriptis, fecerunt, conſtituerunt
" creaverunt, ac ſolempniter ordinaverunt, ac
" quilibet ipſorum fecit, conſtituit, creavit, &
" ſolempniter ordinavit, ſuos veros, certos, legi-
" timos & indubitatos procuratores, actores, facto-
" res, negotiorumque ſuorum infraſcriptorum ge-
" ſtores, ac nuntios ſpeciales & generales; ita tam
" quod ſpecialitas generalitati non deroget, nec e
" contra, videlicet venerabiles & egregios viros
" Dominos & Magiſtros *Johannem Nys* Prepoſitum
" ſancti Johannis, & *Hermannum Tulleman* Cano-
" nicum & Theſaurarium majoris Eccleſiarum Tra-
" jectenſium, ac *Anthonium de Eugubio* in Romana
" Curia cauſarum Procuratorem, abſentes tanquam
" preſentes, & quemlibet eorum in ſolidum, ita
" quod non ſit melior conditio primitus occupan-
" tis, neque deterior ſubſequentis, ſed quod unus
" eorum inceperit, id alter eorundem proſequi va-
" leat mediare & finire cum effectu; ad coram quo-
" cumque judice competente, ſive judicibus com-
" petentibus, ſive Commiſſariis, auctoritate Apo-
" ſtolica deputato ſeu deputandis, nomine dicto-
" rum conſtituentium, & cujuslibet ipſorum, com-
" parendum & ſe preſentandum, ac pro eisdem,
" ac eorum nomine, omnia & ſingula premiſſa ju-
" randum, & ſolempne juramentum in animis eo-
" rundem conſtituentium, & eorum cujuslibet, ta-

" ctis

" ctis ſimiliter per eosdem procuratores, & eorum
" quemlibet, ſcripturis ſacroſanctis ad ſancta Dei
" Euangelia, ac quod per ignorantiam, & non in
" contemptum eccleſiaſtice libertatis, prefatam ex-
" bannitionem ſeu exulationem, ſed ob exceſſus
" premiſſos, ſic ut premittitur & non alias, fece-
" runt, preſtandum & faciendum, juramento quo-
" que id idem totiens, quotiens opus fuerit, affir-
" mandum; unum quoque vel plures Procuratorem
" vel Procuratores, loco ipſorum & cujuslibet eo-
" rum ſubſtituendum &c. Acta fuerunt hec Tra-
" jecti in domo Conſulatus civitatis Trajectenſis
" predicte ſub anno, indictione, menſe, die, hora
" & Pontificatu ſupradictis, preſentibus ibidem
" honeſtis viris *Egberto filio Rutgeri* & *Johanne de*
" *Wit*, civibus Trajectenſibus, teſtibus fide dignis,
" ad premiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

Op het volgende Jaar zal ik de verzoening verhaalen.

In het voorgaande Jaar hebben wy gezien de halſterrigheit van den Maarſchalk *Melis uten Enge*, als mede het vonnis tegens hem geveld, en behoorlyk tot zyne kennis gebracht. De Staaten, dewyl hy in dit gedrag volharde, hebben goetgedacht deze zaak te moeten vervolgen, en aan den Biſſchop over dezelve te ſchryven, en te verzoeken, dat hem niet toegelaten worde, gedurende zyne ongehoorzaamheit, zyn ampt waar te nemen, by welke gelegenheit zy over eenige misbruiken omtrent de Maarſchalken tegens het voorſchrift van den Land-brief geklaagt hebben. De brief, welken ik hier van gevonden heb, is van dezen inhoudt:

" Eer-

" Eerweerdige Vader in Gode, hoichgeboere
" Forſt, gnedige lieve Heer.

" Alzoe in tyden voirleden, te weten in den jair
" LXXIX op ten vierthyenden dach in Auguſto een
" ſlytinge ende ſententie by ons eendrachtelike na
" gewoente ende rechten van den lande tiegens
" *Melys uten Enge*, uwer Gnaden Mairſchalck, en-
" de voir *Hillebrant van Roſſum*, gegeven ende ge-
" daen is geweeſt, daer inne die voirſcreve *Melys*,
" om verſmadeniſſe srechts ende andere zaken in
" der voirſcreve ſententie geruert, vellich, ende
" dat hy *Hillebrant* voirſcreve ende zyne borgen
" vry, quyt, ende loſs van allen loffeniſſen ende
" venckeniſſe ontſlaen, ende zyn wtgelegde gel-
" den weder geven zoude, geweſen wert ende ge-
" condempneert in manieren, als wy dat uwe For-
" ſtelike Genaden, ende den voirſcreven *Melys*
" ſcryfteliken hebben laten weten, requirerende
" de voirgenoemde *Melys* onſe voirſcreve ſlytinge
" te voldoen ende nae te gaen, twelck hy dair op
" menichwerf van ons verſocht, tot noch toe niet
" en heeft willen doen. Ende alſoe ons *Hillebrant*
" vorder verſocht ende te kennen gegeven heeft,
" om executie van der voirſcreve ſententie te heb-
" ben na den Lantrechte ende Lantbrief, gemerct
" dat zyn guet noch boven deſe ſlytinge, boven
" lantrecht ende onverwonnen, beſperret ende be-
" commert wort. Om dan nae te gaen ende te
" onderhouden onſe privilegien, rechten ende ge-
" woenten, ende enen yetliken recht van den lan-
" de te laten wedervaeren, ſoe laten wy, gnedige
" lieve Heer, uwe Forſtelike Genade zeer dyenſte-
" like te weten, oitmoideliken verſueckende ende
" requirerende, dat zie den voirſcreven Mair-
" ſchalck

" ſchalck tiegens ymant gheen recht doen ofte la-
" ten doen, noch den zelven gheen oirdell laten
" wyſen zullen ter tyt toe, hie onſe voirſcreve ſen-
" tentie voldaen ende volbracht heeft, nae inhout
" des Lantbriefs. Ende voirt alſoe uwe Genaden
" na den Lantbrief die Sloten des Geſtichts nyet
" geboerliken beſet en hebben, want die Lantbrief
" innehoudende is, dat die Biſſchoppen van Utrecht
" nymant Borchſate zetten en zellen in enich van
" der kercke ſloten off ambocht, off hem die be-
" velen, hy en zy een welgeboere man, ende wel
" geguet in den Geſticht, ende geboeren wt den
" Geſticht, alzoe dat men hem des geloven mach;
" ende dat die Borchſate ende Ambochtsluden die
" zy zetten zullen in der kercke ſloten ende am-
" bochten, yerſt zullen loven zekeren ende zwee-
" ren in den Capittel voir die Eccleſie, Ridderen,
" Knapen, Stadt ende Steden des Geſtichts van
" Utrecht, tot behoif des gemene Geſtichts van
" Utrecht, ende dair op hoir openen brieve geven
" die voirſcreve ſlote ende ambochte niet te be-
" zwaeren, noch belaſten meer dan voir een jair
" benoemder penſien, die redelick is &c. Twelck
" altemeell, hoe wael dattet menichwerf verſocht
" is geweeſt, niet geſchiet was. Wairom, gne-
" dige lieve Heer, uwe Gnaden oick gheen recht
" en zellen houden, noch behoeren moigelick te
" houden na den Lantbrief, ter tyt toe deze voir-
" ſcreve gebreken afgedaen zellen wezen, na in-
" hout des voirſcreve Lantbriefs, by uwe Gnaden
" geconfirmiert ende beſegelt. Twelck wy in den
" beſten te weten laten, ende verſueken oitmoide-
" liken aen die zelve uwe Forſtelike Gnaden, die
" God behueden wil zelich ende geſont. Geſcre-
" ven tUtrecht onder zegellen *Everts Zoudenbalchs*

" Vice-

" Vicedoemdekens, van wegen der Eccleſie, en-
" de des edelen ende vrome Heere *Johans* Borch-
" greve van Montfoirt, Heer van Purmereynde
" ende van Linſchoten &c. Ritters, van wegen
" der Ritterſcap, ende van wegen der Steden mit
" zegel des Stadts van Utrecht, op ten XXVIIIſten
" dach in Octobri anno MCCCCLXXX.

" Uwer Gnaden oitmoidige Prelaten, De-
" kenen ende Capittelen der vyf Goids-
" huſen, Ritterſcap, Stadt ende Steden
" des Geſtichts van Utrecht.

Eene dergelyke brief in dezelve bewoording, het voorgevallene met *Melis uten Enge*, en de klachten over des Biſſchops gedrag met betrekking tot de Maarſchalken, inhoudende, is 'er geſchreven aan de Ridderen en Knapen, welke te Wyk op den rechtdagh des Biſſchops verſchenen waaren. En op den volgenden rechtdag is hen een Placaat-brief toegezonden, aldus luidende:

" Wy Eccleſie, Ritterſcap, Stadt ende Steden
" des Geſtichts van Utrecht beneden der Yſelen,
" die drie Staten des Geſtichts ende lants van
" Utrecht repreſentierende ende makende, doen
" kondt allen Ritteren, Knapen ende Mairſcalken,
" Amptluden ende anderen Steden des Geſtichts
" van Utrecht, die binnen Wyck en Manendage
" naiſtkomende ten rechtdage ons gnedichs Heere
" van Utrecht komen ende vergadert zellen we-
" zen: alſoe uwe Liefden wail indachtig zyn, en-
" de wail weten tgeſtalt der zaken tuſſchen *Hille-*
" *brant van Roſſum*, ende *Melys uten Enge*, ons
" gnedichs Heere Mairſchalck, ende der ſlytinge

" ghy mit ons dair op, ende van, gedaen ende ge-
" geven hebben: ende voirt dat onse gnedige Heer
" van Utrecht die slöten des Gestichts niet beset
" en heeft na inholt des Lantbriefs, gelyck wy des
" zyne Gnaden ende uwe liefden op den lesten
" Rechtdach in den besten lieten weten; soe wair-
" nen wy u noch, begheerende zeer vruntlicken,
" ghy dat zoe vervuegen, ende u dair innen zoe
" hebben willen, dat onse Lantrecht ende Lantbrief
" onderhouden moigen werden, ende die gemeene
" onderseten des lants in haeren gueden ende rech-
" ten nyet vercort en werden. Ende indien des
" nyet en geboirde, ende ghy onse wairinge weer-
" hoirich waeren, konnen ghy wel mercken, dat
" men dair op vervolch doen ende voirzien inne
" hebben zel. Des to oirkonde hebben wy dezen
" opene Placcaetbrief beneden opt spacium doen
" besegelen mit opgedructe zegelen Here *Everts*
" *Zoudenbalchs* Vicedoemdekens, van wegen der
" Eccleſie, ende des edele ende vrome Heer *Jo-*
" *hans* Borchgreve van Montfoirt, Heer van Pur-
" mereinde ende van der Linschote &c. van we-
" gen der Ritterscap, ende van wegen der Steden
" mit zegel des Stads van Utrecht. Gegeven
" tUtrecht int jair ons Heere dusent vier hondert
" ende tachtich op sinte Lebuinus dach.

Schoon ik niet gevonden heb, het geen hier op gevolgt is, zo komt het my evenwel zeer waarschynelyk voor, dat de voornoemde Maarschalk, volhard hebbende in zyne ongehoorzaamheit, van zyn ampt zal zyn ontzet. Immers dit is zeker, dat ik in het volgende Jaar eenen anderen Maarschalk aangestelt vind, zo als ik op dat Jaar melden zal.

Op het einde van het Jaar, te weten den der-

tig-

tigſten December vind ik dit Raadtsbeſluit genomen:

Die Raide out ende nywe hebben onſen Overſten out ende nywe bevolen te bidden mynen Heer van Montfoerde, dat hy ter liefde des Raits out ende nywe op deze tyt noch in toekomende tyden niet tho Wyck en reyſe, dan by beliefniſſe van den Raide out ende nywe, ende dat om zekere zaken willen; den zelven Raide out ende nywe daer toe porrende. Ende waert zake dat myn Heer van Montfoerde hyr enige moyeniſſe ofte verdriet van kreghe van ymant, die zel hem die Raide out ende nywe helpen wtdragen; twelck onſe Overſte out ende nywe terſtont mynen Heer van Montfoirt gebeden hebben the doen; die dat alzoe gheerne doen woude.

Ik weet geen byzonder geval waar aan ik dit beſluit kan toeſchryven. Uit de toezegging van den Borch-graaf te zullen afhouden alle moeyenis en verdriet, welke hem wegens zyne niet verſchyning te Wyck zoude mogen worden aangedaan, ſchynt af te moeten worden genomen, dat hy te Wyck by den Biſſchop zal zyn ontboden. Mogelyk zal dit verzoek des Raadts zynen oorſpronk hebben uit een herdenken van het geen den Heer van Brederode voortyts te beurt gevallen was, en uit een vrees dat den Borch-graaf diergelyk lot zoude konnen ondergaan. Niet ten onrecht waaren de Utrechtſche bekommert, dewyl Biſſchop *David* den Borch-graaf al lang een vyandig hart hadt toegedragen, en getracht hem in zyn macht te krygen, en naar alle waarſchynelykheit zo eene gunſtige gelegenheit ter uitvoering van zyn boos voornemen, zich niet zoude laten ontſlippen. Zy hadden het tot noch toe tegens den Kerk voogd uitgehouden en manmoedig Stadts voorrechten verdeedicht, en voorzagen eene gantſche omkeering van zaken, zo

zy den byſtand van dezen wyzen en trouwen Raadgever zouden moeten miſſen.

1481.

Tot de Regeering van deze Stadt zyn in dit Jaar verkoren:

Schepenen.

Jan van Lantscroen, Borgermeeſter.
Willem van Lochorſt.
Werner Braem.
Willem van Steénre.
Frederick die Voicht.
Henrick van Ghent.
Gheryt Zoudenbalch.
Loef van Jutfaes.
Arnt Rwſch.
Jan van Veen.
Egbert van Groenenberch.
Henrick van Alendorp.

Raden.

Roelof van Nyevelt, Borgermeeſter; voer hem Claes Lambertsze. (1)
Splinter Taets.
Gheryt Voet, ſtierf voer Jacobi; ende voer hem is vercoren Claes Lambertsze, int Hemelryck.
Clais die Ryke; voer hem Jacob Gerytsze.

Jan

(1) Deze, als mede de volgende, welke in een anders plaats vermeld ſtaan, zyn des Dingsdaghs naa Aſſumptionis Marie, naa den oploop des Dingsdaghs naa S. Sixti voorgevallen, verkoren.

Jan van Raiphorſt; voer hem Jan Gysbertsze opt Wed.
Ysbrant Jansze.
Beernt van Everdingen, Borgermeeſter.
Godert van Voerde; voer hem Henrick van Vyanen.
Alfar van Rodenborch.
Jacob Sloyer.
Ghysbert die Kraen.
Florys van Pallais; voer hem Dyrck Claesze.
Jan Crom.
Wilger Jacobsze; voer hem Jan Petersze.
Dirck Heer die Glaſemaker; voer hem Jacob Henricxze van Nyevelt baſtert.
Gheryt van Eemskerke; voer hem Beernt van Grunevelt.
Ghysbert Hoet.
Egbert Rutgersze, is Cameraer gekoren in die ſtede van Zweder die Voicht, ende Ewout Rutgersze is een Rait verkoren voer Egbert Rutgersze.
Folken Jansze; voer hem Herman Petersze.
Ghysbert die Gruter.
Jan Ponciaensze.
Jan Butendyck; voer hem Loef Berchmaker. (1)
Jan van Valckendael.

Oudermannen.

Dyrck Woutman.
Jan van Dyepenbroick. } Wantſnyders.

Fre-

(1) Aan den rant ſtaat aangetekent: *Des Sonnendages op Invocavit* XXIIII *dage in Februario* 1482. *Adriaen van Ryn is gekoiren een out Rait van der ſtraten, in die ſtede Jan Butendycx, zoe hy wt den Raede geleyt is: ende Adriaen is geſet een Rait Borgermeyſter in die ſtede van Rolof van Nyevelt.*

Frederick van Nes, voer hem Geryt van Amſtell. } Snyders.
Adriaen Sloyer.
Henrick Spyker. } Backers.
Peter Stroytgen.
Jacob Stael. } Molenaers.
Jan Edinoxzoen die Jonge.
Wouter Arentsze. } Linnewevers.
Rolof Ghysbertsze.
Jacob van Amerongen, Overſte Ouderman, voer hem Goert Stick. } Brouwers.
Symon Dyrcxze, voer hem Steven van Helsdingen.
Ghysbert Claesze, Goyert Henricxze is een Stedehouder voer Ghysbert Claesze. } Viscopers.
Gheryt Doys.
Jan die Wit Gheerlofsze. } Louwers.
Arnt Taets.
Godert Petersze. } Wollewevers.
Willem Willemsze.
Arnt van Hove, voer hem Marten van Zulen. } Marsluden.
Peter Dyrc Tylmans zoens zoen.
Herman Kroick.
Herman van Zyll, Overſte Ouderman. } Botterluden.
Hughe Jansze. } Cordewaniers.
Wouter Gherytsze.
Peter Maich. } Oudecordewaniers.
Jan Berentsze.
Anſem Zalm, voer hem Geryt Victoersze. } Corencopers.
Matheus Koevoet, Overſte Ouderman.
Jacob Jacobsze van Gheer. } Oudewantſnyders.
Henrick Petersze die Leghe.

Hey-

Heymerick over die Vecht. Martyn Jacobsze van der Borch.	Steenbickers.
Dyrck Bor van Amerongen. Jacob Jansze die Broower.	Grauwerkers.
Dyrck van Montwyck, voer hem Jan van Roidenborch. Adriaen van Gheer.	Ryemsnyders.
Jan Boemhouwer, voer hem Jan van Loenen. Dyrck Zasse, voer hem Rycout Evertsze.	Bylhouwers.
Alart Dyrcxze. Jacob Jacob Willems zoens zoen.	Smeden.
Adriaen van Wezele. Dyrck Scade Gherytsze.	Zadelaers.

De handel ter bevrediging met den Bisschop in den voorgenoemden bepaalden tydt tot geen gewenst einde gebracht zynde, hadden zo de Bisschop als de Stadt aan het Hof van Romen overgezonden een schriftelyk verhaal van het geen in dien tusschentydt voorgevallen was, behelzende de eisschen en de aanbiedinge wederzydts gedaan. Het gevolg hier van is geweest, dat in het begin van dit Jaar, een voorschrift van den Paus, volgens 't welk binnen zes weken partyen zich zouden moeten verdragen, vergezelt met drie brieven door den Paus geschreven, in deze Stadt zyn gebracht, een aan den Bisschop, de tweede aan de Geestelykheit, en de derde aan de Regeerders dezer Stadt. De Bisschop vleide zich van de Utrechtsche te zullen wreeken, door hulp van den Aarts-hertog *Maximiliaan*, welke verstoort was op de Utrechtsche, en stelde daarom zo lang uit als het hem mogelyk was, de overeenkomst by het Roomsche Hof voorgestelt,

werkſtellig te maken. De Stadt nevens de Geeſtelykheit hebben aanſtonts hunne bereitwilligheit getoont om aan des Roomſche Oppervoogds goetvinden zich te onderwerpen, en den zeventienden Maart plechtiglyk betuicht dezelve te zullen nakomen. Om daar van wezentlyke blyken te geven, heeft de Raadt des Saturdags na Letare dit beſluit genomen:

Die Raide out ende nywe hebben aengenomen ende willen aftervolgen die concordie van den Cardinalen wt beveel van onſen heiligen Vader den Paws van Romen, ende dat collegie Cardinalen gemaict, tuſſchen onſen gnedigen Heer van Utrecht ter eene, der Eccleſien ende onſer Stadt van Utrecht ter anderen zyden, ende hebben daerom, zo veel in hem is, die ghene, die in den jare LXXVII *leſtleden in enen plackaetbrieve by den Staten van den lande wt der Stadt verdedingt waeren, ende die anderen, dien die Stadt na der Stat rechten ende gewoenten verboden is geweeſt, om deze zake willen, weder vry in die voerſcreve Stadt ontfangen ende gherestituueert, na innehout der concordie voerſcreve.*

Voert hebben die zelve Raide out ende nywe den vieren ter zaken gheſchict, alſe Heer Jan Borchgrave van Montfoerde, (1) *Heer* Evert Zoudenbalch, *Proiſt van Maſtricht, Canonick ten Doem tUtrecht*, Jan van Rynes *Heer* Jans zoen van Rynes, *Ridders, ende* Jan van Lantscroen *Scepenborgermeyſter in der tyt, volcomen macht ende moige gegeven alle punten ende articulen in de voerſcreve concordie begrepen te tractieren ende*

(1) Den 16. April is by den Raadt verſtaan, indien de Borchgraaf van Montfoort en *Jan van Lantscroon* niet kwamen ter dachvaard, welke met den Biſſchop over deze zaak gehouden zoude worden, dat in hunne plaats de Heeren *Willem van Montfoord*, Prooſt te Oudemunſter, en *Evert van Drakenborch* dezelve zouden bywoonen.

ende te voleynden, gelovende die zelve Raide out ende nywe alle tgoent by den voerſcreve geſchicten hyr inne gedaen zel werden, vaſt, ſtede ende onverbreeclike te houden ende te voldoen: gelovende voert ende van weerden houdende, alle dat by den Overſten out ende nywe by den Staten van den Lande in deze zake gheſchiet is, in zynre machten te bliven, ende proteſtierende mede deze voerſcreve punten te doen ende verkundigen mynen gnedigen Heer voerſcreve, ende hebben daer toe gemachticht Meyſter Ghysbert van Meerloe, Otte Dyrcxſe, *ende* Mathys van Brouwershaven, *ende anderen die men noch noemen zel, ofte van noide is, ende enen ygeliken byſondere abſentes tanquam preſentes cum poteſtate ſubſtituendi in meliori forma. Oick hebben die Raide out ende nywe volcomen macht ende moige ghegeven den Overſten out ende nywe den oerber te doen in dezer zake, zoe dat nutſte wezen ende beſt dyenen zal tot volcomingen der voerſcreve concordien, preſentibus* Anthonio Peters *ende* Johanne Gruter *laycis teſtibus vocatis ſpecialiter & rogatis.*

De Regeerders dezer Stadt waren het niet alleen met de Geeſtelykheit eens om het verdrag te Romen gemaakt te achtervolgen, maar hadden hier van kennis gegeven aan de andere Leden van het Neder-ſticht, welke het goetgekeurt hadden, waar op gevolgt is, dat des Maandaghs na Paaſſchen, onder het luiden van de klok openbaar deze afkondiging is gedaan.

Alſoe ene concordie ende ordinancie gemaict is by onſen heyligen Vader den Pawes van Romen, ende zyn Collegio Cardinalium wt zynre bevelen, daer onder andere punten is inne verſproken, dat die Eccleſie ende die Stadt van Utrecht vry innemen, ontfangen ende reſtitueren zouden in die zelve Stadt van Utrecht zulke

perſonen, als in den tractaet in den jair van zeven en zeventich leſtverleden gemaict, benoempt ſtaen, ende voert andere perſonen, die om deſer ſaken willen wt der Stadt van Utrecht, na gewoenten ende ſtatuten der ſelver Stadt, geſleten ende verdreven zyn. Ende zoe dan deze voerſcreve concordie by ons mitten anderen Staten van den lande belieft ende aengenomen is, ſoe iſt, dat die Rait out ende nywe die voirſcreve concordie nagaende, ſoe veel in hem is, die voergenoemde perſonen in den voerſcreven tractaet benoempt, te weten Meiſter Ludolf van der Veen *Doemdeken, Meyſter* Dyrck van Weer *Deken tOudemunſter, Meyſter* Nyclaes van Luvenes, *Meyſter* Jan Carvyn *ten Doem, Meyſter* Anthonys Potager *tOudemunſter, voerſcreve Kerken Canonicken,* Geryt van Ryn, *ende Meyſter* Henrick van Alcmaer, *ende voert andere perſonen, dien die Stadt na der Stadt rechten ende gewoenten verboden is geweeſt om dezer zeker zake willen, weder vry in de voerſcreve Stadt ontfangen ende reſtitueren, na innehout der concordie voirgeruert. Ende hyr zel wtgeſondert wezen* Willem die Vos.

Doch dit alles was noch niet voldoenende, om den Biſſchop te vrede te ſtellen, zyne ledige beurs moeſt met eenig geld voorzien worden. Hier in heeft de Stadt ook bewillicht, zo als blykt by een beſluit, genomen des Maändaghs na beloken Paesſchen:

Die Raide out ende nywe hebben macht ende moige gegeven den Overſten out ende nywe den oirber te doen om te werven twee duſent Rynſche gulden, die men mynen gnedigen Heer van Utrecht huden op dezen dach overleveren zel moiten, daer van vyfthien hondert Rynſch gulden ruerende zyn van dat proces tuſſchen mynen gnedigen Heer van Utrecht, mitten welcke ons de abſolutie ter zelver tyt gegeven werden, ende dat voirſcreve proces

ces af ende te niete wezen zoude; ende die andere vyf hondert zouden bliven ſtaen in ofcortinge van den ſeven-dehalf duzende Rynſche gulden, die men mynen gnedigen Heer voirſcreve, om dat hy ruſte ende vrede in den lande gehouden heeft, oick geven ſoude.

Door deze *ruſt en vrede* wilde de Biſſchop verſtaan hebben, dat hy geduurende de twiſten, geene macht van wapenen hadt gebruikt, om zyne onderdanen, welke hy als wederſpannigen aanmerkte, te dwingen tot opvolging van zyne begeertens. Een fraay voorwendzel voor eenen Vorſt, welke van het begin zyner regeering alles in het werk geſteld hadt, om 's Lands wetten, welker onderhouding hy bezworen hadt, te ſchenden, en eene onbepaalde heerſchappye te voeren, en wiens geduurige toeleg is geweeſt, om de Voorrechten der Stadt Utrecht te verbreken, en wien het alleen maar ontbroken heeft aan de macht, om zyne onrechtmatige voornemens uit te voeren.

Op deze wys alle voorwendzels van vertraging aan den Biſſchop benomen zynde, wierdt hy eindelyk genootzaakt niet alleen de Utrechtſche van den ban te ontheffen, maar insgelyks zich met de Staten, welke de Stadt Utrecht bygeſtaan hadden in het verdedigen hunner rechten, en insgelyks veeltydts klachtig waren gevallen over het niet nakomen van den Landt-brief, te verzoenen. Dewyl het laatſte drie dagen eerder voorgevallen is dan het eerſte, zal ik eerſt den Zoen-brief, en dan dien van de ontheffing opgeven, zo als ik dezelve op ons Stadthuis gevonden heb.

" DAVID VAN BOURGONIEN, bi der ge-
" naden Goits Biſſcop tUtrecht, allen den ghenen,
" die dezen brief zullen zien of hoeren lezen, ſa-
" luyt.

" luyt. Alſoe in den jair van ſeven ende tſeventich
" leſt verleden, zekere twyſten ende ſchelingen
" verrezen ende opgecomen zyn, tuſſchen ons,
" en de Prelaten, Dekenen ende Capittelen onſer
" vyf Goidshuſe, onſe Ritterſcap, Stadt ende Ste-
" den ons Geſtichts van Utrecht aen deze zyde
" der Yſelen, roerende van onderhoudinge der pri-
" vilegien, rechten, ſtatuten, gewoenten ende
" oude heercomen ons Geſtichts voirſcreve, by
" welke twyſte ende ſchelinge voirſcreve alſoe in
" onſen lande voirſcreve ſtaende, zyn zeker ende
" veele gebreke by enigen onſen onderſaten ghee-
" ſteliken ende weerliken in onſen lande ende Ste-
" den binnen deſen tyden geſchiet. Ende omme
" dan alzulke gebreken voert te verhoeden, ende
" alle twyſt ende ſchelinge neder te leggen, zyn
" die Prelaten, Dekens ende Capittelen onſer vyf
" Goidshuſen, onſe Ritterſcap, onſe Stadt ende
" Steden voirſcreve van ons eernſtelike begerende
" geweeſt, wy geheel ende all vergeven, verlaten
" ende quytſchelden wouden alle dat ghene ons van
" der tyt tot nu toe mysdaen mach weſen in eniger
" wys. Wy dan willende vorder gebreke ende
" dwalinge verhoeden, ende ruſte ende vrede in
" onſen lande, als wy by der hulpe van Gode tot
" deſen dage toe gedaen hebben, nae onſen ver-
" moigen onderhouden, hebben allen Prelaten,
" Dekens ende Capittelen onſer vyf Goidshuſe,
" ende die gemeyne Gheeſtelicheyt, Ritterſcap,
" Stadt ende Steden ons Geſtichts voirſcreve ſa-
" mentlike ende elcken biſonderen, ende voert al-
" len anderen, die zich van ſyns zelfs, ofte van
" hoire wegen, ofte in hoeren name in dezen twiſte
" ende geſchele gemenget, ofte der in eniger ma-
" nieren te doene gehadt mochte hebben tot dezen
" dage

" dage toe, vergeven, verlaten ende quytgeſchol-
" den, vergeven, verlaten ende quytſchelden mit
" deſen onſen brieve alle dat ghene, dat zy, ofte
" ymant van hem, ons, ofte den onſen, misdaen
" moigen hebben, ofte ons, als voirſcreven, van
" hoiren wegen misſchiet mach weſen; behoutlike
" ſingulaer perſonen voer tghene hem roerende is
" mit rechte te moigen vervolgen, ſonder dairom-
" me enige wrake te ſullen doen, of te laten doen
" doir ymant anders, ofte die Prelaten, Dekens
" ende Capittele, Ritterſcap, Stadt ende Steden
" voirſcreve ende hoere medewerckeren daerom-
" me tot enigen tyden yet te eyſſchen mit recht
" ofte anders, binnen den tyt als voirſcreve ge-
" ſchiet; mer wy zullen den zelven alle minne,
" vruntſcap ende gonſte bewyſen, ende van den
" onſen laten geſchien, als een guet, gnedich
" Heer ſynen onderſaten ſculdich is te doen. En-
" de ſullen onſe Prelaten, Dekens ende Capittelen,
" onſe Ritterſcap, Stadt ende Steden, ende Leen-
" mannen ende Mansmannen ons Geſtichts voir-
" ſcreve, houden ende laten bliven ruſtelike in al-
" len hoeren privilegien, rechten, gewoenten en-
" de oude heercomen, als ſy geweeſt ſyn by onſen
" voervaderen tyden Biſcoppen tUtrecht. Ende
" hier mede ſall alle onlede aen beyden ſyden af
" ende te niete weſen in allen manieren, of deſe
" ſcelinge niet opgereſen en waeren, ſonder enich
" crot, hinder, letſel, ofte moyeniſſe, of wrake
" hier omme te doen, of te doen doen, in eniger
" wys aen onſen husgeſyn, alle onſe dyenres,
" gheeſtelick ofte weerlick, ende allen den ghe-
" nen, die zich in deſen zaken van onſer wegen
" gemenget hebben, of te doen moigen gehadt
" hebben; behoutlick ſingulaer perſonen voer tge-

" ne

" ne hem roerende is mit rechte te moigen vervol-
" gen. Ende onſe Eccleſie, Ritterſcap, Stadt en-
" de Steden voirſcreven ſullen ſich in allen zaken
" tiegens ons, ende den onſen bewyſen als guede
" onderſaten ſculdich zyn te doen. Ende alle die
" ghene, die om deſer ſcelinge wille wt onſe Stadt
" van Utrecht voirſcreve gebannen, verdreven, wt-
" geweken, of wt zyn hieten gaen, zoe wel ghee-
" ſtelick als weerlick, ſullen daer weder in moigen
" comen, weſen ende verkieren, alſe te voeren. En-
" de voert een ygelick ſall moigen comen, weſen
" ende verkieren in all onſe Lande, Stadt ende Ste-
" den voirſcreve, gelyck of deſe ſcelinge niet ver-
" reſen en waer. Alle deſe punten ſonder argeliſt.
" Des tot oirkonde hebben wy DAVID Biſcop voir-
" ſcreve deſen onſen brief mit onſen zegel doen be-
" zegelen: ende want wy Eccleſie, Ridderſcap,
" Stadt ende Steden des Geſtichts voirſcreve alle
" punten voirſchreve ons aendragende, mede be-
" lieft ende beloift hebben, ſoe hebben wy Eccleſie,
" Prelaten, Dekenen, ende Capittelen der vyf
" Goidshuſen, als ten Doem, Oudemunſter, tſun-
" te Peter, tſunte Johan, ende tſunte Marien Ker-
" ken tUtrecht onſer vyf Goidshuſe zegele: ende
" wy JOHAN Borchgreve van Montfoirde, Heer
" tot Purmereynde, Lynſchoten ende Hekendorp
" &c. SWEDER VAN MONTFOERDE, Heer tot Do-
" rienweerde, JOHAN VAN RYNESSE van Rynou-
" wen, STEVEN VAN ZULEN van Nyevelt, Rid-
" ders, JOHAN VAN RYNESSE Here Johans zoen
" van Ryneſſe van Rynouwen, Ridders, ende
" FREDERIC UTEN HAMME Knapen, van wegen
" der Ridderſcap voirſcreve dair toe gebeden, on-
" ſe zegele: ende wy Stadt van UTRECHT onſer
" Stadt zegel, ende Steden van AMERSFOERT en-
" de

" de van RENEN onſer Steden zegelen mede aen " deſen brief doen hangen. Welker brieve ſeſſe " zyn alleens ludende van woerde te woerde. En- " de wairt oick dat deze brieve mit allen zegelen " niet bezegelt en waren, ende enigen ontbraken, " des niet tegenſtaende zouden zy nochtans van " machten ende weerden weſen, of zy al beſegelt " waeren, ſonder argeliſt. Gegeven int jair ons " Heeren duſent vier hondert een ende tachten- " tich, op ten negenden dach in Meye.

Drie dagen daar naa is de ban, als mede het verbodt van openbare Godsdienſt-oeffeninge opgeheven, zo als blykt uit dit ſchrift van Biſſchop *David*, in 't welk het voorgemeld voorſchrift en de drie brieven van het Roomſche Opperhoofdt aan den Biſſchop, de Geeſtelykheit en aan de Stadt afgezonden, uitgedrukt ſtaan:

" DAVID DE BURGUNDIA, Dei & Apoſto- " lice ſedis gratia Epiſcopus Trajectenſis, univer- " ſis & ſingulis Abbatibus, Prioribus, Prepoſitis, " Decanis, Eccleſiarum parochialium Curatis, Vice- " curatis, Capellanis, Clericis, Notariis publicis, " ceterisque Chriſti fidelibus per noſtras Civitatem " & Dioceſim Trajectenſem, ac alias ubilibet con- " ſtitutis, & veſtrum cuilibet in ſolidum, ad quem, " vel quos preſentes litere pervenerint, ſalutem " in Domino ſempiternam. Noveritis, quod du- " dum ſanctiſſimus in Chriſto Pater & Dominus, " Dominus *Sixtus*, divina providentia Papa quar- " tus, volens diſſenſiones, inter nos ac Clerum & " Rectores civesque noſtre Civitatis Trajectenſis " quomolibet exiſtentes, per viam concordie termi- " nari, quandam concordie formam & ordinatio-

" nem

" nem per reverendiſſimos Patres & Dominos Do-
" minos *Oliverium* Albanienſem, & *Babtiſtam* Tus-
" culanum Epiſcopos, ſacroſancte Eccleſie Roma-
" ne Cardinales, quibus has diſſenſiones commiſe-
" rat tractandas & componendas, de ſue Sanctita-
" tis, nec non aliorum reverendiſſimorum domino-
" rum dicte ſedis Apoſtolice Cardinalium conſenſu
" unanimi facte, ordinate, ſtatute, ac inviolabili-
" ter & inconcuſſe obſervande, una cum nonnul-
" lis ſuis literis ac Brevibus Apoſtolicis pro adim-
" pletione hujusmodi concordie, tam nobis quam
" dictis Clero & Populo noſtro, transmiſit hujus-
" modi ſub tenore: *Ut ſuper differentiis & diſcordiis inter reverendum Patrem Dominum* David *Epiſcopum Trajectenſem ex una, ac Prelatos, Decanos, & Capitula, ceterosque Curatos, Vicarios, Beneficiatos, & Religioſos, ac totum Clerum, nec non ſpectabiles & magnificos viros Burgimagiſtros, Oudermannos, Scabinos, Conſules & Proconſules novos & veteres, ceterosque cives Civitatis Trajectenſis, eorumque adherentes & litis conſortes ex altera partibus vertentibus, pax & concordia ſincerius tractari poſſit, prefatus Dominus Epiſcopus ſub ſpe pacis & concordie hujusmodi, nec non realis & effectualis adimpletionis omnium contentorum & narratorum, in quibusdam oblacionum tam per Clerum quam cives predictos, pro pace & concordia hujusmodi conſequenda factarum & Epiſcopo inſinuatarum, publicis inſtrumentis coram nobis exhibitis Prelatos, Decanos, Canonicos, Vicarios, & totum Clerum, nec non Burgimagiſtros, Oudermannos & alios cives ſupradictos, eorumque adherentes & litis conſortes, quos cenſuris eccleſiaſticis innodavit, cum renicidentia ad ſex hebdomadas a die preſentationis literarum noſtrarum hujusmodi computandas ad cauthelam abſolvet, & per idem tempus interdictum eccleſiaſticum per ipſum in eadem*

dem civitate positum ad semestre relaxabit. Quo facto prefati Prelati, Decani & Canonici & Burgimagistri, ceterique Consules & cives supradicti infra eundem terminum sex ebdomadarum personas in quodam tractatu dudum de anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo inter ipsum Dominum Episcopum ex una, & tres Status patrie sue Trajectensis ex altera partibus facto, nominatas, nec non alias personas, juxta statuta & consuetudines dicte civitatis ab eadem relegatas & proscriptas, libere recipient ad eandem & restituent. Preterea ut expensarum per ipsum Dominum Episcopum legitime factarum taxatio, ac prefati tractatus reformatio, omniaque alia & singula in prefatis oblationum instrumentis contenta facilius & commodius Clerum & Cives realiter & cum effectu impleantur & perficiantur, plenaque pax & concordia inter dictas partes firmetur, ordinamus, quod utraque pars quatuor Commissarios, viros prudentes, paci & concordie deditos, eligat, qui infra dictum terminum expensas prefatas taxabunt, ac prefatum tractatum in his, in quibus honori Episcopi, aut juri seu honestati contrariari videbitur, in melius reformabunt & mutabunt: nec non omnia & singula, que ad universalem pacem & concordiam inter easdem partes componendam spectare videbuntur, tractabunt. Quibus omnibus & singulis, in premissis oblationum instrumentis contentis, per Clerum & Cives predictos realiter & cum effectu adimpletis, ac pace & concordia inter partes ipsas infra hujusmodi terminum concluſa & firmata, prefatus Episcopus ipsos Prelatos, Decanos, Canonicos, totumque Clerum, nec non Burgimagistros, Oudermannos, Scabinos, Consules & Proconsules, ceterosque Cives supradictos, eorumque adherentes & lites consortes denuo ad cauthelam vel simpliciter, prout eis expedientius videbitur, illico absque aliqua dilatione absolvere, inter-

dictumque relaxare, nec non omnes processus contra eos, aut eorum aliquem quomolibet habitos & factos, penitus tollere & cessare, ac omnino tam Clerum quam Cives supradictos paterne complecti & ad gratiam suam recipere & in illos eos conservare debite. Rursum tum accepimus quendam civem Trajectensem nomine Wilhelmum Vos, *civitatem Trajectensem intrare non posse ob speciales causas, quas ipsa Civitas, seu certe singulares persone ejusdem civitatis contra ipsum habere pretendunt, neque eum secundum consuetudines & statuta civitatis ejusdem ab eadem relegatum fore, ac sic sub oblatione facta hujusmodi non esse comprehensum, ordinamus per Commissarios supradictos pro premissis articulis discutiendis deputandos, etiam hanc causam tractari debere, & per eosdem uti paci & concordie hujusmodi magis videbitur convenire, ordinabitur, ne hac occasione publicam pacem impediri seu retardari contingat.*

Venerabili Fratri Episcopo Trajectensi SIXTUS *Papa quartus. Venerabilis Frater, salutem & Apostolicam benedictionem. Cum nuper inter Te ac Clerum & Populum civitatis Trajectensis dissensiones quasdam subortas fuisse dolenter intellexissemus, literis nostris tuam Fraternitatem hortati fuimus, ut pacem & concordiam cum Clero & Populo Trajectensi inire studeres, que ut sincerioribus animis tractari posset, mandavimus, ut quos de Clero ac Populo censuris ecclesiasticis innodasti, ad cautelam absolveres ad semestre, quo interim in partibus illis de firmanda pace ageretur; quod si infra id tempus concordia firmata non foret, tum aliquem Procuratorem, pleno mandato suffultum, apud venerabiles Fratres nostros* Oliverium *Albanensem &* Baptistam *Tusculanum Episcopos, Sancte Romane Ecclesie Cardinales, quibus has dissensiones tractandas commisimus, mitteres, ut eorum opera ac sollicitudine con-*

concordia, ſi id fieri poſſet, aut juſticia, his finis imponeretur. Et cum, uti accepimus, poſt abſolutionem juxta formam literarum noſtrarum tam Clero quam Populo per te impenſam, de pace inter Te ac eosdem componenda in illis partibus frequenter actum foret, nec tamen concordia infra idem ſemeſtre firmata eſſet, Tu Oratores tuos apud prefatos Cardinales transmiſiſti. Qui cum ex tuis atque Trajectenſibus Oratoribus latius has diſſenſiones intellexiſſent, nobisque plenam relationem feciſſent, voluimus & cenſuimus has diſſenſiones amicitia tractari & componi, atque inceptam inter Te & ipſos concordiam perfici. Mandamus igitur Fraternitati tue, ut formam modumque concordie, quem de noſtro, nec non aliorum venerabilium Fratrum noſtrorum ſancte Romane Eccleſie Cardinalium unanimi conſenſu iidem Cardinales Commiſſarii in hac cauſa ſtatuerunt, adimplere ſtudeas, ut pax, firmaque concordia, quam hoc potiſſimum tempore inter omnes Chriſti fideles vigere cupimus, inter Te ac tuos ſubditos ſtatuatur. Datum Rome apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris, die ultima Decembris MCCCCLXXX Pontificatus noſtri anno decimo. L. Grifus.

SIXTUS *Papa quartus, dilecti filii, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cum nuper inter venerabilem fratrem Epiſcopum Trajectinum ac Civitatem nonnullas diſſenſiones fuiſſe ſubortas dolenter intellexiſſemus, literis noſtris eos hortati fuimus, ut bonam pacem & concordiam inirent, que ut etiam ſincerioribus animis tractari poſſet eidem Epiſcopo mandavimus, ut quos tam de vobis, quam etiam Populo, cenſuris eccleſiaſticis innodaverat, ad cauthelam abſolveret ad ſemeſtre, quo interea de pace tractanda in partibus ageretur, & ſi forſan concordia ipſa infra id ſemeſtre firmata non foret, Procuratores, pleno mandato ſuffultos, apud venerabi-*

les Fratres noſtros Oliverium *Albanenſem &* Baptistam *Tuſculanum Epiſcopos, quibus has diſſenſiones tractandas commiſimus, mitteretis, ut eorum opera aut concordia, ſi id fieri poterit, aut juſticia, his finis imponeretur. Et cum, uti accepimus, poſt abſolutionem juxta formam literarum noſtrarum Vobis & Populo per eundem Epiſcopum impenſam, frequenter de pace inter Epiſcopum & Civitatem componenda actum foret, nec tamen ulla pax firmata eſſet, Vos una cum Civitate Oratores veſtros apud Cardinales prenominatos, quibus hec cauſa per nos commiſſa extitit, transmiſiſtis. Qui quidem Cardinales cum tam eos quam Epiſcopi Oratores latius audiviſſent, nobisque plenam deſuper relationem in Conſiſtorio ſecreto feciſſent, voluimus ac cenſuimus omnino has diſſenſiones amicitia tractari ac componi, ac inceptam concordiam per Vos & eos perfici. Quare & Vobis mandamus, ut formam modumque concordie, quem de noſtra, nec non aliorum venerabilium fratrum noſtrorum ſancte Romane Eccleſie Cardinalium unanimi conſenſu iidem Cardinales Commiſſarii in hac cauſa ſtatuerunt, adimplere una cum ipſis, quantum in vobis fuerit, ſtudeatis, quemadmodum etiam & ipſis latius per noſtrum ſignificamus Breve, ut pax firmaque concordia, quam hoc potiſſimum tempore inter omnes Chriſti fideles vigere cupimus, inter Epiſcopum veſtrum & Vos ſtatuatur, ſicut ſummopere deſideramus. Datum Rome apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die undecima Januarii MCCCCLXXXI. Pontificatus noſtri anno decimo.* L. Grifus.

„ Hujus autem Brevis Apoſtolici preſcripti ſu-
„ perſcriptio talis fuit. *Dilectis filiis Prepoſitis, Decanis & Capitulis quinque Eccleſiarum Trajectenſium. Dilectis Filiis Burgimagiſtris, Conſulibus & Proconſulibus civitatis Trajectenſis,* SIXTUS *Pape quartus.*

tus. Dilecti filii salutem & Apostolicam benedictionem. Cum nuper inter venerabilem Fratrem Episcopum Trajectinum ac Vos dissensiones quasdam subortas fuisse dolenter intellexissemus, literis nostris Vos hortati fuimus, ut bonam pacem & concordiam cum Episcopo inire studeretis. Que ut sincerioribus animis tractari posset, eidem Episcopo mandavimus, ut quos de Clero & Populo censuris ecclesiasticis innodaverat, ad cauthelam absolveret ad semestre, quo interim in partibus de pace firmanda ageretur, & si forsan concordia ipsa infra id semestre firmata non foret, Procuratorem pleno mandato suffultum apud venerabiles Fratres nostros Oliverium *Albanensem &* Baptistam *Tusculanum Episcopos, sancte Romane Ecclesie Cardinales, quibus has dissensiones tractandas commisimus, mitteretis, ut eorum opera aut concordia, si id fieri poterit, aut justicia, his finis imponeretur. Et cum, uti accepimus, post absolutionem juxta formam literarum nostrarum Vobis per eundem Episcopum impensam, frequenter de pace inter Episcopum & Vos componenda actum foret, nec tamen ulla pax firmata esset, Vos Procuratores vestros apud Cardinales prenominatos, quibus hec causa per nos commissa extitit, transmisistis. Qui cum tam Episcopi quam vestros Oratores latius audivissent, nobisque plenam relationem fecissent, voluimus & censuimus has dissensiones amicitia tractari ac componi, & inceptam per vos concordiam perfici, vobis iterum mandantes, ut formam modumque concordie, quem de nostro nec non aliorum venerabilium Fratrum nostrorum sancte Romane Ecclesie Cardinalium unanimi consensu iidem Cardinales Commissarii nostri in hac causa statuerunt, adimplere studeatis, ut pax, firmaque concordia, quam hoc potissimum tempore inter omnes Christi fideles esse cupimus, inter Episcopum vestrum & vos statuatur. Datum Rome apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris,*

die ultima Decembris MCCCCLXXX. Pontificatus noſtri anno decimo. L. Griſus.

" Poſt quarum quidem concordie ac literarum " Apoſtolicarum predictarum Vobis, & Clero ac " Populo noſtris predictis, per Vos hinc inde, ut " premittitur, factas preſentationem & receptio- " nem, omnibusque & ſingulis in illis contentis " tam per Nos, quam Clerum & Populum noſtros " predictos in ſuis capitulis & membris per omnia " reſpective & cum effectu adimpletis atque pari- " tis, Nos volentes prefatam ordinationem, & in " ea contenta, quantum nos concernant, plenarie " & debite demandare executioni, ut tenemur, il- " los de Clero noſtro, ſcilicet delectos nobis in " Chriſto venerabiles & circumſpectos viros Do- " minos *Everardum Zoudenbalch*, *Johannem de Dra-* " *kenborch*, *Johannem Foyt*, *Jacobum Tsbrandi*, *Jo-* " *hannem de Reneſs*, *Wilhelmum de Weerdenborch*; " *Lofferdum Ruyſch*, *Anthonium Pot*, *Albertum Hou-* " *vont*, *Henricum Maddert*, Canonicos Majoris, " *Nicolaum Louwer*, *Cornelium de Brouwershaven*, in " eadem Eccleſia Vicarios, *Wilhelmum de Mont-* " *foirt* Prepoſitum, *Reynerum de Eten*, *Ludolphum* " *de Hoorn*, *Johannem Lenſs*, *Ghysbertum Venroede*, " *Adrianum de Weerdenborch*, *Ottonem de Voetſelaer*, " Canonicos ſancti Salvatoris, & *Livinum de Blaſen-* " *borch* in eadem Eccleſia Vicarium, *Hermannum* " *de Reno* Decanum ſancti Petri, *Wynandum de Dor-* " *nick* & *Theodoricum Haer*, ejusdem Eccleſie ſancti " Petri Canonicos, *Johannem Nys* Prepoſitum ſancti " Johannis, *Jacobum de Driebergen*, *Adam de Zu-* " *len*, Canonicos ſancti Johannis. *Petrum Ramp*, " *Nicolaum Pott*, & *Hubertum de Bocchout* Canoni- " cos beate Marie, Eccleſiarum noſtrarum Traje-

" cten-

" ctenſium, *Conradum Staell*, *Fredericum uten Ham*,
" Curatos Eccleſie ſancti Jacobi, ac quendam do-
" minum *Henricum* Paſtorem de Loenen, dicte Ec-
" cleſie Vicecuriatum, quendam *Rodolphum* Cura-
" tum ſancti Gheertrudis, *Ottonem Tengnagell* Cu-
" ratum ſancti Nicolai, ceterosque de Clero civi-
" tatis noſtre Trajectenſis, eorumque in hac cauſa
" complices, & litis conſortes; nec non *Johannem*
" *de Reneſſe de Baer*, *Johannem Coning*, *Johannem*
" *de Landscroen*, *Rodolphum de Nyevelt* Burgimagi-
" ſtros, *Florentium de Pallaes*, *Gerardum Voet*, *Cor-
" nelium Foyck*, & *Zwederum de Zulen* ſuperiores
" Oudermannos, omnesque alios & ſingulos de
" novo & veteri Conſilio civitatis noſtre Trajecten-
" ſis in anno ſeptuageſimo octavo ultime preterito
" aſſumptos & electos, eorumque litis conſortes
" & adherentes, quos dudum eccleſiaſticis cenſuris
" innodavimus, ſive innodatos declaravimus, de
" quibus in prefatis concordia ac literis Apoſtolicis
" mentio in genere facta exiſtit, a quibuscumque
" excommunicationis ſententiis per nos, vel aucto-
" ritate noſtra ordinaria a jure, vel ſtatutis ſyno-
" dalibus vel Provincialibus in eos latis, ſeu per eos
" quomolibet, & ex quacumque cauſa, ortum ta-
" men & originem ex premiſſis diſſenſionibus tra-
" hente, in proceſſibus deſuper habitis latius ex-
" preſſis, incurſis, ſecundum ordinacionem litera-
" rum Apoſtolicarum predictarum nominatim, in
" genere, & in ſpecie, & eorum quomolibet, ad
" cauthelam abſolvimus, ſicque abſolutos pronun-
" ciamus, interdictum quoque eccleſiaſticum per
" nos, aut alios, in eadem noſtra civitate Traje-
" ctenſi ob cauſas diſſenſionis hujusmodi quomoli-
" bet poſitum, relaxamus; nec non omnes proces-
" ſus & ſententias contra eos, & eorum quemlibet,

" quomolibet habitos & factos, penitus tollimus " & cassamus, ac omnes, tam Clerum quam Cives " nostros, supradictos, paterne amplectimur, & " ad gratiam recipimus. Quare vobis omnibus & " singulis supradictis in virtute sancte obedientie, " & sub penis suspensionis & excommunicationis " districte precipiendo mandamus, quatenus eos- " dem Clerum & Populum nostros supra designa- " tos, tam in genere quam in specie, ac alios no- " minatim, prout supra nominantur, & per nos " sic, ut premittitur, absolutos, singulis diebus " dominicis, & festivis in vestris Ecclesiis, Mo- " nasteriis & Capellis, dum ibidem populi magni- " tudo ad divina audiendum convenerit, seu alias " fuerit congregata, & alias ubi, quum, & quo- " tiens expediens fuerit, nuncietis & faciatis ab " aliis, quantum in vobis fuerit, sic absoluta pu- " blie indicari; absolutionem vero omnium & sin- " gulorum qui dictam nostram excommunicationis " sententiam, atque alias penas supradictas incur- " rerint, seu incurrerit quoquomodo, nobis vel " Superiori nostro tantummodo resignamus. Datum " & actum in castro nostro de Duersteden nostre " dioecesis sub sigillo nostro presentibus appenso, " anno Domini millesimo quadringentesimo octua- " gesimo primo, die duodecima mensis Maji.

Onderteykent

DONKER.

Op deze wys is dit moeijelyk geding uit de wereld geraakt, en zyn de Utrechtsche van den banblixem ontheven. Het Roomsche Hof konde niet wel een beter middel uitvinden om een einde aan deze netelige zaak te maken; want, volgens hare gron-

gronden, ſtreed het met de achtbaarheit van een geeſtelyk Opzienden hem ten eenemaal in het ongelyk te ſtellen, en aan den anderen kant waren de bewyzen van den onrechtmatigen handel, door den Biſſchop gehouden, al te klaar, om zyn gedrag te konnen billiken. Dies volgens moeſt deze middelweg ingeſlagen worden, langs welke de Biſſchop niet alleen ſchadeloos geſteld, maar zelfs noch met eenig geld wierdt verrykt, en aan eenige zyner aanhangeren de vryheit verleend om weder in de Stadt te komen: en de Utrechtſche behielden hunne rechten en vryheden, de ſtichting van de Capel in de Weerdt bleef geſtaakt, en de onderhouding hunner voorrechten, als mede die der andere leden van de Staten, wierden door den Kerkvoogd nader beveſtigt. Alhoewel de Utrechtſche weinig ſtaat konden maken op het woord en de ſchriftelyke verbintenis van Biſſchop *David*, welke zo menigmaal zynen eedt, by de inhuldiging gedaan, eerloos geſchonden hadt, en wiens voorname toeleg was om eene onbepaalde heerſchappye te voeren, zo waren zy echter zeer bereid om deze ſchikking van het Roomſche Hof op te volgen, dewyl zy bemerkten dat de laſteringen, met welke ze by den Aarts-Hertog *Maximiliaan* waren beklad, geloof vonden, zich verbeeldende, verzoend zynde met den Biſſchop, lichtelyk het vergramd gemoed van *Maximiliaan* tot bedaaren te zullen brengen. Dit zelve jaar zal ons noch bewyzen opleveren, dat het Biſſchop *David* nooit ernſt geweeſt is de Utrechtſche geruſt volgens hunne wetten te laten leven, en dat hy maar gewacht heeft naar eene gunſtige gelegenheit, om zyn boos voornemen ter uitvoer te brengen.

Het ſchynt dat de Kerkvoogd ook genoegen ge-

geven heeft aan de Staten van het Neder-Sticht, welke over het gedrag van den Heer *Melis uten Enge*, Maarſchalk van het Over-Sticht zeer onvoldaan waren, zo als ik op het voorige Jaar heb aangetekend. Immers ik vind dat na de bevrediging eenen anderen Maarſchalk aangeſtelt is, zo als blykt uit dezen brief:

„ Allen den ghenen, die dezen brief zullen zien
„ of hoeren, doe ick verſtaen DANIELL VAN
„ BOUCHOUT, alſoe myn gnedige Heer, die
„ eerweerdige Vader in Gode, Heer *David van*
„ *Bourgonien*, Biſſcop tUtrecht mit ſynen zegel
„ ende brieven dat Maerſchalkampt van ſynre
„ Gnaden Overſticht van Utrecht eerberlic te be-
„ waeren, ende van ſynre Gnaden wegen te be-
„ dienen my bevolen, ende in den generael Capit-
„ tell der drier Staten des Geſtichts van Utrecht
„ gepreſentiert heeft, in allen voirwairden ende
„ manieren, als ſynre Gnaden commiſſie ende be-
„ veel brieve my daer van gegeven, ende in den
„ voirſcreve generael Capittell opentlick geleſen,
„ dat inhouden ende begrepen hebben, ſprekende
„ van woirde te woirde aldus:

DAVID VAN BOURGONIEN by der gnaden Goids Biſſcop tUtrecht, allen den ghenen die deſen onſen brief ſullen ſien of hoeren leſen ſaluyt. Want wy betruwende ſyn totten doechden, reckelicheyt, ende vlyte, by ons ondervonden aen onſen getruwen dienre ende Rait Daniel van Bouchout, *hebben wy den ſelven mit gueden voerſinne ende rypen rade onſer vrunde gegont ende bevolen, gonnen ende bevelen mit deſen onſen brieve onſe Maerſchalkampt van onſen Overſtichte ons lants van Utrecht mit allen zynen toebehoeren, ver-*

vallen

vallen ende opcomingen, dat aengaet ende begint tot Gheyne aen den Gherechte Ludolfs over die Vechte, *ende daer en binnen opwart, alſoe alſt boven onſer Stadt van Utrecht gelegen is, van onſer wegen ende in onſen name truwelike te beryden, te regieren ende te verwaeren, als een guet Maerſchalk ſculdich is te doen, ende ons jairlycx dair af guede beſcheyden, rekeninge ende bewyſinge te doen, als wy hem dat vermanen of doen vermanen, ende wat dair off coemt, tſy van broiken, die verſchenen ſyn, ofte die noch verſchynen ſullen werden, derwyle hy onſe Maerſchalck is, des ſullen wy hebben commervry die tweedeel, ende* Daniell *voirſcreve ſal hebben ende behouden, omme onſe Maerſchalkampt voirſcreve te beryden ende te verwaren, dat derdendeel, dat hi jairlycx in ſyne rekeninge ons corten ende inhouden ſell, duerende tot onſen wederſeggen ſonder argeliſt. In oirkonde sbriefs mit onſer hant geteykent, ende beſegelt mit onſen ſegell. Gegeven op onſen Slote tot Duerſtede int jair ons Here duſent vier hondert een ende tachtentich op ten vierden dach in Julio.*

„ Ende want dan die voirgenoemde drie Staten
„ des Geſtichts van Utrecht als die Eccleſie, Ridderſcap ende Stadt van Utrecht, wt crachte der
„ voirſcreve commiſſie ende beveelbrieve my tot
„ deſen voirſcreve Maerſchalkampt, na inhouden
„ ende wtwyſinge van den Lantbrieff, ende nae goeder alder gewoenten des Geſtichts van Utrecht,
„ dat te bedienen ende te bewaeren toegelaten,
„ ende duechdelich admittiert hebben, ſoe iſt, dat
„ ick wederomme den drien Staten des Geſtichts
„ voirſcreve mit deſen mynen brieve geloift hebbe, ende gelove voir my, ende myne erfnamen
„ ende nacomelingen in gueder truwen ende eeren,
„ dat ick dat voirſcreve Maerſchalkampt, ſoe lan-

„ ge

„ ge myn commiſſie ende beveel voirgenoemt dair
„ van dueren ſall, eerberlick ende truwelick regie-
„ ren, bedienen ende bewaeren, ende enen yge-
„ liken lantrecht doen ſall, als in den voirſcreve
„ Geſticht van Utrecht gelegen is: ende dat ick
„ dat voirſcreve Maerſchalkampt van dat Over-
„ ſticht, dat my bevolen is, niet bezwaeren noch
„ belaſten en ſall meer dan voir een jair benoem-
„ der penſien, die redelich is: ende voirt dair inne
„ te doen, als een guet Maerſchalck ſculdich is
„ te doen, in alre maten ende manieren als die
„ Lantbrief des Geſtichts van Utrecht inhout en-
„ de begrepen heeft, alſoe ick dat in den generael
„ Capittell geloift, geſekert ende geſwoeren heb-
„ be voir den drien Staten des Geſtichts voirſcre-
„ ve, in kenniſſe der waerheyt. Ende want ick
„ DANIELL voirſcreve zelve gheen zegell en heb-
„ be, ſoe heb ick gebeden den eerbaeren Here
„ *Adolff van Rutenberch*, Proeſt der Kercke van
„ ſunte Marien tUtrecht deſen brief over my mit
„ zynen zegell te willen bezegelen. Ende ick *Adolff*
„ Proeſt voirſcreve hebbe ter eernſtelike begher-
„ ten *Daniels van Bouchouts* voirſcreve deſen brief
„ mit mynen zegell over hem bezegelt. Gegeven
„ int jair ons Heren duſent vier hondert een ende
„ tachtentich op ten achtienſten dach in der maent
„ van Julio.

Alvoorens ik verhaale de onluſten tuſſchen de Hollanders en de Stadt Utrecht verrezen, en het gevolg van dezelve, benevens het oproer in deze Stadt door de aanhangeren van Biſſchop *David* verwekt, en de daar op gevolgde oorlog met den Biſſchop, zal ik opgeven een bevel des Raadts, volgens 't welk de Vleishouwers, zo in het ſlachten, als

als in het verkopen van het vleesch zich moesten schikken, afgekondicht des Saturdags na Letare, den zevenden April.

In den eerſten zoe en zel gheen Vleysbouwer hoeren vyen ſlaen, ten zel yerſt gebonden wezen aen den boem, ende geſchouwt ende gheteykent van een van den Bezienres, daer toe gedeputiert van den Oudermans van der Oudermannen wegen, eer hyt van den boem halen zall: ende die Bezienres zullen woenen de ene omtrent der Nueden, ende die ander omtrent den Vleysbuſe in die Nyeſtraet, ende dat en ſellen ghene Vleysbouwers wezen; ende die Bezienre zel hebben van elken hoornvie, dat hy teyken vier doytgen, ende die zellen die Bezienres tſamen deylen half ende half, ende dat zel die Stadt betalen, ende alle maent zellen zy ene cedule daer of brengen op ten Raitbuſe, ende zoe zel hem die Cameraer dat gelt daer of geven, ende daer mede zellen die ponde of wezen, die de Stadt den Bezienres juerlycx te gheven pleecht.

Item waer yemant die hyr bruekich inne bevonden worde, zoe dicke dat ghebſchiede, zell verboeren die ghene die in gebreken van dezen vyele, van elke hoornvye vyer pont haiff totter Stadt behoif, ende een vierendeel tot behoif der ghenen dyet den Beſienre aenbrengt, ende dat ander vierendeel tot behoif der Bezienres, ende die Bezienres en ſellen niet zeggen wyet hem aengebrocht heeft, mer zellent wtgaen, ende geloift wezen by hoeren eeden.

Item yemant die hyr en boven enich hoornvye ſloeghe, die niet behoerlich en waer te ſlaen, ende niet aen den boem geweeſt, ende getykent en waer, als voerſcreven is, ende men dat ter waerheit bevonde, die zoude verboeren den voergenoemden koer, ende nochtant ſlaen tot correxy des Raits.

In

In den yerſten zoe en zel gheen Vleyshouwer meer Vennoiten in den Vleyshuſe moigen hebben, dan enen tot hem, of drie tot hem, ende zy en zellen niet meer dan eenreley runtvleyſch van enen beeſte op hoeren bancken teffens veyl hebben, by tverboeren vant vleys totter Stadt behoiff, ende noch vier pont, die eene helfte van den ponden totter Stadt behoiff, ende tander vierendel totter Vynders, ende tander vierendel totter aanbrengers behoiff; mer zy zellen van ſinte Victoers dage tot Korsavont toe wel buken moigen, ende runder in den Vleyshuſe hangen, ende die vercopen by den helen runderen, halve ofte vierendelen.

Item zoe en zellen de Vleyshouwers mit hoeren vleyſche van Paeſſchen tot den yerſten dach van Junio toe niet meer mail houden dan vier, ende van den yerſten dach van Junio tot ſinte Lamberts dach toe niet meer mail houden dan drie, ende van ſinte Lamberts daghe tot ſinte Gallen dach toe wederom vier mail, ende van ſinte Gallen dage tot Vaſtelavont toe ſes mail, byt verboeren van den vleyſch ende vier pont als voerſcreven ſtaet.

Item wes vleys die Vleyshouwers boven hoer malen als voerſcreve ſtaen, niet en vercopen, dat zellen zy zouden, ende niet vercopen dan op hoeren bancken byt verboeren van vier pont, gelyk voerſcreven ſtaet.

Item voert zoe en ſellen die Vleyshouwers ghene koye ſlaen van ſinte Martyns dage in den Winter tot Vaſtelavont toe, dan gelden koyen opt verboeren van den vleyſch totter Stadt behoiff, ende op vier pont tot behoif der Stadt ende des Vynders ende aenbrengers als voerſcreve ſtaet, zoe dicke dat gheſchiede.

Item voert zoe en ſellen die Vleyshouwers ghene oyen ſlaen van ſinte Andries dage tot Vaſtelavont toe, opt verboeren van den vleyſch ende vier pont in manieren als voerſcreven ſtaet.

Item voert zoe en ſellen die Vleyshouwers ghene zo-

gen

gen noch gaerdachtige verken in den Vleyshuſe vercopen opt verboeren van den vleyſch ende vier pont, als voerſcreve ſtaet.

Item voert zoe en ſellen die Vleyshouwers gheenrehande vleyſch ſlaen, dat zy int Vleyshuys vercopen willen, dan in hoeren gewoenliken ſlachthuſe, byt verboeren van den vleyſch ende vier pont, als voerſcreven ſtaet.

Item voert zoe en zel gheen Vleyshouwer den Vleysſys copen, noch vennoit daer aen wezen, noch daer aen winnen noch verlieſen, noch oick bewaren gheenſins, tot correxy des Raits.

Item zoe en ſelmen ghene ſcapen, noch gheenerleye beeſten opblaſen, opt verboeren van elken beeſt, ende twee pont tot behoif als voerſcreven ſtaet.

Item waert zake, dat ymant van den Vleyshouwers den Bezienres, Vynders ofte aenbrengers, om dat zy hem hyr in bekoerden, of in die brueken inne te winnen misdeden mit woerden of mit werken, die zouden verboeren den koer van thien ponden tot behoif als voerſcreven ſtaet, ende zoude nochtant beteringe doen tot des Raits goetduncken den ghenen, dien hy alzoe misdaen had.

Item die twee Oudermans, die totten Boem geſchict zellen werden, zellen hoeren eed doen, elck tzyn, daer by toe geſchict zel werden, des nagaen zell elcx in manieren als voerſcreven ſtaet.

Item voert dat die gezwoeren Vynders ofte Bezienres, als zy deze zake bevynden, ofte tot hoeren conden komen by aenbrengen van ymant, dat zy dan terſtont des zelven dage brengen zellen tot kenniſſe van den Overſten in der tyt, omme daer inne voert te vaeren mit correxien, alzoe dat behoeren zell: ende of zy daer inne gebreclich waeren, ende men dat ter waerheyt bevonde, dat zy daer inne geſimuleert hadden, zellen zy daer oen verboeren den koer, dien die gene diet gedaen had

ver-

verboert zoude hebben, totter Stadt behoiff, ende daer toe hoeren officie, ende ghene officie daer nae in der Stadt binnen drie jaeren moigen voeren noch hebben.

Ende waert dat die Vleyshouwers deze ordinancie niet en hielden, als voerſcreven ſtaet, zoe wil die Raide den vreemden gonnen hoer vleyſch alhyr binnen onſer Stadt te ſlaen, ende te vercopen na goetduncken des Raits, gelyck die Rait dan overcomen zel.

De Cabeljauwsgezinden hadden in het Jaar 1479. de Hoekſche uit de Stadt Leyden verdreven (1). Deze hadden hunne klachten aan het Hof van Holland gebracht, 't welk aan dezelve hadt toegeſtaan wederom in de Stadt te komen, en bezit hunner goederen te nemen: Doch de Cabeljauwſche, deze uitſpraak niet achtende, hadden de Hoekſche belet van dezelve gebruik te maken. Weshalven eenige der zelven, welke te Utrecht hunne ſchuilplaats genomen hadden, eenen overleg maaken, om door liſt, met hulp van eenige Utrechtſche, de Stadt in te krygen. Om dit voornemen wel uit te voeren, trekken zy in het begin van dit Jaar op Ponciaans avont, het water door een ſtrenge vorſt verſtyft zynde, uit Utrecht, en, met zich nemende eenige ladderen en ander oorlogstuig, welke in ſleeden over het ys vervoerd wierden, zyn zy des morgens om zes uuren voor Leyden gekomen, en onder het vallen van de ſneeuw hunne aannadering onbekent blyvende, en de wachters wegens de felle koude zich van den wal begeven hebbende, hebben zy de muuren beklommen en de Stadt bemachtigt. Gouthoeven (2) en andere (3) verhalen,

(1) Ziet Gouth. Chron. bladz. 517.
(2) Bladz. 521.
(3) Alkemade Jonker Franſen Oorlog, bladz. 32.

len, dat de uitgetoge manschap bestaan heeft in een hondert vyf en dertig mannen. Twee andere Schryvers, welke te dezer tydt hun verblyf en woonplaats te Utrecht hadden, en dieshalven meerder geloof verdienen, te weten *Amelgardus* (1) en *Thomas Basinus* (2) verzekeren ons, dat hun getal grooter geweest is, en dat de Regeerders dezer Stadt, op het verzoek van de verdreve Hoeksche, hen twee hondert borgeren tot bystand hebben gegeven, onder het geleide van *Reinier van Broekhuizen*, een Gelders Edelman, wiens Vrouw was *Johanna*, Dochter van *Reinier van Brederode*, (3) een dapper Krygsman, welke onder Hertog *Karel* in de belegering van Nuis gedient heeft, (4) en *Hendrik van Nyevelt*, wiens Moeder was eene Zuster van den Borchgraaf van Montfoort. *Amelgardus* getuicht vorder, dat de Regeerders dezer Stadt deze hulpe hebben verleend zonder kennis van de Geestelykheit, en *Basinus* voegt 'er by, dat niet alleen de Geestelykheit, maar zelfs de Gildens 'er niets van geweten hebben. In de Raadtsbesluiten van dit Jaar vind ik 'er niets van aangetekent. Het is waarschynelyk dat alleen de Overste, en eenige der voornaamste Leden van den Raadt bewillicht zullen hebben in dezen uittocht, zonder dat deze zaak ter overleg van den gantschen Raadt en der Gildens is gebracht, op dat dit voornemen bedekt blyven, en dienvolgens beter gelukken zoude.

Ne-

(1) In de Uittrekzels uit het Leven van Lodewyk den elfden, uitgegeven door de geleerde Benedictiner Monniken Martene en Durand, in Collectione Veterum Scriptorum & Monumentorum, tom. IV. p. 793.

(2) By Matthaeus, t. II. Analect. p. 147.

(3) Ziet Matth. d. l.

(4) Ziet de Chron. van Vlaand. II. Deel, 24 Cap. bladz. 456.

Negen dagen na dit voorval kwam de Borchgraaf van Montfoort met veertig Mannen te Leyden, welke eene goede ſchikking in de regeering maakte. De Steden, in welke de Cabeljauwſche het beſtier hadden, als Haarlem, Delft en Amſteldam vaerdigden eenigen uit den hunnen naar het Hof van den Aarts-hertog, welke niet alleen klaagden over dit innemen van Leyden, en het gedrag der Hoekſche zeer leelyk afſchilderden; maar zelfs den lichtgelovigen Vorſt verzekerden, dat de Gelderſche voornemens waren gantſch Holland te vermeeſteren, en het dienvolgens nodig was zonder eenig tydts verzuim hunnen voortgang te ſtuiten. *Maximiliaan*, zonder eenig onderzoek naar de waarheit van dit voorgeven, beveelt den Heer *de Lalain*, Stadthouder van Holland, welke te dier tydt aan zyn Hof zich ophield, ylings naar Hollandt te trekken, en Leyden te herwinnen, hem eenig Krygsvolk onder het beſtier van *Jan van Ranſt*, Markgrave van Antwerpen, nazendende. De Hoekſche zonden aanſtonts aan den Stadhouder, zo als hy in den Haag aangekomen was, hunne Gezanten, ter verdediging van hun gedrag; doch die Landvoogd weigerde hen gehoor te verleenen, ten zy ze alvorens aan hem de Heeren *Reinier van Broekhuizen* en *Hendrik van Nyevelt*, en de Manſchap, welke met hen in Leyden gekomen was, gevangen hadden overgelevert.

De Cabeljauwſche hadden het gevaar, in 't welk Holland zich te dezer tydt bevont, zo waarſchynlyk aan *Maximiliaan* voorgeſtelt, dat hy beſloot zelfs naar Holland te komen om de Hoekſche, en hunne byſtanderen te beteugelen. De Hoekſche hadden eenige uit den hunnen afgevaerdigt, om den Landheer, welke den achtſten April te Rotterdam

dam aan Holland, te begroeten, en hunne onschult te betuigen; doch de Cabeljauwsche hadden zyn gemoed zo verbittert, dat hen alle nadering tot den Vorst geweigert wierdt, ten zy ze alvorens hadden voldaan aan het geen de Heer *de Lalain* hen hadde voorgehouden; zo dat ze belet wierden ter gehoor van den gestoorden Vorst te komen, en dienvolgens versteken van de gelegenheit, om hun gehouden gedrag te verdedigen, en de lasteringen, met welke zy bekladt wierden, te wederleggen.

De Regeerders van Utrecht onderricht wordende, dat het innemen van Leyden zo euvel opgenomen wierdt, en te recht beducht zynde voor de kwade gevolgen, hebben den tienden February niet alleen doen afkondigen dat alle de goederen, welke in Leyden genomen en herwaards gebracht waren, zouden worden overgelevert aan *Geryt Zoudenbalch* en *Beernt van Everdingen*, door den Raadt daar toe benoemt, met verbodt van eenige goederen in het vervolg uit Leiden in deze Stadt te vervoeren, maar ook gelast alle hunne borgeren en onderzaten herwaards te keeren, op verbeurte van tien ponden, en eenen Deurwaarder naar Leiden gezonden, om hen kennis te geven van dit Raadtsbesluit. Zommige gehoorzaamden aan dit bevel, doch niet alle, waarom de Raadt hen nader het zelve liet aankondigen, met byvoeging, dat die geene, welke binnen acht dagen niet weder kwamen, voor altydt de Stadt verboden wierdt.

In het Jaar 1463. hadt de Stadt zich nauw verbonden met die van Amersfoort ter verdediging van wederzydtsche Voorrechten (1). Deze overdracht

(1) Ziet het II. Deel dezer Jaarboeken, bladz. 442.

dracht is nader beveſticht, en des Maandaghs na Mathie opentlyk afgelezen, dat dezelve zal worden achtervolgt en nagekomen.

Reinier van Broekhuizen ontzet van alle hoop om Leyden te behouden, verliet in eenen donkeren nacht met zyn volk de Stadt, en trok in alle mogelyke ſtilte naar Woerden, en van daar naar Montfoort. *Maximiliaan*, hier van kennis krygende, volgt zelfs in aller yl hem naa, en voor Montfoort komende, vraagt de opening der poorten, en de overgaaf van den Heer van *Broekhuizen* met zyn volk; doch die binnen waaren, weigerende te voldoen aan dezen eiſch, verdedigden zich wakker, ſchoten onder het volk van den Aarts-hertog, en hadden door de kloot van een ſlang-ſtuk den Vorſt by na getroffen; zo dat hy genootzaakt wierdt af te zakken naar Holland, zyne gramſchap betonende in het verwoeſten en verbranden van eenige Dorpen en Huizen in het Landt van Montfoort leggende.

De Aarts-hertog *Maximiliaan* in den Haag gekomen zynde, deede den Heer *Jan* Borchgraaf van Montfoort, *Reyer van Broekhuizen*, *Hendrik van Nyevelt* en meer andere, bannen uit alle zyne landen en heerlykheden, met verbeurte van alle hunne goederen, welke zy onder zyne beheering bezaten. Door welk vonnis de Borchgraaf van Montfoort verloor zyne heerlykheit van Purmerent, welke gegeven wierdt aan *Balthaſar* Heer van *Wolkenſtein*, van wien *Jan van Egmont* dezelve naderhand gekocht heeft. De Utrechtſche wierden in dit vonnis mede niet vergeten, vermits hen verboden wierdt in Holland te komen, (1) en alle de renten, welke zy in Holland bezaten, aangeſlagen wierden tot

(1) Ziet Chron. van Vlaander. cap. LXVII. bladz. 224.

tot betaling van het Krygs-volk van *Maximiliaan*.

De Regeerders van Utrecht hebben verſcheide malen *Geryt Zoudenbalch*, *Beernt Proeys*, *Jacob van Amerongen* en *Jan van Reneſſe van Baer*, nevens hunnen Geheim-ſchryver *Tilmannus van Uſter*, naar het Hof van *Maximiliaan* afgezonden, om verzachting van dit vonnis te verkrygen, welke eerſt in den Haag, vervolgens te Dort, naderhant in 's Hertogenboſch, (in welke Stadt die Vorſt in de maand van May het feeſt van het Gulde Vlieſch heeft gevierd,) en eindelyk te Nimwegen hem hebben aangeſproken, en getracht zyn vergramd gemoed te ſtillen. Het verſlag van de verrichtingen dezer afgezondenen ſtaat in de Raadts-boeken niet vermeld; maar dat *Maximiliaan* geeiſcht heeft dat de Hollandſche ballingen, welke zich in Utrecht ophielden, de Stadt zoude worden ontzeit, volgens het voorſchrift van de zoene in den Jare 1429. met *Philips van Borgonje* als Graaf van Holland gemaakt, en dat de Utrechtſche daar aan hebben voldaan, blykt, uit het geene ik aangetekend vind in het Buurſpraak-boek, des Maandaghs na Aſcenſionis IV. July, en des Vrydags en Saturdags na Martini Translatio den VII July:

Alſoe op ten twaelfden dach in Januario in den jaer ons Heren MCCCCXXIX leſtleden ene zoene ende minlicke tractaet (1) *tuſſchen der Greeflicheyt van Hollant ter eenre, ende den Geſtichte van Utrecht ter ander zyde gemaict ende geſloten is geweeſt, inhoudende onder andere punten: Gevielt dat enige perſonen, ballingen of voirvluchtige worden wt den lande van Hollant, van Zeelant ende van Vrieslant, ende binnen den Geſtichte quamen, zoe en zellen die binnen des voerſcreve Ge-*

(1) Ziet het II. Deel dezer Jaarboeken, blad. 401.

Geſtichts palen, binnen Steden, noch daer buten aen deze zyde der Yſelen niet bliven noch woenen moigen na der tyt, dattet den Steden mit brieven gewitticht worde, gelyck die zelve zoene dat vorder ende breder innehout ende begrepen heeft. Ende want tan van wegen ons gnedichs Heeren ende Vrouwen van Oiſtenryck, van Bourgonien &c. als Greven ende Grevinnen van Hollant, van Zeelant ende van Vrieslant &c. ons te kennen gegeven is, ende genoempt zyn ſekere perſonen, die ballingen gemaict zyn wt den voirſcreve landen, die wy dan na innehout der zelver zoenen niet ſchuldich en zyn alhyr binnen onſe Stadt te laten bliven; ſoe iſt, dat wy hemluden onſer Stadt verbieden, ende ene mile van der zelver Stadt te bliven op hoir liven, ende zy zellen van dezen dage by ſonnenſchyn wt der Stadt gaen.

De perſonen, aan welke deze aanzegging geſchiedt is, worden achter deze Raadts-beſluiten genoemt, makende uit een getal van CXXXVII. En vermits de Raadt onderricht wierdt, dat eenige van die ballingen zich noch in de Stadt onthielden, heeft ze kort daar naa, te weten den twintigſten July doen afkondigen, dat alle de borgers en ingezetenen, welke bevonden wierden eenige dier Hollandſche ballingen te huisveſtigen, vyf jaren uit de Stadt en een myl van dezelve zouden blyven. Zy hebben ook getracht de voorſpraak van den Biſſchop by den Aarts-hertog te verkrygen, en tot dat einde den XVIII July nevens *Ludolf van den Veen*, Dom-deken, en *Dirk Utenweert*, Deken van Oudmunſter, *Werner Braam* uit den nieuwen, en *Jan de Koning* uit den ouden Raadt, gezonden naar Wyk, om den Kerkvoogd te verzoeken te willen uitwerken by *Maximiliaan*, dat hunne borgers weder onbekommerd in Holland mochten komen. Zeker naamloos Schryver van het geene

in

in dit en de twee volgende jaaren, zo in Holland als te Utrecht is voorgevallen (1) verhaald, dat de voorgenoemde Dekenen van den Dom en Oudmunſter daags na S. Sixtus in den vollen Raadt verſlag gedaan hebben van haare verrichtingen by den Biſſchop, en dat de Raadt eenpaarig (2) beſloten heeft de Stalbroeders (3) uit de Stadt te doen gaan, dat de Borchgraaf van Montfoort dit euvel opgenomen, en dat dit bevel oorzaak gegeven heeft tot een groot oproer. In het dagelyks Raadtsboek des Dingsdages na Sixti ſeptima Auguſti lees ik: *Die Raide out ende nywe hebben overdragen, dat alle Stalbroeder ofte Rutergezellen* (4), *ofte Quartiermeyſters, die in zoudyen gelegen moigen hebben, tiegendragende mynen gnedigen Heer van Oeſterryck, wt onſer Stadt wezen ende bliven zullen, ende ene mile van der Stadt op hoere liven, ende zy zullen by zonnenſchyn wt der Stadt gaen. Oick en zellen van dezer tyt voert alhyr ghene Stalbroeders, Rutergezellen ofte Quar-*

(1) Deze Schryver is uitgegeven door Matthaeus, t. 1. Anal.

(2) Ik twyffel zeer aan de waarheit van dit voorgeven, om dat onder die geene, welke zich na het genome Raadts-beſluit by den Borchgraaf hebben begeven, verſcheide Leden van den Raadt worden genoemt by den zelven Schryver, bladz. 1v. onder welke hy ook telt *Jacob* en *Jan van Amerongen*, welke de hoofden geweeſt zyn van die geene, welke tegens den Borchgraaf den oploop hebben verwekt.

(3) Ziet het geen ik van deze heb aangetekend het tweede Deel dezer Jaarboeken, bladz. 316.

(4) Deze waren geene eigentlyke Ruiters, welke te paard dienden, maar ſchuim van Volk uit alle Natien, welke om geld eenen ygelyken dienden, welke hen wilde gebruiken, en buiten vaſten dienſt zynde zich overal begaven, alwaar eenig voordeel en roof te halen was, en dikwils de wegen ten platten lande onveilig maakten, Amelgard. apud Martene t. 1v. Coll. Vet. Scriptor. p. 827. Zy worden genoemt Dieven en Roovers, in het Chron. Corn. Zantfliet, apud Martene, t. v. p. 289. Ziet ook Matth. t. 11. Analect. p. 250.

Quartiermeyſters komen, nochte aengenomen moigen werden buten conſent van den Raide out ende nywe. Ende als die Rait dat overdragen hadde, ende van den huſe gaende was, is een oploep gevallen, daer Gheryt wt den Eem *ende* Jan Peterze *inne doot bleven, ende veele borgers omme op ten zelven dach, ende oick daer na, by hem zelven wt der Stadt geruymt.*

Overdroegen die Raide out ende nywe op ten zelven dach des avonts to ſes uren, ende verclaerde hoir voir overdrachte, alſe dat gheen Stalbroeders, Rutergezellen ofte Quartiermeyſters van dezer tyt voert alhyr komen noch aengenomen moighen worden, dan by conſent van den Overſten out ende nywe, gelyck dat huden overdraghen was te voormiddag niet te geſchien, dan by conſente van den Raide out ende nywe.

Uit welke overdracht men beſluiten moet, dat de Biſſchop geweigert heeft zyn voorſpraak by den Aarts-hertog te doen, ten zy alvorens dat vreemd Krygsvolk de Stadt geruimd hadt. *Thomas Baſinus* (1) getuigt, dat op dezen zelven dag de Borchgraaf van Montfoort gelaſt was zich uit de Stadt te begeven; doch ik vind 'er niets van aangetekend in de Raadts-boeken. Biſſchop *David*, die een ſchrander man was, heeft zekerlyk toegeleit, om den Borchgraaf zyn gezag te verkleenen. De Borchgraaf hadt zich altoos getoont te zyn een getrouw vriend van de Heeren van Brederode, een yverigen begunſtiger van de Hoekſchen, en een ernſtige voorſtander der Utrechtſchen, tegens de onrechtmatige heerszucht van Biſſchop *David*, gelyk ik in het voorige dezer Jaarboeken heb gemeldt. Hy moet maar weinig tydts te vooren in deze Stadt gekomen zyn, zo het waar is, het geen eenige Schry-

(1) By Matth. t. II. Anal. p. 154.

Schryvers (1) getuigen, te weten, dat hy hadt helpen verdedigen Venloo door *Maximiliaan* belegert, en dat hy uit die Stadt, na dat ze met den Hertog in onderhandeling was gekomen, met eenige Hoekſche was gevlucht. In Utrecht hadt hy na het verminderen van het gezag des Biſſchops, zedert den doodt van Hertog *Karel den Stouten*, het beſtier gekregen, hebbende de bewaring van Stadts ſleutelen en eene lyf-wacht van dertig Stalbroeders tot zyne beveiliging. Dies was het voor den Biſchop een gepaſt middel om den Borchgraaf machteloos te maken, uit te werken by den Raadt, dat al het vreemd Krygs-volk, waar onder ook gerekent wierdt de zo even genoemde lyf-wacht, de Stadt moeſt ruimen. Goudhoeven (2) verzekert ons, dat de Kerkvoogd met eenige zyner vrienden in Utrecht overleid en beraamd hadt dit oproer te verwekken, en afgeſproken zelfs binnen de Stadt te komen, om dezelve te overweldigen. De tydts gelegenheit was thans zeer gunſtig voor den Biſchop om dit voornemen in het werk te ſtellen; want, ſchoon *Maximiliaan* tot noch toe zyne vriendſchap niet opgezeit en geen oorlog hadt aangekondigt, zo bleef echter, niet tegenſtaande de Hoekſche ballingen waren verdreven, het beſlag op de perſonen, goederen en renten der Utrechtſche in Holland noch ſtand grypen, waar door de gegoedſte en de Kooplieden groote ſchade leden, vermits zy jaarlyks daar door miſten zes en vyftig duizent guldens aan renten, (eene aanzienlyke ſomme in dien tydt) welke zy gewoon waren uit Holland te trekken,

(1) De oude Vlaamſche Chron. bladz. 221. en de andere Vlaamſche Chron. II. Deel, cap. 28. bladz. 604.
(2) In zyne Chron. bladz. 525.

ken, en verstoken waren van allen koophandel. Dieshalven was het verlangen der meeste borgeren zeer groot, om de vriendschap van Hertog *Maximiliaan* te winnen, welke ook uitgewerkt hebben het nemen van het bovengemeld Raadts-besluit, vooral door het sterk aanhouden van den Oversten Ouderman *Jacob van Amerongen*. De Borchgraaf vernomen hebbende de overdracht van den Raadt, deede by zich komen *Hendrik van Nyevelt*, zyns Susters Zoon, en zyne Vrienden, en vooral die borgers welke de uittocht naar Leyden hadden bygewoond, met welke hy op de Plaats voor het Raadthuis zich versterkte: Zo als de Raadt scheide, voor dat de Borchgraaf de Plaats hadt bezet, wachte eenig volk den Oversten Ouderman *Jacob van Amerongen* op, hem waarschouwende zich te wachten, dewyl zyne vyanden voorgenomen hadden hem te vermoorden, en voerden hem door de Buur-kerk, onder een gestadig geschreeuw, *wie rust en vrede hebben wil die kome by Jacob van Amerongen met zyn harnasch*, naar de Smee-brug, en schikte met *Jan van Amerongen*, Broeder van *Jacob*, eenige uit den hunnen naar de Tollesteegpoort, welke zy opsloegen, en zonden eenen Boode naar den Bisschop, op dat hy zyne komst zoude verhaasten. *Jan van Amerongen*, eenige borgers met *Willem van Lochorst*, ter bescherming van die Poort laatende, trok wederom naar de Smeebrug, en van daar naar de Rodenborger-brug, op welke de tegenstanders van den Borchgraaf hunne vergadering maakten. De Prooft van Oudmunster, nevens *Jan de Koning*, Schepen van den ouden, en *Gerrit Soudenbalch*, Schepen van den nieuwen Raadt, gingen tusschen beiden, trachtende partyen te verzoenen, de gemeente met den Borch-

graaf

graaf te bevredigen, en den verderen oploop te ſtuiten. De gemeinte weigerde van den anderen te ſcheiden, ten zy de Borchgraaf zyne wapenen afleide, en zich onderwierp aan de overdracht des Raadts, verklaarende anders met hem te willen vechten. De Borchgraaf dit voorſtel verſtaan hebbende, oordeelde geenen tydt te moeten verzuimen, maar beſloot zyne tegenſtanders, eer de Biſſchop met zyn volk hen te hulpe kwam, aanſtonts met de wapenen tegen te gaan. Volgens voor-overdrachten van den Raadt, van welke ik in deze Jaarboeken meermaal melding heb gedaan, waren de borgeren en ingezetenen verplicht, als Stadts bannier op de Plaats opgericht was, en de klok luidde, gewapent by het bannier te komen. De Borchgraaf, by zich hebbende den Schepenborgermeeſter *Jan van Lantscroon* en andere Vrienden, had het bannier geplant op de Plaats en de banklok doen luiden, en was dienvolgens in ſtaat geſtelt om zyne vyanden aan te taſten. Hy verdeelde zyn volk in tweën, en trok zelfs met het ontwonde Stadts bannier van de Plaats door de Gaard, en *Hendrik van Nyevelt* met het ander gedeelte door de Lyn-merckt tot aan de Gaard-brugge, en twee ſtellen om haak-buſſen op te leggen, met zich genomen hebbende, ſchoten zy met dezelve en met knip-buſſen naar het volk op de Rodenborger-brug vergadert, 't welk, na dat 'er eenige gedood en gekwetſt waren, de brug verliet. Veele liepen de Tolleſteeg-poort uit, deels naar Vianen en deels naar Wyk. De laatſte ontmoeteden den Biſſchop te Koten, voornemens zynde naar Utrecht te trekken, doch de Kerkvoogd van dezelve het geen 'er in de Stadt voorgevallen was, onderricht zynde, keerde met de gevluchte borgers naar Wyk. De Borch-

graaf

graaf dede aanſtonts de Tolleſteeg-poort verzekeren en toeſluiten, om des Biſſchops inkomſt te beletten, en bleef meeſter van de Stadt. Dit alles moet verricht zyn voor zes uuren, want op dat uur vind ik in het Buurſpraak-boek dat dit navolgende ter klokke is afgekondigt:

Die Raide out ende nywe laten weten ende gebieden allen den ghenen, die deſen dach ghewapender hant hem tiegens onſer Stadt bannyr geſtelt ende gevochten hebben, ende die ghene, die onſer Stadt Tollenſteger poirte opgeſlagen ofte opgezaget hebben, dat zy by zonnenſchyn van deſen dage op die poerte gaen, ende dair op bliven totter Raits goetduncken: ende waert zake, dat yemant hier inne overhorich ende gebreclich bevonden worde, dat zoudemen rechten mitten zweerde aen hoeren liven: ende die hemluden huysde ofte hoefden, die zoude men oick rechten mitten zweerde aen hoeren liven. Dit gebodt wierdt den volgenden dagh herhaald, met byvoeging: *Ende hyr ſyn wtgeſondert alle die ghene, die van onſen Raide out ofte nywe zyn, ende noch binnen onſer Stadt zyn, ende die zullen in hoire huſen gaen, ende dair inne bliven op zulke loften, als zy dair op doen zullen, ende als zy binnen hoeren huſen zyn, zoe zellen zy dat terſtont doen te kennen geven onſen Raiden dair toe gheordiniert, die hem die loften of nemen zellen. Voert laten die Raide out ende nywe weten ende waerſchuwen allen den ghenen, die ghiſteren wt onſer Stadt geweken ende voirvluchtich geworden zyn, dat zy tuſſchen dit ende onſer Vrouwendach Aſſumptionis naiſtkomende, ende dien dach al, komen binnen den Cloeſter tot Vredendail, om aldair oirvede ende loffeniſſe te doen, zoe die gheordineert zell worden.* En zyn ook ter zelver tydt *Zweder van Zulen* en *Tyman Ysbrandſe* uit den ouden, *Splinter Taets* en *Berent van Everdingen* uit den nieuwen Raadt bevolen

te

te gaan by die ghene, welke op de poorte gegaan waren, om te verneemen naar die geene, welke op de Rodenburger-brug geweeſt waren, en om de oorvede te ontfangen van de gevluchten, *Jan de Coning*, *Eerſt van Lichtenberch*, *Willem Steenre* en *Arnt Ruyſch*. Goudhoeven (1) verhaald, dat de Borchgraaf uit deze gevangens alle de heimelyke aanſlagen en voornemens van den Biſſchop vernomen heeft. Den negenden Auguſtus wierdt eene *Tymen Ghysbertsze*, welke geweldelyk de poort hadt helpen openen en aan tween ſlaan, ter doodt veroordeeld, en ſtaan in het Buurſpraak-boek verſcheide vonniſſen aangetekent, volgens welke veele voor verſcheide jaaren gebannen zyn, en aan anderen hunne misdaad is vergeven; ook is 'er naderhant eenige toegeſtaan wederom naa gedaane oorvede in de Stadt te komen. Onder de aanzienlyke Edellieden en voornaame borgers, welke zo op den dagh van de beroerte, als korte daghen daar naa, uit de Stadt zyn geweken, worden genoemt, de oude *Jan van Renes*, Heer *Jans* zoon, *Jan van Renes*, Ridder, *Jan van Renes van Baer*, *Jan van Renes van Wulffelen*, *Erſt van Drakenborch*, *Roelof van Nyevelt*, *Floris van Pallaes*, *Jan van Veen*, *Jacob van Over de Vecht*, *Willem van Steenrode*, *Henrick van Gent*, *Dirck Bor van Amerongen*, *Jan*, *Tonis van Amerongen* gebroeders, *Godſcalck*, *Willem van Winſen* gebroeders, *Gherit van Ryn Gheritſen*, *Beernt Proeys Aelberts* zoon, *Vrederick van Voerd*, *Henrik van Voerd*, *Loef van Jutfaes*, *Jan van Raephorſt*, *Erſt van Lichtenberch*, *Alfer*, *Jacob Ruys*, gebroeders, *Gysbert van Nyenrode*, *Dirck van Zulen Zweers* zoen, *Ecter uten Leen*, *Ecter Knoep*, *Henrik* en

(1) Chron. bladz. 525.

en *Hendrik van Lewenberch*, gebroeders, *Coert*, *Roelof die Gruter* gebroeders, *Beernt*, *Jan Brous* gebroeders, *Henrik*, *Claes Roek* gebroeders, *Steven van Sevender*, *Henrik van Alendorp*, *Jan van der Borch* en zyn zoon, *Peter Pot*, *Pauwels van Malſſen* en zyn zoon, *Lambert Foeyt*, *Dirk*, *Willem van der Kerck* gebroeders, *Jacob Sem*, *Volcken Janſſe*, *Gerit Janſſe*, *Anſem Sallem*, *Evert van Scaeyck*, *Willem van Scaeyck*, *Jan Dedel*, *Timan Del*, *Willam de Vos* de jonge, *Aelbert Sas*, *Henrik van Apcoude*, *Ghysbert van der Haer*, *Maes Willemſe*, *Aernt de Grave*, *Aelbert die Vos Jans* zoon, *Loyck*, *Braem de Wael* gebroeders, *Aernt van Maern*, *Elias van Oerd*, *Baltaſar Nywael*, *Brovis Geritsze*, *Jooſt Dirckze Uten Weerde*, *Lubbert Snoeck*, *Adam van Hove*, *Merten Jacobs* zoon, *Wouter de Jonge*, *Hermen Symons* zoon, *Herman de Gruter*, *Gysbert van Langerack*, en *Jan Knyf* gebroeders. (1) En vermits hier onder eenige Leden van den ouden en nieuwen Raadt waren, zo wierden des Donderdags na Maria Hemelvaarts-dagh andere in hunne plaats geſtelt, zo als ik in het begin van dit Jaar op de lyſt van de Regeering aangetekent heb.

De naamlooze Schryver door Matthaeus uitgegeven (2) verhaald, dat de Biſſchop des Saturdaghs naa den oploop gereiſt is naar de Veluwe, en aldaar den Aarts-hertog, zich met de jacht verluſtende, geſproken en geklaagt heeft over het verdryven zyner vrienden uit Utrecht, en dat hy te Wyk wedergekeert zynde beſchreven hadt de Geeſtelykheit, de Ridderſchap, Amersfoort, Rhenen en de gevluchte uit Utrecht, hen afvragende, of zy hem,

(1) Chron. by Matth. t. II. Analect. p. XII.
(2) Tom. II. Anal. p. V.

hem, of den Borchgraaf wilden aanhangen? en dat zy alle, uitgenomen die van Amersfoort, trouw en byſtand aan hem hadden toegezeit. Het komt my niet waarſchynelyk voor, dat Biſſchop *David* ter zo even genoemden tydt *Maximiliaan* in de Veluwe heeft aangetroffen, dewyl de Schryvers (1) getuigen, dat hy naa het overheeren van Gelderland, naar Antwerpen en voorts naar Bruſſel is vertrokken, in welke Stadt zyne Gemalinne, grof zwanger zynde, zich ophield. Ten zy het waar is, het geen andere ſchryven, (2) dat hy zynen aftocht over Utrecht, door Holland, naar Bruſſel genomen heeft. En dan zal men door *Utrecht* niet de Stadt, want hy in dezelve niet geweeſt is, maar Stichts grondgebied moeten verſtaan. Goudhoeven (3) getuigt, dat hy uit Gelderland te Wyk by den Biſſchop is geweeſt, en van daar naar Bruſſel gereiſt is.

De Biſſchop heeft aanſtonts eenig krygs-volk aangenomen, en vier Overſtens aangeſteld, te weten *Speys*, welke in dienſt was van den Aarts-hertog, *Dirk van Neel*, *Kuper* en *Jan van den Bos*, welke vyf hondert gewapende Mannen onder hen hadden. Hy beval de klok te ſlaan ten platten lande, waar door veel Land-volk gewapend, met hunne wagens en peerden te Wyk kwamen. Ook ontbood hy de Ridders, van welke alleen maar gekomen zyn *Jan van Bouchout* en zyn Zoon, *Jan van Renes van Baar*, *Jan van Zuilen* en *Melis uten Enge* met zyn Zoon, zynde met hun medegebrachte man-

(1) Pontus Heuter. lib. 1. Rer. Auſtr. cap. x. en Haraeus t. 1. Annal. Brabant. p. 457.

(2) Als Slichtenhorſt, X. Boek der Gelderſche Geſchied. bladz. 285. en Mieris Hiſtor. der Nederl. Vorſt. I. deel derde boek, bladz. 159.

(3) Chron. bladz. 525.

manſchap vyftig ſterk, waar uit blykt, dat niet alle, maar alleen een kleyn gedeelte van de Ridderſchap hem aankleefde. (1) Insgelyks kwam by hem *Frederik van Egmont*, Heer van Yſſelſtein, met twee hondert mannen, welke de Utrechtſche den oorlog hadt aangezeit.

De Biſſchop trok des Saturdaghs naa Maria Hemelvaard, met al dit volk, uitmakende een getal van twee duizent mannen uit Wyk naar Seyſt, en den volgenden dagh tot het Vrouwen-klooſter, en zond eenen Pander naar Utrecht, opeiſſchende de Stadt, met toezegging, indien zy goede onderdanen wilden zyn, dat hy hen een goed Heer zoude zyn: Doch deze brief bleef onbeantwoord. De Borchgraaf en zyne vrienden zaten mede niet ſtil, maar namen verſcheide Stalbroeders en Ruiters aan ter hunner verdediging, en bezorgden, dat alle inwooneren van de Stadt gereed waaren ter beſcherming van de Stadt, doende tot dat einde des Woensdaghs na Maria Hemelvaartsdagh dit navolgende ter klokke afkondigen:

Alſoe men binnen veertien dagen leſtleden, om laſten willen onſer Stadt aengekomen, God betert, die banclocke by nacht ende dage heeft moiten ſlaen, om die laſten te wederſtaen, ende want men dan gheerne verhoeden ende voer by gaen ſoude die banclocke tot allen tyden van laſten te doen ſlaen, ſoe heeft die Rait gheordiniert zekere perſonen in alle buerten binnen onſer Stadt, die alle die ghene, die in den buerte woenaftich zyn,

(1) Dat zy alle niet voldaan hebben aan hunne belofte, gedaan op de beſchryving der Staaten te Wyk, van hem getrouw en byſtandig te zullen zyn, blykt uit het gedrag van *Dirk van Zuilen* en *Gysbert* zyn broeder, Heer van Hermelen, volgens het verhaal van den Schryver by Matth. t. 11. Anal. p. 16.

zyn, des dages aenſpreken ende des nachts opwecken zullen: ende als zy dan alſoe aengeſproken of opgewect zyn, zoe zellen zy terſtont mitten zelven geſchicten in hoeren harnaſch ende mit hoeren weren gaen elck in zyn vierendeel by hoeren Hoemans, als van outs gewoenliken is. Hyrom gebiet die Rait enen ygeliken, dat zy terſtont, als zy aengeſproken ende gewect zullen wezen, hem reyde maken, ende gaen elcx als voirſcreven is, by enen koer van vyf en twintich ponden: ende die Weckers zullen die overhorige overleveren by tverboeren van vyftich ponden, ende die ghene, die van den Raide out ofte nywe zyn, zullen komen op ter plaetſe by den Overſten.

De Biſſchop merkende dat de Utrechtſche wel op hunne hoede waren, en dat hy met zyn byhebbend volk niet konde de Stadt inkrygen, is Donderdaghs daar aan volgende weder naar Wyk gekeert.

De drie Steden van het Overſticht wenden alle moeite aan, om de Stadt met den Biſſchop te verzoenen; doch vruchteloos.

Biſſchop *David* met geweld de Stadt niet konnende vermeeſteren, trachte haar door gebrek van levens-middelen tot de overgaaf te dwingen, en deede ter bereiking van dat oogmerk op alle de Dorpen by het ſlaan op de klokken afkondigen, dat niemand der landlieden eenig levens onderhoudt zoude brengen binnen de Stadt, op verbeurte van lyf en goed.

De Yſſelſteinſche, terwyl de Biſſchop in het Vrouwen-klooſter lag, deden de eerſte ſchade, afbrandende eenige kameren buiten de Katryne poort, en eenig vee uit Galencop mede nemende. Den volgenden dagh trok eenig volk uit Utrecht naar

Yſſelſtein, en verbranden verſcheide huizen voor die Stadt. Deze uittochten zyn naderhand dikwils herhaalt, waar door veele verwoeſtingen ten platten lande zyn veroorzaakt.

Eenige Edellieden, welke den Biſſchop aankleefden, waaren geweeken op hunne Slooten en Buitenhuizen. De Utrechtſche begreepen niet ten onrecht, dat door dezelve in het vervolg veel nadeel aan hen zoude worden toegebracht. Om dit in tydts te voorkomen, zyn zy met eenig volk naar dezelve getrokken, om die te vermeeſteren. De eerſte uittocht was naar het Huis ten Ham, (1) van daar naar het Huis te Hermelen, en voorts naar Nyenrode, welke zy innamen. De twee eerſten gaven zich terſtont over, doch het laatſte wierdt op Maria geboorte-dagh door geweld van wapenen veroverd. Het volk, 't welk het zelve verdedigt hadt, wierdt gevangen naar Utrecht gebracht, en het huis na eene voorgaande plundering, verbrand.

Tot hier toe hadden de Utrechtſche alleen maar te doen gehadt met Biſſchop *David* en den Heer van Yſſelſtein, doch in het vervolg kregen zy meerder werk, en eenen machtigeren vyand; want in eene algemeene beſchryving van alle de Steden van Holland in 's Hage, wierdt 'er, in het byzyn van *Maximi-*

(1) Van het zelve was *Frederik Uten Ham* bezitter, welkers geweldenaryen en onrechtmatige bedryven ik gemeld heb in het tweede Deel dezer Jaarboeken, en van wien ik in het vervolg noch meerder zal aanteekenen. Tot de verovering van dit Huis hadt de Stadt een zonderling gegrond recht, vermits een der Voor-vaderen van dezen *Frederik* zich, en zyne erfgenamen in het Jaar 1347. hadt verbonden, noit iets met zyn Huis te doen tegens de Stadt. Ziet het eerſte Deel dezer Jaarboeken, bladz. 82.

miliaan, (1) beſloten de Stadt Utrecht met alle haare hulperen te ontzeggen. Men verhaald (2) dat de Aarts-hertog in dit ontzeggen heeft bewilligd door het ſterk aanhouden van de Hollanders, welke zeer geneigd waren tot den oorlog, en hem wys maakten, dat zy binnen een maand de Stadt en het Neder-ſticht onder hunne macht zouden brengen.

De Utrechtſche en Amersfoordenaars namen eenig krygs-volk aan, en wierden *Vincent van Swanenburg* tot Ritmeeſter of Opper-bevelhebber over de Ruitery binnen de Stadt Utrecht, *Willem van Wachtendonk* te Amersfoort, en *Jan van Middachten* te Montfoort, aangeſteld. De Stadt Utrecht heeft op haare eige koſten veel volk, zo te paerd als te voet, in haaren dienſt genomen, en behalven de zo even genoemde *Vincent van Swanenburg* en *Jan van Middachten* in haare ſoldye gehadt *Beernt Scheel*, *Vrederik van Senden*, *Eerſt van Boolzweert*, *Hen-*

(1) Om deze Staats-vergadering by te woonen, was *Maximiliaan* uit Brabant den tienden September te Rotterdam aangeland, en den volgenden dagh in den Haag gekomen, volgens het getuigenis van Alkemade Jonker Franſen Oorlog, bladz. 41. en Goudhoeven, bladz. 525. welke 'er byvoegt zulks geſchiet te zyn *na de genezing van zyn Vrouw*. Ik heb hier boven aangeteekent, dat hy na het veroveren van Gelderland naar Brabant is vertrokken, om te zyn by de verloszing van zyne zwangere Gemalinne. De Chronyk-ſchryvers van Vlaanderen verzekeren ons, dat Vrouw *Maria* den tienden September is bevallen van eenen Zoon, *François* genaamt. Indien *Maximiliaan* zo lang te Bruſſel vertoeft heeft, kan hy niet wel op die dagen te Rotterdam en in den Haag geweeſt zyn; ten zy men door de *genezing* verſtaat haare bevalling, en dat die den tienden September in den vroegen morgenſtond voorgevallen is, en de Vorſt aanſtonts zich op reys begeven heeft. Dat echter de Oorlogs-verklaaring in deze Maand geſchied zy, is zeker, en is ook *Maximiliaan* in het einde van deze Maand wederom naar Brabant gekeert.

(2) Goudhoeven Chron. bladz. 526.

Hendrik Merwyck, *Hermel Dobbe*, *Herman van Dongelen* en *Steffen Molenair*, met eenige paerden: en met knechten of voetvolk *Zweer van Montfoord*, *Henrik Gysbertsze*, *Jan Dapper*, *Jan de Wit* en *Rodenborch*, *Dirk Hubertsze*, *Gysbert Gelisze*, *Cruys van Limborch*, *Evert Grys*, *Gysbert van der Aa*, *Luytgen Ankum*, *Jan Nuwe zoon*, *Jorden van Heykeren*, *Hendrik Veylman*, *Jan van Voerst*, *Peter van Nuys*, *Jan de Ryneke*, *Claes van Dorsten*, *Henrik Pauwelsze*, *Claes van Overweesel*, *Hendrik Vlam*, *Loef Berchmaker*, *Jan van Alsen*, *Hendrik de Man*, *Jan van Wyel*, *Jan Vogel*, *Jan Buegel*, *Hans Vrymoete*, *Aernt van Raesvelt*, *Herman van Zanten*, *Claes van Hessel*, *Hans Zwane*, *Lauwen Dyksze*, *Aryen Zeelander*, en *Thonis Jansze van Dordrecht*; als my gebleken is uit de rekening van den Thesaurier dezer Stadt over dit Jaar.

Ik vind ook te dezer tydt aangesteld twee *Butenmeesters*, *Stokmeesters* en *Schatmeesters*, welke alle leden van den Raadt waren. Alle die geene, welke in de uittochten tegens de vyanden van de Stadt iets gerooft, of verkregen hadden, waren verplicht die genome goederen in het Keyserryk (alwaar thans de Stadts Wage is) te brengen aan de twee *Butenmeesters*, (eigentlyk *Buitmeesters*) zonder eenige van dezelve te mogen achterhouden, op verbeurte van het leven. Het ampt der *Butenmeesters* bestond in die goederen te verdeelen onder die geene welke dezelve verovert hadden, en een gedeelte van de zelve ten voordeel van de Stadt te houden en te verkopen: en indien 'er goederen onder gevonden wierden, toebehorende aan de vrienden van de Stadt, aan hen dezelve weder te geven. Insgelyks waren alle, welke eenige van de vyanden gevangen kregen, genootzaakt dezelve in de Stadt

Stadt op de Katryne Poort te brengen, en ter beſorging van die gevangene waren de twee *Stokmeeſters* geſchikt, aan welke voor ieder gevangene des Dingsdaghs na Symon en Judas te zamen is toegeleit dertig ſtuivers, en aan den Steenwaarder of Cypier tien ſtuivers. Der *Schatmeeſters* bediening was het los-geld der gevangenen te ſchatten en te ontfangen, welke twee te zamen voor hunne moeite hadden van ieder man insgelyks dertig ſtuivers.

Jan van Middachten dede daaghs na zyne aankomſt te Montfoort eene zeer nadeelige uittocht naar Yſſelſtein, in welke hy zelfs met elf ruiters en zeven borgers van Montfoort gevangen wierd, en de Yſſelſteiners doorliepen het platte land rontom Montfoort, en verbranden alle de huizen, welke daar ſtonden. Om van deze verwoeſting wraak te nemen, trokken eenige ruiters uit Utrecht, met zommige borgers van Montfoort, naar Yſſelſtein, wierpen eenige huizen om die Stadt af, en ſtaken in Benſchop zeventig huizen in den brandt.

Het Huis ter Eem, 't welk voor den Biſſchop gehouden wierdt, was de Amersfoordſche zeer in den weg, waarom zy beſloten het zelve te overmeeſteren, en byſtand van die van Utrecht verkregen hebbende, namen zy het op S. Lamberts-dagh in.

Biſſchop *David*, verbitterd op de Amersfoordſche, verzocht van den Stadthouder van Holland eenig Krygs-volk, om eenen uittocht op hen te doen. Deze zond hem eenen vermaarden Krygs-overſten, *Petit Salizaart* genaamd, welke tegens den Koning van Vrankryk gelukkig gediend hadt, met vier en dertig Biſcayers, welke met ſtaale bogen gewapend waren, en *Jan Cats*, Ridder, en *Jacob van Boshuiſen*, Bailliuw van Rhynland, mede brengende vier hondert gewapende Stalbroeders, by wel-

ke de Biſſchop voegde drie hondert Ruiters en zo veel Voetknechten. Deze trokken gezamentlyk den drie en twintigſten September uit Wyk naar Amersfoort, en by die Stadt komende, verdeelde zy hun volk in tween. Het eene gedeelte wierdt in eene hinderlaag geleid, en het andere gebruikt om de beeſten, welke rontom die Stadt in de weiden liepen, op te vangen, en de boeren huizen te verbranden. De Amersfoorders niet konnende verdragen, dat de beeſten wierden weg gehaald, trokken, omtrent vier hondert man ſterk zynde, onder het beleit van *Jan van Weſtrenen*, Borgermeeſter, uit de Stadt, om den roof weder te neemen, en vervolgden hunne vyanden tot omtrent Scherpenzeel, wanneer de geene, welke in de hinderlage geſtelt waren, te voorſchyn kwamen, en de vervolgde zich omkeerden, zo dat de Amersfoorders van vooren en van achteren bevochten wierden. Zy, dit niet verwachtende, raakten haaſt in wanordre, en wierden ten eenemaal geſlagen, hondert mannen van hen wierden gedood en twee hondert gevangen, welke te Wyk by den Biſſchop gebracht zyn. (1)

De Regeerders van Amersfoort door deze nederlaag ontbloodt van genoegzame manſchap ter verdediging van de Stadt, verzochten aan de Utrechtſche hen met eenig krygs-volk te voorzien, welke hen aanſtonds toezonden *Dirk van Zuilen van de Haar* en *Jan de Conink* met eenig volk.

Door

(1) Amelgardus verhaaldt, dat 'er twee hondert borgers het leven hebben gelaten, en hondert gevangen zyn, en dat de Amersfoorders twaalf hondert hoorn-beeſten verloren hebben, zynde in dien tydt gewoon veel van die beeſten te fokken, welke zy in het na-jaar op de merkten brachten, en met winſt verhandelden. By Martene tom. IV. Collect. Veter. Script. & Monum. pag. 809.

Door het in ſoldye nemen van zo veel vreemd krygs-volk, kwamen de Regeerders dezer Stadt in verlegenheit om geld tot derzelve betaling te vinden. In het begin leenden eenige ryke Weduwen en Borgers eenig geld, ook wierden de Kloosters aangeſproken; doch die waren alle niet even willig. De geleende penningen niet toereikende om het gebrek te vervullen, wierden de gegoedſte Borgers en inwooners aangezeit eenig geld ter leen op te ſchieten, onder beloften en verband van wedergeving, en aan eenige, welke wat meerder wilden geven, wierdt vryheit van dienſt vergund.

Inmiddels voorzagen de Regeerders wel, dat zy dezen oorlog, om welken met maght te voeren de Hollanders veele en ontzachelyke toebereidzelen maakten, niet lang zouden konnen uithouden, waarom zy den vyf en twintigſten September beſloten eenige uit den hunnen af te vaerdigen naar Braband aan den Aarts-hertog *Maximiliaan*, om met hem van vreede te handelen, gebruikende tot die bezending *Gerrit Zoudenbalch* en *Beernt van Everdingen* uit den nieuwen, en *Jan Oyer de Vecht* en *Tyman Tsbrantze* uit den ouden Raadt, nevens *Tylmannus van Uſler*, Stadts Geheimſchryver. Deze, zo van den Vorſt, als van den Biſſchop, vry geley voor een maand verkregen hebbende, zyn op den laatſten dagh van September, met den Deken van S. Marie, en *Evert Zoudenbalch*, nevens Meeſter *Jan Knyf*, wegens de Geeſtelykheit, gereiſt naar Braband, en omtrent St. Michiels-dagh gekomen te Antwerpen, in welke Stadt de Aarts-hertog zich te dier tydt ophieldt. De Biſſchop heeft mede drie zyner Raaden, te weten Meeſter *Antonis Pottage*, *Philips de Klerk* en *Jacob van Amerongen*, Schout te Utrecht, naar het Hof afgezonden. De

Utrechtſche verzochten gehoor by den Vorſt, doch hen wierdt alleen toegelaten met den Kançelier en den Hogen Raadt te handelen, aan welke zy zeer klaagden over de ontrouw van den Biſſchop, in verſcheide gevallen getoond, waar in hy zynen eedt by zyne inkomſt gedaan, en verbonden naderhand aangegaan, hadt geſchonden. Doch des Biſſchops Raaden zulks verveelende, verklaarden niet gekomen te zyn, om zulken taal te aanhooren. De Kançelier en de Hooge Raadt, weigerde ook hen daar van te hooren ſpreeken, verwachtende van hen een voorſtel om eene eerlyke en voordeelige betering te doen, wegens het helpen inneemen van Leiden, welke zy in dit jaar aan den Vorſt zo in den Haag, als te Dordrecht, hadden aangeboden. De Utrechtſche antwoorden bereid te wezen deze betering te doen, mits ze met geld geſchiede, en dat de Aarts-hertog maar geliefde te noemen het beloop der penningen, welke hy daar toe eiſchte. Voorts ontſchuldigden zy zich van den oploop onlangs voorgevallen, beweerende dat de gewekene uit de Stadt, een opzet hadden gemaakt, om hen alle het leven te benemen, en dat zy derhalven om hun leven te behouden, zich hadden moeten verdedigen. De Raaden des Biſſchops ontkenden dit in het gemeen, doch voorgevende geen bevel te hebben van hunnen Heer om hier op te antwoorden, namen zy aan denzelven daar over te ſchryven. De Biſſchop, hier van verſtendicht, deede aanſtonts de voornaamſte ballingen by hem te Wyk roepen, en vaerdigde twee van dezelve, te weten *Jacob Bor van Amerongen*, geweeze Overſte Ouderman, en *Dirk van Amerongen* naar het Hof van den Aarts-hertog, om hun gedrag te verdedigen. De Utrechtſche Afgezanten hielden ſterk aan om een gun-

gunſtig antwoord van den Vorſt, van wien zy eindelyk verkregen een geſchrift, inhoudende de voorwaarden, volgens welke hy zich met hen wilde verzoenen. Dit geſchrift was van dezen inhoudt: (1)

„ In den eerſten ſo ſullen die van Utrecht volkomen obediency doen den eerwaardigen Vader „ in Gode, den Heer van Utrecht, ende zullen „ hem reſtitueren tot alre ſynre machten ende „ Heerlicheyden, ende ſy ſullen houden dat tractaet, dat laetſt gemaekt is in de maent van Mey „ tuſſchen den Heer van Utrecht ende hem.

„ Item ſy ſullen houden alle die tractaten, die „ ſy aengegaen hebben mitten Voervaders des „ Doorluchtigen Hertoge van Oeſtenryck, &c. „ ende byſonder dat tractaet laetſtemael gemaeckt „ tuſſchen Biſſcop *Roedolff* en den Hertoge *Philips* „ ſaliger gedachten.

„ Item die van Utrecht, Amersfoerd ende Mondfoerd ſullen een eerlycke beteringe doen den „ Hertoge van Oeſtenryck voerſcreve, als daer „ van overcomen is, ende voor die profitelicke „ beteringhe ſal den Hertoge hebben XL duyſent „ Ryns gulden current.

„ Item al die gevangen ſellen vry weſen, ende „ ſal reſtitueren ende wedergheven die Artillery „ ende Wimpelen.

„ Item alle die ghene, die om deſer twiſten wil „ uyt der Stat van Utrecht ſyn, ſullen weder daer „ in zyn, behoudeliken, dat ſy by horen eden „ loven ſullen, dat ſy die injurie niet wreken ſullen, mer dat ſy hem ruſtelic ende vredelic hebben ſellen na der tyt, dat ſy in der Stat ſyn toege-

(1) Matth. t. 11. Anal. p. 25.

„ gelaten, ende dat ſal ſyn op groote penen nae
„ der gewoente van der Stat.
„ Item of waert ſake, dattet orbaerlic dacht te
„ weſen voor ruſt ende vrede der Stat, of dat ſom-
„ mige van den ballingen een ſeker tyt ſouden ſyn
„ uyt der Stat van Utrecht, ſo ſoude die Heer van
„ Montfoerd oock daer uyt ſyn, ende en ſel ſyn
„ voet niet ſetten in der Stat van Utrecht, ten waer
„ ſake, dat die ballingen eerſt in der Stat waren.
„ Item oock ſo is die Hertog te vreden, dat die
„ Heer van Montfoerd voerſcreven ſal mogen bli-
„ ven binnen Utrecht, behoudelic, dat hy daer
„ geen geherneſt volck noch uytheemſche daer in
„ hebben en ſal, noch doen inlaten, noch die van
„ der Stat oock niet. Ende hi ſel te vreden ſyn
„ met ſyn daghelycks huysgeſin, ende hy ſal ſyn
„ brieven geven den Heer van Utrecht voerſcre-
„ ven, ende loven daer in, dat hy voerdan niet
„ doen en ſal in prejudicy des Heeren van Utrecht,
„ ende dat hi een goet ende trou onderſaet ſyn ſal,
„ ende desgelyck ſal die Heer van Utrecht weder
„ doen.

De Utrechtſche Afgezanten, welke zich verbeeld hadden, dat de Vorſt met aanbodt van eenig geld zoude zich hebben laten bevredigen, verklaarden niet in ſtaat te zyn om op dit voorſchrift te antwoorden, maar namen aan 't zelve te zullen brengen ter overleg van hunne Meeſters, en keerden den eerſten November van Bruſſel naar huis. Deze handel liep derhalven vruchteloos af, en geen wonder, dewyl volgens het verhaal van Amelgardus, (1) en Baſinus, (2) hen gelaſt was alleen met den Aarts-

(1) By Marten. t. IV. Coll. Veter. &c.
(2) By Matth. t. II. Analect. p. 162.

Aarts-hertog, en met uitſluiting van den Biſſchop te handelen, voegende de laatſte daar by, dat de haat tegens den Kerk-voogd, op wiens woord geen vertrouwen kon geſteld worden, zo groot geweeſt was, dat de Borch-graaf zoude gezeid hebben, liever de Stadt te zien ten onderſten boven gekeert, dan dat zy onder de beheering van den Biſſchop zoude komen. Doch dezen Schryver, als al te eenzydig voor Biſſchop *David*, kan men geen volkomen geloof geven. Een ander Schryver (1) getuicht, dat zy voor hun vertrek van Bruſſel al tyding hadden gekregen van de nederlaag der Hollanders aan de Vaart, waar van ik zo aanſtonds gewag zal maken. Dit voorval verſchafte hen zekerlyk eene goede beweegreden, om den handel niet verder voort te zetten. De oude Vlaamſche Chronyk-ſchryver (2) verzekert, dat zy geld aangeboden hebben, doch dat de Hertog meerder wilde hebben, met byvoeging, dat de Utrechtſche in het volgende Jaar, na het overlyden van Vrouw *Maria van Bourgonje*, hunne melk optrokken, en niet alleen het gedaane aanbodt niet wilden geſtandt doen, maar zelfs eenen eiſch deden wegens geledene ſchade.

In het begin van de Maand October hebben de Hollanders de eerſte vyandelykheden gepleecht. De Stadthouder de Heer *de Lalain* hadt alle de Steden en Dorpen, in Holland leggende, aangeſchreven met hunne manſchap op te komen om de Utrechtſche te beoorlogen. Hy hadde die van Zeeland insgelyks ontboden, voorgevende dat zy met Holland een landſchap uitmaakten; doch dezelve zyn niet

(1) By Matth. t. II. Anal. p. 27.
(2) Chron. bladz. 224.

niet opgekomen, merkende dien oorlog aan als niet gevoerd wordende tegens gemeene vyanden, maar alleen tuſſchen twee partyen, te weten de Hoekſche en de Cabeljauwſche. Die van Haarlem, Amſteldam en Noord-holland begaven zich met ſchepen in de Zuider-zee, en bezetteden den mond van de Eem, om de Amersfoordſche den in en uitgang van die rivier te beletten. De andere Steden, als Dort, Delft, Leyden, Rotterdam en Heusden zonden hun volk naar Gouda en Woerden, van waar de Hollandſche Stadthouder hen leide naar Yſſelſtein. Deze nu onder zyn beſtier hebbende omtrent acht duizent gewapende Mannen, kwam eerſt te Jutfaas, in en by welk Dorp verſcheide Heeren-huizen ſtonden, welke meeſt verwoeſt en verbrand wierden. Van daar trok dit leger naar de Vaart, om het Blok-huis, 't welk aan de Lek ſtond, te veroveren. Dit Blok-huis wierdt van alle kanten bezet, en eenige buſſen en ander oorlogs gereetſchap uit Braband ontfangen hebbende, bereidenze zich om het zelve ter overgaaf te dwingen. De belegerde deden door het maken van groote vuuren die van Utrecht te kennen geven den noodt waar in zy gebracht waren. De Utrechtſche beſloten aanſtonds hen te hulpe te komen. Ten dien einde ontboden zy alle de Ruiters en Stalbroeders, welke in Amersfoort en Montfoort waren, en lieten ter klokke afkondigen, dat alle de borgers en inwooners, welke boven de twintig en onder de zeſtig jaren oudt, en niet dienſtvry waren, zich zouden wapenen en ter uittocht gereedt maken. Den dertienden October trokken ze des morgens vroeg de Tolleſteeg-poort uit, en vergaderden zich omtrent Engelenburg, eene plaats alwaar Stadts ſteene Galg ſtaat. Hier wierdt

het

het volk geteld, en bevonden uit te maken een getal van vier en twintig hondert gewapende Borgeren, en elf hondert Ruiters en Stalbroeders. Deze onder hunne Ritmeesters en Hopluiden gestelt zynde, onder het beleit en opzicht van *Jan* Borchgraaf van Montfoort, *Sweder van Montfoort*, *Vincent van Swanenburch*, *Willem van Wachtendonk*, en *Dirk van Zuylen*, trokken in eene goede ordre de Hollanders te gemoet. De Heer *de Lalain* hen aan ziende komen, verbeelde zich, dat de Bisschop, volgens zyne beloften, hem eenig krygs-volk toezond; doch op hunne meerdere aannadering vernam hy dat zy Utrechtsche waren. Weshalven hy zyn volk in slag-ordre stelde, zettende vóór het zelve zyn Stalbroeders, sterk zynde acht hondert mannen. De Utrechtsche deden insgelyks hunne Stalbroeders en Ruiters voor komen, welke de Hollandsche Stalbroeders nootzaakte allengskens te wyken en naar het Leger af te zakken. De Utrechtsche met al hun volk volgende, wierden wel beschoten met slangen uit het Hollandsch Leger, doch niet beschadichtt, vermits het geschut niet wel geplaatst was, en de kloten over hunne hoofden vlogen, zonder iemand te kwetzen. Veele in het Hollandsch Leger merkten het wyken der Stalbroeders aan, als of zy geslagen waren, en ziende de Utrechtsche op hen aannaderen, wierden met schrik bevangen, zo dat zy het Leger in wan-ordre brachten, en door de vlucht hun behoudt zochten. De andere niet durvende, of niet konnende het geweld der Utrechtsche tegenstaan, te meer dewyl 'er uit het belegerd Blokhuis sterk geschoten wierdt, zettende het mede op het loopen, hun geweer wegwerpende, het veld verlatende, en naar Ysselstein vliedende. De Utrechtsche volgde hen wel naa, doch wierden

den door *Lambert Melling*, welke buiten Yſſelſtein met eenige Ruiters zich geſteld hadt, opgehouden, en dus verhindert in het vervolgen hunner vyanden. Veele Hollanders zich al vluchtende begeven hebbende op de Uitterwaarden, verdronken. Deze overwinning, ſchoon niet bloedig, (want men verhaald, dat 'er maar zeſtig dood geſlagen zyn) was groot en roemruchtig voor de Utrechtſche, hebbende door de ſpoedige vlucht der Hollandſche geenen man gemiſt of verloren. Zy kregen tot buid acht of negen wimpelen, en zeven en dertig buſſen, behalven ander krygs-tuig, en twee hondert en twintig gevangens. Onder de aanzienlykſte van dezelve worden genoemt, *Floris Heerman*, *Willem van Boshuyſen* Bailluw van Rhynland, *Foeye van der Does*, *Gerrit van Ryswyk*, *Cornelis Croeſink* eerſte Luitenant Houdveſter van Holland, *Herpert van Foreeſt*, *Jan van Dorp*, *Gerrit van Abbenbroek* Schout van Delft, *Gerrit Corneliſze* Capitein van Dordrecht, *Pieter Schaert* het Dortſche Wimpel dragende, *Willem Floriſze* Bailluw van Delfland, *Gerrit van der Del* van Rotterdam, *Jonge Huybert*, *Jacob Stel*, *Jan Arentsze* en twee Capiteinen van Heusden (1). Welke hunne verloſſinge door het betalen van randzoen-geld hebben verkregen. Verſcheide zyn 'er op haar woord van eer los gelaten, welke niet weder zyn gekomen. De buſſen en het vorder verovert oorlogs-tuig wierdt met ſchepen gebracht aan de Tolleſteegpoort, en, aldaar op raderen gezet, door de jongens

(1) Ziet Gouthoeven Chron. bladz. 527. welke ook verhaald, dat daags te voren eene aanzienlyke ſomme gelds in het Hollandſche leger gebracht was, ter betaling van het krygs-volk, 't welk ten eenemaal verſtrooit en gerooft is.

gens al zingende (1) met touwen voortgetrokken en op de Neude gesleept. De bekome wimpels wierden uit de boven-vensteren van het Keizerryk gestoken, en naderhant van daar statelyk in de Buur-kerk opgehangen.

De Amersfoordsche verzochten dat hen eenige van de gevangens mochten overgelevert worden, om tegen dezelve eenige van de hunne, welke door den Bisschop te Wyk gevangen gehouden wierden, te verwisselen. De Regeerders dezer Stadt hebben daar op dit besluit genomen, des Donderdags op S. Crispinus dagh:

Alsoe die Stadt van Amersfoert ander dages ene nederlage gehadt heeft, daer enige van hoere vrunden gevangen ende tot Wyck gebrocht zyn, die zy om gheen gelt wt der ghevangnisse gekrygen en konden: ende hebben daerom aen onze Stat van Utrecht vruntlike begheert, dat wy hem enigen van onsen gevangenen, die onse Stadt laetste op die Vaert gevangen gehadt heeft, te lieve overgeven wouden, daer mede zy hoeren gevangene vrunden tot eniger scattinge ende verlichtinge brengen ende verkrygen moichten; zoe zyn die Raide out ende nywe eendrachtelick overdragen, ende hebben belieft ende gegont, dat men der Stadt van Amersfoert, tot vorderniſſe van hoere gevangen vrunden, overgeven zal achte van onse gevangene, die van enige vrunden ende maigen, ende niet van de rykſten zyn. Behoudelike, dat zy den Borchgreve van Montfoerde, *ende onsen Ritmeyster van hoer recht, dat zy aen den gevangen hebben,* (2) *yerst vernuegen ende te vreden stellen zel-*

(1) *Vreemde woorden, die op Heeren gingen.* Onbekende Schryver by Matth. t. 11. Anal. p. 31.

(2) Uit des Cameraars rekening over dit Jaar is my gebleken, dat van ieder gevange de Borch-graaf den derden en de Ritmeester *Vincent van Swanenburch* den tienden penning had-

zellen. Ende of tot eniger tyt enige zoene gemaict worde tuſſchen den Hertouch van Oeſterryck, onſen Heer van Utrecht, ende ons, zoe zellen zy de voerſcreve achte gevangenen hantieren by onſen Overſten out ende nywe, als dat behoeren zall.

De Utrechtſche konden wel opmaken, dat de Hollanders de ſchade, door de nederlaag geleden, zouden trachten te herſtellen, waarom zy hunne Stadt verſterkten zo veel doenlyk was, en ſtichten noch een Blokhuis aan de Vaart; ook deden zy dagelyks door hunne Stalbroederen en Ruiteren verſcheide tochten doen in Holland, en op het platte land van het Sticht. Insgelyks deden de Amersfoordſche, met welke zy een nader verdrag hebben aangegaan, voornamentlyk over de verdingen of brandſchattingen, waar van ik in het daaglyks Raadts-boek des Donderdaghs op S. Criſpinus dagh dit aangetekend vindt:

Overdroegen die Raide out ende nywe, en hebben belieft deze punten hyr na beſcreven.

In den yerſten wes Dorpen die Stadt van Utrecht, of die Stadt van Amersfoirt verdingen zellen, daer van zel die Stadt van Utrecht hebben die driedeel, ende die Stadt van Amersfoert dat vierendeel. Behoudelicken dat die van Amersfoert onſer borger of onderſaten huſingen ofte goede in den lande gelegen, die de pachteren niet verdingen en willen, niet hernen en ſellen; mer zy zel-

hadden, en dat 'er van de gevangens op de Vaart zes en zestig geloſt zyn, en dat de Stadt, boven het aandeel van den Borch-graaf en den Ritmeeſter, aan rantzoen-geld heeft ontfangen 20966 ponden en XIV ſtuivers. In dezelve rekening heb ik ook gelezen, dat elk, welke eene der vyanden gevangen aan de Stadt geleverd hadt, voor denzelven ontfing twintig ſtuivers.

zellen dat verhalen moigen aen der pachteren liven ende goeden.

Item zal die Stadt van Utrecht lecgen tot Amersfoert dertich knechten enen maent lang gedurende, daer van die Stadt van Utrecht die ene helft van den coſten, ende die Stadt van Amersfoert, die andere helfte, betalen zellen.

Item zal die Stadt van Utrecht die coſten betalen, die hoer vrunden binnen Amersfoert gheſchict gedaen hebben, als redelic is, tot dezen dage toe.

Item waert zake, dat men enige knechten lecgen moſte binnen Bunſchoten, des zal die Stadt van Utrecht betalen die twee dele van die coſten, ende die Stadt van Amersfoert dat derden deel.

Item zal die Stadt van Utrecht voer hoere knechten die binnen Bunſchoten gelegen hebben, die coſte betalen, ende die Stadt van Amersfoert voer hoere knechten.

In des Cameraars Rekening over dit Jaar worden gemeldt deze Dorpen en Gerechten, zo in Holland als in het Neder-ſticht gelegen, welke brand-ſchatting hebben betaald, *Ouderkerk*, *Diemen*, *Abcoude*, *Weeſper Kerſpel*, *Gerecht van Mynden*, *Outhuiſen*, *Nichtevecht*, *Overmeer*, *Ankeveen*, *Loenreſloot*, *Deenemerken*, *Hilverſom*, *Loosdrecht*, *Vinkeveen*, de Buuren by het *Beuſecommer Veer*, *Wyckerſloot*, *de Dwersdyk*, *Noordeloos*, *Liesvelt*, *Lopik*, *Camerik*, *Segvelt*, *Ruwiel*, *Cortryk*, *Breukelen*, *Leerbroek*, *Coten*, *Werkhoven* en *Odyck*. Naa aftrek van den tienden penning voor den Ritmeeſter, heeft de Stadt daar van ontfangen dertien duizent vierhondert en negentien ponden en vyf ſtuivers.

De drie Overyſſelſche Steden, vernemende dat de handel te Bruſſel vruchteloos was afgelopen, zonden eenige van hunne Raadts-vrienden tot den

Biſſchop te Wyk, en ook te Utrecht, aanbiedende hunnen dienſt ter bevordering van de vreede. De Utrechtſche wierdt vry geley gegeven om eenige gemachtigdens te zenden te Wyk by den Biſſchop, welke derwaarts ſchikten *Werner Braem* en *Tyman Ysbrantsze*. Men verhaald (1) dat deze voor den Kerk-voogd gekomen zynde, en gevraagd wat zy voor te ſtellen hadden, verklaard hadden gelaſt te zyn van den Biſſchop te verzoeken, voor eerſt, dat hy het verbodt van geenen leeftocht van het platte land in de Stadt te brengen zoude intrekken; ten tweden, dat hy den Heer van Yſſelſtein zoude verlaten en van hem doen gaan; en ten derden, dat hy de Sloten van het Sticht zoude bezetten, naar het voorſchrift van den Land-brief. Op het eerſte zoude de Biſſchop geantwoord hebben, dit verbodt niet te konnen opheffen zonder goedkeuring van den Aarts-hertog: op het tweede, den Heer van Yſſelſtein niet te konnen laten vaaren, zo lang de Utrechtſche zyne vyanden, als *Willem van Wachtendonk* en andere tot hunne hulp gebruikten: en op het derde, te zullen onderhouden den Land-brief, indien de Utrechtſche aannamen denzelven insgelyks ſtiptelyk naa te komen. Men voegt 'er by, dat de Biſſchop betuigt zoude hebben zyne verwondering over hunne ſtilzwygenheit wegens den handel te Bruſſel, vragende of zy die niet wilden hervatten, met aanbieding van zynen dienſt, verklarende bereidwillig te zyn om zyne Raden nevens eenige gemachtigdens van Utrecht noch eens te zenden aan het Hof van den Aarts-hertog. De Utrechtſche gezanten op dit ſtuk ongelaſt zynde, zouden aan den Biſſchop hebben voorgeſlagen eenige zyner

(1) Ziet Matth. t. 11. Anal. p. 37.

ner Raaden naar Utrecht te zenden, om over dit voorſtel nader te handelen, welke hier in bewilligende, afgezonden zoude hebben *Jan van Zuilen van Natewiſch* en *Eerſt van Meerten*, doch dat alle deze handel vruchteloos was afgelopen, en de Overyſſelſche Raads-vrienden veel moeite te vergeefs aangewend hebbende, onverrichter zake naar huis waren gekeert. Doch *Matthaeus* heeft zeer wel aangemerkt dat deze Schryver al te eenzydig voor den Biſſchop en tot nadeel der Utrechtſche zyn verhaal opgeſteld heeft. En vermits ik niets van dit geval aangetekend vind in onze Stadts boeken, twyffel ik zeer aan de echtheid van het zelve.

Het verbodt van eenigen toevoer in de Stadt te brengen, was te dezer tydt nadeeliger voor den Landman, dan voor den Borger. Het noodzaakte de Utrechtſche dagelykſche uittochten te doen, door welke zy niet alleen zich zelve van alle levensmiddelen voorzagen, zonder den prys voor dezelve te betaalen, maar ook het platte land verarmden, en in de Dorpen en Gehuchten, welke geen verding aangingen, veele verwoeſtingen aanrechteden. Voor al heeft de Stadt Naarden hier van de ondervinding gehadt. Want de Utrechtſche en Amersfoortſche, ſterk omtrent zes hondert mannen, trokken in de Maandt December Maandag 's nachts na Maria Ontfangenis naar die Stadt, en kregen door liſt dezelve in. Eenige mans-perſoonen, zich in vrouwen gewaad gekleedt hebbende, met mandtjes aan hunne handen, verbeeldende booter en kaas ter merkt te zullen brengen, kwamen by het opgaan van de poort in de Stadt, dooden den Portier, en gaven een beſtemd teken aan de Krygs-knechten buiten de Stadt zynde, welke aanſtonts toeſchoten, de Stadt vermeeſterden, en

die geene, welke eenigen wederſtand boden, het leven benamen. Zy zonden ylings booden naar Utrecht en Amersfoort om hulp, en meerder volk ter bezetting en bewaaring van de Stadt; doch deze booden wierden op den weg gevangen, en dienvolgens belet om van het innemen van de Stadt kennis te geven. Zy door dit toeval geenen onderſtand krygende, en vernemende, dat de Amſteldammers en die van Muiden en Weeſp, eenig volk vergadert hebbende, uitgetrokken waren om hen te bezetten, oordeelden de Stadt te moeten verlaten. Zy ontboden alle de Land-lieden, omtrent Naarden woonende, met hunne paarden en wagens in de Stadt, en de huizen geplondert hebbende, laaden zy het geroofde goed op die wagens, namen eenige borgers tot gyzelaars voor de brand-ſchatting en trokken naar Utrecht. De Hollanders hen vervolgende, wierden zy genootzaakt een gedeelte van den buidt onder weg te laten leggen. (1)

De Hollanders, begeerig om wrake te neemen van de nederlaag aan de Vaart, en het beroven van Naarden, brengen eenig volk in Oudewater, Woerden en Yſſelſtein, en de Stadthouder, nevens den Markgraaf van Antwerpen en andere Krygs-overſtens, by zich hebbende tuſſchen de vier en vyf duizent mannen, begeven zich naar het ontruimde Naarden. Al dit volk roofde dagelyks tot voor de poorten van de Stadt Utrecht, en verbrande veele huizen. De inwooners van Emmenes, bekommert zynde voor een onaangenaam bezoek, ſchikten eenige van de hunnen naar Naarden, om een verding

(1) Heda p. 296. verhaald dat de Utrechtſche Naarden geplondert hebbende, de Stadt aan de Hollanders hebben overgegeven, en daar voor ontfangen veertien duizent guldens.

ding aan te gaan, welke weder gekeerd zynde aan de buuren verſlag van hunne verrichtinge deden. Zommige bewilligden in den eiſch van de Hollanders, beſtaande in het opbrengen van eenig geld, doch andere gaven 'er kennis van aan de Utrechtſche, welke hen ylings hondert Stalbroeders toe zonden, ter beſcherming van hun Dorp. *Emmeneſſe*, thans verdeelt in twee Dorpen, was wel een uur gaans lang, gelegen in een moerig en veenig land, en wegens deszelfs natuurlyke geſteltheit ſterk, en bynaa ongenaakbaar in den winter, en thans voorzien met eenige Krygs-knechten en oorlogs-tuig. Des niet tegenſtaande trekt de Hollandſche Stadhouder met al zyn volk uit Naarden derwaarts, en na eene hevige beſtorming gelukt het hem, door zyne groote overmacht van volk, meeſter te worden van het Dorp, 't welk uitgeplondert zynde in den brand wierdt geſtoken, zo dat 'er maar vier of vyf huizen ſtaande bleven. Het zelve lot moeſten ook de Dorpen *Baarn* en *Soeſt* ondergaan, ontblood van haare inwooneren, welke alle met hunne goederen in Amersfoort gevlucht waren.

Van hier begaven zich de Hollanders naar *Weſtbroek*, een Dorp omtrent anderhalf uur van Utrecht gelegen, alwaar zy op de zelve wyze leefden. De Utrechtſche, de rook en brand van hunne muuren ziende, trokken ſpoedig met veel volk derwaarts, om de inwooners te helpen; doch het bekwam hen zo wel niet als aan de Vaart; want zy al te yverig zonder goede ordre, meer lopende dan gaande, aan dat Dorp komende, door de Hollanders, voorzien van ervarene Krygs-luiden, welke zich in drie ſlag-ordens geſteld hadden, zo ontfangen wierden, dat zy haaſt op de vlucht geſlagen, met wegwerping van hun geweer en harnas, ſtee-

dewaarts keerden. Hadden de Hollanders zich niet opgehouden met het volk, 't welk zy achterhaalden, te plunderen, maar ylings voort getrokken naar de Stadt, zouden zy naar alle waarschynelykheit dezelve hebben ingenomen. De Schryvers verschillen in het bepalen van het getal der dooden. *Heda* en *Gouthoeven* verhaalen dat 'er vyf hondert borgers het leven gelaten hebben, en drie hondert gevangen zyn. *Snoyus*, *Ameigardus* en *Basinus* verzekeren ons dat 'er vyftien hondert gebleven zyn; *Rudolph Agricola* meld dat 'er maar twee hondert en vyftig zo gedoodt als gekwetst zyn (1). In deze nederlaag verloren onder anderen het leven, *Beernt van Everdingen* Borgermeester, *Aernt Ruys* Borgermeester van de Vyven, *Steven van Zuilen* Overste Ouderman, *Jacob Sloyer* Raadt, *Aernt van Amerongen*, *Claes van Zyl*, *Dirk Hubertsze*, *Matheus de Kraan*, en *Willem van Roeyen*. In deze slag verlooren ook de Utrechtsche hunnen Wimpel, welke te Amsteldam in de Oude Kerk opgehangen wierdt, in welke Stadt ook de gevangens ten getale van een hondert wierden gebracht. (2)

Drie daagen voor deze nederlaag was in de Stadt Utrecht gekomen Jonkheer *Engelbrecht van Kleef*, Broeder van Hertog *Jan van Kleef*. De Borchgraaf van Montfoort, en een groot gedeelte van de Ridderschap, nevens de Steden *Utrecht* en *Amersfoort*, wel voorziende, dat zy zonder den bystandt van eenen machtigen Heer, den Bisschop en de Hollanders niet lang zouden konnen wederstaan, hadden eenige Heeren afgezonden aan *Jan* Hertog van Kleef, en hem te kennen gegeven, dat zy voor-

(1) Ziet Buchel. ad Hedam, p. 311.
(2) Ziet Gouthoeven, bladz. 528.

voornemens waren, om hunnen Biſſchop in rechten te betrekken, vaſt ſtellende, dat hy wegens menigvuldige overtreedingen tegens zyne eer, plicht, en geſtaafde zeden begaan, zoude worden afgezet, en derhalven plaats maken voor de verkiezing van eenen anderen, en dat zy geneigt waren om uit te werken, dat zyn Broeder *Engelbrecht* in *Davids* plaats tot die waerdigheit wierdt verheven. Naa eenige onderhandelingen, wierden de voorwaarden, volgens welke Jonkheer *Engelbrecht* te Utrecht zoude worden ontfangen, te Kleef opgeſteld en wederzyts ondertekent, welke, alhoewel door Matthaeus (1) reets in het licht gebracht, ik oordeel hier niet te moeten overſlaan.

" In den name ons Heeren, Amen. Kundich " ſy aller mallick, (2) die deſen brief ſullen ſien of " horen leſen. Alſo eyne wile tyts her twidracht, " onwil, oerlach, roof, brant, doitſlach, ind " ander ſchade opgeſtain, ind belopen ſyn, tus- " ſchen den Eerweerdigen in Godt Vader Heeren " *David* Biſcop tot Utrecht, an eyne, ind Heeren " *Johan* Borchgrave to Montfoerd, Heren to Pur- " mereynde, ind den twien Steden *Utrecht* ende " *Amersfoert* mit oeren toeſtenderen, an die ander " ſyde, daeromme die van *Montfoert* vorgenoemt, " ind die twe Steden vuerſcreve van oerre ind an- " dre Ritterſcap, ind cleyner Stede, oerre toeſten- " deren, wegen, oerre vriende, an den Hoich- " geboren Furſt onſen Genadigen lieven Heere, " Heeren *Johan*, nu ter tyt Hertoge van Cleve, " ind Greve van der Marck, geſchickt, ind ſyn " Ge-

(1) Matth. t. II. Anal. p. 252.
(2) Dat is eenen iegelyk.

" Genaden uyt betruwen, ind alder gunſt, die
" tuſſchen ſyner Genaden Voirvaderen, ind der
" Stadt, ind Sticht van Utrecht geweeſt is, die
" verkortinge ind beſweringe, es oen hier in van
" den vurſcreve Biſſcop *David*, boven en tegen
" ſyn hoochgeloifte ſegel ind brieven, by der Stadt,
" ind Sticht van Utrecht, gedaen ind gegeven heb-
" be, geſchiet weren, ind geſchelen, clegelicken
" te kennen gegeven hebben, ende ſeggende, dat
" oen daeromme noot ſy, ind gerade, ind oick to
" hunner eeren, tegen den ſelven oeren Biſcop ſo
" verre te procederen, dat ſy niet en twyfelden,
" men mit goede reden eynen anderen totten Sicht
" kieſen, of poſtuleren ſal mogen, biddende den
" ſelven goeden Heeren Hertoge van Cleve, want
" ſy daer inne boven al tot ſynre Gnader bruder
" Jonckeren *Engebrecht* as voer eynen Poſtulaet to
" krigen genyget weren, dat ſyne Gnaden eem
" daer inne vorderlick, ind behulpelick ſyn wol-
" den an den ſelven Brueder, ſich daer toe te wil-
" len vuegen, as of hy in vurgenoemde maten po-
" ſtuliert wurde, dat hy ſich des dan annemen; ind
" onſe gueden Heere van Cleve den ſelven ſynen
" brueder dan daer inne gunſtich ind behulplick
" ſyn wolde. Ende ſo dan ſyne Gnade die ver-
" derfnis des Stichts vurſcreve, ſo vele in eem we-
" re, geerne verhuedt ſegen, ind avermits poſtu-
" latie ſyns brueders, as die geſchege, oock haiſt
" verhuedt ſulle werden, ſo hebben ſyne Gnade
" ſich daeromme, ind omme die alde gunſt vurge-
" roert te vernyen, ind voert te onderhouden,
" hier ane goetwillich betoont, ind voir ſynen
" brueder vurſcreve ſo verre geſpraecken, ind
" doen ſpreecken, dat die ſich oock goetwillich
" hier inne ergeven hevet. Ind ſo is nu om deſe

" din-

" dingen vurgeroert te goeden voirtgank ind eynd-
" schap to brengen, overmits Raide ind vriende
" onses Gnadigen Heeren ind Jonckeren wegen
" dair by geschickt van eynre, ende den Utrecht-
" sen vrinden vurgeroert van der ander syde, mit
" vrientlicken ind rypelicken beraed gededingt ind
" geslaiten, als hier na beschreven volgt.

" Dat is te weten, as dat die van *Montfoort*
" Burchgrave vurscreve, ind ander Ritterscap des
" Stichts, die oen in den Steden Utrecht ind A-
" mersfoert hyr inne toehalden, of toestaende syn,
" ind oick die selve Stede yerst dages, so balde oen
" die andracht weten off vurgebracht wort, sullen
" vargen ind solliciteren, dat die vyf Collegiale
" Eccleſien binnen Utrecht voerscreve, by rade
" oerre geleerden ind bescochten overleggen, ind
" vernemen sullen die bequaemste ind vorderlykste
" wegen ind manieren to gueden fundamente ind
" oirsaecke der postulatien vurgeroert, ind die per-
" soon Jonckeren *Engelbrecht* vurscreven dienen-
" de, ind den selven Joncker *Engelbrecht* sal onze
" goede Heer Hertoch van Cleve vuegen, ind oec
" sommige vriende mede doen, tot Utrecht bin-
" nen to komen in sestien of achtien dagen naest-
" komende; ind as die selve onse Joncker daer bin-
" nen komen is, so salmen oen avermits eynen Wy-
" bisscop aldair so veer doen weyen, als totter po-
" stulatien dienende noot is, ende dan in twee of
" drye dagen na der inkomst naistvolgende sullen
" die vyf Eccleſien vurscreve procederen totter
" postulatie in synen persone te doen, als vurscre-
" ven steyt: ind as die postulatie also gesciet is,
" so sal die selve *Postulaet* dan geloven ind sweren,
" ind oick syn besegelde brieve dair op geven, dat
" Sticht van Utrecht by oen rechten, privilegien,

" ind alden gewoonten ind herkomen to laten, beyde int geeſtelyck, ind int weerlick, gelyck als " die voirheen Heeren des Stichts to doen, to gelaven, ind to ſweren plegen: ind als dan ſullen " die van *Montfoerd*, ind ander Ritterſcap hier in " toehalden, ind oick die Burgemeeſteren, Scepenen, Raidt, ind Burgeren der Stadt *Utrecht*, " den ſelven goeden Jonckeren Poſtulaet doen huldinge, ind eyde van truwen, as ſy einen Poſtulaet, of Heeren des Stichts ſchuldig ind gewoenlyck ſyn, ind mede in den eyde ind hulding begrypen ind geloven, den ſelven *Poſtulaet* oick getruwelicken na alle oere macht te ſullen helpen " behalden, ind verdedingen der poſtulatien halven " int Stlcht te bliven ſonder argeliſt, ind dair op " dan oeck oere beſegelde brieven geven in behoerlicken formen: ind as ſyner Gnaden gelievet in " der Stadt *Amersfoert* te komen, of in die andere " Steden, die nu mit deſen partye toehalden, of " namaels mit oen toehaldende worden, of daeromme ſyne vrienden aldaer to ſcicken, ſo ſullen " Burgemeeſteren, Scepenen, Rait, ind Burgeren der ſelver Stede ſyner Gnaden ins gelycker " maiten, as vurſcreven ſteyt, oick hulden, ind " eyde van truwen doen, den die *Poſtulaet* dan " oick oere privilegien, rechten, ind alde herkomen beſtedigen ſal in behoirlicker formen, as die " vurheen te doen plegen, ind die ſelve ind anderen Ritterſcap ind Stede vurgeruert, die ſich in " dit overdracht ergeven hebben, ind oick die ſich " noch hyr inne ergevende werden: ind ſullen hyr " in van den *Poſtulaet*, noch oere eyn van den anderen, noch die *Poſtulaet* van oen niet treden " noch ſich affcheyden, ten ſy mit oeren gueden " wille an beyden ſyden, ind des oick malkande-

" ren

" ren brieve te geven in gueder vaſter formen.
" Voert als die Poſtulatie vurſcreve geſchiet is,
" ſo ſullen die van *Montfoert*, Ritterſcap, ind Ste-
" de vurſcreve, ſtellen, ind helpen halden in ge-
" bruyck ind profyt aller heerlicheden, gerichten,
" geeſtlick ind wereltlyck, renten, opkomingen,
" vervallen, ind broecken, niet dair van uytge-
" ſcheyden, die een Heer of Biſſcop des Stichts
" van Utrecht van rechten of gewoente to genie-
" ten, to hebben of to gebruycken pleghe, wat ſy
" der allet machtich ſyn, ind der ſy niet machtich
" en weren, ſullen ſy oen hulp ind byſtant doen
" den machtich te moigen werden, om ſynen
" coſt ind ſtaet daer off te halden; ind of die ſo
" veele niet uyt en brochten, daer men dat of ge-
" doen off uytgerichten konde na gelegentheyt of
" verloop der dingen, ſo ſullen ſy den *Poſtulaet* ſo
" vele meer gueder toe vuegen, ind doen hebben,
" dairmen dat themelicken ind na nootdruft afge-
" doen konne, bis ſo langh hy van den Sticht vur-
" ſcreve by ſich ſelven ſo vele hebben moge, dair
" dat mede te doir of uyt te rechten ſy. Ind of
" die *Poſtulaet* vurſcreve, ſine vriende, dienre,
" of ruteren in der yrſte toeryden na Utrecht, of
" na der tyt, die wile die onwil in doirloch duyr-
" den, nederlegen off ſchade leden van panden,
" gevanckenis of anders, des ſullen die van *Mont-*
" *foert*, Ritterſcap, ind Stede vurſcreve, mit oeren
" toeſtenderen oen hoeftheere weſen, ind doen
" uytrechten, ind van den gewinne, des men we-
" der van, of uytten vyanden of wederſtenderen
" rovede, daer af ſalmen tot Utrecht mitten *Po-*
" *ſtulaet*, ind ſynen vrienden in redelicheyt, ind
" na gelegentheyt, overdragen, ind dair af
" ſchrifte of brieven maicken, wat men dair mede
" hal-

" halden, of wat malck dat deyl daer af hebben " sal.

" Voert of men mitten Biſſchop gevinden of ge- " dedingen konde, dat hy mit compoſitie of mit " reſignatie van den Sticht ſimpelyck afſtaen, of " in behoeff des *Poſtulaets* vurgeroert laten wolde, " wat dat coſten, of wat men den Biſſcop dair af " doen of geven ſolde, dat ſoldemen oick ordine- " ren uyt, of van den Sticht uytgericht te werden " buyten ſchade, ind achterdeel des *Poſtulaets* ind " der ſynen vurgenoemt.

" Voert as die Poſtulatie vurgeroert geſchiet is, " ſo ſullen die van *Montfoirt*, Ritterſcap, ind Ste- " de voerſcreve, by rade der geleerde ind beſuch- " ten, die poſtulatie ind des daer tegen vurgeno- " men mocht werden, mit bequamen lude, ind " coſt, doen vervolgen, ind verdedingen in den " Hoff van Romen, ind waer dat vorder dienen " of behoeft ſyn ſal, buyten koſt des *Poſtulaets* " vurſcreve.

" Voert of ſich eenige Lantsheeren, Baenrot- " ſen, Ritterſcap, Lantſcap, of Sticht, tegens " den *Poſtulaet* of Poſtulatie, off tegen ſyne toe- " ſtenderen, leggende of mengende wurden, dat " ſullen die Poſtulaet ind ſy mallick den anderen " truwelick helpen wederſtaen, ind oerre geyn ſich " oick buyten den anderen dair mede ſcheyden.

" Voert ſo vaſt ſommige ballingen, ind ſommi- " ge in deſen onwil uyt *Utrecht*, *Amersfoirt*, ind " *Bunſchoten* vorvluchtich worden ſyn, is dair af " verdedingt, dat die *Poſtulaet* die niet en ſal laten " dedingen, noch weder in den lande laten komen, " ten ſy by rade ind conſent des van *Montfoert* ind " andre vriende, die men tot *Utrecht* ind *Amers-* " *foert* dair toe ordineren ind innemen ſal, mer die

" *Poſtu-*

" *Poſtulaet* ſal dair toe behulp doin, dat die ballin-
" gen ind vorvluchtigen mitter rechten beſpraic-
" ken werden, ind des ſal hy hebben van den ge-
" winne, dat men dair af mit recht of compoſitie
" kryget, den vierden penning.

" Voert ſo in deſer dedinge mede to kennen ge-
" geven is, dat den van *Montfoirt* vurſcreve van
" den Biſſcop vurſcreve eyn brieff van twelf duy-
" ſent Wilhelmus ſchilde ſprekende, mit cracht
" ende gewelt afgedrongen, ind to reten (1) ſy,
" den die ſelve Biſſcop doch mit ſynen beſegelden
" brieve gefirmiert hadde, ſo is em bededingt, dat
" die *Poſtulaet* vurſcreve getruwelyck ſyn macht
" doen ſal, dat den Heere van *Montfoert* ſulck
" eynen nyen brieff van den Staten van den lande
" beſegelt gegeven werde in forme als die vuer-
" brieff was, daer hy noch eyne copie authentycke
" af hebbe, als nu mede geluydt is: ind of oen die
" *Poſtulaet* tot ſulcken nyen brieve niet gehelpen en
" konde, ſo ſal hy doch ſo voele in em is, ind ſyn
" leven lanck, den ſelven van *Montfoert* dat offi-
" cie, dair die voirbrieff of ſprekende was, ver-
" ſchriven voer die vurſcreve twaelf duyſent Wil-
" helmus ſcilde to gebruycken.

" Voirt is bededingt, dat onſe goede Heer Her-
" toch van Cleve vurſcreve ſynre Gnaden brueder
" Joncker *Engelbrecht* vurſcreve, oick den van
" *Montfoirt*, ind den Steden van *Utrecht* ind *Amers-*
" *foirt*, ind oeren toeſtenderen, in deſen oeren
" ſaicken gunſtich, vorderlick, ind toereykich ſyn
" ſal, ind ſynen Broeder vurſcreve oick uyt ſynen
" landen, ind van den ſynen, redelyck dienſt, ind
" oick koop van proviande, ind anderen dingen,
" ten

(1) Dat is geſcheurt zy.

" ten oirloch dienende, gunnen ind volgen sal la-
" ten. Ind by also of die selve onse guede Heere
" deser dedinge off dingen halve, of des daer uyt
" verlopen wurde, enigen last of onwille kriege
" van vede, toelast, rove of gewalt, of enige be-
" lastinge der synre, soo sullen syn brueder, oick
" die Heere van *Montfoert*, ind die Steden *Utrecht*
" ind *Amersfoert*, ind oeren toestenderen, syne
" Gnaden desgelyken oick getruwelycken dienen,
" ind veyl koop wederomme doen ind gunnen, ind
" oick op die wederstenderen helpen, ind daer me-
" de eyn buyten den anderen oick niet te scheyden.
" Ind wen so dienst geschiet, die sal sy verplegen
" of voeden, ind oeck hoer Hooftheer wesen, uyt-
" geseget so lanck sy op des ghenen eerden syn,
" daer die dienst van geschege.

" Is oeck voerts bededingt, of onsen goeden
" Heere van *Cleve* vursreve hier namaels geney-
" get worde sich mitten *Postulaet*, ind den vursre-
" ven Heere van *Montfoert*, Ritterschap, ind den
" Steden, ende oeren toestenderen, to vorderen
" bystant, dienst, hulp, of beschudde te verbyn-
" den, ind oen dat te kennen dede geven, ind ge-
" legen daige daer toe teyckenende wurde, die
" vrinden van beyden syden dairomme by ein an-
" der te komen, ind die verbintenis to maicken,
" ind segel ind brieve daer aver te nemen ind to
" geven, so woe die selve onse goede Heere dat
" dan van den anderen vurgeroert begeerende
" wurdt, gelyck om gelyck to nemen, ind to doin,
" dat sy des niet weygeren, mer dat verbunt also
" mit een maicken, ind vestelicken halden sullen.

" Ind wy *Johan* van Gods genaden Hertoch van
" *Cleve*, ind Grave van der *Marcke*, ind wy *Enge-*
" *brecht* syn Brueder vursreve an eyne, ind wy

" *Jo-*

" *Johan* Borchgrave to *Montfoert*, ind wy Burge-
" meesteren, Schepenen, ind Raide der Stadt
" *Utrecht*, ind *Amersfoert*, van onser ind onser toe-
" stenderen wegen in deser saicken an die ander
" syde, bekennen samentlicken ind bysonder, dat
" elle ind ygelike punten vursreve mit onsen we-
" te, wille, ind goeden voergehalden rade gede-
" dingt, overdragen, ind geslaiten syn, ind dat
" wy die alle malkanderen in gueder vaster gelai-
" ven, ind in rechter eydstadt gelavet hebben,
" ind gelaven tegenwoerdichlick avermits desen
" brieff, vast, stade ind onverbreeclick to halden,
" to doin, ind to vullentrecken, so woe ind so
" voele op mallick van ons in desen brieff ge-
" schreven steyt, sonder yet dair tegen to doen,
" ind van onser wegen te laten geschien, ind allet
" sonder argelist, ind hebben dis aller tot orkunde
" der waerheyt, ind vaster stedicheyt, wy Her-
" toch, ind *Engelbrecht*, ind ick *Johan* Borchgrave
" to *Montfoert* vursreve, ind voert wy Burgemee-
" steren, Scepenen, ind Rait der Stadt *Utrecht* ind
" *Amersfoert* vursreve, as vur ons, onse Burge-
" ren, ind toestenderen, onse, ind onser Steden
" segelen an desen brieff doin hangen ind gehan-
" gen. Der brieve vyf is alleyns haldende, der
" wy Hertoch ind onse bruder vursreve illick
" eynen, ind wy Borchgrave to Montfoert, ind
" Steden vursreve die anderen ontfangen hebben.
" Gegeven in den jaer ons Heeren dusent vier hon-
" dert eyn ind tachtich, op den Manendach Con-
" ceptionis Marie.

Op deze voorwaarden is Jonker *Engelbrecht van Cleef* in Utrecht gekomen op Kers-dagh, en ge-huisvest in het Bisschops huis by de Doms-kerk.

Hy

Hy was jong, maar negentien jaren oudt (1) zonder eenige ervarenheit, en dienvolgens kon hy door zich zelfs weinig voordeel toebrengen aan die geene, welke zich tegens den Biſſchop, geſterkt met den byſtand van den Aarts-hertog *Maximiliaan*, verzetteden. Doch de Utrechtſche maakten vaſten ſtaat op de hulpe van den Hertog van Cleef, en zyne vrienden, welke waren de Luikenaars, (2) en wel voornamentlyk *Lodewyk de elfde*, Koning van Vrankryk. (3) Deze ſtaatkundige Vorſt hadt na de doodt van Hertog *Karel den Stouten*, des zelfs eenige Dochter en Erfgenaame ten Huuwelyk gevraagt voor zynen Zoon *Karel*, trachtende daar door alle haare landen en heerlykheden aan Vrankryk te brengen. Doch dit mislukt zynde, hadt hy verſcheide haarer landen, als Bourgogne, Artoys, Henegouwen, en eenige Steden in Picardien, ten deele door geweldt, ten deele door verraadt, doen inneemen; zo dat de Aartshertog *Maximiliaan*, even na het voltrokke Huwelyk

(1) Geboren den 26. September 1462. Ziet Teſſemach. Annal. Cliviae, p. 305.

(2) Te weten op *Willem van Marcke*, Heer van *Arenberg*, welke gebannen zynde uit het Land van Luik, eenen grooten haat opgevadt hadt tegens den Biſſchop *Lodewyk van Bourbon*, en, ondersteunt zynde met eenig krygs-volk door *Lodewyk den elfden*, hem opentlyk beoorloogde, en in het volgende Jaar in het laatſt van de maand Auguſtus den gemelden Biſſchop overvallen, gedoodt, en Luik vermeeſtert heeft, zo als Amelgardus verhaald, apud Martene t. IV. Veter. Script. & Monum. p. 813. en Adrianus de Veteri Buſco Rer. Leodienſ. Ibid. p. 1378.

(3) Dit getuigt niet alleen uitdrukkelyk Amelgardus, p. 811. en 815. maar blykt ook klaar uit den brief, door *Maximiliaan* in het Jaar 1488. aan de Staten van Vlaanderen geſchreven, welkers gedeelte Pontanus uitgegeven heeft Hiſtor. Gelric. p. 591.

lyk met Vrouwe *Maria*, genootzaakt was, ter herwinning van de landen, zo onrechtvaerdig zyne Gemalinne ontnomen, de wapenen tegens den Franschen Koning op te vatten. Om wiens macht te verzwakken en te verdeelen deze listige Koning den Aarts-hertog overal vyanden heeft verwekt. En alhoewel ik niet vindt dat de Utrechtsche een verbondt met *Lodewyk den elfden* hebben aangegaan, zo is het evenwel zeker, dat zy zich gevleidt hebben door zyne hulp in staat gesteldt te zullen worden, om den Bisschop en den Aartshertog te konnen wederstaan. Doch deze Koning, welke in trouweloosheit boven alle Vorsten van zynen tydt uitgeblonken heeft, zyne eige belangens bevordert hebbende, heeft en den Hertog van Cleef en de Luikenaars, en dienvolgens ook de Utrechtsche verlaten, en in het einde van het volgende Jaar zich verstaan met *Maximiliaan*, met welken hy een Vredes-verbondt heeft aangegaan, by het welke hy belooft heeft noch den Hertog van Kleef, noch de Luikenaars te zullen helpen. (1)

Op het einde van dit Jaar is 'er eene ordening gemaakt omtrent het Scheepen en Oudermans recht. (2)

(1) Ziet het 76 Artikel van die Vrede, te vinden in het Corps Diplomatique, Tom. III. Part. 2. p. 106.

(2) Deze kan gelezen worden in het Utrechtsche Placaatboek, III. Deel, bladz. 310.

EINDE DES DERDEN DEELS.

BLADWYZER

Van zoodanige

PERSOONEN en ZAAKEN,

Van welke in dit Derde Deel der Utrechtſche Jaarboeken gewaagt word.

A.

A (Adriaan van der) Ouderman, 433.

—— (Hendrik van der) Raadt, 2. 72. 104. 143. Schepen, 211. 431.

Aa (Gysbert van der) in ſoldye van de Stadt Utrecht, 516.

Aarnout van Gelre, door zynen Zoon gevangen, en ontſlagen, 96. verpand zyn Land, 97.

Abbenbroek (Geryt van) gevangen, 526.

Abcoude betaaldt brand-ſchatting, 529.

Abcoude (Adriaan van) Ouderman, 432.

——— (Adriaan Janſze van) Raadt, 2. Ouderman, 128. 160.

——— (Hendrik van) Ouderman, 47. 106. 144. wykt uit Utrecht, 510.

Abraham Dole Kerk vertimmert, 415.

Adolph van Gelre wederſpannig tegens zynen Vader, 96. gevangen, 97, 98.

Adriaan Ghysbertsze, Ouderman, 106.

Adrichem (Nicolaas van) Abt van Egmont verzocht de geſchillen tuſſchen de Utrechtſche met den Biſſchop neder te leggen, 396. ſchadeloos geſtelt, 397. komt te Utrecht, 397. geen vriend van Biſſchop David, 398. zyne verrichtingen, 408.

Aelbert Lambertsze, Ouderman, 73. 213.

——— Willemsze, Ouderman, 106.

St. *Agnes* Klooſter, waar toe thans gebruikt wordt, 130.

Alart Dyrckze, Ouderman, 471.

Alcmair (Hendrik van) uit de Stadt te blyven, 184. weer in te komen, 474.

Alendorp (Henrick van) Schepen, 468. wykt uit de Stadt, 510.

——— (Martinus van) Vicarius S. Mariae, 326.

Alſen (Henrik van) Raadt, 143. Ouderman, 300.

Alſen (Jan van) in ſoldye van de Stadt Utrecht, 516.

Amerongen (Aernt van) gedoodt, 534.

——— (Anthoni van) Ouderman, 432.

——— (Dirk van) afgezonde van den Biſſchop aan den Aarts-hertog Maximiliaan, 520.

Ame-

Amerongen (Eerſt van) Schepen, 45. Raadt. 143.
——— (Jacob van) Schepen, 1. 71. 127.
——— (Jonge Jacob van) Overſte Ouderman, 105. 470. Schepen, 142. zet zich tegens den Borchgraaf, 506. afgezonden door den Biſſchop aan den Aarts-hertog Maximiliaan, 520.
——— (Jan van) Schout, gevangen van den Biſſchop, 14. gepynigt, 17. gebracht voor Hertog Karel, 24. onſchuldig verklaart, 25. weer tot Schout geſtelt, geſtraft door den Raadt, 140. komt niet te recht, 428. afgezonden naar den Aarts-hertog Maximiliaan, 519.
——— (Jan van) Eerſt zoon, Schepen, 2.
——— (Jan van) Jacobsze Raadt, 46. verzet zich tegens den Borchgraaf, 506. wykt uit de Stadt, 509.
——— (Thonys van) Raadt, 143. Ouderman, 212. wykt uit de Stadt, 509.
Ameroyen (Walraven van) wil de voogdye oeffenen over de Kinderen van Reinier van Brederode, 203, 204.
Amersfoordſche toegeſtaan een Markt van Hoorn-vee, 236. hunne gebreken tegens de Hollanders in te brengen, 267. nauw verbonden met de Utrechtſche tegens den Biſſchop, 317. 321, 322. 382, 383. 499. verzocht afgezanten te Coten ter dagvaard te zenden, 379. trachten den Biſſchop te vereenigen met de Utrechtſche, 390. 392, 393. 395. 442. nemen het Huis ter Eem in, 577. verſlagen door de Biſſchopſche, 518. krygen hulpe van Utrecht, 518, 527. gaan een verdrag aan over de verdingen, 528. nemen op zekere voorwaarden Jonkheer Engelbrecht van Kleef aan, 535.
Amſtel (Geryt van) de Stadt verboden, 98. weer in te mogen komen, 176. Ouderman, 300. 470.
Amſtelredam (Jacobus Æmilius de) Vicarius S. Pieter, 326.
Angeren (Aelbert van) Ouderman, 47. 106.
Ankeveen betaalt brandſchatting, 529.
Ankum (Luytgen) in ſoldye van de Stadt Utrecht, 516.
Anſter (Dirk Dirkze van den) Ouderman, 433.
Anxſter (Jan van) Ouderman, 123.
Arnhem (Wynant van) Drosſaart te Hattem, geſchreven door den Raadt van Utrecht, 414.
Arkel (Jan van) Biſſchops Privilegie, 344.
Arnoldus Gulden, hoe veel waardig, 242.
Arnt Arntsze, Ouderman, 72.
—— Daemſe, Ouderman, 47.
—— Henricxze, Ouderman, 88. 128. 161. 432.
—— Lambertsze, Ouderman, 106.
—— Willemsze, Ouderman, 106.
Auditores Rotae, 401.

B.

Baarn, eertydts eene Stadt, 154. verbrant, 533.
Back (Martinus) Procureur te Keulen, 326.
Baern (Folker van) Ouderman, 129.
Banklok gemaakt, 76.
Baſinus (Thomas) door den Paus verzocht de geſchillen tuſſchen de Utrechtſche en den Biſſchop te onderzoeken, verſchoont zich, 396.
Beer (Jacob die) Ouderman, 73. 106. 161.
Beerde (Steven van) Raadt, 127.
Benop ook *Bynop*, (Aelbert) Raadt, 87. Ouderman, 144.
Benthem (Arnt van) Ouderman, 4. 435.
——— (Jan van) Ouderman, 161. 301.
——— (Macharys van) Overſte Ouderman, 47. Schepen, 86. Ouderman, 144.
Berchmaker (Loeff) Raadt, 299. 469. in ſoldye van de Stadt, 516.
Berchout (Jan van) Raadt van de Schive, 109.
Bergen (Johan Heer van) brengt Reinier van Brederode by Hertog Karel, 23.
Beſteedtampt der Dienſtboden, 129.
Beuſecommer-Veer (de Buuren by het) betaalen brandtſchatting, 529.
Bevelant (Lambert) Ouderman, 47. 87. 128.
Bevervoirde (Roloff van) Raadtsman van Biſſchop David, 458.
Beyers Gulden hoe veel waerdig, 242.
Bilt (Inwooners van de) ongehouden den klokken-ſlag te volgen, 185. 284. 302.
Bilt (Jan van der) Ouderman, 129. 301.
Biltze Steenſtraat hoe te onderhouden, 40.
Biſſchoppen mochten de inkomſten tot hun onderhoudt niet vervreemden, 378.
Blocboven (Jan van) Schepen, 1. 71. Ouderman, 128.
Block (Dyrck) Raadt, 46. 127. 299. Ouderman, 88.
—— (Mattheus) Ouderman, 73. Raadt, 105. 143. 212.
Bockenouwe (Henrik) Procureur te Romen, gevolmacht van de Utrechtſche, 373.
Boegart (Peter wt den) Ouderman, 160. 432.
Boembouwer, ook *Boombouwer*, (Jan) Ouderman, 73. 129. Overſte Ouderman, 301. in den ban gedaan, 350. gezonden naar den dagvaard te Coten, 379.
——— (Jonge Jan) Ouderman, 161. 471.
Boen (Henrik) Ouderman, 47.
Boll (Jan) Raadt, 212. 432.
—— (Lambert) Raadt, 299.
Boolzweert (Eerſt van) in ſoldye van de Stadt Utrecht, 516.
Bor van Amerongen (Dirck) Schepen, 46. 86. 298. Overſte Ouderman, 129. 161. afgezet, 163. Ouderman, 471. wykt uit de Stadt, 500.

Bor van Amerongen (Jacob) de Stadt verboden, 98. weer te mogen komen, 176.
Borch (Mr. Jacob van der) Ouderman, 48. Raadt, 127. 160. 299.
—— (Jan van der) Ouderman, 48. Raadt, 128. wykt uit de Stadt, 510.
—— (Martyn Jacobsze van der) Ouderman, 471.
Borgers van Utrecht, waar te recht te ſtaan, 78. tot 82. 151,152, 153,154. 155. 244. op te geven hunne klachten tegens de Amptenaren des Biſſchops, 167. doodſlag begaande niet ſtrafbaar aan het leven, 129. verboden op des Biſſchops recht-dagh te komen, 176. 347. geene Raden van den Biſſchop te zyn, 384. by Stadts bannier gewapent te komen, 507.
Borr (Henrick) Ouderman, 88. 144.
Borre (Arnt) Ouderman, 72.
—— (Henrick) Raadt, 211. 431.
Borſſelen (Wolphert van) Stadthouder van Holland, begunſtigt de Hoekſche, 418.
Boſch (Jan van den) Krygsoverſte van Biſſchop David, 511.
Bosbuyſen (Jacob van) helpt den Biſſchop tegens de Amersfoordſche, 517. gevangen, 521.
Boter in houte vaten, hoe te weegen, 91.
Bottelier (Johannes) bedient de Utrechtſche als Procureur te Romen, 370.
Bouchout (Daniel van) aangeſtelt tot Maarſchalk van het Overſticht, 490. hangt den Biſſchop aan, 511.
Bourbon (Lodewyk van) Biſchop te Luik vermoord, 544.
Braem (Dyrk) Raadt, 72.
—— (Peter) Ouderman, 48. 213.
—— (Werner) Schepen, 1. 104. 159. 298. 468. Borgermeeſter, 71. gezonden naar den Aarts-hertog Maximiliaan, 239. naar Wyk, 502. 530.
—— (Jonge Werner) Raadt, 431.
Brakel (Goetſcalc van) Schepen, 211. 431.
Brandis (Tylmannus) Procureur te Romen, bedient de Utrechtſche, 373.
Brederode (Gysbert van) gevangen, 9. naar Wyk vervoerd, 11. verloſt onder harde voorwaarden, en zyn overlyden, 26. 117.
—— (Jan baſtard van) 11.
—— (Jodoca, Joeſte, Johanna van) gevangen gehouden te Vianen, 204.
—— (Reinout van) gevangen te Wyk, 8. ook zyn Baſtaard-zoonen, 11. te recht geſteld, 18. gepynigt, 19. 20. ondervraagt door de Raaden van Hertog Karel, 23. overgebracht naar den Hertog, 24. vry en onſchuldig verklaard, 24. zyn doot, 25. zyne Weduwe de Stadt verboden, en moejelykheit aangedaan wegens

de voogdye over haare Kinderen, 203, 204, 205. komt weder in de Stadt, 206. 218. uitſpraak over haar geſchil met den Heer van Broekhuiſen, 218. en volg.

Brederode (Walraven van) gevangen, 11. ondervraagt, 16. gepynigt, 17. ontkomt uit de gevangenis, 21.

——— (Walraven van) Zoon van Reinout, gevangen gehouden te Vianen, 204.

Breukelen betaald brand-ſchatting, 529.

Broekhuiſen (Reinier van) neemt Vianen in, 203. houd de Kinderen van Brederode gevangen, 204. beſchuldigt valſchelyk de Vrouwe van Brederode, 205. verblyft het geſchil aan Zegs-lieden, 218. en volg. komt de uitſpraak niet naa, 230. neemt Leyden in, 497. verlaat die Stadt, 500. gebannen uit Holland, 500.

Brouchuyſen en *van Weerdenberch* (Aernt van) verleid met Langerak, 139.

Brous (Beernt en Jan) wyken uit Utrecht, 510.

Brovis Gerritsze wykt uit Utrecht, 510.

Bruyn (Arent die) Ouderman, 433.

Buer (Willem) Notaris, 326.

Bueren (Wouter van) Ouderman, 300.

Bueren (eenig volk van) te Utrecht gevangen en waarom, 307. en volg.

Bugel (Jan) in ſoldye van de Stadt, 516.

Buſco (Livinus de) Procureur te Romen, bedient de Utrechtſche, 370.

Butendyck (Jan) Ouderman, 37. 72. 105. 143. 300. Raadt, 469.

Butenmeeſters-ampt, 516.

Buur-kerks uur-klok afgenomen, 96.

Buys (Pieter) wegens de Stadt te handelen met den Biſchop, 450.

C.

Cabelauwſche verjaagt uit 's Hage, 418. uit Leyden, 497. Ziet verder *Hoekſche*.

Cameraars, jaarlyks eene tabbaard gegeven, 162. drie te zyn, 437.

Campen tracht den Biſſchop met de Staaten te verzoenen, 176. zent afgezanten op den dagvaard te Harderwyk, 261. op den dagvaard aan de Putkuip, 264. 267. waarom te onvrede op Utrecht, 317. tot 322.

Carwyn (Jan) Raadt van de Schive, 109. uit de Stadt te blyven, 184. weer in te mogen komen, 474.

Cats (Jan) Krygs-overſte onder de Hollanders, 517.

Catwyk (Elyas van) Raadt, 2.

Claes Dirk Tymans zoons-zoon, Raadt, 299.

—— Egbertsze, Raadt, 46. 87.

—— Engbertsze, Ouderman, 432.

—— Folpartsze, Ouderman, 144.

—— Hugensze, Ouderman, 73.

Claes Jan Pouwels zoons zoon Ouderman, 41. 213.
— Jansze, Raadt, 104. 142. 211.
— Jansze, Ouderman, 106.
— Lambertsze, Ouderman, 299. Borgermeester, 468.
— Pouwelsze, Ouderman, 88. 433.
— Symonsze, Ouderman, 106. 433.
Clerck (Philips de) Raadt des Bisschops, gevonnist en weer hersteld, 458. afgezonden naar den Aarts-hertog Maximiliaan, 519.
Cleyenbercb (Ghysbert van) Raadt, 299.
Cloyting, ook *Cluting* (Tyman) Raadt, 72. 104.
Cluting (Willem) Raadt, 211. Ouderman, 432.
Concordata nationis Germanicae, 48.
Coning (Jan die) Schepen, 46. 104. 142. 431. Borgermeester, 211. 431. gezonden naar den Bisschop, 167. 248. naar den Aarts hertog Maximiliaan, 239. naar den dag-vaard te Harderwyk, 261. te Hezen, 436. te Oostbroek, 457. naar Wyk, 502. Zegs-man over het geschil tusschen de Vrouw van Brederode en Reinier van Broekhuisen, 218. in den ban gedaan, 337. tracht de gemeente met den Borchgraaf te bevredigen, 506. gezonden ter hulpe aan de Amersfoordsche, 518.
—— (Jan die) Jans zoon, Schepen, 45. Raadt, 104.
Cornelis Aelbert Scaden zoon, Ouderman, 3. 73. 144. 212.
Cornelis Aelbertsze, Ouderman, 3. 73. 105. 143. 212. 432.
Cortryk betaald brand-schatting, 529.
Coten betaald brand-schatting, 529.
Covelschoten (Elyas) Notaris, 326.
Croesing (Cornelis) gevangen, 526.
Crom (Jan) Raadt, 127. 469. Ouderman, 300.
Cronen-dukaten hoe veel waerdig, 241.

D.

Dag-vaarden gehouden met den Bisschop en de Staaten, 316.
Dapper (Jan) in soldye van de Stadt, 516.
David van Borgonje, Bisschop, neemt de Heeren van Brederode gevangen, 11. beschuldigt hen valschelyk, 13. tracht hunne vrienden ook in zyne macht te krygen, 14. zyne Raads-mannen, 15. rechts-pleging tegens de gevangens, 16. en volg. zyn gezag in de Stadt, 53, 54. 99. 116. 129. 144, 145, 146. vermindert na de dood van Hertog Karel, 162. verandert de rechts-pleging, 109. zyn toeleg om de Stadt kleyn te maken, 109. verzocht in Utrecht te komen, komt niet, 163, 164. geschreven over het veranderen van de Regeering en het eeden der Schepenen,

penen, 169, 170, 171, 172, 173, 174. sluit een verdrag met de Staaten, 177. en volg. komt te Utrecht, 187. verzocht zekeren Priester te recht te stellen, 234. voldoed niet aan zyn verbond, 247, 248. geschreven over het wangedrag van Dirk van Huesden, 288. en volg. oneens met de Staaten, 316. 322. met de Stadt over Dirk van Huesden, en proceduren daar over, 323. doed de Oversten en den Raadt in den ban, 324. gedingen daar over, 325. en volg. 399. heeft Stadts privilegien geconfirmeert by zyne inkomst, 345. geeft eenig genoegen aan de Staaten, 378. vergeefs verzocht te verzoenen met de Stadt, 381. 383. 390. 393. gedagvaard door den Abt van Egmond, 397. verbied de Stichtenaars zich te bemoeijen met de Hollandsche oneenigheden, en verzoekt dat de Stadt het zelve verbodt aan haare borgers doe, 418. kreunt zich niet aan de uitspraak van den Egmonder Abt, 437. zyne bezwaren tegens de Stadt, 459. draalt om op te volgen het voorschrift van den Paus, 471. verzoent zich met de Staaten en de Stadt, 475. en volg. doch geveinsdelyk, 489. vyand van den Borch-graaf, 504. doet de Utrechtsche weer den oorlog aan, 511. eist de Stadt te vergeefs op, 512, 513. tracht hen de levensmiddelen te beneemen, 513. verbittert op de Amersfoordsche, 517. overwind hen, 517. zend gezanten naar den Aarts hertog Maximiliaan, en hunne verrichtingen, 519, 520. antwoord op de eischen der Utrechtsche, 530.

Davids schild hoe veel waerdig, 241.

Dedel (Godert) Raadt, 46. 105. 142.

— (Jan) wykt uit Utrecht, 510.

Deel, ook *Dedel* (Tyman) Raadt, 72. 105. Ouderman, 169. wykt uit Utrecht, 510.

Del (Gerrit van der) gevangen, 526.

Denemerken betaald brandschatting, 529.

Dentelinck (Jan) Raadt van de Schive, 109.

Deurwaarders, hoe hunne bediening waar te nemen, 66.

Deventer tracht den Bisschop met de Staaten van het Neder-sticht te vereenigen, 176. 366. zend afgezanten op den dagvaard te Harderwyk, 261. op de Put-kuip, 264. 267. te Utrecht, 321.

Diemen betaald brand-schatting, 529.

Dingenden (Jan van) aanbevolen het proces van de Stadt Utrecht, 362.

Dobbe (Hermel) in soldye van de Stadt, 516.

Does (Foeye van der) gevangen. 526.

Dom Kerke verbeetert, 414.

Domborch (Niclaes Andriesze van)

van) Notaris, 326. gevolmacht van de Stadt tegens den Biſſchop, 331. 334. 376. 446. 453.
Dongelen (Herman van) in ſoldye van de Stadt, 516.
Doornic (Wynant van) gezonden naar den dagvaard te Harderwyk, 261.
Dorp (Jan van) gevangen, 526.
Dorſten (Claes van) in ſoldye van de Stadt, 516.
Doye (Geryt) Ouderman, 470.
Drakenborch (Eerſt van) Schepen, 45. 86. Borgermeeſter, 120. 431. zeit het Raadtſchap van den Biſſchop op, 385. Zegsman tuſſchen de Vrouw van Brederode en Reinier van Broekhuiſen, 218. wegens de Ridderſchap afgezonden aan den Biſſchop, 248. gezonden op den dagvaard te Ooſtbroek, 457. wykt uit de Stadt, 509.
——— (Frederik van) Schepen, 2. Raadt, 105.
——— (Jan van) Zegsman tuſſchen de Vrouw van Brederode en Reinier van Broekhuiſen, 218. wegens de Geeſtelykheit afgezonden aan den Biſſchop, 248. op den dagvaard te Harderwyk, 261.
Draperyen, ziet *Lakendraperyen*.
Driebergen (Jacob van) gezonden naar den dagvaard te Harderwyk, 261.
Dugoſpre (Boudewyn) Pleitbeſorger te Mechelen, bediend de Stadt, 134.
Duitſche Ordre (Ridders van de) voorrechten beveſticht, 239.
Dwersdyk betaald brandſchatting, 529.
Dyepenbroick (Jan van) Ouderman, 469.
Dyrck Aerntsze, Ouderman, 47. 128.
—— Claesze, Ouderman, 469.
—— Dyrkxze, Ouderman, 3. 73. 144. 300. Raadt, 211. 431.
—— Eelgysze, Raadt, 431.
—— Gelysze, Ouderman, 144. 213.
—— Gerbrantsze, Ouderman, 47.
—— Hubertsze, Ouderman, 88. 213. gedoodt, 534.
—— Hubertsze in ſoldye der Stadt Utrecht, 516.
—— Mourysze, Ouderman, 87.
—— Willem Huberts zoons zoon, Raadt, 432.
—— Willem Tylmans zoons zoon, Ouderman, 88.

E.

Eck (Bartelmeus van) Ouderman, 433.
Eem (Gheryt wt den) gedoodt, 504.
Eem (Huis ter) ingenomen, 517.
Eemskerk (Geryt van) Raadt, 469.
Egbert Rutgertsze, Raadt, 46. 87. 469. Ouderman, 144. 203.
Egmont (Frederik van) verzoent met de Stadt Utrecht, 28. doet Utrecht den oorlog aan, 512.

Egmont (Jan van) tracht te vergeefs Hoorn in te nemen, 306, 307. koopt Purmerent, 500.
—— (Willem van) wil Voogd zyn over de Kinderen van Adolph van Gelre, 260.
Elyas Ryqwynsze, Raadt, 46.
Emmeneſſe ingenomen en verbrand, 533.
Emont Ghysbertsze, Ouderman, 144. 433.
Endoven (Jan Willemsze van) Ouderman, 47.
Erfrenten hoe af te koopen, 5.
Eugubio (Antonius en Petrus de) Procureurs te Romen, bedienen de Utrechtſche, 373. 461.
Everdingen (Beernt van) de Stadt verboden, 98. herſteld en Raadt, 160. 176. 299. Borgermeeſter, 469. afgezonden naar den Aartshertog Maximiliaan, 519.
Evert Ghysbertsze, Ouderman, 129. 161.
Ewout Rutgersze, Raadt, 469.
Exue (recht van) te Utrecht niet in gebruik, 122. 123. 421.
Eyll (Vincentius de) gevolmachticht van de Utrechtſche te Romen, 373.

F.

Filips Beerentsze, Ouderman, 73.
Florys Ghysbertsze, Raadt, 87. Ouderman, 128. 300.
Folken Jansze, Raadt, 2. 143. 469.
Foreeſt (Herpert van) gevangen, 526.
Foyck (Cornelis) Ouderman, 73. 106. 144. 433. Overſte Ouderman, 213. in den ban gedaan, 337.
Foyt (Hughe) Raadt, 2. 105. 212. Ouderman, 73. 433.
—— (Jan) Ouderman, 72, 105. 212. Raadt, 142. 431.
—— (Lambert) wykt uit Utrecht, 510.
—— (Willem) Raadt, 46. Overſte Ouderman, 88.

G.

Gaſthuizen of erven de goederen der afgeſtorvene, 6.
Geeſtelyken mogen geene goederen erven, 52. geſchiedt inbreuk in hunne rechten door Biſſchop David, 167. hangen de Stadt aan tegens den Biſſchop, 363. 407. een ſchadeloos-brief gegeven, 364. trachten den Biſſchop met de Stadt te verzoenen, 376.
—— (voor) te houden de Penitenten van S. Franciscus Ordre, 71.
Gelderſche, verboden te Utrecht te komen, 96. oneenig, 460. geven bekommering in het Sticht, 260, 261. 301. rechten verwoeſtingen aan in Holland, 417.
Gelds waarde, 241.
Geleyde hoe verleend, 282.
Gent (Dirk van) Raadt van de Schive, 100. 109.
Gerit Cornelisze gevangen, 526.
—— Hughensze, Ouderman, 47. 87.

Gerit Jan Dyrkx zoons zoon, Ouderman, 161. 433.
—— Jansze, Ouderman, 87. wykt uit de Stadt, 510.
—— Petersze, Ouderman, 160.
—— Victoersze, Ouderman, 470.
—— Woutersze, Raadt, 72. 160. Ouderman, 106.
Gerona (Johannes) Procureur te Romen, bediend de Utrechtsche, 373. 379.
Gevangenen (tot de) geenen toegang te hebben, 188.
Gewichten bepaald, 89. 90.
Geyn (het) vervallen, 439.
Gheer (Adriaan van) Ouderman, 471.
—— (Jacob van) Raadt, 2. Ouderman, 106. 144.
—— (Jacob Jacobsze van) Raadt, 72. Ouderman, 300. 470.
Gheldolf Geritsze, Ouderman, 73. 144. 212. 432.
Ghent (Henrik van) Borgermeester, 46. Schepen, 86. 159. 298. 468. afgezet, 168. wykt uit de Stadt, 509.
Gheßteren (Claes van) Ouderman, 128.
Ghye, Bisschops privilegie, 343.
Ghysbert Bartensze, Ouderman, 160.
——— Bartoutsze, Ouderman, 47. 87. 432.
——— Brantsze, Ouderman, 48. 73. 88. 433.
——— Claasze, Raadt, 104. Ouderman, 161. 300. 470.
——— Gelysze in foldye van de Stadt, 516.
——— Godevaertsze, Ouderman, 47.
Ghysbert Henriksze, Raadt, 46. 87. 142. 431. Ouderman, 300.
——— Ponsiaensze, Ouderman, 3. 106. 212. Raadt, 143. 431.
——— Rutgersze, Ouderman, 128. 161.
——— Thomas Rutgersze, Raadt, 159.
——— Thomasze, Schepenklerk verlyft zyn ampt op zynen zoon, 282. zeit den Bisschop den eedt op, 385.
——— Woutersze, Ouderman, 212.
Gilden hoe veel te waken, 215.
Goch Pleitbezorger te Keulen, de Stadt te bedienen tegens den Bisschop, 326. 333.
Godert Peter Faessen zoon, Ouderman, 3.
—— Petersze, Raadt, 2. 72. 105. 211.
Goes (Rolof) Ouderman, 88. 213.
Goud hoe te bewerken, 63, 64.
Goyert Henriksze, Ouderman, 470.
Grave (Aernt de) wykt uit de Stadt, 510.
Grawert (Beernt) Schepen, 45. 86. Ouderman, 144.
Groenenberch (Egbert van) Schepen, 299. 468.
——— (Geryt van) Ouderman, 432.
Groenevelt (Beernt van) Schepen, 299. Raadt, 469.
——— (Filips van) Raadt, 2.
——— (Jan van) Ouderman, 169.
Groningen tracht den Bisschop met de Staaten te verzoenen,

nen, 176. zent afgezanten op den dagvaard te Harderwyk, 261. verzocht te komen op den dagvaard aan de Putkuip, 264.
Gruter (Evert die) wykt uit de Stadt, 510.
——— (Ghysbert die) Raadt, 469.
——— (Herman die) wykt uit de Stadt, 510.
——— (Roelof die) wykt uit de Stadt, 510.
Grys (Evert) in soldye van de Stadt, 516.

H.

Haaften (Walraven van) komt de Weduwe van Reinier van Brederode te hulp, 205.
Hackert (Tyman) Ouderman, 47.
Haer (Gysbert van der) wykt uit de Stadt, 510.
Haerlem (Zeger van) Klerk, 326.
Hagben (Bartholdus van) overgeleverd aan den Officiaal, 166.
Halewyn (Johan van) brengt Reinier van Brederode by Hertog Karel, 23.
Ham (het Huis ten) waar gelegen, 315. ingenomen, 514.
Hamelenberch (Ghysbert van) Raadt, 87.
Hamerstein (Jan van) Schepen, 1. 86. 127. 159. 298. gestoort in het bezit zyner thienden, 252, 253, 254. herstelt, 255.
Harbort (Tyman) Maarschalk doet indracht in de voorrechten van de Bildt, 185, 186.
Harderwyk (te) eene dagvaard gehouden, 261.
Hasert (Beernt) Ouderman, 3. 72. 105. 142. 212. 432.
Haze (Jan die) Raadt, 431.
Heer (Dirk) Raadt, 72. 469. Ouderman, 129. 300.
Heerman (Floris) gevangen, 526.
Heersel (Tyman van) Raadt, 87.
Heesboem (Johannes) gevolmachtigde van de Utrechtsche te Romen, 373.
Helsdingen (Steven van) Ouderman, 470.
Hennip-markt, 130.
Henrik Ghysbertsze in soldye van de Stadt, 516.
——— Jacobsze, Ouderman, 47. 73. 88. 161. 300. Raadt, 431.
——— Jansze, Ouderman, 144.
——— Pouwelsze in soldye van de Stadt, 516.
——— Stevensze, Ouderman, 3. 105. 160.
——— Willemsze, Raadt, 211. 431.
——— Woutersze, Ouderman, 88.
Henrikus-Nobel hoe veel waerdig, 241.
Herbergen niet te houden op Stadts Singels, 215.
Herman Beerntsze, Ouderman, 433.
——— Evertsze zeit den eedt op aan den Bisschop, 385.
——— Petersze, Raadt, 469.
——— Symonsze wykt uit de Stadt, 510.

Herman van Heſſen tot Landvoogdt van Keulen aangenomen, 115.
—— Wyckmansze, Raadt, 46.
Hermelen (het Huis te) ingenomen, 514.
Heſſel (Claes van) in ſoldye van de Stadt, 516.
Heyde (Adriaen Ghysbertsze van) Ouderman, 300.
Heykeren (Jorden van) in ſoldye van de Stadt, 516.
Heyligenlande (Arnt Willemsze van den) Raadt, 72. Schepen, 127. Ouderman, 213.
Heynricus (Arnoldus) Deken van Xanten, 361.
Hilverſom betaald brandſchatting, 529.
Hoekſche en *Cabeljauwſche* oneenigheden, 417, 418. 497. 498.
—— gebruiken den raadt van Jan van Montfoort, 418.
Hoet (Ghysbert) Raadt, 2, 127. 160. 249. 469.
Hof-goederen door den Biſchop niet te misbruiken, 378.
Holland (in) verwoeſtingen aangerecht, 417.
Hollanders vorderen den Tol te Weeſp, 100. hunne verſchillen met het Sticht af te doen, 263. en volg. doen de Stadt Utrecht den oorlog aan, 515. trekken tegens de Utrechtſche te veld, 524. overwonnen, 525, 526. nemen wrake, 532. nemen in Emmeneſſe, Baarn en Soeſt, 533. verſlaan de Utrechtſche, 533.
Honden niet te houden, 202.
Hooge-Schoole op te rechten, 5.
Horſt (Arnt van der) Raadt, 46. 127. Ouderman, 87.
—— (Dirk van der) Landdroſt, 414.
—— (Simon van der) Procucureur te Keulen, 326.
Houdaen (Johannes van) gevolmachtigde van de Stadt om den Biſſchop te verzoenen, 450.
Houten (Jan van) Ouderman, 88.
Hove (Adam van) wykt uit de Stadt, 510.
—— (Arnt van) Ouderman, 3. 212. 470. Overſte Ouderman, 73. Raadt, 105. Schepen, 142.
Hubert Coenraetsze, Raadt, 104. Ouderman, 300.
—— Jacobsze, Schepen, 86.
—— Jansze, Ouderman, 3. 212.
Huesden (Dirk van) Prieſter, recht een Capel op in de Weerd, en moeyelykheit daar over, 289, 290. en volg. 323. in de Stadt te mogen komen, 445. noit gebannen, 447.
—— (Henrik van) Raadt, 160.
—— (Jan van) Raadt, 2.
Hugbe Jansze, Ouderman, 470.
Huwlykſche voorwaarden aan te brengen, 108.

J.

Jacob Claesze, Raadt, 46. Ouderman, 88.

Jacob Egbertsze, Raadt, 87.
—— Ghelysze, Ouderman, 161.
—— Gherytsze, Raadt, 127. 160. 468.
—— Henriksze, Ouderman, 73. 213. 432. Raadt, 105. 143.
—— Jacob Willems zoons zoon, Ouderman, 471.
—— Jacobsze, Ouderman, 47. 432. Raadt, 87. 212. Schepen, 142. afgezonden naar den Biſſchop, 167. 379. naar den Aarts-hertog Maximiliaan, 239.
—— Jan Wegensze, Ouderman, 433.
—— Jansze, Raadt, 105. Ouderman, 432. 471.
—— Reyersze, Ouderman, 300.
—— Willemsze, Raadt, 105. Ouderman, 144.
S. Jacobs Kerk (in de) hoe de Aalmoeſen vergadert wierden, 4.
Jan Arntsze, Ouderman, 73. 128. 212. gevangen, 526.
—— Berentsze, Ouderman, 470.
—— Claisze, Ouderman, 300.
—— Dyrksze, Ouderman, 47.
—— Egbertsze, Ouderman, 3. 106. 161. 300.
—— Egbertsze die Verwer, Ouderman, 161.
—— Ghysbertsze, Raadt, 46. 127. 160. 299. 469.
—— Herbortsze, Ouderman, 161.
—— Jacob Peters zoons zoon, Raadt, 46. Ouderman, 88. 128.
—— Joeſten, Ouderman, 73. 106.
Jan Kortgensze, Raadt, 2. 143. Ouderman, 73. 106. 213.
—— Lourensze, Ouderman, 3.
—— Ludolfsze, Raadt, 87. Ouderman, 213.
—— Luytgensze, Raadt, 47. 128.
—— Nuwe zoon, in ſoldye van de Stadt, 516.
—— Peter Huberts zoons zoon, Ouderman, 129.
—— Petersze, Ouderman, 3. 73. 129. 213. Raadt, 87. 469. dootgeſlagen, 504.
—— Pontiaansze, Ouderman, 48. 88. 129. Raadt, 299. 469.
—— Reyersze, Ouderman, 3. Raadt, 299.
—— Thomasze, Raadt, 72. Ouderman, 128.
—— Tymansze, Raadt, 211.
—— Wernartsze, Ouderman, 48. 106. 144. 213.
—— Zegersze Klerk, 326.
S. Jan (geſchillen tuſſchen den Prooſt en het Capittel van) vereffent, 126. 139.
Joeſt Dyrcxze, Raadt, 143. 211. 431.
Jonge (Evert die) Raadt, 142.
—— (Jan Edinoxzoon die) Ouderman, 470.
—— (Wouter die) Ouderman, 4. 106. 161. 167. wykt uit de Stadt, 510.
Jubel-jaar gehouden, 188.
Juſtfaas (Florys van) Raadt, 2. 87.
—— (Loef van) Schepen, 2. 468. Raadt, 160. wykt uit de Stadt, 509.
—— (te) een brug geleit, 76.

BLADWYZER.

K.

Karel de Stoute verkrygt Gelderland, 97, 98, 99. tracht den titel van Koning te krygen, 99. ſteld in het Parlement te Mechelen, 107. belegert Nuys, 115. overleden, 162.

Katgen (Henrik) Klerk, 326.

S. Katryne Gaſthuis, wie daar in gebracht en hoe beſtierd, 274. oneenigheden tuſſchen de Conventualen, 275.

Katryne Poort bewaar-plaats van Stadts brieven, 77.

Kerk (Dirk en Willem van der) wyken uit de Stadt, 510.

Kerken en *Kerkhoven* vryplaatzen, 38.

Kerſpel-kerken (in de) hoe te luiden over de dooden, 64.

Keulenaars geenen byſtand te doen, 116.

Keulens Gerechts-hof, waar haar zit-plaats, 358.

Keyſer (Frederik) Klerk, 326.

Keyſerryk gekocht voor de Stadt, 96.

Kleef (Jonkheer Engelbrecht van) komt te Utrecht, 534. op welke voorwaarden ontfangen, 535, waarom aangenomen is, 544,

Klokkeſlagers aangeſteld, 441.

Knoip (Ecter) wykt uit de Stadt, 509.

——(Henrik) Overſte Ouderman, 47. Schepen, 86. 127. 159. afgezet, 169.

——(Jan) Raadt, 143.

Knyff (Gerit) Borgermeeſter, 1.

Knyff (Gerit de Jonge) Schepen, 2. 104. Borgermeeſter, 72.

——(Jan) wegens de Geeſtelykheit afgezonden naar den Aarts-hertog Maximiliaan, 519.

——(Jan) Schepen, 45. 86. 431. Borgermeeſter, 127. afgezet, 169. wykt uit de Stadt, 510.

——(Jonge Jan) Ouderman, 143.

Koerntgen (Henrik) Ouderman, 144.

Koevoet (Mattheus) Raadt, 160. 299. Overſte Ouderman, 470.

Koolmaat hoe te bedienen, 262.

Korſtgen Ghysbertsze, Ouderman, 144.

Kraan (Geryt die) Ouderman, 88. 433. Raadt, 143. 212. 469.

——(Ghysbert die) Raadt, 105. Schepen, 142.

——(Mattheus de) gedoodt, 534.

——(Roelof die) Raadt, 2.

Kreyck (Gheryt) Ouderman, 88.

Kroick (Herman) Raadt, 2. 143. Ouderman, 73. 300. 470.

——(Jonge Herman) Raadt, 431.

Krom (Jan) Raadt, 87.

Kruis-Gaſthuis, dooden te begraven, en wanneer geſticht, 192. hoe de Godsdienſt daar te oeffenen, 195. Capel en Autaaren in gewyet, 198.

Kuper Krygs-overſte onder Bis-

Biſſchop David, 511.
Kuylenborch (Gerard tot) onvreede op de Utrechtſche, 206, 207, 208.
Kyenboom (Claes Dyrksze van den) Ouderman, 162.

L.

Laar (Jacob van der) Raadt, 431.
Lakendraperyen opgerecht, 83. begunſticht, 95. ordonnantie op dezelve, 110.
Lakenen waar verkocht, 111.
Lalain (De) Stadhouder van Holland trekt tegens de Utrechtſche te veldt, 523, 524. verſlaagen, 525.
Langerack (Ghysbert van) wykt uit de Stadt, 510.
Lange vliet niet te ſchouwen door den Maarſchalk, 101.
Lantscroen (Adriaan van) Schepen, 104. 142.
——— (Jan van) Raadt, 47. 87. 299. Ouderman, 128. Borgermeeſter, 159. 468. Segsman tuſſchen de Vrouwe van Brederode en Reinier van Broekhuiſen, 218. toegeſtaan de Gelderſche te bezetten, 301. in den ban gedaan, 337.
Lauwen Dirksze in ſoldye van de Stadt, 516.
Lavennis (Melaeſs van) uit de Stadt te blyven, 184.
Lederdam (Jan Petersze van) Ouderman, 213.
Leege Knapen hoe hunnen dienſt waar te nemen, 209.
Leengoederen hoe te erven, 286.
Leerbroek betaalt brand-ſchatting, 529.
Leerdam ingenomen door de Gelderſchen, 417.
Legbe (Henrick Petersze die) Ouderman, 470.
Leiden ingenomen door de Hoekſche, 496.
Lent (Jan van) Ouderman, 88. 128. 161.
Lewe hoe veel waerdig, 241.
Lewen (Jan van) Ouderman, 72. 128.
Lewenberch (Henrik van) Ouderman, 4. Schepen, 71. 142. 211. wykt uit de Stadt, 510.
Lichtenberch (Braem van) Raadt, 127.
——— (Eerſt van) Schepen, 142. 211. 431. wykt uit Utrecht, 509.
——— (Jan van) Schepen, 299.
Limborch (Cruys van) in ſoldye van de Stadt, 516.
Linteloo (Adam van) geſchreven door den Raadt van Utrecht, 415.
Lochorſt een aanzienlyk Geſlacht van het Sticht, 32.
——— (Gerrit van) geſchiet indracht in zyne heerlykheit van Slydrecht, 32.
——— (Ghysbert van) 232. verzocht te Romen de zaaken van de Utrechtſche te bevorderen, 438.
——— (Herman van) Deken van Oudtmunſter, verzocht Stadts zaken te Romen te bevorderen, 438.
——— (Jan van) Ouderman, 3. 161.
— — (Willem van) Schepen, 71. 169. 298. 468.

Over-

Overſte Ouderman, 128. 160. afgezet, 169. ſteldt zich tegens den Borchgraaf, 506.
Lodewyk de elfde, Koning van Vrankryk, ſtaatkundig, 544. trouwloos, 545.
Loenen (Henrik van) Raadt, 2. Ouderman, 73. 106. 144. 213. 432.
——— (Jan van) Ouderman, 4. 471.
——— (Tyman van) Klerk, 326.
Loenreſloot betaald brandſchatting, 529.
——— (Daniel van) klaagt over indracht in zyne heerlykheit Papencop, 142.
Loosdrecht betaald brandſchatting, 529.
Loot zilver (de waarde van een) 438.
Lopik betaald brandſchatting, 529.
Lovatis (Dominicus de) gevolmachticht van de Utrechtſche te Romen, 373.
Luvenes (Mr. Nyclaes van) weer in de Stadt te mogen komen, 474.

M.

Maaltydt door de Stadt gegeven, 267.
Maarſchalken doen indracht in Stadts rechten, 151. 251, 252, 253. 260. hunne mishandelingen, 462. 465.
St. Maartens Gaſthuis een Capel, 291.
Maern (Arnt van der) Ouderman, 128. Raadt, 299. wykt uit de Stadt, 510.
Maech (Peter) Ouderman, 3. 44. 213. 470.
Maes Willemsze, Ouderman, 105. wykt uit de Stadt, 510.
Makelaar op het Zout aangeſtelt, 172.
Malſen (Pouwels van) Schepen, 46. 127. Overſte Ouderman, 88. wykt uit de Stadt, 510.
Man (Henrik de) in ſoldye van de Stadt, 516.
Marke (Willem van) vermeeſtert Luik, 544.
S. Marie Capittels goederen bezwaard in Gelderland, 416.
Marsluiden den Plompentoorn te onderhouden, 28.
Maſch (Jan van) Ouderman, 48. 88. Raadt, 127. 160. Overſte Ouderman, 301. in den ban gedaan, 350. gezonden op den daghvaard te Ooſtbroek, 457.
Matbys Lambertsze, Ouderman, 88.
Maximiliaan Aarts-hertog van Ooſtenryk, komt in Holland, 239. beſchuldicht de Utrechtſche van wan-gedrag, 267. komt weer in Holland, en waarom, 437. 441. geeft bekommering aan Rhenen, 449, 450. verſtoort op de Utrechtſche, 471. verſtoort op de Hoekſche, 498. zyne verrichtingen in Holland, 499, 500. zyn eiſch van de Utrechtſche, 501. bewillicht in het ontzeggen van Utrecht, 505. keert naar Braband, 515. op welke voorwaarden zich met Utrecht wil ver-

verzoenen, 521. oorlogt met Vrankryk, 544.
Meerloo (Ghysbert) Notaris, 326. gezonden naer Keulen, 346. in Stadts dienſt gebruikt, 446. 453.
Meerten (Eerſt van) afgezonden van den Biſſchop naar Utrecht, 531.
Mekeren (Jan) klaagt aan den Biſſchop over de Stadt Utrecht, 323. weer in de Stadt te mogen komen, 445. 459.
Melling (Lambert) Overſte te Yſſelſtein, 526.
Merten Jacobsze wykt uit de Stadt, 510.
Merwyk (Henrik) in ſoldye van de Stadt, 516.
Meyns Rotarsze, Ouderman, 3.
Middachten (Jan van) Opperbevelhebber te Montfoort, 515. gevangen, 517.
Milet (Jan) Raadt van de Schive, 109. uit de Stadt te blyven, 184.
Min (de nieuwe) te leyden in Stadts gracht, 409.
Mitibes (Gerwinus) Procureur te Romen, gevolmachticht van de Utrechtſche, 373.
Molenair (Steffen) in ſoldye van de Stadt, 516.
Molendino (Thimannus de) Prieſter, 327.
Monaſterio (Bernardus de) Klerk, 326.
Mont (Gheryt) Raadt, 432.
——— (Jan) Ouderman, 73. 106.
Montade, 39.
Montfoort (Jan Borchgrave van) Leenman van den Biſchop, 126. Segsman tuſſchen de Vrouw van Brederode en Reinier van Broekhuiſen, 218. wordt niet erkent voor een Hollandſch Edelman, 201. tot Hooftman en Capitein te Utrecht aangenomen, 231. Stadts voorſpraak by den Aarts-hertog Maximiliaan, 239. waarſchouwt de Utrechtſchen, 240. verzocht te Utrecht te komen, 278. 436, 437. 443. helpt de Hoekſche in Holland, 418, 419. gebannen uit Holland met verbeurte zyner goederen, 420. 500. verzocht niet te Wyk te komen, 467. niet te vrede over het beſluit van den Raadt te Utrecht, 503. gehaat van den Biſſchop, 504, 505. wapent zich tegens de gemeente te Utrecht, 506. houdt de Stadt in, en verjaagt zyne tegenpartye, 507. groote vyand van den Biſſchop, 523. trekt de Hollandſche tegen, 525. hoe veel van de gevangens hadt, 527.
Montfoort (Willem van) Segsman tuſſchen de Vrouw van Brederode en Reinier van Broekhuiſen, 218.
——— (Zweder van) toegeſtaan de Gelderſche te bezetten, 301. in ſoldye van de Stadt, 516. 525.
Montwyck (Dyrk van) Ouderman, 73. 129. 161. 471.
Mulart (Gerrit) Maarſchalk, doet indracht in Stadts rechten, 80. 82, 83. 103.
Mynden (het Gerecht van) betaald brandſchatting, 529.

N.

Naarden ingenomen, 531, 532.
Nachtwaak in de Voor-ſteden opgerecht, 166.
Neel (Dirk van) Krygs-overſte van Biſſchop David, 511.
Nes (Henrik van) Ouderman, 105. 160. 300. 470.
Nichtevecht betaald brandſchatting, 529.
Nieuwe Gracht verdiept, 74.
Nillis (Johannes) Procureur te Romen dient de Utrechtſche, 370.
Noerde (Elyas van) Ouderman, 144.
Noorde (Claes van) gezonden op den daghvaard te Harderwyk, 261.
Noordeloos betaald brandſchatting, 529.
Nuys (Oeter van) in ſoldye van de Stadt, 516.
Nyenrode (het huis van) ingenomen door de Utrechtſchen, 514.
——— (Ghysbert van) wykt uit de Stadt, 509.
Nyevelt (Bartelmeus vau) Ouderman, 4. Raadt, 72.
——— (Henrik van) Ouderman, 48. Raadt, 87. Schepen, 127. 159. helpt Leyden innemen, 497. gebannen uit Holland, 500. helpt den Borchgraaf tegens de gemeente, 506 507.
——— (Jacob Henrikze van) baſtart, Raadt, 469.
——— (Roelof van) Borgermeeſter, 159. 468. Schepen, 298. in den ban gedaan, 337. gezonden op den dagvaard te Ooſtbroek, 457. wykt uit de Stadt, 509.
Nyewaal (Baltafar) wykt uit de Stadt, 510.
Nys (Johannes) Prooſt van S. Jan, gevolmachticht door de Utrechtſche te Romen, 461.

O.

Odyk betaald brand-ſchatting, 529.
Oerd (Elias van) wykt uit de Stadt, 510.
Olb (Johannes de) Meeſter van de Duitſche Orde, 275.
Olborgen (Bertram van) geſchreven over het bezwaaren der Thienden van S. Marie, 416.
Oorvedes brief, 313, 314.
Oproer te Utrecht, 506. en volg.
Orzoy (Bernard de) Procureur te Keulen, 326.
Oude gracht verdiept, 57. hoe en door wie, 58, 59. keure op dezelve, 60, 61.
Ouderkerk betaald brandſchatting, 529.
Oudermans recht (Ordonnantie op het) 545.
Oudewater (Herman van) Ouderman, 3.
——— (Pieter Hermansze) Vicarius van S. Jan, 326.
Outbuyſen betaald brandſchatting, 529.
Overmeer betaald brand-ſchatting, 529.
Overſten eene tabbaard gegeven, 162. zilvere covels te dragen, 162. in den ban gedaan. Ziet *David*, niet meerder acht jaaren te

wachten eer weer Overſten konnen worden, 430.
Overweesel (Claes van) in ſoldye van de Stadt, 516.
Overysſelſche Steden trachten den Biſſchop met de Stadt Utrecht te bevreedigen, 171. 513. 519.
Oy (Harbern van) Droſſaart te Buuren geſchreven over zekere gevangens, 311.

P.

Pallaes (Florys van) Ouderman, 161. Overſte Ouderman, 161. gezonden naar den Aarts-hertog Maximiliaan, 239. naar den Biſſchop, 249. op den daghvaard te Ooſtbroek, 457. Borgermeeſter, 298. Raadt, 469. in den ban gedaan, 337. uit de Stadt geweken, 509.
——— (Hubert van) Raadt, 2.
——— (Loef van) Schepen, 211.
Parma (Nicolaus de) Procureur te Romen gevolmachticht van de Utrechtſche, 373.
Paſſert (Herman) Ouderman, 106.
Pauwe (Bartout) Ouderman, 3. 72. 128.
Payement hoe gangbaar, 240.
Peſtilentie (voorziening tegens de) 112.
Peter Dyrck Tylmans zoons zoon, Ouderman, 47.
—— Gerritsze, Raadt, 46. 105.
—— Henriksze, Ouderman, 143.
Peter Heymeriksze, Ouderman, 87.
——— Jansze, Raadt, 2. 127.
Pickers ſchild hoe veel waerdig, 241.
Planta (Coronatus de) Procureur te Romen dient de Utrechtſche, 370.
Plompe Tooren waar toe diende, 27.
Poelgeeſt (Roquyn van) Stadts Advocaat, 439.
Poelwyck (Ryqwyn) te handelen wegens de Stadt met den Biſſchop, 450.
Poſtulaat gulden hoe veel waerdig, 242.
Pot (Pieter) Raadt, 46. 105. Schepen, 142. wykt uit de Stadt, 510.
Potage (Mr. Anthonis) uit de Stadt te blyven, 584. weer in te komen, 474. van Biſſchop David afgezonden naar den Aarts-hertog Maximiliaan, 519.
Preys (Beernt) Aalberts zoon, Schepen, 71. 104. 159. gezonden naar Biſſchop David, 167. 379. naar den Aarts-hertog Maximiliaan, 501. Borgermeeſter, 432. wykt uit Utrecht, 509.
Purmerent ontnomen aan Jan van Montfoort, en aan wien gegeven, 500.
Putkuyp (op de) eene daghvaard gehouden, 263.
Pyl (Warmbout) Ouderman, 106.

Q.

Quynt (Willem) Ouderman, 87. 128.

R.

Raaden der Stadt voorzien zich van geweer, 240. uit de Stadt afgezonden wordende hunne koſten goed te doen, 262. in den ban gedaan, 337. 350. Ziet vorder *Utrechtſche*.
Raadt beſchermt niet alleen hunne borgers, maar ook hunne inwooners, 411.
Raesvelt (Aernt van) in ſoldye van de Stadt, 516.
Raepborſt (Jan van) Raadt, 469. wykt uit de Stadt, 509.
Ram (Arnt) Overſte Ouderman, 4. Raadt, 72. 143. 212. Schepen, 104.
Ranſt (Jan van) gezonden met krygs-volk naar Holland, 498.
Recht van de Schyve, 109.
Renes (Jan van) Raadt van de Schive, 109. zeit op zyn Raadtſchap aan den Biſſchop, 385. wykt uit de Stadt, 509.
Reneſſe (Jan van) Jans zoon, Schout, 176. wykt uit de Stadt, 509.
Renes, ook *Rynes* van Baar (Jan van) Schepen, 127. 431. Borgermeeſter, 211. in den ban gedaan, 337. gezonden op den daghvaard te Coten, 379. naar den Aarts-hertog Maximiliaan, 501. wykt uit de Stadt, 509. komt by den Biſſchop, 511.
——— van Wulven (Jan van) wegens de Ridderſchap afgezonden aan den Biſſchop, 248. wykt uit de Stadt, 509.
Rewyck (Hillebrant van) Ouderman, 4.
Reyer Willemsze, Ouderman, 73. 212.
Reyger (Ghysbert die) Ouderman, 47.
Rhenen haare gebreken tegens de Hollanders in te brengen, 267. verzocht te Coten te komen, 379. byſtand toegezeit, 449.
Ridderſchap klaagt over den Biſſchop, 167. verzocht eenige te Coten op den daghvaard te zenden, 379.
Rider hoe veel waerdig, 241.
Rins-gulden hoe veel waerdig, 241.
Robbert van Beyeren Keurvorſt verſtooten van de Keulenaars, 115.
Rodenborch in ſoldye van de Stadt, 516.
——— (Alfar van) Raadt, 2. 127. 160. 469.
——— (Jan van) Ouderman, 48. 129. 161. 300. 471.
Rodolfs Biſſchops t'Utrecht privilegie, 345.
Roeck (Claes) wykt uit de Stadt, 510.
——— (Henrick) Ouderman, 432. wykt uit de Stadt, 510.
Roede (Bernard) Vicarius van S. Jan, 326.
Rolof Ghysbertsze, Ouderman, 128. 160. 300. 470.
Romer (Jan) Ouderman, 3. 106. 144. Raadt, 72. 211.
Roſſem (Hildebrand van) mishandelt door den Maarſchalk, klaagt aan de Staaten, 423, 424.
Rotterdam geſchreven over het recht van Exue, 421.

Rover (Johannes de) Klerk, 326.
Royen (Willem van) gedoodt, 534.
Ruiter (Nicolaas de) verzocht door de Utrechtſche tot voorſpraak by den Aartshertog Maximiliaan, 269. 399.
Rutergeſellen wie, 503.
Rutingen wie, 145.
Ruwiel betaald brand-ſchatting, 529.
Rwſcb (Alfar) Schepen, 47. 127. 159. wykt uit de Stadt, 509.
—— (Arnt) Ouderman, 300. Schepen, 468. gedoodt, 534.
—— (Dirk) Raadt, 46. 87. 127. 160. 299.
—— (Jacob) wykt uit de Stadt, 509.
—— (Pete) Ouderman, 48. Schepen, 86. Raadt, 142.
—— (Jonge Peter) Ouderman, 161.
Rycout Evertsze, Ouderman, 471.
—— Gheritsze, Ouderman, 48. 106. 433.
—— Lubbertsze, Ouderman, 300.
Ryck (Claes die) Ouderman, 128. 160. Raadt, 299. 468.
Ryet (Elyas van) Ouderman, 213.
Ryn (Adriaan van) Schepen, 104.
—— (Aelbert van) Raadt, 127.
—— (Gerit van) Geritsze, Raadt, 46. 105. Borgermeeſter, 143. Schepen, 211. wykt uit de Stadt, 509.
—— (Gerrit van) Schout en Raadt van de Schive, 109. uit de Stadt te blyven, 184. weer in te mogen komen, 474.
Ryn (Harburn van) Raadt, 127. 212. 432.
—— (Herman van) Deken van St. Pieter, 139.
Rynckc (Jan van) in ſoldye van de Stadt, 516.
Rynwyck (Gerrit van) gevangen, 526.

S.

Saliſaart (Petit) Krygs-overſte, verſlaat de Amersfoordſche, 517.
Saluten nye Cronen ducaten hoe veel waerdig, 241.
Sas (Aalbert) wykt uit Utrecht 510.
Sas, ook *Zas* en *Zaſſe* (Dyrck) Raadt, 160. 299. Ouderman, 471.
Saſſe, ook *Zaſſe* (Ghysbert) Raadt, 212. 432.
Savagotti (Johannes) Procureur te Romen, bedient de Stadt, 373.
Scarpenborcb (Henrik van) Ouderman, 47. 160. Raadt, 86. 299.
Schade (Dyrck) Ouderman, 471.
Schadyck (Jan van) Raadt, 211. 431.
Schaert (Pieter) gevangen, 526.
Schaeyck (Evert van) wykt uit de Stadt, 510.
—— (Willem van) wykt uit de Stadt, 510.
Schatmeeſters-ampt. 517.
Scheel (Beernt) in ſoldye van de

de Stadt, 516.
Schepen (de oudſte) recht te houden als de Schout afweezend is, 429.
Schepenborgermeeſter by afzyn van den Schout neemt de Schepenen in den eedt, 175. 440. hoe gediendt, 209. heeft de ſleutel van de banklok, 213.
Schepenrecht (Ordonnantie op het) 545.
Scheydel-penningen geſlaagen, 210.
Scheydemaker (Jan van) Notaris, 326.
Schild (de waerde van een oude Vrankrykſche) 33.
Schive (Recht van de) 109. afgeſteld, 168.
Schot (Jan) Raadt, 46. 127. Ouderman, 88.
Schout (Jacob) Prieſter, 326.
Schout der Stadt Utrecht gevonniſt door den Raadt, 191. tydig te recht te komen, 428.
Schuerzack (Albertus) Notaris, 326.
Scroytgen (Peter) Ouderman, 128. 470. Raadt, 159.
Segvelt betaalt brand-ſchatting, 529.
Sem, ook *Zem* (Jacob) Ouderman, 3. 143. 212. 432. wykt uit Utrecht, 510.
Senden (Vrederik van) in ſoldye van de Stadt, 516.
Sevender (Steven van) wykt uit de Stadt, 510.
Signet van de Stadt, waar te leggen, 4.
Simon Claesze, Raadt, 2. 143. 299. Overſte Ouderman, 73. Schepen, 104.
Simon Claesze die Louwer, Ouderman, 161.
—— Dirksze, Ouderman, 300. 470.
Sixtus de vierde Paus verzoent de Utrechtſche met den Biſſchop, 471. 479. en volg.
Slewen (Henrik) Ouderman, 47. 433.
Sloyer (Adriaen) Ouderman, 470.
—— (Jacob) Raadt, 299. 469. gedoodt, 534.
Sluys (Simon van der) Domprooſt, 117.
Smail (Jan) Ouderman, 144. 212. 432.
—— (Jonge Jan) Ouderman, 300.
Snellenberch (Willem van) Schepen, 1. Schout, 27.
Snoick (Lubbert) Ouderman, 3. 88. wykt uit de Stadt, 510.
Soeſt, verbrandt, 533.
Speck (Otto) Procureur te Romen, dient de Stadt, 370.
Speys, Overſte onder Biſſchop David, 511.
Stadts ſchulden hoe in te vorderen, 36.
—— Leydekker hoe zyne bedieninge waar te nemen, 131.
—— Ponden (de waardye van) 139, 140, 141.
Stalbroeders de Stadt te ruimen, 530.
Steekſpel gehouden, 105.
Steen (Willem) Ouderman, 88. 128. 432.
Steenen in geld-boeten geſteld, 216.
Steenre (Willem van) Schepen, 19. 468. Borgermeeſter,

ſter, 299. in den ban gedaan, 350.
Steenrode (Willem van) wykt uit deStadt, 509.
Stel Jacob) gevangen, 56.
Stick (Goert) Ouderman, 470.
Stokmeeſters ampt, 517.
Strick (Jan) Vicarius in den Dom, 326.
Stryk ampt van Wolle en Linne Lakenen, 124.
Swanenburg (Vincent) Opperbevelhebber over de Ruiterye te Utrecht, 515. 525. hoe veel van yder gevangen hadt, 527.
Swartzenburch (Henrik van) Biſſchop te Munſter, verzocht door den Paus de geſchillen te Utrecht te onderzoeken, verſchoont zich, 396.
Swol tracht den Biſſchop met de Staaten te verzoenen, 176. 366. zent afgezanten op den daghvaard te Harderwyk, 261. op de Putkuip, 265. naar Utrecht, 321.
Sys-meeſteren. Ziet *Zys-meeſteren.*

T.

Taats (Arnt) Ouderman, 470.
——— (Henrik) Ouderman, 212.
——— (Splinter) Raadt, 211. 468.
——— van Amerongen (Jan) Schepen, 127.
Tafel goederen door den Biſchop niet te misbruiken, 378.
Thaborita (Henrik) wie geweeſt is, 296.
Thomas Arntsze, Raadt, 211. 431.
Tönis Jansze in ſoldye van de Stadt, 516.
——— Petersze, Ouderman, 3.
Trynde (Peter) Ouderman, 73. Raadt, 105. 143. 211.
——— (Tyman) Ouderman, 144.
Tulleman (Herman) gevolmachticht van de Stadt te Romen, 461.
Turf waar de Zys te betaalen, 187.
Tyman Ghysbertsze ter doodt veroordeelt, 509.
——— Ysbrantsze, Ouderman, 4. 106. 433. Raadt, 212. gezonden naar den Aarts-hertog Maximiliaan, 519. naar den Biſſchop, 530.
Tzwynen (Florentius) Klerk, 326.

U.

Uſſter (Tylmannus) Secretaris, gezonden naar Maximiliaan, 239. 501. 519. op den daghvaard te Harderwyk, 261. zeit op zyn eedt aan den Biſſchop gedaan, 385.
Utenenge (Melis) Maarſchalk doedt indracht in Stadts gerechtigheden, 258, 259, 260. 410. als mede in die van de Bilt, 284. 300. 303. zyne onrechte handelingen, 423. gevonniſt door de Staaten, 424. aangeklaagt by den Biſſchop, 462. komt te Wyk by den Biſſchop, 511.

Utenham (Frederik) verzocht te Utrecht te komen, 54. doet nadeel aan de Borgers, 252. en inwooners, 411. beklaagt zich ten onrecht aan den Biſſchop, 257. geſtraft door den Raadt, 314, 315. zyn huis ingenomen, 514.

Utenleen (Gherit) Ouderman, 73. 106. Overſte Ouderman, 144.

——— (Hector) Raadt, 160. wykt uit de Stadt, 509.

Utenmein (Dirk) Raadt van de Schive, 109.

Utenweerde (Jooſt Dirkze) wykt uit de Stadt, 510.

Uterweer (Dirk) uit de Stadt te blyven, 184. Vicarius van den Biſſchop, 293.

Utrecht (de Stadt) verzoent met den Heer van Yſſelſtein, 28. hoort onder de Duitſche natie, 48. heeft in huur de Tollen van den Biſſchop, 100. hoe te verzekeren voor overval en oproer, 213. 440. voorzien van wapentuig, 240. bloeit door den koophandel, 271. onder een interdict gebracht, 324. en volg. haare privilegien, 341. en volg.

Utrecht (Regeerders van de Stadt) verkoopen lyf-renten, 55. 75. verlegen om geld, hoe het zelve krygen, 96. 519. ſchryven aan Holland over Woerden, 78. aan Keulen over de gewichten, 91. hebben proces met den Heer van Waſſenaar over den Tol te Weeſp, 100. 106. ſchryven daar over aan de Overyſſelſche Steden, 107. 132. 136. oneens met den Biſſchop, en waar over, 164, 165. 167. beſtellen zelfs weer den Raadt, 168. geven hier van kennis aan den Biſſchop, 169, 170. 172, 173. verzoent met den Biſſchop, 177. en volg. doen bezending aan den Aarts-hertog Maximiliaan, 239. ſchryven aan Amersfoort en Rhenen over den Biſſchop, 249, 250. 366. ontſchuldigen zich by Maximiliaan, 267, 268, 269. 271. doen niets zonder raadt van den Borchgraaf van Montfoort, 278. 419, 420. in vriendſchap en vrede met den Koning van Vrankryk, 286, 287. oneens met den Biſſchop en waar over, 288. en volg. verſchoonen zich aan die van Campen, 318, 319, 320. in den ban gedaan, 324. beroepen zich aan het Hof te Keulen, 321. 349. geven daar van kennis aan den Biſſchop, 330. hunne bezwaaren, 340. ſchryven aan de Regeerders van Keulen, 346. 357. aan den Hertog van Kleef en den Deken van Xanten, 359. 361. geven een ſchaadeloosbrief aan de Geeſtelyken, 364. verliezen haar proces te Keulen, 366. 369. beroepen zich aan den Paus, 369. ſchryven aan den Biſſchop, 368. verzoeken de Ridderſchap en Steden op den daghvaard te Coten,

379. willen hunne zaak tegens den Biſſchop vervolgen in het Generaal Capittel, 384. verbieden de borgers Raaden te zyn des Biſschops, 385. ſchryven daar over aan den Biſſchop, 385. ſchryven aan Wyk, 386. 388. gedaghvaardt te Romen voor de Auditores rotae, 400. proteſteren tegens die rechtsvordering, 401. van den ban ontſlagen door den Abt van Egmont, 409. gehoorzamen aan de wil van den Paus, 445. 455. geven daar van kennis aan den Biſſchop, 446. doen aanbieding aan den Biſschop, 453. geven eene verklaaring omtrent Jan van Mekeren, 459. onderwerpen zich aan het goedvinden van den Paus, 477. geven geld aan den Biſſchop, 474. met hem verzoent, 475. en volg. ontheft van den ban, 479. waarom begeerden zich te verzoenen, 489. roepen hunne borgers van Leyden t'huis, 499. nauw verbonden met Amersfoort, 499. zoeken Hertog Maximiliaan te bevreedigen, 501. verzoeken de voorſpraak van den Biſſchop, 502. doen de Hollandſche ballingen uit de Stadt gaan, 502. nemen volk aan, 515, 516. vaardigen afgezanten naar Maximiliaan om vrede te maken en hunne verrichtingen, 519, 520, 521, 522, 523. verdragen zich met Amersfoort over de verdingen, 528. hoe veel ontfangen hebben van de brand-ſchattingen, 529. eyſſchen aan den Biſschop gedaan, 530. op welke voorwaarden Jonkheer Engelbrecht van Kleef, en waarom, aannemen, 535. 544. 546.

Utrechtſche, nauw verbonden met de Hoekſche, helpen Leyden inneemen, 497. hunne goederen in Holland beſlagen, 500. waar door groote ſchade lyden, 505. beoorlogt door Biſſchop David, 511. ſtellen zich in ſtaat van tegenweer, 512. neemen verſcheide Heerenhuizen in, 514. komen in oorlog met Holland, 515. trekken de Hollanders tegen, 524. overwinnen dezelve, 525, 526, 527. nemen Naarden in, 531. verlaten die Stadt, 532. verſlagen door de Hollandſche, 534.

V.

Vaart naer Vreeswyk verdiept, 74. hoe veel gekoſt, 76.

Vaartſche Sluis hoe te verwaren, 45.

——— Rhyn verdiept en verbetert, 279. hoe veel gekoſt, 281.

Vallendael (Claes van) Raadt, 46. 211. Ouderman, 106.

——— (Jan van) Raadt, 469.

Vallatariis (Gregorius de) te Romen gevolmachticht vande Utrechtſche, 373.

Vecht vaarbaarder te maken, 55. hoe verdiept, 55. ruimer gemaakt, 56, 57. hoe veel gekoſt, 59. Keuren op dezelve, 59, 60. komt het Sticht toe, 100. vry te bevaaren voor de Utrechtſche, 427.
—— (Heymeric over die) Ouderman, 73. 213. 471.
—— (Jacob over die) Raadt, 431.
—— (Jan over die) Schepen, 1. 71. 142. 211. Schout, 11. Borgermeeſter, 104. 164. Overſte Ouderman, 432. gevolmachticht om met den Biſſchop te handelen, 457. afgezonden naar den Aartshertog Maximiliaan, 519.
—— (Jan over de) wykt uit de Stadt, 509.
Vechten (de buuren van) niet gehouden den klokkenſlag te volgen, 305.
Vechteryen beteugeld, 232.
Veen (Jan van) Borgermeeſter, 2. 104. Schepen, 71. 142. 211. 468. wykt uit de Stadt, 509.
— (Ludolph van) Voorzitter in de Schive, 109. uit de Stadt te blyven, 184. weer in te komen, 474. gezonden te Ooſtbroek, 458.
— (Steven van) Ouderman, 129.
Veen en *Broeklanden* (verſchil over de) met Holland vereffent, 70.
Veenſpyck (Adriaan van) Ouderman, 212.
Velaer (Marten) verkoopt zyn Schout-ampt te Hoorn, 305, 306.
Velde (Rycout van) Ouderman, 72.
Vellich, 411.
Venſteren hoe te maken, 108.
Verkens niet te houden in kelders, 62.
Veylman (Henrik) in ſoldye van de Stadt, 516.
Vincent (Johan) Voorſpraak, bedient de Utrechtſche te Mechelen, 134.
Vinkeveen betaalt brandſchatting, 529.
——— (Jacob Jansze van) Ouderman, 3. 161. Raadt, 72.
Viſch hoe te verkopen, 216.
Vlam (Henrik) in ſoldye van de Stadt, 516.
Vleemſche Nobel hoe veel waerdig, 241.
Vleesbouwers, hoe te ſlachten en het vleeſch te verkopen, 492. en volg.
Voecht, ook *Voicht* (Frederik die) Overſte Ouderman, 3. 143. Schepen, 71. 104. 211. 468.
Voerde (Evert van) Schepen, 1. 71. 104. 211. 431.
—— (Frederik van) Raadt, 87. 127. Schepen, 159. 431. wykt uit de Stadt, 509.
—— (Godert van) Raadt, 469.
—— (Henrik van) Schepen, 2. 211. 431. Raadt, 72. 105. wykt uit de Stadt, 509.
Voerſt (Jan van) in ſoldye van de Stadt, 516.
Voet (Gherit) Ouderman, 3. 160. Raadt, 72. 127. 299. 468. Overſte Ouderman, 161. in den ban gedaan, 337.

Vogel (Jan) in ſoldye van de Stadt, 516.
Vogelkoopers, hoe te Merkt te ſtaan, 130.
Voicht (Sweder de) gezonden naar den Aarts hertog Maximiliaan, 239.
Volcken Jansze, Raadt, 72. 105. 299. wykt uit de Stadt, 510.
Vos (Aelbert die) Jans zoon, wykt uit de Stadt, 510.
—— (Berent die) Borgermeeſter, 86.
—— (Willem die) Schepen, 46. 127. Borgermeeſter, 142. gevangen, 164. uit de Stadt te blyven, 166.
—— (Willem die) de jonge wykt uit de Stadt, 510.
Vrymoete (Hans) in ſoldye van de Stadt, 516.
Vuilnis waar gebracht, 112.
Vyanen (Egbert van) Ouderman, 161.
—— (Henrik van) Raadt, 46. 469. Ouderman, 88. 300.
—— (Jacob van) Raadt, 2. Ouderman, 73.
Vyven afgeſchaft door den Biſchop, weer aangeſteld, 164.

W.

Waak hoe te houden, 202.
Wachtendonk (Willem van) Opper-bevelhebber te Amersfoort, 515. 521.
Wael (Claes Jansze die) Raadt, 72.
—— (Loyck en Braem) wyken uit de Stadt, 510.
Wageningen verzocht vryheit van tollen te verleenen voor een ſchip met leyen, 415.
Wail (Dyrck van) Borgermeeſter, 46. Raadt, 87. 128. gevangen, 164. uit de Stadt voor eenigen tyd te blyven, 164. zeit op den eedt aan den Biſſchop gedaan, 385.
—— (Loyck die) Ouderman, 212.
Wamel (Jan Reiniersze) Klerk, 326.
Waſſenaar (Heer van) gedaghvaard te Mechelen, over het afvorderen van den tol te Weeſp, 106. doet aanbieding ter vereffening van het geſchil, 132. 134. 136. 148.
Wede (Steven van) Ouderman, 88.
Weede (Bartelmeus van) Ouderman, 144. Raadt, 432.
Weer (Dirk wt den) Raadtsman van den Biſſchop, 458. weer in de Stadt te mogen komen, 474.
Weerde (Jooſt Dirksze uten) Ouderman, 47.
Weerdyn van het Tinnewerk hoe zyne bediening waar te neemen, 92.
Weeſper Kerſpel betaald brandſchatting, 529.
Wely (Ludolf van) Raadt, 87.
Wercoude (Henrik van) Ouderman, 47.
Werkhoven betaald brandſchatting, 529.
Werner Jansze, Ouderman, 88. 161.
Weſtrenen (Jan van) Borgermeeſter te Amersfoort verſlagen, 518.
Wezele (Adam van) Ouderman, 301.

Wezele (Adriaan van) Raadt, 72. 160. Ouderman, 471.
Wilde (Maes die) Raadt, 2. Ouderman, 73.
Wilger Jacobsze, Ouderman, 48. 129. 300. Raadt, 87. 160. 469.
Wilhem Roomſch Konings Privilegie, 342.
Wilhelmus Schild hoe veel waerdig, 241.
Willem Florisze, Bailliuw van Delfland, gevangen, 526.
—— Godertsze, Ouderman, 4.
—— Hendriksze, Ouderman, 88. 161. 300.
—— Jansze, Ouderman, 47. 143. 212. Raadt, 87.
—— Thonysze, Ouderman, 3.
—— Willemsze, Ouderman, 47. 470.
Winſen (Godſcalck van) Schepen, 431. wykt uit de Stadt, 509.
—— (Willem van) Vicarius van S. Jan, 326. wykt uit de Stadt, 509.
Wit (Jan de) in ſoldye van de Stadt, 516.
—— (Jan die) Raadt, 87. 127. 161.
—— (Jan die) Ouderman, 129. 161. 310.
—— (Jan die) Geerlofsze, Ouderman, 470.
—— (Roelof die) Ouderman, 144.
Woerden houdt onze Borgers op, 78, 79.
Wolkenſtein (Balthaſar) verkrygt en verkoopt Purmerent, 500.
Wolle waar te Markt te brengen, 110.
Wouter Arntsze, Ouderman, 105. 470.
—— Gheritsze, Ouderman, 3. 470.
—— Ysbrandsze, Ouderman, 105.
Woutman (Dyrck) Schepen, 159. Ouderman, 469.
—— (Jan) Raadt, 2. 299.
Wuve (Alard van) Notaris, 326.
Wyck (Claes van) Ouderman, 88. 300.
Wyck verzocht afgezanten ter daghvaard te Coten te zenden, 379. blyft in gebreeken, 386. weigerd de Utrechtſche te helpen tegens den Biſſchop, 433.
Wyckerſloot betaald brandſchatting, 529.
Wyel (Jan) in ſoldye van de Stadt, 516.
Wyſe (Jan die) Ouderman, 3. 88.

Y.

Yker van Bier en Oly-tonnen, hoe zich te gedraagen, 94.
—— van Maten en Gewichten, hoe zyn ampt waar te neemen, 84.
Ysbrant Jansze, Ouderman, 88. 128. 300. Raadt, 160. 469.
Yſſelſteinſche beoorlogen de Utrechtſche, 513. 517.

Z.

Zaal (Willem) Raadt, 2. Schepen, 71. 104. Ouderman, 432.
Zalm, ook *Salm* en *Sallem* (Ansem) Raadt, 72. 127. 160. Ouderman, 300. 470. wykt uit de Stadt, 510.
Zandenborch (Henrik van) Schepen, 127.
Zander Jansze, Ouderman, 73.
Zanten (Herman van) in soldye van de Stadt, 516.
Zasse. Ziet *Sas*.
Zeelander (Aryen) in soldye van de Stadt, 516.
Zee-visch, hoe te verkoopen, 216.
Zegener (Adolph) Procureur te Keulen, 326.
Zelmonde (Gheryt Jansze van) Ouderman, 213.
Zonnen-Nobel hoe veel waerdig, 241.
Zoudenbalch (Evert) Prooft, afgezonden wegens de Geestelykheit aan den Bisschop, 248. aan den Aarts hertog Maximiliaan, 519. komt over een met de Buuren van de Weerd, 316.
——— (Gherit) Ouderman, 3. Raadt, 71. 105. 160. gezonden naar den Bisschop, 167. naar Harderwyk, 261. naar Coten, 379. naar Heze, 436. naar Oostbroek, 457. naar den Aartshertog Maximiliaan, 501. 519. Borgermeester, 298. in den ban gedaan, 350. Schepen, 468. tracht de gemeente met den Borchgraaf te bevreedigen, 506.
Zout-neering hoe te oeffenen, 272.
Zulen (Dirk van) Schepen, 431.
Zulen (Dirk van) Zweerts zoon, wykt uit de Stadt, 509.
——— (Dirk en Gysbert) Broeders, ontrouw aan den Bisschop, 512.
——— (Dirk van) van de Haar gezonden naar Amersfoort, 518. Bevelhebber over de Utrechtschen, 525.
——— (Jan van) komt by den Bisschop te Wyk, 511.
——— (Martyn van) Ouderman, 144. 470.
——— (Peter van) Raadt, 46. de Stadt verboden, 98. herstelt, 176. Schepen, 168. 299.
——— (Steven van) Ouderman, 128. Raadt, 212. Oversте Ouderman, 212. 432. gedoodt, 534.
——— (Steven van) Vuurmaker, Ouderman, 73. 129.
——— (Sweder van) Ouderman, 105. 143. Oversте Ouderman, 212. in den ban gedaan, 337. gezonden op den daghvaard te Coten, 378. Raadt, 431. gevolmachticht om met den Bisschop te handelen, 457.
Zuylen van Natewisch (Jan van) Dyk-graaf van den Lekken-dyk, afgezonden van den Bisschop naar Utrecht, 131.

Zwane (Hans) in soldye van de Stadt, 516.
Zweders Bisschops Privilegie, 344.
Zyl (Claes van) Ouderman, 212. 432. gedoodt, 534.
—— (Herman van) Raadt, 72.
Ouderman, 144. 300. Overste Ouderman, 470.
Zyl (Jan van) Ouderman, 47. 88. 128. 161.
—— (Tyman van) Raadt, 87.
Zysmeesteren wanbetaalingen voor te komen, 36.

SPECIAL 84-B
21530
V.3